

DS.009/1990

2,2

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

CRONOLOGIA VIETII LITERARE ROMÂNEȘTI

PERIOADA PÔȘTCOMUNISTĂ

XI

1999

IULIE-DECEMBRIE

COORDONATOR GENERAL

Acad. Eugen Simion

Editura Muzeul Literaturii Române, 2016

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

CRONOLOGIA VIETII LITERARE ROMÂNEȘTI

PERIOADA POSTCOMUNISTĂ

XI

1999

IULIE-DECEMBRIE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Cronologia vieții literare românești : perioada postcomunistă. -

București :

Editura Muzeul Literaturii Române, 2014-

vol.

Vol. 11 : 1999 / coord. generală: acad. Eugen Simion ; coord. red.:
Bianca Burța-Cernat. - 2016. - ISBN 978-973-167-388-2

I. Eugen (coord.)

II. Burța-Cernat, Bianca (red.)

930.24:821.135.1.09"1989/..."

Editura Muzeul Literaturii Române

este recunoscută C.N.C.S.,

având categoria B.

Cod CNCS PN - II - ACRED - ED - 2012 – 0374

Tehnoredactor: Luminița Login

Coperta: Mircia Dumitrescu

ISSN: 09/1090

Eugen SIMION (coordonator general)

Bianca BURȚA-CERNAT (coordonator)

Bianca BURȚA-CERNAT, Carmina COJOCARU, Paul CERNAT,
Marija NENADIĆ, Andrei MILCA, George NEAGOE, Ana-Maria PĂUNESCU

CRONOLOGIA VIETII LITERARE ROMÂNEȘTI

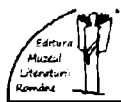
PERIOADA POSTCOMUNISTĂ

XI

1999

IULIE-DECEMBRIE

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

Editura Muzeul Literaturii Române

București, 2016

IULIE

1 iulie

● În „Curentul”, Laurențiu Ulici publică un nou articol, al treilea, din serialul intitulat *Talent și caracter*: „Există tentația de a pune sub semnul îndoielii caracterul cuiva ale cărei opinii, idei, viziuni într-o chestiune sau alte nu concordă cu cele acceptate de legea morală. Așa, de pildă, Céline, demonizat caracterial pentru devierea de la legea morală a ideilor sale politico-filosofice. Or, cazul Céline nu e al unei devieri de caracter, nici în sensul absentei acestuia, nici în sensul labilității, ci al unei devieri de conștiință explicită. Omul a crezut în ceva și s-a comporta ca atare, mereu consecvent cu propria-i credință. Că această credință era, ea, inacceptabilă și demonică, asta-i adevărat, dar n-are nimic a face cu caracterul. Am putea spune că în slujba ideii sale greșite, chiar intolerabilă din perspectivă morală, Céline a pus mult caracter. (...) Și nu e singurul intelectual european, în speță scriitor, al cărui caracter a fost lăsat repetent din pricina erorilor de conștiință asumate. Păstrând proporțiile, putem găsi și în ograda noastră cazuri de acest fel. Bunăoară, mi se pare o copilărie să-i reproșăm lui Zaharia Stancu vreo defecțiune de caracter pentru că s-a aflat toată viața pe baricada politico-ideologică a comunismului. Cu alte cuvinte, aderența la o ideologie ce contravine legii nostre morale nu obligă la lipsă de caracter”.

2 iulie

● Sub titlul *Apologie a legalității socialiste*, Caius Dobrescu abordează în „Curentul” chestiunea „tergiversării penibile (...) din jurul Legii Dosarelor”, semnalând o anumită „lipsă de coerență intelectuală în abordarea acestei teme grave”: „O atenție concentrată exclusiv asupra procedurilor (sau tertipurilor) menite să protejeze mizerabilul maldăr de secrete al fiecăruia dintre noi a lăsat să treacă aproape neobservat un moment esențial al dezbaterii: cel al *definirii juridice* a Securității./ Până la urmă, se pare că aceasta a fost plasată sub eticheta de «poliție politică», scăpând complet (...) de încadrarea «organizație cu scop criminal» care plutea deasupra ei. (...) / În fapt, tocmai aici se dădea întreaga bătălie a «procesului comunismului». La noi s-a acreditat ideea că o condamnare globală a doctrinelor, instituțiilor, practicilor comuniste poate fi doar de natură patetic-metaforică. De altfel, unele dintre figurile de prim-plan ale «opозиției democratice» au inundat spațiul public al reflecției asupra ororilor totalitare cu o poezie ieftină, l-au îmbibat cu misticisme lacrimogene. Pe de altă parte, «comunismul» a început a fi perceput ca un simplu nume (...),

categorie rezervată numai multitudinii teoretic infinite a faptelor și atitudinilor umane concrete. Cu alte cuvinte, ar fi imposibil să faci procesul comunismului cu majusculă, deoarece în fapt nu există decât «comuniști» concreți, care au fost buni sau răi./ (...) Un «proces al comunismului» în sensul cel mai propriu al cuvântului ar fi presupus analiza juridică a programelor Partidului Comunist Român, de la înființarea până la dizolvarea sa, și sublinierea a ceea ce constituie *delict penal* sau *civil* în substanța acestora. (...)/ Nu vreau să spun că nuanțările și contextualizările nu sunt operațiuni extrem de importante atunci când încerci să judeci o epocă. Dar ele devin lipsite de sens, dacă nu de-a dreptul grotești, în condițiile lipsei unui sistem moral și chiar legal de referință. (...)/ Procesul comunismului presupune ca ideologia politică inspiratoare a întregului sistem concentraționar de inspirație sovietică să fie judecată pornind de la principiile unei legaliități autentice și să fie tradusă în termenii delictului de drept comun./ Din acest punct de vedere, legea dosarelor, deși îndelung cumpănită de inspiratorul ei, dl. Ticu Dumitrescu, ajunge, în tot mai mare măsură, prin aportul stupefiant al imensei majorități a celorlalti parlamentari, o veritabilă apologie a legalității socialiste. Aceasta pentru simplul fapt că se recunosc tot felul de continuități și solidarități cu «interesele naționale» și «secretele de stat» sau «de serviciu», așa cum erau acestea definite în Republica Socialistă România”.

● În nr. 334 al revistei „Dilema”, distribuit împreună cu suplimentul „Vineri”, Adrian Cioroianu realizează un grupaj intitulat *Ei, germanii*, la care colaborează, între alții, Ioana Pârvulescu (*Amintiri dintr-un oraș de cuvinte*), Dumitru Hâncu (*„Neamțul” în mentalul românesc*), Szonda Szabolcs (*„Naționalitățile conlocuitoare” sau surpriza experiențelor mediate*), Z. Ornea (*Trecutul și prezentul germanilor la noi*), psihologii Alfred Dumitrescu, Oana Mirilă și Elysse Vincze (*Neamțul miracol*) ș.a. ■ Potrivit lui Alfred Dumitrescu, „Neamțul văzut de regăteni este neamțul-miracol. Este *deus ex machina*. (...) Neamțul din mintea noastră este îndrituit cu toate calitățile pe care noi știm că ar trebui să ni le dorim, dar, în ultimă instanță, situația împrejurătoare, «mai ia o bere, Mitică», asta ne împiedică. (...) Nu-i învidiem pe nemți, învidiem ce au nemții. Învidiem rezultatele, nu procesul. S-a spus că ne-ar trebui mai mulți nemți, nu că ar trebui să fim ca ei. Dacă am putea să avem nemții noștri care să muncească în timp ce noi stăm pe terasă la berică ar fi minunat”. ■ Urmare a unei întâlniri cu cititorii prilejuite de o invitație la Sibiu adresată de centrul româno-german din localitate și de revista „Euphorion”, Mircea Vasilescu semnează un articol (*Centre și margini*) în care subliniază, apreciativ, emergența „policentrismului cultural” și „proiectele de anvergură care ocolesc Capitala”, de tipul proiectului „A Treia Europă” din Timișoara, Muzeul Bruckenthal ș.a., remarcând în treacăt faptul că „provincia-lismul se mută în București”. □ La rubrica sa „Din viața unui extremist de centru”, Radu Cosașu găsește prilejul pentru a saluta, cu entuziasm, nou-

apărutul volum de poezie *Bucla* de T.O. Bobe (*De la nea Jan al meu la nea Gică al dlui Bobe*): „Citind *Bucla* dlui T. O. Bobe – un poem care are în centrul său pe nea Gică, «cel mai mare frizer din lume» – m-am simțit posedat de instinctul lui nea lordache din urmă cu 33 de ani, și anume: să mă exprim în mare șoaptă, transmițând fiecărui semen care știe ce înseamnă frizerul și frizeria în viața noastră: – Dom’e, n-am citit ceva mai frumos despre cei care ne aranjează perciunii și ne curăță firele albe de pe ceafă. Și pentru că suntem pe acest tărâm și nu în altă parte, pentru că-n lume nu-s mai multe Români, țin să precizez că nu-l cunosc pe dl. Bobe personal și nu ne leagă nici un interes, supunându-mă astfel – cum m-a învățat nea Jan al meu – primei cerințe atunci când vorbești de bine pe cineva: «să fie clar ce e între dumneata și dânsul»”.

□ La „Cronica literară de tranziție”, George Pruteanu comentează admirativ („un moralist aproape prototipic”, „călănescian declarat”) volumul de publicistică al lui Costache Olăreanu *Merci pour les covrigi (Un clasic băgat în viață până la gât)*.

5 iulie

- Moare, la Cluj, criticul literar Liviu Petrescu (n. 17 decembrie 1941).
- În „România liberă”, Ion Zubașcu realizează transcrie un dialog cu Al. Cistelean: *O bună parte din românii sensibili la coarda patriotardă trăiesc sindromul amputării*. În șapoul interviului se scrie: „Alexandru Cistelean e ultimul om din România care ar putea fi suspectat că desfășoară activități subversive care vizează federalizarea Transilvaniei. Și, totuși, numele lui a apărut, alături de ale altor scriitori importanți din Ardeal, pe o listă care a făcut vâlvă mai multe săptămâni în presa de mare tiraj din România”. Este vorba de o așa-numită *Declarație de la Cluj*, care a stârnit inclusiv reacția președintelui Emil Constantinescu. (Pe lista semnatarilor acestui document controversat mai figurau – trecuți tot din oficiu, afirmă cel interviuat – Traian Ștef, Alexandru Vlad, Ion Mureșan, Daniel Vighi) Al.C.: „«Documentul» respectiv sau scrisoarea (...) nu putea fi semnată de noi decât prin magie, pentru că acel proiect de text urma să fie supus unei discuții în cadrul unui simpozion, ce s-ar fi ținut – eventual! – la sfârșitul lui iunie, la Cluj. (...) Mărturisesc că am fost invitat la simpozion și am văzut un proiect asemănător cu cel care a apărut în presă. (...)/ Nu m-a semnat nimeni în fals. Cred c-a fost o simplă listă de participanți, care au fost livrați presei ca semnatori. (...)/ Nu știu cât de bine informat a fost președintele! Știa că flutură prin fața ochilor lumii o ciornă (...) sau i s-a spus că există un grup de separatiști ardeleni care, iată, vor să pună la cale autonomia Ardealului? Altminteri, reacția președintelui mi s-a părut firească. Dacă aș fi fost în locul lui, aș fi procedat la fel! Desigur, n-aș fi stârnit o asemenea panică, nu aș fi dat tuturor patriotarzilor prilejul de a se manifesta acum, din nou, ca mari salvatori ai patriei neamenințate de nimic. (...)/ Ceea ce mi se pare grav în toată problema asta, ceea ce frizează paranoia este faptul că

bună parte din români (...) trăiesc un sindrom al amputării. (...)/ Toți acești oameni nu sunt convinși că România e o țară definitivă, o țară închegată, sigură pe ea. Li se pare că oricând poate să dispară o bucată din România. (...)/ Faptul că n-am prejudecă. (...)/ Faptul că n-am prejudecăți în a discuta despre ce e mai bine pentru România nu înseamnă că sunt, deja, pentru autonomia unei provincii. În clipa asta, ideea autonomiei mie mi-e indiferentă. (...)/ Nu știu dacă e favorabilă sau defavorabilă României. Dacă s-ar demonstra, în urma unei analize serioase, că autonomia ar duce România în alt plan, superior, în profitul locuitorilor ei, aş accepta-o, de ce nu?". „*Să înțeleg că intelectualii din Transilvania nu sunt chiar niște iresponsabili trădători de țară, ci doar își pun cu luciditate unele probleme care îi frământă și pe ei, ca pe restul ardelenilor care – fiind o treime din populația țării – aduc mai bine de 55% din veniturile României?/* – Traian Ștef a și spus, într-o declarație, că președintele României s-a comportat ca un adept al unui fel de ideologie de clasă, făcând această disjunctie între intelectualii români și intelectualii ardeleni. Noi nu suntem intelectuali ardeleni. Noi credem că, în măsura în care facem parte din cultură, facem parte din cultura română! Că milităm pentru resuscitarea unor valori ardeleni, provinciale, da, o facem, cu convingerea că întotdeauna ardelenismul – cel puțin la nivel mitologic! – a fost conotat cu valori mai constructive decât restul provinciilor românești. (...) Dacă ceea ce înțelegem acum prin «modelul transilvan», moral vorbind, va fi modelul dominant al României, va avea de profitat întreaga Românie. (...)/ O «Transilvanie vândută ungurilor» ține de sindromul amputării (...), pe care patriotarii români îl trăiesc (...). Un grup de separatiști dă bine oricând pentru o campanie electorală. Dar acest grup nu există. Din păcate pentru ei, desigur!''.

6 iulie

● H.-R. Patapievici publică în revista „22” (nr. 27) un editorial intitulat *Nostalgia față de vechiul regim* (cu subtitlul *Cine își uită trecutul îl va reuși*), comentând în marginea datelor furnizate de *Barometrul de opinie – Mai 1999*, conform căruia – notează publicistul – „un sfert din populația țării crede că țara era mai bine condusă înainte de 1989, iar 17% din populație își amintește că era mai multă libertate sub Ceaușescu decât acum”: „E drept că 70% din populație are convingerea că libertatea era încălcată înainte de 1989, iar 50% crede că țara era mai prost condusă înainte. Totuși, un procent surprinzător de mare din oamenii acestei țări, între 37 și 41%, fie au nostalgia vechiului regim, fie nu fac nici o deosebire între despotismul socialismului real și regimul democrației liberale. (...) La capitolul nivel de trai, nemulțumirii (...) însumează peste 70 de procente – ceea ce este enorm./ (...) Există câteva clișee nostalgice, care sunt mereu repetate. Oamenii evocă stabilitatea locului de muncă, în contrast cu șomajul de astăzi. Aceștia uită însă două lucruri. Înainte

de 1989, asigurarea locului de muncă se făcea pe baza salariului mic, a înghețării organigramei salariale și a suprimării oricăror drepturi de muncă. (...) Ceea ce s-a schimbat este că mica hoție obștească a dispărut, iar zilele în care statul își permitea să plătească pe degeaba sunt numărate. (...) / Un alt argument invocat de nostalgici este politica de prețuri a statului comunist, despre care se spune că era favorabil celor mulți. (...) A putut cineva uita magazinele alimentare ceașiste, în care era expusă pe rafturi murdare și cenușii o aceeași necomestibilă conservă, la infinit multiplicată (...) ? Singurul mod de a cumpăra ceva era *sub teighea*, pentru cine cunoștea vânzătorii (...). Poate că nu toți au uitat că salamurile din oase pisate și coagulant de soia au ruinat sănătatea multora dintre noi, că nechezolul a făcut din pancreatită o boală populară (...). A uitat cineva berea apoasă, vinurile din surcele, gerul din apartamente și cele două ore integral cu Ceaușescu și soția pe ecranele televizoarelor? (...) / Acestea să fie oare condițiile de viață pe care 63% din populație le regretă? ” □ La rubrica „Interviul săptămânii” este transcris (sub semnătura lui Iulian Anghel) un amplu interviu cu Coriolan Babeți, directorul Centrului Cultural Român din New York: ***Diplomația culturală și „exportul” de spirit***. C.B.: „Centrul Cultural Român din New York nu poate face (...) abstracție de o relație extrem de atentă cu diaspora română. Prezența unui canal de televiziune cu emisiune în limba română în New York este un privilegiu prin care încercăm să punem în valoare... Mult mai dificilă este pătrunderea în spațiile mediatice americane, pentru un motiv foarte simplu: «New York Times» primește câteva mii de anunțuri culturale pe zi, din care poate publica 100. (...) Dificultatea este că toate canalele tv americane sunt prin excelență comerciale. (...) Există în acest oraș o onestitate egală cu pragmatismul lui (...). Noi, europenii, înțelegem mai puțin această perspectivă reductibilă la un contract social, financiar. (...) Într-un oraș în care oferta culturală este atât de vastă, dreptul la publicitate costă enorm. (...) / În realitate, pentru activitatea specifică a centrelor culturale nu sunt alocate fonduri. Cu toate acestea, sunt recunoscător Ministerului Culturii pentru că, într-un an și jumătate, de când funcționez la New York, am fost ajutat consistent cu două evenimente (care fac parte dintr-o triadă de evenimente pe care le-am contractat, moral, cu Muzeul Țăranului Român), dedicate marilor sărbători ale calendarului ortodox tradițional în România, Crăciunul și Paștele. (...) / Am «identificat» peste 80-90 de artiști români în spațiul nord-american – SUA și Canada – cu care construiesc un ciclu care s-ar putea intitula *Atelierul artistului american de origine română*. (...) / În timp ce convorbim, are loc la New York colocviul traducătorilor... Este o încercare de a amplifica suprafața dintre literatura română și desfacerea ei tradusă în engleză. Ceva mai devreme s-a încheiat *Sesiunea anuală de studii româno-americane*, care a reunit cercetători în domeniul istoriei contemporane din SUA, specialiști americani în istoria și cultura României. Expoziția de arhitectură *București 2000* la

Cooper Union (...), din vara trecută (...) sau *Festivalul Filmului Românesc* din toamna trecută, acum în fața ediției a doua (...)... Mai important este însă să vă spun că, împreună cu colega Carmen Firan, am încercat să ordonăm calendarul anului '99 și al celui viitor în două sensuri. Să ieșim cu evenimentele din perimetrul fizic al Centrului Cultural și să ritualizăm pe cele din perimetrul lui. Să obținem o cadență capabilă să creeze reflexe culturale în public: *Cafeneaua Literară*, *Open House*, stagiunea de concerte sau ciclurile de expoziții ale *Galeriei East-West*. (...) / Inutil să adaug că, probabil, prin scenariu, prin proporțiile sale, prin buget, Festivalul *Folklife from Romania*, organizat în colaborare cu Smithsonian Institution din Washington, are, în fruntea unui mă-nunchi de instituții românești, geniul managerial al Fundației Culturale Române și efortul unei ample echipe conduse de academicianul Augustin Buzura. (...) Evenimentul românesc, prin excelență, de pe pământ american, rămâne însă retrospectiva *Brâncuși* de la Philadelphia din iarna lui 1996-1997".

● În „Adevărul literar și artistic” (nr. 475), Carmen Chihăia consemnează un interviu cu Ana Blandiana („*Acum înțeleg cât de extraordinar este scrisul, pe lângă hărțuiala înspăimântătoare de a schimba o societate. Care nu vrea să se schimbe*”): „– Câtă dreptate au (...) propovăduitorii «deșertului cultural», ai «vidului literar» etc. Și, firește, ce anume preluăm și ce nu din literatura celor 50 de ani de «paranteză spirituală»? – E mai complicat decât s-ar crede. Cred însă că este de datoria noastră – și în primul rând a criticilor – să reluăm toate aceste cărți, pentru a vedea ce (poate) rămâne și ce nu. (...) Sincer vorbind, nu ne-am făcut pe deplin datoria: critica literară are imense datorii neachitate în analizarea obiectivă a tot ce s-a scris și se scrie. (...) / – Cu povara atâtor dileme și interogații răvășitoare, cum sperați să treacă, să arate literatura română în mileniul III? – Cel puțin din punctul de vedere al generației mele, cred că literatura va trebui să treacă pragul dintre milenii încercând să spună adevărul despre tot ceea ce noi am trăit. (...) Și mai e ceva: e vorba de o perioadă de viață, de istorie, pe care justiția nu e în stare să o judece, iar istoricii nu sunt în stare să o scrie! Or, acolo unde justiția nu funcționează, iar istoria nu are documente pe care să se bazeze, literatura este obligată să fie o formă de justiție. Și o formă de istorie”. □ Antonio Patraș semnează un „Profil” I.D. Sîrbu – *Maestrul din umbră* – (la împlinirea a opt decenii de la nașterea scriitorului): „Deși i s-au publicat, postum, romanele *Lupul și Catedrala* și *Adio, Europa!*, jurnalul și o bună parte din corespondență (...), o evaluare critică adecvată întârzie, încă, să apară. Cu excepția numeroaselor, de altfel, articole și cronici destinate gazetelor, literare sau nu, o apreciere de ansamblu a scrierilor lui I.D. Sîrbu nu s-a făcut, iar criticii «de prestigiu» ezită. (...) Pentru mulți dintre cei care l-au citit însă, pentru cei neamestecați în chestiuni de politică literară, I.D. Sîrbu este mai viu ca oricând, tulburând, cu ironia sa necruțătoare, liniștea atâtor persoane sus-

puse”. □ Sub titlul *Ochiul partidului*, este publicat un fragment din volumul Anei Selean *Literatura în totalitarism* (în curs de apariție). □ La rubrica sa săptămânală („Fereastră”), Costache Olăreanu scrie o tabletă intitulată ironic *Premiile literare (Măsuri de îmbunătățire)*: „Întrucât, în ultimul timp, s-au înmulțit plângerile privind modul de atribuire a premiilor literare de la noi, se propune următorul plan de măsuri ce va fi adus la îndeplinire cât mai repede cu putință de către toate forurile implicate: Academia Română, Uniunea Scriitorilor, asociațiile «profesioniste» de tip ASPRO, inspectoratele de cultură județene, fundațiile culturale, băncile caritabile (...):/ 1. Premiile nu se mai dau decât pe bază de nominalizări (...) ținându-se însă cont rigurosamente de următoarele principale direcții: volumele scriitorilor trecuți de 50 de ani vor fi destinate juriului Uniunii Scriitorilor, cele ale optzeciștilor, nouăzeciștilor și acoliților lor jurizării conclavului ASPRO, Academia va opri doar cărțile care nu mai au nici o șansă ca cineva să le bage în seamă, în fine, celelalte instituții din teritoriu vor discuta pe autorii cunoscuți doar pe meleagurile respective și susținuți, printr-un bine intenționat patriotism local, de către forurile de resort./ 2. Premiile de consolare (...) vor fi date în principal de Asociația Scriitorilor din București, cu grija de a lua în calcul doar editurile care nu au avut nominalizate cărți pentru celelalte premii (vezi articolul profesorului Mircea Martin, nr. 26 al «României literare»). De asemenea, se poate menține statutul actual al premiului pentru experiment, având ca unic selecționar pe intratabilul Gh. Iova, dar căruia i s-ar putea asocia și un premiu pentru redundanță, adică pentru cărțile de minimum 800 de pagini, avându-l ca selecționar pe Marius Tupan, ca și unul pentru autorii români din diaspora ce-și descoperă peste noapte înclinații literare irepresibile. Președinte onorific al juriului: Paul Goma./ 3. Indiferent de apartenența lor, juriile vor fi alcătuite de acum înainte numai din persoane salarizate de instituțiile competente, cu prime de ședință și bonificații trimestriale sau anuale (...). Aceste jurii vor semăna leit cu Consiliile de Administrație sau cu AGA, numai că membrii lor nu se vor numi «agamani», ci *simioni* sau *brebani* pentru cei de la Academie, *prelipceni* pentru cei de la Uniunea Scriitorilor, *catifelaji* pentru «aspriști», «iosifnaghiști» pentru cei de la Asociație ș.a.m.d./ 4. Accentul va cădea de acum încolo mai puțin pe cărți și autori, cât pe membrii acestor jurii. (...)/ 5. Între o nominalizare și acordarea premiului va trebui să treacă cel puțin două luni, interval în care toate invidiile și jocurile de culise vor avea timp să se desfășoare, nominalizații având să aleagă una din aceste două căi: ori rezistență până la capăt, indiferent de rezultate, ori renunțarea la premiu. În cazul din urmă pot primi titlul onorific de «refuzat», în grad de cavalier, dar numai dacă fac dovada că au fost și continuă să fie apărători necondiționați ai *postmodernismului socialist* (după sintagma folosită de Alexandru Mușina în ultimul supliment «Vineri» al «Dilemei»)/ 6. În fine, cuantumul unui premiu. (...) Se vor lua ca bază de calcul actualele bareme ale Academiei, la care, după

caz, se va adăuga o sumă forfetară, dar care să nu depășească media sumelor necesare pentru achitarea întreținerii lunare la un apartament de trei camere din Pantelimon sau din Drumul Taberei (în perioada de vară)./ Pentru Premiul Național sau premiul Opera Omnia se poate adăuga și o bicicletă”.

● Mircea Cărtărescu publică în „Curentul” un articol *Despre experiment*: „ASPRO acordă anual un premiu pentru experiment literar și face foarte bine. Nu discut aici nici competența celor din juriu, nici ideile lor despre ce înseamnă un experiment, nici calitatea cărților care au primit până acum trofeul (dacă țin bine minte) «Cornul de berbec». Important mi se pare faptul că, într-una dintre cele mai puțin experimentale literaturi ale lumii, există totuși, măcar în generațiile mai tinere, o conștiință a paradoxalei valori a ideii de experiment./ Spun paradoxală pentru că, în mod tradițional, ideea de valoare literară este opusă ideii de experiment, pe baza vechii distincții dintre conținut și formă. (...) Adevărata literatură este gravă, profundă, vorbește despre o problemă umană universală, «depune mărturie» despre catastrofele secolului și ale secolelor precedente. Scriitorul este o conștiință, el are o misiune, el păstrează vii valorile perene. Manualele – dar să nu ne facem iluzia că lumea literară este mult mai subtilă sau mai comprehensivă – valorizează stilul simplu, lapidar, cel potrivit pentru exprimarea «realității» social-politice sau interioare. N-ai vrea să se creadă că această viziune despre literatură este specifică doar epocilor literare mai vechi. Și modernismul, deși, firește, cu un «look» schimbat, prezervă și perpetuează, de fapt, acest model în care conținutul (lirismul, intensitatea, gravitatea, eticul, «umanul») prevalează în fața formei și e purtătorul de valoare al operei. (...) E greu de imaginat ceva mai puțin experimental (...) decât poezia lui Blaga. Și, dacă tot ce ține de conținutul artistic este valorizat aici ca fiind etern și fundamental uman, dimpotrivă, în căutările formale este văzut demonul derizoriului, al disoluției, al grotescului și al haosului. «Făcătură», «poezie de cuvinte», «experiment steril», «formalism», «manierism», «alexandrinism», «livresc» (...) – iată tot atâtea etichete care au însoțit de-a lungul timpului orice încercare de a cantona în zona mereu fluctuantă, mereu schimbătoare a formei artistice. Mai deunăzi un critic veștejea și la noi literatura celor mai tineri autori pentru că nici unul nu are chef să devină un Soljenițin român, ci preferă să-și practice, pur și simplu, arta sa: literatura./ Nu vreau să transform literatura profunzimii într-o caricatură, nici să elogiez nemăsurat experimentul formal. Nici măcar să le opun. Există, firește, o artă adânc experimentală, care, în afara oricăror inovații formale, se situează în cel mai pur metafizic: Kafka e doar un exemplu. Sunt, de asemenea, de acord că o artă mare ar trebui să fie umană și morală. Numai că o artă nu trebuie să fie neapărat «mare» ca să existe și să aibă demnitate. Arta mare, în autarhismul ei, e la fel de frustrantă și de constrângătoare ca și avangarda în autarhismul ei. (...)/ Constat și eu îngrozitoarea cuminenție a literaturii române, irespirabilul «marilor valori», tirania oracularului, mediocri-

tatea așezării în pagină. Desconsiderarea oricărei scrieri care e «altfel» decât celelalte. N-am iubit niciodată spiritul avangardei istorice (deși am iubit poezia lui Voronca), dar trebuie să recunosc că mi-ar fi rușine să exist în cultura românească fără ei. Neoavangardă nu prea am avut după război, și bruma de experiment de pînă în anii '80 a fost fie minimalizată, fie ridiculizată și discreditată, fie, pur și simplu, neobservată. Mă bucură, de exemplu, că ultimul premiat ASPRO pentru experiment e Șerban Foarță, într-adevăr un virtuoz al formei poetice pe lângă care mai toți contemporanii par cam simpluți./ După avangardele anilor '20-'30, probabil că următorul moment experimental din literatura română a fost cel al prozatorilor târgovișteni, urmat (...) de un nou moment important, cel al textualismului anilor '70. Era vorba aici de experiențe tardo-moderne, adică de o rafinare și o exacerbare a temei scripturalului, veche obsesie modernistă. Toate aceste momente s-au desfășurat însă în «serii paralele», ca literaturi alternative la curentul principal. Abia după anii '80 aceste serii ies la suprafață. Optzeciștii au încercat, într-adevăr, atât de multe în domeniul limbajului, încât la un moment dat au putut avea impresia unei epuizări a posibilităților de expresie. Subiectivismul extrem al anilor '90 a spus însă «la naiba cu expresia» și a redeschis jocurile. (...)/ Visez la un alt fel de literatură. Foarte altruistă, aproape anonimă, trăind nu cu veșnica obsesie a genialității și a locului în istoria literară, ci cu un sentiment al clipei, al tranzitoriului, al formelor în continuă generare și dizolvare. Fără ierarhii, fără inhibiții, aproape fără memorie. Chiar fără valoare – căci câtă valoare au gesturile mărunte (sau enorme) ale vieților noastre? Dar, în fine, liberă să fie gravă dacă vrea și derizorie dacă vrea, senzuală sau conceptuală sau toate la un loc. Haotică, dacă vreți, dar există haos și haos. Căci haoticul în care omul postmodern locuiește confortabil nu este cel al lumii literare românești de azi (care e de fapt un bălci bine organizat în felul lui), ci pluralismul visător al lumii postculturale americane. Într-o lume de acest fel gestul artistic («instalația» plastică, muzicală, scripturală sau/și mediatică) ar trebui să se dizolve în viață și viața în el. Experimentul ar fi totul, în asemenea măsură încât doar suportabilul senzorial sau moral i-ar fi limită./ Deocamdată tărâm însă mai departe, ca o piatră legată de gât, o lume literară veche, cu oameni vechi (și asta fără legătură cu vârsta biologică), cu idei vechi dar cu orgolii provinciale mereu reînnoite. O lume pe care optzecismul, prin tot ce a avut el mai bun, a încercat s-o dizolve și s-o înlocuiască, dar care se reface rapid, mai rapid decât puterea noastră de a încheia o nouă lume artistică”.

● Într-un articol din „Academia Cațavencu” (nr. 26), *Moartea lui Preda repovestită de toată lumea*, publicat sub pseudonimul *Prostradamus*, la rubrica *Munca cu cartea*, este repus în discuție volumul Marianeii Sipoș *Dosarul Marin Preda – viața și moartea unui scriitor în procese-verbale, declarații, arhive ale Securității, mărturii și fotografii – documente* (Editura Amarcord, 1999), „plin de noutăți date, de mirări retorice și de considerații

pioase, adică în marginea dovezilor stânenitoare”: „O mulțime de martori cheflii sau afumați dau seamă, pe două și trei cărări, despre ultimele ceasuri ale lumii lui Marin Preda. E atât de mult spirt în paginile acestei reconstituiri, că nu mai rămâne loc pentru spirit. (...) Creatorii, cu cât sunt mai mari, cu atât mai multe rude, amici și martori opaci au... Viața – iar în cazul de față și moartea – relevă o invers proporționalitate. Folosul ce-l trage de la aceștia istoria culturii e mic. Marin Preda rămâne un romancier de recitit, mai ales după ce i se vor fi citit cum trebuie cărțile. Valoarea lor nu e o problemă de vot universal, iar exhumările literare trebuie practicate cu pana, nu cu hârlețul”.

□ În articolul *Opul și topul* de la rubrica *Show biz da' culți*, „Tom bogat, tom sărac” subscie la o opinie exprimată de Nicolae Manolescu, propunându-i totuși criticului „să citească ultimul roman al lui Augustin Buzura, ca să poată da și exemple de primă mână”: „Un roman ca lumea în momentul de față nu trebuie să aibă multe tangențe (cum se spune) cu realitatea cea de toată ziua. Dacă are cea mai mică tangentă, se transformă brusc într-un articol de Ion Cristoiu, se trivializează”.

● În „România liberă”, N. Preliceanu realizează un interviu cu Stéphane Courtois, coautor al *Cărții negre a comunismului* (volum apărut în traducere românească la Ed. Humanitas, în 1998, sub egida Fundației Academia Civică): „*Eu compar comunismul cu Cernobilul*” – „...e vorba de o contaminare foarte periculoasă, iar decontaminarea va lua mult timp, cu multe probleme. (...) Sunt țări mai mult și țări mai puțin atinse, sunt țări în care e un veritabil dezastru, toată Uniunea Sovietică e un enorm dezastru, aici de asemenea, dar văd că există forțe ale societății care au reacționat. Țările care au suferit comunismul nu au nevoie să li se traseze un program, ele știu ce au suferit, dar în Europa de Vest, în SUA, nu există conștiința a ceea ce s-a întâmplat, se spune «sunt mici probleme». Dar nu de «mici probleme» e vorba, e toată istoria Europei aici. (...) Se uită că în 1917 Europa era un ansamblu cultural și moral, care exista de un mileniu. Acesta s-a rupt în 1917, apoi în 1939, prin pactul ruso-german, din nou, și apoi, a treia ruptură în 1944-45-46-47. Europa a fost amputată de trei ori și acum se reconstituie această Europă, dar reconstituirea ei nu va fi serioasă dacă europenii din Vest nu vor avea conștiința puternică a tragediei europenilor din Est, mai ales că, dacă noi, cei din Vest, am trăit în pace, în prosperitate cincizeci de ani, a fost cu prețul nefericirii voastre”. (Interviul a fost realizat cu prilejul celei de-a șaptea ediții a Simpozionului organizat la Sighet de Academia Civică, eveniment care l-a avut ca invitat și pe Stéphane Courtois.)

7 iulie

● În „România literară” (nr. 27), Monica Lovinescu comentează, la rubrica „Diagonale”, volumul *Paradoxul român* al lui Sorin Alexandrescu, obiectând cu privire la identificarea în propaganda lui Carol II sursele propagandei

național-comuniste a lui N. Ceaușescu („*Paradoxul român?*”): „În ciuda surselor diferite și capacității sale speculative, Sorin Alexandrescu preia aceeași figură de «stil» și de comoditate, comparând dictatura lui Carol al II-lea (percepută în epocă drept una mai curând de operetă) și cea militară de timp de război a lui Antonescu cu cea a lui... Ceaușescu. De ce din moment ce istoria partidelor comuniste e plină de modele, de la Stalin la Kim Ir Sen și descendența sa? Evoluția lui Ceaușescu e mai aproape de a unui... Miloșevici decât de a unui despot local. Nu înseamnă, firește, că acesta din urmă – fie Carol al II-lea, fie Antonescu – erau mai bun sau mai rău, ci doar altfel. Și apoi n-avem nevoie să facem un salt atât de mare: Antonescu și Ceaușescu au existat și Ana Pauker, și Teohari Georgescu și Vasile Luca, și Gheorghiu Dej. Nu e oare mai logic să vedem cum au pus ei temeliile noului sistem? Nici măcar naționalismul extrem n-a avut de ce să fie transmis de Antonescu lui Ceaușescu, acesta din urmă, în bun comunist, putea lesne să-și aducă aminte cum Stalin în Moscova asediată de nemți renunțase la sloganele comuniste, adoptându-le pe cele patriotice și punând să bată toate clopotele bisericilor ce nu fuseseră încă distruse. La restriște, naționalismul a furnizat mereu arme comunismului”. □ La „Cronica edițiilor”, Z. Ornea comentează elogios vol. III din ediția de *Opere* a lui B. Petriceicu-Hasedu realizat de Stancu Ilin și I. Oprisan: „D-nii Stancu Ilin și Ionel Oprisan au alcătuit o foarte bună ediție, cu tot aparatul critic final necesar. E un merit care nu va putea fi niciodată îndeajuns lăudat. Și, să notez, e aproape o minune că în aceste vremuri de vrăjmasă tranziție (care, de fapt, nu știe nimeni când se va fi încheiat) poate apărea o astfel de ediție critică, restituind toată creația literară a marelui Hasdeu”. □ Sub titlul *Dan C. Mihăilescu-Show*, Alex. Ștefănescu comentează empatic recentul volum *Stângăcii de dreapta* al lui Dan C. Mihăilescu: „Volumul *Stângăcii de dreapta* (un titlu care ar merita el însuși un premiu literar) este o culegere de articole pe teme dintre cele mai diferite, un mixtum compositum și, deci, un nou recital Dan C. Mihăilescu. Autorul declară, într-un *Cuvânt înainte*, că și-a propus să facă din textele sale o pledoarie pentru diabolizarea ideii de dreapta. Există și așa ceva în carte. Însă adevărata obsesie o constituie România. Dan C. Mihăilescu își iubește țara cu un fel de disperare, care îl determină să o ponegrească la nesfârșit. O pălmuește ca să o trezească din leșin. El se simte răspunzător de tot ce se întâmplă în România. Parcă ar fi proprietarul țării și ar vrea să-i administreze judicios resursele, inclusiv resursele de inteligență și talent literar”. □ Într-un articol de opinie intitulat *Cazul Deșliu*, Gabriel Dimisianu glosează pe marginea cărții *Convorbiri cu Dan Deșliu* (1998) realizate de Daniel Nicolescu: „Mai importantă decât reconstituirea epocii este însă în aceste *Convorbiri* îmbogățirea cu numeroase noi elemente a imaginii despre cazul Dan Deșliu. Un caz cu valoare de unicat în istoria noastră, nu doar literară, de după al doilea război mondial. Nu avem alt exemplu de totală dezicere de comunism a unui fost înflăcărat militant,

decizie săvârșită în anii când comunismul era încă puternic în toate instituțiile lui, de o strivitoare forță opresivă. Puțini au cutezat, ca Deșliu, să le înfrunte din interior, fără alt punct de sprijin decât propria îndârjire neistovită”.

● La rubrica de cronică literară din „Luceafărul” (nr. 26), Ioan Stanomir comentează *Scrisoare despre insule* de Costache Olăreanu: „Povestirile exotice, reunite de Costache Olăreanu (...) confirmă despărțirea progresivă a prozatorului de romanescul tradițional. Pretextul călătoriei respectă aparent seriozitatea încercărilor de gen, ce făceau deliciul pedagogic și utopic al secolului luminilor, doar că bizarul parabolic și absurdul urmuzian subminează coerența proiectului. Prin virtuozitatea ludică, Costache Olăreanu recompune realitatea astfel cum se oglindește în decorul insulelor sale de hârtie”. □ În cadrul rubricii „Convertiri”, Ioan Pinteă semnează articolul *De la „burghezul-proletar” Steinhardt la monahul Nicolae*: „Fără să fim protocroniști, fără să aducem în discuție teoria lui Nae Ionescu despre ideea de român și bun român, vom spune că N. Steinhardt provoacă prin cărțile lui și viața lui o stare de splendoare, de admirație în vaacumul sentimentului românesc al iubirii de sine (...)”. □ Într-un interviu acordat lui Robert Șerban, Paul Eugen Banciu afirmă: „Pentru mine, creația nu este un refugiu, e un scop”. De asemenea, în aceleași pagini se pot regăsi idei despre fatalism, familie, presă și literatură, ficțiune și realitate, dar și despre cărțile la care lucrează.

8 iulie

● În „Curentul”, Eugen Simion publică prima parte a unui articol intitulat *Știință și politică*: „La data când scriu acest articol, se desfășoară la Budapesta *Conferința mondială pentru știință* cu tema: *Știința secolului XXI, un nou angajament*. Peste 150 de delegații naționale, aproximativ 2.000 de participanți, între ei mulți miniștri ai științei și tehnologiei, miniștri ai învățământului, oameni politici, conducători ai organismelor internaționale, 30 de președinți ai academiilor de științe din lume. (...) Președintele Ungariei a ținut un bun discurs în limba maghiară, explicând că protocolul țării sale îl obligă să facă acest lucru. La fel a procedat, peste două zile, primul ministru al Ungariei./ Dăm aceste date pentru că, am observat, românii se feresc să folosească limba lor, chiar dacă în sala în care vorbesc sunt 200 de concetățeni de-ai lor și numai trei străini care și aceștia o rup binișor pe românește. Am avut o dispută cu câțiva ani în urmă pe această temă cu un coleg și, pentru că susțineam că în Aula Academiei Române trebuie să se vorbească limba română când publicul este cvasiintegral românesc, mi s-a reproșat că nu am vederi europene. Iată deci că și alții gândesc ca mine. Președintele Academiei de Științe a Ungariei, Ferenc Glatz, a spus câteva fraze în engleză, după care și-a ținut discursul în limba țării sale. Fără complexe, fără multe justificări”. În altă ordine de idei: „Orice țară are sau ar trebui să aibă o *politică a științei*, adică o strategie și o ordine de priorități. Mi-am întărit, aici, ideea că politica

haosului este cea mai nefastă dintre toate și că banii pentru cercetare, puțini câți sunt, trebuie bine chibzuiți. Cum să facem să-i convingem pe oamenii care au putere de decizie în România că cercetarea științifică este o dimensiune importantă a societății românești și că, ignorând-o, minimalizând-o, cum, din păcate, facem, ipotecăm viitorul culturii românești?...”.

● „Cronica română” anunță achiziția de către Muzeul Literaturii Române a unui manuscris inedit purtând semnătura lui G.M. Zamfirescu. Importanța sa consta în faptul că specialiștii se găsesc în fața primei încercări dramaturgice a scriitorului: o piesă necunoscută, într-un act, intitulată *Noiembrie 1916*. Manuscrisul a fost adus de văduva lui Mihail Sorbu, notează Marcela Zamfir, împreună cu două caiete groase conținând *un* jurnal al acestuia, datat 27 noiembrie 1945 - 18 noiembrie 1946, cu însemnări prețioase – după primele evaluări ale specialiștilor de la M.L.R. – privind viața literară a epocii, relațiile scriitorului cu numeroși colegi de breaslă și oameni de cultură din perioada interbelică. Nu lipsesc însemnările zilnice *de* viață și programele cotidiene de lucru. Muzeul Literaturii Române își îmbogățește, astfel, zestrea de manuscrise purtând semnăturile celor doi scriitori, zestre destul *de* săracă, dacă ne gândim că în seria G.M. Zamfirescu există câteva scrisori *de* dragoste către soția sa Florance Petrescu, un blok-notes cu fragmente din *Domnișoara Anastasia* și câteva articole”.

9 iulie

● La pagina „Curentul de opinie” din cotidianul „Curentul”, Cristian Pîrvulescu (*Naționalismul, ultima fază a comunismului?*), Nicolae Breban (*Național-comunismul*), Tudorel Urian (*O combinație imposibilă*) și Dan Ciachir (*Undița disperării*) scriu pe tema *Ideea națională și purtătorii ei de cuvânt*. ■ *Cristian Pîrvulescu*: „Mișcările național-populare, afirmarea naționalismelor și revendicările multiculturale sunt cele trei forme pe care chestiunea identitară le cunoaște la sfârșitul secolului XX pe continentul european. Surprinzând pe mulți comentatori, ce acuză anacronismul său, fenomenul naționalist a imprimat vieții politice europene, în ultimul deceniu, amprenta sa. Exprimând fie revolta contra unei mondializări liberale, fie forme de rezistență la o modernitate omogenizantă sau oportunismul politic însoțit de încercarea disperată de a controla societatea, naționalismele sfârșitului de secol XX trebuie examinate cu prudență. Neavând o componentă ideologică specifică, naționalismul depinde de mișcările și ideologiile cu care se asociază, putând reflecta atât consecințele războiului, cât și ale păcii, putând fi un factor de dezintegrare sau, din contră, unul de integrare. Diversitatea situațiilor interzice orice generalizare a priori, astfel că orice asociere între revendicările Fondului Național Francez și naționalismul lui Jirinovski sau al lui Corndiu Vadim Tudor (chiar dacă liderii s-au întâlnit și s-au recunoscut reciproc) este de un anumit nivel riscantă (...). Particularismul promovat de toate

naționalismele împiedică organizarea coerentă la nivel european./ În Europa de Est, țările ex-comuniste au fost teatrul unei febre naționaliste, unele amintind de cele mai dureroase momente ale istoriei europene. Statele postcomuniste nu s-au dovedit suficient de puternice pentru a controla puseele naționaliste atunci când nu le-au alimentat direct, accentuând sau utilizând forța lor de fragmentare și dezintegrare. În unele cazuri, revenirea naționalismelor a fost realizată chiar de foștii comuniști, care au sperau să-și legitimizeze în continuarea puterea. (...) Experimentată în România cu succes, în anii '70, reluată în Iugoslavia de Miloșevici, în 1989, strategia alianței comunismului cu naționalismul a devenit o sfidare deschisă la adresa proceselor de integrare ce vizau statele din Est./ Spre deosebire de Europa Răsăriteană, în Vestul Europei, emergența mișcărilor naționaliste a fost reversul proceselor de integrare europeană, care au fost accelerate după Consiliul european de la Hanovra din iulie 1988, când șefii de stat și de guvern din țările membre ale CEE au luat decizia demarării procedurilor pentru Introducerea unei monede unice europene. Dinamica integrării, ce a avut ca moment culminant semnarea Tratatului de la Maastricht, a fost mai rapidă decât reacția naționaliștilor vest-europeni. Cu toate acestea, apariția sau consolidarea unor partide xenofobe și vehement antieuropene în Franța, Belgia sau Austria este ilustrativă pentru această tendință. De la aceștia au împrumutat, ca și altădată, naționaliștii est-europeni o parte a mesajului lor, prin care Europa este percepută ca principalul agent al globalizării și ca promotoare a unei logici liberale destructive pe care doar replierea pe redutele statului național o mai poate contrabalansa. Apelul la statul-națiune ca spațiu al integrării, dar și ca justificare a mișcărilor naționaliste și mai ales a componentei lor politice are ca scop stoparea construcției europene și respingerea modelului multicultural./ (...) Regăsirea cetățeniei democratice, cu responsabilitatea pe care o presupune, minimizează influența mișcărilor naționaliste. (...) Situația Iugoslaviei este încă o dată elocventă câtă vreme nu doar Miloșevici, ci și Vuk Drașcovići sunt exponenții naționalismului, asociat socialismului comunizant și incapabil de reformă, sau ai conservatorismului tradiționalist. Doar în țările baltice, circumstanțele anexării de către sovietici au fost speculate, astfel că naționalismul a definit în mod primordial spațiul politic. Dar și în acest caz naționalismul nu a constituit decât o formă de tranziție spre o guvernare democratică./ Exemplul baltic, ca și cel croat, demonstrează lipsa de temei a clasificării naționalismelor și a potențialului lor distructiv în funcție de componenta religioasă. (...) Dacă cehii și slovaci au găsit metode pașnice de rezolvare a conflictelor, iar sârbii și croații nu, aceasta se datorează mai puțin religiei decât existenței unui minim civism. Pe câtă vreme unele state încurajează patriotismul ca naționalism, alte societăți încearcă construirea unui patriotism civic". ■ *Nicolae Breban*: „Sintagma «național-comunismul» este una dintre invențiile barbare ale acestui secol. În teoria esteticii, această sintagmă s-ar încadra în curentul

grotescului. Grotesc înseamnă amestec de stiluri. Or, ce poate fi mai hibrid, mai nepotrivit, mai barbar decât asocierea a doi termeni care, fiecare în parte, are o semantică profund – nu diferită, ci opusă celuiilalt. De fapt, întreaga aventură politică a acestui secol (...) este definită dacă nu grevată de evoluția eficientă și blestemul acestor două concepțe. (...) Fascismul – un exces, o febră, o isterie a naționalismului, comunismul – o isterie, un abuz al utopiei universaliste, al egalității sociale”.

● În „Dilema” (nr. 335), Caius Dobrescu semnează un articol în cadrul unui grupaj tematic (*Kosovo – după război, înainte de pace*), realizat de Magdalena Boiangiu cu participarea unor istorici, analiști politici și jurnaliști. Textul său, intitulat *O critică a scepticismului „sănătos”*, are în vedere o atitudine mai generală a spațiului public autohton în chestiunea conflictului în speță: „Între scepticismul de la colțul străzii și scepticismul de trei parale al d-lui Octavian Paler se întinde un arc al ineficienței și incontinenței intelectuale. În plus, acest tip de scepticism, retractil sau de-a dreptul regresiv, se traduce printr-o anumită inerție în relație cu co-semnatarii occidentali ai Pactului de stabilitate. În schimb oamenii de afaceri au înțeles cu o clipă mai devreme că, din moment ce proiectul este neconturat iar promotorii săi sunt extrem de ezitanți, ei trebuie atrași în sfera acțiunii și deciziei prin acte concrete și articulate”.

□ Într-un articol intitulat *Reforme paralele*, Mircea Vasilescu comentează o conferință a ministrului Andrei Marga pe teme de reformă a învățământului, prezentată pe 29 iunie la Casa enescu din București sub egida Colegiului „New Europe”: „Am observat, în diverse întâlniri cu profesorii de română, două reacții majore față de noile capitole de comunicare. Profesorii inovativi acceptau că ele formează deprinderi importante și cereau lămuriri suplimentare, eventual referințe bibliografice. Cei conservatori afirmau însă că, mă rog, dacă ministrul a hotărât așa, vor face în clasă respectivele lecții, dar asta le va lua din timpul pentru orele «serioase», de literatură și gramatică. Nu-și dădeau seama că a expune clar și coerent o părere, a asculta și a înțelege opinia celuiilalt, a argumenta o opțiune sunt abilități necesare elevului și pentru a vorbi, în cadrul lecțiilor «serioase», despre *Miorița* ori despre *Scrisoarea III* și mai târziu, ca adult, când dă un interviu de angajare, când încearcă să priceapă ce scriu ziarele ori (de ce nu?) când vrea să înțeleagă care e rostul universității maghiare. (...) spiritul izolării și autosuficienței care mai bânuie prin mentalul românesc trebuie repede abandonat. Când reforma noastră ne va aduce – să zicem – la standardele occidentale de acum, occidentul va avea deja altele. Cu alte cuvinte, când armata, politica și economia românească ne vor permite să intrăm în structurile euroatlantice, vom începe o nouă cursă, mult mai dură, pentru a putea rămâne acolo. Pentru asta, vom avea neapărat nevoie de o educație performantă. Așadar, pentru cei care încă mai bombăne pe la colțurile școlilor «să se termine odată cu reforma asta, să ne vedem și noi liniștiți de treabă», o vest proastă: acesta e doar începutul...”. □ La rubrica sa „Din viața

unui extremist de centru”, Radu Cosașu salută entuziast punerea la punct a lui Gh. Grigurcu de către N. Manolescu în „România literară”, în chestiunea „revizuirii” etice a lui G. Călinescu (*Clipa unui N. Manolescu precis și public*): „O situație dincolo de ordinarul cotidian, de senzaționalul scremut al zilei, ne-a fost dezvăluită de dl. Nicolae Manolescu în editorialul său cu care se deschide numărul «României literare» consacrat celor 100 de ani de la nașterea lui G. Călinescu, «divinul» de altădată, hulitul de azi. E un articol de zile mari, de o vibrație stilistică aparte, rareori întâlnită la directorul săptămânalului nostru, om ce a știut întotdeauna să fie stăpânit și rece în toate cele. (...) După 10 ani de viață intelectuală mirobolantă, fără de cenzură (...) subiectul e următorul: dl. Manolescu recunoaște de la foarte bun început că citind articolul colaboratorului său, dl. Gh. Grigurcu, despre *G. Călinescu la centenar*, «caracteristic pentru varietatea și profunzimea» anticălinescianismului actual, «a ezita o clipă (s.m.) a-l încredința tiparului». D. Manolescu nu ezită nici a-l numi «un articol negativ», capabil «să șocheze pe destui dintre cititorii de bună-credință. Ne-am asumat până la urmă riscul» (...) Instinctul cenzurării, ezitarea, teama de șocarea «celor de bună-credință» (?! – n. mea), decizia și asumarea riscului țin de asumarea libertății de expresie care-i frământă pe prea puțini intelectuali contemporani (...). În 10 ani de politică liberală, dl. manolescu – iertat să-mi fie apolitismul – n-a fost mai pur și mai simplu ca aici, «la Facultate»; precis și precipitat sub presiunea unui patetism irepresibil, confesiv până la autobiografia intelectuală integrată însă unei generații, caz rar la egotiști ca dânsul; ciudat, da, cidat prin cantitatea de concret-istoric cu care marxștiui declarați nu prea lucrează; aproape de spovedanie, din conștiința acestei culpe (culpa de a privi concret-istoric refuzând absolutismele est-etice!) care îl duce la sentimentalismul de a și-o asuma, nu la negarea de sine. Vulnerabil prin emotivitatea rar încercată, dar decis într-o concluzie de un nonconformism profund «incorect politic»...”. □ La rubrica de revistă a presei „Trecerea prin reviste”, Cezar Paul-Bădescu comentează apreciativ ultimele numere ale revietei sibiene de cultură „Eurphorion”, urmare a invitației făcute „Dilemei” de repectiva publicație (pe 26 iunie la Sibiu, în cadrul unei mese rotunde pe teme „Centrul și marginea”, respectiv „Cultură și diplomatie”): „am profitat de ocazie ca să ne cunoaștem mai bine (...) Lăsând gluma la o parte, cert este că fiecare membru al redacției noastre a plecat cu câte un impresionant teanc de reviste. Acestui fapt îi datorăm și revista presei de față. Va fi un demers retrospectiv, dedicat în exclusivitate revistei «Euphorion», pe care-l facem fără teama de a fi inadecvați: o revistă de cultură – și mai ales una bună, așa cum este «Euphorion» – are calitatea că, nefiind raportată la actualitatea imediată, este oricând actuală”. Este apreciat în mod special numărul despre București („unul dintre cele mai bune”), cel despre Patetism este considerat „extrem de reușit”, iar cel dedicat Naționalismului e apreciat ca fiind „o apariție șocantă, cu fotografia sticlei de lichior Draculina mare cât

toaă coperta”; unor articole „ca acelea ale lui” Dan Stanca și Liviu Ioan Stociu, favorabile „nobleței” naționalismului și limbii române, le e contrapuz, favorabil, cel al lui Gh. Grigurcu, care opune naționalismul („construit”, „uzurpă natura umană ajungând la silnicie”) – patriotismului („natural”). În finalul intervenției, C.P.-B. speculează o intervenție critică a lui Ștefan Bobely la adresa lui G. Pruteanu pentru a-l pune la punct pe colaboratorul „Dilemei” cu care avea deja un diferend: „Ștefan Bobely decelează trei palere ale naționalismului autohton, așa cum l-a receptat, «e viu din experiența personală: 1 – Cel instituțional, politic, promovat înainte de PCR, relat după ’90 în forme paroxistice de către PUNE sau UDMR»; 2 – cel autreflexiv, urcat pe de o parte în direcție ortodoxistă, mesianică la români (cu vârfuri de intensitate în perioada interbelică) și pe de alta dintr-una a conștiinței superiorității culturale la maghiari; 3 – Al treilea palier al naționalismului autohton e cel «subțire», «rafinat», «firesc». E naționalismul de tip Pruteanu, la care «se cuvine» să consimți; *naționalismul de catifea*, ingredient existențial indispensabil, ca sarea în bucate sau ca semințele de dovleac la un meci de fotbal. Deși n-am avut, cu siguranță, o experiență «națională» similară cu a lui Ștefan Bobely, subscriem la pertinența lui clasificare”. □ La „Cronica literară de tranziție”, George Pruteanu comentează superlativ volumul *Interlocuțiuni* (Biblioteca Viața Românească, București, 1997) al lui Al. Paleologu, într-un articol intitulat *Naționalismul „boieresc” al lui Al. Paleologu*: „Așa gândește unul dintre cei mai de bun-simț cărturari de car ne-a fost dat să avem parte în ultima jumătate de veac. Strălucitor în cele mii ca și-n cele mari, Al. Paleologu este, efectiv, o *lumină*”. În chestiunea naționalismului, G.P. salută la Al. P. faptul că „nu uită să postuleze necesitatea și legitimitatea naționalismului cumpătat”, cu citate și susțineri elocvente: „Nu est de conceput ca un cetățean al uneia din Țările Baltice sau un polonez, sau un ungur, sau un bulgar, sau un român, sau un ucrainean să nu fie naționalist (...). Nu poți fi european fără a aparține unei națiuni și istoriei ei reale ori fără sentimentul de reabilitare istorică a națiunii”. (...) Frondeur subtil cantodeauna, Alexandru Paleologu trage o linie fermă și conchide: «În acest sers, a nu fi naționalist înseamnă a fi un imbecil» (id. s. AP) adică, etimologic, un reputincios, un bicisnic. Sau, în altă parte, la fel de categoric: «Acum, dacă vren să fim europeni, trebuie să fim naționaliști» (...). Discuția intră și în chestiuni mai concrete: «Ideea de autonomie locală, adică de regiune autonomă maghiară, care a fost ideea lui petru Groza sau Gheorghiu-Dej, mi se pare o aberație» (...); la replica interlocutorului, care-i spune că «Acum, se vorbește de o separare a Transilvaniei de restul țării pe principii economice și de apartenență la spațiul european», Al. Paleologu răspunde casant: «Astea surt idei emise de oameni incuți» (...). Paleologu combate teza superiorității întu europenitate a Ardealului față de Vechiul Regat”.

• În „România Mare” (nr. 469), Corneliu Vadim Tudor publică un lung pamflet la adresa lui Adrian Păunescu, *O ciorbă reîncălzită: Adrian Păunescu*, generat de un articol-fluviu păunescian (scris ca un drept la replică la cele 20 de rânduri din rubrica „Săptămâna pe scurt”, nr. 468, 2 iulie 1999 – în care Păunescu era denigrat): „Adrian Păunescu este mediocru tocmai unde se crede el imbatabil, adică în ziaristică, unde scrie în 10 pagini ceea ce un om cu har scrie-n zece cuvinte. Din păcate, Păunescu n-are talent polemic, singura formulă pe care încearcă s-o mânuiască în chip de floretă fiind expresia (scuzați reproducerea): «la muncă, la bătut țărui cu curul pe fundul Dunării», care nici măcar nu e expresia lui, ci a lui Fănuș Neagu. Își dă el seama ce ar însemna să mă ocup eu de toată viața lui, de toate trădările lui, de toate afacerile lui, de moartea celor 8 copii pe stadionul din Ploiești, în iulie 1985, în timpul Cenaclului «Flacăra»?... Cine a falimentat trei publicații – «Zig Zag», «Vremea», «Totuși iubirea» și a scos un partid din Parlament? Eu sau el? Cine a scos profituri colosale sub toate regimurile, culminând cu «sponsorizările» de mai multe miliarde de lei, de la BANCOREX, eu sau el? Adrian Păunescu are un maț lung și gros, e insașiabil. Lui i se cuvine totul. N-a scris, oare, Al. Mironov că el e «cel mai genial (!) poet român din a doua jumătate a secolului XX?». Ce Labiș, ce Nichita Stănescu? Ambii au creat câte o școală poetică, dar n-au valoare, fiindcă Mironov nu pricepe decât poezia la kilogram. Mai nou a apărut un sondaj de opinie, din care reiese că cei mai mari poeți ai României sunt Eminescu și... Păunescu (!). Oh, Doamne! Îmi aduc aminte, că tot într-o discuție, despre pofta bolnavă a lui Păunescu de a fi el nr 1 în toate domeniile (chiar declarase într-o revistă studentescă ceva de genul: «Am să vă obișnuiesc cu ideea că sunt cel mai mare poet din Istoria României») omul modest și generos care a fost Nichita mi-a mărturisit: «Vadime, în poezie nu-s bune clasamentele. Altminteri, cel mai mare poet român ar fi acum Dinamo București, fiindcă e pe locul I...» Vorba lui Eugen Barbu: «Cine ne scapă de baleza asta de om?»”.

10 iulie

• În pagina culturală a cotidianului „Ziua”, Florin Toma notează câteva impresii de la festivitatea de decernare a titlului de Cavaler al Artelor și Literelor poetului Ștefan Aug. Doinaș, distincție acordată de Republica Franceză (*Un Cavaler cu masca lui Doinaș*): La Ambasada Franței „s-au adunat în jurul celui mai de seamă poet român în viață (...) prieteni apropiați, nume sonore ale literaturii românești, câțiva ziariști și, nu în ultimul rând, prietenii francezi. (...) A surprins în primul rând – în cuvântul său oficial – documentarea serioasă a ambasadorului [Pierre Menat] (informat în privința operei poetului, mai mult chiar decât ultimul Dicționar al scriitorilor români). A surprins, apoi, dorința de a cinsti evenimentul, prin prezenta a nu mai puțin de trei miniștri – Ion Caramitru, Andrei Pleșu, Valeriu Stoica. (...) A surprins

prezența – venit special de la Paris – a scriitorului, traducătorului și filosofului Charles Duguy (...). Și, nu în ultimul rând, a surprins faptul că au ținut să fie de față Eugen Simion, președintele Academiei Române, alături de Nicolae Manolescu, Gabriel Liiceanu, Nicolae Breban, Neculai Constantin Munteanu, Gabriela Adameșteanu și alții./ (...) Ștefan Aug. Doinaș (...) a ținut să menționeze că «un Cavaler nu este un stăpân, ci un servitor. Al Poeziei!».

12 iulie

● Se stinge din viață, la București, prozatorul Mircea Nedelciu (n. 1950).

13 iulie

● „Adevărul literar și artistic” (nr. 476) anunță, pe prima pagină, printr-un text semnat de Cristian Tudor Popescu (și intitulat *Mircea*), dispariția lui Mircea Nedelciu: „Există oameni care poartă semnul morții pe frunte. Mircea nu-l avea. A fost întotdeauna pentru mine întruchiparea vitalității inteligente. Un țărân vânos, răsărit din Câmpia Română și înzestrat cu o viteză amețitoare a gândului. (...) Când l-am văzut ultima dată, întins în pat, abia vorbind, mi se părea totul o imagine trucată (...)/ Chinurile de neînchipuit pe care le-a îndurat în ultimii ani, murind, psihic, de mai multe ori și reînviind cu o încăpățănare supraomenească, îl schimbaseră profund. Mircea cel deștept și necruțător a cotorât ca un scafandru în adâncurile ființei, dincolo de ludic, de ironie, de carnavalesc, de kitschul recuoerat, mărcile postmodernismului în care l-au incus unii, redescoperind sunetul de orgă al vieții și morții./ Dacă ar fi supraviețuit, Mircea Nedelciu ar fi readus cu siguranță proza românească pe calea regală”. □ Este publicat un fragment din *Zodia Scafandrilor* (roman neterminat) și, într-o casetă de pe aceeași pagină, un extras dintr-un interviu acordat de Mircea Nedelciu „Adevărului literar și artistic” (din 28 ianuarie 1996) – „În ultimul timp am fost foarte des întrebat despre romanul la care lucrez, *Zodia Scafandrilor*. Am început să scriu la el prin vara lui '88, când începusem să fac o febră suspectă. Atunci când a fost gata prima pagină, am avut prima febră. După o a doua, a treia încercare de felul ăsta, mi s-a părut că e o legătură directă între ceea ce scriam și starea mea. După o săptămână de repaus, febra trecea și când reveneam la scris povestea se repeta. (...) Cert e că scrisul era urmat de o reacție a corpului la substanța romanului ca o scufundare într-un mediu rece. În '91 am plecat în Franța și am aflat diagnosticul adevărat. Atunci mi-am pus prima dată problema că există o relație între roman și boală”. □ În cadrul unui grupaj *In memoriam Mircea Nedelciu*, scriu ■ Nicolae Manolescu („*Ar fi trebuit ca ei să scrie necroloagele generației mele*”) vede în autorul dispărut „liderul prozatorilor generației '80 (...), pe cât de talentat, pe atât de inteligent”, „cea mai clară conștiință critică a generației”: „...îmi găsesc greu cuvintele, fiind vorba nu doar de scriitorul atât de înzestrat pentru literatură, dar și de unul tânăr, la a cărui formare literară am contribuit”;

■ **Eugen Simion („Liderul generației '80")**: „În luna aceasta, infernal de călduroasă, aflu numai vești rele. Cu câteva zile în urmă, a murit un intelectual eminent, profesorul Liviu Petrescu. (...) Aflu, acum, că a dispărut Mircea Nedelciu. (...) L-am cunoscut în timpul studiilor sale, i-am urmărit, apoi, scrierile epice și în *Scriitori români de azi*, vol. IV, i-am dedicat un capitol. L-am socotit și-l socotesc încă *liderul* generației '80. (...) / Așteptam ca, după decembrie '89, generația lui să preia *ostilitățile* (citește: să orienteze prin originalitatea și forța creației sale!) în literatura română. O boală ,lungă și perfidă l-a împiedicat pe Mircea Nedelciu să ducă la capăt programul său literar și programul generației sale... Un destin tragic într-o literatură în care geniile și talentele excepționale mor înainte de vreme.../ M-a invitat, cu vreo 10 ani în urmă, la el acasă, în Fundulea (...). Îmi amintesc și azi de figura bună și frumoasă a mamei sale, țărancă pioasă[și vrednică, și de vinul rosé (producție proprie) pe care mi l-a oferit tânărul prozator..."; ■ **Dorin Tudoran („Și nu știam că e ultima lui carte..."**): „N-am vorbit de multe ori cu Mircea Nedelciu. Iar când am făcut-o, ne-am rezumat la obișnuitul comerț de banalități (...). În schimb, am «vorbit» foarte mult cu cărțile sale, cu ideile leatului [pentru care] (...) Mircea Nedelciu a fost locomotivă și fochist, plușul de la clasa I și lemnul banchetei de la casa de bilete și semnal de alarmă"; ■ **Gheorghe Crăciun („Singuri și derutați")**: „...De la Mircea Nedelciu n-au rămas doar golul nopții și aerul încins al unor zile de suferință, ci și, din fericire, cărțile lui, minunatele cărți ale unui autor pentru care viața părea să nu se sfârșească niciodată./ L-am iubit pe Mircea Nedelciu ca pe un frate pentru că de la el am învățat că, dacă știi să trăiești, viața nu se sfârșește niciodată. Și acum despărțirea. Și acum neputința de a accepta ireparabilul, senzația că plecarea lui Mircea Nedelciu strică definitiv ceva în ecuația vieții mele. Încerc să înțeleg ce pierd eu personal și ochii mi se împăienjenesc de lacrimi. Apoi încerc să înțeleg ce pierde literatura română și simt că mi se taie respirația de frică. (...) Prietenul nostru ne-a lăsat singuri și derutați într-o casă cu ferestrele deschise. A dispărut un mare scriitor care știa secrete pe care noi nu le vom descoperi niciodată"; ■ **Florin Iaru („...să-l chemi în șoaptă")**; ■ **George Cușnarencu („Un prieten nu moare")**; ■ **Ion Bogdan Lefter („Prietenul nostru – un foarte mare scriitor")**: „Au trecut doar două luni de când făceam planuri pentru Târgul de Carte de aici, din București. Apoi, în timpul Târgului, când i s-a decernat Premiul ASPRO pentru proză scurtă, ni s-a adresat tuturor prin telefon, în timpul Galei. De la începutul anului se simțea din ce în ce mai rău. Nu mai putea să stea decât întins în pat (...). În urmă cu un an, venise la Gală în căruciorul cu roțile și inaugurase ciclul de *Lecturi literare* din Târg cu un text nou, de două-trei pagini, în care își folosea experiența bolii în «stilul Nedelciu» dintotdeauna, jucat între notația realistă cea mai fină și simbolistica profundă, invizibilă la prima vedere, între ironia mușcătoare și patetismul disimulat (...). Știa că sfârșitul se apropie, dar nu abandona. Și atunci, și mai

târziu am făcut planuri (...). Cam cu două-trei săptămâni în urmă, vorbea despre deschiderea unei noi librării «Euromedia» și făcea calcule de afaceri. Înainte de Adunarea ASPRO de pe 3 iulie îmi spusese să le transmit tuturor colegilor noștri numai bine. (...) N-a încetat să urmărească tot ce se întâmplă: citea ziarele, se uita la televizor, vorbea la telefon. Și continua să-și scrie la laptop articolele pentru rubrica lui din «Formula AS». Pe ultimul l-a compus vineri. Începuse cu o frază despre căldura acestei veri. A ultimelor lui zile./ (...) Duminică l-am văzut de mai multe ori. Respira greu. Medicii renunțaseră. Nu se mai putea face nimic. Era lucid. A deschis ochii, ne-a recunoscut, a făcut semne că ne aude și ne înțelege. (...) Ne-am luat rămas bun până a doua zi. Pentru totdeauna./ ...Vreau să spun că a fost un om care s-a luptat cu boala și care a vrut să trăiască. A făcut enorm de mult în cei patru ani pe care i-a smuls morții: a scris, a lansat idei și proiecte. Lasă în urmă o operă literară esențială și o amintire de neșters”. □ Daniel Cristea-Enache (*Horia și Gârbea*) comentează *Căderea Bastiliei* de Horia Gârbea (Editura Allfa, 1998), roman parodic despre lumea literară bucureșteană: „– Hopa, să știi că omul acesta are principii, țin minte că mi-am zis, foarte surprins, când am aflat (...) că Horia Gârbea mă ia în târbacă în «Contemporanul – Ideea europeană». Ironiile (a căror calitate n-o discut) s-au repetat, apoi, dar, deja, nu mai era nevoie: eram convinși și fericiți, în același timp, că în sfârșit întâlnisem un om dintr-o bucată, cu principii de fier, un om pentru care adevărul există. Scrisesem mai demult o cronică literară amplă (...) despre o carte a lui Horia Gârbea, *Misterele Bucureștilor*, și faptul că autorul, neținând cont de elogiile pe care i le adusesem – pe merit – atunci, găsea de cuviință să mă penalizeze drastic acum, o asemenea *reacție* mi se părea, efectiv, extraordinară. Viața literară nu-i totuși un perpetuu *aranjament*, o coterie în care orișice gest devine previzibil (...)./ Din visul acesta frumos m-a trezit, curând, însuși Horia Gârbea. Întâlnindu-mă întâmplător cu simpaticul dramaturg, nuvelist, romancier, poet, critic și eseist (un omuleț cam la 1,50 m, cu niște ochelari de elev premiant și o privire inteligentă), făcând cunoștință și discutând de una-alta, nu știu cum a venit vorba tocmai de *Misterele Bucureștilor*; văzându-l pe autor oarecum derutat că știu atâtea despre această carte, mi-am declinat orice alt merit în afară de acela de a fi citit-o și de a fi scris despre ea. «Vai, ați scris despre ea? Unde? N-am citit cronică!», mi-a spus, precipitat, simpaticul interlocutor – iar pe vorbele lui, visul meu frumos se făcea țândări. (...)/ Mica poveste are, totuși, un epilog înveselitor. După ce luasem în piept ironiile din «Contemporanul – Ideea europeană», după ce mă analizasem cu o nouă exigență și încercam să mă transform, astfel încât să fiu capabil să-i plac lui Horia Gârbea – o nouă întâmplare m-a dar iar peste cap: am primit de la autor o carte cu o dedicație atât de flatantă, încât mi se părea că și-a greșit «andrisantul». De unde până unde subsemnatul «critic de mare talent și viitor», vrednic de «multă simpatie, prețuire și încredere»? (...) Au nu cumva (...) Horia Gârbea a citit, în sfârșit,

vechea mea cronică despre el și s-a gândit că poate, cine știe, mai am o șansă dintr-o mie să păcălesc critica literară practicând-o?”. Cât despre *Căderea Bastiliei*, „actualul roman s-a «dezvoltat» (fericit) din nuvela cu același nume din *Misterele Bucureștilor*, ca și cum autorul ar fi realizat că «materialul» suportă noi maliții. Și astfel, personalități cu și fără ghilimele, diletanți și celebrități (...) intră, după ce au fost o vreme *filate* în viața reală, într-o lume ficțională în care defectele și viciile le sunt îngroșate caricatural (...), iar identitățile – imediat recognoscibile de către oricine cât de cât la curent cu ceea ce se întâmplă, cultural vorbind, pe malurile Dâmboviței. (...) / Dând paginile acestui roman de mici dimensiuni (abia dacă depășește o sută de pagini), am răs cu lacrimi, cum de mult nu mi s-a mai întâmplat. Autorul are nu doar un ochi necruțător, de babă curioasă care știe tot ce mișcă pe scara ei la bloc, ci și un stil sec, în care faptele de tot hazul se înșiră ca mărgelile pe ață, fără comentarii și digresiuni de prisos. (...) Lumea literară bucureșteană e *tocată* cum scrie la carte (nouăzeciștii fiind cap de listă). (...) E momentul să dau niște citate care recomandă cel mai bine, ele însele, cartea de unde sunt desprinse. Iată-l, de pildă, pe Călin Țiru, personaj absolut memorabil, *chiar dacă* (...) n-am ști că modelul său real e Cătălin Țirlea: (...). Iat-o și pe neobosita Altea Fleciu (= Andreea Deciu), Bastilie a criticii literare căzute în mâinile hulpave ale atâtor romancieri de un «nouăzecism» viguros (...). / E clar ca lumina zilei că prozatorul acesta malițios e foarte dotat, literar – și că «răutatea» lui e exploatată, mai mereu, până la gradul când devine expresivă. (...) Talent literar să fie, că la restul mai putem lucra pe parcurs! Pentru principii, moralități și (o minimă) consecvență – doar n-au intrat zilele-n sac!”. □ În *Exerciții de libertate*, Constantin Coroiu își amintește de istorica deja Conferință națională a URSS din aprilie 1990: „...p primăvară confuză, dominată de clipuri publicitare, unele de-a dreptul imbecile, și de acea melodie frivolă care, din păcate, devenise un fel de emblemă a «libertății noastre» – *Lambada*. Într-o asemenea atmosferă, când și unde nimeni nu mai asculta pe nimeni, când toți eram culpabilizați, când toate gunoaiile societății românești ieșeau la suprafață și configurau imaginea unei țări și a unui stat ce riscuau să devină niște ficțiuni (Este simptomatică scena în care secretarul Departamentului de Stat al SUA venit la București era primit la... Ambasada Ungariei de... Laszlo Tokes!), ne-am adunat aproape o mie de oameni ai scrisului (939 – mi-am notat eu scrupulos) în Sala Palatului. (...) / În caietul regăsit, citesc, iată, după aproape un deceniu, discursul rostit în deschiderea Conferinței de cel ce avea să fie ales, de altfel, președinte al U.S. – Mircea Dinescu. Sunt frapat de actualitatea lui, ca să nu zic – vorbă mare! – de vizionarismul unor aserțiuni formulate «pe liber», cum spun profesioniștii audiovizualului. (...) / «...Trebuie să ne luăm într-un fel la revedere în această zi de la oamenii politici, în sensul că le dăm întâlnire cel mult în pamfletele noastre politice. (...) Menirea scriitorilor e să fie în opoziție, chiar și atunci când accidental ajung ei înșiși

oameni politici. O dată cu Ceaușescu, au murit șopârlele și aluziile din cărțile noastre, materia noastră primă acum e chiar libertatea. (...)/ Până acuma, ne unea (...), pe majoritatea dintre noi, ura împotriva dictaturii. De acum trebuie să ne unească respectul față de cuvânt și de această meserie, precum și spaima față de noua cultură de consum.» (...)/ Subliniind atunci, în aprilie 1990 (...), că U.S. este un sindicat de breaslă, Mircea Dinescu glumea în stilu-i recognoscibil: «Iată că am devenit și noi, alături de colegii noștri din Gara de Nord, scriitorii de vagoane, chiar profesioniști». Nu cred că acum, după aproape un deceniu, ar mai risca să repete gluma. Fie și de teama vreunei masive «disponibilizări» pe care intransigentul Băsescu, nededit cu genurile literare, deși descins la guvernare direct de la Pontul Euxin al lui Ovidiu, n-ar ezita să o ordone...”.

● Revista „22” (nr. 28) se deschide cu un editorial al Gabrielei Adameșteanu, **Înălțări surprinzătoare**: „Analizând, într-un recent articol (...), convingerile neexprimate care au stat la baza răspunsurilor exprimate în *Barometrul de opinie publică – mai 1999*, H.-R. Patapievici schițează un surprinzător portret-robot al psihologiei alegătorului de azi din România. (...)/ Spațiul nu-mi permite să reproduc memorabilul portret-robot al acestui electorat (etatist, neajutorat, bovaric al ideii de piață liberă etc.) din care facem parte, dispus, la această oră, să vadă doar partea goală a sticlei. În mâna lui, peste un an, se va afla posibilitatea de a distruge mult-puținele progrese de până acum./ pentru că ce altceva ar însemna întoarcerea lui Ion Iliescu? (...)/ Desigur, parte din nemulțumirea generală a populației este justificată. Anul 1999 a fost foarte greu, cu amenințări (colaps economic, mineriade, riscul anarhiei ori al dictaturii etc.) care au lăsat în urma lor traumele unor situații de mare stres./ Cu stângăciile inevitabile, președintele Constantinescu și coaliția au evitat momentele explozive, «cadouri» ale regimului anterior. Această reușită nu le-a adus însă nici un «bonus» din partea populației. Dimpotrivă. Pe măsură ce situația se stabilizează, reprezentanții actualei puteri coborau în sondaje./ În același mod au fost tratate și indiscutabilele succese obținute de ea în spațiul politicii externe. În caz că nu se pierde alegerile (...), ceea ce a părut a fi la un moment dat doar «isterie NATO» s-ar putea să ducă la un moment comparabil cu cel, des invocat, de construire a României, după pacea de la Versailles. De această dată însă nu printr-o întregire teritorială, ci prin asigurarea securității, ca rezultat al unei înțelepte politici de alianțe”. □ Este publicată o pagină **Mircea Nedelciu – in memoriam**, conținând, alături de o notă bio-bibliografică, comunicatul ASPRO din 12 iulie (ziua morții scriitorului) și un mic fragment dintr-un interviu acordat de scriitor Rodică Palade și apărut pe 24 noiembrie 1998, în revista „22”. Se anunță totodată că Mircea Nedelciu „va fi înmormântat miercuri [14 iulie] la cimitirul Bellu, după celebrarea slujbei funerare la biserica Sf. Vasile de pe Calea Victoriei”.

● În „Tableta de marți” din „România liberă”, Gheorghe Grigurcu explică **Ce este colaboraționismul**: „E amuzantă pornirea unor semeni ai noștri împotriva

unor cuvinte, din încredințarea (?) că, dispărând cuvintele, va fi anulată și realitatea pe care o desemnează. Unul din acești termeni nedoriti, împotriva cărora s-au organizat adevărate expediții cinegetice prin paginile publicațiilor noastre postdecembriste, e cel de colaboraționist. (...) Între vânătorii cei mai tenaci s-au aflat «apoliticii» (...). Oare de ce strâmbă din subtilu-i nas academic dl. E. Simion, actualul președinte al forului nemuritorilor, când vine vorba de colaboraționism?”. Spre a-l incrimina pe președintele Academiei, Gh. G. citează, fără rezerve, o serie de afirmații contestabile făcute de Nicolae Balotă într-un interviu acordat revistei „Familia” (nr. 4/1999): „Puteau să curgă elogiile în reviste și în același timp (...) eram dat afară de la o zi la alta de la revista «Familia», pentru trecutul meu. Puteam să primesc Premiul Academiei și, concomitent, același Eugen Simion, care se opusese la intrarea mea în Uniunea Scriitorilor pentru că fusesem deținut politic zece ani, se ridicase într-o ședință plenară, în prezența instructorului de la Comitetul Central, și denunța faptul că revistele literare sunt invadate de dușmanii Partidului, foști deținuți politici, ca Papu, Streinu, Marino, Negoîtescu și Balotă, și cerea radierea noastră din publicațiile literare”. La final, Gh. G. întreabă retoric: „Puteți ghici, dragi cititori, de ce dl. Nicolae Balotă nu e academician?”. Într-un text semnat N.P. [Nicolae Prelipceanu] se anunță că **Scriitorul Mircea Nedelciu a încetat din viață**: „...Suferind de o boală grea, este de mai mulți ani ținut în scaun și încetează din viață duminică, 11 iulie./ Cu Mircea Nedelciu a dispărut un scriitor inteligent, cult, care nu scria numai pentru impresie și emoție, calculând efectul, controlându-l, ca să folosim un cuvând din chiar titlul uneia dintre cărțile sale”.

● Nicolae Manolescu publică în „Curentul” un articol intitulat ***Din nou, despre dreapta și stânga***, pornind de la o carte a politologului italian Norberto Bobbio, *Dreapta și stânga*, apărută de curând în traducere românească, la editura Humanitas: „Bobbio, care are 90 de ani, este principalul artizan al ideii că dreapta și stânga sunt concepte vii, care trebuie păstrate, în pofida scepticismului unora care le consideră, în era postideologică, absolut inutile sau de-a binelea răposate. Remarcând că, deși se revendică de la postideologic, opinia cu pricina este una curat ideologică ea însăși, politologul italian notează și paradoxul că, de când li se tot cântă prohodul, dreapta și stânga cunosc o glorie nouă. (...) Propunerea lui Bobbio e simplă: adoptarea criteriului atitudinii față de egalitate și, respectiv, inegalitate. Stânga ar fi pentru egalitate, dreapta pentru inegalitate. (...)/ În ce mă privește, aș prefera o soluție ceva mai puțin simplă, pe care nici Bobbio n-o respinge, în definitiv, și anume dublarea criteriului egalitate-inegalitate cu acela libertate-autoritate. Și încă: un al treilea criteriu se poate dovedi indispensabil (...), și anume acela al felului de a privi progresul, respectiv conservarea. Pe scurt, aș defini stânga drept acea atitudine politică în care sunt privilegiate (...) egalitatea, libertatea și progresul.

(...) Dreapta s-a dovedit din capul locului favorabilă inegalității, autorității și tradiției conservatoare”.

● În „Academia Cațavencu” (nr. 27), este consemnată dispariția *Unui scriitor fără dușmani*: **Mircea Nedelciu**: „Mircea Nedelciu e unul dintre rarii scriitori care, murind, lasă în urmă-i numai simpatii. Explicația e singulară prin simplitate: Mircea Nedelciu a avut stil, în scris, ca și în viață. Nedelciu n-a concurat cu nimeni în povestiri și nuvele, întrucât a avut întotdeauna ceva mai bun de făcut și anume să-și onoreze prin măiestrie talentul. Mircea Nedelciu face parte – ca și Marin Preda – din familia mică a scriitorilor la care faptul de conștiință devine creație cu farmec. Cel mai popular dintre marii culți ai literaturii contemporane s-a stins la vârsta la care talentele încep să devină instituții naționale. A fost un om bun, cinstit cu el însuși”.

14 iulie

● Moare, la București, poeta Maria Banuș (n. 10 aprilie 1914).

● Mircea Cărtărescu publică în „Curentul” articolul *Poezia: o artă fără public*: „Trebuie s-o recunoaștem: poezia este astăzi una dintre artele cele mai puțin atrăgătoare pentru public. (...) Explicația decadenței fără precedent a poeziei în ultimele decenii, practic a ieșirii ei de pe piață, constă în insuportabilul ei *elitism* din perioada modernă, în *snobismul* și disprețul ei afișate, în poza poetului inspirat, care nu poate vorbi decât în enigme și abscondități. (...) În perioada modernistă poezia a promis totul: să devină o nouă filosofie, o nouă știință, chiar o nouă religie. Ne-am ales doar cu câteva experiențe halucinatorii adevărate și curajoase (...) și cu mii de epigoni care au amestecat și răsămestecat aventura câtorva iluminați, care au înjosit până la provincialism și boemă medita. Ne-am ales doar cu câteva experiențe halucinatorii adevărate și curajoase (...) și cu mii de epigoni care au amestecat și răsămestecat aventura câtorva iluminați, care au înjosit până la provincialism și boemă meditația despre poet (...) și poezia (...). Înțeleasă ca aventură pur spirituală, ca mistică și ca simbolistică inițiatică, poezia acestui secol nici n-a mai avut nevoie, practic, de un public. Dimpotrivă, a fost pentru ea un prilej de ciudată, masochistă satisfacție ca, hiperconcentrându-se și ultrapurificându-se, să rămână, de fapt, singură. Mai întâlnești și azi poeți care se laudă că n-au cititori, de parcă acesta ar fi semnul irefutabil al valorii. (...) De fapt, acest dispreț elitist față de «vulg» subminează azi nu numai poezia, ci o întreagă clasă intelectuală încăabilă să înțeleagă și să trăiască lumea de azi: intelectualii noștri «rasați», cei care vorbesc mult și frumos, cei ce apar mereu la televizor (deși discursul lor e incompatibil cu televiziunea) și dobândesc posturi înalte unde continuă să vorbească la fel de frumos, la fel de subtil și la fel de inept./ Poezia s-a sinucis, având grijă să-și facă un nod foarte estetic la ștreang. Obsesia artei mari a fost atât de constrângătoare, încât aproape nu s-a mai putut dezvolta decât o poezie «mare», destinată câtorva intelectuali.

Divertismentul, care este de fapt adevărata vocație a oricărei arte, a fost acoperit de batjocură. Prea puțini oameni au și curajul să mărturisească bucuria cu care-i citesc pe Topîrceanu sau pe Minulescu. Terorismul modernist a fost, într-adevăr, mai eficient decât poezia modernistă. (...)/ În anii '80 și '90 cei care scriu profesionist poezie au înțeles dezastrul artei lor, și care nu e specific culturii noastre, ci lumii intelectuale de peste tot. Au putut să călătorească și au văzut că în librăriile de pretutindeni cărțile de poezie stau într-un fel de mic ghetou în fundul încăperilor (...). Au văzut că aproape nu există reviste de poezie, în afară de cele scoase de vreun poet și trimise prietenilor poeți prin poștă. (...) Au mers pe urmele unor tentative de democratizare a culturii, petrecute în alte părți simultan cu mișcările de emancipare și liberalizare din jurul anului '68. Au încercat să facă lucruri oarecum consonante cu arta pop, cu muzica rock, cu toate mișcările estetice alternative, o poezie orală și prozaică, ironică și sarcastică. A fost un efort aproape eroic de debarasare de prejudecățile și reziduurile artei «mari». Din anii '80 încoace fața poeziei românești este complet schimbată. Dar publicul nu a fost recâștigat. (...) Este inconfortabil, nesănătos până la urmă, pentru cel care scrie să nu fie citit chiar de *nimeni*. Explicații sunt mai multe: mai întâi, noua poezie nu mai este, pur și simplu, recunoscută ca poezie. Pentru inșii între 20 și 40 de ani care, între un videoclip și un joc pe computer, mai deschid și câte o carte, poezia înseamnă de obicei ceea ce scria Nichita (niciodată însoțit și de Stănescu) în anii '60. (...) Pe de altă parte, cele mai tinere generații au poezia lor: *lyrics*-urile formațiilor de hip-hop sau gangsta-rap, care se bucură de o popularitate enormă. (...) Ei sunt la modă, poezia «adevărată» nu e la modă. (...) Sigur, e convenabil și ușor să ne spunem: ăștia sunt niște idioți, noi știm despre ce vorbim. (...) Mă îndoiesc că noi mai știm despre ce vorbim cu adevărat. Și mai ales *cui* vorbim”.

● În editorialul din nr. 28 al „României literare” (*De ce scrieți?*), N. Manolescu se oprește asupra unei anchete omonime interbelice – publicate sub formă de volum la Editura Polirom –, cu concluzii pesimiste referitoare la motivația scrisului literar în actualitatea autohtonă: „Cititorul actual nu mai e preocupat să știe de ce scrie scriitorul. E treaba scriitorului, eventual, dar una mărunță, derizorie, care nu mai «trece ecranul», cum se spune în jargonul mass-media. Curiozitatea cititorului și-a schimbat obiectul: de la opera scriitorului la viața lui. Scriitorul a devenit (când a devenit) un VIP. Așadar, un subiect de biografie, de anecdotă, de cancan. De ce scrie el, iată o problemă care îl lasă indiferent pe cititor. Câte amoruri a avut, din câte dintre ele a făcut personaje de roman și așa mai departe, iată ce vrea să știe cititorul de azi./ (...) Informațiile despre viața scriitorului sunt mult mai solicitate decât cele despre cărțile lui. Și, atunci, dacă nimeni nu-l întreabă, de ce s-ar mai întreba el însuși de ce scrie. La vremuri noi, întrebări noi”. □ Într-un eseu de atitudine, Ruxandra Cesereanu se arată dezamăgită de scăderea receptivității comentato-

rilor cu privire la cărțile de mărturie referitoare la Gulagul comunist (*Cititorul român față cu Gulagul*): „Cărțile despre Gulag (fie acesta românesc sau nu) nu mai au prospețimea impactului de odinioară și, de aceea, ele sunt comentate speradic, poate chiar în pripă. Nu mai există explozia luărilor de poziție de odinioară. Nu mai există un buchet de arome critice. Există, însă, câțiva comentatori fideli ai acestui gen de scrieri. Ei se cuvin a fi amintiți tocmai fiindcă de ani de zile fac lucrul acesta și nimeni nu i-a adunat niciodată la un loc. Acești fideli au abordat întotdeauna cărțile despre Gulag cu seriozitate și cu o patimă mai mult sau mai puțin voalată de a scoate adevărul la suprafață. S-au deosebit prin stil și vârstă, și, poate, chiar prin aprofundarea ororilor comunismului, dar în comun le-a fost predilecția pentru acest gen de cărți. Monica Lovinescu și Virgil Ierunca ar fi primii care ar deschide această listă de fideli ai Gulagului, ca să-i numesc cumva. Ar urma, apoi, Adrian Marino care, la un moment dat, a susținut chiar un serial în «22». Doina Jela se cuvine a fi amintită, la rândul-i, cu cele trei cărți: *Cazul Nichita Dumitru, Această dragoste care ne leagă* și, de curând, *Spovedania unui torționar*, o premieră în Est. Există și trei tineri esești mai puțin cunoscuți, dar care au dovedit un 'apetit' profund pentru cărțile despre Gulagul românesc: Sanda Cordoș, Mariana Neț și Vlad Pavlovici. Eu însămi am ținut rubrica «Gulag» timp de cinci ani, în revista «Steaua», realizând mai apoi o teză de doctorat pe această temă și urmând să țin un curs despre Gulagul românesc în anul universitar 1999-2000. Ar mai putea fi amintiți, parțial, pe lista «experților» Stelian Tănase și Vladimir Tismăneanu (ultimul fiind interesat mai mult de fraticidul comunist la vârf, din istoria noastră, și mai puțin de Gulag). Timișoreni Smaranda Vultur, Viorel Marineasa, Daniel Vighi și Valentin Sămânță s-au specializat pe tema deportării, ceea ce nu este puțin lucru. O scurtă perioadă, imediat după decembrie 1989, au scris constant despre cărțile Gulagului – Florin Manolescu, Nicolae Balotă și Cristian Moraru. Mai târziu Alina Mungiu și László Alexandru au radiografiat succint sau tangențial cărți și idei despre Gulag. Numere tematice despre Gulag au fost realizate în revistele «22», «Echinoc», «Apostrof», «Vatra», «Orizont» și «Magazin istoric». Televiziunea are și ea două fidele ale temei Gulagului: Lucia Hossu-Longin și, sporadic, Mariana Sipoș. Trebuie apoi amintită Asociația Foștilor Deținuți Politici care publică de câțiva ani *Documentele Rezistenței*. Se cuvine remarcată revista și fundația «Memoria» ca portdrapel al foștilor deținuți politici, dar și Academia Civică, care girează simpozioanele de la Sighet și *Analele Sighet*. Nu trebuie scăpate din vedere nici cele câteva edituri care au colecții specializate pe Gulag: Marineasa de la Timișoara (axată pe mărturii despre deportare și despre rezistența din munți), Ramida, Albatros, Humanitas (prin colecția «Procesul comunismului», dar și înainte de lansarea acesteia) ori chiar Vremea cu «dosarele» ei controversate – toate patru-n București. Directorul Editurii Ramida, Mihai Rădulescu, are la activ mai multe cărți despre Gulag, dar

aportul său esențial este masiva *Istorie a literaturii de detenție* din care a publicat deja două tomuri, primul fiind o sinteză a tuturor mărturiilor ori comentariilor despre reeducarea de la Pitești. Ar trebui să adaug, poate, și Institutul Național pentru studiul totalitarismului cu revista acestuia, dar am rezerve față de funcționalitatea lor”. □ La *Ochiul magic*, în cadrul rubricii „Actualitatea”, Alex. Ștefănescu sancționează o serie de ***Cărți de propagandă***: „În librării se află o broșură pe care scrie cu litere mari *A GUIDE TO ROMANIAN LITERATURE*. În plus, pe ultima copertă există mențiunea: «Cartea a apărut cu sprijinul Ministerului Culturii». Străinii care iau în serios asemenea precizări și-ar putea imagina că este vorba de o prezentare sintetică oficială a literaturii române. Cum să-și închipuie că «ghidul» este în realitate o carte de propagandă în favoarea generației '80, carte scrisă de unul dintre cei mai activi avocați ai acestei generații, Ion Bogdan Lefter?/ O carte de propagandă similară, și ea pusă în vânzare de curând, poartă titlul *Experiment in Post-war Romanian Literature* și a apărut tot cu sprijinul (lipsit de discernământ) al Ministerului Culturii. Ion Bogdan Lefter și-a luat de data aceasta doi colaboratori: Monica Spiridon și Gheorghe Crăciun. Toți trei recurg la trucul unei definiri restrictive a noțiunii de «experiment» pentru a-i putea ignora pe marii scriitori dinaintea generației '80 (amintindu-i exclusiv pe înaintașii care au anticipat intuitiv așa-zisul postmodernism promovat de optzeciști)./ Traduse într-o engleză anostă, lipsită de farmec literar (este aprecierea unui profesor de la Universitatea Standford din SUA, Rodney Koeneke, care urmărește cu interes literatura română și care ne-a și semnalat de altfel apariția derutantelor broșuri), textele propagandistice ale lui Ion Bogdan Lefter și ale asociaților săi pleacă de la premisa – comică, dacă n-ar fi întristătoare – că se poate scăpa de concurență... nenumind-o. Așa cum în unele familii superstițioase nu se pronunță niciodată numele Satanei, în familia optzecistă sunt evitate cu strictețe nume ca Nichita Stănescu, Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Ileana Mălăncioiu, Cezar Ivănescu, Augustin Buzura sau chiar Matei Vișniec (care, cu tot optzecismul lui, este prea talentat și locuiește prea departe ca să mai fie adus în discuție). Ca de obicei, Ion Bogdan Lefter & comp. defilează tot cu Călin Vlasie, Cristian Moraru, Gheorghe Crăciun, George Cusnarencu, Romulus Bucur ș.a.m.d./ Caracterul tendențios al broșurilor este evidențiat și de importanța care se acordă asociației optzeciștilor, ASPRO (asociație avându-l drept președinte pe Ion Bogdan Lefter). Data înființării ASPRO este considerată un fel de dată istorică. Iar ASPRO apare ca o organizație eroică, acuzată de răuvoitori de «dizidență» etc. În realitate, aspriștii, departe de a avea o asemenea aureolă, sunt doar caraghioși. Ei își închipuie că autoproclamându-se «profesioniști» i-au surclasat pe membrii Uniunii Scriitorilor. Practic, este vorba – ca de atâtea ori în viață – de (foști) tineri scriitori care și-au pierdut răbdarea să tot aștepte să câștige marea competiție și care, enervați, au inventat o nouă competiție, numai a lor./ În

plus, unii dintre optzeciști sunt și lipsiți de demnitate. Ei critică vehement, în declarații publice, Uniunea Scriitorilor, considerând-o inclusiv «stalinistă», dar rămân în continuare și membri ai Uniunii Scriitorilor, pentru a obține diferite avantaje”. □ Gheorghe Grigurcu semnează un amplu articol eseistico-memorialistic de examen etic și estetic al relațiilor sale cu Nicolae Breban, cu accent asupra motivației răcirii lor (*Despărțirea de Breban*): „Deși nu-i puteam împărtăși încrederea inițială în acel n.e.p. cultural pe care l-a constituit «liberalizarea» lansată în primii ani de domnie a lui Nicolae Ceaușescu (dictatorul mi-a repugnat din prima clipă, ca un concentrat de incultură și viclenie grosieră, de la care nu era de așteptat nimic bun), îi înțelegeam oarecum calculul, vizând transformarea dinăuntru, «intelectualizarea» – până la un punct – a sistemului. Era un experiment inedit, ce se cuvenea urmărit cu atenție. (...) Oricum, Nicolae Breban reprezenta un «caz» aparte, demn de analizat în contextul contradictoriu al ideologiei totalitare, care-și atrăgea și își respingea victimele printr-un soi de dresaj savant. Nu am căderea a mă pronunța în mai mare măsură, în această sferă, ca unul care n-a făcut parte nici din nomenclatura culturală, nici din diaspora, așteptând ca lămuririle edificatoare să vină din partea celor ce l-au cunoscut îndeaproape pe autorul *Animalelor bolnave* în circumstanțele tulburi ale deceniilor opt și nouă, din confruntarea unor asemenea mărturii cu documentele, cu întreg corpusul de date obiective, și, evident, din impactul celui în cauză cu obiecțiile - nu puține și celoc lipsite de gravitate – ce i se aduc... (...) Dar a venit și răsturnarea din decembrie 1989. Lucrurile păreau a intra în albia lor firească, cu toate că într-un chip straniu, de miraj, de prealesnicioasă și preafrumoasă rezolvare, ceea ce s-ar fi convenit a ne pune în gardă. (...) Într-o zi solară a primăverii Marilor Speranțe, m-am întâlnit, pe Calea Victoriei, cu nimeni altul decât cu Nicolae Breban, proaspăt revenit din străinătate. Abordându-mă cu carisma-i apolinică de odinioară, vechiul coleg mi-a oferit un post (concretizat, până la urmă, la un soi de jumătate de normă, cu o retribuție foarte modestă și intermitentă) la revista cu titlu geminat, «Contemporanul – ideea europeană», la a cărei cârmă tocmai ajunsese. M-a asigurat că puteam scrie absolut ce doresc, că nimeni nu se va amesteca în opinia și în litera pe care le voi propune. Cum aș fi putut să-l refuz? De când fusesem izgonit, din motive vădit politice, de la revista «Familia», adică de 16 (șaisprezece) ani, n-am mai avut dreptul să lucrez în vreă redacție, nici dreptul de a-mi părăsi domiciliul târgujian. (...) M-am apucat îndată de treabă și (...) am izbutit, preț de câțiva ani, să-i asigur ample comentarii, de regulă, cu caracter polemic, împotriva cărora directorul nu exprima nici o obiecție. Cred că nu sunt prea presumțios, afirmând că revista dobândea, datorită prezenței acestor comentarii, un nerv distinctiv, o culoare ce atrăgea într-o măsură particulară. Natural, nu eram de acord cu unele din ideile și atitudinile directorului, dar întrucât nu era o revistă condusă de subsemnatul (...) mi-am zis că sunt responsabil doar de ceea ce public sub

semnătură. În pofida unor idiosincrasii ale sale față de diaspora, aveam impresia că autorul *Bunevestiri* păstra, și chiar își accentua, o anume independență și față de regimul Iliescu, neocolind a trata unele aspecte ale lui cu accente reprobatoare și evitând a adera la pozițiile, complementare numitului regim, ale «apoliticilor» și «echidistanților», pe care-i puteam critica în voie, inclusiv în coloanele «Contemporanului». Mi se părea mistuit de o decepție de bun augur, marcat de o solitudine expiatoare, ceea ce am exprimat și în scris. Pe planul raporturilor personale, Breban continua a mă trata cu căldură, a mă stimula. Până când, într-o zi (atunci să-i fi venit în mintea-i ambițioasă proiectul devenirii academice?), m-a rugat să-mi reduc paginile polemice, oferite «Contemporanului» ori – și mai bine – să le public în altă parte. Revista – a căutat să-mi explice – întâmpină din cauza lor unele dificultăți de recepție și finanțare. Sedus de tonul amical, cald, învăluitor al șarmantului romanelor, am avut slăbiciunea de-a accepta. Astfel mi-am transferat articolele mai încins critice în alte publicații, destinând «Contemporanului», în speță, aforismele din ciclul *Jurnalul lui Alceste*. Breban s-a arătat încântat de ele, nescăpând nici un prilej pentru a mă gratula, în calitate de cultivator «unic, azi, la noi», al unei «specii rare», de producător al unor (...) etc. etc. Echilibrul părea restabilit. E drept că relațiile mele – să spun, de ordin administrativ –, cu «Contemporanul-ideea europeană» deveniseră tot mai dificile. Aflat, independent de voința mea, la o distanță geografică ce – iată – pare mai rezistentă decât toate cârmuirile ultimelor decenii, eram nevoit a apela telefonic la redacția din alcătuirea căreia făceam parte, prilej cu care mă izbeam tot mai des de neglijențe, de promisiuni neonorate, de vorbe în doi peri. Unele articole mi s-au pierdut, chiar de câte două-trei ori (de pildă o cronică la un volum de versuri al lui Nicolae Prelipceanu), altele au apărut după o așteptare de câțiva ani (bunăoară un text referitor la Adrian Păunescu, care, între timp, fusese tipărit într-un volum). I-am adus la cunoștință aceste lucruri, în repetate rânduri, lui Nicolae Breban, dar cu toate făgăduielile de redresare, situația a rămas neschimbată. Mi-am dat seama cu tristețe că în viața revistei s-a înstăpânit o dezordine pe care directorul său n-o putea lichida sau de care nu-i păsa prea mult, abstras, cum îmi declara mereu a fi, în truda elaborărilor d-sale românești. M-am străduit a-l înțelege și de astădată, de a-l scuza măcar parțial... În atari condiții s-a produs «revoluția de palat» de la «Contemporanul - ideea europeană», al cărei rod îl reprezintă «seria nouă» a periodicului. Dincolo de posibilele amendări urmărite (publicația urmase un drum tot mai intemporal-doctoral, ajungând a fi acaparată de studii de specialitate, cu o adresă foarte limitată uneori), această schimbare oglindește, într-un mod indenegabil, și reorientarea directorului său, care s-a aliniat fațăș grupării «apolitice», în frunte cu E. Simion, pe care multă vreme o evitase. Peste noapte a devenit o stea de primă mărime din constelația în cauză. Schimbul susținut de amabilități din presă, aparițiile asociate pe micul ecran,

suh ocrotirea mult-înțelegătorului realizator, cu un picior la conducerea «Contemporanului», Cătălin Țirlea, precum și atmosfera tineresc-dansantă, dar nu fără note tendentios-agresive, a noului «Contemporan», au scos în relief o fraternizare ce dospea în sentimentul, mai mult ori mai puțin mascat, de solitudine al ambilor protagoniști. (...) Relativ izolatul Nicolae Breban s-a întâlnit cu relativ izolatul Eugen Simion, pe platforma «apolitic»-academică oferită de ultimul. Să mai amintim oare că autorul *Dimineții poezilor* obișnuiește de mult a trăi în simbioză cu câte un scriitor de vază: Marin Preda, Marin Sorescu, o tentativă Petru Dumitriu? Faptele sunt cunoscute. Nicolae Breban vine la capătul acestui șir de «aliați» simandicoși, mutual avantajoși. Neacceptat, la treapta dorită, nici de cei mai iluștri fruntași ai diasporei, nici de câteva centre ale vieții literare din țară, către care a năzuit, autorul *Franciscăi* a recurs la această (mez)alianță, care-i suprimă alura de autonomie și, indiscutabil, prestața ce decurge din orice autonomie. (...) Care a fost soarta subsemnatului, în acest vârtej al schimbării, în care nu e greu de presupus că prețiosul aliat supraacademic și «apolitic» cât încape mi-a cerut capul? (...) Întâi de toate, mi s-a suprimat rubrica, fără nici o explicație. În al doilea rând, nu mi s-au mai publicat textele trimise în ultima vreme, nici măcar aforismele, inocentele aforisme, pe care Nicolae Breban nu pregeta a le raporta, redundant, la Blaga sau la Cioran, (...). Complementar, nu altcineva decât recent numitul (și, se pare, încă mai recent destituitul) redactor șef al «Contemporanului» a așternut o frază pe care mărturisesc că a trebuit s-o citesc de câteva ori, ba chiar să rog și pe altcineva s-o citească, spre a mă convinge că nu constituie o eroare de tipar: «Grigurcu nu e un scriitor». (...). În al patrulea rând, a urmat actul ultim al comediei: eliminarea mea din caseta redacțională. Problema nu e de ordin material (țin să precizez că de ani de zile n-am mai primit nici un leu, sub nici o formă, de la «Contemporanul», prezența mea acolo fiind pur simbolică), ci de ordin moral. (...) Evident, nu-i pot fi decât, retrospectiv, recunoscător directorului «Contemporanului» pentru a fi apelat amical la mine și a mă fi angajat la revista d-sale, în 1990. (...) Cu riscul de-a face figură de ingrat (?), îmi simt datoria de a da în vileag adevărul. Nicolae Breban mi-a promis – și mi-a repetat adeseori, de-a lungul anilor promisiunea – că niciodată nu mă va «da afară» de la «Contemporanul». Promisiune pe care, cu suficientă naivitate, mi-o rememoram adesea. Acum se vede cum s-a ținut de cuvânt”.

● La rubrica de cronică literară din „Luceafărul” (nr. 27), Ioan Stanomir semnează prima parte articolului *Pagini și zile*, dedicat jurnalului lui Radu Petrescu, publicat de curând: „Jurnalul lui Radu Petrescu, din perspectiva unui lector comun, e unul care-și ratează miza fundamentală: curiozitatea insașiabilă a cititorului, provocată și întreținută prin exercițiul consemnării zilnice, e dezamăgită prin confruntarea cu un spațiu al textului în care esențiale devin mișcările aproape imperceptibile ale norilor. Norii reprezintă un topos al jurnalului. (...) Acest experiment amintind de exercițiile lui Monet se nutrește

din frecventarea aceluiși spațiu celest, contemplat în momentul scrisului: a scrie înseamnă a privi dincolo de lecturi”. □ Pan M. Vizirescu răspunde la întrebările Marinei Spalas. („*Am peregrinar un an de zile prin sate, pe la rude, pe la țărani, ca să dispar din epoca aceea*”); aflăm de aici povestea vieții sale, a condamnării la muncă silnică pe viață, a doctoratului pe care l-a susținut ș.a.; P.M.V.: „Dacă-l sugrumăm pe Eminescu, înseamnă să sugrumăm națiunea română. El este sufletul românesc”. (O a doua parte a interviului apare în nr. 28, din 21 iulie.)

15 iulie

● În al patrulea articol din serialul *Talent și caracter* publicat în „Curentul”, Laurențiu Ulici scrie: „Dintre marii scriitori români interbelici, figura cea mai dezamăgitoare din punctul de vedere al prestației caracteriale a făcut-o Mihail Sadoveanu. Deopotrivă în planul Operei – prin romanul *Mitrea Cocor* – și în planul Vieții – prin atitudinea slugarnică, hiperoportunistă, față de regimul politic comunist și față de descălecătorii lui răsăriteni. De ce a decăzut acest Ceahlău al prozei românești până la condiția de zelator penibil al unei ideologii politice totalmente antiromânești și ce putea să spere el – care ajunsese la un prestigiu ce-l situa deasupra oricărui șantaj politic – de la această scufundare bruscă și totală în mocirla compromisului moral absolut sunt două întrebări la care nici astăzi, după cincizeci de ani, nu se poate răspunde satisfăcător”.

● Nr. 7 al revistei „Orizont” are în centru un dosar intitulat *Filiera poloneză*, conținând articole despre scriitori polonezi și despre opera acestora. ■ Cornel Ungureanu semnează o pagină de *Jurnal Polonez*: „Pășesc prin Varșovia amenințată de noapte, ai noștri s-au dus la un concert al lui Tavitian, eu încerc să ajung la Teatrul evreiesc, unde Dan Puric și Carmen Ungureanu prezintă *Toujours l'amour*. Trec printr-un pasaj subteran și am senzația că intru în filmul lui Wajda: în lumea marelui regizor. E un fel de gară subterană în jurul căreia mișună lumea pestriță, inși care vând, cumpără, cerșesc. Trebuie să ajung în Piața evreiască: acolo e Teatrul. (...) Așa, ajung la spectacol. Acolo, ca la aproape toate manifestările varșoviote, suntem noi și-ai noștri. Dacă nu și vreo doi localnici care omagiază. Dacă nu și alți doi-trei localnici care văd, niște adevărați fani ai teatrului, totul. Noi pe insula noastră”. ■ Pagina de *Fragmente* a lui Livius Ciocârlie este, de asemenea, dedicată Poloniei și celor două versiuni în limba română ale jurnalului lui Gombrowicz. ■ Într-un interviu acordat lui Dorian Branea, intitulat *Polonia eroică*, Vladimir Tismăneanu tratează problema accesului la cultura poloneză, dar și alte subiecte cum ar fi relația dintre Polonia și Rusia sau Holocaustul: „Nu există o singură cultură politică poloneză, ci o serie de opoziții care o fac extrem de contorsionată, de frământată. Ca toate culturile politice, și cultura politică poloneză este subîmpărțită în mai multe direcții, tendințe, am putea să le numim chiar microcontinente intelectuale. Există, desigur, subcultura catolicis-

cismului polonez. Pe de altă part însă, în contrapartidă, se află o subcultură a anticlericalismului. Dacă subcultura catolicismului este legată de diverse direcții mai mult sau mai puțin liberale, subcultura anticlericalismului conține, la rândul ei, o direcție liberală, alta socialistă și, evident, o direcție comunistă, marxistă mai întâi, apoi bolșevizantă”. Despre relația ruso-poloneză: „În primul rând, cred că între clasele politice, elitele politice și intelectuale din Polonia și Rusia au existat întotdeauna relații profund psihanalizabile. Rusofobia poloneză, care nu poate fi negată, include și o fascinație continuă față de idea rusă. (...) Între disidența poloneză și disidența rusă au existat însă relații extrem de apropiate. (...) Cred că în momentul de față, drama Rusiei nu este una a unui imperiu care își amenință vecinii, ci a unui imperiu care și-a pierdut identitatea. Rusia este un imperiu agonic, un imperiu care a fost șters de pe lista de V.I.P-uri ale relațiilor internaționale. Nu cred că Polonia reprezintă o țintă pentru o formă de expansionism rus – n-au putut să o înghită, în sensul unei absorbții, nici în trecut, nu vor putea să o înghită nici în viitor”. La întrebarea „Ce putem învăța din experiența recentă a Poloniei?”, V.T. răspunde: „Polonia este, în mod cert, o paradigmă demnă de urmat. Cred că încă din anii 1989-90, dacă elita politică și culturală românească ar fi dorit o schimbare radicală, dacă ar fi fost informată suficient în legătură cu ce se întâmpla în celelalte țări din Răsăritul european – și când spun elită politică mă gândesc și la democrați, dar și la cei pe care nu pot să-i consider, eufemistic spus, prieteni ai liberalismului democratic –, multe din gafele post-1990 ar fi putut să fie, dacă nu complet evitate, măcar nu atât de grave. (...) Ce am observat în Polonia spre deosebire de noi a fost o mult mai mare pasiune pentru valorile naționale și pentru tradițiile naționale și nu naționaliste. Prin asta, nu vreau să spun decât că, între prietenii mei polonezi, care pot avea origini foarte diferite, există un atașament mai mare pentru valorile naționale, ceea ce face ca numele lui Mickiewicz, al lui Pilsudski sau al lui Adam Michnik să fie cunoscute și respectate”. □ Alexandru Ruja semnalează ediția I.L. Caragiale: *Publicistică și corespondență* (apărut în 1999; ediție îngrijită de Marcel Duță, studiu introductiv de Dan C. Mihăilescu; Ed. Grai și Suflet): „Publicarea în același volum a publicisticii și corespondenței lui I.L. Caragiale reprezintă o plăcută surpriză, întregind și nuanțând profilul scriitorului”; „Înflăcăratul, eruptivul, celestul și pateticul Eminescu era dublat de terestrul, criticul, zeflemistul ori cininul Caragiale. Incandescența frazei din textul eminescian își are corespondența în tăietura rece a frazei din textul caragialian”; „Correspondența este, în multe părți ale ei, expresia demnității și amărăciunii. Este greu de presupus ce s-ar fi întâmplat cu Caragiale dacă ar fi rămas în țară. Ca și cu Eminescu dacă ar fi trăit”.

16 iulie

● În „România liberă”, Dan Stanca transcrie un interviu cu Edvald Flisar, președintele Uniunii Scriitorilor din Slovenia: „***În perioada trecută vorbeam***

de disidență prin metaforă”: „– (...) Cum funcționează Uniunea Scriitorilor din țara dv.? Cum se finanțează?/ – Este finanțată de către Ministerul Culturii. Avem cinci angajați permanenți plătiți de către minister și tot ministerul ne finanțează toate proiectele, colaborări pe plan internațional, întâlniri între scriitori, festivaluri de poezie, cum e cel de la Vilenica. (...) Dar, evident, nu primim atâția bani câți am dori. (...)/ – Se bucură scriitorul sloven de o anumită protecție socială?/ – Uniunea se zbate acum pentru îmbunătățirea situației materiale a scriitorului, pentru îndreptarea unor aspecte legislative privind reducerea impozitelor pe care trebuie să le plătească autorul. La noi funcționează o comisie în cadrul Ministerului Culturii, care încearcă să obțină drepturile ce se cuvin acelor creatori care se declară liber profesioniști. (...) Scriitorii nu pot trăi exclusiv din scris și de aceea au alte profesii, de unde, până la urmă, le vine o pensie. Dacă respectiva comisie îți recunoaște statutul de liber profesionist, atunci Ministerul Culturii îți asigură un anumit venit care, însă, nu este foarte mare. În același timp, se poate face cerere pentru o pensie specială, aceasta în cazul în care cel care solicitat așa ceva a făcut ceva cu totul special pentru țara sa. (...)/ – Câți membri numără Uniunea Scriitorilor din Slovenia?/ – Trei sute, iar dintre ei a zecea parte se declară liberi profesioniști. Pare puțin, dar nu uitați că populația țării noastre este doar de două milioane./ – Aș vrea să vă întreb dacă literatura slovenă are conștiința rădăcinilor ei central-europene, spațiu generos, de unde provin autori ca Italo Svevo, Musil, Kundera./ – E un lucru de la sine înțeles. Istoria literaturii din Europa Centrală este, în fond, și istoria literaturii slovene./ – Ați putea face un tablou concis al literaturii slovene contemporane? Scriitori celebri în anii '80 și-au păstrat acum celebritatea?/ – Situația acum e difuză și fluidă. În perioada trecută vorbeam de realizarea disidenței prin metaforă. Acest procedeu anestezia, dar nu ocolea conflictul cu sistemul politic. Dar dacă ai rămas în acești ani numai la acest nivel, șansele de afirmare ți se diminuează considerabil. Ți-a pierit dușmanul, dar ai pierdut și tema. (...) Se scrie, aș zice, în toate felurile. Romanul polițist, bunăoară, a cunoscut o răspândire incredibilă. Nu mai funcționează dogme estetice, fiecare autor își creează propria poetică. Vrea să fie recunoscut ca autor, nu ca membru al unei grupări literare. (...) Unii autori de notorietate s-au dus în politică și au încetat să mai scrie. Probabil ca la dvs. Dintre aceștia s-au ivit curând dezampliții, care au revenit la scris. Autorii mai în vârstă, care nu au înțeles schimbările (...), nu au însă niciodată să redevină ce au fost. Într-un fel, mai avantajați sunt acum cei care au stat mai mult în străinătate. (...)/ Eu am stat mult timp în Anglia și sunt de fapt un autor bilingv. (...) Oricum ai scrie, fantastic, parabolic, chiar și în registru realist, dacă atragi atenția publicului (...), atunci reprezinți o valoare./ – Care este acum tirajul mediu al unui roman?/ – Având în vedere numărul mic al populației, cinci sute de exemplare. (...) Dacă se vând două mii e formidabil. (...) La noi cărțile sunt foarte scumpe, din cauza tirajelor mici, care măresc prețul cheltuielilor de

editare. (...)/ Subvenția funcționează și la noi ca pretutindeni. Sunt opt sute de cereri pe an și din ele sunt alese două sute”.

● În nr. 336 al revistei „Dilema”, lângă „Cronica literară de tranziție” a lui George Pruteanu (*Viețile unei istrăzi* despre volumul *O stradă oarecare din București* de Irina Nicolae și Ioana Popescu, postf. de Gerard Althabe, Ed. Nemira, 1999) – un necrolog al aceluiași G.P. anunță încetarea dein viață a prozatorului Mircea Nedelciu: „*Mircea nedelciu nu mai scrie*. S-a stins, după o suferință cruntă, îndurată mai mult decât bărbătește, la nici 50 de ani, un scriitor inteligent, cult, talentat: MIRCEA NEDELICIU. A scris curajos și cinstit în regimul comunist (în care a fost, în mod cert, un cap de serie al generației sale și al genului de proză înnoitoare pe care ea a adus-o), a fost energic și inovativ după 1989. Dotat și cu forță speculativă, abstractivă, l-am socotit și îl socotesc printre cei mai remarcabili prozatori români postbelici (atunci când am făcut, într-o emisiune de televiziune dedicată publicului larg, un ciclu de pastişe critice după autori ai ultimilor 50 de ani, l-am așezat în «continuarea» șirului Stancu-Preda-Barbu-Breban-Buzura). Dispariția sa e o tragedie răvășitoare. Primească plânsul literelor românești și lacrima mea. Odihnește-te în pace, prietene Mircea Nedelciu!”.

● În „România Mare” (nr. 470), Ileana Vulpescu publică articolul *Politica toroipanului*: „Printre primejdiile ce ne amenință la tot pasul, vezi calamități naturale, boli, războaie etc., nici anarhia nu e tocmai de neglijat. Pe bună dreptate neîncrezătoare în tot ceea ce reprezintă o autoritate în România, masele – nemaiascultând de nimeni – ar putea năvăli în stradă, exasperate de sărăcie. Și, nemaiținând seamă de ceea ce spun Constituția, Curtea Constituțională, syndicatele și alte organisme așijderea, s-ar putea să facă praf și pulbere tot ceea ce le-o ieși în cale, convinse fiind că în Țara noastră – cu toate damfurile și ifosele tot de democrație ale unora și ale altora – se bagă de seamă că singura formă de dialog, înțeleasă de la Vlădică pân’ la opincă, e toroipanul. Asta este o părere «vulgar-populistă»”. □ Ion Pavelescu publică un prim episod dintr-un serial intitulat *Marin Preda – ultimul interviu*, pornind de la o ultimă discuție avută de scriitor cu ziariștii de la „România liberă” și de la alte publicații – eveniment organizat prin aprilie 1980, la inițiativa Tiei Șerbănescu, în contextul apariției romanului *Cel mai iubit dintre pământeni*. Interviul e continuat în numerele 471 din 23 iulie 1999 și 472 din 30 iulie și în numerele 473 din 6 august 1999, 474 din 13 august și 475 din 20 august („Sunt unele chestiuni pe care nici *biografia lui Marin Preda*, ca Eugen Simion, nu le știu”, ține să sublinieze I.P.). ● Este semnificativ ceea ce notează Pavelescu despre Marin Preda – în nr. 476 din 27 august 1999 al „României Mari” – în legătură cu afirmația lui Preda potrivit căreia o bună parte din *Cel mai iubit dintre pământeni* s-ar baza pe experiența concentraționară a lui Ion Caraion: „O lună mai târziu, când Marin Preda a murit, eroul său – Caraion, alias Petrini – a scris în «România liberă» un sfâșietor articol în care, după ce deplângea

pierderea ireparabilă, își lua unele măsuri de precauție, confirmând, și el, că Preda îi povestise viața însă așa cum o înțelesese el”.

17 iulie

● În „Adevărul”, Dinu Flămând este intervievat de Ioan Adam: **„Postmodernismul, ce înseamnă această gogoasă?”**: „– Cum vi se par scriitorii care urcă acum spre creasta valului? Mai urmăriți fenomenul literar românesc, vă mai atrag atenția cei tineri?/ – Da, am descoperit-o, bunăoară, pe Rodica Draghinescu, care este o poetă extrem de interesantă, petulantă. Dar este, din păcate (nu cunosc, totuși, foarte bine noua generație), cam singuratică. Dimpotrivă, văd un spirit foarte cuminte (...), niște tineri care se exprimă într-un limbaj de lemn, dintr-un fag foarte noduros. (...) Repet, nu-i cunosc prea bine. Ceea ce mă deranjează însă este că acordă prea multă încredere unor cuvinte, expresii, sintagme gata făcute, vide de conținut de multă vreme. Postmodernismul, ce înseamnă această gogoasă? Înseamnă o gogoasă extrem de dezumflată. Dacă-și imaginează că în Franța stă cineva (...) să se întrebe dacă cumpără o carte postmodernistă sau nu, se înșală. Nici vorbă! Cumpără numai cărți autentice. De cărțile postmoderniste, gongoriste, îl doare undeva (...). *Ismele* nu există, *isme*le sunt niște faguri în care tot felul de critici pun, ca Mendeleev, elementele”.

19 iulie

● Pentru a aduce un omagiu lui Mircea Nedelciu, de curând dispărut, suplimentul literar al ziarului „Azi” reia un interviu din 31 mai 1997 acordat lui Viorel Sâmpetrea. M.N.: „Scriitorul român se caracterizează printr-o foarte slabă cultură tehnico-juridică a profesiei sale. Ca individ social, el este un titular de drepturi de autor și ori știe singur să-și gestioneze drepturi pe piața muncii în general, ori face apel la un gestionar profesionist de tipul *agentul literar*, ori se organizează în structuri asociative care să-l ajute să-și rezolve aceste probleme. La noi nu există încă agenți literari, vechea structură a Uniunii Scriitorilor este, probabil, structura care s-a adaptat cel mai greu – sau deloc – la noua situație economico-socială, iar scriitorul, ca persoană, este rareori priceput să-și gestioneze drepturile pe această piață care este încă nestructurată. În plus, foarte multe persoane joacă pe mai multe tablouri: este și scriitor, și editor, și jurnalist, ba chiar și librar, ca mine, astfel că nu se realizează poziții clare de negociere. ASPRO ar fi trebuit să fie o societate de autor care să negocieze cu *societățile de utilizator* (editori), dar nici aceste raporturi nu sunt structurate și nu au consistență”. Precizând că existența ASPRO a făcut ca Uniunea Scriitorilor, „printr-un grup de indivizi instalați la conducere, să aibă o reacție violentă, crezând că noua asociație își propune să le atace privilegiile”, scriitorul observă că „în prezent, nici una, nici cealaltă dintre structuri nu este eficientă”. Despre oportunitatea implicării scriitorilor în

politică: „Artistul în general e un cetățean cu un rol important în structura societății, mai ales la nivelul mentalităților, al moralei. Așadar, *autonomia esteticului* nu este la origine decât o reacție de apărare față de un context istoric în care artistul era chemat la remorca propagandei. Într-o societate liberă, artistul trebuie să se comporte ca un om liber! Are dreptul la activitate politică cel puțin tot atât cât și ceilalți cetățeni și, cum spuneam mai sus, pentru a se salva trebuie să se organizeze împreună cu alți artiști pentru a-și apăra drepturile. În al doilea rând, forțele politice serioase trebuie să aibă o politică coerentă față de cultura unei nații. Partidele active în prezent pe scena politică românească se caracterizează prin absența din programul lor politic a unei înțelegeri coerente a culturii. Cred că la această situație s-a ajuns fie pentru că artiștii serioși nu s-au implicat în politică, fie pentru că totuși acei care au intrat în politică nu s-au comportat ca artiști acolo, ci au devenit niște politicieni printr-alții. Cred că artistul trebuie să intre în politică păstrându-și întreagă personalitate artistică și pentru a lupta, cu ceilalți politicieni, când se discută rolul culturii în viața socială sau în stabilirea identității naționale”.

20 iulie

● Într-un editorial din revista „22” (nr. 29), *Ce-i de făcut?*, H.-R. Patapievici notează: „Sunt lucruri pe care le auzim în fiecare zi. Știm, pentru că toți ne-o spun, că românii nu fac bine nimic; că fac totul de mântuială; că, decât să cumperi ceva românesc, mai bine nu mai cumperi deloc; că se fură ca în codru; că oricine, dacă e cocoțat undeva sus, e corupt; că ne tăiem craca de sub picioare; că nu știm să ne organizăm; că alții fac orice întotdeauna mai bine. Dar, după ce primul impuls e să le dai tuturor dreptate, te întrebi: cum e totuși posibil ca toată lumea să țină acest limbaj și, în același timp, toată lumea să se simtă nevinovată? (...) Întrebarea mea este următoarea: de ce ne comportăm ca niște ascultători beți și de ce ne complăcem să fim niște oratori de cârciumă? Muzica noastră e făcută de tonul ei. Or, dacă l-am asculta, stridența acestui ton ne-ar învăța multe. Critica noastră este un negativism: ea nu are soluții, ci numai instrumente de demolat. Ori de câte ori judecăm persoane, lama ghilotinei pândește. Toate explicațiile noastre sunt soluții de exterminare. Firește, cel pus în cauză este întotdeauna celălalt. (...) Vrem sânge și atunci, până la adevăratul sânge, ne înmuiem limbile în defectele aproapelui, pe care îl răstignim în bârfa noastră necruțătoare./ (...) Este ca și cum faptul de a vorbi împotriva altuia conferă automat calitatea de a fi infailibil. (...) A găsi un auditoriu înseamnă deja a începe să ai dreptate; să-ți faci ascultată vorbăria este confirmarea faptului că ai avut deja dreptate împotriva tuturor./ În generalizarea acestui comportament social, nu putem să nu invocăm existența unei patologii. Evident, este una a inimii, înainte de a fi a inteligenței”.

□ Gheorghe Crăciun (*Cuceritorul*) și Ion Bogdan Lefter (*Talentatul și complicatul nostru prieten*) publică texte *in memoriam* Mircea Nedelciu.

■ Gh. C.: „Mircea Nedelciu a fost un om fascinant și cred că prietenia mea cu el a fost, înainte de toate, o formă de fascinație. L-am cunoscut în urmă cu aproape treizeci de ani la filologia bucureșteană și de atunci am rămas toată viața prieteni. Am avut acest privilegiu. (...)/ Cu dezinvoltura lui, cu inteligența lui scăpărătoare, cu imprevizibilitatea gesturilor și deciziilor lui, cu râsul lui mucalit de tânăr bărbat trecut prin multe, care înțelege relativitatea lucrurilor, Mircea Nedelciu ne-a cucerit pe toți. Era într-adevăr irezistibil, nu puteai să nu-l iubești. Era un cuceritor de oameni și de teritorii ale vieții deloc exotice, deși, până la el, rămase parcă necercetate. Există în Mircea Nedelciu această rară vocație de a sesiza imediat neobișnuitul lucrurilor obișnuite./ Când l-am cunoscut, m-a frapat în primul rând dezinvoltura lui, calitate ce putea fi lesne confundată cu superficialitatea, cu ușurătatea unui fel de a fi. Îți simțeai forța, dar nu-i puteai vedea imediat profunzimea. Lui Mircea nu-i păsa însă nici de suprafețele vieții, nici de profunzimile ei. *Ça m'est égal*, obișnuia să spună. Era modul lui de a evita sau nega clișeele, ideile primite, regulile, îmbâcseala conceptelor. Dincolo însă de această formulă franțuzească bună la toate, exista în Mircea Nedelciu o curiozitate față de viață și o plăcere de a trăi de-a dreptul molipsitoare. Lumea toată părea a lui și toată proza lui Mircea Nedelciu e scrisă cu aplombul unui explorator îmbătat de bucuria descoperirii unei iumi pe care oamenii par să o cunoască fără să o înțeleagă prea bine./ Curiozitatea lui Mircea era fundamental o curiozitate vizuală. Sorbea totul din ochi: oameni, lucruri, cărți, reviste, peisaje, fotografii, afișe, devora marile filme poloneze, italiene și rusești ale anilor '70, era veșnic înarmat cu un aparat de fotografiat, îi plăceau instantaneele și decupajele bizare de obiecte și locuri, ne plimba după el prin cinecluburile studentești ale perioadei dezghețului comunist, râdea de ambițiile noastre adolescente și încrâncenate de a deveni scriitori. (...) Nu-l interesa dacă noi (eu, Ioan Flora, Gheorghe Ene, Sorin Preda, Gheorghe Iova, Constantin Stan, Ioan Lăcustă, Emil Paraschivoiu și alți prieteni de la filologia bucureșteană, care nu au ajuns, din fericire, scriitori) îl înțelegeam sau nu. Nu căuta să facă prozești. Nu-i plăcea fanatismul, era un dușman neîmpăcat al manipulării, adică un om liber. N-a fost un doctrinar, nici măcar al «textualismului» – asta e o falsă impresie și o eroare ireparabilă a criticii noastre, pe care Mircea a ingenuncheat-o, încă de la primele sale cărți, fără drept de apel./ Și dacă Mircea a avut și vocația grupului (studenții filologiei bucureștene ai anilor '70 își amintesc, probabil, de revista-de-perete-afiș «Noii») asta s-a întâmplat, în primul rând, grație marii sale curiozități față de oameni și față de idei. (...)/ În ce privește teoria prozei sale, construită într-un efort de continuă nuanțare, aceasta nu reprezintă – cred – decât o căutare a celor mai bune instrument pentru o cât mai bună punere a lumii sub observație./ Și acum, din 12 iulie 1999 încoace, ochiul lui Mircea Nedelciu nu mai există. Nici urechea lui, cu priză directă la lumea românească a ultimelor trei decenii. Nici nonșalanța lui de fascinat al perisabilității vieții, care prin

asta știe să desfidă zădărnicia. Nici mintea lui iscoditoare, pentru care până și cel mai banal lucru devenea o problemă. Cărțile lui stau deocamdată închise pe rafturi și ne așteaptă. Literatura română nu știe încă ce pierde./ Brașov, 14 iulie 1999". □ Ștefan Aug. Doinaș semnează un text *in memoriam* **Cornel Regman**, evocând traseul biografic și literar al criticului „cerchist” de curând dispărut „Critică de întâmpinare, critică de situare, critică de valorizare etc. – nici una din formele pe care le poate îmbrăca contactul cu valorile artistice nu este străină condeiului său. Rareori omul, cu firea sa bonomă și înclinată spre surâs binevoitor sau spre «strâmbătura din nas» amicală, n-a fost prezent în tot ceea ce iscălea. Iată de ce critica lui Cornel Regman a fost prețuită pentru sinceritatea și probitatea ei./ Omul Cornel Regman a fost unul din spiritele care au adus timp de o viață întreagă un pigment aparte în cadrul *Cercului Literar*. (...) Omul acesta, care avea un farmec apreciat doar de cei care îl cunoșteau foarte bine, «asul de caru» al *Cercului Literar* ne-a părăsit în pragul vârstei de 80 de ani, după ce a rezistat cu deplină luciditate până în ultima clipă unei boli nemiloase și perfide. L-am revăzut pe catafalc: materia sculptată puternic a fetei sale păstra încă, în trăsăturile ei, ceva din forța spiritului său. Dar strălucirea dispăruse: aura lui trecuse deja în altă sferă, acolo unde vrednicia și demnitatea noastră de aici sunt chemate să sporească tezaurul eternității”.

● Pagina culturală a „României libere” aduce în discuție „O lege care se aplică sau nu”, *legea timbrului cultural: Cine, cui, de ce, cum plătește*. Un șapou nesemnat amintește că „Primul timbru cultural înființat a fost cel literar. Legea din 1939 pentru înființarea și funcționarea Casei Scriitorilor prevedea la articolul 11 sursa principală prin care pot fi obținute veniturile necesare acoperirii sarcinilor Casei Scriitorilor. Se specifică astfel că acestea vor proveni dintr-o taxă percepută asupra cărților și publicațiilor periodice de orice natură, inclusiv cotidienele ce se importă în vederea vânzării. La punctul 2 al aceluiași articol se arată că aceeași taxă se va percepe și asupra traducerilor publicate în țară. La articolul 12 se preciza (...) că aplicarea și suportarea acestor timbre pentru traduceri și pentru cărțile intrate în domeniul public cade în sarcina editorului”. În schimb, „Legea 35 din 1994 este o lege care se referă atât la timbrul literar, cât și la cel cinematografic, teatral, muzical, folcloric și al artelor plastice. În articolul 1 al acestei legi se arată că acesta este în valoare de 2 la sută din prețul de vânzare al unei cărți și se adaugă acestui preț. Același coeficient este respectat și în cazul timbrului cinematografic. Pentru timbrul teatral coeficientul crește la 5 la sută din prețul unui bilet, adăugându-se valorii biletului”. În acest context, Dan Stanca semnează un material intitulat *Timbrul literar – lege și tocmeală*, redactat în urma unei discuții cu Alexandru Istrate, director general al USR, și cu Mihai Chicuș, director economic al aceleiași instituții: „Întrebările pe care le-am pus s-au referit la felul în care funcționează Legea 35 a timbrului cultural (...), dacă nu s-ar cuveni o serie de amendamente, cam câți bani intră în contul US în urma încasării timbrului și

care sunt destinațiile acestor încasări. (...) / *Alexandru Istrate*: Legea ar fi teoretic bună dacă ea ar fi respectată de toți cei care au obligația să plătească ce trebuie să plătească. Timbrul literar trebuie să se plătească, evident, după ce marfa s-a vândut, fie de către edituri direct, fi de o rețea întreagă de difuzori. Nu există o încasare trimestrială, cu atât mai puțin lunară, așa cum se specifică în textul legii. (...) Încasăm mai puțin de jumătate din cât s-ar cuveni, uneori chiar mai puțin de o treime. De fapt, este greu să ținem o evidență, fiindcă noi, Uniunea Scriitorilor, nu avem așa ceva, cândva am încercat să obținem o evidență a cărții produse și vândute de la Ministerul Culturii, dar nici ei nu pot să controleze absolut tot ce apare pe piață. (...) Singurul organism din țară care are drept de control asupra vărsării timbrului în beneficiul uniunilor de creatori este Ministerul de Finanțe. (...) Dar Ministerul de Finanțe nu prea face din proprie inițiativă asemenea controale și, mai mult, nu a făcut nici când US i-a sesizat cazuri concrete... (...) Banii sunt ținuți în cont, se ține o evidență strictă a lor. (...) Această lege din 1994 trebuie să primească o serie de amendamente. E vorba de faptul că cel care produce cartea ar trebui să aibă obligația să-și achite timbrul literar. (...) Legea însă nu prevede această obligație sau o prevede la modul general, incluzându-i și pe difuzorii de carte. În acest fel editurile lasă această răspundere pe seama distribuitorilor, aceștia pe seama editurilor, iar banii nu mai intră în cont. (...) / *Mihai Chicuș*: Autorul decide unde să verse editura procentul de 2 la sută. Uniunea Scriitorilor nu este singura asociație a scriitorilor, mai este, după cum știți, ASPRO. (...) Multe edituri nici nu respectă această prevedere, ca pe ultima pagină să fe trecut locul unde s-a decis vărsarea timbrului literar. (...) Un punct principal din legea timbrului cultural este acela al sprijinirii materiale a pensionarilor. Eu însă am cereri de 17 milioane pe lună pentru ajutor social și nu știu dacă adun 10 milioane din timbru”.

21 iulie

• În „România literară” (nr. 29), N. Manolescu îl evocă pe universitarul clujean Liviu Petrescu într-un articol *in memoriam* intitulat *O simplă amintire*: „Unica noastră întâlnire adevărată s-a produs la Los Angeles, în mai 1982, la multe mii de kilometri depărtare și de Clujul lor, și de Bucureștiul meu. / Mă aflam cu o bursă de câteva săptămâni în SUA, obținută printr-un straniu concurs de împrejurări pe care am să-l relatez cândva. Îmi alegeam singur locurile, orașele și instituțiile pe care doream să le vizitez. Între acestea, am ales și UCLA din Los Angeles. Întâmplarea făcea să fie acolo, la un lectorat, Ioana, care-l trăsesese după ea și pe Liviu. Se instalaseră de mai bine de jumătate de an, când i-am anunțat că trec pe la ei. Veneam de la Boston prin New York și San Francisco. (...) Din infinitatea de noduri ale plasei care e viața noastră, iată, unul, care mi-a revenit în minte, ca o simplă amintire, când am aflat că nici Liviu Petrescu nu mai este. Fie-le, lui și Ioanei, țărâna ușoară!”. □ În

cadrul rubricii „La microscop”, Cristian Teodorescu îi dedică un articol corgenerului Mircea Nedelciu, dispărut în urmă cu puțin timp (*Nedelciu – conspirație reușită*): „În '79, când l-am cunoscut, urma să-i apară primul volum, *Aventuri într-o curte interioară*, o carte de care sunt îndrăgostit și azi și din care a citit una dintre povestiri la Cenaclul Junimea, când am fost de față. Pe atunci Mircea era ghid ONT și fost profesor în județul Tulcea. Vorbea ca desore un succes că luase «negația» din învățământ și despre liber profesionismul lui de ghid. De fapt, era făcut să fie profesor și ghid a devenit urmând, oarecum, această vocație. (...) / Câțiva ani mai târziu, când s-a urnit Suplimentul Literar al «Scânteii tineretului», lui Mircea i s-a propus mai întâi funcția de redactor. După câteva numere nu s-a mai putut asta, rămăsese cunva ca el să fie un soi de corector cu funcție de redactor. Nu s-a putut nici astăzi, din cauza dosarului său. Unul dintre cei mai importanți scriitori din noua generație se întâlnea din nou cu ghinionul. Atunci i-a venit în ajutor George Băliță care i-a oferit funcția de librar la Cartea Românească. Asta a fost o nouă «victorie» a lui Mircea, pentru care, culmea, iar s-au găsit persoane să-l invdieze, fiindcă la librărie, după venirea lui se strângea mare parte din crema scriitorimii românești. Puțini și-au pus atunci întrebarea dacă Mircea, scriitorul de succes, n-ar fi putut să aibă asemenea raporturi cu scriitorimea și ca redactor la o editură sau la o revistă. Mulți colegi de breaslă erau, pe vremea aceea, de părerea că nu trebuie să-l plângem pe Nedelciu. Circulau pe seama lui și tot soiul de zvonuri, colportate prosteste sau cu rea intenție, pentru a-i diminua puterea de influențare. (...) Cel mai mare «ghinion» al lui Mircea a venit însă când, vreo trei ani, diverși medici de la diverse spitale sau policlinici, în loc să-i spună deschis că habar n-au de ce suferă, l-au plimbat cu vorba, dându-i diagnostice valabile literar, dar rușinoase pentru condiția lor profesională. (...) Când a ajuns în Franța, la tratament, Mircea era deja în stadiul în care boala lui devenise primejdioasă. Pentru a fi operat, la Marsilia, în țară s-a făcut un fel de colectă publică, cu un tapaj mai potrivit pentru o țară baranieră (...). Au existat și atunci voci care au spus că Nedelciu nu trebuie plâns. Evident că nu trebuia plâns, ci ajutat, ajutor care a venit din partea prietenilor și admiratorilor lui, mulți, dar săraci, dar și din partea guvernului. / Ajuns în scaunul de infirm, Mircea vorbea și despre această experiență ca despre un soi de câștig care îl ajuta să înțeleagă lucruri la care altfel n-ar fi putut avea acces. (...) / Din necroloagele pe care le-am citit despre el, Mircea Nedelciu scapă de toate ghinioanele, pentru a părea un scriitor al tuturor reușitelor. Nimic mai fals. O bună parte din energia creatoare a acestui mare scriitor s-a consumat pentru a-și învinge ghinioanele. (...) Așa cum văd eu lucrurile, moartea lui Mircea Nedelciu e una dintre conspirațiile reușite, chiar dacă nu și vădit intenționate, ale sistemului comunist împotriva unuia dintre cei mai importanți scriitori români din ultimele decenii”. □ *Un mare scriitor solitar* se intitulează un articol în care Alex. Ștefănescu îl elogiază, prin

asociere cu Mircea Cărtărescu, pe prozatorul Dan Stanca: „Cei mai valoroși prozatori apăruiți după 1989 sunt Mircea Cărtărescu și Dan Stanca. (...) Mircea Cărtărescu face parte dintr-un sindicat al succesului, care este «generația optzecistă» – cea mai bine organizată din generațiile înregistrate de istoria literaturii române. Dan Stanca este un solitar, înclinat adeseori să vorbească sarcastic despre propriul său scris. Mircea Cărtărescu a adoptat un program estetic la modă, erijându-se și în teoretician al lui: postmodernismul. Dan Stanca se află într-un flagrant dezacord cu moda: el scrie o proză deopotrivă realistă și fantastică, extatică și satirică, obsedat de reziduurile ortodoxismului dintr-o societate desacralizată grotesc. În sfârșit, Mircea Cărtărescu este fundamental un apolitic, care îi privește pe oameni cu o curiozitate rece, dusă până la cruzime și își folosește întreaga energie pentru a-și administra cât mai bine talentul, în timp ce Dan Stanca, prea puțin impresionat de înzestrarea sa, se lasă răvășit de tragedia țării în care s-a născut./ Pentru Dan Stanca, opera literară nu reprezintă o salvare. Cu sau fără cărți proprii, de soarta cărora de altfel se dezinteresează, el rămâne esențial un nefericit. Scrisul este, din punctul lui de vedere, un automatism al supraviețuirii, ca zbaterea inutilă a cuiva rănit de moarte. Îl practică patetic, cu o deplină angajare existențială, dar și cu sentimentul zădărnicii”.

● În „Luceafărul” (nr. 28), Monica Spiridon publică un articol despre **Despărțirea de Mircea Nedelciu**: „Mircea Nedelciu își părăsește comilitonii într-un moment în care proza optzecistă își regăsește total complexele elitiste și izolaționiste, pășind în arena consacrării publice. Fără prezența sa tonică, fără curajul său reconfortant vom fi cu siguranță mai dezorientați și mai triști”.

□ Ioan Stanomir publică partea a doua a unui articol despre jurnalul lui Radu Petrescu (**Pagini și zile**): „Radu Petrescu este, poate, cel mai pictural dintre prozatorii români – exercițiul cotidian al jurnalului nu face decât să consemneze această abilitate originară a captării mesajului. (...) O metamorfozare a scriitorului dispărând în corpul propriei sale ficțiuni. Dacă totul există pentru a fi transcris, pagina de hârtie devine teritoriul în care autoru, eliberat de povara mundană, își recapătă structura originară”.

□ Sub genericul „Vecini de palier”, Constantin Abăluță scrie despre Miron Kiropol, „unul dintre cei mai inspirați poeți români”: „În plus, el este un mare credincios. Ca artizan (tot de excepție), el știe că poezia nu poate aborda frontal credința. Ca și în cazul dragostei, credința este ceva atât de intim încât clamându-l îl desfigurezi, îi scapi esența, nimeni nu te mai crede că vorbești despre el. (...) Miron Kiropol poartă arta inefabilă de a incorpora în fiecare vers de-ale lui credința. (...) Perspectiva adamică (mirarea, bucuria, incocența) este un dat al acestei poezii”. Și în final: „Nu ne rămâne de cât să ne exprimăm regretul că în cei nouă ani de libertate, critica literară nu și-a găsit răgazul necesar să se aplece asupra operei unuia dintre cei mai importanți poeți români”.

23 iulie

● În „Dilema” (nr. 337), Mircea Iorgulescu se pronunță în privința chestiunii metamorfozelor comunismului în România postdecembristă (*Metamorfoze*): „În 1944 existau în România câteva sute de membrii ai partidului comunist în decembrie 1989, erau aproximativ patru milioane. O lună mai târziu, în ianuarie 1990, comuniștii dispăruseră cu desăvârșire din România, mai mult țara devenise integral anticomunistă, într-o deplină unanimitate liber înfăptuită. Comunismul trece, unanimitățile rămân. Sau, măcar, obsesia lor. Această admirabilă solidaritate națională în metamorfoză instantanee, căci devenirea într-un anticomunism s-a produs fulgerător și fără vreo acțiune de purificare politico-ideologică, a avut câteva spectaculoase și deopotrivă specifice efecte. (...) Dacă în România *neo-comuniști* n-au fost, au apărut – în schimb?! – *cripto-comuniști*, o specie oarecum invizibilă și oricum subterană, clandestină, camuflată (...). Nu se cunoaște, totuși nici un caz de *cripto-comuniști care să-și fi asumat, fie și prin confruntarea cu probe incontestabile, această identitate; dar numărul presupus al criptocomuniștilor* va fi fost, desigur, imens de vreme ce prima jumătate a anilor '90 a fost dominată politic de lupta dintre *anti-comuniști* și *cripto-comuniști*. (...) În orice caz, lupta dintre *anti-comuniștii* autoprocamați în unanimitate și *cripto-comuniștii* pitiți în invizibilitate a făcut posibilă o extraordinară resurrecție a limbajului violent și intolerant de pură, incontestabilă formulă bolșevică. Și nu numai a limbajului. Istoricii viitorului vor analiza, desigur, această uimitoare înflorire a bolșevismului spontan și liber practicat într-o țară ce devenise, în doar câteva ore, unanim anticomunistă. Acest bolșevism larvar, probabil inconștient, a fost tras apoi în retortele altor «confruntări de idei», ca de pildă între *naționaliști* și *internaționaliști* sau între *euroatlantici* și *eurobalcanici* (sau, poate mai exact, *euroasiatici*). (...) Se vor fi plătind și polițe, nu zic, dar zăcămintul *cultural* din care se extrage infecta magmă este un difuz stalinism de fond. În definitiv, de ce nu ne-am imagina o smochină stalinistă ambalată într-o sticlă de Coca-Cola?!”. □ Mircea Vasilescu problematizează criza (mult-invocată a) reportajului în presa românească recentă, scrisă și audiovizuală (*Iar n-avem reportaj?*): „Supralicitarea senzaționalului și a mediilor obscure, căutarea cu orice preț a subiectului ieșit din comun sunt nu doar boli de copilărie ale presei noastre, dar și dovezi că jurnaliștii noștri au înghițit cam pe nemestecate forme ale jurnalismului occidental, fără să-i asimileze și regulile. (...) Pariul cel mare pentru un adevărat reporter este să scrie interesant despre *orice* mediu, să identifice *nuanțele* tranziției, nu numai ororile ei. Există, fără îndoială, și o Românie normală, nu doar una a corupției, a lumii interlope, a copiilor străzii ș.a.m.d. Reporterii noștri încă nau descoperit-o sau încă n-au învățat să o descrie. Așa încât, deși ne-am plâns întotdeauna de imaginea țării în presa străină (și le-am reproșat gazetarilor occidentali că n-au ochi și condei decât pentru copiii străzii și pentru câinii vagabonzi), putem observa, dacă suntem

atenți, că imaginea României în presa românească e infinit mai proastă”. □ Pornind de la amănuntul că, pentru prima dată în ultimii ani, istoria a devenit disciplină obligatorie la examenul de bacalaureat (o „aparentă victorie”), Adrian Cioroianu trage un semnal de alarmă cu privire la dispariția interesului pentru istorie al elevilor, explicat prin „umilirea istoriei ca materie de învățământ” în ultimele decenii (**Bac '99 – liceenii versus istoria**): „Orele de istorie ar trebui așteptate cu sufletul la gură. Nu sunt. Istoria sperie, pentru că elevii o văd plicticoasă. Istoria sperie pentru că manualele au, în ochii lor, tot atâtea nume și date și tot atâtea logică precum cartea de telefon. Sperie, pentru că profesorii trec drept farseuri cu acte în regulă (...). Știm cu toții că aceasta-i realitatea. Cu toții? Să știe acest lucru și cei care, de ani de zile, joacă ipocrit cartea unui naționalism șchiop, inclusiv atunci când jură că elevii vor mai multă istorie decât li se dă? Chiar și cei care, în toamna trecută, au provocat un scandal național pe tema epurării din programă a unor capitole considerate ca fiind primordiale? Și cei care-și camuflează antioccidentalismul primar prin anunțarea unui complot iminent împotriva ființei noastre? Cine este interesat să ne uităm trecutul, să intrăm amnezici în Europa? – se întreabă, de amorul artei, vreo câțiva domni pe care-i știți foarte bine. Aiureli. Nu e interesat nimeni. În schimb, fapt rămâne că în tot acest timp, plictisiți de aceste lamentații de doi bani care nu le spun nimic, trei sferturi dintre liceenii acestei țări ar fi foarte-foarte interesați ca istoria să fie scoasă din bac, să fie scoasă din școală, să dispară pur și simplu”. □ Un amplu grupaj tematic realizat de Cristian Munteanu are ca obiect **Piața de carte**. Evaluările declinului drastic al acesteia sunt cvasi-unanime, începând cu declarațiile unor directori sau reprezentanți editoriali, care își prezintă, totodată, profilul specific al propriei edituri și strategiile predilecte (Adriana Savu – All, Daniel Cristea-Enache – Editura Fundației Culturale Române, Mădălina Tache – Editura Humanitas, Dan Petrescu – Editura Nemira, Călin Vlăsie – Editura Paralela 45, Cecilia Ștefănescu – Editura Univers). ■ Pe post de editorial – un articol panoramic al lui Ion Bogdan Lefter despre evoluția pieței de carte în postcomunism, cu problemele și realizările aferente, încheiat printr-o prezentare a programului „Monitor – Topul național de carte” realizat în 1998 de recent-dispărutul Mircea Nedelciu (**Business, spectacol, pasivități, inițiative**): „Nu suntem acum în ce mai fericit moment din istoria cărții românești a anilor '90. Anul trecut, producția editorială s-a prăbușit cam cu două treimi. Costurile de tipărire cresc mereu. Deci și prețurile cărților. Difuzarea merge și ea rău. Drept care vânzările au scăzut mult. Și, în consecință, tirajele. Editorii se plâng de una, de alta, de tot. Fac față cu greu. (...) Fenomenul nu e specific. În multe alte domenii s-au produs în ultimii ani reasezări ale pieței. Și cererea, și oferta au devenit mai variate, mai sofisticate. Exigențele și gusturile publicului se traduc în selecții mai atente. Pe de altă parte, puterea de cumpărare a majorității românilor a scăzut în proporție inversă cu diversificarea produselor care le stau

la dispoziție. (...) Nu toți, dar prea mulți editori cu pretenții și cu programe intelectuale meritorii, deși constată că le scad vânzările, nu depun nici un efort pentru a-și face producția mai atractivă (și ea poate fi făcută mai atractivă fără compromisuri compromițătoare). Nici nu se zbat să-și difuzeze mai bine cărțile. Se lamentează, pozează în eroi ai culturii și victime ale conjuncturilor cruele, după care dau vina pe stat. Li se pare de neînțeles faptul că el, statul, nu le finanțează lipsa de viziune, de idei, de vocație managerială, de – în ultimă instanță – profesionalism. Se zbat pentru subvenții de la buget, pentru ca apoi, după ce au obținut cât au obținut, oricum mai puțin decât au sperat, să reînceapă lamentările și acuzațiile (...). Editorii cu pricina ignoră cu desăvârșire posibilitatea ca atare atitudine să fie cam etatistă și – prin urmare – cam «nostalgică», nu tocmai potrivită cu lumea liberei inițiative, a concurenței, a economiei de piață. Fără mustrări de conștiință, ei proclamă imposibilitatea de a face mai mult și mai altfel decât fac. Dacă vânzările scad, se mulțumesc să scadă și ei tirajele și – în schimb – cresc prețul per exemplar, spre spolierea celui mic public fidel care, deși o duce greu cu banii, cumpără totuși cărți și subvenționează astfel pasivitatea (îndeajuns de profitabilă, în paranteză fie spus) a respectivilor editori. Cum se întâmplă cu studenții noiștri de la Litere, de pildă; cu inima strânsă îi văd cheltuindu-și amărățile de burse pentru cutare ori cutare apariție proaspătă, despre care-și dau de veste unii altora pe tonul acela puțintel precipitat, puțintel patetic al tinerilor când vorbesc despre descoperirile fascinante ale unor noi vârste. Nici tipografii nu sunt inocenți (...) Deloc mai breji – difuzorii. S-au înregistrat în anii trecuți câteva tentative de organizare a unor rețele naționale, cam fără succes. Cu excepția «Arcadieii», ruina vechii IDC (Întreprinderea de Difuzare a Cărții) din deceniile comuniste, nu funcționează decât companii zonale. Orașele mici sunt ocolite de mașinile de aprovizionare cu noutăți, iar în sate nu se obosește nimeni să transporte cărți. Patronii microrețelelor de difuzare se mulțumesc să recolteze profituri cât mai mari din operațiuni cât mai restrânse (invers decât spun legile comerțului dintotdeauna). Preferă titluri mai puține dar mai vandabile și cărți cât mai scumpe (...). Asta înseamnă că mulți refuză să preia volume de literatură română actuală, de obiocei mai ieftine (pentru că sunt subvenționate/«sponsorizate» și tipărite mai economicos) din care n-ar putea vinde decât câteva exemplare. Nici n-au – probabil – habar că circulația acestora e vitală pentru cultura națională și că de ele au nevoie categoriile de public elevat care trăiesc peste tot prin țară”. Cu toate acestea, „rămâne incontestabil faptul că piața românească de carte a oferit de-a lungul anilor '90 un spectacol absolut extraordinar. Imediat după presa scrisă, a fost domeniul în care s-a putut profita foarte rapid de libertatea câștigată odată cu prăbușirea regimului comunist. Spre deosebire de alte zone ale economiei, unde au trebuit parcurse lungi și complicate procese de privatizare, restructurare, re tehnologizare, un nou sistem editorial a apărut aproape peste noapte. Cu capital minim (câci

costurile de producție erau încă foarte scăzute), o mulțime de întreprinzători au încercat marea cu degetul publicând cărți. Unora le-a mers. S-au dat la început mari lovituri financiare. În 1990-'91-'92 au apărut romane care au urcat și spre 200.000 de exemplare, și peste. Pentru comparație, dacă depășești astăzi 2000 e un succes. «Industria» cărții (cum i se spune în alte părți) s-a dezvoltat rapid, impetuos și, cel puțin o vreme, haotic. Timp de câțiva ani, concurența a fost «sălbatică». Mulți editori improvizati au abandonat, fie cu tolba plină, fie cu buzele umflate. Alții au rezistat și și-au delimitat zone specifice de operare, pe genuri, teme sau regiuni de difuzare. Au apărut câteva mari case de editură, care au început să «controleze» piața. S-au cumpărat, s-au construit, s-au închiriat și s-au amenajat sedii cu condiții civilizate de lucru. S-a trecut treptat la culegerea computerizată. De câțiva ani ne predăm cărțile pe dischete sau le trimitem prin e-mail. Pirateria curentă o vreme s-a restrâns și a început – în schimb – să fie plătit copyright-ul pentru traduceri. Unii au căutat soluții pentru difuzare, încercând să pună pe roate mici rețele proprii (...). Editurile de vârf au dezvoltat proiecte coerente, cu colecții întinse pe ani în șir, explorând teritorii diverse, beletristice și din științele umane, acoperind în ritm accelerat marile goluri bibliografice moștenite de la «vechiul regim». Cei care publicaseră doar autori străini au descoperit că semnalări în presă, cronici de carte și succes de stimă la elitele intelectuale obțin mai degrabă cu literatura română actuală, drept pentru care s-au decis să piardă ceva bani la acest capitol contra unei mai bune «imagini». Au început să-și lanseze producția pe piață cu mai mare grijă, cu suport publicitar, cu miză pe simbolurile grafice ale casei. Târgurile și saloanele de carte din București și din țară au devenit mari sărbători culturale, așteptate la date deja cunoscute. Și descrierea poate continua cu alte și alte detalii: peste 3000 de edituri avizate de Ministerul Culturii de-a lungul deceniului etc. etc./ Una peste alta, piața de carte a fost și continuă să fie una dintre cele mai dinamice zone economice ale României postcomuniste. Lipsesc – din păcate – analizele și panoramele serioase asupra acestei efervescențe editoriale excepționale. Sau lipsesc sub formă de... carte! Găsesc potrivit să notez aici că am procedat de-a lungul a peste doi ani, din martie 1993 și până în mai 1995, la o analiză sistematică a evoluțiilor din domeniu într-o rubrică de «Panoramic editorial» la Radio Europa Liberă, în cadrul «Actualității culturale românești» pe care o realiza Gelu Ionescu. Până la urmă, din textele scrise atunci s-ar putea să iasă și o carte, de ce nu?!». Despre „inițiativa Nedelciu”: „Din 1994 încoace, discutasem de mai multe ori despre o serie de proiecte în acest sens pe care să le demarăm sub egida ASPRO. Am trecut la fapte o singură dată: în colaborare cu o firmă de computere, am început să stocăm titluri de carte în timpul uneia dintre edițiile Târgului «Gaudeamus», pe care Mircea îl inițiasse. N-am continuat. Tot sub sigla ASPRO, Mircea a gândit ‘Monitorul’ ca pe o formulă de sondare a preferințelor față de noutățile editoriale românești prin cumularea voturilor

exprimate de cititori profesioniști (în speță scriitori), cititori obișnuiți și librari. A lucrat până la sfârșit la inițiativa lui donchișotească, totalmente singulară pe piața de carte cu cel mai numeros public potențial din aproape o jumătate de Europă. În ultimele lui săptămâni de viață, când se simțea tot mai rău, actualizarea listelor de cărți în computer și recultarea voturilor prin telefon le-au făcut Mugur, băiatul lui de aproape 18 ani, Camelia Șerban și Mirela Iancu, directoarea comercială și librărița «Euromediei». Deși se stingea, Mircea ținea ca «Monitorul» să meargă înainte. Plecând dintre noi, ne-a lăsat și acest mesaj de preocupare față de ce se întâmplă cu bietele noastre cărți cele de toate zilele». ■ Mihai Dinu Gheorghiu (*Câteva observații*): „Pentru a înțelege modul în care a funcționat mecanismul comercializării, ar trebui privit mai îndeaproape și felul în care s-au «privatizat» foste edituri de stat, precum Humanitas sau Univers, care au încercat să-și păstreze un profil intelectual (în cazul celei dinăi să îl impună) și felul în care au «urcat» edituri la origine pur comerciale, precum Nemira sau Polirom. (...) Cu puține excepții, editurile românești nu-și pot permite să se specializeze și sunt nevoite să adopte o politică de «supraproducție» caracteristică situațiilor de criză: multiplicarea titlurilor în ciuda scăderii vânzărilor. Astfel, dacă la suprafață (în librării, pe standurile de carte în stradă) situația pieței de carte pare înfloritoare, ea ascunde greu o criză mai profundă, de ordin general și cu manifestări specifice, prin care se adâncește o fractură socială între publicul restrâns, publicul larg și un public potențial în tot mai mare măsură exclus de pe această piață. (...) Fractura socială din domeniul editorial (care se coroborează cu cea din învățământ, asistență socială și medicală etc.) este astfel dublată de o fractură intelectuală: în interior, prin eliminarea sau diminuarea unui public «mediu» pentru care multe din titlurile disponibile pe piață rămân inaccesibile, cel puțin prin preț și prin deteriorarea sistemului difuzării prin bibliotecile publice. În exterior, prin dispariția scriitorilor români de pe piața internațională, acelor prezenți înainte (exemplul lui Paul Goma) ori a celor care ar putea să fie. O reflecție asupra condițiilor de posibilitate a unei noi disidențe intelectuale deci se impune. Ca și un studiu riguros al pieței de carte, care să aducă o anume transparență în mecanismele editoriale, unde obscurantismului cenzurii i s-a substituit un obscurantism financiar, atât în raporturile dintre editori și bănci cât și în raporturile dintre editori și autori». ■ Claude Karnoouh (*Lectura și libertatea*): „După 1989, numeroși intelectuali și universitari Români s-au refugiat în modelul României dintre cele două războaie. Or, dacă e să ne uităm după cataloagele bibliotecilor din România anilor 1920-1930, se poate constata că ele țineau ritmul cu ceea ce se publica în Europa Occidentală. Astăzi, autoritățile se plâng că țara e săracă! (...) Nu bani lipsesc, dacă e să ne luăm după scandalurile succesive care zguduie sistemul bancar, ei sunt doar iroșiți. (...) Autoritățile universitare din țară au semnat un număr impresionant de acorduri de cooperare culturală și academică cu instituțiile occidentale, și nu e

deloc clar de ce aceste acorduri includ atât de rar achiziționarea de cărți și de reviste. Revistele sunt o absență dureroasă. Cu ajutorul revistelor, studenții, cercetătorii, universitarii se pot ține la curent cu debaterile actuale – ceea ce anglo-saxonii numesc *work in progress* – grație cărora se realizează sincronizarea și integrarea”. ■ Valentin Nicolau – editor, Ed. Nemira (***Bătrânul Gutenberg și cărțile cu coperte din salam***): „În ultimii ani nu s-au schimbat categoriile de cumpărători, dar numărul lor s-a redus într-atât încât putem vorbi astăzi de o piață prăbușită. Oricum nu ar mira pe nimeni când totul se năruie în jurul nostru. La căderea pieței de carte au pus umărul televiziunea, demența vieții cotidiene, computerul și, cel mai consistent, puterea de cumpărare mereu în scădere. Altfel spus, sărăcia. Reacțiile în piață au apărut imediat. Dispar rețele de difuzare stradală, librăriile privatizate devin orice altceva, «care merge», numai librării nu. Librării erau oricum o specie pe cale de dispariție, iar bibliotecile publice stau la mila bugetului care găsește an de an scuza de a fi auster. (...) Înghesuiala de la Târgul de Carte este o formă de rezistență a unor oameni nebuni să-și arunce banii pe cărți, stimulați de faptul că toți editorii expozanți practică reduceri de prețuri de 15-25%. Dincolo de fidelitatea pentru spectacolul cărții, reducerile de preț contează enorm și sunt semnul a cât de mare e sărăcia. (...) Necazul e că fie târgul și etern, banii pentru cărți sunt strict măsurabili, iar modelul ar trebui să fie clonat în toate orașele din țară. Nu știu dacă un astfel de proiect poate fi realizabil sau rămâne doar dorința disperată a unui editor care-și vede cărțile mai mult în depozit decât la cititori”. ■ Z. Ornea (***Zăpăceala de pe piața cărții***) face o radiografie la fel de pesimistă, dar mult mai detaliată: „Cei care cumpără, de obicei, cartea serioasă (...) sunt publicul intelectual. Și acesta e lipsit de bani pentru a achiziționa ceea ce-l interesează. Celelalte păături sociale, chiar cele mai avute (...) de obicei nu cumpără carte. Statisticile oficiale confirmă această stare gravă de pe piața cărții. S-a anunțat, de pildă, că în 1998 față de 1997 (...) la producția de carte descreșterea e de 70%, iar vânzarea ei a coborât cu 40% (...) și e sigur că primele șase luni ale anului 1999 marchează cote de descreștere și mai accentuate. (...) Astăzi tirajul de pornire al unei cărți e de maximum 1.000-1.500 de exemplare și, dacă norocul îi surâde și cartea respectivă e cerută, se trage un nou tiraj de proporții asemănătoare. Tirajele amețitoare de altădată sunt, azi, o realitate definitiv defunctă. Din acest punct de vedere, situația s-a normalizat, intrând, și noi, în rândul lumii civilizate. Plachetele de poezie se editează în câteva sute de exemplare și, de regulă, nu se vând. O carte de proză nu trece decât, rareori, de 1.000 de exemplare și are parte de o vânzare poticnită. E căutată cartea de bibliografie școlară, cărțile de sinteză, unele cărți de traducere beletristică (deși nici aici tirajul nu trece, de regulă, de 1.000 de exemplare), cărțile de informare. În rest, totul plutește în derivă și editorii privesc, efectiv îngroziți, la situația investițiilor pe care le conduc. (...) Fundația pentru o Societate Deschisă a încercat acum câțiva ani,

investind consistente fonduri și mijloace, în constituirea unei rețele de desfacere a cărții *en gros*. Toate fondurile și mijloacele s-au risipit în neant, unii dintre cei care au pus mâna pe ele dispărând efectiv, cu bani și mijloacele acumulate. Din tot acel grandios, generos și util proiect s-a ales praful, fiind o cheltuială zadarnică. Realitatea este că rețelei de desfacere îi convine să lucreze de-a dreptul cu editurile, în loc să împartă rabatul comercial cu o companie *en gros*. Că asta defavorizează agravant editurile și, în general, piața cărții, efectiv zăpăcită, nu mai prezintă deloc interes. De aceea eșecurile repetate în acest efort, rețeaua de desfacere existentă, total privatizată, sabotând efectiv efortul de normalizare a sistemului de desfacere a cărții la noi (...) aceste Târguri de Carte mai importante, uimitoare, dovedesc că apetitul pentru carte se menține dar, din păcate, lipsesc banii pentru a-l satisface”. Cu următoarea concluzie: „În perioade de recesiune economică și de scădere a nivelului de trai, primul sector lovit e, de obicei, cum se știe, peste tot în lume, cel al cărții, care coboară până la strângere. Cum ne-am putea noi sustrage acestei reguli generalizate?”. ■ Grupajul e completat de anchete realizate în rândul cumpărătorilor de carte de Cristina Ionică (*Ce se cumpără și ce se citește*), date despre publicul cumpărător oferite de Oana Holban de la Biroul de Relații Publice al ARCUB (*Cititorii „imperturbabil”*), reportajele realizate de Octavian Gabor despre librăriile principale din București (*Între stat și privat*) și de Cristian Ghinea despre buchiniștii bucureșteni (*Buchiniști din alte vremi*). ■ Pe ultima pagină, răspunde întrebărilor Titei Chiper redactorul-șef al Editurii RAO (și fost redactor la „Secolul 20” și la „Dilema”), Ilieș Câmpeanu (*Viața cărții*): „Publicul român, inclusiv cel tânăr, n-a pierdut interesul pentru cartea de acasă, la îndemână în biblioteca personală. Mă uit și la studenții mei de la clasice, dormici să aibă acasă o carte din cele obligatorii la diferite cursuri. De unde bani să și-o procure? Bursele sunt cum sunt. (...) Sigur, optimistul din mine ia lucrurile și altfel. Piața de carte la noi a început să funcționeze, există lume amatoare încă de carte – cât va mai fi – iar cititorul a devenit mai selectiv, mai pretențios, mai intransigent. Raportul lui cu cartea a devenit altul, bineînțeles. Din păcate nu e neapărat unul de creștere a conștiinței estetice: vine din lipsa de timp, de dispoziție de lectură, de chibzuială chinuită a buzunarului. Astea toate blochează viitorul editorial, tocmai într-o țară în care oamenii dovedeau o mare disponibilitate pentru zăbava asupra cărților. Nu-i păcat?”.

27 iulie

● Gabriela Adameșteanu publică în revista „22” (nr. 30) editorialul *Profeți occidentali*: „Pentru că nimeni nu este profet în țara lui, președintele Constantinescu a înghițit destule critici acide după discursul său din 13 iulie de la Comisia de Acțiune România-SUA. «În fiecare zi personalități din NATO și UE vin la București și ne spun că în timpul conflictului ne-am comportat ca și

cum am fi fost un stat membru NATO. Dar nimeni nu ne oferă garanții de securitate și nimeni nu vorbește despre pierderile care ne-au fost provocate de respectarea embargoului. România nu primește din partea Occidentului decât bătăi pe umăr în timp ce pagubele cresc zilnic»./ Acestea au fost frazele cele mai comentate de jurnaliștii și politologii locali. Adepții «demnității naționale» l-au ironizat pe președinte pentru că s-ar fi trezit abia acum, după ce ar fi arborat o politică de «slugărmicie» păguboasă față de Occidentul cinic. Prooccidentalii i-au reproșat spiritul mărunț negustoresc ce-l împinge să aștepte «o plată», în loc să fie mulțumit că a luptat pentru valorile lumii moderne./ Iată însă că președintele se vede confirmat în «International Herald Tribune» (din 23 iulie) de un articol intitulat *România. E conștient Occidentul de cele ce se întâmplă?*, semnat de Tom Gallagher, șeful catedrei de Studii europene pentru Pace de la Bradford University din Marea Britanie./ Politologul britanic reamintește că SUA și-a asumat majoritatea costurilor războiului, urmând ca aliații europeni să modifice politica Occidentului față de Balcani, furnizând fondurile necesare pentru o pace trainică în această regiune minată de sărăcie. (...)/ Gallagher avertizează asupra riscurilor unei politici de indiferență a Occidentului față de România. (...)/ Tom Gallagher nu a fost singurul politolog occidental care să observe că România (ca și Bulgaria) riscă să devină victime ale războiului din Iugoslavia, pentru că ele și-au asumat aceleași riscuri ca și Polonia, Ungaria, Republica Cehă, dar nu se bucură de aceleași garanții de securitate. Și, după cât se pare, nici nu vor fi recompensate pentru pierderile suferite. Pe 2 iulie 1999, la Varșovia, în cadrul conferinței intitulate *Tragedia și viitorul fostei Iugoslavii*, această idee a fost expusă de Pierre Hassner, profesor la Institutul de Studii politice din Paris (...)/ Annelie Ute Gabany, analist la Institutul de Studii Sud-Est-Europene (bună cunoscătoare a realităților românești) a exprimat și ea, recent, opinii asemănătoare. (...)/ Aflată la o răscruce periculoasă din cauza serioaselor ei probleme economice, România are nevoie ca Occidentul să-i aprecieze reușitele – indiscutabile – în plan politic”. □ Gabriel Liiceanu publică eseu *Provocarea lui Noica*, iar Sorin Lavric semnează un text intitulat *Întâlnirea mea cu Noica*.

● În „Adevărul literar și artistic” (nr. 478), Carmen Chihaia consemnează un interviu cu Bujor Nedelcovici: „*Dacă, azilant fiind, te mai prigonesc și cei de-un neam cu tine, parcă nu-ți mai vine să trăiești*”: „– Cum e privit (...) scriitorul român la Paris? (...)” – Sincer vorbind, românii nu se bucură de o imagine prea bună la Paris. (...) Între ei, există o permanentă discordie. O lipsă de elementară solidaritate. (...)” – *Cum se manifestă această... discordie scriitoricească?* – Prin a-l discredita cât se poate pe colegul de breaslă. Prin referatele negative la cărțile celorlalți români, pentru a le bara publicarea. Mi s-au cerut și mie astfel de referate, pentru alți scriitori români, și am spus că nu dau. Pentru că eu nu pot scrie rău despre un confrate”. □ Alexandru George

face o serie de considerații pornind de la *Jurnalul* lui Mircea Zăciu, pe care îl consideră „o mistificație în aparență bine regizată” (*Martiriul Sfântului Sebastian*): „Autorul este un foarte onorabil profesor, critic și istoric literar, un om al succesului social (...). A fost un om al tuturor carierelor și succeselor în comunism, șef de catedră, decan. Mare inspector școlar, titular în redacțiile unor reviste de prestigiu, în conducerea Uniunii Scriitorilor. A fost probabil înscris oportunist în PCR, deși lucrul acesta este cu abilitate învăluit în năboiul înfățișat de suferințe. De ce ar fi omul acesta un Sfânt Sebastian, așa cum se dă în declarații publice?” (Și ceva mai departe: „Zăciu era un spirit conformist care a urmat chiar fără convingere regulile de conducere și comportare din comunism. Făcuse toate concesiile cu puțință (...). Nu vreau să afirm că el ar fi fost vinovat de această nenorocire, dar făcuse carieră într-o universitate clijeană distrusă de comuniști, în colegialitate și rivalitate cu niște impostori. Nu-i reproșez asta, nici faptul că a debutat și s-a afirmat într-o epocă de teroare și de nimicire a unei întregi literaturi...”); „Personal, l-am cunoscut pe la începutul anilor '70, la București, unde poposea ades; îi urmăream însă scrisul și mă rostisem favorabil despre volumul său de *Colaje* în ciuda faptului că-l știam autorul unei referințe negative la adresa mea, într-un articol azi uitat. (...)/ Omul mi-a plăcut nu mai puțin: în fața lui m-am trezit cu altceva decât cu obișnuitul scriitor ardelean «rural prin definiție» (cum se exprimă Lovinescu); în nici un caz nu era un ins care mirosea a târlă (...). Era un om cu aspect supravegheat, de o perfectă politețe de maniere (...), un intelectual distins, nu inteligent foarte (...). Împrejurările nu ne-au apropiat, dar bunele relații, scrisorile primite de la el m-au îndreptățit să cred în sinceritatea unor gesturi; în nici un caz că voi fi înfățișat în jurnalul său ca un monstru, ca un tip odios, de evitat”. □ George Radu evocă *Ultimele cursuri ale profesorului G. Călinescu*: „Studentii i-au simțit de la început noutatea expunerilor și au luat cu asalt amfiteatrele sau sălile de conferințe ale Bucureștilor. Cu un respect pios, aceștia îl așteptau pe strada Edgar Quinet, și la intrarea în facultate profesorul trecea prin culoarul viu, dar mut, al tuturor îndrăgostiților de maestru. Apoi umpleau amfiteatrul nu numai studenții, ci și profesori, scriitori, critici literari (...)./ Dar sărbătorile spiritului n-au durat mult... O adevărată campanie de presă a început să denigreze, la început opera, apoi pe critic, mai târziu pe profesor. (...)/ În primăvara anului 1964 ține ultimele sale cursuri – despre Eminescu. Era bolnav și știa cât de grav bolnav este (...), dar plăcerea de a se reîntâlni cu studenții, după atâția ani de interdicție, era mai puternică decât teama de boală. La cursuri nu venea niciodată cu un text pregătit, ținea în mână o hârtie pe care o vehicula în diferite chipuri (...). Cei care stăteau în apropierea catedrei au putut să vadă că pe acea bucată de hârtie erau scrise câteva cuvinte și niște săgeți care stabileau, probabil, anumite relații. (...) În fața auditoriului, profesorul credea că și la masa de scris”.

28 iulie

● În nr. 30 al „României literare”, N. Manolescu scrie despre Cornel Regman, de curând dispărut (*Luciditatea cronicarului*): „Cornel Regman lasă despre literatura anilor '60-'90, pe care a comentat-o, o imagine personală și plauzibilă. Cronicarul literar merită un loc de frunte în bibliografia actualității. El este unul dintre cei mai de încredere observatori ai cărții literare din ultimele patru decenii”. □ Sub titlul *Două cărți de Z. Ornea*, Alex. Ștefănescu comentează favorabil, dar cu unele rezerve diplomatice, apariția a două volume semnate de colaboratorul „României literare”: „Apariția cărții lui Z. Ornea, *Glose despre altădată*, a fost precedată de zvonul că în cuprinsul ei autorul distruge amintirea frumoasă pe care o avem mulți dintre noi (este vorba, bineînțeles, de o amintire culturală) în legătură cu perioada dintre cele două războaie mondiale. (...) Nici vorbă de așa ceva! În realitate, cunoscutul istoric literar (...) nu face decât să șteargă praful de pe tabloul vieții politice interbelice, ale cărui culori își recapătă astfel prospețimea. (...) Ca și în alte cărți ale lui Z. Ornea, în *Glose despre altădată* nu se fac referiri la mișcarea comunistă din România interbelică și nici la prezența – amenințătoare pentru întreaga Europă – a oceanului de comunism din Uniunea Sovietică (care, de altfel, ulterior, ne-a și inundat țara). Drept urmare, se poate crede că fascismul (cu toate variantele lui, inclusiv legionarismul) a fost un fel de isterie colectivă, declanșată din senin. În realitate, chiar dacă n-a reprezentat doar o reacție la comunism, fascismul a însemnat și așa ceva./ Va rămâne veșnic o enigmă de ce calcă Z. Ornea în vârful picioarelor ori de câte ori se apropie de acest subiect. (...) Z. Ornea este un sentimental, dar nu un sentimental naiv. El refuză să idealizeze trecutul, la care totuși se întoarce adesea, cu pasiune, ca la al doilea prezent al său”. □ Dispariția prematură, după o lungă suferință, a scriitorului Mircea Nedelciu prilejuiește un amplu grupaj *in memoriam* cu participarea unor prieteni și colegi de generație literară: ■ Alexandru Mușina (*Prieten, constructor, mare prozator*): „Era din stirpea eroilor Antichității. Îl trăda răsul său inimitabil, «homerice». În imensa închisoare comunistă nu-și afla locul. Deși nu era un inadaptat. Dar, între atâția trepăduși, eunuci, turnători, între atâția tipi lunecoși, duplicitari, între atâția lași paranoici, el era altfel. Avea o substanță și o structură diferite. A fost, în viață și în scris, un self-made-man. S-a «format» singur, s-a impus prin meritele proprii. A avut naivitățile și iluziile sale, dar niciodată n-a trișat. Avea acea onestitate funciară a lui Ivan Denisovici care știe că, într-un lagăr, pentru a supraviețui, trebuie să te «descurci», dar nu ai voie, dar nu ai voie cu nici un chip, să devii șacal: să te umilești, să lingușești, să-i vinzi pe cei din jurul tău./ (...) Nimeni nu are ce-i reproșa pentru ce a făcut înainte de 1989. Generos, cu adevărat cult al prieteniei, dinamic și plin de idei, Mircea Nedelciu a fost indiscutabil, nexul generației '80, locul ei geometric. Nu era propriu-zis un «șef», deși era născut să fie conducător; el era Mircea, omul-fără-de-care-nu-se-poate./ (...) Nu-ți

cerea niciodată să-l ajuti, dar erai sigur că te va ajuta oriunde și oricând. (...) Era ferm, dar nu ranchiunos. Era net, clar, dar discret, delicat în cele sufletești. Un adevărat prieten./ Era un constructor. «Contrapunct», ASPRO, chiar acea structură «informală», dar nu mai puțin rezistentă, numită generația '80 i se datorează în mare parte. De mai bine de 20 de ani, cu răbdare, parcă într-o doară, a ținut o rețea de prietenii literare, de oameni care voiau altceva de la literatură, care făceau o altă literatură. Meschine – strict fizic –, subsolul și, apoi, librăria Cărții Românești au devenit, grație lui, adevărate toposuri mitice ale generației noastre. A constituit, împotriva «caracatiței comunist-securistice» o contrastructură: a prieteniei și, esențial, a valorii literare./ (...) Dincolo de orice «textualisme» – Mircea a inventat o sintagmă, de obicei interpretată aiurea, «inginerie textuală», pornind, cred, de la ingineria genetică (stranie premoniție: boala sa avea o bază genetică) –, prozele sale impun printr-o extraordinară capacitate de a recompune situații, reacții, stări autentice. Nu sofisticarea, excesul asiatic îi erau proprii lui Nedelciu, cât precizia, acuratețea «operației estetice». (...) Înainte să ajung la biserica unde zăcea trupul lui Mircea, m-am plimbat, o oră, prin centru, uitându-mă la coafeze, la vânzătoarele din magazine, la șoferii de taxi, la junele și junii de pe stradă, de pe terase. Își duceau, inconștienți, viața mai departe. Fără să simtă golul. Lipsa celui care îi înțelegea mai bine decât se înțeleg ei înșiși, care îi iubea și îi făcea să «vorbească» în prozele sale. Care, un aristocrat al spiritului fiind, nu îi privea de sus. Ivit dintre ei, dintre acești anonimi, Nedelciu, un self-made-man, repet, nu avea o mentalitate de lumpen, de mahalagiu. Proza lui nu e exotică, lăutărească. E una high-tech. Dar «aplicată» unei lumi ignorate sau deformată până la el (cu minime excepții)”; ■ Ion Bogdan Lefter (*Ultimele luni*): „Acum nu mai e nici un secret: în ultimele luni, cam după Anul Nou, Mircea Nedelciu se stingea. Se simțea tot mai rău. A avut perioade grele, cu dureri din ce în ce mai supărătoare. Se subțiasse și până atunci, însă în ianuarie-februarie slăbise enorm. George Crăciun și Călin Vlasie, care, împreună cu Mircea, plănuiseră încă de anul trecut publicarea unei culegeri a prozelor lui scurte la Paralela 45 (o și anunțaseră în catalogul editurii distribuit la Târgul Gaudeamus din noiembrie), s-au hotărât s-o tipărească imediat. Trecuseră pe la el și crezuseră că sfârșitul e iminent. M-au «somat» să compun urgentissim prefața cărții. Am stat câteva zile la computer până târziu în noapte. O pagină am scris-o ținându-mi pe umăr fetița nou-născută, abia ieșită din maternitate (...). Cartea a apărut pe la începutul lui aprilie (n-a fost semnalată de-atunci încoace, în trei luni de zile, decât în suplimentul «Vineri» al «Dilemei» din 2 iulie; Johnny Manolescu o prezintă acolo ca pe «un eveniment editorial de vârf», iar Sorin Alexandrescu vorbește despre o «antologie magnifică» și un «eveniment literar»). Se mai întremase puțin. (...) Vorbeam des la telefon, continuam să ne sfătuim în legătură cu una, cu alta. Când Călin i-a dus cartea, s-a bucurat mult. Citise prefața de îndată ce o încheiasem. (...) Ce-o fi simțit

văzându-și «integrala» prozei scurte adunată într-o singură carte groasă, recapitulativă? (...) Ultimul lui articol, pe care l-a scris cu trei zile înaintea sfârșitului pentru rubrica lui săptămânală din «Formula AS», e foarte normal, cu observații la zi, ca și când ar fi urmat un altul și un altul și un altul. Nimic testamentar”; ■ Tudor Jebeleanu (*Edenmedia*): „Anul trecut, în septembrie, la biserica «Sf. Vasile cel Mare», pe Calea Victoriei, prietenii îl vedeau pentru ultima oară pe Ionică Dumitriu, marele pictor. La ieșirea din biserică, în căruciorul cu roțile, distrus, dar încă neînvinș, prietenul de-o viață al lui Ionică, Mircea Nedelciu./ Nedelciu, marele comandant al unei întregi generații de scriitori, pe care mi-l închipuiam conducând, superb, o quadrigă romană – în căruciorul cu roțile./ M-am dus să-i sărut obrazii, sărați de lacrimi, iar el îmi spuse: - Haide, măi Tudore, mai dați-mi un semn de viață, mai treceți pe la mine, că uite, altfel, ne vom vedea, ca astăzi, la biserică...”; ■ Magda Cârneci (*Existența (și) pentru ceilalți*): „Mircea avea – sau câștigase – darul de a se dăruia celorlalți nu doar în scris ori în închipuire, cum fac cei mai mulți, ci și în realitate. De aici, harul prieteniei, neobosite, răbdătoare, ajutătoare, pe care i l-au cunoscut atât de mulți. De aici, talentul pragmatic, creativitatea organizatorică, energia lucrătoare, tenacitatea bonomă și răbdarea «creștină» în a implementa un nou fel de funcționare a breslei scriitoricești, prin noi și deocamdată mici instituții, printr-o nouă mentalitate mai juridică și mai «de piață», printr-o morală mai echitabilă decât clientelismul și gașca”; ■ Caius Dobrescu (*Un erou civilizator*): „Mircea Nedelciu a fost unul dintre foarte puținii oameni transparenți și articulați din câmpul intelectual românesc. În această lume de moluște, de meduze, de limacși, Mircea reprezenta un reper al consistenței sănătoase./ Dincolo de orice văicăreli mai mult sau mai puțin melancolice, dincolo de metafizica de doi bani și elegia de trei parale – tot acest kitsch, cu fason intelectual, care încearcă să exprime inexprimabilul –, Mircea Nedelciu rămâne exemplar prin încăpățânarea sa constructivă. Într-un mod complet nespecific mediului în care suntem siliți să respirăm, el a încercat, până în ultima clipă, să construiască instituții și criterii ale rațiunii și libertății. În vremuri ale confuziei, ale șmecheriei ieftine, ale semidoctismului cu iz academic, ale autocompătimirii folclorizante – un om ca Mircea Nedelciu trebuie considerat, pur și simplu, un erou civilizator”; ■ Simona Popescu („*Literatura sau viața?*”): „Imaginea pe care o am acum în minte când spun Mircea Nedelciu este una dintr-o rubrică săptămânală pe care a ținut-o o vreme pe programul doi al televiziunii române: Mircea sfâșiind cu mâinile un ecran de hârtie aflat în fața lui (ecran mesterit de prietenul nostru, pictorul Ion Dumitriu – și el dispărut nu demult), Mircea apărând din hârtia sfâșiată, cu figura lui șmecheră, de «bandit», somându-i pe telespectatori: «Literatura sau viața?»./ La început a fost literatura lui. Era în 1983. Tocmai apăruse *Amendament la instinctul proprietății*. Stăteam într-o cameră de cămin și citeam Nedelciu (știam de el din liceu, de la prietenii mei mai mari, Alexandru

Mușina și Gheorghe Crăciun). Pe autor aveam să-l cunosc și să-l văd în fiecare marți la cenaclul Junimea, unde se adunau optzeciștii (mai ales prozatorii). Avea pe atunci cam vârsta mea de acum. Mă uitam la el ca la un tânăr maestru de literatură, frumos, inteligent, generos cu cei mai tineri, atent la ceea ce ei spuneau și scriau. Așa a rămas până la sfârșit. În decembrie 1997, ieșise pe un ger cumplit și venise până la Teatrul Național pentru că, așa cum era, în căruciorul lui, să vorbească despre o carte a mea. Când am aflat că Mircea va rămâne tot restul vieții într-un cărucior pe roțile, mi-a venit în minte, ca prin ceață, una dintre povestirile acelea citite de studenta care eram în 1983, într-o cameră de cămin din Grozăvești: *Provocare în stil Moreno*. Era vorba acolo de un personaj imobilizat într-un cărucior și care privea lumea și viața de pe o terasă pustie. (...) S-a stins din viață tânărul nostru maestru. De viață. Și de literatură. Dar lasă, Mircea, lasă, până la urmă, cum zici tu, și ieri va fi o zi...”;

■ Ioan Flora (*Autoritate de neegalat*): „Mircea Nedelciu a fost un punct de sprijin pentru mine; punct de sprijin cu care ar fi trebuit să răstorn lumea, dar n-am fost în stare. El a fost unul dintre prea puținii scriitori cunoscuți de mine care mi s-a părut a fi «om normal în viața particulară și în public». (...) / Mircea Nedelciu avea autoritate de neegalat în rândul generației ‘80, al cărei lider a fost (și va rămâne). Era un factor de echilibru (...). În ultimii ani de când Dumnezeu l-a pus la încercări insuportabile, ne certam mereu la telefon (acasă nu îndrăzneam să-l deranjez) – că de ce nu-și ia soarta în mâini, efectiv, și nu se învață cu noua lui condiție trupească; de ce îi transferă sufletului lui suferințele locomotorii, blocându-l psihic la masa de scris; de ce nu vrea să devină un «scriitor tip american cu handicap», care coboară în public în cărucior, din mașină specială, împăcat cu propriul sine, și scoate cărți pe care numai el le poate scrie, cu sensibilitatea ultragiată, ieșită din comun. Dar ce știam eu? Simțul fatalității are sens pentru cei care au conștiința morții și a zădărniciiei... Mircea Nedelciu a fost îngropat miercuri, 14 iulie 1999, în «parcela scriitorilor» (adevărat panteon) de la Cimitirul Bellu, pe același aliniament cu I.L. Caragiale, M. Eminescu, G. Cosbuc, G. Călinescu, Zaharia Stancu, vizavi de Liviu Rebreanu”; ■ Liviu Ioan Stoiciu (*MIRCEA*): „Au apărut azi, în ziare, nenumărate texte de rămas bun de la tine, dragă Mircea Nedelciu, unele scrise cu strângere de inimă, altele cu reale regrete, altele de revoltă împotriva mersului nefiresc al morții. Sunt consemnate acolo reperele biobibliografice ale marelui scriitor care ai fost și continui să fii, ale intelectualului de primă mărime, ale observatorului lucid al realității românești de mai ieri și de azi, schițând adesea un vag zîmbet amar și ironic. (...) / Ce nu se spune, însă, dragul meu Mircea, este durerea cu care mureai, în timp ce te priveam și-ți atingeam dreapta și noi, cei câțiva prieteni, adunați la poalele așternutului tău mustind de suferință, pojghița de negură ce o vedeam așezându-se pe ochii tăi ținând loc de vorbire”; ■ Paul Vinicius (*For ever young*): „Era prin vara lui ‘84, când l-am cunoscut pe Mircea Nedelciu, la

librăria editurii Cartea Românească. Un amestec bine dozat de seriozitate și hâtroșenie, de zâmbet și tristețe. Unul dintre cei mai vii oameni pe care i-am cunoscut, aflat într-o perpetuă acțiune. (...) La el, până și dojana venea din inimă. Un prieten minunat, un incendiator al limbajului./ (...) Ultima lui imagine – aceea, într-un scaun nichelat, pe roți –, nu mi-a înlocuit imaginea dintâi, părându-mi-se neverosimilă. La fel de tânăr și de viu, zâmbetul lui făcea acel scaun să pară invizibil”; ■ Gheorghe Crăciun (*Prezentul-trecut*): „N-aveam decât 19 ani și am învățat împreună să ne despărțim de naivitățile și fumurile adolescenței. Am învățat împreună să fim bărbați. Am învățat împreună să privim, să facem fotografii, să vorbim la seminarii și să chiulim de la cursurile insipide. Am învățat împreună să fim prezenți, să scriem și să iubim viața și Bucureștiul studenției noastre. Împreună am învățat să fim studenți și să ascultăm muzica rock a anilor '70. Am descoperit împreună ce înseamnă un cenaclu, cum se privește un film, cum se sărbătorește bucuria unui text publicat într-o revistă. Alături de Mircea, am învățat, unul de la altul, că prietenii noștri de la vârsta de 20 de ani nu puteau să fie alții decât Gheorghe Iova, Ioan Flora, Gheorghe Ene, Sorin Preda, Constantin Stan, Emil Paraschivoiu, Ioan Lăcustă. Dar și George Cardaș, Mihai Gaiță, Mișa Ungureanu, Toma Ioachim. Împreună, am scos o revistă-manuscris, imberb-orgolioasă, afișată timp de trei ani pe un panou din incinta filologiei bucureștene, și împreună am sabotat-o în '73, când am terminat facultatea. (...)/ Am râs și am discutat în contradictoriu împreună, am bătut potecile munților, ne-am împrumutat cărți și tricouri, am iubit împreună aceiași prozatori, am susținut de multe ori aceleași idei. Am fumat și am băut împreună în atelierul prietenului nostru, pictorul Ion Dumitriu, am trecut împreună prin cenaclul Junimea, condus de sagacele și bonomul critic Ovid S. Crohmălniceanu. Prin Mircea, i-am cunoscut, acolo, pe Ion Bogdan Lefter, Cristian Teodorescu, Mircea Cărtărescu și pe mulți alții. Împreună ne-am bucurat să fim prieteni cu Radu Petrescu, Teodor Moraru, Mircea Horia Simionescu, Florin Iaru, Viorel Grimalschi, Costache Olăreanu, Simona Popescu, Bedros Horasangian, Vasile Andru, George Voicu, Mariana Marin, Andrei Bodiș, Cristina Felea, Alexandru Chira, Caius Dobrescu și alți scriitori și artiști plastici români pentru care libertatea spiritului a reprezentat și reprezintă și acum, după decembrie '89, o expresie a naturii lor de oameni pur și simplu”.

● Sub genericul „Vecini de palier”, Gabriel Coșoveanu comentează în „Luceafărul” (nr. 29) volumul lui Gabriel Chifu *La marginea lui Dumnezeu*: „Cerebralitatea acestui tip de poezie, geometrizară la nivel de pagină dar și de volum – care închide, epic, traseul calvarului impus de părăsirea marginii ontice – confirmă fibra carteziană a lui Gabriel Chifu, quater cu neliniști autentice care ne cruță de proiecțiile unui delir impudic – detectabil destul de frecvent la generația sa – de multe ori erotic și pantocratic”. □ Ioan Stanomir

(*O „fară a minunilor” revizitată*) scrie despre Iordan Chimet, „un caz cu totul excepțional de discreție a creatorului, trecând cu relativă ușurință peste propria operă și refugiindu-se în munca de antologator”; despre recentul volum *Cică niște cronicari duceau lipsă de șalvari...*: „Între inocență și ironie casantă, între vis și moralism travestit, textele antologate de Iordan Chimet au în comun un impuls originar, acela de a trece dincolo de oglindă”. □ Nicolae Florescu semnează articolul „*Bonjour, prieteni!*”, *in memoriam* Cornel Regman: „Am admirat mereu critica lui Cornel Regman, în cronică sa literară mai ales, această trăire lucidă a unui spectacol al operei receptată în contemporaneitatea imediată. (...) Cornel Regman trăia într-o lume anacronică, cea a autorității desăvârșite a ideilor pe care, relativizându-le în raport cu pulsul zilnic, încerca să le facă viabile. În ciuda firescului și eleganței înnăscute a criticii sale, elabora îndelung, scria greu, cu o mare responsabilitate pentru cuvântul tipărit”. □ Marius Tupan realizează un interviu cu Nicolae Manolescu (anunțat încă de pe pagina întâi a acestui număr). N.M.: „Mă uitam la tabelul mendeleevian al elementelor literare și-mi spuneam: ce-ar fi să reducem din greutatea atomului de uraniu și s-o creștem pe a hidrogenului? Ce ar fi să lăsăm heliul fără greutate?”. Chestionat în legătură cu perioada postdecembristă, Manolescu afirmă: „Da, am abandonat fotoliul de tiran literar, fiindcă literatura n-a mai fost, după 1989, Regatul falnic de odinioară, ci o Republică Populară mediocră. La ce-mi mai folosea să fiu tiran într-o republică fără fală? Nu regret nimic”. Despre revistei „România literară” și polemicile găzduite ori generate de această publicație: „La «România literară» nu fac cultură, ci politică literară. Cioplesc toată ziua la statui false ca să văd dacă, plasându-le exact unde nu trebuie, se prinde cineva”. Despre Generația '70: „A ieșit din capul lui Ulici, înzătuată și încoifată ca Minerva din capul lui Jupiter: ceea ce înseamnă că poezii, criticii și prozatorii considerați de Ulici a-i aparține erau născuți când i-a grupat el și avuseseră timp să se îmbrace. Sunt șaizeciști, aproape toți, cu excepția unui Mircea Dinescu, poetul care trage spre optzeciști. O generație '70 nu există, după părerea mea. Ulici, acest termen l-a folosit. Promoție, poate, ca mai noi sosiți, fie ca vârstă, fie ca debut. N-am ce nume să rețin. Sunt numele date de Ulici. Unele, ale unor scriitori extraordinari”. Și o altă mărturisire: „N-am de gând să reiau cronică literară. Am mai spus-o: fiecare lucru la timpul său. Eu am fost robul foiletonului critic vreme de trei decenii și mai bine”.

● Un scurt articol din „Adevărul” (semnat C.S. [C. Stănescu]) anunță: **Premiul „Felix Aderca” pentru Radu Cosașu** – acordat („cu patru voturi contra unu”) de un juriu al Uniunii Scriitorilor compus din Gabriel Dimisianu, Dan Cristea, Eugen Negrici, George Bălăiță și Laurențiu Ulici. Mai beneficiaseră, în anii anteriori de această distincție, Ștefan Aug. Doinaș și Henri Zalis. „Premiul «Felix Aderca», instituit la inițiativa Uniunii Scriitorilor, cu contribuția Federației Comunităților Evreiești din România și statul Israel, se acordă anual

unor scriitori a căror operă și atitudine civică contribuie, cum sublinia Eugen Uricaru, vicepreședinte al U.S. (...), «la crearea unui curent de fertilă îngemănare între cultura română și marea cultură ebraică»”.

30 iulie

● În nr. 338 al revistei „Dilema”, pomind de la un documentar din suplimentul *Aldine* al cotidianului „România liberă” din 26 iunie 1996, documentar („care, la lectura unui avizat pare, mai curând, un material publicitar”), Z. Ornea discută, în articolul său săptămânal, despre *Cosmetizarea mișcării legionare*, a cărei nocivitate istorică o documentează acribios. Concluzia: „Toată această febrilă campanie de rehabilitare a mișcării legionare (un amplu articol a apărut și în «Cotidianul» din 16 iunie crt.) e grotescă și mistificatoare, voind să ofere gir de imaculare unei mișcări politice funeste, care a îngrozit efectiv și a tulburat grav viața politică românească în deceniile interbelice. De n-ar fi decât agitația obosită a nostalgicilor octogenari sau freamătul activist al contestatului (am văzut) domn Șerban Suru, care tot înființează cuiburi și organizează, vara, tabere de muncă (după un model de tristă amintire) cu aceiași 40-50 de tineri, n-ar fi nimic. Primejdios e faptul că legionarismul caută să pătrundă în mediile studențești, pe care le îndocctrinează cu conferințe pline de falsuri tot atât de stridente ca și în documentarul din «România liberă» sau în articolul din «Cotidianul». Nu uit însă că viitorul nu e de partea legionarismului. De n-ar fi fost, în anii treizeci, realitatea nazistă și fascistă, mișcarea legionară n-ar fi recoltat deloc audiență, pentru a ajunge, în 1937, al treilea partid al țării. Azi, când perspectiva noastră e integrarea euroatlantică și autentică democrație, mișcarea legionară e sortită, oricât s-ar zbate, eșecului iremediabil”. □ La rubrica sa „Din viața unui extremist de centru”, Radu Cosașu polemizează cordial cu radicalismul etic al eseului *Postmodernismul socialist* publicat de Alexandru Mușina („neșteptat de nervos și de supărat pe sat, cel puțin pentru mine care nu-l cunosc decât prin poezia sa de o vitalitate ce nu se pierde în siseptibilități minore”) în suplimentul „Vineri”: „O scriu din nou, fără jenă, prea puțin agitat dacă sunt laș sau nu, post- sau prostmodernist: e suficientă atrocitate în *Budila-Express* ca autorul să nu aibă remușcări. *Budila-Express* îmi apare și azi un model de «evadare», dar și de implicare într-o «soluție alternativă», dacă asta ne-a rămas obsesia realist-socialistă: artistul să dea soluții? O scriu cu toată liniștea: cei din Charta 77, KOR sau Solidarnosc ar fi înțeles *Budila-Express*, l-ar fi socotit «de-al lor» și, mai mult, le-ar fi plăcut. În orice caz, nu l-ar fi bagatelizat la nivelul cu care se vorbește de rău, pe sine, dl. Mușina, azi, căutându-și vini și rușini în altă parte decât sunt. Căci dacă vrea să-și asume, bărbătește o vină aceea e – o, ironie etern modernă! – că a ținut să scrie și să publice, primind cum-necum «bunul de tipar», într-o țară-închisoare, într-un regim de cenzură îngrozitoare, un poem splendid! *Budila-Express*, cu siguranță, n-a caționat sistemul, dimpotrivă; nu l-a doborât, după cum nici dl.

Mușina n-a fost arestat, ceea ce nu-i scade din frumusețe și nici poetului din demnitate – însă, ciudat, tocmai asta îl enervează, azi, producându-i o creștere exagerată de moralină atât împotriva lui însuși cât și față de foștii lui prieteni și confrăți; talentați, inteligenți și lași, «compromiși», firește, și ei prin soluția *Georgicelor* și a *Pentameronului*, ei o tot țin pe postmodernism în loc să facă precum Domnia Sa, să se facă de doi bani, să se zbuciume pentru păcatul de a fi scris bine sub comuniști! Soluția – alternativă? – ar fi să li se dea un picior în fond acestor postmoderniști! (...) Poezia d-lui Alexandru Mușina – dacă ne-o permite Domnia sa – intră azi, la fel de imperativ ca ieri, în rezistența noastră prin cultură la dezinvolta și ferocea vulgaritate a acestei tranziții spre nu se mai știe ce”.

● În „România Mare” (nr. 472), Tudor Băran realizează un amplu portret **Eugen Barbu** (încheiat în numărul următor, 473, din 6 august 1999), urmărind mai ales anul 1957 – contextul apariției romanului *Groapa*: „Romanul a fost compus, cu o trudă neascunsă, vreme lungă. Primele fraze ale monumentalei lucrări au fost înșirate în 1946... Barbu a retras manuscrisul, închipuindu-și că în 2-3 luni, poate un an, o să *revadă* cartea și totul va fi în regulă. Dar, nu a fost așa. Timp de încă 9 (nouă) ani a lucrat pe manuscris, scrâșnind din dinți, autosanționându-se, prin rescrierea a zeci de fraze, pentru oglindirea unei singure fapte de viață, necăjit că nu poate reda umbletul hoților prin iarba crudă, ideea de mișcare a lumii, a naturii ascunse, neobservabilă la prima vedere. Ceea ce surprinde în *Groapa* (ce mare titlu!) este puterea asociativă în plan senzorial, vibrația culorii, sunetul ierbii, al frunzelor, moartea vegetației sub sulile caniculare ale soarelui. Vântul zăpezii, lumina, dar lumina ce ne înconjoară are pentru autor un dramatism aparte. Cartea a fost scrisă de 11 ori. Autorul avea titlul, avea poveste, dar iată, n-avea finalul. (...) Eugen Barbu căuta un final, nu o încheiere, nu o rezolvare, ci o idee. Simplu, putea să scrie cum s-au petrecut lucrurile, groapa s-a umplut. Dar asta o spune orișicine, cum altcumva! Finalul la *Groapa* e o superbă metaforă care pune punct îndoileii finale a lui Grigore în fața spaimei de absolut: *Ți se pare, crește iarba!*”.

[IULIE]

● Tema numărului 21 din „Vineri”, supliment al revistei „Dilema” este **Postmodernismul**. ■ În pagina de poșta redacției („Poștalion”), sunt invitați să se pronunțe câțiva studenți și absolvenți de facultăți umaniste: *Lavinia Mihalache* (absolventă a Facultății de Litere, Universitatea din București): „*Postmodernismul* este un cuvânt deja uzat, abuzat și trivializat; eclecticismul mișcării pare că s-a întins și la un nivel al profanilor (...). Lecturile superficiale, plăcerea de a se auzi vorbind elevat, diletantismul camuflat uneori grosolan, alteori iscusit sub o aparență cusută totuși cu ață albă, toate acestea au făcut din *postmodernism* despre care se face afirmații cu sau fără acoperire, fără nici un discernământ” (*Eclecticismul postmodernismului*); *Adina*

Cornăţeanu (studentă, Universitatea de Muzică, Bucureşti): „E de ajuns un *eveniment* de talia domnului Mircea Cărtărescu pentru a salva «aplicabilitatea» certă a postmodernismului” (*Câteva elemente numite „postmodernism”*); Cosmin Năsui (student, Universitatea de Artă, Bucureşti): „Îndrăznim a spune că așa-numitul postmodernism românesc ar trebui numit mai degrabă posttradiționalism, în cazul în care tradiționalismul a fost tendința care a dominat arta românească a secolului XX” (*Postmodernism ori post-tradiționalism românesc?*). ■ Sub genericul „Provocări”, Alexandru Matei publică un eseu cu tentă filosofică intitulat *Obsesia (Postmodernism la puterea 30)*, în care semnalează, printre altele, mostre de siscurs „tare” al adeptilor (I.B. Lefter, între autohtoni) și își exprimă scepticismul cu privire la acoperirea conceptuală a termenului: „Vulgata postmodernă funcționează la fel cum, cu un secol în urmă, funcționa vulgata romantică: dă verdicte, asimilează metonimic calitatea postmodernă valorii, uniformizează gusturile (...), creează mituri și-și creează propriul mit. Folosind un termen bourdieusiean, postmodernismul este marca unei *distincții*, a constituirii unei noi identități. (...) Acceptă discursul despre postmodernism un ton peremptoriu, în chiar momentul în care acest discurs trimite la multiplicarea, democratizarea și, la rigoare, dispariția «adevărului»?... Cred că postmodernitatea poate fi un hotel elegant, unde putem locui cu toții, fiecare pe cont propriu, dar cred că e absurd să ne străduim să fim postmoderni (generația PRO, generația POST?). (...) Nu cred că *există* postmodernism; cred că la un moment dat ceva se modifică și nu poate fi primit, apropiat, decât atunci când primește un nume – *postmodernism* traduce nevoia noastră, mai puțin postmodernă, de referință, de identitate”. ■ Dan Dediu fantazează ludic, într-un fragment dintr-un eseu mai amplu, pe marginea unei posibile „cărți de bucate muzicale” (*Carte de bucate muzicale*). ■ Magda Cârneci semnează un text militant în favoarea unui postmodernism înțeles ca set de valori necesare în contemporaneitate (*Postmoderniști să-i învățăm și pe alții să fie*): „România nu diferă de țările din regiunea est-europeană, unde se manifestă aceeași reticențe în acceptarea conceptului de postmodern altundeva decât în producția strict culturală, aceleași temeri față de consecințele «nefastе» ale unui «import ideologic» aparent incongruu cu starea de fapt socio-economico-politico locală. Dar aceleași temeri, specifice, se manifestă, cu nuanțe specifice, și în țări ca Franța sau ca Germania. Și nici în Statele Unite, «țara postmodernismului» prin definiție, realitatea nu e unanim confirmată, în ciuda sutelor de cărți și colocvii dedicate subiectului în fiecare an. (...) Revenind la cultura română, situația mi se pare destul de normală, date fiind constrângerile anterioare și posterioare Revoluției din decembrie 1989. Înainte de 1989, postmodernismul nu s-a putut manifesta decât în zona culturală – mai ales datorită apetitului teoretic și productivității artistice a optzecismului – dar și acolo cu destule limitări și amortizoare ideologice. După 1989, postmodernismul a părut să intre într-un

con de umbră în primii ani ai deceniului, când recuperarea memoriei politice și morale, dar și a multor goluri și hiatusuri din literatura internațională și din alte domenii teoretice, a ocupat primul loc în dezbaterile culturale și în atenția editorilor și a consumatorilor de carte. Totuși, spre mijlocul deceniului și de atunci până în prezent, situația s-a ameliorat. Au apărut destule articole și chiar numere dedicate temei prin reviste din toată țara, și nu doar literare. Au apărut câteva cărți originale dedicate postmodernismului general și celui românesc. Editurile Univers, Meridiane și dacia au tradus câteva titluri cunoscute din bibliografia subiectului. Editura Humanitas are un program de traduceri sistematice din postmodernismul internațional. Editura Paralela 45 are și ea un program de editări sistematice ale cărților optzecismului teoretic și literar. Există cursuri despre postmodernism la destule universități (e adevărat, mai ales cu profil umanist). Colegiul Noua Europă deține un important fond de carte și a creat un grup de lucru în jurul postmodernismului. S-au făcut emisiuni la radio și televiziune despre postmodernism. Termenul a intrat și în jargonul jurnalistic, chiar dacă fără discernământ./ Ce lipsește însă este consistența și consecvența pe termen lung. S-au tradus cărți, dar nu cele mai importante, iar ritmul traducerilor este lent și imprevizibil. S-au dedicat numere speciale de reviste, dar ele nu au provocat dezbateri publice suficient de animate și de durabile. Și mai ales nu s-au produs încă necesare intersecții între domenii divergente în jurul acestui concept atât de actual, de încăpător și de provocator. Există explicații plauzibile pentru asta. Cantitatea finalmente mică de bibliografie tematică disponibilă în românește, dar mai ales numărul mic de persoane creditabile dispuse să se angajeze public în diseminarea inteligentă a înțelesurilor și metodologiilor utile ale conceptului, pot să constituie principalele cauze. Pe de altă parte, circulația liberă, accesul la Internet și posibilitatea de a citi în limbi străine orice titlu dorit compensează aceste carențe, să le spunem, locale. (...) Când nu mai visezi să fii doar poet național, ci vrei să produci literatură interesantă și pentru alte meridiane; când citești, gândești și te raportezi activ la vreo trei culturi diferite; când poți accepta și discuta fără *parti pris* puncte de vedere opuse din teoriile domeniului meu de activitate; când încerci să integrezi perspectivele altor științe în propria ta specialitate; când nu ți-e teamă nici de sociologie, nici de politologie, dar nici de zona religioasului sau a spiritualului; când încerci să gândești individual, dar și să te simți angajat în rețele colective naționale și supranaționale; când te doare la polul sud și la polul nord și bolile planetei nu-ți sunt străine, căci sunt asemenea propriilor tale boli, atunci înseamnă că, chiar fără să vrei, ești postmodern. Și-i ajuți și pe alții să fie”. ■ În pagina „Accent ascuțit”, Carmen Mușat recenzează *The Icon Critica Dictionary of Postmodern Thought*, ed. by Stuart Sim, Icon Books Ltd., Grange Road, Duxford, Cambridge, 1998. ■ Ion Manolescu prezintă succint recent apăruta (la Editura Paralela 45) integrală a prozei scurte semnate de Mircea Nedelciu,

Aventuri într-o curte interioară, cu situații precise inclusiv ale prefetei lui Ion Bogdan Lefter și ale postfetei lui Sorin Alexandrescu. Ca exemplu ilustrativ este reprodusă integral proza nedelciană *Ora spre zero*. ■ Despre aceeași apariție-eveniment scrie, printre altele, Sorin Alexandrescu, într-un nou episod serialul *Însemnări despre noi înșine (Pași spre nicăieri sau pași spre noi înșine)*, pornind de la recent-tradusul volum despre *Cultura postmodernă* al americanului Steven Connor (Editura Meridiane) și de la poezia vorbită a lui David Antin: „Scrise cu câțiva ani buni înainte, frazele lui Antin și practic întreaga carte a lui Connor pot fi citite ca o teorie a scriiturii lui Nedelciu. Totul în volumul de față e postmodern în sensul definit de Connor (...) postmodernismul lui Nedelciu este evident și mi se pare de aceea semnificativă coincidența apariției volumului său și al volumului teoretic al lui Mircea Cărtărescu”. ■ Noul *HoroSCOP cric* al Ioanei Pârvulescu semnalează, între alte apariții recente, *Caietele* lui Cioran, *Caietele lui Cioran* de Livius Ciocârlie, *Caietul albastru* al lui Nicolae Balotă, jurnalul lui Radu Petrescu din *Catalogul însemnărilor mele zilnice*, volumul *Poezii romantice* al lui Nicolae Manolescu, volumul de eseuri interbelice *Roma-Thracia* al lui Dan Botta și *Romanian Writers of the 80th and 90th. A Concise Dictionary* de Ion Bogdan Lefter. ■ Într-o pagină intitulată „Postmodernism-Loco”, Alexandru Mușina semnează un eseu polemic de *insider* atipic al fenomenului (*Postmodernismul socialist*): „Mi se pare jalnic că – la 10 ani după ce mii de tineri au murit ca noi să fim liberi – discutăm, iarși și iarși, despre postmodernismul românesc. Nu ne asumăm, bărbătește, *vina* – intelectuală, socială, cum vreți – de a fi acceptat – ca *dat* – Sistemul, de a-l fi cauționat, cumva, simbolic, de a fi participat la el, în loc să fi luptat până la capăt împotriva lui. Și, mai ales, de a nu fi oferit *soluții alternative* (...) întocmai intelectualilor de vârf din cehia sau Polonia. Ei aveau Carta 77, KOR, Solidaritatea, noi – postmodernismul românesc. Scriitorii români, cu minime excepții – între care, *sigur*, nu se numără «postmoderniștii» nu au exprimat nici măcar *atrocitatea* situației, umilinta permanentă, condiția de deținut, de sclav, de cetățean de rangul 3 în propria ta țară. (...) *Jumătate* din profesorii profesorilor noștri care chiar știau carte au fost realmente *docți* (adică cu *studii complete*, făcute ca lumea, înainte de 1948); doar *jumătate* (cel mult) dintre profesorii noștri erau realmente (*semi*)*docți*; deci, generația noastră (optzecistă, postmodernistă, după unii) e o generație *sfertodocă*; *postmodernismul nostru e sfertodocă*. Ce să mai zic de elevii și studenții noștri? *Optimedocți*? Matematic. («Excepțiile» – autodidacții – confirmă «regula»). Nicolae Manolescu afirma, mai deunăzi, cu nonșalanță, la PRO TV, că cel mai mare poet *beat* din literatura lumii e... Mircea Cărtărescu; că Harold Bloom vine cu lucruri *deja* spuse de Lovinescu («și încă mult mai bine». În 1984-1985, Nicolae Manolescu – în contextul luptelor «interne» dintre sincroniști și protocroniști – a adus în discuție *postmodernismul poetic românesc*. *Toată* poezia română postbelică (valoroasă) ar fi

postmodernă (...). Cărtărescu, Coșovei, Stratan sunt postmoderni, *dar și* Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Nichita Stănescu, Marin Sorescu ș.a.m.d. Retardarea (impusă de ocupația rusă), închiderea în propriul trecut (specifică național-comunismului), *remake*-ul (în contextul unei cenzuri omniprezente, care admitea doar lucruri care «sună cunoscut») ar fi, dacă mergem până la capăt, trăsăturile *specifice* ale unui postmodernism «autohton» (deschis spre Occidentul interbelic, ba chiar cumva «protocronic» – vezi cazul celor din Școala de la Târgoviște, care în anii '70-'80 făceau postmodernism cum făcea domnul Jourdain proză). Se reafirmă, astfel, caracterul «înaintat» (în raport cu Vestul) al poeziei noastre postbelice, ca și «caracterul de monolit» al ei (un monolit postmodern, fractalic, dar ce mai contează!). la începutul anilor '90, Nicolae manolescu a fost cel mai puternic adversar al protocronismului. Astăzi, nimeni nu mai vorbește de protocronism. Fără să fie învins, de fapt, acesta a «dispărut» pur și simplu – precum PAC-ul – «prin absorbție» în marele partid intelectual la putere, autohtonist și occidentalist totodată: Postmodernismul Românesc./ Toți «postmoderniștii români» pe care-i cunosc sunt, când e vorba de propria persoană, total lipsiți de umor. Sunt, cum se zice, niște «ofticoși». Ironie, toleranță, relativitate, pluralitate a opiniilor dar... până la ei! Să te ferească Dumnezeu să-i contrazici sau să-i ironizezi – și i-ai făcut dușmani pe viață. În Basarabia, republica moldavă, care este imaginea «caricată» (cum ar spune Maiorescu) a României, care – la rândul ei – este imaginea «caricată» a celei care ar fi putut să fie dacă nu ne era impus comunismul, «*bătălia canonică*» se poartă între «patrioți» (cu voie de la KGB – cum sugerează adversarii) și «postmoderniști» (cu bani de la Soros, cum sugerează dușmanii lor). Primii, «patrioții», militează pentru *statalitate*, ceilalți, «cosmopoliții» vor unirea cu țara. În viața de zi cu zi (și în relațiile de rudenie, nășie, clientelare) lucrurile nu mai sunt așa de clare. Oricum, între timp mafioții de tot soiul își fac liniștiți treaba înainte.../În aceeași republică ubuescă, a fi «postmodern» este *sinonim* cu valoros. Fiecare te (se) întreabă dacă *el* e postmodern. Toți vor să fie postmoderni. Cei care n-au nici o șansă să fie postmoderni au o ură viscerală, de excluși, față de *insideri*. Care, insideri, își apără pozițiile cu dinții și fac clasamentele *valorice* în raport cu poziția centrală sau marginală față de Modelul Postmodern Absolut (diferit de la om la om, că fiecare vede în el, o spune sau nu, o «întrupare» a Postmodernului). «Pontifii» postmodernismului românesc au, în aparițiile publice și în textele lor, acea cominație de trufie și viclenie a șefului de trib din Amazonia care – primind în dar de la exploratori un minicasetofon – și-l atârnă de gât și explică canibalilor lui că, de aici înainte, *el* e Mesagerul Zilor Albi. În Occident, respectivii «pontifi» fac, cel mult, figură de curiozități (...) La noi, ei reprezintă, se poartă ca și cum ar reprezenta Cunoașterea Absolută./ Capodopera postmodernismului socialist (și, normal, «piatra lui tombală» totodată), receptată ca atare de aplaudaci, mi se pare *Postmodernismul românesc* al lui

Mircea Cărtărescu. Dincolo de citările *second hand*, de incoerența și subiectivismul demonstrațiilor, de confuzia conceptuală, de manipularea citatelor și de procesele de intenție, am admirat – în teza de doctorat în cauză – *desăvârșita ipocrizie, modestia ipocrită* (al cărei *pattern* comunist e vizibil cu ochiul liber). Într-o nesfârșită, abilă, patetică pledoarie *pro domo sua*, într-un balcanic «exegi monumentum» (de tip Breban) *lipsește cu desăvârșire* referirile la propria creație. (...) Dincolo de farmecul scriiturii, de temele abordate, de ideile puse în joc, am avut – la lectură – senzația pe care mi-o dădeau scrierile despre «mărețele realizări» ale «eroului între eroi». Nimic despre sine, dar – de fapt – tot timpul numai despre sine. perfectă «internalizare» a Modelului./ Ai scris cele de mai sus fiindcă «te ofici», vor spune, vor gândi «postmodernii de România» care nu cred în lupta de idei, ci în lupta pentru ciolanul «simbolic». În orice opinie, în orice efort de coerență intelectuală văd un «interes». Pe aceștia nu am cum să-i conving. Pentru că, formați în comunism, infantilizați de acesta, nu pot accepta *diferența*, faptul că celălalt e altfel. Că nu gândește ca ei, că nu trăiește ca ei, că are alte idealuri și valori decât ei. Acesta e lucrul cel mai trist, în dezbateră din jurul postmodernismului românesc la care – din când în când – participa de peste 12 ani. (...) Cel mai greu e «să conving» (pe cine?) că eu – ca scriitor – *nu* sunt un postmodern. Dacă după o anumită dată (fatidică!) îți permiți să mai ai puțin umor, să fii (auto)ironic, să ai ceva cultură și să n-o «ascuți sub covor», gata – automat – ești postmodernist?!". ■ Sub genericul „Subglie” este reprodus un manifest al grupării alternative independente Club 8 din Iași (*De ce un monguz vorbitor să fie mai projos decât o pisică – sau ciorna unui Manifest* – cu un moto de Radu Andriescu). Într-un prolog sunt expuse, pe un ton autoironic, cvasi-dadaist, motivele înființării grupului: „Pentru că spiritul critic autentic trebuie să vaporizeze căldășia de breaslă pentru că izolarea trebuie înlocuită cu deschiderea orizonturilor culturale; pentru că suficiența trufașă trebuie să lase locul simțului valorii (...) mai cu seamă pentru că domnii Dan Lungu, Gabriel H. Decuble, Radu Andriescu, O. Nimigean, Radu Părpăuță, Constantin Acosmei, Antonio Patraș, Dan Sociu, Lucian Dan teodorovici, Mick Astner voiau să schimbe idei, opinii etc. cu domnișoarele Ada Tănase, Otilia Vieru, Miruna, Cîmpeanu, Daniela Vistiernicu, Cerasela Stoșescu, Naomi Campbell, maica Tereza, Julia Kristeva, Dana International etc. (...) Club 8 își asumă Tezele din aprilie elaborate de domnul Dan Lungu: Club 8 nu-și trage vigoarea din instituțiile culturale ale statului, nu-și construiește identitatea prin poziția birocratică a membrilor săi, utilizează surse alternative de venituri, face o critică sistematică a *establishment*-ului cultural. Prin aceasta se constituie ca o alternativă la cultura oficială dominantă care perpetuează valorile statului centralist și dirijist. *Also sprach Dan Lungu*, I & 12 bis, cf. și următoarele capitole: Cap. I. *Club 8 ca alternativă culturală* *Cap. II. *Club 8 și reinventarea normalității* *Cap. V *Club 8 și revigorarea spiritului critic* *Cap. XXIX

*Club 8 ca nod al societății civile (vezi și Anexa XIV) * Club 8 și tradițiile gastronomice moldovenești...*” În continuare este prezentată, pe un ton burlesc, „ciorma” unui „manifest programatist” (versiune anterioară „tezelor”, care „s-a virusat în împrejurări neelucidate”). Textul manifestului este reluat pe un ton din ce în ce mai șarjat, cu următorul final: „În iașii Junimii, Club 8 vrea să reînvie visul inteligenței libere. Punct./ Și virgulă”. O „Notă a redacției” semnalează: „Am primit acest text de la Iași. Azi la Iași, mâine în toată țara?”. ■ Sub titlul **Programe, examene, bibliografii** (parodic în raport cu volumul de debut *Faruri, vitrine, fotografii* al lui Mircea Cărtărescu), continuă publicarea, de către Florin Ioniță, a supraviețuirilor didactice „anacronice” – i.e. cu sechele propagandistice din programele și manualele de dinainte de 1989. □ Paginile de „Accent grav” conțin două interviuri cu manageri importanți ai unor noi instituții artistice: Horia Bernea, directorul Muzeului Țăranului Român, în dialog cu Anca Manolescu (***Seducția improvizației***) și Mihai Oroveanu, director executiv al Fundației ARTEXPO, în dialog cu Mircea Vasilescu (***Industria culturală***). Mihai Oroveanu face o evaluare extrem de critică a publicului și infrastructurii fenomenului artistic autohton: „...în țările occidentale singurele cozi sunt la muzee și expoziții. La noi, nu cred că există un «mare public» pentru asemenea manifestări, cred că există un public care are caracteristicile unui comando; l-am urmărit ani de zile, mi-am făcut o idee despre el. Ar fi mai mare dacă nu s-ar întâmpla un fenomen foarte ciudat. (...) De exemplu, artiștii își ignoră expozițiile, vin să le vadă doar câțiva prieteni; Uniunea Artiștilor nu este prezentă nici măcar la retrospective (deci un eveniment important în viața unui artist). Sunt lucruri care contează foarte mult, apropo de solidaritatea de breaslă sau de grup. Același lucru se întâmplă cu scriitorii. Nu vise pare ciudat că în același timp cu Târgul de Carte a existat o întâlnire a scriitorilor români cu scriitorii români din străinătate, care a ocolit premeditat Târgul de carte? Mie mi se pare că este foarte grăitor. Am fost pus într-o situație penibilă: cu sprijinul Ministerului Culturii, Franța a fost invitatul de onoare al acestui târgș francezii au acceptat, au cheltuit bani pentru asta, au trimis o delegație de scriitori, de filosofi, de manageri din zona cărții – un grup destul de consistent. Aceștia au încercat să stea de vorbă cu omologii lor români. Rezultatul a fost catastrofal. S-a organizat o masă rotundă la care au fost prezenți 4-5 oameni. (...) La un dialog care nu era mai ușor de făcut decât este astăzi, în presa franceză erau monitorizate, înainte de război, expozițiile din București, se cunoșteau noutățile, circulau informațiile. Existau tot felul de asociații și firme private care susțineau acest dialog, care era firesc, funcționa normal, fără să fie presat de nici o oficialitate, dar era sprijinit constant de o structură eficientă, numită la un moment dat Ministerul Propagandei. În anii '30-'40, de altfel, mai toate țările europene aveau asemenea structuri, care erau foarte eficiente”. □ Pe ultima pagină, alături de un eseu al lui Teodor Baconski despre rețeaua Bisericii

Catolice cu propriul trecut (*Un nou chip al Inchiziției*), Carmen Mușat publică un articol de atitudine polemică la adresa unor critici literari, în al căror stil identifică o serie de carențe mai generale pentru mediul literar autohton: *Despre inadecvare (Pentru o nouă critică)*: „O critică literară lipsită de fundament filosofic și teoretic, incapabilă să accepte provocarea interdisciplinarității, este iremediabil datată, încremenită în proiect o dată pentru totdeauna, și, implicit, opacă la tot ceea ce literatura de azi (postmodernă sau nu) propune. După cum, la fel de gravă mi se pare a fi absența dialogului, a polemicilor de idei, ignorarea – din neștiință sau din reavoință, dintr-un orgoliu auctorial greșit înțeles – unor puncte de vedere exprimate anterior. Inapetența pentru un dialog autentic al ideilor este unul dintre viciile majore ale peisajului nostru cultural, unde nu atât cărțile stânesc dezbateri aprinse (există, desigur, și excepții), cât mai cu seamă autorii lor. Fascinați, pesemne, de stilul metaforic călănescian, unii dintre omniprezenții exegeți ai zilelor noastre recurg la metafore sau comparații adesea rizibile, care, deși nu spun nimic despre cartea comentată, spun totul despre nivelul rudimentar al comentariului critic. Și, pentru a nu fi suspectată că inventez, sau că generalizez nepermis, voi da câteva exemple, adunate din paginile unor publicații diferite: vorbind despre un volum de eseuri, Alex. Ștefănescu afirmă că «în acțiunea ei literară, X are brutalitatea benefică a gospodinei care deschide larg fereastra dormitorului într-o dimineață geroasă de iarnă, fără să-i pese de leneșii familiei rămași încă în pat»; un roman postmodern este comparat de același autor cu «un superb portocal înflorit cu rădăcinile îngheșuite într-o găleată de plastic» (...). Alții, mai narcisiști, se lasă furăți de sonoritatea propriilor fraze și uită cât de necesară este totuși coerența. Așa i se întâmplă și lui Dan-Silviu Boerescu atunci când observă că «în acest voit heteroclit magazin de antichități care este povestea copilăriei suprapusă analogic cursei dintre viață și moarte pe care personajul narator o face de la treburile cotidiene la spitalul în care este internat 'Slăbănogul frate' există și o pisă anume». Pe un ton mult mai grav, pătruns de importanța epocală a unui articol teoretic pe care l-a publicat în urmă cu cinci ani, Cătălin Țirlea reamintește cititorilor «Contemporanului» că a propus sintagma de «realism semnificativ», în care vede mai puțin un concept de teorie literară, cât mai cu seamă un tip de atitudine față de literatură, uitând sau, poate, neștiind că despre un nou realism înțeles ca atitudine față de real și față de literatură vorbeau, în anii '80, scriitori ca Mircea Nedelciu, Cristian Teodorescu, Radu G. Țeposu, Ioan Groșan, Mircea Cărtărescu... Și tot în «Contemporanul», Marian Victor Buciu reușește performanța rară de a «povesti» volumul 5 din *Biografia ideii de literatură* de Adrian Marino, atât de confuz, încât nu știi unde sfârșește parafraza (preferată citatului!) și unde începe – dacă începe! – comentariul semnatarului cronicii. (...) Șansa este astăzi, poate mai mult decât

oricând, a tinerilor erudiți și talentați, lucizi și dispuși să accepte provocarea pe care teoria literaturii și filosofia contemporană o lansează artelor”.

● Într-un articol din „Convorbiri literare” (nr. 7), Cassian Maria Spiridon aduce în discuție oscilația a lui G. Călinescu *Între autonomia esteticului și angajamentul partinic*: „În 1939, semnatul *Cronicii mizantropului* nota în revista creată și condusă de el, «Jurnalul literar»: «Intellectualul și mai ales intelectualul-scriitor poate să fie, ba chiar este în chip necesar un om al faptei. Prejudicata că *poetul, scriitorul, filosoful* sunt inapți e și maliție. Dacă aș fi trecut pe o listă (ipoteză absurdă, desigur) de nume propuse pentru primariatul unui sat, numele meu ar fi șters de la început cu zâmbete: *scriitorul*. Și totuși, *numai eu* (subl. aut.) aș fi bun de meseria aceea». De aici până la a accepta oferta noii puteri instaurate de tancurile sovietice nu a fost decât un pas, pe care criticul l-a și făcut, totuși, cu uimitoare ușurință. Activitatea sa jurnalistică, de la începutul ocupației bolșevice, a manifestat o nefastă influență, persuadând prin ideatica fulguranță și o scriitură strălucită, dar nu mai puțin prin personalitatea sa asupra «păturilor mijlocii», convingându-le, prin «Tribuna poporului» sau «Națiunea» – ziarele de partid pe care le-a dirigit succesiv, că, între comunism și democrație nu sunt deosebiri, că primul ar fi, *horribile dictu*, o formă superioară. Se va strădui să le explice, și nu numai, «justețea măsurilor revoluționare» inițiate de comuniști în structura economică, socială și politică a țării. De altfel, reproșurilor și atacurilor presei de orientare liberală, directorul «Națiunii» ține să le precizeze în paginile acesteia: «Cine a intrat în redacția unui jurnal de partid se cheamă că îmbrățișează programul și aplicările practice ale partidului, obligându-se a le traduce în articole. Supunerea la direcția generală a partidului nu se cheamă normativ, ci disciplină». Nu ezită în a teoretiza necesitatea reeducării intelectualului de către clasa aflată la putere: «Muncitorul manual să ia sub ocrotirea sa pe cel intelectual și să-i suplinească infirmitățile structurale». Loial ideii de monarhie constituțională, când regele va fi obligat să abdice, ca un veritabil personaj caragialesc, nu șovăie să scandeze noul nume al țării, nu fără o argumentație prealabilă: «.....noi am fost sinceri și nu am înșelat pe nimeni, sperând că instituția monarhică se va acorda cu interesele poporului român. Când însă factorul constituțional însuși abdică (...) înțelegem că ar fi fără sens a mai rămâne monarhici fără monarh și fără dinastie»; și în concluzie, «din toată inima, întorcându-ne ochii de la trecut, cu grija numai a viitorului, ca adevărați progresiști strigăm: Trăiască Republica Populară Română!». Implicat și angajat total în publicistica epocii, va fi singura mare personalitate scriitoricească care va participa, ca simplu ziarist, la procesul lui Ion Antonescu și va fi între primii semnatori (3 decembrie 1944) ai unui pamflet la adresa marelui om politic Iuliu Maniu? Și tot el va fi primul critic literar român, ne atenționează Ion Bălu, în monografia sa, *Viața lui G. Călinescu*, care a recenzat *Ce-i de făcut?* de V. I. Lenin și, faimosul în epocă,

Cursul scurt de istorie a PCUS. Toate aceste dovezi, atât faprice, cât și scrise, nu-i vor fi salvatoare în fața tăvălugului comunist de anihilare a valorilor și tradițiilor spirituale naționale. În țară se aplicau tezele lui Lenin, din articolul care a pus bazele realismului-socialist. (...) Conform acestor directive, medicul stomatolog I. Vitner susține câteva săptămâni un serial, sub titlul general: **Confuzia valorilor în critica noastră literară. Opera de critică și istorie literară a d-lui prof. G. Călinescu** unde între alte aberații și enormități, criticul este acuzat că a început să scrie critică și istorie literară fără a fi fost marxist (??). De altfel, grație și acestui serial, G. Călinescu va fi îndepărtat de la catedră (unde îi va lua locul nimeni altul decât stomatologul), dar nu mult după aceasta și din publicistica literară curentă pentru câțiva ani buni. (...) Eliminat de la catedră, va susține diverse conferințe gen: *Eminescu, poet al poporului* sau *A. Toma, poet combatant*. Ultima, prezentată sub cupola Academiei în 14 februarie 1950, va fi inclusă în volumul omagial închinat acestuia, cât și ca prefață la traducerea în limba engleză a poemelor lui A. Toma. (...) Numit, în octombrie 1948, director la Institutul de istorie literară și folclor, institut care astăzi îi poartă numele, conform indicațiilor primite, va porni, în colectivul pe care îl conduce, la elaborarea unor lucrări «vitale» pentru literatura națională: **Relațiile literare româno-ruse, de la începuturi până în secolul al XIX-lea, Bibliografia analitică a periodicelor socialiste până la primul război mondial** etc. (...) În septembrie 1955, G. Călinescu va fi recuperat publicistic de G. Ivașcu, proaspăt ieșit din închisoare în septembrie 1955 și numit redactor-șef la «Contemporanul». (...) În timp ce regimul se străduia prin toate mijloacele să extermină peste un milion de oameni în lagărele și închisorile sale, în numele «luptei de clasă» și a ideologiei marxist-leniniste, Divinul critic, în cronicile sale optimiste, își afirmă mândria și bucuria de a trăi și participa la construirea noii epoci. În idilismul lor, cronicile denotă, din nefericire, o sinceritate deplină. Trăia cu știință, sau poate fără, într-o lume paralelă, desprinsă de realitatea terifiantă a vieții de zi cu zi, aflată sub teroarea comunistă, în care toată floarea intelectualității, întreaga elită românească era decimată, cu program, în temnițele regimului. (...) Nu a ales calea lui Blaga sau Ion Barbu, dintre foarte puținii mari scriitori nearestați, care au refuzat să scrie. A considerat mai utilă înregimentarea în plutonul servitorilor de partid, al scriitorilor angajați partinic, decât tăcerea roditoare. (...) Deputat perpetuu, din 1946 până la stingerea sa, G. Călinescu își aprecia colegii din Marea Adunare Națională, unde participa cu conștiinciozitate la toate sesiunile. (...) Dacă e cu adevărat ceva grav în atitudinea unor mari creatori față de regimul instalat de sovietici, este intensă și derutantă antipedagogie conținută în colaboraționismul benevol al acestora. Angajarea partinică a lui G. Călinescu, dar și al unor Arghezi, Sadoveanu, Camil Petrescu s-a constituit într-un **antimodel la scară națională**. (...) Ce salt greu de justificat de la *Cronica mizantropului* la *Cronica optimistului*! Atâtea dovezi de servilism și adulație

față de puterea comunistă cu atât de puține dovezi de «recunoștință» din partea acesteia față de critic. S-a ales cu «cinstea» de a fi un mărunț nomenclaturist, membru oarecare în Marea Adunare Națională, membru într-o Academie epurată de adevărații academicieni, fără, practic, dreptul de a-și reedita *Istoria*, fără catedră, cu disprețul și mefiența dintotdeauna, față de intelectuali, a activiștilor, a conducătorilor supremi din partidul unic. (...) Nimeni nu cred că și-a propus demolarea lui G. Călinescu. Ar fi imposibil față de o operă de incontestabilă înălțime, dar, cum spune Virgil Ierunca, «un mare scriitor nu trebuie fetișizat, devenind prilej de mitologic și hagiografie»". □ Pledând în favoarea unei perspective „etice” asupra literaturii: „Una din replicile favorite ale celor pe care-i supunem unor observații inconvenabile este ca am fi mânați de... resentiment. Adică înveninați, stăpâniți de ură oarbă. Adică dornici de răzbunare. Și – culmea! – nu doar «apoliticii» și «echidistanții», campioni omologați ai eschivei, se pronunță astfel, ci și, bunăoară, un critic și istoric literar pe care-l știam sobru – e vorba de prof. Mircea Zăciu. Cităm din interviul ce l-a acordat domnului Eugen Simion, în «Caiete critice»: «Nu cred în *procurori* câtă vreme ei sunt uneori orbiți de *funcția* justițiară ce singuri și-o atribuie; cred într-o revizuire calmă, detașată, liberă de orice fel de patimi ori partizanate, capabilă să reconstruiască o imagine *obiectivă și veridică* a literaturii noastre din a doua jumătate a secolului XX. Am mai spus-o misiunea aceasta revine celei mai tinere generații critice, liberă de prejudecăți, umori, vindicte, răbufniri personale, răfuiești uneori (fie și cu morții!), idei preconcepate etc. (...) O viitoare sinteză istorico-literară (oricine ar încerca-o) va trebui să țină scama de cel puțin două condiții sine qua non: judecata unei personalități, opere în context; suportul documentar al oricărei analize și valorizări. Cred că vremea *revizuirilor* publicistice, umorale sau *după ureche* a cam trecut. Esențialul nu e demolarea din temelii a imaginii moștenite despre trecutele decenii literare, cât construcția (sau reconstituirea, dacă vrei) portretului de adâncime al unei epoci dramatice, nu o dată disperată – dar nicidecum pustie în totalitatea ei». Iritarea domnului Zăciu, atât de consonantă cu poziția conservatoare a interlocutorului d-sale, e bătătoare la ochi. Adevărul este că avem încă puțini exegeți care să se ocupe metodic și consecvent de revizuirea perioadei postbelice și că, prin urmare, a-i încondeia cu titulatura peiorativă de *procurori* și a le atribui un șir negru de defecțiuni (...) nu reprezintă decât o atitudine răuvoitoare. (...) Cât privește «răfuiala cu morții», ne punem întrebarea dacă, mortificați de-o pietate artificială noi înșine, i-am mai putea analiza pe scriitorii trecutului, dacă am mai putea alcătui o istorie literară viabilă. (...) Oare G. Călinescu trebuia să tacă mâlc în fața gloriilor veacului trecut și să acrediteze în continuare ideea unui Vlahuță mare poet? Nu-l mai recunoștem în atari rezerve pe echilibratul, prudentul, «ardeleanul» M. Zăciu. Oricât ne-am strădui, n-avem altă explicație pentru eteroclitile

d-sale aserțiuni decât dorința de a-i fi pe plac prezidentului Academiei, E. Simion, d-sa însuși fiind nu de multă vreme un academician”.

● „Vatra” (nr. 7) se deschide cu un editorial al lui Alexandru Vlad, *Feriți-vă de persoanele sănătoase*: „În ultimii ani din '90 încoace România (acest factor de stabilitate în Balcani, cum le place politicienilor de vârf să se exprime), pare a fi încercată de cele șapte plăgi, pe care nu le numărăm ca nu cumva să ne iasă mai multe și care nu mai merită să se numească biblic, ale Egiptului. Nu știu dacă seceta din '46, inundațiile din '70 sau cutremurul din '77 mai constituie încă etaloane pentru vicisitudinile (naturale, le luăm în calcul doar pe cele naturale, altfel ar trebui să includem și performanța clasei politice din ultimul deceniu), pe care le încearcă acest popor mult prea răbdător. Probabil că nu, secetele și inundațiile, alunecările (tectonice, nu seismice) de teren succedându-se uneori în matricea aceluiași an calendaristic. Apa de băut e tulbure, apa de spălat e scumpă și raționalizată, hârtia igienică lipsește până și de la closetele guvernului. Alcoolurile și băuturile răcoritoare se fac în șoproane din Ferentari, inspecțiile sanitare găsesc tone de cafea toxică și măsline înotând în mucegai de parcă ar fi vorba de butoaie de dioxină, carnea din unele carmangerii e atât de fezandată încât se scrie în porcese-verbale de contatare și în termeni foarte puțin literari că este «improprie consumului uman». Vechiul litigiu dintre români și igienă pare a se găsi acum în plină esaladare. Gunoii menajer s-a urcat în copaci cu ajutorul vântului, animalele moarte sunt aruncate în apa râurilor în cazurile în care n-au decedat tocmai prin înec, porcii fac tichineloză care ajunge la nuntași, heatita se notează deja cu A și B (firesc, urmează C) iar școlile se deschid în fiecare an la data pe care o permit epidemiile. În plin sezon (turistic și epidemiologic) oamenii din județele Moldovei se duc cu ultimii ani și boala în incubație pe litoral, ridicând cota județului Constanța. Și totuși, am citit într-un ziar că «nu există pericol de îmbolnăvire a turiștilor străini care vizitează România, atâta vreme cât aceștia respectă regulile de igienă». Igiena îi va proteja ca un nim occidental. Probabil e tot un citat din cazurile Ministerului Sănătății. Și tot o remarcă de bun-simț, întrucât nu se merge până acolo încât să se spună că turiștii străini ar fi adus meningita pe nesănătoasele bancnote de un dolar. Și cum să nu fie acel minister aproape tandru cu bolile când de pe acestea mai câștigă, parte din fondul de sănătate va proveni (conform unei ordonanțe guvernamentale) din banii încasați pe tutun, alcool și cafea, din amenzile aplicate de inspecțiile sanitare celor ce se străduiesc să ne intoxice pe banii noștri. Boala întreține sănătatea. Același minister subțiază lista medicamentelor compensate, iar suferinzii se înscriu la cabina Pro TV mai degrabă decât la policlinică. Normele legale de sănătate publică (ordonanța de completare a legi 98/84) încep să semene cu codul penal și putem suspecta că a fost conceput de ministrul finanțelor și amenzilor publice”. □ Sunt publicate versuri de Andrei Zanca, Andrei Bodiș (din volumul în pregătire *Studii pe*

viață și pe moarte), Horia Zilieru (din cartea în pregătire *Dreptul la ruină*), Simina Grazia Dima și Dumitru Crudu. □ Din sumar mai amintim: **Manual de gânduri care liniștesc/manual de gânduri care neliniștesc** (fragmente) de Iustin Panța; proză de Daniel Pișcu (*Sărutul*); Dan Culcer – fragmente din *Jurnalul unui vulcanolog* (1985); un interviu cu artistul plastic Sanda Nițescu, **Pasiunea scrisului s-a ivit în mod providențial**, de Rodica Binder (Köln, 1998); rticole de Vasile Igna, Adrian Popescu, Nicoleta Sălcudeanu. □ Cronicile literare se opresc la Zeno Ghițulescu și a lui *Izbăvitoare povară* (**Povara de cuvinte** de Al. Cistelean), Val Condurache, *Exerciții de îndoială. Eseuri și alte texte*, Editura Junimea, 1999 (**Pulsul libertății și al democrației** de Cornel Moraru) sau la antologia *Tineri poeți români de dincolo de Styx*, Editura Timpul, Iași, 1998, selecție de Gellu Naum (**Urgențe anamnetice** de Nicoleta Cliveț). Culegerea lui Gellu Naum rămâne, conform Nicoletei Cliveț, „o propunere atipică, o apariție editorială care poate nedumeri, dar nu nemulțumi; și asta pentru că, pe de o parte, cei (ne)antologați au încetat să mai fie niște prezențe active, devenind absențe remarcabile, iar, pe de altă parte, pentru că antologatorii dispuși la o astfel de întreprindere cu greu s-ar mai putea găsi”. Încercarea lui Gellu Naum „nu e rezultatul unei urgențe în plan literar, ci doar a uneia în plan personal, subiectiv, ceea ce naște, într-adevar, o antologie insolită, cu o dorită funcție anamnetică” (proiectul data din 1985 și prevedea includerea tuturor poezilor morți până în 40 de ani, începând cu Vasile Cârlova și Eminescu și sfârșind cu Marius Robescu și Cristian Popescu; până la urmă, și criteriul vârstei va fi „revizuit și restrâns la poezii născuți după 1940, cu câteva rabaturi în cazurile lui Mazilescu, Robescu, George Boitor, Ioan Bran, Luminița Cojocar, Urbaczek, unii fiind morți binișor după 40 de ani”; „o pledoarie interesată de ideea că vârsta tinereții poate fi după până la 45 de ani”).

● Din cuprinsul numărului 7 din „Steaua” notăm: **Reîntoarcerea la Noica** de Iosefina Batto (despre volumul lui Ion Dur, *Noica – Portretul gazetarului la tinerețe*, Editura Saeculum, Sibiu, 1999); **G. Călinescu – Viziunea estetică asupra folclorului** de I. Șeuleanu; un *Epistolar* din anii '50 (1948-1953), între Geo Dumitrescu și, respectiv, Miron Radu Paraschivescu, Aurel Rău, A.E. Baconsky, Cornel Regman, Ioanichie Olteanu, în jurul apariției și scandalului stârnit (în „Contemporanul”) de „Almanahul literar” – care nu era „pe linie”: „În condițiile generale descrise (doar parțial), în aceste bătrâne pagini (vreme de grea sărăcie și mizerie, de după război, de galopanta «incubație» stalinistă, peste urmele altei ocupații străine, de multiple lipsuri, greutate și vitregii de tot felul). Se poate spune că apariția «Almanahului literar» – acest strămoș al «Stelei» de azi – a fost un adevărat miracol iar isprava «nebunilor» implicați poate fi considerată un act de cultură și, nu mai puțin, în condițiile date, un act patriotic. A fost «Almanahul» și o norocoasă deschidere de drum (...) și atunci, dacă este așa (...), dacă este adevărată, reală, incontestabilă, această

biruitoare creștere (în timp) a literelor ardelene, din ultima jumătate de veac, împotriva tuturor vitregiilor, intoleranțelor și cenzurilor de tot felul, cine ar putea să nege obscurului, chinutului embrion de cultură care a fost «Almanahul literar» din Cluj – devenit «Steaua» – micul lui aport, atâta cât a fost, atâta cât putea să fie? Cine ar putea huli modesta, mărunta sămânță aruncată împotriva vântului vrăjmaș care a găsit, totuși, pământul fertil în care să încolțească?» (Geo Dumitrescu). □ Alte articole: *Inubliabilul Tristan Tzara* de Laura Lazăr Zăvăleanu (despre apariția ediției bibliofile *Tzara – 25 de poeme*, Editura Vinea, București 1996); *Un Trialog „Între șase ochi”* – Ion Mureșan, Adrian Popescu, Ruxandra Cesareanu (*Întâlniri de taină și „netaină”* despre poezie, găzduite de „Ziarul de Cluj”); Recenzii: Adrian Turturachi – *Comunism post-modern* (despre volumul *Volubilis*, de Simona Popescu, editura Paralela 45, Pitești 1998); Doru Pop – *Cărțile negre ale poeziei (Femeia cea de toate zilele)*, despre volumul antologic al Martei Petreu – *Apocalipsa după Marta*, Biblioteca Apostrof, 1999; *Mecanica preludiului și arta sincerității* – despre volumul antologic *Skanderbeg* de Angela Marinescu); eseul *Experiența utopiei* de Florin Mihăilescu (dedicat lui Dan Deșliu); un grupaj la moartea lui Liviu Petrescu: *Liviu Petrescu – un om al cărții* de Ion Pop, *Privilegiul prieteniei* de Mircea Oprea, *Un aristocrat al cuvântului* de Constantin Cubleșan.

● Într-un articol din „Cuvântul” (nr. 7), *De la umanism socialist la capitalism*, Alexandru George scrie: „Civilizarea României s-a făcut prin adaptarea unor instituții modelatoare, cu funcții educative, și prin edificarea unui cadru stimulat economic, nu prin violența impusă de un despot atotputernic, cu ucazuri și cu cnutul. Ceea ce fals s-au numit «forme fără fond» au fost propuneri de adoptat în variante care se putea adapta «sufletul național». Acest fenomen a generat o ciudată situație rară: oligarhia putea acționa într-un cadru statal fără rigiditate: monarhia (aproape republicană, dacă ne e îngăduit cuvântul), poliția, armata rămăneau neobișnuit de slabe (pentru toți amatorii de totalitarism regretabil de slabe) și totuși societatea, dar mai ales cei de «sus» trăiau într-o fermă și calmă asigurare, mișcările sociale fiind fără importanță decenii de-a rândul./ Această situație a acțiunile mereu «de sus», nu s-a limitat la cadrul legislativ și la modelul indicativ, ea s-a oglindit și în «construirea» capitalismului autohton, dacă vrem să spunem procesului așa; el nu este rezultatul procesului așa; el nu este rezultatul luptei de clasă, ci al deschiderii societății spre formele moderne de existență, constatabile în lumea civilizată. Astfel s-au inițiat acțiuni în spirit liberal și în sectorul economic, statul însuși încurajând cu exemplul propriu, dar mai ales oligarhia noastră având inițiativa prin întemeierea unei instituții de cret prin legi apropiate, prin educație, pe câtă a fost posibil prin deschiderea minților. Capitalismul nostru s-a impus nu împotriva feudalismului, așa cum au tot spus marxiștii, ci a unei mentalități

blocate, unei situații de aparentă descurajare, specifice unei lumi subjugate și stăpânite de mentalitatea orientală”.

● Într-un articol *in memoriam* Mircea Nedelciu apărut în „Contemporanul – Ideea Europeană” (nr. 26-27-28-29), Cătălin Țirlea notează: „Mircea a fost primul scriitor *adevărat* pe care l-am cunoscut în chiar primul an al studenției mele, prin '86. Era liderul grupului de prozatori optzeciști, își publicase deja cărțile importante, dar venea totuși, cu un entuziasm ce făcea parte din chiar ființa lui, la un biet cenaclu studențesc, e drept că destul de important ca instrument de manifestare literară în atmosfera irespirabilă a acelor ani. Era, de altfel, încă foarte tânăr, la 36-37 de ani. A fost, încă de la primele mele timide lecturi în acel cenaclu, unul dintre cei care n-au ezitat să-mi insufle curaj, cu o generozitate care mi-a îndepărtat imediat inhibițiile și ne-a apropiat”.

● În „Cronica” (nr. 7), Valeriu Stancu semnează un editorial cu titlul *Despre patimile, păcate, complexe literaturii*, pornind de la un simpozion cu tema „Complexele culturii române” (Chișinău, iulie 1999), găzduit de Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova, în parteneriat cu Uniunea Scriitorilor din România: „Azi se vorbește despre literaturi mari și mici așa cum se vorbește despre integrare socială și politică europeană sau despre aderarea la NATO, cerându-li-se literaturilor «mici» să prindă trenul integrării, de parcă literaturile naționale ar fi suspendate în universuri spirituale cu tendințe antagonice până mai ieri dispuse la reconcilieri de o vreme încoace. Unei astfel astfel de literaturi «mici» i se găsesc întotdeauna «prea multe, răutăți și mici scandale». Ba chiar, unora li se neagă până și existența. Astfel, mulți istorici și critici literari afirmă că nu există o literatură elvețiană. Există doar o țară numită Elveția, Helvetia, Schweiz, Suisse, Svizzera, Svizra și niște creatori care, din cauza așezării geografice a patriei lor, își tâlmăcesc trăirile în limba germană (citez aleatoriu Erich von Däniken – vă frământă oarece *Erinnerungen an die Zukunft*, adică niscaiva «amintiri despre viitor?» – Peter Heutschi, Karl Iten, Ingeborg Kaiser, Emile, Zopfi, Margrit Dach), în limba franceză («același joc»: Philippe Jaccottet, Pierrette Micheloud, Jean-Pierre Vallotton, Vahé Godel), în limba italiană (Flavio Catenazzi, Angelo Casè, Giuseppe Cronicini, Saraccio Marretta, Giovanni Orelli, Fernando Grignola, Ottavio Lurati – citare tot întâmplătoare). În plus, în această țară «multinominală» mai există și scriitori retoromani care una vorbesc (ladina) și alta scriu – în italiană, germană, franceză, alegerea le aparține – (eu unul mărturisesc cu sinceritate că n-am văzut încă un volum de versuri în ladină). Aceștia, ca să nu se marginalizeze, să nu «dialectizeze» (iertat să-mi fie barbarismul!), să nu micșoreze și mai mult literatura țării în care trăiesc, și-au ales ca vehicul al propriilor opere una din cele trei limbi amintite./ Dar dacă în spațiul helvet se «produce» o literatură mică, regională, dialectală, fărâmițată, trebuie să scoatem literatura elvețiană de pe harta literaturii universale?/ Și atunci, cu Max Frisch, de exemplu, ce facem?»; „Evident, fără intenția de a polemiza cu

adeptii clasificării culturii și literaturii în funcție de suprafața teritorială pe care se întind acestea, așa afirma că nu există literaturi mari și literaturi mici (câți cunosc astăzi literatura senegaleză de exemplu? Dar cine n-a auzit oare de poetul Leopold Sedar Senghor?), există doar literaturi care se impun în conștiința universalității și altele care nu reușesc să se impună, respectându-și cumînțir granițele statale (A propos: ce înseamnă, de fapt, o cultură «minoră», o literatură «mică»? Atributele se referă la spațiul geografic din care provin, la numărul populației care beneficiază de ele sau la contribuția acestora la dezvoltarea patrimoniului spiritual universal? În fond, într-un domeniu ce îmbină cu fanezie aleatoriul și relativul, într-un domeniu ce se sustrage canoanelor și declină rigurozitatea criteriilor științifice, e ușor să găsești păcate capitale, lacune «consistente», complexe de inferioritate, revizuii ideologice, defecte «de neiertat»). Iar o literatură care a dat universalității creatori ca Mihai Eminescu, Lucian Blaga, George Bacovia, Ion Barbu, Liviu Rebreanu, Mircea Eliade, Eugen Ionescu sau Emil Cioran nu poate și nu trebuie să aibă complexe./ În acest caz, de ce să i le căutăm noi cu lumânarea? La urma urmei, Belgia e o țară atât de mare, încât, dacă nu te uiți mai atent pe harta Europei, nici n-o vezi. Și totuși, ea a dat literaturii universale personalități ca Charles de Coster, Maurice Maeterlinck, Michel de Ghelderode, Émile Verhaeren, Georges Rodenbach. Poate francezii, în nesfârșita lor mândrie de reprezentanți ai unei «culturi majore», nu știu sau nu vor să recunoască un fapt cunoscut în întreaga lume: azi în Franța unul din doi scriitori importanți e de origine belgiană. Îi amintesc doar pe Henry Bauchau, Michel Camus și Jean Daive sau Lambert Lambersy. E literatura belgiană o literatură «mică»?".

● Tema numărului 6-7 al revistei „Mozaicul” este **Exilul**. ■ Adrian Marino publică un articol intitulat **Portretul exilatului tânăr**, referindu-se la un volum al lui Adrian Niculescu, *Din exil/ După exil*: „Cuprinsul său, compozit, care acoperă o gamă publicistică largă, de la reportaje, interviuri și recenzii, la polemici, articole de analiză ideologico-politică, pare o simplă «culegere». Numai că această carte trebuie citită, pentru a fi bine înțeleasă, într-o anume *cheie*. Este, în esență, mărturia unui tânăr exilat român de bună calitate, tipică nu numai pentru mentalitatea expatriatului, dar și a *rezistenței* externe, concepută la un nivel superior, constructiv și eficient. (...) Activitatea sa schițează un profil de exil militant exemplar, chiar dacă nu de prim plan politic. Mai întâi, cu tenacitatea care-l caracterizează, Adrian Niculescu informează despre acțiunile românești de rezistență, unele proteste, un film elvețian despre Gulagul românesc, evoluția română, renașterea partidelor politice. Este, în același timp, foarte atent la toate ecourile românești în Italia, manifestările oficiale (ratate) dedicate României în Italia, presa italiană despre România ceaușistă, vizitele oficiale (Ion Iliescu, de pildă). Nu lipsesc nici însemnările despre insensibilitatea occidentală în legătură cu «tezele din iulie» sau despre slabele ecouri ale «acțiunii de denunțare publică internațională (...) a demolă-

rilor și sistematizărilor ceaușiste». Ton preponderent, totuși, în stil de reportaj superior, concis și documentat. Nota pamfletară lipsește. Preocuparea esențială – notă tipică psihologiei exilatului politic – este de a urmări și de a informa cum «drama românească a intrat pe sub reflectoarele actualității»". ■ Gabriel Coșoveanu semnează un articol intitulat *Exilul umanistului*, structurat în trei părți: *Vocația utopiei ca generator al dispoziției exilului*, *Paradoxul umanistului*, *Noua gnoză- o șansă*. ■ Sergiu Ioanicescu (*Neașși și exilați*) notează: „«Cel diferit», care-i fiecare om, realizează treptat că negarea propriei unicități și autocenzura identitară însușite din greu sunt unicele formule în stare a-i conferi o aparență de înrudire și unitate. Familia, colectivitatea și secta, îi cer să accepte tutela, mai mult: s-o iubească c-un masochism de complezență și c-o schimonoseală turbure-fericită întipărită pe chip”; „Neașșismul e echivalent cu febricitatea apostatică, cu lepădarea specificului individual, agitând struna unei devize ce decurge fie din legea vreunui exod, fie din cutuma unei arhetipale alinieri vocale. Paradoxul neașșismului este și intratabila sa ipocrizie, căci oprindând specificul real al individului, exaltă «un specific identitar» iluzoriu și contondent, etalând proasta dispoziție a unor mitizări eclectice, regresiuni în timp idilizante și triumfalismul de palmares”. Pentru a depăși acest impediment, Sergiu Ioanicescu propune ca soluție varianta exilului: „Exilul e alternativa la acest spirit gregar, revolta specificității noastre. Dar cum și limbile exilului au fost «amestecate», o tipologie a sa se impune”; „Există, mai întâi, *exilul nostalgic*, cel care prin exil a pierdut centru lumii (și lada ei de gunoi ar fi adăugat hâtru Cioran). Acest îndurerat al periferiei trimite jalbe la ocârmuire, se vaită inconștient, își savurează nenorocul și, mai ales, scrie cu foc. Ovidiu la Tomis și I.D. Sîrbu la Isarlâk sunt printre cei pe care farmecul discret al suburbiei i-a răpus prematur dizgrației civilizației pierdute. Ce surprindem la ei e tocmai șocul «primitivismului» care-i lovește-n plin”. Un alt tip de exilat este: *exilatul resentimentar*, Sergiu Ioanicescu notând: „Există apoi, exilatul resentimentar, ce-și include trufaș exilul în curriculum. Exilul, pentru el, pare să fie visul împlinit al unei burți pline. Suntem amuzați să-i ascultăm fanfara de amănunte, prin care încearcă să ne convingă c-a dat tirania la spate. (...) E asaltat pe la congrese și pe la conferințe unde adoptă de regulă un ton sfătos. Pare încarnarea perfectă a acelui «erou dostoevșchian cu cont în bancă»”. Un al treilea tip de exilat este cel *perpetuu*, Sergiu Ioanicescu adăugând: „Al treilea exilat este cel *perpetuu* cetățean al universului și al nimănui. E, desigur, prost, de vreme ce-a încremenit în exil, dar mai rar o prostie de-o asemenea calitate. E mereu cu bagajele gata, e persona non grata la O.N.U., în pașaportul său toate țările și-au pus ștampila dorind să certifice, prin aceasta, ubicuitatea prostiei tiranice. Acest exilat e un excentric ce colecționează aziluri politice mai mult sau mai puțin prefăcute. Doar pentru faptul că pozează în persecutat, nu înseamnă că nu e.” Ultimul tip de exilat este cel natal, autorul articolului

conchizând: „Al patrulea exilat – și ultimul, e cel ce-a putut articula sintagma *exil natal*. Pentru el, exilul nu-i decât carența adopțiilor, o specie a orfanității, a «preaomenescului» denaturat. El vrea să fie înfiat, nu să se afilieze: el vrea să înfieze. Nu să fie admirat. (...) El pledează pentru un tip nou de adopție. Nu pentru ștergerea diferenței, în numele unității, ci pentru recunoașterea diferenței în numele unității, și a unității în numele diferenței. (...) El e exilat fără a mișca un deget, căci a provocat un torent al clișeeilor. Nu i se iartă c-a spart exilul depărtare și resentimentarul de exil”. ■ În articolul *Exilații insulei verzi*, Irina Cucu face o trecere în revistă a celor mai reprezentativi scriitori irlandezi care s-au autoexilat pentru a nu accepta compromisurile sociale, culturale, morale. Printre aceștia se evidențiază Swift, Oscar Wilde, dar și scriitori din secolul al XX-lea: W.B. Yeats și J. Joyce. ■ Alexandru Firescu (*Exilul voluntar*) face o comparație între Caragiale și Henrik Ibsen, pornind de la existența a două asemănări: ambii sunt dramaturgi reprezentativi pentru țara din care provin și tot amândoi aleg exilul voluntar pentru a se elibera de mediul ostil în care își duc existența: „Expatrierea – tot «voluntară» a părintelui lui Peer Gynt a fost prilejuită inițial de obținerea unei burse de stat, în 1863; tot o șansă bănească – câștigarea unor drepturi de moștenire l-a favorizat pe Caragiale, «rentierul Mamuloaiei», să aleagă exilul drept cale de leuire a multor răni dureroase”; „Comună apărea dezamăgirea cruntă în fața stărilor politico-sociale din cele două țări, atât depărtate, dar cu destine destul de asemănătoare, ca și condițiile improprii în care trăiau și creau: după ce ilustrase strălucit la Teatrul Național din Bergen, montând 145 de piese (fără ca, la plecare, să-i fie adresat un simplu cuvânt de recunoștință), Ibsen a fost nevoit să plece de la Teatrul Mare din Christiania, unde este întâmpinat cu o ostilitate de neînțeles, atacat sau ignorat, rămas fără nici o sursă de câștig, demoralizat, urmărit mereu de gândul sinuciderii; românul Caragiale trăiește aceleași descumpăniri morale: după marile succese ale capodoperelor sale dramatice și consecințele unei popularități puțin obișnuite, parcurge momentele grele ale «Procesului Caion», (...) este tot mai puțin jucat, este permanent luxat de adversarii săi din partidul takist de la o meritată candidatură electorală, îi este refuzat dreptul la consacrarea academică”. ■ Rodica Firescu (*Eșecul întru exil*) scrie despre Vintilă Horia: „Acest scriitor tradițional din grupul gândirist a parcurs – cum singur o mărturisește – un prim ciclu al literaturii fericite (până la internarea sa în lagărele de concentrare de la Krummhubel și Maria Pharr), apoi un altul al literaturii de adaptare (1945-1960) și o etapă care, se prefigurează din decembrie 1989, când reîncepe să scrie românește, crezând, în van, că în România comunismul a fost definitiv învins. Marginalizările inexorabile și însăși exilul său - un exil cultural cu deosebire l-au făcut pe acest creator smuls din pământul lui, să accepte ruptura spirituală, dar să creadă neștrămutat că România trebuie să supraviețuiască prin cei din exil. El descoperă o altă patrie – a Spiritului -- pusă permanent în comparație cu

douăzeci de secole cu mari totalitarisme pustiitoare”; „*Dumnezeu s-a născut în exil și Persecuțați-l pe Boețius* demonstrează că ororile de acum aproape două milenii se repetă și astăzi, după cum *Un mormânt pe cer* subliniază similitudinile dintre destinul propriu și cel al lui El Greco, unite prin acolada condiției tragice a creatorului în raport divergent cu ocietatea din care a plecat”. ■ Despre Vintilă Horia scrie și Constantin Ciopraga (*Carte de învățătură*), referindu-se la romanul *Dumnezeu s-a născut în exil*: „Pentru lectorul român avizat, multiplele informații despre geto-daci, despre sufletul, caracterul, miturile și religia lor – monoteistă precum cea a evreilor – sunt de domeniul cunoștințelor generale, în viziunea romanescă din *Dumnezeu s-a născut în exil* inteesează însă în ce măsură relația document-ficțiune, combinațiile și permutațiile, gramatica specială a textului și celelalte comportă perspective memorabile. Interesează, așadar, unghiurile de vedere revelatoare, tehnica montajului, decriptarea sensurilor de reținut, într-un cuvânt arta decantării esențelor din noianul de documente vehiculate. Descoperim, nu o dată, episoade în care primează relatările curat istorice când - ca în *Anul al treilea* – autorul se lasă prins de culisele politicii imperiale de la Roma, ori în provincii, ori de alte fapte; discursul aproape didactic cade atunci în uscăciune”. Constantin Ciopraga aseamănă romanul lui Vintilă Horia cu romane scrise de Flaubert (*Salammbô*), Hermann Broch (*Moartea lui Vergil*), Marguerite Yourcenar (*Memoriile lui Hadrian*). □ În articolul *Istorie și postmodernism*, Ion Militaru semnalează o carență fundamentală a postmodernismului, respectiv denumirea înăeși a curentului: „*Post-modernism*, adică ceea ce urmează modernismului. Într-o astfel de situație jenantă pentru curentele pline de orgoliu (și în materie de orgoliu, postmodernismul deține o veritabilă performanță), postmodernismul nu se găsește singur. Toate curentele înnoitoare, tot ce este *neo* adică, indiferent că este *neoromantism*, *neoclasicism*, suferă de carența improprietății, a neîncrederii în sine, a gravitației în jurul unui astru care, după cum se închipuie, ordonează în rotațiile sale culturale întreaga mișcare de existență a planetelor aflate în aria sa de jurisdicție”; „Nu este greu de văzut cum, luându-i postmodernismului reperul pe care îl are în el cuvântul, practic îl desființăm. Ce mai rămâne dintr-un *post*, dacă tremenul care îi urmează dispare? Evident nimic. La acest nivel, nu se poate spune despre postmodernism că a pășit în istorie cu dreptul. Agățându-se de modernism pentru a fi mai expresiv și, probabil, mai persuasiv în ce vrea să spună, curentul postmodernismului și-a agățat de coadă o tinichea care, din nefericire pentru el, nu este decât vestitoarea lipsei sale de libertate”. Și încă: „O caracterizare simplă făcută secolului XX poate să-i atribuie acestuia fără nici o dificultate trăsătura generozității, a schimbării de accent dinspre sine spre rest. De unde până la această dată totul se discuta în termenii de monocentrism, de europocentrism, de distribuire unilaterală a accentului egoului, acum lucrurile se schimbă. Secolul XX preferă să discute în termeni

de policentrism, de negație a europocentrismului, de distribuire altfel orientată a accentelor egoului. (...) Mai mult, acum își face apariția un tip de judecată valorică stupefiantă: toate culturile și civilizațiile sunt egale, dețin o valoare egală, între ele nu mai există diferențe de valoare”; „Dacă se ține cont că din punct de vedere politic cel puțin, la o asemenea repingere a centrului s-a ajuns ca reacție la două tentative de centralitate exacerbate, atunci refuzul este perfect justificat. Două voințe majore de a face istorie au impus centralitatea de-a lungul secolului: comunismul bolșevic și național-socialismul german (nazismul). Ambele au tins să impună lumii o centralitate absolută.” Mai mult decât atât, autorul articolului observă: „Postmodernismul, ca pionier și purtător de cuvânt al refuzului autorității și al centrului, devine în aceste condiții, extrem de credibil. Autoritatea și centralismul de care secolul XX s-a învrednicit sunt suficient de cunoscute pentru a se mai pleda împotriva lor. Când un curent vine și își anunță ca program refuzul lor, este ca sigur că el ne va câștiga imediat și fără rezerve adeziunea”; „În concluzie, istoria (adică politicul) nu este postmodernă. Ea nu se desfășoară după principiul pierderii autorității și centrului. Nu se petrece după scheme anarhice (orice postmodernism, în măsura în care este consecvent cu sine și își asumă coerent principiile, duce la o anarhie), ba dimpotrivă. Nu este postmodernă nici economia. În ciuda fenomenului de descentralizare de pe teritoriile fostelor țări comuniste, centralitatea este prezentă și atotstăpânitoare în viața economică de astăzi. Nu cred că este postmodernă nici viața socială unde principiul fărâmițării postmoderniste ar duce la o lume de monade perfect închise, lipsite de orice urmă de comunicare”; „Postmodernismul are de partea sa puterea rațiunii istorice – este partea sa tare. Nu are însă de partea sa rațiuni metafizice – este partea sa slabă. Este și cauza pentru care, la o privire mai târzie a istoriei culturii, nu va conta”. □ În articolul *Ce fel de postmodernism avem*, Ion Buzera scrie despre volumul lui Mircea Cărtărescu *Postmodernismul românesc*: „Oricare dintre acești critici ar fi trebuit să-și dea seama, și probabil că unul și-a dat, că dacă acest postmodernism românesc atât de rahitic n-ar fi existat, atunci nici Mircea Cărtărescu n-ar fi existat, atunci nici invers. S-ar putea ca Mircea Cărtărescu să nici nu fi existat”. Ion Buzera este sceptic în privința existenței unui postmodernism optzecist. Pornind de la o întrebare simplă: „Însă întrebarea decisivă a studiului de-abia acum apare pe ecran: Ce fel de postmodernism avem? Sau mă rog aceasta ar fi trebuit să fie. Pentru Mircea Cărtărescu, de la un punct, totul este de la sine înțeles: un postmodernism de tip optzecist. Aici e foarte mult de discutat, teoretizat. Se simte la Mircea Cărtărescu o irepresibilă dorință de a ajunge la ceea ce trebuie, o tentație a autojustificării. Evident că generația optzecistă are meritele ei, dar modul tezigist în care o prezintă Mircea Cărtărescu poate produce disfuncții serioase ale justificării conceptului însuși”. Autorul articolului conchide: „Mult prea didactic pentru a fi incitant, dar și mult prea excitabil mental pentru a fi

comentat, *Postmodernismul românesc* al lui Mircea Cărtărescu se oprește undeva la jumătatea drumului: între postmodernism și altceva. Acesta nu este o carență, ci o imanență a autorului”. □ În articolul *Originalitate și alternativă*, Sorina Sorescu analizează un eseu al lui Ion Buzera, *Literatura față cu postmodernismul (studiu critic despre Școala de proză de la Târgoviște)*: „În cazul Școlii..., Ion Buzera pare că identifică un postmodernism *avant la lettre*, în măsura în care atribuie termenului vagi sarcini periodizatoare în spre accepția de «promoție» care tinde să se fixeze în ultima vreme prin automatismul asocierii cu «optzecismul». (...) *Literatura română față cu postmodernismul* își respectă promisiunea din titlu și plasează programul de originalitate și inovație al Școlii... într-o rețea de polarități conceptuale: operă-identitate auctorială, singularizare-grup ecart structural – «bursă de procedee», experiment - existență, livresc-autenticitate, ficțiune-asumare biografică”; „Ion Buzera își încheie fiecare capitol cu un fel de deznodământ critic, relativ la marele premiu: actualitatea și cota literară. Costache Olăreanu, Radu Petrescu, M. H. Simionescu, fiecare dintre autoportretele virtuale luate în parte, ca și «fotografia de grup», au o trăsătură de eșec. Deși dau un număr de capodopere și își duc până la capăt formulele, nu primesc, în final, medalia de «mari scriitori». Motivul este conținut de proiect: dejucarea situației, și implicit, a ierarhiilor, prin singularizarea structurală a scriiturii târgoveștene și mai ales prin protocolul, investiția și condiționările existențiale ale textelor”. □ Ion Buzera (*„Ordinea” lumii și dezordinea „discursului”*) analizează cele șase volume ale ciclului sorescian *La lilieci*: „Prin cele șase cărți (apărute între 1973-1998) ale seriei lirice *La lilieci*, Marin Sorescu deconvenționalizat radical conceptul de poeticitate, adaptându-l altor condiții, care nu sunt străine de poetica – sau politica pentru a folosi un termen al Lindei Hutcheon – postmodernismului: narativizarea și falsa narativizare a discursului, secvențializare (fragmentarism), inserția structurilor de tip autoreflexiv și metadiscursiv, «oralitate» și autobiografism, utilizarea unor variante multiple de complicitate discurs/existență, schimbarea registrelor stilistice și a vocilor «naratoriale». Și încă: „Reconstituirea fidelă, cu aparențe de secvențialitate colocvială și ludică imprimă fiecărui poem din *La lilieci* o valorificare interpretativă plurală: document etnografic, depozit de informații referitoare la superstiții, credințe, practici din lumea satului tradițional, repertoriu de teme și figuri ale oralității. Un model posibil al acestei proceduri amplu - reconstitutive a fost identificat în cartea poetului american Edgar Lee, *Masters Antologie din Spoon River (Spoon River Anthology – 1915)* cu diferențele de rigoare în maniera de prezentare și localizare a acțiunii”. □ Un grupaj special îi este dedicat lui I.D. Sîrbu, cu articole de Carmen Ștefănescu (*I.D. Sîrbu – mun dosar deschis* – consemnând opinii ale lui Laurențiu Ulici și Mihai Șora) și, nu în cele din urmă, Adrian Marino (*Represiune și confesiune: I.D. Sîrbu : Jurnalul unui jurnalist fără jurnal*: „Trei aspecte irită, s-o spunem deschis,

spiritul critic. Mai întâi, persistența tenace, invincibilă a mitului comunist. Nu-l putem acuza pe Ion D. Sîrbu că a fost în tinerețe, legalist, că a fost și a rămas în esență, orice s-ar spune, un comunist. Este dreptul său. Inalienabil se repetă însă și cu acest comunism, să-i spunem... «naiv», de bună credință, profunda autoamăgire cu care se salvează azi comuniștii de pretutindeni, după prăbușirea și eșecul evident al comunismului real. Da, comunismul a eșuat. Dar numai fiindcă a fost greșit aplicat, corupt, viciat de calitatea morală a materialului uman. În esență el este inatacabil. (...) Față de această profundă eroare, de esență, alte două «defecte» par de mai mică importanță, Ion D. Sîrbu este – și rămâne până la capăt – și nu pentru buna sa organizare intelectuală, doar un autodidact. Citește avid, dar la întâmplare, fără nici un plan, lipsit de un centru de interes specific (...). În sfârșit, scriitorul este și un definitiv om de litere, vizibil obsedat că nu este jucat, editat și recenzat. Este, la drept vorbind, dreptul său. Legitimitatea sa psihologică nu poate fi pusă în discuție”; „Nu știm la ce concluzii vor fi ajuns studiile, în pregătire despre «rezistența culturală» la români. Dar, în orice caz, analizele și tipologiile lui Ion D. Sîrbu despre rezistență nu vor putea fi omise. Ele datează, să nu uităm - și spre meritul autorului – din perioada 1893-1987. Există o rezistență «activă» (răscoale, greve, demonstrații), «pasivă» («teatrul» indiferenței, detașarea de răspundere etc) și «reflexivă», «ultima formă de opoziție» prin «meditație și rugăciune». O altă formă practică de români, de-a lungul istoriei, este (sau ar fi) «tăcerea, inacțiunea, anonimizarea colectivă...»”; „Și totuși «rezistența» autorului nu ne satisface, deoarece punctul său de plăcere este și rămâne până la capăt «comunist». Idealizat, naiv, romantic, de perfectă bună credință, cum vrem să-i spunem. Dar comunist, iremediabil comunist. Deci viciat în esență. Căci în imensa sa ingenuitate, Ion D. Sîrbu nu-și dă seama că singurul comunism, existent, real, obiectiv posibil, a fost, este și va fi doar cele în variantă stalinistă, la noi ceaușistă. *Socialismul să-și propună ca scop omul* este și rămâne o pură goală frazeologie).

[IULIE-AUGUST]

● Nr. 7-8 din „Apostrof” marchează „*Vara neagră*”: în zece zile literatura română a pierdut patru mari scriitori: Mircea Nedelciu (12 iulie 1999), Maria Banuș (13 iulie), Cornel Regman (13 iulie), Liviu Petrescu (15 iulie). □ Numărul include un Supliment – **12 poeți**, traduși în limba engleză de Adam J. Sorkin (de la Mircea Cărtărescu – *Self-Portrait in The Flame of a Lighter* și Magda Cârneci – *A sea of flame / In the light* la Mariana Marin – *Elegy* și Marta Petreu – *The Apocalypse according to Marta*), precum și un **Dosar Paul Georgescu** (realizat de Ion Vartic), cuprinzând *Scrisorile* lui Paul Georgescu către Ion Simuț sau *Învățăturile unui venerabil prozator bucureștean către un tânăr critic din provincie* (din anii '80), completate cu articolul *Pedagogia speranței* de Ion Simuț (despre scrisorile primite în anii '70-'80 de la Paul

Georgescu): „Scrisorile au căpătat astfel protectoare și stimulative tendință pedagogică. (...) Scrisorile lui Paul Georgescu m-au ajutat să înțeleg la timp responsabilitățile criticului literar, strategia și posibilitățile lui de afirmare în prima tinerețe. Scrisorile lui Paul Georgescu m-au ajutat să rezist, să am răbdare, să mă apăr de resemnare și să valorific avantajele izolării, să depășesc condiția modestă, chiar mediocrizantă, de profesor de țară (mă simțeam ca Ulise pe insula lui Circe). (...) Prozatorul bucureștean era un om bolnav, marginalizat, izolat, aproape uitat, dar se considera și chiar era un om al speranței într-o epocă lipsită de speranță”. □ De notat considerațiile lui Paul Georgescu dintr-o misivă marcată *Isarlik, octombrie 1980*, despre generațiile critice – „Generația Matei Călinescu, Nicolae Manolescu, Eugen Simion ș.a. s-a format ca o reacție mecanică la ceea ce s-a numit dogmatism. Noi, dogmaticii, tindem la înțelegerea integrală a lumii, la coerența imaginii, la explicația filosofică a omului și la explicația literară ca parte a expresiei umane. Cei ce au reacționat (*reacționarii?*) sunt fragmentariști, contra coerenței, antifilosofi și judecă literatura ca pe un ce izolat, fără legături cu nimic. Scuza lor este că nu au întâlnit decât sociologismul vulgar – care e altă mâncare de pește (deși nimeni nu-i împiedică să suie spre textele autentice, spre autentica învățătură = *dogma*). Reacția lor mecanică s-a întâlnit cu o altă reacție mecanică, apuseană aceea: fragmentarism, anticoerență, antifilosofie, literatura «ce» izolat etc. Aceștia (*noua critică*) au reușit să dea explicații interesante de detaliu, dar atât. Restul e un mare vacuum. (...) Mă miram prin 1972 în niște articole, cum e posibilă o critică estetică *fără* estetică?... Cum i-am spus de atâtea ori lui Manolescu: dacă vrei să rămâi în critică trebuie să ai musai câteva idei fixe; altfel textele curg în Marea Neagră. Vreau să zic – *obsesii structurante*”. □ Nicolae Oprea întocmește un **Portret al lui Ion D. Sîrbu la tinerețe: Iubiți ai mei prieteni**: „Ion D. Sîrbu a fost și el un *crizist* la mijlocul anilor '70, chiar dacă nu se angajează fățiș în disputele publicistice sterile care agitău spiritele – proze precum *Începutul călătoriei*, *Cum se sparge gheața* sau *Caz disciplinar* – trebuie evaluate prin raportare la contextul socio-cultural al primului deceniu postbelic, dominat de fenomenul adoptării necondiționate a modelului sovietic în toate domeniile. Cel puțin subiectul primei piese dintre cele amintite este strâns legat de *războiul cultural* din perioada anteproletcultistă a anilor '40-'48. O perioadă marcată de fulminante campanii de presă pe tema *trădării intelectuale* sau a *Culturii pentru mase*, unele, altele îndreptate împotriva *turnului de fildeș* și a *criziștilor* care susțineau existența unei crize a culturii românești”.

● În „Contrapunct” (nr. 7-8), Ioan Vieru evocă personalitatea lui Mircea Nedelciu: „L-am cunoscut în anii '80, când tocmai îi apăruse volumul *Aventuri într-o curte interioră*. Îi știam scrisul din presa literară, mi se părea poate singurul din tânăra generație având cu adevărat stoffa de prozator. (...) După '90, ne-am reîntâlnit în amestecata atmosferă de la Uniunea Scriitorilor

unde era pe baricade și unde i-a sprijinit, dezinteresat, pe mulți. Ultima dată, ne-am regăsit acasă la T.T. Coșovei, împreună cu Florin Iaru. Era perioada în care se punea în mișcare Euromedia. Totul părea să meargă bine, chiar foarte bine. Aproape fără să ne dăm seama, cei atunci prezenți, ne aflam în fața unei tentative de pionierat, când un scriitor construia o instituție de unul singur. Era ceva incredibil, de neconceput. Nu era și nu este ceva mai vital decât prezența cărții străine în România. Mircea Nedelciu a înțeles acest lucru, dincolo de sinistrele canoane financiare autohtone. Dacă ar fi fost să se ocupe de alt tip de afacere, cu spiritul practic pe care-l avea, ar fi putut ajunge multimiliardar... (...) Ne-a dat multora dintre noi acea forță de-a merge mai departe într-un timp când deziluziile se țineau lanț. S-a implicat într-o reformă la care alții n-au gândit nici o secundă. A dovedit toleranță, civilitate, realism. Prin dispariția lui, viața literară se află, să recunoaștem, într-o grea încercare. Nu este prea simplu, și nici momentul, să explicăm de ce. Proiectele sale, luciditatea sa, ofensiva sa vor rămâne un simbol pentru creatorul din România viitorului secol. Opera sa îl așează între cei mai importanți prozatori români, ultimul său roman, din care am citit câteva fragmente, unele din ele în revista «ARC», mi se pare o capodopera”. □ Revista găzduiește un lung interviu cu Șerban Foarță realizat de Simona-Grazia Dima. Ș.F.: „Între paisprezece și cincisprezece ani, când l-am descoperit pe Bacovia într-o zi bacoviană, ploua peste zăpadă, atunci, mi s-a părut irevocabilă povestea asta, literatura. E adevărat că nu sunt un poet bacovian, dar asta n-are importanța. Bacovia influențându-mă, cum ar spune Blaga, nu formativ, ci catalitic; prima mea poezie e proastă, o combinație între rondel (că-l citisem și pe Macedonski) și Bacovia. Era deci o poezie autumnală, prapăstioasă, însă în formă de rondel, pentru că totdeauna am fost atras, parcă ați și spus, de formalism”. Acceptând ideea avansată de Simona Dima că „poezia este un act de gratuitate, un joc și, totuși, el trebuie să fie perfect”, Șerban Foarță afirmă: „E un joc grav. Sigur, perfecțiunea uneori ucide, desființează emoția. Vezi prea multe simetrii, prea multă... nu luciditate, ci pre-concepție. Dacă poți, însă, să încerci, în ciuda acestei structuri... De exemplu, eu pot să scriu și în versuri albe, dar niciodată nu voi fi sigur că am terminat sau nu poezia. Îi invidiez pe poeții care pot să facă asta. Invidiez în sensul emulativ, evident. Un singur lucru, însă: sunt anumite poezii pe care mi-ar fi plăcut să le scriu eu. N-am fost capabil sau le-a scris altul – îmi scot pălăria. Dar am o anumită, nu frustrare, nu durere, dar așa, o... de pildă, aș fi vrut mult să scriu poeziile lui Mazilescu. Dar le-a scris Mazilescu. O dată am încercat să scriu în genul lui, dar a ieșit o parodie ineptă. Am încercat să-l imit”. De asemenea: „Preferința mea pentru eseu vine din faptul că, deși scriam și versuri, am început prin a scrie recenzii, cronici, deci critică literară, deci eseu, deci practică combinată cu o oarecare teorie. Tendința spre eseu vine, deci, din exercițiul meu de critic literar. M-am lăsat însă de critica propriu-zisă, pentru că am avut câteva experiențe stranii, sentimental vorbind.

De exemplu, am făcut harcea-parcea, când eram mai june și mai insolent, o carte, nu mai spun a cui: a unui om pe care nu-l văzusem în viața mea la față, era o abstracțiune pentru mine un nume pe o carte și, după niște săptămâni, o recenzie, la aceeași carte, cu poza autorului într-o gazetă literară. Văzându-i mutra, mi s-a părut un om de treabă, și mi-am zis: de ce să-i dau eu unui om de treaba motiv de insomnie sau maleza? Eu știu că critica e în afara maliției sau a bunătății; ea e, pe cât se poate, premisa unei judecați, dacă nu strict obiective, imparțiale baremi, de valoare. Dar mie nu-mi place, în fond, să judec, să dau verdicte (nici chiar note). Eseul este, îndeobște, dincolo de judecata de valoare, *fie și* dacă o implică în subsidiar. Adică scrii eseu despre ceea ce-ți convine sau, dacă nu-ți convine, n-o faci într-un sistem rigid-axiologic, ci simpatetic”. „Scriitorul (...) nu are viața interioară, ca, între alții, Riga Crypto, el fiind, la limită, un soi de duh elementar și, ca atare, oarecum exclus de la experiențele de ordin strict lăuntric, la care, mai cu seamă, au acces misticii, gânditorii câteodată filosofii, adică toți aceia a căror experiență nu este limitată la cuvânt, în sensul în care acesta își este, uneori, suficient sieși, obiectivându-se, adică devenind obiect în, prin definiție, exteriorul a ceea ce numește-se subiect. Poate că răspunsul optim la întrebarea asta l-a dat odată Mazilescu: «plângi, dragostea mea: am inventat poezia și nu mai am inimă». De unde, între altele, rezultă că aparenta frivolitate a artistului are o latură dramatică, să zicem, a alienării prin și în cuvânt, gest, sunet, formă sau culoare, toate acestea, manifestări prin excelență exterioare, obiectivate, obiectuale chiar.” □ Într-un alt interviu, Ion Pop vorbește despre influența pe care a exercitat-o personalitatea lui Lucian Blaga asupra formării sale: „Spiritul lui Blaga era în atmosfera Clujului, toata lumea știa ca Blaga locuiește în Cluj. Din când în când putea fi văzut. Situația lui Blaga nu era atunci cea mai bună. Blaga trăia încă într-un fel de *tăcere*. (...) Nici în Universitate nu se putea vorbi așa cum ar fi trebuit. Sufletul tinerilor era însă orientat către Blaga. De asemenea, aș putea spune; că aceasta m-a fascinat pe mine într-atât, încât am dorit chiar să-l cunosc și am făcut la un moment dat, cu un an înainte de moartea poetului, un gest îndrăzneț. Eram atunci student în primii ani de facultate și pur și simplu ne-am dus, împreună cu Ioan Alexandru și încă doi colegi clujeni, la ușa lui Blaga și am sunat. Ne-a deschis un poet pe care l-am identificat, să zic așa, imediat prin ochii lui extraordinari, așa cum îi înregistrasem în *Istoria* lui Călinescu, în acea fotografie în care ochii lui ocupau întreaga pagină și întreg aproape spiritul cititorului. Ne-a invitat înăuntru, deloc surprins de aceasta cutezanță, și a vorbit foarte puțin despre poezia lui, a spus ceva despre traduceri; a și tăcut mult. Ne-a lăsat într-un fel să comunicăm în aceasta tăcere”. Este adusă în discuție, de asemenea, contribuția revistei „Steaua” la revigorarea poeziei românești postbelice, spre sfârșitul perioadei proletcultiste: „A însemnat extrem de mult, deoarece, în genere, poezia pe care o făceau cei de la «Steaua», aceasta poezie de atmosferă, de

peisaj, de peregrinări printre oamenii străzii, o poezie, vorba lui Aurel Gurghianu, a murmurului străzii, o poezie a omului anonim, căreia, sigur, nu-i lipsea gesticulația romantică, o anumită solemnitate, pentru că tot discursul *steliștilor* e construit cu un anumit gust al ceremonialului. Prin aceasta poezie se evita tematica zilei practic. Ea era înregistrată, cumva, prin peisaj, prin acest dialog mai mult sugerat cu lumea, încât așa-numita tratare a temelor mari, industrializarea, socializarea agriculturii, le scăpa ca prin minune acestor poeți, dar era o scăpare programatică. Ei încurajau literatura de calitate. Erau foarte exigenți. Publicau cea mai elegantă revistă a momentului românesc. Era o plăcere să citești «Steaua» atunci. Aveau și o echipă inteligentă de critici. Să spun neapărat că alături de Baconsky erau Aurel Rău, Gurghianu, Victor Felea. Dintre cei mai tineri Gheorghe Grigurcu. Publica pe atunci Florența Albu. Mai era D.R. Popescu. Mai erau câțiva. Petre Stoica, neapărat. (...) A repus în drepturi esteticul și a pus în circulație, să nu uitam, nume mari ale poeziei, nume uitate în chip vinovat de etapa proletcultistă. (...) Ei, de fapt, au dat tonul pentru ceea ce spunem azi că generația '60 a cristalizat definitiv, adică acea refacere a legăturilor cu marele modernism poetic și literar din perioada interbelică". Un alt moment important din viața lui Ion Pop rămâne Universitatea clujeană care „a avut cultul unei anumite tradiții de gravitate, de seriozitate, de exigența intelectuală, critică. Încât după ce a traversat chiar acea perioada dificilă, eu n-am mai apucat, dificila epocă a anilor '50, totuși și la Facultatea de litere, de exemplu, lucrurile s-au reșezat. Au fost câțiva profesori eminenți. Eu îi datorez, de exemplu, enorm, dacă nu chiar totul, profesorului Mircea Zăciu, care a fost, cum să vă spun, un mare exemplu și un sprijin permanent. În primul rând că a știut să prețuiască tinerii. A găsit în generația noastră, chiar în promoția din care fac eu parte, câțiva oameni pe care a considerat că-i poate îndruma spre o mai frumoasă dezvoltare și cred că a și reușit. A încurajat talentul, spiritul critic, având în fața exemplul lui Dimitrie Popovici, care a fost marele maestru al profesorilor clujeni până în 1952, când a murit prea tânăr. După aceea, mergând pe această linie, lumea, care creștea în cadrul Catedrei de literatură română și în cadrul Facultății, promitea să devină ceea ce a și devenit de fapt, pentru că a dat câteva nume importante în critica literară. În ceea ce mă privește, m-am simțit foarte bine în aceasta catedră, am avut câțiva colegi remarcabili. Regretata Ioana Em. Petrescu; din păcate a dispărut prea de timpuriu, chiar când era în cea mai înaltă expresie a capacității sale de creație. Dar au fost și alți colegi remarcabili, care azi sunt nume importante. Privitor la profesorul Zăciu eu rămân mereu dator, în primul rând că a găsit că sunt vrednic să fac parte din acest colectiv și în al doilea rând pentru că mereu m-a încurajat. Este cel care a prefăcut al doilea meu debut, cel din revista «Luceafărul» în 1963, când am avut, în sfârșit, o pagină întreagă de poezie și pe parcurs am simțit într-adevar îndrumarea domniei-sale ca și a altor profesori. Ion Vlad, bunăoară. Ar fi greu

să înșir atâtea și atâtea nume. În orice caz mie mi-a fost benefică aceasta atmosfera de lucru de la Universitate”. „Momentul fundamental al existenței sale” este considerat de Ion Pop a fi conducerea revistei „Echinoux” între 1969 și 1983: „Am preluat revista foarte de timpuriu, de la numărul 2, de la Eugen Uricaru, un admirabil scriitor, în condiții dificile, pentru că a fost atunci un mic accident de parcurs. S-a publicat un articol de Heidegger, care n-a convenit de fel, în ciuda faptului că ne găseam într-o oarecare liberalizare. Nu, era '68-ul, s-a găsit de cuviință să mi se încredințeze mie revista, fiind foarte apropiat de acei tineri. (...). Am avut norocul să dau peste o generație extraordinară. Foarte talentați, foarte dotați, foarte lucizi, foarte exigenți cu sine. Faptul cu care m-aș putea mândri eu, eventual ar fi acela că am menținut un nivel de exigență, de sinceritate în aceasta exigență, neadmițând lucruri sub un anumit nivel valoric și *spunând* greșelilor de stil și de tipar pe nume și încercând să asigur o ținută. N-am făcut-o singur, pentru că a venit imediat, ceea ce urma să constituie apoi triumphiul de conducere al «Echinoului», Marian Papahagi, care într-un prim moment era student la **Roma**, după aceea Ion Vartic și alții și alții, care s-au plimbat la conducerea revistei, dar toți am încercat să așezam creația sub semnul spiritului critic. (...) Era o încurajare și o atmosferă intelectuală, cu atât mai frumoasă cu cât era și gratuită. Noi nu eram niște oameni plătiți. Nu scriam pentru onorarii. Scriam din bucuria de a scrie și din această mare încântare de a fi împreună. Și trebuie să vă spun că suntem printre puținele grupări literare care ne regăsim mereu aproape fără fisură. Au trecut ani aproape treizeci, nu? Ne-am întâlnit la zece ani, la cincisprezece, la douăzeci de ani, cu același sentiment de fraternitate și de solidaritate intelectuală, ceea ce e mare lucru”. Și încă: „Dacă mă uit în revistele din țară, de exemplu, în redacții, constat cu mare bucurie, cu enormă bucurie, că în foarte mare măsură sunt echinoxști acolo. Uitați-vă la «Vatra». Cine compune «Vatra» acum? Cisleacan, Podoabă, Aurel Pantea, ca să dau numai trei nume. Dar sunt și mai tineri decât ei acolo. Uitați-vă la «Cuvântul». Este Radu G. Teposu, este Buduca. Nu? Uitați-vă la «Familia». Este Ion Moldovan, este Traian Ștef, Ion Simuț. Și așa mai departe. Putem lărgi. Putem merge mult mai încolo. Chiar și la Pitești. Iată, este Nicolae Oprea, care a făcut «Candle» împreună cu Al. T. Ionescu. Toți sunt trecuți prin Școala de la «Echinoux»”.

● Gabriel Dimisianu scrie, în „Ramuri” (nr. 7-8), despre „întreținerea luptei dintre generații în spațiul nostru literar”: „Fapt este că exponenți ai celei mai noi generații (de exemplu Caius Dobrescu sau Ion Manolescu) atacă insistent, tenace, în articole și chiar în cărți, generațiile dinainte, contestându-le merite demult, și de mulți, recunoscute. Opere care trec îndeobște drept izbânzi ale literaturii noastre postbelice nu ar mai reprezenta azi, în viziunea celei mai noi generații, cine știe ce interes, și cu atât mai puțin mâine, când evaluările se vor face după alte criterii decât acum”. G. Dimisianu consideră, totuși, că „reapriinderea luptei dintre generații este mai degrabă un semn de normali-

zare”. Putând căpăta mai multe forme, polemica se manifestă în „chip explicit, producând manifeste, programe apeluri, texte teoretice, după cum poți fi polemic și inexplicit, adoptând tactici învăluite, infiltrându-te în terenul adversarului pentru a-i surpa dinăuntru pozițiile. Generația mea literară a fost obligată să procedeze în al doilea fel, opunându-se elastic la dogmatism, mimând inițial adeziunea pentru a putea debuta, plătind, pentru a-și face auzită vocea, acel *preț nemilos* de care a vorbit, peste ani, Cezar Baltag, într-o confesiune dramatică. În orice caz, gesturi răsunătoare de contestare generația mea nu a comis și nici nu putea comite în împrejurările de care am amintit. A acționat însă din interior, adoptând un ritm al desprinderii lente de linia generației proletcultiste, înaintând din aproape în aproape către formele artistice noi. A căutat și aliați pentru demersul său, pe unii aflându-i chiar în rândurile generației care clădise proletcultismul”. □ Ioan Lascu transcrie un dialog cu Al. Cistelean – despre, între altele, provocările și deficiențele criticii de poezie a momentului. Al.C.: „Din această poziție delicată, de parte implicată în această contestare, îmi vine greu să iau apărarea colegilor mei, cu toate că mulți dintre ei ar trebui scutiți de acest afront cântat sau chiuit chiuit de corurile reunite ale veleitarilor, un fel de scriitori – sau de poeți, în cazul nostru – care n-au niciodată critica pe care o visează. Chiar dacă, cu gentilețe, îmi sugerați o șansă de ieșire, mă declar solidar cu această disciplină trimisă, pe drumul cel mai scurt, în neant. Și mai ales cu cei care se străduiesc să-i asigure supraviețuirea. Cum o apărare a criticii de poezie ar suna vrând-nevrând – și măcar într-o măsură infimă – *pro domo*, propun s-o lăsăm baltă. Dacă așa *se spune* n-o să fiu tocmai eu cel care să dea o dezmințire, înfruntând ultima limită a ridicolului. Și nu cred că veți găsi pe altcineva care să joace cu eroism acest rol de caraghios. Acest tip de sentință trebuie luat cu grație și suportat cu umor. Probabil că cei mai severi și mai harnici colportori ai ei sunt tocmai cei care le trimit criticilor dedicațiile cele mai beatificante. Așa mi s-ar părea și normal, ca un exces să fie echilibrat prin altul”. Al. Cistelean apreciază că intrarea în lumea universitară a unor scriitori optzeciști precum Mircea Mihăieș, Liviu Antonesei, Adriana Babeți, Gheorghe Crăciun, Sorin Preda, Marta Petreu reprezintă un fenomen cultural, nu doar unul social, petrecut după o perioadă „de lungă carantină în care universitățile și-au ținut porțile închise în fața noilor generații”: „Nu toate, însă, s-au făcut din străvechea *chemare* academică. Multe din aceste pătrunderi au fost mai degrabă consecința unei situații sociale ce cobora tot mai mult spre disperare, decât a vocației. Optzecismul, în măsura în care poate fi rezumat în atitudini generale, nu vădea prea multe afinități cu academismul, ceea ce nu înseamnă că nu era compatibil cu spiritul universitar. Iar această *compatibilitate* s-a și văzut, ea traducându-se deja în opuri mult mai *științifice* decât promitea natura *culturală* a generației. Cel puțin la o primă vedere, nu e vorba de nici un impact, ci mai curând de un proces de asimilare a spiritului rebel optzecist, de

încadrare a lui în cutumele universitare sau de domesticire. Cu o vorbă rea, dar care ar trebui luată în sensul ei pozitiv, aş zice că a ieşit la iveală un anumit oportunism academic al generaţiei. Deocamdată însă, noile generaţii – adăugând optzeciştilor şi tinerii de după ei – sunt un implant universitar tolerat, pe cale de asimilare. *Puterea* universitară e departe de a fi în mâna noilor generaţii, cu excepţia, poate, a câtorva universităţi noi şi care n-au mizat pe reciclarea vechilor cadre sau pe improvizarea lor din tot felul de politicieni titraţi, dar bineveniţi în procesul de acreditare. N-aş zice, însă, că discursul critic universitar, chiar şi prin *tezele* academice editate în ultima vreme, nu trece printr-un moment de reîmprospătare, în ciuda rigorilor la care e obligat să se supună sau să consimtă. Un plus de vivacitate se simte în el, o anume supleţe e deja remarcabilă. Nu ştiu însă dacă e vorba de un fenomen de supravieţuire a vechiului spirit, înainte de a intra şi el în tipare şi de a înţepeni în stereotipii, sau de o *revoluţie* insinuată capilar. Oricum. noii universitari n-au ajuns încă la blazarea distinsă a celor vechi”. Provocat să identifice „punctele slabe” ale criticii literare actuale, Al. Cistelean este de părere că mai întâi trebuie rezolvată situaţia financiară a acestei bresle: „Dacă tot e să purcedem la o reformă a criticii, aş zice s-o luăm de la capătul care trebuie şi să purcedem mai întâi la o reformă a condiţiei sociale, sau dacă vreţi s-o spunem mai pe şleau, la o reformă de tarif. Nu foarte departe de noi, în ţări care au dus-o la fel de jalnic, de pe urma unui articol de critică te poţi descurca modest o săptămână. Ceva mai încolo, o poţi duce chiar dacă nu strălucit, şi mai mult. La noi, cu remuneraţia de pe un articol nu poţi nici măcar să-ţi cumperi cartea despre care ai scris. În aceste condiţii e limpede că disciplina nu e deloc atractivă, decât pentru masochişti şi autoflagelanţi. Critica literară se face în timpul liber, iar acest timp e tot mai diminuat, căci subzistenţa intelectuală în România presupune, mai imperios decât concluziile de la Craiova, vreo două norme. Cu timpul şi energia rămase, mai face fiecare ce poate. În vreme ce articolele însăilate în presa cotidiană, şi la care se munceşte, de regulă, vreo jumătate de oră, sunt relativ bine plătite, cele de critică literară, deşi implică mai multă muncă (nu mai vorbesc de altele, la fel de necesare), sunt pură operă de voluntariat. Critica literară devenind un gen marginal într-o societate atât de centrată pe criteriul starletei, compensaţia oferită de *glorie* nu e deloc convingătoare. Aşa că ceea ce *cam lipseşte* acum va lipsi probabil cu totul în viitor şi nu vom mai avea ce reforma. D’aia zic să ne grăbim cu reforma, până mai prindem vreun critic în flagrant. Căci în curând de toată treaba asta se vor ocupa doar veleitarii, aceşti oameni neobosiţi care au şi sosit în rânduri dese, de nu chiar compacte. În fapt, nu există condiţii pentru a face critică literară în România (altfel decât la modul expeditiv, în doi timpi şi trei mişcări). Absurd e că, totuşi, se mai face, deşi, precum ziserăţi, departe de exigenţele care, fireşte, nu se uită la conjuncturi atât de vulgare cum sunt cele ale banalei existenţe. E drept că deocamdată disciplina ca atare nu e articulată

într-un sistem care să integreze mediaticul (fiind mai curând tentată să se lase ea integrată în industria de notorietate mediatică) și că trăiește într-un fel de euforie a improvizației care aduce a devălmășie. Inevitabil însă se vor produce și la noi fenomenele de congruență, dacă nu chiar de coerență, produse în alte părți, în care exercițiul democratic al culturii n-a fost atât de multă vreme întrerupt. Critica literară se va baza pe instituții – sau pe instanțe – dispuse vertical, piramidal chiar, cu etaje nete de competențe, deși interferente. În această perspectivă rolul parterului (un rol de semnalizare mai curând decât de triere și autoritate) va fi deținut de critica audio-video, cea care va și *produce* evenimentele de public, gloriile momentului și beatificările menite sinaxarului literar cotidian, având în mod sigur rolul de protagonist în acțiunea promoțională. Etajul de deasupra va fi ocupat de primul palier al criticii *scrise* cea care se va face în suplimentele literare ale ziarelor sau în paginile literare ale acestora. E limpede că acestea trebuie să beneficieze de un spor de exigență față de trendul promoțional. Marea noastră critică dintre războaie s-a desfășurat în cadrul acestor pagini sau suplimente și nu făcea mari concesii de exigență, nici în judecată, nici în analiză. Deocamdată puține ziare s-au încumetat să reînnoade cu tradiția, dar nevoia prestigiului le va obliga la acest lucru. În fine, etajul deciziei critice ultime se va restrânge în revistele literare, care vor deveni, probabil, *de specialitate*, despărțindu-se în reviste de promovare a creației și în reviste de receptare. Notorietățile de la parter vor deveni valori doar dacă vor primi acceptul acestui ultim nivel exegetic și analitic. Cu acest aviz ele vor intra în exegetica universitară sau în canon, dacă acesta va fi mai permeabil decât a fost până acum. Deocamdată însă, atât revistele, cât și emisiunile tv merg mai mult pe principiul cumetriei decât pe altele, așa încât acțiunea lor e fie paralelă, fie cacofonică”. În ceea ce privește mult invocatul concept de generație, Al. Cistelean consideră că „există generații mai vizibile, mai stridente, și generații mai discrete. Cele care promovează în primul rând ruptura, discontinuitatea și polemica sunt, firește, avantajate și apar ca mai revoluționare. Cele care promovează și proclamă noutatea nu atât prin gesturi vehemente, cât prin insidiozitate, par defavorizate în calitatea lor de fenomene coerente. Dar mutațiile, în literatură, sunt continue și adesea eficacitatea lor nu se măsoară după retorica autopromoțională. Pe de altă parte, există și cazuri în care această retorică a rupturii, a diferenței patetizate, e exaltată pe un fond de vizibilă și substanțială continuitate, ducând la inventarea unor generații motivate doar de neliniștea socială a membrilor ei. Mi se pare a fi cam acesta cazul «generației '90», o generație care se beatifică în diferență, dar trăiește, de fapt, în continuitate. Vreau să precizez, dacă nu e destul de clar, că aceasta nu e o judecată de valoare și că, pentru mine, *continuitatea* e chiar mai producătoare de valoare decât soluția de continuitate, ale cărei crize programatice devin, de la o vreme, desuete și redundante, declamația de intenții ocupând prea mult din spațiul programului propriu-zis.

Conceptul de generație e un concept de consolare. Când nu există alte criterii, mai eficiente și mai adecvate, de structurare a unei epoci, rămâne întotdeauna șansa de a apela la el. El vede însă literatura într-o linearitate – ce-i drept, accidentată – care-i ignoră complexitatea și tensiunile interne, ascunzând, din nevoia de simplificare, tensiunile intra-generaționiste. În calitatea lui de concept operațional, el e reductiv și chiar uniformizat, impunând pregnanțe care nu sunt neapărat și valori. (...) Polemicii duse cu antecesorii i se adaugă acum polemica dusă pe fronturile interne, încât *generația* devine, și mai tranșant, o navă cu mai multe motoare și cu mai mulți centri de comandă. Policentrică și multiprogramatică era, de fapt, și generația '80. Cu atât mai mult vor fi sinteze de tensiuni interioare generațiile ce vor veni și în spațiul cărora *școlile, orientările și curentele* vor funcționa mult mai activ ca factori divergenți decât va acționa, ca factor unificator, *spiritul comun*".

● La rubrica „Prim-plan”, din „Familia” (nr. 7-8), este publicat un interviu cu H.-R. Patapievici consemnat de Florin Ardelean. H.-R.P.: „Distruse de instaurarea comunismului, pervertite și greșit orientate de funcționarea lui, astăzi nu mai există cărări de solidaritate între om și om. *Aici* trebuie lucrat. Când unul dintre noi va resimți ca pe o agresiune împotriva lui agresiunea împotriva semenului său – și va chema în ajutor restul comunității –, atunci ceva se va fi schimbat în substanța ființei noastre colective. Până acum românii nu au fost interesați decât ca indivizi, dacă erau *deosebiți*. E timpul să ne gândim cum se poate realiza o medie bună, dincolo de accidentul pitoresc ori al înzestrării de excepție. Trebuie să descoperim cum anume să nu mai fim *excepții* – împreună”. Motivul: „Regresia politică pe care suferit-o România este enormă și abisală. Tot ce a fost mai rău are azi o posteritate înfloritoare; tot ce bun abia dacă mai respiră. Începeam secolul *en beauté*, îl terminăm târându-ne. N-am știut să ne dominăm istoria. Deci suferim de minoratul propriu celui care s-a a comodat cu înfrângerea”. Un alt plan al discuției privește starea filosofiei românești: „Atât în sens tehnic, cât și în sens larg, există numeroși filozofi în România. Fenomenul interesant este că nu toți filozofii tehnici competenți sunt încadrați în structurile instituționalizate ale filosofiei din România. Dintre cei de vârstă medie, Andrei Cornea este, probabil, exemplul cel mai frapant; dintre cei foarte tineri, l-aș menționa pe Bogdan Tătaru-Cazaban, care are ca domeniu fenomenologia și filozofia medievală. În rest, sunt foarte mulți profesori de filosofie extrem de competenți, iar unii (nu prea mulți totuși) chiar originali. (...) La întrebarea dacă există o filozofie românească, răspunsul este mai ezitant. Problema existenței unei filozofii românești revine la întrebarea dacă există o piață a schimbului de argumente și idei filozofice, susținută prin periodice de specialitate în care fie omologate competențe, construite cariere și demascate imposturi. Cred că mediul intelectual românesc și, implicit, cel filozofic, este în plină reconstrucție. Presiunea care vine dinspre tinerii care se întorc cu

doctorate din străinătate este foarte mare. Filozofia tinde să se instituționalizeze în forme foarte diferite de «filozofarea» proprie culturii generale. În același timp, oamenii cu interese susținute în filozofie s-au deprins să-și creeze medii de lucru ad-hoc, fapt ce constituie trăsătura ce mai interesantă a momentului. Aceste inițiative private, cu timpul, dacă se dovedesc serioase, pot căpăta forme instituționale sau semi-instituționale. Dacă e să mă refer la unul din organisme de studiu la care particip, m-aș referi la Seminarul de secol XVII, care funcționează pe lângă NEC (Colegiul Noua Europă), unde activează cu folos filozofic oameni din direcții culturale foarte diferite (Vlad Alexandrescu, Andreea Deciu, Dana Jalobeanu, Vlad Niculescu, Ioana Pârvulescu, părintele André Scrima și Gheorghe Stratan). Marea încercare pentru generația tânără de filosofi este să profesionalizeze schimbul de idei prin impunerea unor periodice de ținută, la care întreaga disciplină să se refere în mod viu. Deocamdată, o piață a schimbului filosofic de idei nu există. Dovadă lipsa de posteritate strigătoare la cer a aproape tuturor operelor filozofice originale care au apărut de-a lungul timpului la noi. Cei competenți nu reacționează. Cei incompetenți nu reacționează. Deci nimeni nu reacționează. Ergo: filozofia românească, qua tradiție disciplinară autonomă, încă nu există. Se vede treaba că nu ajunge să ai filosofi pentru a avea o tradiție filozofică”. Patapievcii observă că nu doar filosofia se află într-o poziție dificilă: „Pentru orice individ, a trăi într-o comunitate în care idioții și ignarii fac legea e un blestem. Dacă România este o țară a idioților, atunci a fi român e mai mult decât o povară. Însă în acest moment, România este o țară normală fără a fi și una decentă. Normalul, pentru acest ceas târziu al modernității, este ca mediocritatea intelectuală și confuzia morală să fie regula; indecența ține de faptul că ele, la noi fac legea. Pe scurt, nu cred că a fi român este o povară semnificativ mai mare decât a fi om, în genere. Cei care disperă de condiția românească sunt, cred, personalități incomplete, grăbiți cu așteptări plasate în zone nepotrivite. O știu, pentru că eu însumi disper adesea de mine și de țara mea – eu de mine prin ea și ea de mine în noi toți. Cum nu a mai fost cazul de cincizeci de ani încoace, în fața noastră stă azi o mare șansă: șansa de a învinge, *în fine*. Dar și riscul de a pierde *din nou*”.

[IULIE-AUGUST-SEPTEMBRIE]

● Nr. 7-8-9 din revista „Echinox” propune ca temă de dezbatere *Femeia*; sunt prezenți în sumar: Rareș Moldovan, *The Gender of Difference*; Ana Cristina Gogan, *De la Eva, la Fecioara Maria*; Ștefan Borbely, *Gabriela*; Ruxandra Maria Coteș, *Eternul feminin*; Adriana Rad, *Irodiada cea veche și Irodiada cea nouă*; Ioana Sabău, *Ifigenia – sensuri ale sacrificiului*; Silviu Lupașcu, *Hamorehlitedakah*; Daniela Mecia, *Femeia, unealta lui Satan*; Anca Muntean, *Margareta, o tipologie a vrăjitoriei*; Ovidiu Mircean, „*Dona*

*angelicata” între Logos și Eros; Simona Șuteu, **Imaginea femeii în literatura franceză a secolului XIX**; Mara Stanca, „**Super-Femeia**” la fin de siècle; Corina Stan, **Chipuri feminine în teatrul oniric**; Camelia Munteanu, **Valențe prometeice la personajul Smilla Jaspersen din romanul lui Peter Haeg, Cum simte domnișoara Smilla zăpada**; Laura Ardelean, **Poetica amorului la M. Sebastian și la Marcel Proust**; Laura Lazăr-Zăvăleanu, „**Siluite feminine**” în **Memoriile lui E. Lovinescu**; Denisa Oprea, **Reconversia imaginii femeii în anii '48-'50**; Mihaela Mudure, **Genul feminin și politica internațională**; Ioan Curșeu, **Femei și filosofi... Badinaj eseistic**; Ancuța Pârv, **Femeia și feminitatea în literatura contemporană**; Andrei Goția, **Tereza de Lisieux – O sfântă a zilelor noastre**; Lucia Surugiu, **Ipostaze feminine antice și dialectica tragicului**; Carmen Bujdei, **Language vs. GenderIdentity**; Ștefana Pop, **Les résultats de la doctrine janséniste dans la tragédie racinienne : Phèdre**.*

□ Ioana Bot trimite redacției „Echinox” o scrisoare (datată 11 noiembrie 1999) în care precizează: „Deschizând numărul 4-5-6/1999 al revistei «Echinox» (în calitate de membră a grupării «Echinox» și de fost redactor al acesteia, îmi îngădui să o consider și «revista mea»), mi-a fost dat să citesc un plagiat în fața căruia îmi lipsesc cuvintele. Consternarea în fața unei asemenea practici, mânia neputincioasă pentru că ea atinge, iată, paginile și prestigiul «Echinoxului» (în care am văzut dintotdeauna o tribună a onestității intelectuale, a probității înalte, a spiritului adevărat...), tristețea pe care o resimt ori de câte ori studenții noștri mi se arată a avea caractere «de nemântuit», toate aceste sentimente m-au făcut să ezit în a vă scrie, de teama că nu voi putea păstra echilibrul tonului, că nu voi găsi frazele pentru a spune... ceea ce, decid, totuși, trebuie spus. Cu atât mai mult cu cât nu dimensiunea actului contează (e o pagină întreagă de revistă!), ci actul în sine: orice plagiat este reprobabil și conștiința care a știut să îl ducă la împlinire nu poate invoca, în nici un caz, circumstanțele atenuante ale inocenței imature; pentru că furtul intelectual nu e inocent, niciodată. Cum spuneam, îmi vine să cred că un astfel de hoț este «de nemântuit». De-aceea nu mă voi eterniza în considerații generale despre reprobabilitatea gestului, sau despre tristele exemple din publicistica românească postbelică. Ceea ce se poate salva – ceea ce trebuie salvat în acest caz – este «Echinoxul». Și alături de revistă, prestigiul Universității «Babeș-Bolyai», pentru că furați, aici, sunt doi dintre profesorii săi: autoarea cărții *Etnologul între șarpe și balaur* (București, Ed. Paideia, 1997, traducere de Ioana Bot și Ana Mihăilescu), Marianne Mesnil, profesor de antropologie la Universitatea Liberă din Bruxelles și profesor invitat în programele de studii aprofundate ale UBB, respectiv subsemnata, în calitate de traducătoare a volumului. Doi profesori ai UBB se văd plagiați într-o revistă a UBB de către – înțeleg – o studentă a aceleiași Universități. Ce-ar mai fi de spus? Mai are cineva nevoie de o morală explicită? (...) Este

convingerea mea că redacția «Echinox» va adopta atitudinea cuvenită față de asemenea practici, corpuri maligne în trupul revistei. Cât despre eradicarea lor... îngăduiți-mi să închei în tonul uneii resemnări pesimiste”. □ În cadrul rubricii „Cronica literară” publică articole: Cristina Galu despre *Skanderbeg* de Angela Marinescu, Ed. Vinea, 1998; Lucia Surugiu despre *Interpretare fără frontiere* de Monica Spiridon, Ed. Echinox, 1998; Natașa-Delia Maier despre *Femeia în fața oglinzii*, Ed. Echinox, 1998; Ovidiu Mircean, *Femeia-cruciat*, Ed. Paralela 45, 1998; Ștefana Pop despre *Apocalipsa după Marta* de Marta Petreu. □ În cadrul rubricii „Conferințele «Echinox»”, este transcris, sub titlul *Deontologia culturii*, o conferință a lui Eugeniu Coșeriu (20 mai 1999): „Dragi prieteni, Dat fiind că titlul conferinței este deontologia culturii, cred că este binevenit să o dedic memoriei unei personalități care corespunde întocmai acestor principii ale deontologiei culturii, memoriei lui Marian Papahagi care a fost un exemplu pentru cultura românească și pentru cea universală. (...) Însă, din punctul de vedere al subiectivității artei, trebuie să înțelegem că nu putem condamna pe scriitor, de exemplu, că scriitor, pentru faptul că, în calitate de subiect empiric, uneori s-a prostituat și a ajuns să colaboreze chiar în mod nedemn. Călinescu rămâne un mare critic, un extraordinar critic, chiar dacă a făcut atâtea compromisuri și atâtea concesii ca om și, din când în când, ca scriitor și critic. (...) Cineva îmi vorbea despre situația culturii din Basarabia, zicând despre poeții de acolo că «sunt niște înapoiți» și că «ei au rămas la Eminescu». Eu i-am spus «nu, domnule» - ca să-i dăm și un nume zicem Dinu Mircescu - «nu, domnu’ Dinu Mircescu, ei au ajuns la Eminescu, n-au rămas la Eminescu și e bine că au ajuns la Eminescu». Se înțelege că, în condițiile lor politice locale, au devenit chiar și în literatură - cum se spune - pașoptiști. De atunci, e o polemică în care toți au dreptate și toți greșesc. Cei care spun că trebuie să părăsim acest mod al artei și să ducem, cel puțin din punct de vedere tehnic, arta literară din Republica Moldova, și ar trebui să o ducem la nivel european sau cel puțin la nivelul literaturii optzeciste din România, aceia au dreptate. Ei înțeleg că trebuie să afirmăm tocmai universalitatea în artă, cel puțin din punct de vedere tehnic. Și ceilalți au dreptate când spun că există o misiune a artistului ca cetățean și că până și Platon i-ar fi iertat atunci când cântă limba neamului lor, deoarece acest lucru e necesar tocmai pentru comunitate și pentru coeziunea unei comunități. (...) Deontologia e un fapt obiectiv în cultură și aceasta implică și o etică... Tocmai aceasta ne va face să fim toleranți. Cultura nu este răfuială”.

● Tema numărului 3 din „Euphorion” este *Orgoliul/vanitatea*; printre semnatari: Gh. Grigurcu (*Orgoliul, un lirism dement*) Laurian Vasiliu (*Vanitas vanitatum*) Iustin Panța (...*Orion*), M. Ivănescu și Ion Drăgănoiu - *Versuri*, Marin Tarangul (*Deșertul vanității*), D. Chioaru (*Autoportret în mișcare*), Șt. Caraman (*Singura*), Al. Uiuiu (*Eu, ca tată al meu*) Gellu Dorian (*De la*

orgoliu la falsificare – calea greșită a scriitorului român), Gabriel Petric (*Voluptatea remușcării* – despre opera lui Emil Cioran), Adrian Iancu (*Personajul literar între imposibil și inevitabil*) etc. □ De reținut răspunsurile date de Daniel Vighi și de Ștefan Borbély la ancheta *Despre orgoliu și vanitate*. **Daniel Vighi:** „În DEX se fac disocieri utile între cele două vorbe: și una și cealaltă sunt în raport de sinonimie parțială întrucât orgoliul pare a fi înainte de orice o bună părere despre sine, adesea nejustificată, pe când cealaltă arie semantică, aceea a vanității, este circumscrisă ambiției de-a fi într-un anume fel și, uneori, peste posibilități, discutând chestiunea cu instrumentele prozei. După cum ni se și cuvine ar trebui să vizualizăm epic, să aducem înaintea cititorului imaginea netrucată a orgoliosului și a vanitosului – care sunt expresiile în act ale stărilor dintâi. În lumea animală e greu de vorbit de existența unor asemenea stări, de aceea ele par să caracterizeze omenirea în aceeași măsură în care gândul despre faptul că suntem *Sein Zum tode*, ființe către (pentru) moarte, ne dă sentimentul (orgolios?) că noi avem conștiința vanitos-tragică a propriei condiții, în vreme ce cutare găină, căreia îi reteza gâtul bunică-mea în copilărie, nu simțise nici o clipă în scurta ei existență care i-a fost hărăzită că este o ființă obligatoriu pieritoare...”. ■ **Ștefan Borbély:** „Trebuie să-i îndrăgim pe orgolioși și să ne temem de cei ce nu au decât vanitate. Mutând lucrurile la un alt plan, substanțiale sunt popoarele orgolioase, nu cele vanitoase. Nimic mai jalnic decât un neam vanitos, care-și strigă trecutul în gura mare la toate parăzile. Paradoxul e c-o face dintr-un complex și doar s-audă orgolioșii, uitând că privilegiul orgoliului e tăcerea, și nu excesul de cuvinte. Cred, de aceea, că prezența orgoliului la nivel personal sau colectiv reprezintă un bun indiciu al conștiinței de sine. Orgoliul trage-n sus, vanitatea chircește, nivelează. Orgoliul aparține elitei, celor puternici, celor buni, precum cinismul. Dimpotrivă, vanitatea e șireată, versatilă, plângăcioasă. Vanitosul – calculaționist prin definiție – se ipostaziază mereu în poziții umile, pentru a clama nedreptatea imaginară a lipsei de recunoaștere. Extins la nivelul unui neam întreg, el poate provoca retorici retractile, autarhice sau presentimentare. Vanitosul e mereu singur, în luptă cu toți ceilalți, dimpotrivă, orgoliul e o formă superioară de comunicare”.

● Într-un articol din revista arădeană „Arca” (nr. 7-9), **Kosovo după... Kosovo**, Florin Bănescu scrie: „Forțele NATO se dezlănțuiseră, deci. Reacțiile țărilor învecinate sau de aiurea erau diferite. Între aprobare (ca necesitate) și indignare (față de ororile războiului) prin eter se încrucișau, precum razele reflectoarelor, dărele luminoase lăsate de rachete, tot soiul de mesaje. Pe acest fond cei care s-au gândit să-i «ajute» pe sârbi au fost rușii. Cei de la care aștepta Miloșevici ajutor erau, bineînțeles rușii. (...) Rămâne, deocamdată, întrebarea: cum va arăta Kosovo după Kosovo, cum va arăta Europa cea «nouă»? , dacă va fi așa“.

2 august

● Un articol din „Curentul” anunță (sub semnătura Gabrielei Măgirescu): **Scriitorul Radu Cossașu – laureat al Premiului „Felix Aderca”**. Din juriul care a acordat această distincție au făcut parte Gabriel Dimisianu, Dan Cristea, Eugen Negrici, Laurențiu Ulici și George Bălăiță. „Premiul reprezintă o recunoaștere a unui om de litere care reprezintă nu doar un spirit creator în cultura română, un spirit viu, ascuțit, ci și un creator de școală de gândire (...). Radu Cossașu este considerat astăzi ca fiind singurul scriitor român de după război care a creat o școală. Marii scriitori contemporani au avut epigoni, unu-doi, dar niciodată un grup care să formeze o anumită linie de discurs literar. La începuturile lor, optzeciștii s-au revendicat din scriitura lui. «Ceea ce a făcut Radu Cossașu pentru cultura română nu este încă încheiat și viitorul ne va rezerva mari surprize în ceea ce-l privește», sublinia, cu ocazia evenimentului, Eugen Uricaru, vicepreședintele Uniunii. (...) / George Bălăiță, un foarte bun prieten și priceput cunoscător al operei sale, îl numea cu acest prilej pe Radu Cossașu ca fiind unul dintre cei mai rezistenți autori români. «Când spun rezistență mă gândesc la o judecată dincolo de valoare. Este greu de dat la o parte, pentru o antologie, de exemplu, ceea ce a scris Cossașu chiar și în vremurile cele mai grele. Este marele autor care scrie dincolo de conjunctură»./ (...) Laurențiu Ulici (...) mărturisirea (...): «Adevăr integral și alte sintagme de acest gen, vehiculate în legătură cu el, au fost lucruri care au acționat atât în favoarea, cât și în defavoarea lui, pentru că, din nefericire, receptarea critică a fost deseori determinată de această idee corectă care s-a transformat repede într-o prejudecată, devenind un fel de măsură pentru cântărirea greșită a operei lui. Ar trebui repusă în discuție această situație a lui cu totul specială în literatura românească. Întreaga sa literatură stă sub semnul adevărului: cel intim și cel al lumii»”.

● Acordarea Premiului „Felix Aderca” prozatorului Radu Cossașu este consemnată și în suplimentul literar al cotidianului „Azi”: „Acest premiu a fost instituit din 1994 și s-a acordat din inițiativa Uniunii Scriitorilor din România, a Federației Comunităților Evreiești de la noi, precum și a statului Israel. În baza unei înțelegeri cu Uniunea Scriitorilor din Israel, el se acordă alternativ, un an unui scriitor din România, iar în celălalt an unui scriitor din Israel. După ce acest premiu i-a revenit criticului Henri Zalis și poetului, traducătorului și eseistului Ștefan Aug. Doinaș, iată că acum el a fost acordat unuia dintre importanții noștri prozatori, care în anii grei ai totalitarismului a militat pentru libertatea de expresie, pentru *adevărul integral*. (...) Dincolo de valoarea operei sale, Radu Cossașu a contribuit esențial la apropierea celor două culturi, cea română și cea ebraică. De altminteri, la sărbătoarea de marți, prozatorul Eugen Uricaru, vicepreședinte al USR, a ținut să remarcă acest fapt, spunând

că Radu Cosașu a creat «un curent în conlucrarea dintre cultura noastră și cea ebraică», iar criticul Laurențiu Ulici a spus (...) că premiantul «este un extremist de centru de care avem nevoie»”.

3 august

● Mircea Cărtărescu publică în „Curentul” un articol intitulat *De la subiectivism la ticăloșie*: „Problema cea mai serioasă a literaturii române de azi este *validarea* (...). Criza formelor literare este azi nimic pe lângă criza criticii, a judecății de valoare, a omologării faptului artistic. (...) Critica (...) ar trebui să fie spațiul axiologic în care formele pot evolua, interstițiul hrănitor (sau inhibant) dintre forme. Când critica nu mai produce acest spațiu, ea devine nefolositoare (...). Desigur, sarcina criticii literare a fost întotdeauna extrem de grea. Câți artiști, exasperați de subiectivismul de neocolit al domeniului lor, nu visează ca pe un paradis situația din științele exacte sau din sport, unde performanța este infinit mai ușor de omologat. (...)/ Când se vorbește despre subiectivitatea inevitabilă a actului critic cei mai mulți își imaginează că aceasta e doar o chestiune psihologică, în sensul că intervine în judecata critică numită *gust*. (...) Sigur, există și ceea ce se numește gust, adică o intuiție a formei și a valorii în lipsa căreia poți fi tobă de teorie literară, dar critic adevărat nu vei fi. Dacă criticul ar fi numai un cititor specializat (...), erorile de gust ar fi într-adevăr cele mai grave. (...) Există nenumărate cazuri de lipsă de gust între criticii de azi, dintre care unul flagrant. Unul dintre cei mai vizibili critici ai actualității literare n-a fost niciodată capabil să distingă între o carte bună și una proastă. Gustul său – mai bine zis *gusturile* sale, căci și le manifestă și în alte domenii – alege de-a valma cărți bune și rele, despre care criticul scrie în același stil metaforic și paradoxal, uneori sclipitor și plin de haz, dar întotdeauna *pe dinafară*. Ca să fac o metaforă în stilul lui, aș spune că el este ca un fotbalist îndrăgostit de minge, care driblează tot ce întâlnește în cale, pe adversari, pe coechipieri și pe arbitru și sfârșește printr-un superb șut și gol, dar în propria poartă. E de necrezut câți se găsesc care să aplaude o asemenea performanță. Lipsa de gust se întâlnește mai ales la foiletoniști, deși nici criticii universitari nu sunt scutiți de acest defect. (...)/ Criticul nu este însă doar un cititor (fie el și specializat), ci și un luptător. De fapt, cele mai evidente deformări ale câmpului cultural sunt cele ideologice. Aici subiectivitatea nu mai este genuină, ca în cazul lipsei de gust, ci se blindează cu argumente teoretice, uneori foarte greu de demantelat. Un critic fără gust nealiniat ideologic nu e, în definitiv, prea nociv: poate fi luat și drept un mășcărici cu atât mai rizibil cu cât oficiază mai serios. Dar când el se înarmează cu argumente și când luptă pentru o idee, abia atunci poate provoca adevărate catastrofe, care de data asta nu mai sunt aleatorii și punctuale, ci țin de sistem. Un ideolog bine orientat poate grăbi emergența unor forme și fenomene noi, împingând astfel înainte o literatură întreagă. Unul aberant

poate însă ruina cu desăvârșire un sistem și poate compromite o idee cât de valabilă. Amicul X este un ideolog pur și dur. El a-mpărțit literatura în zone, unele bune, altele rele. Totul se arată simetric și limpede în gândirea lui. Un autor de mâna a treia, aflat însă pe versantul «bun», devine deodată un geniu, pe când un adevărat mare scriitor, care însă nu se conformează simetriilor din capul criticului, căci viața nu e niciodată simetrică, va deveni calul de bătaie al lui și al aliaților lui. Nu gusturile, ci ideologia deformează cel mai mult judecățile de valoare. (...) «Nu acesta, ci *acesta* e curentul cel bun. Nu acesta, ci *acesta* e un mare scriitor» – iată fraze după care se poate recunoaște ușor ideologul. (...) Dar când criticul fără gust practică lupta literară nu în favoarea unor idei, ci a unor grupuri de interese, care pot merge de la interese pur literare (găști și coterii care încearcă să-și impună judecățile de valoare lumii literare «mari») la interese de putere culturală (grupuri intelectuale puternic ideologizate) și la serioase interese financiare (grupuri aflate în jurul unor instituții culturale și care profită de ele în stil mafiot), atunci apare monstrul critic care prosperă în dezastrul general al unei literaturi. El are mijloace, poate scoate reviste, poate aservi scriitori, poate influența juriul literar, poate impune direcții. (...) E, pur și simplu, un cinic mafiot al lumii literare. Cunoscut astfel de om și nu este deloc singurul. Celor ca el li se datorează jalnica stare a literaturii române de azi, una dintre cele mai triste din istoria ei de două sute de ani. Lor li se datorează pervertirea sistemului de valori, discreditarea instituțiilor, compromiterea premiilor literare (...). Subiectivitatea nu mai e aici subiectivitate, ci devine *ticăloșie*”.

● Alexandru George publică în „Adevărul literar și artistic” (nr. 479) partea a doua a articolului *Martiriul Sfântului Sebastian*, dedicat lui Mircea Zăciu și notațiilor sale diaristice: „Textul [*Jurnalului*] e periat și ferchezuit, înrămat în capitole cu citate, dacă nu cumva o fi fost temeinic «refăcut» în momentul publicării. Omul știe să scrie și chiar percepția lui îngustă este ajutată de spiritul critic aplicat în permanență lucrurilor mărunte. Cât despre stil, el este expresiv și (vai!) impecabil, sporind impresia de inautenticitate. (...) Zăciu are răfuieli personale crunte cu D.R. Popescu de pildă, dar nu ezită să înnegrească imaginea majorității oamenilor din jur, în cele din urmă chiar și Buzura sau alt amic al său. (...) Fusesse prin tot trecutul său un beneficiar al regimului, cu mari succese de suprafață (...). Se ridicase pe ruina Clujului cultural și universitar, rivalii săi posibili fiind în cel mai bun caz înlăturați când nu amuțiți și vârați în închisoare. Își luase prin anii '60 un doctorat cu cântec prezentând o broșură despre Agârbiceanu, pe care ulterior și-a transformat-o într-o monografie, expozitivă, documentată, onestă, de același tip cu *Octavian Goga* de I. Dodu Bălan. (...) Mi-a plăcut la colegul meu de peste munți tocmai seria sa de mici eseuri, notițe critice, dări de seamă, observații, marginalii pe care le-a făcut să apară vreo două decenii (...). Am regăsit, prin aceasta, în Mircea Zăciu, un fel de Chendi într-o formulă mai puțin agresivă. (...) Dar

asta e cam tot; Mircea Zăciu este singurul universitar român care nu are o carte mai consistentă (deși viețuiește în același oraș cu Adrian Marino, care n-a fost nici măcar profesor de liceu), un studiu de ansamblu asupra unei epoci, el neîncercând măcar schița unei istorii literare la care îl obliga măcar leafa luată decenii de la catedră. În plus, a început prin anii '50, ba chiar mai înainte, cu scrieri «pe linie», cu piese de teatru și piese lirice, de care se rușinează acum, dar care indică un ins pus să facă în primul rând carieră. (...)/ La această operație neplăcută m-a silit portretistul M.Z., deoarece eu în viziunea lui apar ca un fel de palavragiu impenitent și un încrezut fără măsură. (...) Or, dacă eu mă propun atenției publicului (...), o fac pentru că mă știu autorul unor opere de imaginație, unor eseuri și pagini de critică și istorie literară, care au stârmit discuții, dacă nu chiar vâlvă. Oi fi eu un om care arăt din ce în ce mai lamentabil, oi avea eu ținuta vestimentară extravagantă, dar nu prin asta mă recomand atenției publice”. □ Sub titlul *Moștenirea lui Noica*, sunt reproduse fragmente din luările de cuvânt de la un recent colocviu organizat la Sibiu și la Păltiniș, cu ocazia împlinirii a 90 de ani de la nașterea filosofului. Semnează: ■ *Gabriel Liiceanu (Provocarea lui Noica)*: „Haina croită de Noica în anii '30, în vremuri normale, oarecum dintr-un soi de înțelepciune stoică (...) se dovedea acum, în anii comunismului, într-un dezastru al istoriei, nespus de funcțională vieții multora. Îmbrăcând această haină, câțiva dintre noi am cunoscut fericirea. (...) Odată cu surparea comunismului (...), evantaiul opțiunilor a crescut enorm și, implicit, s-a lărgit și s-a modificat semantica «împlinirii vieții». Istoria (...) care redusese împlinirea la codul structuralist al lui Noica se deschidea acum și ne chema către alt tip de isprăvi. (...) Puteam rata acest rendez-vous al istoriei? Puteam refuza să intervenim cu vorba și cu fapta noastră în cursul lucrurilor încercând să-l mănăm în direcția bună? (...) Ce a devenit, în aceste condiții, provocarea lui Noica? Răspunsul e simplu: pentru discipoli ea s-a transformat într-o perpetuă mustrare. (...) Andrei Pleșu nu a devenit parlamentar, ci ministru de externe, și poate că numele lui va rămâne în istorie legat de negocierile pentru intrarea României în Uniunea Europeană. În ce mă privește, din făcător de cărți am devenit fabricant de cărți și agent cultural și, pe deasupra (...), reprezentant al Societății Civile. (...) Ce este mai important în aceste condiții – paguba făcută vieților noastre și, poate, unei culturi în care poate mai aveam ceva de spus sau binele astfel făcut comunității căreia îi aparținem?”; ■ *Andrei Pleșu (Noica și problema răspunderii)*: „Domnul Noica nu iubea eticul. Nu-l iubea pentru că i se părea că nu face parte din domeniile mari ale spiritului. Era, spunea el, legat de problematica sufletului (...). În al doilea rând e prea multă *normativitate plăată* în etică. Orice etică, oricât de elaborată, sfârșește cu o preceptistică. (...) La ce bun să se apuce filosofii de scris o etică? (...) Ei bine, acest om, fără angajare etică în sensul corect al sensului, era totuși o *sursă* de etic și de responsabilitate”; ■ *Sorin Vieru (Problema eticului la Noica)*: „Nu este vorba

de un refuz categoric, opus instanței eticului, ci de un refuz al eticii ca disciplină teoretică./ (...) Filosofia lui Noica nu comportă o etică tocmai pentru că Noica nu încheagă un sistem, ci numai o ontologie”; ■ **Ion Dur** (*Constantin Noica – un portret al gazetarului la tinerețe*): „Am observat că în mai toate comentariile făcute după '89 și până acum s-a produs o despărțire între gazetar și gânditor, iar primul a fost așezat într-o descendență predominant de dreapta (culmea e că asta au făcut-o interpreți plasați, nu de puține ori, spre stânga). Pe de altă parte, textele publicistice au fost dislocate din întreg și introduse subiectiv într-o altă rețea de semnificații. (...) / Aș spune că acest portret al gazetarului interbelic nu poate fi înțeles fără a se face o conjuncție între acest grund al publicisticii și volumul de debut al lui Noica – *Mathesis sau bucuriile simple*, și următoarele, *De caelo*, *Încercare în jurul individului și a cunoașterii*, *Jurnal filosofic* și *Pagini despre sufletul românesc*. Citind gazetăria lui Noica în acest sens – lăsând la o parte textele facile (...) –, l-am identificat pe Noica într-un topos coerent și totodată paradoxal prin armonia care-l organizează intrinsec, pe mai multe falii ce se întrepătrund”; Mihai Șora (*Modelul Noica*); Nicolae Noica (*O evocare*); Andrei Marga (*Ideea de rațiune*); Sorin Lavric (*Întâlnirea mea cu Noica*); Roxana Albu (*Noica – o prezență disimulată*) și Laura Pamfil (*Don-quișotismul lui Noica*).

● În revista „22” (nr. 31), Ioana Ieronim publică un text *in memoriam Liviu Petrescu*: „Liviu Petrescu a fost timp de un an directorul Centrului Cultural de la New York: acest lucru se întâmpla în anii 1992-1993. El a fost, așadar, dintre aceia care, chemat să participe la punerea în mișcare a unei noi diplomații culturale pentru România, a acceptat să se implice. Acolo l-am și întâlnit pentru prima oară: eram efectiv colegi, eu fiind în acea vreme atașat cultural la Ambasada României din Washington. Solidaritatea noastră implicită, de nou-veniți în «sistem», mi-a fost de mare ajutor. (...) / În anul dinainte venirii sale la New York, își pierduse nu numai soția, pe Ioana Em. Petrescu, dar și ambii părinți. (...) / În ciuda unor asemenea circumstanțe personale, Liviu Petrescu a participat la un demers genuin de însănătoșire a relației dintre intelectualii români din Statele Unite și țara din care au plecat”.

□ Sub titlul *Din istoricul femeii la români*. Dan C. Mihăilescu comentează eseu Ioanei Pârvulescu *Alfabetul doamnelor. De la doamna B. la doamna T.* (Ed. Crater): „Nu știu exact în urma cărui concurs de împrejurări a părăsit Ioana Pârvulescu cronica literară de la «România literară», trecând la rubrica de istorie literară (grație căreia s-a născut cartea de față), dar cred că asta a fost a doua mare șansă de tinerețe a autoarei. (Prima a fost, desigur, însăși aducerea ei în redacția revistei conduse de Nicolae Manolescu [...]) Mâncătoare amar-nică de energii și idealuri, inductor de fățarnicie și alienantă, în ultimă instanță, critica de întâmpinare este făcută pentru voința de putere și direcționare, pentru setea de a stabili ierarhii. Pentru, pe scurt, criticul «ginecolog», scriptor la rece, jucător cu multiple strategii, pentru care Textul nu este nicidecum

partener, ci pacient, material de consultație, analizat, operat, cusut și clasat în consecință. Dimpotrivă, pentru «criticul amant», Don Juan histrionic sau *rêveur solitaire*, Textul este orice – oglindă, jucărie, manual de plăceri, bijuterie, ospăț, leagăn sau cavou – numai un instrument de catalogare, nu./ Scăpată de multele și urâtele corvezi ale cronicarului «de întâmpinare», dar ținându-se departe, cel puțin deocamdată, și de arcele criticii de identificare sau susținere a literaturii de (pen)ultimă oră, Ioana Pârvulescu a câmpat sprintar, fără prejudecăți și rețineri, cu ochi artist, dar și cu bună pedagogie a lecturii, în tematismul istorico-literar-estetic”.

4 august

● În „România literară” (nr. 31), N. Manolescu semnează un editorial polemic: ***Despre multiculturalism:*** „La origine, conceptul s-a născut din refuzul oricărei discriminări. O societate multiculturală este una în care fiecare individ, fără deosebire de naționalitate sau de religie, are drepturi egale, inclusiv pe acela de a-și folosi limba proprie. O mulțime de reglementări internaționale garantează aceste drepturi. Cu timpul însă, nediscriminarea inițială a devenit, la rândul ei, discriminatorie. S-a născut, de pildă, ceea ce se numește rasism invers, adică privilegiul acordat de culoarea pielii. Odată dispărută, în SUA, persecutarea negrilor de către albi, și din teama repetării unor astfel de cazuri, care au însângerat SUA până în anii '60, a luat naștere, paradoxal, posibilitatea persecuției inverse. Alt exemplu. Când feminismul a triumfat în Anglia sau în SUA, drepturile femeilor au devenit tot mai mult niște privilegii. (...) Mult mai rar i se dă dreptate unui bărbat alb decât unei femei de culoare. Sau, în orice caz, suspiciunea de încălcare a drepturilor omului e cu mult mai pronunțată când e vorba de negri, de femei sau de minorități etnice decât când e vorba de albi, de bărbați sau de majoritari. De aici s-a ajuns la o selecție care limitează (dacă nu exclude) meritul individual și preferă să respecte plaja multiculturală. Șansa nu mai e neapărat a indivizilor, ci a colectivităților. Paradoxul funcționează din plin în SUA. Încă nu, la fel de intens, în Europa. În România nu se observă încă rezultatele acestui fel de a înțelege multiculturalismul. Rămâne de văzut ce ne va aduce viitorul, dacă modelul american se va răspândi ori nu, și cât de repede. Invenție a liberalismului, multiculturalismul s-a întors împotriva lui. Cine dorește să rămână liberal până la capăt, trebuie să evite această capcană deopotrivă ideologică și emoțională”. □ Sub titlul ***Naționalism sau integrare***, Mircea Naidin comentează „noua concepție strategică NATO referitoare la conflictele inter-etnice din Europa Centrală și de Est”: „...sursa acestora este revitalizarea naționalismului agresiv, a intoleranței și a ideologiilor totalitare. În consecință, cu ocazia întâlnirii de la Viena a șefilor de stat și guverne din țările membre ale Consiliului Europei din 9 octombrie 1993 s-a adoptat Declarația și Planul de Acțiune pentru Combatarea rasismului, xenofobiei, antisemitismului și intoleranței. Semna-

tarii Declarației s-au obligat să combată toate ideologiile, politicile și practicile care constituie o incitare la ură rasială, violență, discriminare...”. □ Într-un comentariu intitulat *Literatura zilei*, Cristian Tudor Popescu își precizează polemic poziția față de volumul *Postmodernismul românesc* al lui Mircea Cărtărescu: „Volumul e un bricolaj sângeros, o vivisecție în literatura română menită să alcătuiască portretul anamorfotic, arcimboldesc al lui Mircea Cărtărescu. Operație, după părerea mea, reușită. (...) Omul român își va trăi începutul de mileniu scăldat de anxietate, se va teme de ziua de mâine, de moartea cu zile, de umbra lui, de război, de ruperea țării, își va urî din inimă conducătorii, își va pierde certitudinile fundamentale; a fi român, a fi om. Va părăsi România sau va rămâne aici, ca o viețuitoare în arealul ei./ Dacă mâine toți românii am deveni responsabili, întreprinzători, cinstiți, dinamici, harnici, competenți, tot ne-ar trebui decenii ca să ne apropiem de lumea civilizată. Și într-o astfel de România vrea Mircea Cărtărescu postmodernism... Firește, e posibil ca un grup de tineri români să scrie o literatură a realității virtuale, a rețelelor gigantice de computere, a autostrăzilor fără sfârșit, a sosiei informatice a lui Dimitrie Cantemir, dar o vor citi doar ei și prietenii lor. Eu am trăit un astfel de experiment de-a lungul anilor '80: SF-ul. Tirajele enorme de atunci ale *Almanahului Anticipația* nu erau nicidecum rezultatul pasiunii bruște pentru nonreal, pentru spațiul speculativ, a românilor: oamenii căutau în texte, cu înfrigurare masochistă, reflexe ale realului atroce al acelor ani. (...) Cărtărescu consideră că literatura ca reflectare a realității e pe ducă, lăsând loc literaturii postmoderne, care se hrănește din ficțiune. Subsemnatul crede invers: crisparea existențială din România împinge literatura pe teritoriul gazetăriei, la limita reflectării instant. Nu știu dacă asta e bine sau rău. Ca să intre în acest câmp literar prea puțin explorat, scriitorul român trebuie să-și mai schimbe ideile despre sine. Trebuie să învețe să scrie repede. Trebuie să învețe să scrie scurt. (...) În lume sunt mult prea multe cărți, ca să nu mai vorbim de televizoare. Generațiile de odinioară încă mai citeau cărțile trecutului. Cele contemporane citesc doar cărțile prezentului, și nici pe alea. Homer, Dante, Shakespeare, Eminescu sunt autori care funcționează ca simboluri goale, nu-i mai citește practic nimeni – poate doar postmodernii, ca să-i rescrie. Scriitorul trebuie să-și asume o condiție asemănătoare actorului de teatru, a cărui artă vie durează o seară, ceea ce nu-i interzice nicidecum valoarea și frumusețea. Să scrie nu cu gândul că va fi citit peste o sută de ani, ci cu dorința de a fi în mintea și inima oamenilor pentru o zi”.

● Într-un articol din „Curentul”, *Talent și caracter (VI)*, Laurențiu Ulici scrie: „De cele mai multe ori, repetenția caracterială e pe viață, majoritatea celor căzuți o dată în această ipostază nemaieușind să se redreseze ulterior (...). Există, totuși, excepții, câteva cazuri de scriitori talentați care, în urma – probabil – unei severe autoscrutări, au izbutit (...) să se reabiliteze, să adune dovezi în favoarea iertării (...). Cel mai frapant este cazul Petru Dumitriu. (...)”

E poate singurul caz din literatura noastră postbelică de *mea culpa* radicală și dramatică în radicalismul ei, motivată exclusiv de revelația mocirlei morale crescute în el însuși. De factură mistică, această revelație va face dintr-un zelos al ideologiei și politicii comuniste un gânditor creștin dintre cei mai interesați pe care i-au avut românii. Iar, în plan literar, va duce la scrierea și publicarea în Occident a uneia din cele mai necruțătoare radiografii a culiselor regimului comunist din câte există: romanul *Incognito*. Chiar dacă anumite reacții ale scriitorului după 1990 – la bătrânețe deci – vin parcă să ateste că, totuși, sângele apă nu se face, consider resurecția morală a lui Petru Dumitriu drept autentică și, finalmente, demnă./ Spectaculos, doar că în notă involuntar comică, este și cazul Paul Georgescu. Promotor asiduu în anii cincizeci al dogmatismului, eminență cenușie a realismului socialist, criticul și prozatorul de remarcabil talent în ambele ipostaze avea să devină în anii șaizeci un promotor al liberalismului literar și eminența cenușie a mișcării de idei și trupe literare în primul deceniu al perioadei ceaușiste. Nota comică a schimbării de macaz de la dogmatism la liberalism vine, în cazul lui Paul Georgescu, de la condiția ei pur mecanică și, deopotrivă, de la prezenta pe ambele linii (...) a aceleiași surse de energie care era voluptatea de a manipula din umbră. (...) Redresarea s-a produs exclusiv la nivelul operei, în special al operei epice. Într-un fel, Paul Georgescu a fost în viața literară cam ceea ce este Silviu Brucan în viața politică: un om al culiselor, inteligent, abil și amoral. A făcut mult rău, dar a făcut și mult bine în peisaj. Însă n-a ajuns, în această artă a colportajului de amvon și a tranzacțiilor cu principiile, să aibă seninătatea unui Arghezi”.

• În „Luceafărul” (nr. 30), Robert Șerban realizează un interviu cu Adriana Babeți: **„Mi-e frică de inteligențele frigide. Inteligența ar trebui să fie firească, discretă, ca aerul și apa”**. A.B.: „Abia acum realizez cât de perfidă a putut fi o ideologie, cu toate formele ei de manipulare, care au bătaie foarte lungă. Am fost și cred că mai suntem încă manipulați într-un mod ciudat și pervers. Toate nostalgiile mele colectiviste, toată dorința de a lucra în grup, în echipă, de a răsplăti egal efortul, poate că de acolo vin. Mircea Mihăieș m-a desființat într-o lungă discuție telefonică. Mi-a spus ceva de genul: termină cu mentalitatea pionierească prin care toți suntem împreună, egali, în detașament. Nu dragă, în cultură, în știință nu există democrație, nu suntem toți împreună, nu suntem toți împreună, nu suntem toți la fel de buni”; „Eu am făcut ochi ca teoretician și critic literar exact în anii în care structuralismul, semiotica înfloreau. Ba chiar am fost printre promotorii acestor curente, în sensul că în anii '70 am participat la un cerc timișorean de semiotică de foarte bună calitate: am tradus mult din teoreticienii francezi, am făcut cercetare. Acolo era și o capcană a exceselor de metodă, pe care am presimțit-o, dar am și fost ajutată de Livius Ciocârlie, Șerban Foartă, Cornel Ungureanu, oameni care veneau din zone diferite și care aveau un fler extraordinar. Spuneau: autorul n-

a murit, n-a dispărut. Or, pentru teoreticienii de care eram atunci atașată, doar textul era sacru. Adio, biografisme! Evident că e nevoie de figura autorului, dar aceasta nu trebuie recuperat la modul tradițional. Au apărut noi modalități critice, tematismul, psihanaliza, care, într-un fel sau altul, recuperau într-un mod subtil chiar „figura autorului”. Oricum, nu cred că e bine să pornești cu idei preconcepute despre biografie spre operă”. Despre feminism: „Nu sunt o militantă a feminismului. Componenta socială a mișcării feministe pe care am descoperit-o în Statele Unite este un lucru extrem de important. Și trebuie să fie important și în România, unde formele de discriminare sunt evidente. Societatea românească este una clar patriarhală. (...) O autoare nu este mare pentru că e femeie”. Spre final, autoarea mărturisește: „Eu nu cred în rău. Îl văd în jur, îl înregistrez, dar nu cred în rău, ci în fundamentalul bun al lumii. Apropo, crezi că nesimțirea e o soluție de supraviețuire?”.

5 august

● La 77 de ani de la nașterea lui Marin Preda, C. Stănescu publică în „Adevărul” un articol dedicat prozatorului, *Soarele și Olimpul copilăriei*: „Cu multe nu era *împăcat* Marin Preda, cel ajuns în ochii procurorilor literari de azi un «nomenclaturist» și un «beneficiar» al regimului comunist, chiar «stâlp al realismului socialist»: scrisese *Desfășurarea* și *Ferestre întunecate*, nuvele rezistente literar și printre foarte puținele din oceanul de maculatură al vremii, care «dau seamă» despre o epocă, așa cum a fost. (...) Una din multele «neîmpăcări» ale scriitorului se exprima în refuzul de a-și *denigra copilăria*. Avea o grijă duioasă pentru anii «idilici» care, deși Niculaie e fugărit perpetuu de celebra oaică Bisisica, rămân înscriși într-un intangibil Olimp al purității și inocenței. E acolo un rezervor inalterabil, real și imaginar, de unde, peste vreme, își va trage forța de a înfrunta epoca dură în care a trăit. (...) Viziunea senină, solară din cele mai bune pagini ale lui – în special din *Moromeții* scăldat în lumina unei veșnice amiezi de vară, mi se pare că datorează imens acestui inalterabil soare al copilăriei care nu s-a stins decât odată cu moartea scriitorului”. (Provocat, la o întâlnire publică din 1980 – la care a asistat și autorul acestui articol –, să vorbească despre copilăria sa „nefericită”, Preda „s-a crispat și fața i-a devenit pământie” și a rispostat: „Eu am avut o copilărie fericită și să mai terminăm odată cu acest clișeu. Cine n-are copilărie nici nu mai merită să trăiască!”.)

● Eugen Simion publică în „Curentul” un articol intitulat *Nichita Stănescu și prietenii săi*: „...este probabil poetul cu cel mai mare număr de prieteni. Ar trebui să adaug: dar și cu cei mai mulți dușmani. Mulți, înveninați și perseverenți. (...) Cineva, ros de gălbinare, îl numește «poet nomenclaturist» pentru că a publicat și a avut succes în anii '60, altcineva – un universitar stabilit în Statele Unite – declară recent în «Vatra» că literatura română nu poate fi luată în seamă în Occident câtă vreme nu vor fi *coborâți* (termenul îi

aparține) scriitori ca Preda și Nichita Stănescu și nu vor fi *ridicați* alții... (...) Glorioasa elită românească acceptă cu resemnare asemenea aberante propoziții. (...) Aș zice chiar că unii scriitori încurajează tacit răsturnări de acest fel, cu sentimentul că, stabilindu-se ierarhii noi, vor ocupa locuri mai bune... (...) Dar să vorbim despre prietenii poetului, nu despre dușmanii săi... Unul dintre ei este profesorul Nicolae Mohorea-Corni. El mi-a adus zilele trecute manuscrisul unei cărți care se cheamă *Amintiri cu Nichita Stănescu*. Coleg de facultate, el aduce informații inedite despre biografia sentimentală a poetului și, în genere, despre existența și, în genere, despre existența poetului atipic Nichita Stănescu”.

6 august

● Sub titlul *O piatră în balta postmodernă*, Mircea Iorgulescu publică în „Dilema” (nr. 339) – revenit la rubrica sa din pagina 3 – o replică adresată lui Radu Cosașu, luându-i apărarea lui Alexandru Mușina pentru esul *Postmodernismul socialist* din suplimentul „Vineri” (iulie a.c.): „Și dacă, totuși! Alexandru Mușina (...) nu e doar «supărat pe sat» cum atât de gingaș diagnostichează radu Cosașu? Și dacă, totuși, Alexandru Mușina, iritat și iritabil, da, dar cât de expresiv!, are de fapt dreptate, dincolo de iritare și chiar dincolo de expresivitate? Este desigur un mister de ce Radu Cosașu, primul și singurul deocamdată (după știința mea) care a simțit enorma sfidare din articolul publicat de Alexandru Mușina (...) a reacționat atât de nervos el însuși, încercând să o prefacă într-o enormitate, perfect scuzabilă, nu-i așa?!, pentru un poet a cărui valoare este proclamată și exhibită pentru a i se anihila «restul», adică totul – ideile, opiniile, suferința, revolta. Admirabilă (dar câte dintre articolele lui radu Cosașu nu sunt admirabile?!), intervenția lui din numărul trecut al «Dilemei» are însă defectul de a nu fi la obiect. Atâta tot./ Împrejurarea că Alexandru Mușina a scris (și i-a fost publicat parțial, adică tăiat de cenzură) extraordinarul poem *Budila-Express* în vremea regimului comunist nu contrazice cătuși de puțin sensul și sensurile din *Postmodernismul socialist*, probabil cea mai articulată și mai radicală punere în cauză a conformismului intelectual românesc din 1990 încoace. Așa-zisa «contestare» a lui Eminescu dintr-un număr devenit celebru al «Dilemei», pentru mulți o culme a insolenței și a iconoclastiei culturale, nu era, în comparație cu incendiarul articol al lui Alexandru Mușina, decât o inocentă glumă de liceeni întârziați. Sau provinciali: despre mitul «poetului național» s-ar cuveni poate scris, de exemplu, cum a scris Siniavski despre Pușkin sau cum a scris Esteban Buch despre fabuloasa istorie politică a Simfoniei a noua (*La Neuvième de Beethoven*, Gallimard, 1999), a cărei finală *Odă a bucuriei*, azi imn oficial al Europei, a fost și imnul național al Rhodesiei rasiste, și «bucata» cu care Hitler își sărbătorea aniversările, și, epntru comuniști, evanghelia muzicală a unei lumi fără clase... Pentru că asta face, în definitiv, Alexandru

Mușina în *Postmodernismul socialist*: radiografia unui conformism intelectual sufocant și pustiitor. Nu se referă *doar* la literați și nici *doar* la acei literați care își extrag și își caută legitimitatea (valoarea, existența...) din și prin aderența unanimă, entuziastă, la «postmodernism», prefăcut într-o generoasă flamură decolorată sub care se adună, colectivist, *totul* – arivism, ratări acre, frustrări, oportuniste, ranchiune, mediocritate hulpavă, platitudine pompoasă, dar agitată de curenții subterani ai unui feroce canibalism cultural (...). Să înlocuim cuvântul «postmodern» cu altul, cu altele, de exemplu «disidenți», «rezistenți», «democrați», «anticomuniști», «europeni» ș.a.m.d., cu numele, adică, atâtor specii apărute ca din neant după '90: nu e, oare, acel «postmodernism socialist» despre care scrie Alexandru Mușina un *pseudonim* pentru altceva, cu totuș și cu totul altceva decât o grupare mai mult sau mai puțin literară? □ La rubrica sa „Povești suprapuse”, Adrian Cioroianu pledează – pe urmele lui Ion Ianoși, din volumul *Opțiuni* (1989), „un fel de manifest pe tăcute al unei stângi descumpănite, împletit cu amintiri din anii '50” – pentru necesitatea morală ca vechii demnitari comuniști să lase o urmă despre istoria prin care au trecut scriindu-și memoriile (*Scrieți și salvați-vă sufletul*): „În mare, profesorul Ianoși spunea că martorii nemijlociți ai unei epoci istorice de reală importanță ar trebui încurajați (îndemnați, interesați...) să-și scrie memoriile; le drept vorbind, azi aș spune că profesorul Ianoși o cam dă cotită, o lua de la extrema dreaptă pentru a ajunge la «obsedantul deceniu» – dar este cert că avea, în mare, dreptate. Iată-ne peste alți 10 ani. Contrar așteptărilor, contrar interesului nostru național aș zice, situația memorialisticii politice românești este deplorabilă. Nimeni nu se grăbește. *Bonzii* fostului regim tac mălc. Excepțiile – adică *vorbăreții* – se numără pe degete: Silviu Brucan, cu două cărți ce reiau aceeași poveste. Dumitru Popescu (ex- *Dumnezeu*), cu o carte-interviu făcută cu ajutorul unui necunoscut neinspirat și o alta, diluată, producție proprie; Maurer și Bărlădeanu, ajunși la mână prea deseori inabilă a unei interviuatoare grăbite și cu idei preconcepate; Niculescu-Mizil și Gh. Apostol, cu cele mai indigeste memorii care s-au scris vreodată în limba română; Titus Popovici și Dan Deșliu (ultimul, el însuși interviuat), ca niște pete de culoare; în fine, mai nou fostul ministru al apărării Constantin Olteanu, aproape la fel de *lemnos* ca și Mizil sau Apostol. În schimb, circulă în voie legendele; se va împlini în curând jumătatea de an de când un amic mă asigură, periodic, că Ștefan Andrei va arunca pe piață niște memorii senzaționale. Cineva știe sigur că radu Beligan are amintiri năucitoare despre cultura română din anii '70 și '80, la fel ca și Aneta Spornic, *martoră* privilegiată a afacerii privind «meditația transcendențială»; cineva știe că Maxim Berghianu a lăsat date epocale despre falsificările statistice, iar altcineva pare a fi citit deja niște note uluitoare ale defunctului Ioan Totu, penultimul ministru de Externe al lui Ceaușescu. Legende. Fapt este că, așa cum se întâmplă, și tăcerea asta spune multe”. □ La rubrica „Interstiții”, Alexandru Călinescu comentează ironic o

inițiativă a ministrului francez al Culturii, Jack Lang, de introducere în facultățile umaniste a unei catedre care să se ocupe cu studierea „tag-urilor” (grafitti), formulând adiacent considerații malițioase despre „imperativul” multiculturalismului (**Multiculturalism**): „«Multiculturalism», «metisaj», proclamă, euforici, intelectualii de stânga. «Schimbare de canon», constată, doct, teoreticienii postmodernismului. Și, în această febră a mondializării, puteam noi rămâne deoparte?”. □ Într-un articol intitulat **Scriitorii și critica literară**, Z. Ornea glosează despre scriitorii postbelici importanți care se dispensează de opiniile criticilor de autoritate din generațiile anterioare: „Mă chinuite, mărturisesc, de mult o întrebare. Și anume cum de condeiele strălucite de prozatori ale anilor cincizeci (printre care i-ași aminti pe Marin Preda, Petru Dumitriu, Eugen Barbu) nu au simțit nevoia să obțină opinii despre scrierile lor din partea marilor critici interbelici. Mai erau în viață și se ocupau de te miri ce G. Călinescu, Șerban Cioculescu, Perpessicius, Vladimir Streinu, Vianu”. □ La rubrica de revista presei, „Trecerea prin reviste”, Cezar Paul-Bădescu prezintă revista clujeană de filozofie „underground *Philosophy & Stuff* (de la nr. 3/1998 la nr. 5/1999), dealizată de Cristian Branea, Gilbert Danco, Vasile Ernu, Polgar Alexandru, Cristian Pralea, Adrian Sârbu, Ovidiu Țichindeleanu. Un articol al lui Vasile Ernu vorbește despre „o generație care se anunță”, și al cărei portret e ilustrat printr-un citat: „Ei aparțin prezentului, fără a avea nici cea mai mică nostalgie față de trecut și nu confundă biserica cu crâșma și în același timp știu că diferența dintre cele două e pe cale să dispară. Centrismele le produc oroare, iar înțelepciunea nu mai are decât valoare stilistică. (...) Își trăiesc viața cu un profund sentiment ludic, însă fără trișări, în ciuda faptului că între biografie și bibliografie, între viață și text, nu fac o deosebire radicală. Nu se tem de «imperialismul» economiei și știu că totul a devenit marfă. (...) Disprețuiesc cu cinism crezul de tip *politically correct* pentru că respectă diferența...”. Despre nr. 5, C. P.-B. consideră că: „Este adevărat, textele sunt la fel de bune și de interesante ca și în numărul trei. Aceeași aplecare către cotidian, către lucrurile considerate îndeobște nefilosofice (...). Numai că, încet-încet, în paginile revistei își face loc filosofia, în sensul ‘greu’ al cuvântului. Dacă în numărul trei raportul era în favoarea lui «Stuff» (...), în noua formulă balanța începe să se încline în favoarea lui «Philosophy». Care să fie explicația schimbării? Să țină fronda și spiritul avangardist numai de o anumită vârstă? Sper ca înțelepciunea să-și păstreze, pentru cei de la «Philosophy & Stuff» o simplă valoare stilistică și să nu le dispară acel sentiment ludic cu care se lăudau în numărul trei. Revista este foarte bună în continuare, dar înainte era, în plus, simpatică”.

● **Greul nu mai are prestigiu** – atrage atenția Nicolae Breban în „Curentul”: „Revoluția română, se pare, a venit prea târziu. Românul nu mai are răbdare. Dacă Ceaușescu ar fi fost consecvent cvasiliberalizării sale industriale, politice și chiar culturale (...), România, Românii, ar fi intrat pe atunci – precum

ungurii, cehii și polonezii – într-o *Realpolitik*, ar fi pregătit economic, dar și mental, organizatoric, relațional renașterea industrială, care se întâmplă în țările de la Nordul României (...) și care întârzie nepermis de mult, după cum se vede, în țara noastră. Ca un paliativ (...), au apărut cuvintele magice: tranziție, reformă. Reformă, după părerea mea, în cel mai bun caz, înseamnă să construiești o casă pe nisip. Iar tranziție nu-i decât un cuvânt demagogic: de o sută de ani, cel puțin, societatea românească și economia ei se află în tranziție./ (...) În '67-'68, țările din Estul Europei, «satelite ale Moscovei», nu erau prea departe de sfârșitul războiului, oamenii, energiile umane, profesionalismul însuși din zonele majore ale societății nu erau încă epuizate sau alungate. De asta (...), ungurii, cehii și polonezii au știut să profite. (...) Noi ce-am făcut? I-am izgonit (vândut) pe nemți și pe evrei, văduvind România și Transilvania nu numai de elementele fundamentale ale compoziției etnice și istorice ale României, dar am pierdut și specialiștii în două domenii esențiale din economie, unde falimentele se țin lanț: cel bancar și cel industrial. Noi l-am aplaudat pe Ceaușescu-Vodă (...), servit la scară de onctuosul, năvalnicul metaforizant Adrian Păunescu, care, străbătând Transilvania în lung și-n lat, i-a jignit pe minoritari, ruteni, evrei, unguri, secui, aducându-le aminte că nu se trag din osul lui Ștefan. În același timp, patronul său, Ceaușescu cel Mic (...), a împânzit județele Harghita și Covasna numai cu milițieni români, care (...) propuneau cetățenilor de acolo imaginea pedepsitorului, a călăului social de profil «strict românesc»./ Astăzi (...), pretindem a avea aceeași imagine și-un același tratament în ochii Europei bogate, industriale. Ne sperie proiectele mari, organizarea la vârf tehnologică, munca bine făcută, adevărul (...), cum ar fi lupta contra corupției, contra birocrăției, care ea însăși nu e decât o formă a corupției (...) și suntem înfinit mirați că întârzie să-și facă apariția investitorii străini, deși le oferim drumuri mizerabile, hoteluri vechi, ultrascumpe, servicii proaste, ca să nu mai vorbim de mentalități (...): jind, frică și ură față de străinul bogat, priceput, ce se duce în altă parte. (...) Da, mi-e teamă că ceea ce este durabil, realist, esențial, greu nu mai are prestigiu”.

7 august

● Într-un articol din „Adevărul”, *40 de Brâncuși fără Brâncuși* (cu supratitlul *O cacealma căzută din poduri prăfuite*), Cornel Radu Constantinescu avertizează ironic:

„Preapricepuții și preaiubitorii operei lui Brâncuși vor sfârși prin a o compromite. (...) De trei ani, *Coloana fără sfârșit*, din dragoste aprigă, zace tranșată în bucăți în containerele admirației. (...) Zilele acestea, dă buzna peste noi un alt dezastruos «fericit» act istoric: cineva a descoperit patruzeci de lucrări ale genialului gorjean, complet necunoscute. Surpriza este enormă: ca și cum am fi descoperit patruzeci de sfinți noi (...). Descoperitorul e «hermeneutul Lucian Radu Stanciu», descoperirea (zgomotul ei public) s-a

petrecut la Muzeul Literaturii Române, cu ocazia lansării unei broșuri *Luceafărul* de M. Eminescu, ediție critică de N. Georgescu, «cu ilustrații după sculpturile hiperionice ale lui C. Brâncuși, acum descoperite». (...) «Hermeneutul» nu este specializat în artă, dar a plonjat în ea cu viu simț al afacerilor. (...) Dar a obținut prin 1992 sau ceva mai târziu un fel de certificat de consilier expert în artă eliberat de iresponsabilii din Ministerul Culturii. (...) Nicăieri, în practica internațională, un astfel de comportament n-ar fi luat în serios, excluzând, firește, justiția. (...) N. Georgescu se lasă tras pe sfoară grosolan. (...) / Circulația acestor fragede «capodopere», indiferent de formă, intră în raza de acțiune a procuraturii pentru fals și uz de fals”.

10 august

● Gabriela Adameșteanu publică în revista „22” (nr. 32) – sub genericul „Drept la replică” și sub titlul ***Nu vreau să intru în polemica despre Ion Caraion*** – o *Scrisoare adresată domnului Ion Solacolu, redactor responsabil al publicației „Dialog”, Cercul Democrat al Românilor din Germania*: „Întâmplător sau nu, parte dintre acuzațiile dumneavoastră la adresa mea, legate de cazul Caraion, par să fi circulat deja în articolele domnului Paul Goma. În mod deliberat, însă, eu nu mai urmăresc ce scrie domnul Goma și nici nu-i răspund, știind că atacurile sale nedrepte la adresa mea sunt doar o formă de răzbunare la care a recurs, după ce am luat distanță față de procedeul său curent de a amesteca adevărul cu minciuna. Am descoperit acest lucru din păcate cam târziu, doar în timpul disputei sale cu Gabriel Liiceanu, în care a vrut să mă implice, astfel că am putut verifica direct incorectitudinea relatării sale. (...) / Poate ați interpretat lipsa mea de reacție ca pe o acceptare. Tăcerea, spuneți de mai multe ori în ***Nălucile tărâmului de dincolo***, înseamnă acceptare. Vă asigur că greșiți. Tăcerea este prin excelență polisemantică. (...) / Dezaprob utilizarea publicisticii în scopuri personale (plata polițelor), cu atât mai mult cu cât presa românească, din prezent și din trecut, din țară și din exil, este plină de războaie duse pentru interese individuale sau de grup, utilizând deseori figurile de stil pentru a insulta ori a calomnia. (...) / Presupun (...) că lipsa nemotivată de respect cu care dumneavoastră vă permiteți să vorbiți despre mine se datorează «înaintașilor» (domnul Paul Goma, domnul Dorin Tudoran, domnul Ion Cristoiu, domnul Cristian Tudor Popescu) – celor care au făcut-o deja înaintea dumneavoastră. (...) Cititorii «Dialogului» au dreptul de a auzi și acea *altera pars* pe care, la modul teoretic, o invocați atât de des în textul dumneavoastră, dar la care de fapt nu ați recurs atunci când l-ați construit. (...) / Nu l-am cunoscut pe Ion Caraion și nu regret acest lucru. / Nu am citit nici poezia, nici eseistica lui Ion Caraion, mult timp accesibile în România. Fiecare cititor are dreptul la opțiunile sale, vârsta «lecturilor obligatorii» a trecut, pentru fiecare dintre noi, de mult. (...) / Aceasta nu înseamnă însă că nu recunosc calitatea de mare scriitor a lui Ion Caraion,

stabilită unanim de critici în care cred. Nici că aş vrea să-l cauţionez pe Mihai Pelin, pe care l-am acuzat deschis în mai multe articole pentru cărţile şi articolele sale ignobile şi ilegale etc./ Şi, bineînţeles, nu înseamnă că opţiunea mea personală de lectură va fi preluată de revista «22». (...) / Cred, domnule Solacolu, că v-aţi contrazis singur atunci când, prin aceste acuze, mi-aţi negat corectitudinea profesională, deşi recunoaşteţi calitatea revistei «22», pe care o conduc de 9 ani”. ■ În continuarea acestei *Scrisori...*, Gabriela Adameşteanu publică un **Drept la replică** (întins pe două pagini şi jumătate): „În rechizitoriul pe care mi-l întocmeşte (...), domnul Solacolu se face că nu vede anunţul, aşezat la vedere, pe ultima pagină a suplimentului «22 Literar» nr. 1-2 (august-septembrie 1998). / Omitând deliberat această informaţie esenţială, domnul Solacolu se consideră liber să construiască următoarea teorie: că, dintre scriitorii trecuţi prin închisorile româneşti, eu i-am menţionat în suplimentul respectiv doar «pe cei care nu au făcut nimic» şi i-am eliminat pe cei care «făcuseră ceva». (Primul din această ultimă categorie ar fi Ion Caraion). (...) / Domnul Solacolu nu avea cum să nu vadă că anunţul referitor la faptul că în suplimentul respectiv sunt utilizate materiale prezentate la cea de-a doua Conferinţă internaţională a Centrului PEN România, desfăşurată la Sighet, între 23 şi 25 iulie 1998. (...) / Suplimentul având numai 16 pagini, am publicat fragmente din comunicările cele mai interesante primite de la organizatori. (...) / În materialele primite de la organizatorii conferinţei nu se afla nici un studiu consacrat lui Ion Caraion. De asemenea, nu a existat nici un studiu despre George Tomaziu şi Ion Negoitescu, de a căror absenţă în respectivul supliment domnul Solacolu mă acuză. (...) / Este de mirare că, după decenii petrecute în Occident, parte din scriitorii şi publiciştii români nu au adoptat standardele presei din ţările care i-au găzduit, ci au rămas la acelaşi stil pamfletar practicat în prea literară a anilor '70 (detestatul Eugen Barbu a făcut, din păcate, şcoală), în directă filiaţie cu epoca interbelică (...). De aici viziunea patriarhalist-suburbană, «terorismul mitocăniei», violenţele, atacul la persoană, insulta, calomnia etc. (...) / Din păcate, pe această linie merge, de mulţi ani, şi domnul Goma. / Fac o târzie *mea culpa* pentru că i-am oferit câţiva ani, în «22», domnului Paul Goma ocazia să jignească în dreapta şi în stânga (...). Şi nu numai lui. Regret, de pildă, că am autorizat publicarea unui text de Dorin Tudoran, despre fostul său prieten Nicolae Breban, pe care l-am recitit în toamna lui 1997, atunci când domnul Breban mi-a amintit de el, cu strângere de inimă şi jenă. / Un cititor avizat al domnului Goma îi recunoaşte imediat excesele justiţiare şi retorismul căutat în vocea domnului Solacolu din **Nălucile târâmului de dincolo**. (...) / Întrucât, în accepţia curentă, colaboraţionism înseamnă colaborarea cu Securitatea, eu, de pildă, urmând sfatul domnului Solacolu, nu aş mai avea decât să-mi aleg tribunalul. Pentru că n-am colaborat cu Securitatea în nici un fel. Desigur, a fost o şansă să intru în viaţă când se goleau închisorile. Nu mi-am dorit să fiu eroină, nici să câştig capital

literar suplimentar pe seama curajului. Mi-am dorit să rămân în această țară, să duc o viață cât se poate de firească într-o lume nefirească, să scriu cărți în care să nu mint. (...) Vine acum domnul Solacolu, ale cărui fapte de mare curaj nu le pun la îndoială, deși nu le cunosc, și-și permite să arunce cu noroi peste o viață de efort și bună-credință. De ce?/ Pentru că vrea să-l scoată imaculat din orice întâmplare a trecutului pe prietenul său Ion Caraion. Și pentru că înaintea lui a mai făcut-o domnul Goma, care nu poate să scrie o pagină fără să încerce să se răzbune, prin ea, pe prietenii pierduți pentru totdeauna, Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, în primul rând. (...)/ Maniheismul domnului Solacolu are ca scop crearea unei mitologii a lui Ion Caraion (...), opresat de compromisiilor «ponegritori» care ar continua opera Securității. Adevărat «realism socialist» întors pe dos./ Pentru că, altminteri, realitatea este mult mai complicată decât desenele sale în alb și negru. (...)/ Trădarea de bună voie a prietenilor nu mi se pare mai puțin gravă decât trădarea sub constrângere. Pentru că nu-mi permit să judec, prefer să nu mă uit în această direcție./ Despre caraion va trebui să scrie altcineva, un tânăr care nu va avea nici o amintire, dar va avea în schimb cât mai multe documente necesare./ În nici un caz Mihai Pelin”.

● În „Adevărul literar și artistic” (nr. 480), Daniel Cristea-Enache recenzează – sub titlul *Viața în punct mort – Recviem pentru nebuni și bestii* de Augustin Buzura (Ed. Univers, 1999), roman „de mult așteptat – de către admiratori și detractori deopotrivă” (întrucât primul roman publicat de autor după 1989): „Judecata senină, adică exclusiv estetică, a operei sale e, pe zi ce trece, tot mai greu de formulat și apărat, din simplul motiv că Augustin Buzura este, astăzi, o persoană publică de largă suprafață, conducând o fundație (Fundația Culturală Română) ce trezește multe pofte și invidii. Când nu ne aparține, succesul ne cam irită – iar iritarea noastră abia așteaptă niște supape pentru a răsufla. Una dintre ele fiind, evident (...), critica așa-zis literară, cu substrat ideologic. (...) Pe de altă parte, trebuie spus că orizontul de așteptare în sfârșit «satisfăcut» prin această recentă și spectaculoasă apariție editorială avea, ca linie de forță, și o dilemă așa-zicând mai de substanță: Cum va înfrunta Buzura nu cenzura, ci... dispariția ei? Pe cine va mai «păcăli» el prin zeci și sute de «șopârle», acum, când totul poate fi strigat în piață, eventual în direct și la o oră de vârf? Pentru alți scriitori, e mult mai simplu: între obediența față de vechiul sistem și actualul curaj *post-festum* nu există nici o cezură. (...) Dar, în cazul de față, întrebarea care a fost pusă e motivată, e legitimă: Ce *față* va lua proza lui Buzura, cum va supraviețui ea trecerea de la scriitura *oblică* (...) la scriitura *directă* (...)?”; „*Recviem pentru nebuni și bestii* își pune la încercare cititorii prin masivitatea, ca și prin consistența sa. Peste 450 de pagini, format mare, literă de destul de mărunță, text dispus parcă într-un bloc, fără o minimă aerisire, fără posibilitatea de a respira (...). pe deasupra, prozatorul acesta mult prea serios pentru actuala vioiciune post(post)modernă a avut și și-a păstrat

obiceiul de a ignora complet efectele de stil. Cuvântul nu e căutat pentru sonoritățile lui; luat separat, izolat de context, aproape că nu contează. E doar (...) un element de construcție al frazei – lungă, masivă, greoaie – care, la rândul ei, intră fără nici o pretenție de originalitate și sonoritate într-o construcție și mai vastă, și mai încheagată”; „Masiv și consistent, mergând în răspărul comodității și superficialității din noi (...), impresionând prin soliditatea construcției și profunzimea meditației morale (fragmentele «eseistice» despre România postrevoluționară sunt excelente), ca și prin câteva tipologii greu de uitat (...), păcătuind prin nediferențierea unor voci și prin neverosimilul unor intervenții (...), *Recviem pentru nebuni și bestii* e un roman puternic și original, definind o epocă, dar și stilul unui prozator care a reușit să se înnoiască, rămânând el însuși. Nu doar prin seriozitate, ci și prin stil, Buzura îmi pare un succesor și în același timp un concurent al lui Rebreanu”.

11 august

● La rubrica „Ochiul magic” din „România literară” (nr. 32), Alex. Ștefănescu trece în revistă o serie de comentarii din presa cotidiană: „Ziarul «Național» își continuă, cu succes, ascensiunea spre culmile vulgarității. (...) La escaladarea acestui mod de a scrie contribuie, surpriză!, și un intelectual cu pretenții, Dan Petrescu. El face glume de prost-gust pe seama ultimului roman al lui Augustin Buzura, *Recviem pentru nebuni și bestii* (care, în treacăt fie spus, a avut și continuă să aibă un remarcabil succes de public și de critică): «Deși multă lume a așteptat cu sufletul la gură un nou roman de la Augustin Buzura, sperând că acesta avea să fie Romanul de după 1989, *Recviem pentru nebuni și bestii* nu este nici măcar evenimentul literar al sezonului în curs: adevăratul eveniment literar rămâne acela că, la ferma-i de la țară, lui Dan C. Mihăilescu i-a fătat vaca». Deși nu s-a ilustrat până în prezent decât prin publicarea operelor cumnatului său, Dan Petrescu are de mai multă vreme aerul că s-a săturat de literatura română, care nu-i satisface în nici un fel așteptările. (...)/ Am deplâns cu toții, acum doi ani, încetarea din viață a poetului Cezar Baltag. Pentru ca recent să citim în ziarul «Azi» (nr. 2029), sub fotografia celui dispărut: «Astăzi e ziua ta! Scriitorul CEZAR BALTAG a împlinit 60 de ani. Mulți înainte, cu sănătate! La mulți ani!». După cum se vede, superficialitatea în documentare naște creații publicistice monstruoase. Se dovedește încă o dată că adevărata formă de respect față de scriitori (și față de cititori) o reprezintă nu retorica omagială, ci informarea riguroasă./ (...) Pe fațadele unor clădiri din București, pe stâlpi, pe autobuze poate fi văzut un afiș care reprezintă o figură de tânăr tâmp. Sub această figură există și o inscripție: «Dacă stai în bibliotecă, nu vezi nimic!». Dar unde altundeva ar trebui să stai ca să nu ajungi un degenerat, ca tânărul din imagine? Bineînțeles, înaintea televizorului, urmărind programul postului de televiziune Atomic, care transmite, printre altele, cântece din repertoriul formației B.U.G. Mafia”.

□ Într-un articol intitulat *Din nou despre colaboraționism*, Gabriel Dimisianu intervine în chestiunea „colaboraționismului” unor scriitori români canonici, oprindu-se asupra „cazului” G. Călinescu: „Discuțiile prilejuite de Centenarul Călinescu au reagitat chestiunea colaboraționismului marilor scriitori, a pactului pe care aceștia l-ar fi încheiat cu puterea comunistă în epoca postbelică a tuturor cedărilor. Nu doar despre Călinescu a fost vorba, ci și, din nou, despre Sadoveanu, Arghezi, Ralea, Vianu, Camil Petrescu, adică despre acei mari scriitori ai noștri care au continuat să activeze public și după ce comuniștii au pus stăpânire cu totul pe țară, acceptând de la ei și unele demnități și funcții. Comportându-se astfel și-ar fi dat girul regimului nelegitim, ceea ce a slăbit încercările românilor de împotrivire la comunism, atâtea câte au fost, nu chiar puține, totuși, mai ales în primii ani de după război. Că lucrurile au stat astfel nu încapă îndoială și a le tăinui ar fi să ne falsificăm istoria, cum s-a întâmplat mereu până în decembrie 1989, și cum, din nefericire, se mai întâmplă și azi. Sunt încă mulți iconolatri, în special în mediile didactice și la Academie, chiar la vârf, care se opun cu îndârjire spunerii adevărului întreg despre marii scriitori, în general despre marii noștri oameni din trecut, prezentării lor nefardate, realiste. (...) / Să recunoaștem în același timp că se comit excese și de semn contrar. Necesarele revizui critice unii le concep ca aduceri în fața unor instanțe ce au căderea să stabilească vinovății și chiar să împartă pedepse. Se întocmesc rechizitorii și se redactează sentințe. Nu este firesc. După cum nu este firesc nici să se repete la nesfârșit, la adresa marilor scriitori amintiți, sau la adresa altora aflați în aceeași situație cu ei, mereu vechile acuzații. (...) / Bineînțeles, ce a fost reprobabil în acțiunea lui Călinescu nu poate fi ocolit, când este să-i definim rolul jucat în epoca postbelică, dar dacă numai reprobabilul ne preocupă, acest rol nu poate să ne apară decât cu preponderență negativ. A fost astfel? (...) La fel și în privința celorlalți importanți scriitori amintiți la început. Tot reproșându-li-se repetat, obsesiv, colaboraționismul din anii postbelici, nu li se creează o imagine disproporționat negativă, contravenind adevărului? Călinescu, Ralea, Vianu, Camil Petrescu riscă să apară în ochii posterității drept co-autori de prim rang ai distrugerii valorilor spirituale românești în deceniile cinci și șase, când ei, de fapt, atât cât au putut în acele teribile vremuri, le-au apărut de distrugere. (...) Nu l-a numit un justițiar de modă nouă pe Tudor Vianu «complicele comuniștilor»? / În schimb personaje care au distrus cu adevărat valorile, politrucii culturali care au inițiat proletcultismul, care au pus la cale strategiile sinistre ale terorismului ideologic, tehnicile coruperii și manipulării intelectualilor, aceștia aproape că au ieșit din raza atenției publice și din preocupările procurorilor revizuitori. Tot greul vinovăției cade atunci pe Sadoveanu, Arghezi, Călinescu, Vianu... / De fapt, se întâmplă în sfera revizuirilor literare ceva ce se întâmplă în sfera mai largă a revizuirilor politice, astfel spunând, sau în sfera așa-numitului proces al comunismului. Expuși oprobiului,

sancționați moral, făcuți public de rușine sunt aproape numai colaboratorii, cei mai mulți dintre ei colaboratori nebenevoli, oameni cărora, nu o dată, li s-a smuls colaborarea prin teroare și șantaj”. □ Într-un comentariu critic intitulat *Schimbară de canon*, Mircea Martin analizează drastic, deși tonul de ansamblu pare favorabil, *Postmodernismul românesc* al lui Mircea Cărtărescu: „Întrebările mele nu au alt rost decât acela de a încerca o compatibilitate a reperelor, dacă nu una a criteriilor. Resimt această necesitate ca simpatizant al postmodernismului și, în orice caz, al generației optzeciste. Să trecem acum la modernismul românesc, mai precis, la al doilea modernism românesc și – inevitabil – la generația șaizeci care l-a ilustrat și să dăm o șansă dialogului de a câștiga un plus de autenticitate prin ieșirea mea din postura de judecător și trecerea în condiția de martor./ Cărtărescu vorbește despre două generații moderniste, una «genuină, sincronă, legitimă», cea de-a doua, a anilor șaizeci, «defazată și nelegitimă». Defazarea este o evidență cu toate consecințele ei nefaste pe care autorul le pune în evidență cu îndreptățire. Nu pot să nu întreb însă dacă termenul de «nelegitimă» este potrivit în situația dată. În ce mă privește, cred că nelegitim a fost cu adevărat proletcultismul anilor cincizeci, fără de care literatura și cultura anilor șaizeci ar fi arătat, desigur, altfel. Încercarea aceasta, de de-legitimare directă, (literală!), mă deconcertează, recunosc, oricât de bine aș înțelege că ea nu e decât contraponderea gestului de legitimare a acelor opere «marginale», recuperabile dinspre postmodernism. La fel de inadecvată (și chiar incorectă!) mi se pare a fi considerarea într-un fel de bloc monolitic a modernismului și a ceașismului, deși, din nou, înțeleg rațiunile pentru care scriitorii și criticii optzeciști doresc să se despartă simultan de totalitarismul comunist și de modernism. (...) În sfârșit, convins fiind, la rândul meu, de caracterul retardant al modernismului postbelic, sunt impresionat de caracterizarea pe care o face Mircea Cărtărescu: «o duplicare, o clonă a celui interbelic, un fenomen de teratologie culturală»! Formule percutante, fără îndoială, dar sunt ele și adevărate? (...) Este Nichita Stănescu o «clonă» a lui Ion Barbu? A cui «clonă» este Cezar Baltag? Am impresia că, aici, Cărtărescu, cel care a păstrat de-a lungul comentariului său o măsură ca o pecete a personalității, se lasă purtat de un avânt generaționist de cafea care nu-i seamănă, care este, e adevărat, spectaculos, dar nu în ordine intelectuală. (...)/ Ce ne îndreptățește să afirmăm în trecere că liberalismul ar fi un apanaj al postmodernismului? E aici un exclusivism straniu. Nici relația necesară, organică, stabilită între postmodernism și democrație nu e pertinentă (din cauza aceluiași exclusivism). Prin ce texte, luări de poziții etc. ar putea fi considerați (cum crede Mircea Cărtărescu) autori precum Habermas ori George Steiner niște postmoderni? Dar profesorii și criticii de la Yale, un Harold Bloom sau un Geoffrey Hartman?/ Alte rezerve aș fi tentat să fac în legătură cu unele caracterizări făcute celor mai tineri dintre autorii români luați în discuție. Dar oricât de lung ar fi șirul rezervelor, obiecțiilor și îndoielilor,

elogiile pe care trebuie să i le aduc lui Mircea Cărtărescu sunt mult mai numeroase, copleșindu-le. Avem în față o carte care va restructura prezentul și tradiția literaturii române, înscriindu-se deja ca un punct crucial în schimbarea de canon ce se anunță de mult și va sfârși prin a se produce”. □ În prima parte a unui amplu articol de atitudine, *Nobelul de vară*, Dorin Tudoran polemizează cu Norman Manea: „Candidatul dlui Ion Vartic, colegul nostru Norman Manea, este un excepțional impresar al propriei literaturi. Era și pe când trăia în România. Nu am însă cunoștință de vreun efort notabil al Domniei sale în favoarea promovării intereselor comune ale literaturii române. Altfel spus, mi se pare mult prea preocupat de atingerea și administrarea propriului succes, pentru a bănuî în Domnia sa și un «om de echipă». Îmi vine greu să cred că lucrurile s-ar putea schimba după dobândirea unui asemenea premiu. Dacă, în mod sigur, un premiu Nobel și tot ce îi urmează l-ar face pe colegul nostru Norman Manea un autor foarte bogat și mai cunoscut decât este astăzi, asta nu înseamnă că, neapărat, literaturii și culturii române le-ar pune Dumnezeu mâna în cap. Cum nu înseamnă că, în mod automat, ar începe să apară librăriile românești ce lipsesc azi la Paris și Londra, New York și Tokyo, Madrid și Roma etc. (...) În parametrii la care ne referim, Premiul Nobel rămâne, deocamdată, și mai presus de orice, o afacere pur personală sau, în cel mai bun caz, de grup foarte restrâns – autor, agent literar, editurile care-l promovează, roțițele impresariatului de promovare. Și asta nu doar în cazul dlui Norman Manea; dar mai ales într-un asemenea caz./ Pe vremea când Zaharia Stancu făcea mari eforturi spre a lua Nobelul, reușind să angajeze multe resurse ale Uniunii Scriitorilor, și nu doar ale ei, în activități de popularizare a operei sale, i-a reproșat într-o zi lui Eugen Jebeleanu că scriitorii români nu își cunosc interesul. «De ce?», a întrebat Jebeleanu. Dacă în acel an, îi explica Zaharia Stancu, toți literații români ar fi semnat o susținere pentru el și autorul lui *Descult* ar fi luat Nobelul, peste un an semna și el pentru Eugen Jebeleanu, apoi urma Geo Bogza, apoi alți prieteni scriitori. Și, uite așa, în restaurant la Doamna Candrea, ne-am fi trezit cu mai multe Nobeluri decât scaune și proletari ai scrisului la mese lungi de lemn. Cumva, supralicitând beneficiile de care s-ar putea bucura cultura și literatura română în urma performanței dlui Norman Manea, cred că nu depășim prea mult tabloul idilic pe care Zaharia Stancu i-l prezenta prietenului său Eugen Jebeleanu. (...)/ Îmi este greu să înțeleg care ar fi interesul politic și moral pe care crede dl Ion Vartic că îl provoacă dl Norman Manea în acest moment. Nu-mi amintesc nimic ieșit din comun care să justifice o asemenea atenție. (...) Nu avem de-a face cu o situație de felul celor întruchipate de autori precum Josif Brodski sau Aleksandr Soljenișin. (...) Și, atenție, spre a rămâne la spațiul românesc, nu ne găsim defel în apropierea situațiilor de tip Paul Goma sau Mircea Dinescu, Ion Vianu sau Ion Negoitescu, Dan Deșliu sau Dan Petrescu, Liviu Cangeopol sau Vasile Gogea, Mariana Marin sau Luca Pițu. Cum nu ne

aflăm nici în vecinătatea unor gesturi având drept autori pe Dumitru Țepeneag sau Nicolae Breban. Reîntorcându-ne și mai mult în timp, nu ne aflăm nici într-o situație similară aceleia provocate de Radu Cosașu pe când cerea «adevărul integral». (...) Sigur, ar fi extraordinar ca literatură română să acceadă, în sfârșit, la un asemenea premiu, dar nu cred că pentru asta ar trebui să-și creeze un departament de umflat baloane. Colegul nostru Norman Manea este, fără îndoială, un om căruia nu i se poate reproșa nimic important, când discutăm de anii dictaturii comuniste, numai că un premiu Nobel pentru literatură n-ar trebui ținut pe acest principiu. (...) În ceea ce privește interesul literar suscitată de colegul nostru Norman Manea în Occident (...), el se poate dovedi, din păcate, secundar în atribuirea Nobelului pentru literatură. Din nefericire, acest premiu a devenit foarte politizat, și asta de timpuriu. (...) Jetonul pe care crede dl Ion Vartic că s-ar putea miza substanțial – interesul politic și moral suscitată de colegul nostru Norman Manea – nu mi se pare defel consistent. Asta înseamnă că ne rămâne doar interesul literar și, cum bine știm, aici ar fi mult de lucru, chiar și în cazul atât de intens tradusului nostru coleg Norman Manea. (...) Întorcându-ne la argumentul acelui «cel mai tradus» autor român, îndrăznesc să cred că mai tânărul nostru coleg Matei Vișniec, jucat pe foarte multe scene ale lumii, cu săli pline, nu stă deloc mai prost ca dl Norman Manea. (...) Literatura română are suficient de multe variante sensibil mai convingătoare decât scenariul Norman Manea. Să ne gândim deocamdată doar la Gellu Naum și Ștefan Aug. Doinaș (pentru a ne opri doar la personalități cărora timpul le-a validat și consolidat pe deplin o statură artistică și morală cu adevărat impresionantă)».

13 august

● Sub titlul *Talent și caracter (VII)*, Laurențiu Ulici schițează, în „Curentul”, un profil al „lichelei” și al „oportunistului”: „Din fericire, lichelismul, ca formă supremă și autotelică de oportunism, nu a făcut niciodată casă bună cu talentele mari (...). În schimb e bine reprezentat printre veleitari, literatori cu talent mărunț sau scriitori ocazionali. Campionul absolut al lichelismului în vremurile noastre este, fără îndoială, Corneliu Vadim Tudor, versificator de duzină, xenofob ca orice corcitură, antisemit cum numai un pseudo-creștin poate fi, antimaghiar licențios, vidanșor inegalabil al defunctului cuplu prezidențial. (...) Explicabil și, în cele din urmă, acceptabil ca modalitate de conservare, protejare sau întărire socială a individului, oportunismul e condamnabil în măsura în care produce efecte negative asupra celorlalți prin asociere cu duplicitatea și complicitatea la rău. (...) Micul oportunism e mereu adaptabil la orice context, dar o face în tăcere. Marele oportunism e adaptabil și disponibil în chip zgomotos. Starea exacerbată a eului propriu îl «obligă» să-și declare simpatia pentru Putere și să devină chiar nechemat un propagandist plin de zel al ei, fie Puterea în cauză bună, fie rea. În plus, marele oportunism

nu se încurcă niciodată în chestiuni de morală (...). Fără să fie lipsit de simț etic, precum licheaua, marele oportunist practică duplicitatea și complicitatea cu o seninătate care poate să înșele (...) Un caz interesant în această specie îmi pare a fi Eugen Simion, criticul care, la începuturi, împărțase cu argumente estetice marxiste, devenea «lovinescian» iarăși cu argumente, doar că dintr-un soi de oportunism al disidenței, exersa evazionismul jurnalier când lucrurile au luat-o de tot razna în anii optzeci, făcea teoria apolitismului și a turnului de fildeș când prima Putere postcomunistă se dovedea, în fapt, neocomunistă, pentru a-și clama vocația democratică după 1996, odată cu urcarea în vârful piramidei numite Academia Română (...). E inutil să spun că nu fac nici un fel de legătură între talentul critic al lui Eugen Simion, atât cât este, și comportamentul său, așa cum este. (...) Pe versantul opus al reprimării pe cât posibil a tendinței oportuniste se găsește obsesia de o viață a lui Eugen Simion, Nicolae Manolescu. (...) Ca la vechii greci, «hybris»-ul său va fi, mai devreme sau mai târziu, pedepsit”.

● Nr. al revistei „Dilema” are în prim-plan un grupaj tematic realizat de Cezar Paul-Bădescu despre **Conflict între generații**. Pe post de editorial – un articol al lui Ion Bogdan Lefter (*Între comunism și democrație, între modernitate și postmodernitate*): „Nu e nevoie de mai mult pentru a schița harta tensiunilor interne ale unei perioade «de tranziție». (...) Tradiționalul *conflict între generații* devine – atunci – omolog cuopozitia dintre vechi și nou, dintre o viziune deja instituționalizată și declinantă asupra existenței și alta în creștere și în expansiune. În ultimă instanță, între cele două generații (...) care contează într-un moment istoric dat, se poartă o «bătălie canonică». Aceste tensiuni confrontaționale se pot urmări la – practic – toate nivelele societății românești actuale, și anume tocmai de-a lungul liniei de demarcație dintre cele două generații importante ale perioadei. Au loc sub ochii noștri evoluții de mentalitate foarte profunde, căci s-a întâmplat ca «tranziția» pe care o parcurgem să marcheze transformări majore în istoria noastră politică și culturală: de la comunism la democrație (adică – în subsidiar – de la partidul unic la pluralism, de la etatism la statul minimal, de la centralism la descentralizare, de la dirijism la economia de piață) și de la modernitate la postmodernitate. Specifică în fiecare zonă socio-profesională, instituțională, politică, administrativă ș.a.m.d., «bătălia» are o serie de constante care plasează în opoziție mereu aceleași două modele de atitudine: conservatorii, nostalgici, temători de transformări prea radicale, amatori – în schimb – de ritmuri lente și, dacă se poate, de stagnări, pe principiul «să se revizuiască, primesc, dar să nu se schimbe nimic» și liberalii, în căutare de soluții noi, favorabili reformelor rapide, integrării euroatlantice etc., etc./ Nici unul dintre cele două modele nu e monopolul unei singure vârste, însă nu e nici o mirare că susținătorii ultimului sunt mai ales tineri, în timp ce ai primului – mai ales mai puțin tineri. E – în fond – o chestiune de «vârstă» psihologică și spirituală,

ceea ce explică necesarele «redistribuirii» care corectează oipoziția mecanică dintre junii (nu chiar întotdeauna) novatori și bătrânii (nu chiar întotdeauna) conservatori. Cine va câștiga până la urmă «bătălia» – se știe. Generația ritmurilor lente nu poate decât întârzia transformările profunde pe drumul cărora societatea românească e pornită pe un drum fără întoarcere. Când va câștiga spiritul novator, când vom vedea progrese și mai rapide, integrare în Uniunea Europeană și tot restul? – rămâne să așteptăm și să vedem. Nu mai e mult...». ■ Vasile Gârneț examinează problema în context basarabean, din perspectiva optzeciștilor basarabeni și într-un cadru geo-cultural și geo-politic (**Conflictul biografiilor...**): „Sentimentul românofobiei de astăzi al basarabenilor (ce-i drept într-o continuă diminuare în anii din urmă), ura inconștientă față de propria origine și identitate sunt o consecință directă și a cărților scrie de scriitorii sovietici moldoveni. Acestea sunt lucrurile pe care tinerii scriitori le impută – în plan biografic – generației mai în vârstă, o categorie de literați fără regrete pentru trecutul lor laș și servil, care se încapățânează să stea și astăzi (ajutați de o anume conjunctură politică) în capul meseii, pe lângă șeful statului și ștabii din partide (...). Nimeni dintre scriitorii colaboraționiști nu și-a făcut *mea culpa*, nu și-a asumat un drum al Damascului, retrăgându-se pentru a-și putea scrie eventual memoriile în liniște, scrutându-și necruțător propria biografie, din care cauză ratează șansa de a publica măcar o singură carte adevărată. (...) Înghesuind încă, prin prezența lor masivă, prin manualele editate la Chișinău valorile autentice ale literaturii române, această generație de scriitori se isterizează când mai tinerii lor colegi le reproșează jenante accidente biografice. Reacția lor este una tipic comunistă: mă ataci pe mine, înseamnă că atentezi la tradiție, subminezi simbolurile sacrosante ale culturii române, pe care pretind că le reprezintă. Mai mult, cei care îndrăznesc să-i pună în chestiune sunt imediat taxați drept agenți străini, KGB-iști, eelemente manipulate de forțe obscure, interesate de compromiterea valorilor naționale. Aici se deschide tot infernul și este etalată fără jenă mentalitatea generației mai vârstnice. Tinerii sunt declarați nepatrioți pentru că scriu o poezie fără suflet și fără rimă. Postmodernismul și optzecismul sunt folosiți de ei ca niște termeni de batjocură, denunțați ca niște viruși extrem de periculoși de care trebuie ferit cititorul basarabean. Tentativa de sincronizare a scriitoilor tineri cu confrății de generație din România este considerată o confrerie a mediocrităților, un complot al *demolatorilor-dilematori*, pentru că această solidaritate transfrontalieră reprezintă un pericol pentru ei, împotmoliți cum sunt într-o promiscuitate morală și într-o retardare estetică greu de surmontat. Un exemplu concludent al acestui tip de reacție este polemică în jurul lui Eminescu. O simplă trimitere făcută de «Contrafort» la dezbaterea inițiată de revista «Dilema», însoțită de formularea propriului punct de vedere, a fost vtaxată drept înregimentare în campania de denigrare a poetului național. Și astăzi scriitorii de la revista «Contrafort» sunt acuzați de preluare mimetică,

necritică a ultimelor mode de la București, ignorând neprețuitul specific basarabean”. ■ Andrei Bodiș imaginează un conflict între generații, paradigmatic pentru actualitate (*Conflicte între generații? Ce bune ar fi...*): „În cazul în care Tânărul își atinge visul, acela de a-i lua locul Bătrânului, el va apela la mijloace și mai josnice pentru a-și menține privilegiile. «Adaptarea» creează oportunități, dar ocolește esențialul, transformând părți din generații întregi în răbdători slujitori ai Bătrânilor cărora vor să le ia locul. Cred că numai disputa cavalească, directă, fără fătărnicii poate duce lucrurile înainte. Ipocrizia îl deformează pe Tânăr și în nedreptățește pe Bătrân, obligat parcă să suporte lingușeli fără sfârșit în locul unei confruntări viguroase. Așa că n-avem decât să ne dorim conflicte între generații. Ce bune ar fi...”. ■ Cecilia Ștefănescu (*Ce ceartă? Care generație?*): „Nu cred că se mai poate vorbi astăzi de un conflict real între generații, atâta vreme cât nu există încă o mișcare alternativă reală care să se opună deja obositului optzecism. Chiar și dintre ei, mai rămân astăzi doar câteva nume care mai rezistă capriciosului gust literar, aflat meru în căutare de «altceva» (...) Promovarea în masă a optzeciștilor a avut o cauză «tare» în motivația de ordin politic, pe lângă formula proteică, potrivită curentului postmodernism pe care autorii încă îl încercau cu vârful condeiului. (...). Nu numai că nu mai cred în noi generații literare, după momentul '80, dar am convingerea că ne îndreptăm spre un nou individualism, care tinde de data aceasta să semene, recunosc, cu un soi de egotism escamotat de legitimele ambiții literare. (...) Mă gândesc că un conflict între generații literare intervine în mod firesc doar atunci când, epuizându-și toate sensurile (...), paradigma literară legitimantă va fi înlocuită, de cele mai multe ori în mod polemic, de o altă rețetă, rezultat al unei alte ideologii literare. (...). În ce diferă fundamental așa-zișii nouăzeciști de generația '80. Unde sunt textele ideologice care au venit să schimbe «vechea ordine literară»?”. ■ Cristian Preda (*Abandon și angajare*): „Nu există deocamdată un conflict între generațiile politice, pentru că tinerii nu au aflat că în politică doar conflictul e fecund”. ■ Z. Ornea reexaminează conflictul dintre generații din anii '30 (*Generaționiști*): „Din straturile acelei splendide generații au ieșit marile valori amintite. Și pentru idealul lor s-au războit, la nesfârșit, cu cei de dinaintea lor, inclusiv cu cei care le erau aproape congeneri, suferind, pe bună dreptate, destule ironii. Au simțit însă nevoia unității de corp, deistanțându-se polemic (...). Desigur, mai târziu lucrurile se vor complica. Eliberarea de misiunea politică, socotită proprie generației lor, se va dovedi, dimpotrivă, ca o asumare necesară și, din 1936, cei mai mulți (cu excepția fericită a lui Eugen Ionescu, M. Sebastian, P. Comarnescu) vor trece pe baricadele legionarismului, implicându-se (unii, apoi, ca Emil Cioran o vor regreta foarte) mult în militantismul politic. Se verifica un adevăr: în România totul, dacă nu începe de al politic, sfârșește iremediabil în politic. Oricât de pure și imaculate vor fi fost idealurile de la început”.

14 august

● În „Adevărul”, Vitalie Ciobanu (redactor-șef al revistei „Contrafort”, din Cișinău) este intervievat de Carmen Chihaia: **„E șansa noastră să fim scriitori ai răspântiei”**: „– *Ce s-a schimbat, în acești aproape 10 ani de la Revoluție, în privința condiției scriitorului basarabean, a celui tânăr, în special?* – Statutul scriitorului basarabean a fost întotdeauna unul incomod. (...) E o cruce pe care o are de purtat fiecare scriitor adevărat, cu o conștiință autentică. Mai ales că azi, dincolo de Prut, avem un regim ostil activităților spiritului. Culmea, chiar în condițiile... democrației. Avem libertatea de expresie, ne putem mișca, putem călători. Singurele limite impuse sunt cele de ordin material. Pe de altă parte însă, lipsa unui orizont de evoluție pentru Basarabia, intrarea într-un impas social-politic foarte presant, foarte greu de suportat, obstrucționează dezvoltarea culturii”.

● Sub titlul **Provocările secolului 21** (și sub semnătura Victoriei Anghelescu), este consemnat în „Curentul” un seminar internațional organizat de Academia Română – *Academia – Știința și provocările secolului 21* –, eveniment desfășurat la Sinaia, în zilele de 9 și 10 iulie, cu participarea a „20 de oameni de știință, personalități reprezentative ale vieții academice și universitare din Europa, Statele Unite și Japonia”: „În cuvântul introductiv, acad. Eugen Simion încerca să traseze «forma mentis specifică acestei intersecții de secole și milenii», considerând că modelul uman care o întruchipează, în zilele noastre, este omul de știință./ (...) Relația Academiei cu societatea civilă a suscitat, poate, cele mai vii discuții. Subliniind faptul că în mileniul III dimensiunea etică a cercetării științifice este obligatorie, vorbitorii s-au oprit, în primul rând, la autonomia academică și universitară. (...) Implicând finanțări importante, cercetarea științifică la nivel academic sau universitar presupune o relație complexă cu finanțatorul – stat, societate privată sau Mecena –, relație determinată, în bună parte, de prioritățile societății respective la un moment dat. (...)/ În condițiile tipului actual de economie, în special în țările care au aparținut sistemului comunist, apare ideea (...) determinării cercetării de către piață. Evident, piața poate fi un regulator al cercetării, dar numai în condițiile existenței unei grile de criterii care să asigure etica cererii și, respectiv, a demersului academic. În plus, cercetarea nu poate fi planificată strict fără imense riscuri. Nu toate rezultatele ei sunt imediat utile societății, tot așa cum pot apărea rezultate neprevizibile a căror importanță nu poate fi apreciată decât (...) de către omul de știință. (...)/ Unul dintre aspectele asupra cărora s-a insistat în mod special a fost «utilitatea Academiei în era Internetului», aspect legat, evident, și de nevoia de internaționalizare a vieții universitare și academice și a cercetării în general. (...) Acad. Laprevote (...) a avertizat asupra confuziei pe care să se nască între cultura caleidoscopică (aceea a Internetului) și cultura mozaică (în care informațiile sunt structurate după o

logică internă a discursului cultural). Rolul Academiei, de consultanță în politica științei, este foarte important, ea trebuind să prevină aservirea omului de știință unei conjuncturi (...) și să funcționeze ca un sistem care nu numai înregistrează informația, dar o și validează. Obligația Academiei este «de a preveni o falsă democratizare a științei. Într-o epocă în care informația este la îndemâna oricui, apare și nevoia unei instituții care să încurajeze elitismul, pentru că, în mileniul III, Academia, ca și Universitatea, va trebui să fie un păzitor al valorilor, nu numai al competențelor profesionale, dar și al celor etice». (...) Nu trebuie uitat că rolul unei Academii este acela «de a păstra identitatea culturală într-o epocă a globalizării, a spiritualizării granițelor», afirma președintele Academiei Române, prof. Eugen Simion, conchizând: «Cea mai bună poziție a unei Academii nu este de a fi în avangardă, ci în *'ariergarda avangardei'*»". □ Nicolae Manolescu scrie despre **Generații literare**: „Într-un număr recent al revistei craiovene «Ramuri», G. Dimisianu atrăgea atenția asupra unui fapt puțin luat în considerare în timpul din urmă și anume că nu toate noile generații literare s-au manifestat polemic față de cele vechi. Altfel spus, ar exista generații conflictuale și generații neconflictuale. Un succint istoric, privitor la literatura română, ne arată că «rupturile» dintre tineri și bătrâni au fost mai numeroase decât «continuitățile». (...) Tinerii anilor '30 i-au contestat vehement pe bătrâni. Ideologic, politic și literar, generația '30 a făcut tot posibilul să nu fie identificată cu aceea postbelică. Tipul acesta de divorț polemic îl regăsim abia în generația '80. Dacă trecem peste proletcultism, care a însemnat o ruptură comandată și artificială, jumătatea de secol dintre contemporanii lui Mircea Eliade și aceia ai lui Mircea Cărtărescu s-a deosebit radical de jumătățile de secol care i-au premers. Generația '60, a lui G. Dimisianu și a mea, nu s-a manifestat polemic față de înaintași în același fel cu generațiile tinere de dinainte./ (...) A existat, desigur, la începutul deceniului 7, o bătălie canonică, dar ea nu împărțea lumea literară în două în funcție de vârstă, ci în funcție de opțiuni literare. Ideea lui G. Dimisianu din «Ramuri» e corectă. Bătălia a pus capăt realismului socialist. (...) Dar problema mea acum (...) este (...) felul în care *toate generațiile* literare au contribuit la spiritul noii literaturi de după 1960. scriind că nu ruptura, ci continuitatea a prevalat, m-am referit (...) la această neobișnuită colaborare între oameni din generații diferite, nu la divorțul de proletcultism în sine. În definitiv, Ștefan Aug. Doinaș a debutat editorial după șaizeciști, deși îi întrecea binișor în vârstă. Emil Botta a fost contemporan în sens strict cu poeți care nu se născuseră când el debuta. (...) Polemica de generație care va izbucni în anii '80 nu va face altceva în definitiv decât să restabilească regula încălcată, în două secole, doar o singură dată, și anume în anii '60, când continuitatea dintre tineri și bătrâni a însemnat la fel de mult ca ruptura de trecutul proletcultist”.

15 august

● Nr. 3 al „Daciei literare” conține o serie de articole despre G. Călinescu, la centenarul nașterii autorului: ■ Sub titlul *Criza obiectului esteticii*, Petru Ursache recenzează o nouă ediție din *Principii de estetică* (Editura Junimea, 1999); ■ Elvira Sorohan publică articolul *G. Călinescu despre teatru*; ■ Olga Rusu (*G. Călinescu – scrisori către Mihai Negruzzi*) restituie douăscrisori trimise de G. Călinescu, pe vremea când era director al revistei „Jurnalul literar”, generalului Mihai Negruzzi. □ Este transcris, de asemenea, un dialog despre poezia eminesciană purtat de Mihai Cimpoi cu Gheorghe Bulgăr: *Locul de adăpost al ființei*.

16 august

● În suplimentul literar al cotidianului „Azi”, Viorel Sâmpetean polemizează cu Mircea Cărtărescu, care, într-un articol din „Curentul”, *De la subiectivism la ticăloșie*, autorul constată „jalnica stare a literaturii române de azi, una dintre cele mai triste din istoria ei de două sute de ani”, în consonanță cu alte „zone ale lumii noastre abrutizate”. Viorel Sâmpetean: „Mi-am exprimat – în acești zece ani – de nenumărate ori totalul dezacord față de manifestările incalificabile, de un deșănțat interes de *gașcă*, ușor de descoperit în așa-zisa lume literară postdecembristă. Drept pentru care nu am motive să văd roz acolo unde, de fapt, e negru-negru. Dacă, de pildă, sunt de acord că problema «cea mai serioasă a literaturii române de azi este validarea și că, de departe, cel mai aberant compartiment al ei este critica», nu cred că absolut toată critica este «aberrantă». După cum, am apus, nu cred că toată lumea noastră de azi este «abrutizată». Dacă îmi amintesc bine, unii critici de azi nu s-au sfiit să arunce în pagini cuvinte, mai mult decât măgulitoare despre cărțile domniei sale (Manolescu, Ulici ș.a.), după cum, au fost – și sunt și scriitori care nu se prea înghesuie să-l «imortalizeze» pe scriitorul obsedat de postmodernism (D. Țepeneag, *par exemple*). Sub umbrela unei demonstrații de «bun gust», Cărtărescu vizează de fapt un anume critic, pe «unul dintre cei mai vizibili critici ai actualității literare», care «n-a fost niciodată capabil să distingă între o carte bună și una proastă». Următoarea *etapă* a foiletonistului este aceea a ipostazei de «Robespierre critic» tributar unei anumite «ideologii» pentru ca, în fine, cea de-a treia să fie aceea a «monstrului critic» care nu face altceva decât să «prospere în dezastrul general al unei literaturi». Nu știu *cine anume* l-a supărat în asemenea hal pe Cărtărescu. Ar fi trebuit s-o spună scurt, limpede și la «obiect». «Să-l numescă» pe acel «monstru», pe acel «cinic mafiot al lumii literare» pentru a-l cunoaște și acea parte a lumii *neabrutizate*. De ce nu-i demontează «ticăloșiile»? S-ar fi înțeles că nu este vorba doar de o plătire de polițe, așa cum s-ar putea lesne deduce. Adică, nu doar de o răzbunare de tip «mafiot». Asta, dacă respectăm regulile într-o «cultură sănătoasă». Ca să-i folosesc propria-i caracterizare după care pretinde că tânjește”.

17 august

● Într-un editorial din „România liberă”, *Poveste cu Transilvania (II)*, Octavian Paler scrie: „Prin toamnă, am citit în «România literară» un articol interesant și, într-un fel, surprinzător prin unghiul din care era abordat, semnat de Ion Bogdan Lefter și intitulat *Secesionismul ca farsă literară*. Era ironizată acolo graba cu care un «mic și pitoresc caz local», potrivit «pentru rubricile de excentricități și comicării», fusese transformat, peste noapte, în «subiect politic de anvergură națională». (...) Dând la o parte decorurile agitației create în jurul «cazului Sabin Gherman», el ajungea la concluzia că la mijloc era «un kitsch», dar nu unul politic, ci unul destinat să satisfacă o veleitate literară, să vâneze o notorietate ce nu se lăsa obținută prin mijloace normale. Ion Bogdan Lefter arăta că ambele volume, cu titluri edificatoare, *Faluscipitum* și *Bă Ghermane*, produse de tânărul publicist clujean, trecuseră aproape neobservate, «autorul rămânând, practic, un anonim» și socotea așa-zisul manifest *M-am săturat de România*, compus pe un ton voit șocant, o «biată defulare» strategică, o «farsă» al cărei scop era ieșirea din anonim prin scandal./ În acest articol, Ion Bogdan Lefter formula, pentru a-și demonstra opinia, și câteva întrebări cărora nu li se dăduse atenția necesară. Ce fel de fundație e aceea ce-și zice «Pro Transilvania»? Cine sunt membrii ei? Ce anvergură are? Ce resurse? (...)/ Problema reală, problema noastră e că în România, azi, o înjurătură, un scuipat pot valora cât o bibliotecă. Sau și mai mult. Important e ce scuipi, ce înjuri. Cu cât ținta e mai respectabilă, cu atât succesul e mai răsunător. Dacă zici, pe un ton șmecheresc și ridicol, pretinzându-te sătul de «șmechereala» care ar domni în România, că istoria noastră e ca «o infectă cârciuă de cartier» în care «boborul» a intrat «în erecție», a doua zi ești celebru. (...)/ Acum, Sabin Gherman s-a apucat să colinde orașele ardeleni pentru a găsi 250.000 de ardeleni, la fel de sătui și ei de România, care să ceară parlamentului, printr-un memoriu, autonomia administrativ-financiară a Transilvaniei. După o lună de «apostolat», ar fi strâns 22.000 de semnături”.

● La pagina supratitrată „Curentul de opinie” din cotidianul „Curentul”, câțiva intelectuali glosează pe tema „spectacolului” vieții sociale și politice românești și a „lipsei de umor” postdecembriste; între aceștia, Lucian Boia și Radu G. Țeposu: ■ *Lucian Boia (O, țară tristă, fără de umor!)*: „«Formele fără fond» care au rezultat din procesul de modernizare, cu alte cuvinte de copiere a Occidentului, au pus în evidență un contrast frapant între aparente și esențe; este lumea pe care a zugrăvit-o Caragiale. Înclinarea spre deriziune putea să-l indigneze pe Bacovia («O, țară tristă, plină de humor!»), dar fenomenul reprezenta, cu siguranță, și un simptom de sănătate; nu poți să-ți plângi mereu iluziile pierdute, merită să și râzi de comedia umană și astfel să te împaci oarecum cu ea./ Și comunismul a fost foarte prielnic sub acest aspect. Ce-i mai rămânea românului decât umorul în fata unei uriașe parodii prezentate solemn

drept împlinire a istoriei. (...)/ Și am ajuns în situația «postrevoluționară» de astăzi, când orice umorist ar avea motive să se simtă cu adevărat răsfățat. Este o societate atât de dezechilibrată, atât de confuză în planul ideilor, atât de lesne de păcălit cu poleială (...), încât nicicând contrastul dintre formă și fond, dintre aspirații și realitate nu a fost, nici chiar în România, de asemenea amplexat. Iar rezultatul se dovedește într-adevăr umoristic: a dispărut umorul! (...) Unde este noul Caragiale al epocii de tranziție? (...) / Cred că umorul (...) nu prea face casă bună cu două stări de spirit, respectiv două categorii de oameni. Mai întâi parvenitismul. Parvenitul este un înmădârjit și, prin excelență, un tip lipsit de umor. (...) El nu este sensibil decât la sublimul ascensiunii sale, iar pasul ce separă sublimul de ridicol îi rămâne neștiut./ A doua stare de spirit refractară umorului este frustrarea. Frustratului îi plouă mereu în casă sau, când nu-i plouă, soarele îi strălucește prea tare. (...) Frustratul este acru, gust care nu prea se întâlnește în gastronomia umorului./ (...) Privind lucrurile în ansamblu, în societatea românească de astăzi, deficitul de umor este de netăgăduit. Și aceasta, deoarece este o societate străbătută de tendințele complementare ale parvenitismului și frustrărilor de tot felul. O societate în care unii aleargă să se îmbogățească și să obțină putere asupra celorlalți, și în care alții sunt sau se simt zdrobiți de povara istoriei”; ■ *Radu G. Țeposu (Clovni sau țârcovnici?)*: „Până să ajungă președinte, Emil Constantinescu se prăpădea de râs cu cațavencii. Festele burlești imaginate de ziariști i se păreau candidatului niște glume homerice. Când, imediat după alegeri, Mircea Dinescu a vrut să-i ofere în dar un Țap miniatural, sub formă de ied sfielnic și evlavios, domnia sa n-a mai râs cu gura până la urechi. Puterea crispează, te face intolerant. (...) De altfel, țara e bântuită de un spectru al morozității, care face suspect darul românului de-a face haz de necaz. Trăim într-o încrâncenare nefirească, în care nu regăsim nici îndârjirea de șantier stahanovist, nici încordarea de cazarmă nemțească. Lipsește relaxarea spiritului, vorba de duh s-a prefăcut în înjurătură, zeflemeaua subțire în hulă. (...) Comedia politică s-a degradat, trage tot mai vârtos spre farsa grotescă. (...) Riscăm să devenim un popor de moraliști, să vorbim în maxime, să generalizăm pe rupte./ Nici bancurile nu ne mai luminează viața. (...)/ Trăim într-o zodie a spaimei. Cum să ai umor cu propriile nevroze? Dacă ne hlizim, riscăm să ne transformăm într-o nație de clovni./ (...) Deocamdată, libertatea e agresivă. N-avem chef de glume. Nu știm cum s-o dresăm. Căci, în fine, asta face umorul: îmblânzește frustrările, dresează furia cu care conviețuim”.

● Nr. 481 din „Adevărul literar și artistic” se deschide cu un editorial al lui Gabriel Rusu, *Singurătatea unei generații de cursă lungă* – reflecții suscitade de scurgerea a „40 de zile de când Mircea Nedelciu a plecat din viața literaturii de azi și s-a dus în istoria literaturii române”: „În biserița din Pitar Moș s-a spus, după cum e obiceiul, «în cortul dreptilor așază-l și numără-l printre cei drepti». (...) Erau acolo Ioan Flora, Ion Bogdan Lefter, Sorin Preda, Gheorghe

Iova. În urma sa, Mircea Nedelciu a lăsat cărți, prieteni și ideea unei generații. Cred că sufletul lui s-a simțit trist, la 40 de zile. L-a însămănat singurătatea generației '80./ S-a mizat mult, cu îndreptățire, pe generația '80. Și (...) cu folos. Cu mai mult de două decenii în urmă, tinerii care purtau blugii și adidașii ca pe niște însemne heraldice au provocat o altă schimbare la față a literaturii române. Gândeau și scriau polemic. Aveau cutezanțe de carbonari și priceperi literare de enciclopediști. Se încăierau cu estetica astmatică și cu etica mincinoasă. (...) Întorceau spatele bătrâneții din cărți și din viață. Printre «bătrâni», și-au aflat, totuși, dascăli protectori. Ovid S. Crohmălniceanu, Nicolae Manolescu, Eugen Simion i-au bătut pe umeri cu sinceritate și i-au propulsat editorial. (...) Astăzi, unii dintre optzeciști mai poartă blugi și adidași, alții au trecut la evropeneștile costume și cravate. Unii au chelit, alții au încărunțit. Au între 40 și 50 de ani. Ar trebui să fie grinda de rezisten. Ar trebui să fie grinda de rezistență a literaturii române contemporane. Și, dureros de ciudat, par a nu fi. Deși scriu, deși publică. Fiecare scrie singur, desigur, dar o epocă literară se construiește și se cucerește în grup. (...) Tocmai când coeziunea ar fi fost inevenită, generația '80 s-a atomizat. (...) De aproape zece ani, cei mai mulți dintre optzeciști fac afaceri și politică. Și pentru că nu le fac împreună, ca pe vremuri, ajung să fie manevrați de grupuri de influență mai mult ori mai puțin oculte. (...) După 20 de ani, frumoșii insurgenți ai literaturii române au ajuns în serviciu comandat. Iar comenzile vin, au de la dreapta, au de la stânga, și îi însămăneză. (...) Cred că Mircea Nedelciu a fost puțin trist când s-a uitat în urmă, la ideea de generație. Apoi, dacă și-a amintit de Gheorghe Crăciun și Călin Vlasie, poate i-a mai trecut tristețea. La Editura «Paralela 45», Gheorghe Crăciun și Călin Vlasie editează, programatic, cărțile optzeciștilor. (...) Măcar în bibliotecă (...) membrii generației '80 vor trăi/retrăi umăr lângă umăr». □ La rubrica „Paralele inegale”, Viorica Rusu îl interviează pe Augustin Buzura: **„Puțini știu cât a trebuit să cerșesc pentru a scoate bani, să mă umilesc pentru a convinge”** – despre participarea României, în vara lui 1999, cu un proiect al Fundației Culturale Române, la Smithsonian Folklife Festival de la Washington: „Am făcut o puzderie de pliante, broșuri, materiale publicitare despre România, pe înțelesul tuturor, pentru diferite niveluri de receptare: istorie, cultură, religie, tradiții populare. Simple, directe, fără comentarii. Apoi, am dus cărți, texte foarte serioase de antropologie, etnografie, literatură, istorie. (...) Nu mai vorbesc de sutele de CD-uri și CD-Romuri făcute anume pentru acest festival, care au avut un succes de necrezut. (...) Am transformat în succes neîncrederea cu care am fost întâmpinați. (...) Americanii sunt oameni foarte deschiși și comunicativi, acceptă argumentele dacă sunt convingătoare, și asta mi-a folosit mult. (...) Institutul Smithsonian a insistat enorm pe autenticitate. Selecția făcută, în final, de ei s-a dovedit a fi excepțională./ În ceea ce mă privește, am insistat să prezentăm în festival etnoblues și etnojazz. (...) Am arătat că avem o tradiție

extrem de bogată, complicată și interesantă ca toate țările cu vechime în lume. (...) / Din păcate, numărul participanților a fost limitat, nu am putut duce cu noi atâția prezentatori câți erau necesari, n-am putut lua cu noi ziariști. Nici oamenii fundației, care s-au ocupat direct de acest proiect, nu au mers în America toți. Am optat pentru un grup foarte restrâns, care a făcut la Washington de toate. Și administrație, și prezentare, și relații publice. (...) / – *Au apărut și acuze referitoare la modul în care au fost cheltuiți banii destinați pregătirilor din România, bani obținuți de la guvern și din sponsorizări. S-a spus chiar că s-au făcut plăți «dubioase» în țară, că pregătirile de acasă au înghițit mai mulți bani decât cheltuielile din America...!* – (...) Am primit din partea statului român echivalentul în lei a 380.000 de dolari. Sumă care a suferit o devalorizare importantă de la data înscrierii ei în hotărârea de guvern și până la apariția ei în cont. Din donații și sponsorizări s-au strâns 270.000 de dolari, iar restul sumelor au fost acordate de Institutul Smithsonian din fondurile proprii. Quantumul cheltuielilor efectuate de institut nu îl cunosc, urmează a fi transmis Fundației Culturale Române atunci când vor fi gata deconturile. Concret, noi am plătit tot ce a fost trimis în SUA. (...) Institutul a dat bani pentru amenajarea celor nouă corturi de pe National Mall, muncitorii care le-au instalat, instalațiile de sonorizare, transportul zilnic al participanților. (...) / Trebuie să precizez că toți banii pe care i-am primit din sponsorizări i-am virat institutului. (...) Smithsonian Institute a dat și el fiecărui artist român câte 300 de dolari pentru activitatea din festival”. □ În debutul unei recenzii (*Un prozator profund*) la volumul *În șoaptă* al lui Ioan Lăcustă (Ed. Cartea Românească, 1998), Daniel Cristea-Enache mărturisește: „Citind cartea (...), primele nume care mi-au venit (și mi-au rămas) în minte au fost: Caragiale și Cehov. Am deschis după o vreme, din curiozitate, volumul lui Eugen Simion, *Scriitori români de azi*, IV, ca să văd cum îl citește și îl înțelege un important critic «șazecist» pe un important prozator «optzecist» – și iată ce mi-a fost dat să citesc, spre sfârșitul articolului: «I.L. Caragiale este corectat prin Cehov». Cronicarului literar de azi îi vine, mă-nțelegi, să reacționeze ca un copil bosumflat: să-și ia jucăriile și să plece. Și e din ce în ce mai greu: alături de el, în spatele lui, *sub el* crește, pe zi ce trece, o istorie culturală care a ajuns la proporții descurajante. Nu poți citi toate cărțile, e adevărat, dar măcar pe acelea citite să le poți și tu comenta «liniștit», fără spaima că exact aceleași lucruri au fost spuse (adesea, cu mai mult talent) înaintea ta. Mai lăsați-ne și pe noi să respirăm un pic... siberienilor!”.

● Vladimir Tismăneanu publică în revista „22” (nr. 33) un articol despre dispariția ideologiilor (cu constante referiri la Francis Fukuyama), *Stânga și dreapta într-o lume postmodernă*: „Dacă ne uităm la situația politică și culturală americană din ultimele două decenii (...), constatăm exact această tendință de ștergere a delimitărilor ideologice categorice. Domnește acum o fluiditate conceptuală și valorică în care distincțiile tradiționale dintre stânga și

dreapta par (ori chiar sunt) suspendate. «Ulii» conservatori se întâlnesc cu «porumbeii» liberali în a susține intervenția militară în Kosovo. Un apel pentru trimiterea de tupe terestre era semnat în luna mai de personalități odinioară situate la polurile opuse ale spectrului politic și ideologic: Jeane Kirkpatrick, înflăcărata anticomunistă (...), alături de Susan Sontag, celebra eseistă visceral ostilă oricărui conservatorism, pentru ea prin definiție «burghez» și «filistin». Temele cândva dominante în conflictele culturale și politice – religie, stat, educație, război, pace – au încetat să mai genereze controverse în care părțile să poată fi facil identificate în termeni de angajament ideologic. (...)/ Firește, nu se poate nega că temele egalității și ale justiției sociale continuă să fie prezente, nu o dată în chip mascat, deci transfigurat în demersul politic contemporan. Acest lucru este cât se poate de limpede formulat de George Soros, cunoscutul magnat financiar și filantrop, în recenta sa carte intitulată *Criza capitalismului global*, părută în 1998. Spre deosebire de școala triumfalismului liberal, în rândurile căreia militează Fukuyama, Soros vede în «fundamentalismul pieței», deci în această celebrare a dinamismului intrinsec al unui capitalism necontrolat de nimeni și nimic, principala primejdie la adresa societății deschise, întrucât poate da naștere unor reacții adverse de o violență colosală. (...) Este necesară acum această apărare a dimensiunii tolerante și altruiste fără de care capitalismul își pierde sensul uman”.

18 august

● Editorialul lui Nicolae Manolescu din nr. 33 al „României literare” (*Intelectualii*) formulează o serie de considerații critice la adresa intelectualilor publici moderni (cu excepții notabile precum Orwell) și a „răstălmăcirii” ideilor generoase ale acestora, pornind de la traducerea românească (la Editura Humanitas) a cărții lui Paul Johnson: „Influența intelectualilor asupra vieții oamenilor a fost, în general, negativă. Și, când, rareori, n-au fost nocive, ideile intelectualilor au contrastat cu modul lor de a fi. (...) Chiar și ideile valabile cum ar fi acelea privitoare la emanciparea individului, a femeii, la drepturile omului (secole de-a rândul nesocotite), la egalitate, dreptate și libertate, au fost de obicei distorsionate, până la a deveni contrariul lor, uneori în modul cel mai periculos cu putință. Cazul rousseuismului ori al tolstoianismului este, în această privință, instructiv. Distorsiunea n-a survenit doar în postumitate, prin contribuția emulilor; adesea sâmburele de răstălmăcire se găsește în chiar gândirea originară, la Brecht sau la Sartre”. □ Alex. Ștefănescu întâmpină favorabil („o prezență de care nu se poate face abstracție”) volumul de versuri *Cartea micilor erezii* al tânărului eseist, traducător și teolog Cristian Bădiliță (*Poet român afirmat la sfârșitul secolului XX*): „Adevărata natură a poeziei lui Cristian Bădiliță este un ortodoxism târziu, un ortodoxism foarte liber și... neortodox, iar de la un moment dat un ortodoxism ludic. Peste o sută de ani, un istoric literar care i-ar găsi versurile într-o bibliotecă uitată de vreme și nu

ar avea informatii despre autor, ar putea totuși să presupună că este vorba de un poet român, afirmat la sfârșitul secolului douăzeci. Român – pentru că în poezia sa se preia ceva din sacralitatea naivă evocată în poezia de la «Gândirea»». □ Într-o recenzie din seria „lecturi la zi”, Luminița Marcu comentează favorabil volumul de poeme *De-adevă* al lui Caius Dobrescu, după ce afirmă că, până de curând, „poetul era cu un pas în urma teoreticianului” (*De-a poezia*). □ Într-o scrisoare adresată lui N. Manolescu și intitulată *Despre dialogul frânt*, Gheorghe Schwartz formulează o serie de considerații subiective despre marginalizarea scriitorilor: „De ce Vă scriu Dumneavoastră toate astea? Pentru că, într-un editorial apărut cu multe luni în urmă, făceați penitență publică pentru faptul că n-ați avut habar că ați trăit în vecinătatea unor scriitori (încă vii la acea dată), scriitori a căror operă devenise deja notorie. (...) Concluzia mea este că astăzi trecem pe stradă și mai ușor pe lângă majoritatea confrăților: astăzi nu numai ei sunt anonimi, dar și cărțile lor (...) nu sunt, în cel mai bun caz, vag cunoscute doar din titlu sau dintr-o vorbă adusă de vânt. (...) Nu pretind că trebuie să ne iubim cu toții (ar fi și sățios), dat măcar să ne intereseze ce-a mai scris (și nu numai ce a făcut) și colegul de dicționar. (Un inevitabil dicționar, desigur, subiectiv și născând si el frustrări...)”. □ Ion Manolescu semnează un eseu (*Corpuri dezarticulate*) despre nuvela *Catastrofa* a lui Liviu Rebreanu, din perspectiva teoriilor neuro-cognitiviste: „Corporalitatea mecanică a personajului lui Rebreanu poate fi asociată mai multor «parametri» pre-«programați», ale căror oscilații favorizează pulverizarea kinetică finală. Printre ei, robotizarea motivațională (sub «programul» datoriei), vidarea emoțională (nu are sentimente pentru familie; preferă cazarma vizitelor acasă) și chiar mecanizarea cerebrală (creierul lui David Pop funcționează ca o bandă de magnetofon care înregistrează deciziile și atitudinile celorlalți peste conținutul decizional propriu)./ În același timp, David Pop se supune liniilor de forță ale dinamicii corporale. El este o mașină de război (un «Terminator II» rulând sub «Datorie Militară '16-'18»), fatalmente prinsă în angrenajul mega-mașinii războiului. (...) În acest context, prelungirile tehnologice ale corpului său automatizat, mitraliera și revolverul, proteze metalice care continuă mecanica nervilor, mușchilor și oaselor brațului, pot fi interpretate deopotrivă ca instrumente de construcție și destrucție kinetică (în funcție de apartenența la corpul mașinic individual sau la mega-corpul mașinic al războiului)”. □ Michael Shafir publică un drept la replică în controversa cu Dorin Tudoran, pornind de la scrisoarea lui Denise Rosenthal împotriva unor texte ale lui H.-R. Patapievici (*Scrisoare deschisă*): „Mărturisesc că articolul domnului Tudoran nu este prima sursă din care aflu, cu surprindere și indignare, despre campania lansată împotriva domnului Patapievici. Întorcându-mă la sfârșitul lunii mai la Praga după o mai lungă absență, am găsit o scrisoare de la un prieten din Germania al cărui nume nu sunt autorizat să-l dezvălui. Prietenul meu, critic literar de

origine română și o prezență constantă și pertinentă în România după 1989, își exprima indignarea față de campania lansată în Canada și Statele Unite contra domnului Patapievici și alături (nu cunosc sursa de la care i-a parvenit documentul, așa cum nu o cunosc nici pe aceea de la care i-a parvenit domnului Tudoran scrisoarea domnișoarei Rosenthal) un text semnat de către (pentru mine) ilustrii necunoscuți Andrei Damian și Laszlo Ferenc (USA) și Robert Strong și Fiona McKinnon (Canada). Textul era identic în conținut, dacă nu în formă, cu cel reprodus de către dl. Tudoran și atribuit domnișoarei Rosenthal. (...) Unele din textele incriminate de cei patru și aparținând domnului Patapievici le cunoșteam, fiind oarecum recente. Era vorba de *Deriva ideologică*, *Comunismul american* și *Minoritățile imperiale*. Nu am fost (și nu sunt) de acord cu domnul Patapievici în ceea ce privește conținutul nici unuia din acestea. Ei, și? Dacă aș îndrăzni să presupun că domnul Patapievici a citit textele mele, aș înclina să cred că nici Domnia Sa nu a fost de acord cu unele din ele. Ei, și? Domnul Patapievici este un gânditor de coloratură liberal-conservatoare, eu sunt un autor de texte în general liberal-civice sau liberal-social democrate (diferența e minimă), cu accentul pe «democrate». Cel puțin așa cred. De aici și până la abrutizarea domnului Patapievici ca unul ce ar întruchipa un spirit opus ethosului Societății Deschise e cale lungă, și nu îl invidiez pe directorul tezei domnișoarei Rosenthal dacă doctoranda sa nu înțelege acest lucru. Dar în textul celor patru era vorba și de vederile presupus antisemite ale domnului Patapievici. (...) Nu știu cine «încurcă borcanele» aici, Rosenthal sau Tudoran. Și asta deoarece opiniile mele despre texte apărute în «România literară» și (greșit interpretate, opiniile vreau să spun) în revista «22», sunt amalgamate cu celelalte «evaluări» ale textelor domnului Patapievici. Rigurozitatea îmi impune, deci, a mă referi numai la textul celor patru. Ei înfierau și articolul *Refuzul memoriei*, despre care scriau că autorul «folosește în mod duplicitar și discutabil» (cum adică s-ar combina cele două nu prea știu) «memoria evreiască a Holocaustului în contextul resuscitării post-comuniste a fundamentalismului creștin-ortodox și a antisemitismului». Cum textul cu pricina era mai vechi, am ținut să-l revăd, spunându-mi că s-ar putea să fi omis o importantă (Patapievici nefiind un «oarecare») «pietricică» dintr-un mozaic (sic!) pe care îl urmăresc îndeaproape de ani de zile. Și am fost ușurat și fericit să constat că (excepție făcând o nefericită formulare din chiar ultima frază a articolului) aș fi semnat eu însumi acest articol, presupunând că aș fi fost în stare să îl scriu (...). În ipoteza că (...) domnul Patapievici ar fi un versatil (...) antisemit, tot nu aș fi recurs la modalitatea celor 4+1 de a «combate» fenomenul. Nici nu înțeleg, dat fiind faptul că doamna Renate Weber, directoarea Fundatiei Soros-România, apare și ea ca fiind unul din «referenții» domnișoarei Rosenthal, de ce aceasta din urmă nu i s-a adresat personal. Ar rezulta că domnișoara Rosenthal se plânge nu numai de prezența domnului Patapievici în Comitetul de Conducere al

Fundației Soros-România, dar și de conducerea acestui comitet de către una din «referentele» Domniei Sale. Indiferent de această clară incapacitate a mea de a face față unor balcanice subtilități transferate de pe Dâmbovița peste ocean, dacă aş avea ceva de spus contra domnului Patapievici aş face-o public, nu prin scrisori ce îmi amintesc de alte locuri și de alte timpuri”. Scrisoarea lui Michael Shafir („analist principal pentru Europa centrală și de sud-est, Radio Europa Liberă, Praga”) este însoțită de următoarea notă a redacției: „Am pus la dispoziția d-lui Dorin Tudoran textul de mai sus. Publicăm în paginile 12-13 replica d-sale”. ■ Textul-replică al lui Dorin Tudoran se intitulează **Reabilitologul**: „Ani de zile am respins convingerea multora că dl Michael Shafir este, de fapt, un reabilitolog deghizat în analist politic. Până m-am trezit cu Domnia sa mărturisind, nesilit de nimeni, că prietenia pe care mi-o purtase era una între ghilimele și acuzându-mă că aş fi ceea ce ştie sigur că nu sunt, că nu am cum fi. Ce reabilita în acest caz dl Shafir? Mitul unei vinovații care nu trebuie să moară, cu nici un chip, chiar și în lipsă de vinovați, fiindcă, altfel, oameni ca Domnia sa chiar ar trebui să se ocupe cu ceea ce sunt abilitați să facă, și nu de hingherit pe unde nu se cuvine, năzărindu-li-se că suntem primejduiți de nu știu ce fel de turbare. Mai an, dl Shafir a semnat o poliloghie aberantă în «Sfera politicii» (nr. 61, iulie august 1998), acuzându-mă de rinocerită, boală de care ar fi loviți și alții, dnii Nicolae Manolescu și Mihai Zamfir de exemplu. Deși nu sunt shrinkul (psihoanalistul sau psihoterapistul) dlui Shafir, i-am răspuns cu indulgență, răbdare și aproape punct cu punct spre a-i risipi năzăririle (*Lectura de rasă*, «România literară» nr. 32, 1998). Dl Shafir însă recidivează acum într-o scrisoare adresată «României literare». Prilejul i-l oferă articolul meu *Delațiunea - hobby sau drog?* («România literară» nr. 29, 1999) în a cărei primă parte mă ocupam de fapt nu de o delațiune, ci chiar de un denunț calomnios (nu sunt prezentate nici un fel de probe) comis de dra Denise Rosenthal într-o scrisoare adresată dlui George Soros./ Scrisoarea-denunț sugera și o verificată și verificabilă similitudine, dacă nu chiar o identitate, între opiniile trei Rosenthal și cele aparținând unor autori ca dl Gabriel Andreescu, dl George (probabil Radu) Ioanid, dna Mihaela Miroiu, dl Michael Shafir, dl Vladimir Tismăneanu, dl Leon Volovici și dna Renate Weber. Cum denunțate erau antisemitismul unei reviste ca «România literară», antidemocratismul dlui H.-R. Patapievici (declarat incompatibil cu poziția de membru al Comitetului de Conducere al Fundației Soros-România) și calitatea de vehicul al revistei «22» pentru ideile antidemocratice ale dlui Patapievici, consideram că ar trebui să aflăm chiar din partea celor indicați de autoarea denunțului în ce măsură împărtășesc cu adevărat opiniile trei Rosenthal, care din ei și între ce limite au avut schimburi de idei pe teme indicate în scrisoarea-denunț de către dra Rosenthal./ (...) Dl Shafir nu era, în nici un chip, subiectul textului meu; nu avea și nu are la ce să-mi dea o replică. Ce fusese invitat să facă era o precizare, pentru a clarifica o afirmație a trei

Rosenthal, nu una a mea. (...) Dl Șafir trebuie să-si creeze, încă o dată, statutul de agresat (...). Domnia sa nu se mulțumește să lămurească, punctual, aspectele sugerate de mine, ci ține, cu tot dinadinsul, să facă un număr de detururi sclifosit-ironice pentru a-mi da... o replică./ Dl Șafir tratează la un timp ipotetic, ca să zic așa, afirmații pe care eu le-am citat din textul scrisorii-denuț, încercând să arunce o discretă umbră de îndoială asupra existenței lor, a sensului pe care le-au căpătat în traducerea mea. Procedeu folosit în acest caz de reabilitologul Șafir este relativizarea – poate că așa a scris dra Rosenthal, poate că nu; poate că autoarea scrisorii folosește impropriu un anume termen, poate că cel care «încurcă borcanele» este Tudoran (...). Important, în cazul pe care-l discutăm, nu era și nu este sursa ori cum am intrat eu în posesia unei copii a scrisorii-denuț semnate de dra Rosenthal, ci mizerabilul procedeu folosit de autoare, acuzațiile aberante cuprinse în denunțul ei (...), mentalitatea ce se citește în spatele unui asemenea gest. (...) E vorba de un trist privilegiu pe care, mai direct ori mai discret, îl cer unii: să denunțe, dar să nu se știe că au făcut-o; să poată spune orice, în spatele ușilor închise, despre o țară, un popor, personalități, publicații etc., dar victimele (și opinia publică) unor asemenea atacuri ori chiar campanii calomnioase să nu afle, niciodată și în nici un chip, despre aceste denunțuri, în schimb, să suporte, totdeauna și cât se poate de nedrept, consecințele. (...)/ Scrie dl Șafir: «Mărturisesc că articolul domnului Tudoran nu este prima sursă din care aflu, cu surprindere și indignare, despre campania lansată împotriva domnului Patapievici». Atât de «surprins» și de «indignat» a fost dl Șafir, încât a tăcut mâlc până la apariția articolului meu. Cum tot mâlc a tăcut (o face în continuare) până acum și despre un denunț făcut împotriva mea, în urmă cu mai bine de un an, de un amic al Domniei sale. (...) Dl Șafir riscă să calce pe urmele lui Nicolae Ceaușescu și a slugilor sale care găseau de cuviință că vinovat «de situația creată» nu era Ion Gheorghe, plagiatorul unei traduceri din Lao Tze, ci subsemnatul, care doar dezvăluisem potlogăria. (...)/ Răspunsul la dilema dlui Șafir privind «încurcarea borcanelor» este foarte simplu – dl Șafir încurcă borcanele. Fiindcă nicăieri în textul meu NU afirm că dra Rosenthal îl acuză pe dl Patapievici de antisemitism. (...) În această chestiune, dl Șafir insinuează cu nerușinare. Și, mă rog, cine se ocupă cu «amalgamarea» de care vorbește? În nici un caz eu. Lucrurile îmi par evidente: că se discută ori nu despre antisemitism, dl Șafir aduce în discuție acest flagel spre a-și dovedi utilitatea, spre a-și crea premise pentru relansarea unei polemici de felul celei declanșate aiurea anul trecut, polemică în care s-a încurcat lamentabil și pe care nu a mai putut să o ducă la capăt din lipsă de probe și argumente convingătoare./ E greu de înțeles ce vrea să spună dl Șafir când afirmă că opiniile Domniei sale despre anumite texte din «România literară» au fost greșit interpretate. (...) Dl Șafir ne-a acuzat, absolut aiurea, în «Sfera politicii», pe dl Nicolae Manolescu și pe mine, de rinocerizare, adică de

manifestări antisemite. I-am răspuns cu argumente și probe, adică cu exact ceea ce lipsea «demonstrației» Domniei sale. L-am înțeles greșit? Adică, ne lăuda, și noi, ca niște imbecili, am crezut că ne acuză? Dl Shafir ori e un cinic fără vocație, ori se dă după cais, neobservând că se află în mijlocul deșertului. (...) / Ori e laie, ori bălaie. Este ori nu, după dl Shafir, dra Rosenthal certată, cum afirmam eu, cu buna-cuviință? (...) Cum să nu te întrebi dacă nu avem de-a face cu o personalitate multifățetată, când, în același text, dl Shafir scrie, mai întâi, că nu și-a «schimbat cătuși de puțin (ba dimpotrivă)» opiniile pe care îi face «onoarea» să le împărtășească și dra Rosenthal (evident, cele privind rinocerizarea lui Nicolae Manolescu și a subsemnatului), iar, mai apoi, afirmă despre aceleași opinii că au fost «greșit interpretate»? / (...) Afirmatia dlui Shafir că «avertismentul» meu («asemenea campanii nu se opresc niciodată la o singură victimă») a stârnit nu știu ce reacții (distrugătoare, nu?) împotriva Domniei sale din partea «unora din redactorii și colaboratorii permanenți ai revistei 22» cred că ea indică, dacă mai era nevoie, ridicolul în care se complăce dl Shafir de la o vreme. (...) Apoi, dacă ar și citi presa românească, pe care o comentează (direct ori indirect) în textele sale săptămânale, dl Shafir ar ști că, din păcate, de o bună bucată de vreme relațiile dintre conducerea revistei «22» și subsemnatul nu sunt de natură să-i facă pe colegii de la revista Grupului pentru Dialog Social să reacționeze cum hazliu îi acuză Domnia sa. (...) / Pe de o parte, dl Shafir se delimitează de unele opinii ale dnei Rosenthal, iar pe de altă parte, în fond, o exonerează. Profesiunea pe care a îmbrățișat-o dl Shafir, reabilitologia, se bazează și/tocmai pe acest oximoron – exonerarea prin delimitare. Și mă întreb dacă nu cumva adevăratul tâlc al textului shafirian de azi nu este cumva următorul: da, dra Denise Rosenthal a cam călcat în gropi cu acest denunț, dar expunerea publică a acestui denunț dovedește, încă o dată, că Tudoran și «România literară» sunt cu totul rinocerizați. (...) Dl Shafir este astăzi un pasionat vânător de vrăjitoare. Hinghereala la care se pretează mă face să constat că «liberal-social democrația» Domniei sale nu cu «liberal conservatorismul» are doar diferențe minime, cum scrie, ci cu un ceausism sadea. (...) Fără să îmi dau seama, am practicat eu însumi reabilitologia, atunci când refuzam să accept că prietenul meu Michael Shafir era altceva decât mă încâpățânam să cred. Astăzi trebuie să recunosc că am obosit. Și, iată, îmi accept înfrângerea cu cea mai profundă umilință: nu pot, totuși, să fac bici din orice”.

● Revista „Orizont” (nr. 8) găzduiește o anchetă axată pe întrebarea „*Ce importanță mai are, pentru scriitorul român, ideea de grupare literară?*”. Răspund, între alții: ■ *Horia Bădescu*: „În general vorbind, consider că, în orice timp, în literatură mai ales, grupările literare își au rostul lor. Uneori acest lucru aduce limpeziri, uneori creează direcții foarte fertile în dezvoltarea unei literaturi. (...) Deci cred că nu numai teoretic, da și practic, ideea de grupare ideea de grupare literară se suține, creează o atmosferă de dialog, pune

în discuție ceva. Ori dialogul este benefic oricând, în orice context, pentru orice manifestare a spiritualității umane. În ceea ce privește raportul fiecăruia dintre creatorii care alcătuiesc o grupare și cadrul teoretic pe care îl lansează această grupare, aici problema se poate pune din două puncte de vedere. Mai întâi cred că o asemenea grupare se constituie pe, cel puțin, niște afinități de concepție literară, deci pe lucruri afine în ce privește modul de a vedea scriitura și locul scriitorului în lume, iar pe de altă parte, înregimentarea într-o grupare nu presupune un spor de valoare pentru cei care fac parte din această grupare. (...) Încadrarea într-o grupare este la urma urmei o chestiune de istorie literară, nu de judecată estetică”; ■ *Ion Cristofor*: „Pentru generația mea, Cercul literar de la Sibiu a fost un model. Noi n-am putut urma cu fidelitate, și nici n-a fost aceasta intenția noastră, de-a urma îndeaproape estetica cercului literar de la Sibiu. Totuși pentru noi a funcționat ca un model. Cred că grupările sunt necesare, dacă acestea nu sunt simple coterii, dacă nu sunt simple grupări bazate pe alte interese decât cele literare, culturale. Ele pot avea un rol benefic. Cu atât mai mult cu cât traversăm o perioadă tulbură și cred că și un manifest, sau mai multe, ar fi interesant de redactat. Deși nu cred în dirijarea literaturii, grupurile literare au funcționat în toate perioadele istoriei”; ■ *Gheorghe Grigurcu*: „Cred că noțiunea de grupare literară poate fi înțeleasă în două feluri. În primul rând este un fenomen natural. Scriitorii se grupează și astăzi, ca și în trecut, în funcție de vârste, de afinități. În al doilea rând, este vorba de o mentalitate de grup, deci de o chestiune subiectivă, care mie mi se pare mai mult sau mai puțin dăunătoare dezvoltării unei individualități. (...) Cred că putem aborda cu seriozitate gruparea în sensul în care e un fenomen obiectiv de istorie literară, în cele din urmă, și cu mari rezerve în sensul subiectiv al apartenenței sau non-apartenenței la ea din punctul de vedere al unor interese sau mai curând iluzii”; ■ *Simona-Grazia Dima*: „În ceea ce mă privește, am încredere, întâi de toate, în individualitatea creatoare. Cred și în ideea de grupare, dar numai în măsura în care ea reprezintă o fericită simbioză a unor artiști bine definiți. În această accepție, a armoniei personalităților care își respectă reciproc ființarea și distanța necesară, consider ideea de grupare oricând valabilă și oportună. Mi se par precare, în schimb, falsele grupări literare, în cadrul cărora, sub masca unor principii mai degrabă clamate decât însușite, se urmăresc, prin procedee, *mutatis mutandis*, de tip «comado», țeluri precise și instaurarea unor mini-dictaturi personale, în lipsa oricărui relief programatic, valoric și expresiv”. □ Într-un interviu acordat lui Lucian Alexiu, profesorul Deliu Petroiu vorbește despre anii săi de ucenicie, despre Cercul Literar de la Sibiu, despre colegii de generație: „*Cercul* a însemnat viața trăită într-un fel de comunitate. Nu era numai scrisul important, erau importante chiar întâlnirile zilnice pe care le aveam. Fie că stăteam pe bănci, fie pe barele de la o farmacie, pe coridoarele facultății, la berăria «Bufnița». Acolo se legau prietenii”. Despre Lucian Blaga: „Era un efort mare să-l urmărești timp de

două ore. Una era cartea scrisă, pe care o citești, o recitești, dar așa, să ți se propună idei, de o anume gravitate, pe viu, era obositor. (...) La seminar avea puneri la punct. Ne scutea să cădem în greșeli”. Apropoiindu-se de prezent, D.P. adaugă: „Noi trăim într-un nou ciclu de cultură, care se naște acum. (...) Unele activități produse de artiștii plastici (și nu dintre cei mai neînsemnați) șochează. (...) Cred că noi aparținem unui mod propriu de a gândi, de a simți. Tinerii opun tot mai mult rezistență. E rolul lor să constituie artistic și să fundamenteze estetic aceste activități și forme contemporane. Fiecare «ciclu» – epocă de cultură – începe cu bâjbâieli, se consolidează și apoi se erodează. Până devine atât de subțire încât se pierde într-o nouă epocă de cultură care va urma”. □ Alexandru Ruja salută, în textul său de la „Cronica edițiilor”, apariția *Integralei operei poetice* V. Voiculescu: „Nu atât conștiința religioasă încarcă de valoare poezia [lui V. Voiculescu], nu parafrizarea ori alegorizarea unor motive biblice, ci drama căutării, a aspirației spre înaltul divin. Aici se găsește stratul mai adânc al poeziei voiculesciene, începând cu *Poeme cu îngeri* până la *Întrezăriri* (1939). (...) Poetul este un iluminat, *Ultimele sonete* fiind nu doar o operă de frapantă originalitate, dar și de evidentă irepetabilitate”. □ Livius Ciocârlie își continuă rubrica de *Fragmente*, iar H.-R. Patapievici publică două pagini de *Jurnal*. □ Sub titlul general *Ecografii*, Mircea Mihăieș semnează, la rândul său, o pagină de *Jurnal*. □ Sunt prezenți în sumar cu poezie: Ioan I. Popa (cu texte prefăcute de Liviu Țeghuiu: „Făcând parte din marea familie a boemei artistice timișorene a anilor '70-'80, Ioan I. Popa este astăzi, practic, un necunoscut”), Ioan Morar, Alexandru Dohi și Ion Chichere. □ Eugen Bunaru realizează un interviu cu Viorel Marineasa: „*Mă simt precum un cioclu cu melon*”. V.M. despre cenaclurile studențești: „Cenaclul studențesc merită perpetuat chiar făcându-i-se respirație artificială. Necesitatea unei forme asemănătoare, colocvială, se simte și la noi, ai bătrâni, căci reuniunile noastre de dată recentă au un singur sens al comunicării, sunt mai mult niște spectacole în care unii își arată talentele, iar alții aplaudă sau *se râd*”. În legătură cu implicarea sa în politică, scriitorul interviuează mărturisește: „Dezamăgirile sunt extrem de instructive. Oricum, nu putem trăi sub un clopot de sticlă. Știu, există senzația că dușmanii democrației folosesc mai eficient, pentru a-și face propriile jocuri, instrumentele democratice decât cei ce o iubesc cu adevărat. Dar, din alt punct de vedere, e reconfortant că am dat de gustul libertății și n-o să renunțăm la el de hatârul tâmpiților, al hoților și al impostorilor”. ■ Pe aceeași pagină cu interviul, Eugen Bunaru semnează un scurt text despre Viorel Marineasa intitulat *Poezia prozei*: „Probabil puțini iubitori de literatură (...) își amintesc, astăzi, că prin anii '70-'80 putea fi întâlnit, semnând poeme de o stranie frumusețe (cu predilecție în revista «Forum studențesc») un poet cu nume nu mai puțin bizar, Gabriel Mehadia. Probabil și mai puțini vor fi fiind cei care știu sau vor fi aflat, în timp, că sub acest nume (firește, de împrumut), se «ascunde» nimeni altcineva decât

prozatorul de mai târziu, unul din liderii optzecismului timișorean, Viorel Marineasa. (...) În prozele sale cele mai frumoase, Viorel Marineasa rămâne un profund și rafinat poet”. □ O pagină de evocări îi este dedicată lui Mircea Nedelciu: ■ *Robert Șerban (Proprietarii de agende)*: „De Crăciun, în 1998, l-am sunat pe domnul Nedelciu să-i urez Sărbători fericite. L-am întrebat cum merge scrisul la roman. «Cum crezi tu că se poate scrie când stai într-un scaun cu rotile?», a fost răspunsul său. Altceva credeam că o să scriu, aici, despre Mircea Nedelciu. Poate o proză în care să fie vorba despre un adolescent ce are probleme cu identitatea. Asta până când întâlnește un personaj cu barbă, cu o voce ușor răgușită, dar sigură, de actor italian. Tânărul înaintază prin viață, iar personajul își instalează, din când în când, tabăra în preajma sa și continuă să-i transmită ceva din propria-i siguranță. La un moment dat, tânărul se apropie de 29 de ani, vocea lui nu mai are inflexiuni adolescente, dar personajul moare. Tânărul află vestea de la radio și vrea să plece la înmormântare, dar în țară sunt inundații, trenurile nu ajung la destinații, se anunță vreme și mai rea. De la personaj, tânărului îi rămân câteva cărți, niște fotografii, mai mult amintiri. A, și un autograf darar septembrie '88, caligrafiat cu pixul negru pe o pagină ruptă dintr-o agendă italienească”; ■ *Dorian Branea (La moartea unui precursor)*: „Mult timp, Mircea Nedelciu a fost pentru mine doar un om bolnav. Ființa concretă, fizic completă și mobilă nu mi-a parvenit decât estompată, o *persona* ironică ce se arăta oricum rar în textele sale ori prin ricoșeu. (...) Învățam literatură pentru admiterea la Universitate în camera în care Mircea Nedelciu scrisese pagini bune din *Femeia în roșu*, cândva la sfârșitul întunecatului deceniu nouă. Aflasem de fertilitatea sa, fabuloasă pentru un scriitor cu stil, și de puncutalitatea cu care își onora deadline-urile programului de scris. (...) Îl vom reține ca scriitor, și mă aștept de pe acum ca, fie în manualele de literatură în care intra cu pagini consistente, destul de cert sau în multe comentarii ale rețelei de meditații, viața lui încheiată prin suferință să se amestece inoportun, deși hermeneutica literară de factură biografică întâlnește aici un obstacol metodologic de nedepășit. (...) Merită să ni-l amintim pentru acest pionierat și să ne gândim că, murind, a dispărut nu numai un filiat al mării literaturi, ci și un mare precursor al industriei culturale”.

19 august

● Un articol al lui Octavian Paler din „Curentul”, *Istoria ca farsă*, pornește de la propunerea unor parlamentari de a relua procesul lui Nicolae Ceaușescu: „La prima vedere, inițiativa pare binevenită. Am putea arăta lumii că știm să deosebim între o mascaradă judiciară și o judecată dreaptă. (...) Oare chiar știm? Evident, dacă de la o rejudicare a lui Ceaușescu am putea aștepta aflarea unor adevăruri despre ce s-a întâmplat în culise în decembrie '89, ar merita efortul. În privința asta însă, eu, unul, nu am iluzii. (...) Că «procesul»

desfășurat la cazarma din Târgoviște a fost o rușine judiciară, o farsă grotescă, nu încapă îndoială. (...) Cine, dintre noi, a simțit nevoia să protesteze *atunci* împotriva acelei caricaturi de proces? (...) Acel proces care a șocat lumea civilizată a închis cu o crimă un regim criminal. Dar, în acele zile, toți am fost de acord cu acel final, sau mă înșel? (...) / În opinia mea, acel proces trebuie să rămână ceea ce a fost: dovada că prăbușirea lui Ceaușescu nu ne-a adus, cum ne place să credem, o deplină libertate de gândire, pe care doar teroarea o împiedicase să se exprime. Existau în noi bariere sau deformări care ne-au făcut să socotim fatalitate a revoluției un proces stalinist. (...) / Un proces ar trebui organizat, poate, dar nu unul al lui Ceaușescu. Ar trebui să ne întentăm *nouă* un proces pentru a încerca să răspundem la niște întrebări neplăcute”.

20 august

• În „Curentul”, Ștefan Aug. Doinaș abordează *Problema generațiilor literare*, incitat de un articol pe aceeași temă al lui G. Dimisianu, din revista „Ramuri”, și de un text scris, în completare, de N. Manolescu pentru „Contemporanul”: „Ceea ce mă miră, la amândoi acești critici, este viziunea calendaristică, așa zicând, asupra temei respective: generațiile sunt socotite exclusiv în funcție de anii care încadrează nașterea (și moartea) scriitorului, fără a ține seama de activitatea, ca atare, a respectivului autor. Este ignorat total modul în care cristalizează (...) spiritul epocii (...), adică participarea efectivă la o «școală literară», la o «direcție critică», la o «orientare ideologică» a scriitorilor. / (...) Noțiunea de «generație literară» nu poate fi utilizată decât în cadrele unei culturi libere, care n-a suferit constrângerea nici unei ideologii, care n-a fost viciată de nici o ingerință a politicului. În cultura română se poate vorbi despre «generații literare» numai până în anul 1948, când regimul dictaturii comuniste a viciat grav apele vieții literare; începând de la acea dată, «generațiile literare» au încetat să mai existe. (...) / Să mi se ierte exemplul pe care-l dau. Din ce generație literară fac parte eu, Ștefan Aug. Doinaș, născut în 1922, afirmat în cadrul Cercului Literar din Sibiu între 1943-1945, debutând editorial abia în 1964, publicându-mi cărțile de poezie, critică și traduceri abia după această ultimă dată? (...) Mai putem vorbi despre «generația anilor '60», aceea a lui Nichita Stănescu, ca fiind generația ce marchează revirimentul poeziei române moderne postbelice, când – în realitate – decada '60-'70 a fost perioada în care a reapărut masiv – după ani de interdicție – tocmai «generația» noastră, a celor care debutasem în anii războiului? Este de conceput aportul înnoitor al tinerilor de aceeași vârstă cu Nichita Stănescu fără aportul «bătrânilor» (...) de vârsta mea? Ce etichetă vom pune pe fruntea lui A.E. Baconsky: cea care-l face prizonier al «generației proletcultiste» din anii '50 sau aceea care-l arată desprinzându-se din mrejele ei, pentru a contribui la modernismul anilor '70? (...) / Orice discuție despre «generațiile literare» postbelice mi se pare irelevantă. Ea ar trebui să fie înlocuită cu o dezbatere asupra «artelor poetice» care separă – dacă într-adevăr fac lucrul acesta! – pe

unii scriitori născuți în 1950, de pildă, de alții născuți în 1975. «Șaizeciștii», «optzeciștii», «nouăzeciștii» etc. – toate aceste etichete scoase din Buletinul de populație au fost, pe drept cuvânt, ironizate de spiritualul critic Cornel Regman: ele nu spun nimic, atâta timp cât, dincolo de data de naștere a unui scriitor, nu apar datele definitorii ale activității sale literare. (...) / Putem vorbi despre o reală «generație literară», atunci când în spatele datelor calendaristice se profilează relieful bine conturat – ideologic și estetic – al unei orientări unice. Maiorescu, Eminescu, Caragiale, Creangă formează aceeași generație literară fiindcă în spatele lor stă Junimea. Regman, Radu Stanca, Ion D. Sîrbu, I. Negoșescu, Eta Boeriu, Ovidiu Cotruș, Nicolae Balotă sunt din aceeași generație nu pentru că s-au născut, toți, între 1919 și 1926, ci pentru că în spatele lor se află Cercul Literar, indiferent peste câte decenii (...) se va întinde activitatea lor literară. Dar oare despre Ov. S. Crohmălniceanu, Paul Georgescu, Ion Caraion, Geo Dumitrescu, Marin Preda, A.E. Baconsky (născuți între 1920 și 1925) mai putem spune că formează o aceeași generație?».

23 august

● În suplimentul literar al cotidianului „Azi”, Viorel Sâmpetrescu comentează anumite aserțiuni ale lui Laurențiu Ulici despre Eugen Simion: „Ca un cititor onest ce mă consider, încerc să înțeleg «mecanismul» care a declanșat în pixul criticului-senator («Curentul») vorbe care sunt mai degrabă «pătimașe» decât «echidistante». L. Ulici îi urmărește profilul lui Eugen Simion de la «începuturi» (când acesta «împărtășea cu argumente estetica marxistă») și până în momentul 1996, când își «clamează vocația democratică». Este dreptul lui L. Ulici să urmărească pe ore, zile, luni, «promoții» profilul oricărui scriitor român ori străin. Este dreptul lui, se înțelege, să își asume judecățile de valoare. Însă, în foiletonul de care mă ocup, L. Ulici scrie (...): «E inutil să spun că nu fac nici un fel de legătură între talentul critic al lui Eugen Simion, atâta cât este, și comportamentul său, așa cum este». V.S. observă că E. Simion „lasă istoria să-și împlinească rostul, fără a se lăsa copleșit ori împins de la spate de frisonul «revizuirilor critice». Necesare, la modă și cam atât. Dacă «lybrisul» său va fi «mai devreme sau mai târziu pedepsit» – cum anunță, de pe acum, sentențios, redutabilul expert în antologii, Laurențiu Ulici – asta rămâne de văzut. A discuta despre «talent și caracter» ori a glosa pe marginea formelor de «deraiere caracterială» – iată ipostaze care ar putea prezenta un anumit grad de interes. Util pentru unii, incitant pentru alții. A nu le pune (ipostazele) în relație cu *opera* este «ceea ce se și vede cu ochiul liber»: un inutil «potențial de oportunism»”.

24 august

● Alexandru George publică în „Adevărul literar și artistic” (nr. 482) prima parte a unui articol intitulat *Fericirea, când reiese din statistici*, comentând un studiu al lui Daniel Barbu – *Destinul colectiv, servitutea involuntară*,

nefericirea totalitară: trei mituri ale comunismului românesc – dintr-un recent volum colectiv coordonat de Lucian Boia, *Miturile comunismului românesc* (1998): „...mă opresc la ceea ce este esențial în demonstrație: că pe baze statistice nu se poate dovedi decât că «numai 1.500.000 de persoane, adică maximum 8% din populația totală» a fost «afectată de represiune în diferite grade». Și că «acei care au avut de suferit sub totalitarism au fost mai puțini sau mai mulți decât cei care au avut de câștigat de pe urma instalării totalitarismului. Cu alte cuvinte, societatea românească în ansamblul ei a resimțit comunismul ca pe o strategie represivă, la nivel personal și general, sau, dimpotrivă, ca pe o soluție a dezvoltării, globale și individuale?». (Deși toate de mai sus sunt date sub semnul întrebării, răspunsul direct sau indirect este mereu afirmativ în articol)./ (...) Eu însumi am afirmat că regimul comunist a lovit direct doar într-o parte a populației, că n-a fost un tăvălug atoatenimicitor, că n-a instituit o «noapte» totală, absolută, că unii cetățeni ai noștri au profitat ori s-au acomodat convenabil, aceasta și explicând popularitatea de care se bucură încă unele vechi cadre, în frunte cu Ion Iliescu. Ba am mai spus că firea omenească se dovedește așa de ticăloasă încât se bucură de nenorocirea altora sau, atunci când supraviețuiește unei catastrofe, consideră că are un drept dat de Providență la un anume tip de revanșă. (...)/ DI Daniel Barbu consideră că toți cei care nu au fost loviți de comuniști au profitat de programul acestora de dezvoltare și că deci au avut motive să fie fericiți sau măcar foarte satisfăcuți. (...)/ Felul în care d-sa folosește datele statistice nu este «cinic», ci fundamental eronat. La bază stă o greșală grosolană și simplă de logică”. (A doua parte a articolului va apărea în nr. 483, din 31 august 1999: „Mitul construcției socialiste a fost susținut actov decenii întregi și a câștigat pe mulți naivi. El avea drept corolar pozitiv urbanizarea galopantă, plasarea de «obiective» industriale neeconomice în zone defavorizate, calificarea rapidă a «proletarilor», antrenarea lor în uzine și pe șantiere de aproximativă utilitate. (...) Când s-a pomit proiectul Metroului bucureștean (cântat cu mult înainte de a se fi săpat un metru la el) s-a vorbit ca de o realizare fără precedent în tehnica românească. Evident, valoarea propagandistică era maximă; costul și efortul aruncat în spinarea «populației» nu conta. Pe scurt, programul economic era subordonat celui politic, mult prioritar”. A treia parte a articolului: în nr. 484, din 7 septembrie 1999.)

● În „Curentul”, Mircea Cărtărescu publică un articol despre **Proza lui Eminescu**: „Mă întorc, iar și iar, la faimosul număr despre Eminescu al «Dilemei», dacă nu cel mai bun, în orice caz cel mai comentat din întreaga colecție a revistei. După o sută de ani de singurătate – adică de adulație necondiționată, de capitulare mistică în fața unui mit național abil manipulat și a unei poezii necitite și neînțelese – Eminescu arată din nou o față vie, neretușată./ A nemulțumit, bineînțeles, faptul că o serie de oameni de cultură s-au arătat favorabili revizuirii (...) operei marelui romantic: faptul echivala cu

punerea la îndoială a dogmelor unei religii. A revoltat multă lume evidențierea, din documente, a imaginii unui om care nu era, cum spune povestea, nici înalt, nici frumos ca un înger, ci dimpotrivă, un om al durerii, un martirizat de viață. Fotografiile lui Allan Poe sau Baudelaire arată și ele, în definitiv, astfel de oameni./ Cel mai tare însă a supărat impertinența unor «puști», a unor «imberbi», a unor «nimeni» de a recunoaște deschis că nu le place Eminescu, că nu consideră genial fiecare vers al lui și întreaga lui operă sacrosanctă asemenea Coranului. (...) De asemenea, articolele lor chiar *erau* puțin extremiste (...), însă se știe că fiecare idee valoroasă și-a avut extremiștii ei, grupuri de presiune care o impun privirii publice, chiar și prin violență și exces. Când a scris *Nu*, Ionescu era încă și mai «imberb» și mai «nimeni» decât tinerii semnatari în «Dilema». Pe mine personal acele excese m-au încântat. Nu le-am privit nici o clipă ca pe un afront adus marelui poet, ci ca pe o devastatoare ironie la adresa idolatriilor religiei eminesciene (...)/ Totuși (...), unele observații de amănunt ale junilor autori Răzvan Rădulescu și T.O. Bobe (...) m-au făcut să mă gândesc la *pertinența* lor. Mai cu seamă una dintre ele m-a mirat, cea care se referea la proza lui Eminescu. Răzvan Rădulescu spune undeva în articolul lui că aceasta e de necitit, ceea ce pentru mine, care o recitesc în fiecare an, e foarte straniu. (...) Nu citesc nici eu cu plăcere verbioasele torente ale prozei romantice, dar proza lui Eminescu e pentru mine ceva foarte special. Eu n-o mai pot citi inocent, pentru că nu doar scrisul meu, ci însăși *forma mentis*, atât cât mi-o înțeleg eu însumi, i se datorează într-un fel, printr-o întâmplare care putea foarte bine să nu fie. Dar atunci n-aș mai fi fost nici eu cel de acum și de treizeci și ceva de ani încoace./ De ce cumpărase tata *Proza lui Eminescu*, cunoscuta ediție îngrijită de Eugen Simion, habar n-am. (...) Habar n-am nici de ce am luat cu mine, când am plecat în prima mea tabără, după sfârșitul clasei I, tocmai acea carte. Până atunci nu mai citisem decât una singură, *Basmе populare românești*. (...)/ E singura carte pe care am citit-o vreodată așa: cuvintele ei devenind, instantaneu, obiecte./ Nu știu cum e cu adevărat proza lui Eminescu, dacă se mai poate citi sau dacă nu e cumva o grămadă de elucubrații. Eu am deschis însă ochii pe paginile ei și ele m-au contruit interior, așa că le datorez mult din ce simt eu că e bun în mine și-n scrisul meu”.

● Într-un articol din „Academia Cațavencu” (nr. 33) de la secțiunea „Show biz da’ culți”, sub titlul *Căsătorie spre centrul „cuvântului”* (semnat *Haiducii lui Șaptemirese pentru Șaptecai*) este comentat un top al revistei „Cuvântul” – despre „cei mai căsătoriți (divorțați)” artiști (actori, prozatori, poeți, critici): „Pe locul întâi stă detașat Traian T. Coșovei cu cinci căsătorii. Printre cei cu trei căsătorii un caz înduioșător este cel al poetei Angela Marinescu, care s-a căsătorit de două ori cu același bărbat, poetul Paul Daian. Lipsesc din top cei care, căsătoriți fiind, și-au părăsit domiciliul conjugal, s-au aciuat la iubită, apoi și-au tras o amantă. Noi știm câțiva artiști care au pățit chestia asta, dar n-

o să-l pomenim decât pe Nichita, care, căsătorit fiind cu prozatoarea D.C., între anii 1962-1981, a avut până la a treia căsătorie (în 1981, cu Dora), mai multe iubite oficiale și diverse iubite deloc așa. Mai interesant decât topul artiștilor de mai multe ori divorțați ar fi cel al domnilor artiști care s-au căsătorit cu doamne mai în vârstă decât ei [exemplul Liviu Ciulei – Lucian Pintilie, căsătoriți pe rând cu Clody Bertola]. Dar, poate, locul întâi îl deține aici Petru Dumitriu, care s-a căsătorit în 1956, la 32 de ani, cu H.Y. Stahl, care avea numai 56”.

• Dan Perjovschi publică în revista „22” (nr. 34) eseu *Belgrad, artă, miting și eclipsă*: „Primul lucru care te izbește la Belgrad este numărul teraselor. Multe și pline de oameni. Lumea e bine îmbrăcată și pare a avea timp. Orașul este curățel. Nu sunt câini și nici prea mulți cerșetori./ Clădirile bombardate îți sunt prezentate, și chiar arată ca niște statui. Sunt nefirești pentru că nu au nimic din dramatismul fațadelor prăbușite, scheletice din cel de-al doilea război mondial. În Belgrad, țintele stau în picioare. Integral. Doar interiorul lipsește sau, în fine, este distrus./ Asta este o bună metaforă pentru Iugoslavia. Exteriorul există. Conținutul, în schimb.../ (...) Pregătit să vezi dezastre, dai de i lume normală. Ca și cum nimic nu s-a întâmplat. (...)/ Războiul e *underground*. Regimul la fel. Pe *corso*, războiul se vinde la bucată, 10 dinari vederea. Imaginea podului din Novi Sad care are în colț o imagine mai mică cu podul făcut chisăliță sau Alied Force, unde *lie* (minciună) e scos în relief. (...) Tragedia a intrat în economia de piață./ Și se vinde bine. (...) Reclamele vestice lipsesc. Marfa nu./ Generația Diesel. Adică jeep-uri, celulare și modă de la Paris. (...) O eleganță de suprafață plină de bani. (...)/ Dacă lumea i-a izolat, de unde vin banii? Nimeni nu dă un răspuns ferm și nimeni nu știe. (...) Festivalul internațional la care am fost invitat funcționează de ceva ani. Și nu oricum, ci profesionist. Și nu orice fel de artă, ci una contemporană, experimentală. (...)/ Marele miting al expoziției reunite (cu tot cu biserica ortodoxă) a fost un fel de du-te vino. Din și spre crâșme. De când am ajuns la Belgrad, știrile despre miting au fost permanent prezente. (...) Zvonurile au circulat permanent. (...) Pe 19 august, mitingul s-a ținut normal. Mii de oameni, steaguri, baloane și afișe. Nasol a fost că deși la miting a fost multă lume de neîncredere, la fel de multă a preferat să stea acasă. Ca la eclipsă./ Când formidabila mașină de propagandă sârbească a îngrozit lumea cu efectele razelor solare și în consecință nimeni n-a stat pe străzi, uitându-se la televizor cu stourile trase. Sârbii au ratat eclipsa mileniului. De frică./ Să fie revoluție, dar să o facă alții”.

25 august

• Într-un editorial din „România literară”, *Croce și socialismul științific*, N. Manolescu semnalează o serie de „anticipări” croceene în privința eșecului utopiei marxiste: „Dacă-l citim cu atenție pe gânditorul italian, remarcăm

uimitoarea lui putere de previziune: abandonarea ideii egalitariste, ameliorarea condițiilor de viață și de muncă în regimurile capitaliste, creșterea conștiinței sociale a intelectualilor, o nouă legislație a muncii și alte asemenea învățăminte scoase din ideea socialistă au făcut ca statul burghez să fie acela care să înfăptuiască schimbarea cerută de militanții socialiști! Astăzi știm că numai acolo unde au avut loc aceste reforme, fără nici o revoluție, civilizația a progresat și oamenii se bucură de ea. Dimpotrivă, în țările unde revoluțiile comuniste au ținut loc de reforme, a fost, fără excepție, un dezastru. Croce intuia asta acum nouăzeci de ani. Ce-ar mai fi de adăugat?”. □ Mircea Iorgulescu semnează un eseu de atitudine critică pe teme de actualitate intelectuală, intitulat *Solidaritatea intelectualilor cu ei înșiși*, pornind de la o recentă luare de poziție a lui Andrei Pleșu în presa străină: „De la căderea dictaturii, intelectualii nu au obținut nici o victorie substanțială pe plan politic» – declara de curând Andrei Pleșu într-un interviu apărut într-un ziar elvețian («Le Temps», 11.08.1999). Ministrul român de externe, intelectual el însuși, observa, totodată, că «îndată după căderea lui Ceaușescu, intelectualii s-au implicat prea mult în politică și într-un mod isteric, nepotrivit cu statutul lor în societate. Astăzi, ei se implică prea puțin». «Cred – adăuga Andrei Pleșu – că e inevitabil ca ei să fie prezenți pe scena istoriei, chiar dacă reacțiile lor sunt adesea inadecvate». Cum însă nu face parte din savonarolica specie a intelectualilor-procurori autoinvestiți, Andrei Pleșu nu se va fi excluzând pe sine din această succintă descriere a eșecului intelectualilor. Un eșec însă doar parțial, ce s-ar fi înregistrat doar în plan politic, unde «intelectualii nu au obținut nici o victorie substanțială»./ Dar în ce ar fi putut consta o victorie a intelectualilor în plan politic?! În formarea unui partid? În constituirea unei sau a unor influente asociații civice? În ascensiunea unor intelectuali în funcții și demnități deținute altcândva de activiștii partidului unic? Din toate aceste puncte de vedere, intelectualii români au obținut numai victorii, nu se poate ști dacă și «substanțiale» (...). În sfârșit, din guvern fac parte mulți intelectuali, unul dintre aceștia fiind chiar Andrei Pleșu. Care nu se înșală, totuși, în constatarea eșecului intelectualilor: atâta doar, că au eșuat ca intelectuali. Acea diferență pe care o stabileau în perioada comunistă, mai bine sau mai prost, mai net sau mai difuz, mai demn sau mai echivoc, în raport cu ordinea politică a dispărut. Comportamentul «isteric» diagnosticat de Andrei Pleșu e mai degrabă o consecință decât o cauză: intelectualii au abandonat spiritul critic, principalul lor element de identitate, în favoarea partizanatului politic. (...) Au renunțat totodată, poate inconștient, și la libertatea intelectuală: numărul celor care au devenit, de bunăvoie, niște lamentabili slujnicari politici este impresionant și în continuă creștere”. □ Ileana Vrancea publică un text-fluviu – pe mai multe pagini de revistă –, *Coerența unui fals în desfășurare*, în care polemizează, pe baza examinării unei ample bibliografii, cu acuzele de negaționism aduse de Michael Shafir în „Sfera politicii” unor intelectuali

publici precum Dorin Tudoran și N. Manolescu: „...concentrarea replicilor doar asupra caracterului acuzator al confecției și uitarea rapidă în care a fost îngropată, a lăsat neatins esențialul (...). Textul de față se referă (...) nu la opinii sau opțiuni politice implicând o răspundere personală, ci exclusiv la datele false prezentate drept fapte în probleme-cheie, fenomen care pune în cauză răspunderea publică a intelectualului român indiferent unde trăiește. Dar în primul rând pune în cauză răspunderea publică a istoricilor din țară, aflați ei înșiși în posesia unei concludente producții locale de falsificare a datelor istorice, trecute și prezente, producție care omologhează drept model bibliografia falsului binar publicată în străinătate. (...) N-au fost alertați kongresmenii americani și ziarul «Le Monde» atunci când oficiosul guvernamental «Azi» își lansase în aprilie 1990, din primele numere de la apariție, campania de reabilitare a Mareșalului Antonescu (...). Nici atunci când campania lansată de oficiosul «Azi» și l-a asociat în mai '90 pe dl I.C. Drăgan, publicându-i în facsimil pledoaria pentru reabilitarea Mareșalului. (...). Consiliul Uniunii Scriitorilor a fost acuzat de «totalitarism» pentru că a calificat «în mod pripit drept fascistă» revista «România Mare» și i-a exclus directorul din rândurile breslei (...). N-a fost alertată lumea nici atunci când dl Petre Roman a devenit în aprilie 1991 primul șef de guvern din istoria României care a premiat prin ministrul său de interne – poliția în persoană – două publicații instigatoare la pogrom – fapt înregistrat cu maximă alertă de un Dorin Tudoran, un Nicolae Manolescu, un Gabriel Andreescu (...) și de întreaga publicistică antitotalitară de la «22», «Cuvântul», «Contrapunct», «Cotidianul», «Opinia Studențească» ș.a. N-a fost alertată lumea nici în 1993, când ministrul adjunct al culturii onora în calitate sa oficială, ceremonia de dezvelire a primului bust menit să-l imortalizeze pe Mareșal sub regimul Iliescu, fapt înregistrat de publicistica antitotalitară din România drept o încununare a propagandei naziste inițiate și oficializate de regimul Iliescu. Nimeni n-a invitat atunci Franța «să se neliniștească de această afacere» și «să-și joace rolul de soră mai mare a României», așa cum a invitat-o dl Radu Ioanid și dna Alexandra Laignel-Lavastine la 28 ianuarie '98, când «afacerea» denunțată în «Le Monde» viza reabilitarea unui Ion Petrovici (...). Spre deosebire de vechiul fenomen reprezentat de evrei sau semievrei, precum Silviu Brucan sau Petre Roman, care în calitate de lideri ai hibridului hitleristo-ceaușist, implementau diversiunea antisemită/șovină ca parte integrantă a politicii lor de torpilare a democratizării, fără să se implice vreodată ca etnie lezată, un Radu Florian nu va ezita mai târziu să invoce și statutul său de supraviețuitor al «trenului morții» pentru a convinge lumea că șansa democrației în România o reprezintă liderii care pășiseră în arena vieții politice braț la braț cu prozelitul «soluției finale» hitleriste. (...). În perfect consens cu datele false citate mai sus, M. Shafir se străduia în cadrul unei dezbateri desfășurate la 18 iunie 1991 la München, să-i convingă de

exactitatea acelor date false, pe propriii săi colegi de la Europa Liberă și pe alți participanți la dezbateri. Gelu Ionescu, Ion Negoitescu, Ion Solacolu erau îngrijorați de «diversiunea Puterii» care atâța «oficial» antisemitismul și antimaghiarismul ca «ideologie», ca «politică de guvernământ». Dl Shafir contesta «că ar fi vorba de o diversiune venită din partea Puterii» și de o ideologie oficială, «din simplul motiv că nu există o ideologie oficială» (...). De ziarul «Adevărul» și de Suplimentul său, dl Shafir nu auzise, cum nici dl Rosen nu auzise. Cât despre oficiosul «Azi», pus în cauză de participanții la dezbateri, acest ziar n-ar fi păcătuț după informația reținută de dl Shafir decât prin faptul că «publica în urmă cu un an și ceva un articol al lui Drăgan în care revenea la atacuri contra lui Paul Goma». (...) Replica unui Gelu Ionescu (...), replica unui Ion Negoitescu (...) – nu au schimbat cu nimic hotărîrea dlui Shafir de a înlocui terenul faptelor cu aventura dsale pe terenul psihanalizei. (...) Dar dacă faptele atestând ideologia filo-nazistă oficializată de liderii FSN prin gesturi publice și prin massmedia guvernamentală erau considerate de M. Shafir simple «anecdote» lipsite de importanță pentru publicat, în schimb, anecdota antisemitismului ca «fenomen generalizat» în societatea românească era oferită de dsa drept fapt (...). Un Dorin Tudoran, un Gabriel Andreescu, alături de multi alții, trăsese la timp semnalul de alarmă nu numai față de Puterea care «utiliza antisemitismul și șovinismul în politica de stat», ci și față de actele acelora, care deși reprezentau oficial partea victimei (Șef Rabinul Rosen, Radu Florian), se implicaseră în apărarea credibilă a Puterii agresoare (...). Prompta falsificare la care au fost supuse articolele lor în texte publicate în limba engleză de către cercetători ocupați ei înșiși cu exonerarea liderilor FSN, se cuvine amintită. În raportul despre România, ținut de R. Vago, la Conferința Internațională desfășurată la Ierusalim, în octombrie 1990 pe tema *Pericolul antisemitismului în Europa Centrală și de Est*, Dorin Tudoran și «România literară» constituiau unicul exemplu reprezentativ pentru intelectualii «care pot propaga antisemitismul», în timp ce Adrian Păunescu și «Totuși iubirea» constituiau unicul exemplu («cel mai notabil») «pentru împotrivirea intelectualilor români față de antisemitism». (...) Tot într-un text publicat în limba engleză, numele lui Gabriel Andreescu a fost enumerat pe o listă de promotori ai antisemitismului (...). Analistul politic Shafir i-a elogiat pe autorii unor astfel de rapoarte și liste. (...) / La un an după alegerile din noiembrie 1996, formația politică perdantă a dlui Iliescu (...) a fost ambalată de comentatorul politic Andrei Cornea în mantia «opoziției democratice» și oferită drept dovadă pentru «compromisul cu extrema pe care încep să-l facă personalități și partide considerate moderate». (...) / M. Shafir a descoperit în Nicolae Manolescu și Dorin Tudoran pe primii rinoceri din «spectrul politic așa-zis democrat» (iulie 1998) și și-a enunțat una din tezele principale: «în perioada *iliesciană*», politica extremei drepte ar fi fost un «fenomen ce părea marginal și produs de marginalizați». (...) Totuși, «teza principală» (...) a fost

trecută cu vederea de Nicolae Manolescu și Dorin Tudoran. În replicile lor din «România literară», ei au receptat articolul lui Michael Shafir din «Sfera Politicii» drept o noutate «surprinzătoare»: «De ce au nevoie dnii Cornea și Shafir – scria Manolescu referindu-se și la unele articole ale confratelui de la 22 – să părăsească ținta naturală a polemicii domniilor-lor», pe «adevărații rinoceri», și să se ocupe «de fabricarea unor antisemiți bănuți?». (...) Dorin Tudoran considera, de asemenea, «mai mult decât surprinzătoare», negarea consecințelor mortale ale represiunii organizate de Securitate, atât aceea a mineriadei iliesciene, cât și aceea ceașistă, pe vremea căreia, scria M. Shafir, «persecuțiile, detestabile și condamnabile, desigur, nu mai atrăgeau cu sine (sic!) amenințarea anihilării fizice». Uluit de datele false care atribuie Securității idilica imagine și lui însuși masca «rinocerizării», Dorin Tudoran este convins că are de-a face cu o scăpare, redusă la «felul în care și-a folosit pana de data aceasta» M. Shafir. Totuși, aceeași imagine idilică asupra tratamentului aplicat de Securitate intelectualilor deranjați, a mai fost oferită de Shafir și în 1985, într-o versiune mult mai înșorită, chiar în lucrarea sa de bază (*România, Politics, Economics and Society*). (...) În acest context se cer contemplate față în față, pe de o parte, confecția neagră prin care dl Shafir l-a transformat pe Nicolae Manolescu în adeptul formulei «*mitul celor șase milioane* – în sine o negare sau o minimalizare a genocidului»; și pe de altă parte, confecția roză prin care dnii Ancel și Eskenazy l-au transformat pe I.C. Drăgan, adeptul «soluției finale» hitleriste, într-un onorabil editor de «documente valoroase». (...) Domnul Manolescu este, se pare, de cu totul altă părere. În editorialul publicat la 20 mai 1998 el afirma: «La urma urmelor, nu e cinic să te întrebi care a fost numărul exact al victimelor și în ce fel au fost curmate milioane de vieți, dacă n-o faci doar de dragul statisticii, sau al tehnicii represiunii». (...) Numai că fraza care i se citează nu se încheie cu punct, și își anunță prin două puncte verticale reglementare, concluzia, eliminată de falsul operator în «Sfera politicii»: «tocmai amploarea fenomenului și oribilele mijloace folosite îl disting de alte crime comise în trecut împotriva evreilor». O astfel de sfârtecăre a citatului atestă că nu avem de-a face cu o critică la obiect, întotdeauna binevenită și de care scrisul nimănui nu este scutit, ci dimpotrivă, cu o re-modelare a obiectului, pentru a-l face să spună exact pe dos decât ceea ce spune. (...) Simplul fapt că Nicolae Manolescu și Dorin Tudoran au dat credit unor elemente reale existente în critica lui Garaudy la adresa modului de raportare la «memoria victimelor nazismului», fără să țină seama de caracterul tendențios al cărții lui, a trezit pe drept cuvânt obiecțiile confrăților – Gabriela Adameșteanu, Z. Ornea, Gabriel Andreescu. Dar nici unul din ei nu a simțit nevoia să le falsifice textele și să-i acuze de «rinocerizare». Nevoia aceasta a simțit-o dl Shafir. (...) Prin metoda trunchierii și «povestirii» în versiune proprie, Shafir îi atribuie lui Tudoran «delirul fascistoid» al unui Ungheanu. (...) Despre aceeași anomalie am

scris și eu în repetate rânduri. Aceleași anomalii i-a consacrat Gabriel Andreescu un articol antologic (*Prietenia și prietenii comunității evreiești*, apărut în «22», în 27 februarie 1992). Și totuși, dl Shafir nu s-a împiedicat de nici unul din aceste articole, deși ridicau aceleași întrebări puse și de Dorin Tudoran și rămase fără răspuns. Dl Shafir s-a împiedicat exclusiv de întrebările puse de Dorin Tudoran în 1998, pentru că ele erau aduse «la zi» și îl puneau în cauză în mod direct pe Radu Ioanid și implicit pe dsa și pe toți aceia care prezintă «puseurile naționaliste» din România postdecembristă drept un fenomen spontan (ivit «de la margine spre centru»!). (...) Trecând apoi la numărătoarea după «origine etnică» a numelor citate în «22» printre sprijinatorii cărții lui Courtois, dl Shafir reproșă redacției că «nu este menționat nicăieri în articol» faptul că numele celor «a căror origine etnică» nu este «nicidecum clară din sonoritatea lor», aparțin unor evrei, «a căror origine etnică este însă trecută sub tăcere». (...) Seria de falsuri în desfășurare din «Sfera politicii» a fost prezentată de autorul ei drept «un document» alcătuit din grija «pentru prezentul și viitorul României», amenințate de «rinocerizarea» în curs a «spectrului politic așa-zis democrat», într-un moment cronologic limpede precizat: perioada februarie-iunie 1998”. □ Dorin Tudoran publică partea a doua a articolului său polemic la adresa lui Norman Manea, *Nobelul de vară*: „Cu sau fără Nobelul pentru literatură, în cazul dlui Norman Manea, mașinăria de susținere a autorului a reușit performanțe uluitoare. Una o menționează chiar dl Vartic – «premiu(l) american de calitate excepțională» (McArthur). Așa este. Să ne gândim fie și numai la dl Andrei Codrescu, autor plecat și el din România, stabilit tot în Statele Unite, dar cu mult înaintea dlui Norman Manea. Dl Andrei Codrescu, autor invidiat chiar de americani get-beget pentru engleza sa extrem de vie și de spectaculoasă, se bucură de o audiență incomparabil mai mare în America decât candidatul dlui Ion Vartic la premiul Nobel. Cu toate acestea, din câte știu, nici măcar nu a reușit să fie nominalizat vreodată pentru excepționalul premiu american atribuit pe neașteptate, pe foarte neașteptate dlui Norman Manea. Și asta spune mult despre forța mașinăriei de promovare de care dispune colegul nostru Norman Manea. (...) Practic, cum ar putea împiedica literații români – trăitori în țară sau în străinătate – accesul colegului lor Norman Manea la premiul Nobel? Fiindcă simplul fapt că Uniunea Scriitorilor sau ASPRO ar recomanda alți autori decât pe dl Norman Manea nu mi se pare deloc un atac la interesele candidatului dlui Ion Vartic, cu atât mai puțin la interesele culturii române, ci dreptul unor asociații profesionale de a-și prezenta niște opțiuni./ O altă performanță demnă de toată stima realizată de colegul nostru Norman Manea este și cooptarea sa, foarte repede după stabilirea în Statele Unite, în corpul profesoral de la Bard College. Cu o engleză mai mult decât șovăielnică, de meserie inginer proiectant/construcții (cum indică un dicționar al scriitorilor români), fără nici un fel de experiență de predare într-o universitate, Domniei

sale i s-a oferit un curs de umanioare într-un colegiu foarte șic. Și asta, în contextul în care mulți americani cu un doctorat sau chiar două în arte libérale nu reușesc, sau reușesc foarte greu, să prindă o astfel de catedră. (...) Nu-i mai puțin adevărat (...) că atitudinea celor din țară care se fac a nu vedea succesele colegului lor Norman Manea este cel puțin ridicolă, și ține, într-adevăr, de mentalitatea denunțată de dl Ion Vartic. Indiferent de ce am crede unul ori altul dintre noi despre valoarea literaturii dlui Norman Manea, reușitele sale din Occident trebuie respectate și salutate așa cum se cuvine. Asta nu ne poate împiedica să ne păstrăm, și unii și ceilalți, opiniile despre valoarea scrisului Domniei sale./ (...) Iată-ne ajunși și la chestiunea recordului absolut de antipatie de care s-ar bucura dl Norman Manea în România. Iarăși mă simt în ceață. Prin ce se manifestă această antipatie de proporții naționale? Dl Norman Manea este un autor comentat, reeditat, ba chiar foarte prețuit de unii dintre colegii lui din România. E adevărat, în țara sa de origine nu dispune încă de un impresariat de susținere așa cum îl are în America. (...) Să presupunem însă, doar de dragul demonstrației, că ar exista o asemenea antipatie în bloc față de dl Norman Manea. N-ar fi cazul ca subiectul acestei antipatii cvasi-generale și cei care-l prețuiesc (...) să se întrebe dacă nu are cumva și dl Norman Manea vreo vină pentru o asemenea situație? Fiindcă (...) ar fi nerealist să credem că invidia ar putea fi singura explicație a unei asemenea atitudini condamnable. Altfel, riscăm să ne trezim că cineva invocă, în lipsă de alte argumente, faptul că premiul cu pricina ar trebui acordat unui autor pentru meritul major că este cel mai antipatizat scriitor în țara sa de origine. (...) Așa cum este ridicată chestiunea de dl Ion Vartic, cineva ar putea trage concluzia că totul era pus la punct, în afară, pentru ca dl Norman Manea să ia și Nobelul, dar comunitatea culturală românească din țară este aproape pe punctul de a zădărnici o asemenea performanță. Ceea ce mi se pare absolut fals. N-ar fi rău să ne uităm la ce este în jurul nostru, pentru a observa că în Ungaria nimeni nu a invocat un asemenea scenariu apocaliptic, deși un autor ce prezintă, pe bună dreptate, incomparabil mai mult (și mai de mult) interes literar, politic și moral pentru occidentali, György Konrád, nu a luat până acum premiul Nobel. Cum tot așa, nimeni în Cehia și Slovacia nu crede că doar o adversitate internă a determinat ca până acum un autor extraordinar ca Josef Skvoreck, care trăiește în Canada, să nu ia Nobelul, deși interesul față de opera lui în Occident este unul cu adevărat major. Așa cum sunt puse lucrurile, s-ar părea că se pregătește nu doar un alibi pentru colegul nostru, ci și un țap ispășitor pentru situația (puțin probabilă, cred eu) în care dl Norman Manea nu ar accede, până la urmă, la premiul Nobel. Și cum nu este vorba de o persoană sau alta, ci chiar de comunitatea literară și culturală din România, cred că acceptând așa ceva suntem pe cale de a comite o mare nedreptate față de această comunitate. (...)/ Ca să nu mai spun că s-ar putea ca toată această agitație în jurul șanselor dlui Norman Manea la obținerea Nobelului să fie absolut gratuită, atâta vreme cât

nici unul din cei care o produc nu l-a întrebat pe colegul nostru un lucru foarte simplu: «Dragă Norman, chiar ți s-a făcut și de Nobel?». Spuneam la începutul acestui comentariu că tot ce își poate dori un premiu este să fie plauzibil, să nu frizeze ridicolul. Restul rămâne subiectivitate. Cu tot respectul ce-l port colegului nostru Norman Manea, cred, totuși, că un Nobel pentru Domnia sa ar avea ceva dificultăți în a satisface o asemenea condiție minimală”.

27 august

• În nr. 342 al revistei „Dilema”, în cadrul unui grupaj tematic realizat de Alex. Leo Șerban (*Bunăitatea*), Ioana Pârvulescu semenază un *Contra-argument* în care pune sub semnul întrebării validitatea literară a temei: „Literatura nu numai că nu ajută la lămurirea noțiunii, dar o și complică. Numai în cărțile copilăriei lucrurile sunt clare: de o parte bunii, care trebuie să învingă, și de o parte răii, care trebuie distruși de marea bunătațe a bunilor, cu oricâtă cruzime. (...) Că metodele bunilor sunt bune, e de la sine înțeles, în copilărie. De la Dostoievski începând, literatura, maturizată, a impus ideea că nu există oameni buni și oameni răi, ci numai oameni și buni și răi. (...) Un număr despre răutate și răi ar fi ieșit cu mult mai bun, aceasta este lecția literaturii”. ■ Z. Ornea semnează un articol de istorie culturală despre *Bunăitatea proverbială a lui Gherea*.

30 august

• În „Curentul” (la pagina supratitrată „Curentul de opinie”), Dan C. Mihăilescu scrie despre *O meserie pentru domni*: „Am asistat recent la o discuție între mai mulți părinți, pe o temă la care, mărturisesc, nu m-am gândit niciodată: angajarea unui tânăr la SRI. Student serios, anul IV la psihologie, june cultivat peste toate, două limbi străine, manierat la culme, nici un viciu (poate doar tentația vitezei la volan și a depășirilor riscante), meloman, gust artistic, ambiție cu măsură, temperament sangvin cu tentații contemplative (...) (un potențial spion perfect, veți zice) a stupefiat atmosfera cu calmul deciziei de a găsi «o relație» către ceea ce noi, toți ceilalți, am considerat dintotdeauna a fi o rușine uriașă, o meserie blestemată, o captivitate eternă (...). Tot ascultând polemicile, am intrat, ușor, ușor, la îndoială: nu cumva generația noastră (și a părinților noștri) atât de obsedată de oribilul mit al Securității a rămas cu pecetea acestei negre prejudecăți cum că *intelligence* vrea să zică barbarie, mizerie morală, cinism, perversiune totalitară, atomizare socială în scop coercitiv? Nu cumva «culegerea și analiza de informații», ceea ce lumea civilizată consideră a fi «o meserie pentru domni» (...) e ceva profund deformat în ochii noștri (...)? Nu cumva e timpul să facem un efort serios și sistematic pentru a de-diaboliza imaginea «spionului» (...) și a accepta ideea că – și în această zonă, ca și în afaceri sau politică – înnoirea nu poate veni (...)

doar din legislație, tehnică și administrare, ci în primul rând de la natura umană?/ (...) Țin minte ce șocat am fost în 1990 auzind că unii tineri «afirmați pe baricadele lui decembrie '89» au intrat apoi «în structurile informative». (...) neglijam realitatea străveche și foarte simplă conform căreia conspiratorul devine legalist, bătașul – bodyguard, iar fostul anarhist e numit, vezi bine, ministru de Interne. (...) Tot așa, m-a șocat (fără dreptate) să aud că din «fenomenul Piața Universității» s-au selectat tineri pentru aceleași «structuri informative» (...) sau că, în continuare, cei mai buni absolvenți de drept, limbi străine, psihologie și informatică sunt «contactați în vederea colaborării» cu – pentru noi – sinistrul Aparat, deși pretutindeni în lume se face la fel./ În fond, fără aportul inteligenței, al buneii-credințe și, ei da, al patriotismului copiilor noștri, cine, cum și când va schimba fața Securității? (...)/ Când știi că 13 la sută din efectivele informative ale SUA lucrează sub acoperire, când vezi ce multe savante și ce capacități intelectuale conduc serviciile respective în lumea mare, când vezi ce investiții uriașe înghite pretutindeni *intelligence*-ul și ce agenți de influență folosesc, de la femei superbe din categoria VIP la sportivi de clasă, de la scriitori faimoși, actori cu blazon, ciberneticieni de vârf și minoritari de elită până la bancheri, șefi de lobby, fundații și industriași de calibru continental, mai că-ți vine să dai cu căciula de pământ, de ciudă, în fața băieților cu acnee excitată de teoriile lui Pavel Coruț. (...)/ Ce mai încoace-încolo, nu-i o meserie pentru cei mai răi, ci una pentru cei mai buni”.

□ Nicolae Manolescu schițează un **Portret robot** al omului politic din România postdecembristă, „pe rând, batjocorit și adulat, repede făcut răspunzător de tot ce nu merge în țară și iertat tot așa de repede”: „Omul politic actual e născut după 1989, dar făcut înainte de 1989. Fie că a fost membru al PCR, fie că a fost deținut politic, el datorează epocii comuniste mult mai mult decât aceleia de tranziție. (...) Aproape tot ce știe, a învățat înainte. Gândirea, simțirea și limbajul i-au fost făurite în comunism, lucru valabil și în cazul celor care au apucat epoca antebelică. (...)/ În al doilea rând, omul politic actual n-a avut inițial nici o experiență politică. (...) Cei foarte în vârstă, care au fost membri ai partidelor istorice în anii '40, n-au avut practic timp să acumuleze experiență. De prin 1947-1948 au fost scoși din viața politică și aruncați în închisori (...). Fostii nomenclaturiști comuniști, trecuți eventual prin «Ștefan Gheorghiu», au fost obligați să se realfabetizeze politic. (...) E adevărat că, în zece ani, clasa politică românească s-a maturizat. (...) partidele înseși s-au schimbat enorm. Ele încep să fie asociații de profesioniști ai politicii. La începutul anilor '90, semănau cu niște cluburi de amatori. Schimbarea aceasta își are, și ea, reversul. (...) Naivitățile s-au dus. Interesul poartă fesul./ Aceasta ar fi a treia caracteristică: evoluția. Cine o contestă nu știe despre ce vorbește. Omul politic de azi e mult mai pragmatic decât cel de ieri. Într-o singură privință, cei doi continuă a-și semăna: în dezinteresul pentru cultură (...). Omul politic (și nu doar român) mimează cultura. În fond, o disprețuiește. (...) dar

are nevoie și de intelectuali (...). Așa că îi solicită mai cu seamă pe artiști. Dintre toți artiștii, îi preferă pe actori, cei mai populari, nu e așa? De poeți aude mai greu, iar la compozitori e surd de-a binelea. Preferințele pentru oamenii de cultură îi sunt strict procentuale. (...)/ Cel mai prost stă omul politic actual cu limbile. Începând cu limba română, pe care o vorbește ca vai de lume, și sfârșind cu limbile de circulație (...), pe care le vorbește în așa fel încât engleza lui pare franceză, iar franceza, engleză. (...) Anacolutul e în mare vogă în limbajul omului politic. (...) Cu toate costumele și cravatele elegante la care s-a dat, politicianul actual are nostalgia maieului și a papucilor purtați în intimitate. (...) Și, pe urmă, retorica, arta persuasiunii e o necunoscută pentru cei mai mulți. (...) Un «măi!» sau un «băi!» plasate potrivit aduc un câștig mult mai evident. Omul politic actual e familiar și direct în exprimare, la fel cu activistul PCR de pe vremuri./ (...) Nefiind niciodată complet angajat în propriul discurs (care e oportunist, o unealtă, acolo, nu o substanță), s-ar mira dacă i-ai pretinde să țină minte, să fie consecvent. Vorbește adesea gura fără el. Discursul îi e mai degrabă spumos (când nu e searbăd) decât plin de sens. Politicianul român e un pamfletar, nu un orator, în sensul că are gura plină de toate bălăriile naționale, dar nici o floare, cât de mică, de stil nu se vede pe pajiștea limbii lui. (...)/ În fine, are tendința de a socoti că țara e familia lui, așa încât nu găsește nimic reprobabil în nepotism. El e omul clanurilor mai degrabă decât al partidelor. (...) Viziunea de clan merge mână în mână cu naționalismul. (...) Acest naționalism emoțional nu e neapărat demagogic. (...) O convingere de o clipă, dar o convingere. Naționalismul visceral provine din viziunea țării ca o mare familie”.

● În suplimentul literar al cotidianului „Azi”, Viorel Sâmpetean atrage atenția asupra unui interviu acordat de Nicolae Manolescu lui Marius Tupan și publicat în „Luceafărul” (nr. 29), exprimându-și dezacordul față de anumite considerații ale criticului intervievat – printr-un apel la citatul extins, „fără prea multe comentarii”. Un punct de dezacord ar fi atitudinea lui N. Manolescu „față de controversata chestiune a generațiilor”. Recunoscând în generația '80 prozatori și critici „la fel de imporatanți ca și poeții și dramaturgii”, N. Manolescu nu recunoaște generația '70, care „a ieșit din capul lui Ulici, înzăuată și încoifată ca Minerva din capul lui Jupiter: ceea ce înseamnă că poeții, criticii și prozatorii considerați de Ulici a-i aparține erau născuți când i-a grupat el și avuseseră timp să se îmbrace... generația '70 nu există, după părerea mea”. „Promoția '90 – spune Manolescu – este tot o fantezie și tot a lui Ulici. Nu s-au născut încă scriitorii de după optzeciști. Și nu prea știu cum vor scrie”. Fiind „contra contestării pur și simplu”, Manolescu afirmă că revizuirea este necesară „în măsura în care ea reclasează, nu distruge, nu creează... E o criză instituțională, nu una de creație”. Viorel Sâmpetean notează: „Criticul a intrat în politică (...), construiește emisiuni televizate (pentru că este «eficient»), declară că nu are adversari «pe măsură»,

așa că, nu poate privi în ochi «pe oricine». «Joaca» devine gravă, cuvintele scapără prevestitoare (nu «amenințătoare»: «voi sfârși și *Istoria critică*... Pauza de scris, de aproape un deceniu, pe care am făcut-o, n-a fost din vina mea, ci din vina istoriei». Mulți, probabil, vor părea surprinși încercând să înțeleagă tâlcul acestei sentințe. Eu am recitat interviul și am găsit o explicație cât de cât plauzibilă pe care mă grăbesc să o transcriu: «am abandonat fotoliul de tiran literar, fiindcă literatura n-a mai fost, după 1989, Regatul falnic de odinioară, ci o Republică Populară mediocră. La ce-mi mai folosea să fiu tiran într-o republică fără fală?» În așteptarea *Istoriei critice* vă las să judecați, fără patimă, afirmațiile manolesciene”.

31 august

● În „Curentul”, Mircea Cărtărescu publică noi reflecții asupra vieții literare, cu nostalgii la finalul sezonului estival, când „încep să-mi pun (...) aceleași și aceleași întrebări: ce-mi va aduce toamna care vine?” și când, odată cu revenirea studenților în Capitală, „centrul devine mai tânăr și mai animat” (**O relansare?**): „Pe tarabe apare deodată un flux de noi coperte policrome. Editurile, care mai că n-au dat faliment în nesfârșitele luni în care doar muștele au trecut prin librării, pornesc iar la drum cu titluri noi. (...) Revistele literare, tot mai ilizibile în iunie, iulie și august, reîncep cârcotașe să arunce mici nade polemice (...). Sunt mimate, din nou, dezbaterile de idei, bătăliile canonice, entuziasmul pentru vreo carte nouă, manifestele de grup. Totul, în realitate, se reduce la orgolii, și-n spatele fiecărei idei poți recunoaște, caraghios de transparent, o ambiție grosieră. (...) În spatele oricărui entuziasm trebuie să cauți o amiciție de pahar sau o comunitate de interese. În spatele oricărei adevărități – un orgoliu rănit. Așa a fost întotdeauna, pot spune unii (...). Da, așa era în linii mari. Exista, totuși, un Lovinescu, și aici e toată diferența. În anii '60 și '70 exista un Manolescu. Existau, de asemenea, Crohmălniceanu, martin, Ion Pop, care au descoperit cu entuziasm oameni tineri. Ei și-au făcut datoria și s-au retras. Nimeni la fel de obiectiv și de generos nu le-a luat locul. Un critic, important și benefic înainte de '89, a consacrat un mare capitol din opera lui principală tinerilor autori ai anilor '80, discutați acolo extrem de pozitiv. După schimbarea de regim, criticul s-a văzut în tabăra politică și culturală opusă. În consecință, le-a adus, cu bună știință, tuturor celor glorificați de el înainte prejudiciul de a nu-i include (decât printr-o frază condescendentă) în manualul pentru ultimul an de liceu, realizat sub direcția lui. Subiectivismul răuvoitor al unui critic a întârziat astfel cu un deceniu receptarea publică a unui întreg sector al literaturii de azi. Personal, nu mai cred în nici o judecată de valoare emisă de vreun critic. (...)/ Toamna pornesc deodată (sau ar trebui să pornească), precum o sumedenie de mașinuțe electrice activate la același semnal, și alte activități, legate de reluarea vieții universitare: cenaclurile, întâlnirile cu personalități, proiectele colective,

grupurile de lucru. (...) Înainte de '89 erau în Facultatea de Litere o puzderie de cercuri și cenacluri, e drept, unele foarte puternice iar altele fantomatice. Azi există o revistă și un cenaclu, și nimic altceva. Nici măcar asistenții și lectorii tineri nu arată vreo dorință de a face un lucru adevărat, dincolo de seminarii. (...) Dar cui îi pasă de soarta acestei facultăți? Cine dorește cu adevărat ca ea să devină o instituție modernă?"

• Norman Manea publică în revista „22” (nr. 35) *Note la o dezbatere*, comentând în marginea polemicii declanșate de anumite afirmații făcute de scriitorul german Martin Walser, în 1998, la Târgul de Carte de la Frankfurt (unde i se desemnase Premiul Păcii); Walser vorbise despre „instrumentalizarea de către mass-media a Holocaustului, printr-o reprezentare «de durată», ca un argument mereu disponibil, o «măciucă morală», contra Germaniei și germanilor”. Norman Manea: „Înțeleg, sper, destul de bine, iritarea domnului Martin Walser. Ea este provocată, presupun, înainte de toate, de comercializarea și trivializarea permanentă a memorării, de exploatarea ei în scopuri imediate și practice (inclusiv politice, uneori)./ Nu este deloc mai ușor, trebuie să spun, pentru un evreu (mai ales pentru unul care are amintiri proprii ale ororii) decât pentru un german să suporte felul, nu o dată scandalos, în carea această enormă rană și rușine a devenit vandabilă. Ceea ce simt eu în legătură cu acest subiect este cu totul altceva, îmi închipui, decât ceea ce simt activiștii atâtor organizații evreiești sau neevreiești care regizează și înmulțesc, până la exces, cu acel melodramatic patos al bunelor intenții, evocarea, din nou și din nou, până la banalizare și plictis, a catastrofei. (...)/ Faptul că eu (ca și domnul Walser, probabil) aș fi preferat un alt mod de a păstra memoria teribilei tragedii nu schimbă prea mult lucrurile. Care ar fi fost, până la urmă, alternativa? Dacă nu a încetat poezia după Auschwitz, de ce s-ar stopa alte expresii ale vieții, în toată varietatea lor, fiecă țin de sfera «înaltă» sau sunt de mai «umilă» proveniență. Fără această sferă «joasă», viața nici nu ar putea continua. Holocaustul s-a impus, de altfel, în cele din urmă, trebuie să recunoaștem, nu prin reprezentările cele mai... înalte. (...)/ Oricât aș simpatiza cu îndreptățita oboseală și iritare pe care domnul Martin Walser le simte față de rudimentaritatea mass-media în tratarea Holocaustului și a culpei germane, mi-e greu, mărturisesc, să nu mă distanțez de câteva accente ale interogației sale. dacă patriotica îngrijorare ar fi fost exprimată, în termenii domnului Walser, de un politician german, aș fi avut, probabil, mai multă înțelegere. Pentru un scriitor, și încă unul de talia lui Martin Walser (...), mi se pare ciudată relația sa cu «rușinea» (și culpa) istorică a Germaniei. Mi-ar fi imposibil să-mi imaginez un politician scriind un text ca *Hitler, fratele meu*, în care marele scriitor și marele german care a fost Th. Mann își asumă (...) nu doar «partea bună» a Germaniei și a germanilor (...), ci și «partea rea», contra căreia militase, în ultimele sale decenii de viață (...). Mi-ar fi greu, de asemenea, să cred că scriitorul Martin Walser citește altfel decât mine acel

text./ Înghețarea cuiva în rol de victimă sau opresor este o falsificare, o insuportabilă alienare. (...)/ Dar (...) nu ar fi, oare, cazul să ne întrebăm, în sfârșit, acum, care ar fi pericolul «monumentalizării rușinii», fie ea germană sau de orice alt fel?/ (...) Noua generație a Germaniei nu are de ce să poarte povara culpei în care nu a fost parte. Dar de ce ar purta aura eroismului în care nu a fost parte? Cum se raportează un monument al rușinii (Holocaustul), cu care noile generații nu au o legătură directă, la un monument al eroismului nu știu cărui împărat german a cărui statuie ecvestră onorează atâtea orașe germane? Nici cu aceasta noua generație nu are o legătură directă. (...) Adevărul omenesc de oriunde și oricând (...) reclamă ambele componente – rușinea și mândria, vina și virtutea”. (Textul lui Norman Manea a apărut, de asemenea, în publicații din Elveția, Germania și SUA.) □ Sub titlul ***Lungul drum de la proză la jurnalism***, Gabriela Adameșteanu publică un fragment memorialistic, prezentat ca făcând parte dintr-un volum în curs de pregătire, ***Cele două Românii***. □ Sunt transcrise fragmentar intervenții din cadrul unei mese rotunde intitulată ***Europa Centrală și patologiile identității*** (desfășurate – pe 14 iunie 1999 – la sediul Colegiului Noua Europă și organizate împreună cu Centrul de Studii Comparate Central-Europene „A treia Europă” din Timișoara). La dialogul moderat de Vladimir Tismăneanu au participat, între alții, Mircea Mihăieș, Adriana Babeți, Cornel Ungureanu, Marius Lazurca, Dorian Branea. Vl. T. schițează un cadru general al dezbaterii, indicând câteva posibile teme de reflecție: Europa Centrală ca „teritoriu utopic și ca proiect politic” (pornind de la teza lui Kundera din *Tragedia Europei Centrale*); „patologiile identității sau ale identitarului în Europa Centrală” (temă formulată de Danilo Kiș în *Variațiuni pe tema Europei Centrale*) – între care o „patologie” trimitând la „identitatea colectivă a radicalismului etnic” –; „ambiguitatea sau dualitatea conceptului Europei Centrale, a moștenirilor ei” („Simplu spus: există o Vienă a lui Wittgenstein și o Vienă a lui Hitler. Important e care dintre ele își va lăsa mai puternic amprenta pe ceea ce s-a petrecut în secolul al XX-lea”). □ În această săptămână, revista include și nr. 10 din suplimentul „22 literar”, deschis printr-un editorial al lui Gheorghe Crăciun, ***Transparența imaginii***: „Pentru a mă convinge că n-avem nici o șansă să devenim altceva decât suntem, un prieten sociolog îmi spune că, pe la 1900, jumătate din populația României trăia încă în bordeie de pământ și că, pe la 1990, jumătate din numărul construcțiilor existente la noi erau din paieantă./ (...) Între 1974-1989 făceam naveta de la Brașov într-un cartier muncitoresc de sub munții Piatra Craiului. Ca profesor, vorbeam cu plăcere elevilor din ciclul gimnazial și despre *Miorița* și despre *Meșterul Manole*, și despre spiritul contemplativ și despre tenacitatea de a lua de la capăt același și același lucru, până la jertfă și sacrificiu. Literatura era un refugiu. Vara, în vacanțe, urcam împreună cu prietenul meu pictorul pe dealurile de la Poiana Mărului și fotografiam șuri de lemn, pereți coșcoviți de case țărănești și nu mă mai

săturam de poezia melancolică a unei lumi ce părea sustrasă timpului și «mărețului marș» comunist spre viitor. Știam că «fac fotografii», știam că «fac literatură» și că în principiu viața e altceva. Înduram viața așa cum era. Astăzi acceptăm cu detașare că rezistența prin cultură n-a fost puțin lucru. Poate că, dincolo de somnul nostru vegetal, există și o rezistență vegetală, o putere vegetală de a reveni în prezent. Peste pământul pârjolit crește iarba, crește pădurea... Satele dispar în pământ și reapar din pământ. Mă trezesc într-o stare dilematică. Ce să-i spun prietenului meu, sociologul?». ■ Bujor Nedelcovici – într-un interviu consemnat de Raluca Mărculescu (*Lumina apare după ce ai traversat deșertul și infernul*): „...după '90 am considerat că aveam datoria morală și cetățenească de a fi «prezent în Cetate». Prin articole, scrisori deschise și proteste am încercat să deslușesc ițele încurcate (...) ale istoriei tiranice sub care am trăit aproape o jumătate de secol. (...) Am fost încredințat că scriitorul are un rol de misionar. Am sperat că putem să ne despărțim de trecut zâmbind, dar după ce l-am asumat cu responsabilitate și fără să uităm suferințele și umilințele pe care le-am trăit. (...) Acum însă, după 10 ani... am acceptat că Răul este incontestabil în perioada postcomunistă. (...) [Rolul intelectualului] Nu a încetat, dar s-a diminuat și în special s-a transformat. Cultura scrisă (...), Cartea este treptat înlocuită de cultura vizual-digitală: ordinatoarele și multimedia (Internetul). Figura istorică a intelectualului profetic și a literaturii de formare de tip goethean a dispărut. Cartea electronică – recent inventată – va înlocui în viitor cartea scrisă? (...) Sfârșitul utopiilor și criza ideologiilor obligă intelectualul să opteze între un rol politic și mediatic, un spațiu savant sau conservarea unor valori estetice și etice întruchipate prin literatura scrisă ce va dăinui – totuși – cel puțin pentru o elită. În viitor va fi dificil să mai vorbim despre etnicitate, patrie, națiune. Vor fi înlocuite cu noțiunile: europenitate, mondializare și «cetățean al lumii»». ■ S. Damian semnează un portret, *Catherine Durandin, privirea din afară*: „Am cunoscut-o pe Catherine Durandin grație hazardului în acest an, în primăvară, într-o seară la Ana Blandiana. Am fost surprins că profesoara din Paris descifra dintr-o ochire rețeaua încălцитă a convulsiilor politice la ordinea zilei, era inițiată în mecanismul lor de producere și putea să se descurce de minune (...). Gândeam ca noi, parcă ar fi copilărit aici, ceea ce m-a uluit. (...) Înțelegea fără efort enormul handicap al desprinderii dintr-un trecut al umilinței și al îngrădirilor, cu atrofierea inițiativei și a spiritului competitiv. Nimic arogant nu răzbătea din remarcile ei, care nu erau însă nici neutral amabile, fiindcă, după ce și-a exprimat admirația pentru rezistența unor intelectuali în vremea sumbră, nu s-a sfiit să mustre înclinația prea pronunțată a altora către abulie și delăsare, precum și disponibilitatea pentru improvizație în dauna efortării metodice, organizate./ Țin minte că, deși abia se înfiripase schimbul de păreri, ne-am ciorovăit, abătându-ne oarecum de la prescripțiile curtoaziei, când s-a atins subiectul Kosovo. Dânsa ezitase să aprobe în întregime decizia brutală a

Americii de a-l pedepsi cu bombe pe Miloșevici”.. ■ Sumarul suplimentului mai conține: un fragment din *La apa Vavilonului* de Monica Lovinescu; proză de Magda Cârneci: *Mai multe feluri de corpuri* – fragment din volumul *FEM*, în curs de elaborare – și de Mariana Șora: *Un labirint* (pagini din volumul *Mărturisirile unui neisprăvit* – a cărei apariție la Ed. Cartea Românească este astfel anunțată).

● În „Adevărul literar și artistic” (nr. 483), Daniel Cristea-Enache (*O carte perversă*) scrie despre romanul de sertar al lui Titus Popovici, *Cartierul Primăverii. Cap sau pajură* (Cuvânt înainte de Domnița Ștefănescu, Ed. Mașina de scris, 1998): „Textul de pe coperta a IV-a (...) mi-a stârnit (...) o iritare maximă (...). Chiar recunoscând printre rândurile sale pana măiastră, iute-n comparații, a lui Alex. Ștefănescu: «În sfârșit avem, prin această satiră politică necruțătoare, o mărturie acuzatoare la adresa regimului comunist și a celor care l-au susținut, chiar de la un fost membru al Comitetului Central al PCR, care a fost Titus Popovici. (...) Celebrități din elita politică de altădată, adevărați sfinți comuniști – Gheorghe Gheorghiu-Dej, Ana Pauker, Ion Gheorghe Maurer, Lucrețiu Pătrășcanu, Nicolae Ceaușescu, Elena Ceaușescu, Nicu Ceaușescu și mulți alții – sunt convocați în roman ca la Judecata de apoi, pentru o mai corectă evaluare a păcatelor lor știute și neștiute de cititori. E ca și cum scriitorul ar fi constatat nemulțumit că aceste personaje au fost surprinse de moarte în poziții convenabile lor și, pentru a face dreptate, le-a rechemat o clipă din moarte spre a le reazeza în poziții grotești, cele cu care merită să intre în eternitate». Dincolo de grotescul poziției și pozițiilor unor personaje care, moarte fiind, sunt «o clipă» (?) rechemate în viața ficțională (...), mi s-a părut cu deosebire penibil acest tip de curaj *post festum*; cât despre noua confirmare a unei teorii mai vechi («nu contează ce mârșavii sau porcărioare ai făcut ieri, important e să combați bine azi»), ea mi-a creat un sentiment de hotărâtă respingere a cărții. Un fost membru al CC al PCR care a dus, înainte de Revoluție, o viață de huzur (...), să scrie tocmai un roman anticomunist și anticeaușist, iar acest roman să fie publicat taman la editura celui mai curajos și mai consecvent anticomunist critic literar român, și încă pe bănuții capitalistului pur-sânge Soros – ei bine, toată această (nouă) «încrângătură» mi s-a părut (...) prea de tot!...”. Și totuși, pe parcursul lecturii: „Obiecțiile de principiu s-au făcut palide și s-au chircit devenind, ele!, meschine. În două cuvinte, cartea lui Titus Popovici a făcut *tabula rassa* din tot ceea ce ea însăși stârnise, prin «ambalajul» și contextul ei, în cititor. O carte perversă, care îți place, deși ai prefera ca ea să nu te atragă prin nimic – pentru a se dovedi astfel, o dată în plus, că *esteticul* e condiționat de *etic* (...). Se întâmplă însă cu romanul lui Titus Popovici exact ceea ce s-a întâmplat, cu decenii în urmă, cu *Cronica de familie* a lui Petru Dumitriu (comparația nefiind, evident, axiologică). El demonstrează, memorabil, exact contrariul «axiomelor» precedente, făcând *est-etica* de răs. Postura etică a autorului e

jenantă (...); în schimb, valoarea artistică a cărții este indiscutabilă. A te răzbuna pe foștii camarazi de idealuri (...) nu e, orice s-ar zice, o atitudine nobilă; în schimb, talentul cu care prozatorul îi portretizează, ridicol-monstruos, e singura «atitudine» ce i se cere oricărui scriitor. (...)/ Romanul postum al lui Titus Popovici, care împinge într-un plan secundar, minor, orice considerente de etică a scriitorului și moralitate a omului, merită citit nu atât pentru procentul de adevăr istoric din el, cât pentru adevărul său estetic: un adevăr care e obținut – numai aparent paradoxal – din caricatură și satiră, adică din îngroșare și deformare. Fără sentimentalisme și principii nobile de prisos, pragmatic ca orișice capitalist, *mister* Soros și-a investit bine banii în această carte perversă”.

[AUGUST]

● Nr. 22 din „Vineri”, supliment al revistei „Dilema”, conține un dosar dedicat relațiilor de gen, feminității și feminismului (*Ea & EVEL & Ea*). În pagina de „Provocări” semnează eseuri „la temă” Laura Grünberg (*Feminismul sfârșitului de secol*), Florin Dumitrescu (*O scorneală publicitară?* – despre imaginea femeii în reclame), Mariana Neț (*Menestrelul, cruciatul și femeia* – despre reprezentările feminine în muzica medievală), Cecilia Ștefănescu (*El și ea – în cea mai simplă dintre ecuații* – despre clișeele romanelor de dragoste), Liviu Papadima (*Sunt femeie, fugi!* – despre imagini ale femeii în proza românească (post)pașoptistă). □ Luca Pițu e prezent în pagina de „Subglie” cu un eseu „patafizic” digresiv, ireverențios la adresa societății și a culturii românești postdecembriste (*Fragmente dintr-un microdiscurs pe teme vaginocratice*). □ Ion Manolescu publică o selecție de citate *Din istoria sexismului & feminismului*, iar Cosana Nicolae comentează favorabil, pe un ton ludic-analitic, recentul roman *Messi@h* al scriitorului româno-american Andrei Codrescu (*„Apocalipse, Now!”*). □ La rubrica „Meniu de cărți”, Paul Cenat recenează, printre altele, volumele *Scrisoare despre insule* de Costache Olăreanu (Institutul European) și *Bucă* de T.O. Bobe (Univers). □ Interveniunile revistei îi au ca protagoniști pe relizatorul Radio România, Paul Grigoriu, într-un dialog cu Oltea Șerban-Pârâu (*„Radioul lucrează cu imaginația creatoare a omului”*) și Razvan Exarhu, realizatorul emisiunii „Rondul de noapte” de la Radio Pro FM, într-un dialog cu Mihai Grecea (*„Mă simt un marginal!”*). □ Sub genericul „Monitor”, Liviu Papadima semnează un scurt text-necrolog *In memoriam Mircea Nedelciu*. □ La rubrica *Reflecții despre noi înșine*, Sorin Alexandrescu comentează amabil, dar cu exprimarea unor diferențe ideologice, volumul – la origine teză de doctorat – *Semizei și rentieri* al lui Caius Dobrescu (*Postmodernism și, vai, burghezie*). Concluzia are un caracter semiconfesiv: „Autorul «cuminte» pledoarii pentru valorile burgheze este și autorul unor texte experimentale avangardiste, sigur nu pro-burgheze. Nu știu cum trăiește el această contradicție dintre poet și ideolog.

Eu, citindu-i teza, am realizat importanța ei de a umple un gol în cultura română, dar am refuzat imediat baza ei teoretică – referirea la neoconservatorii americani – și am oferit ca alternativă scrieri de centr-stânga democratic. În tot articolul am expus rațiunea teoretică a acestei comparații. Să fi fost însă ea, oare, mă întreb acum, *singura* mea sursă de divergență? Vin dintr-o familie burgheză, dar am trăit în România numai sub comunism și virtuțile familiei le-am admirat ca virtuți personale, nu ca valori publice. În Olanda, am sfârșit prin a mă sufoca în «admirabila» ei cultură burgheză, ipocrită, arogantă și lipsită de orizont. (...) Convertirea la valori burgheze nu s-a produs, eu am rămas prins într-o cultură română elitistă, antiburgheză, modernistă, postmodernistă și postpostmodernistă în draci. Citesc despre burghezie, poate o și mimez, știu că ea (ne) este necesară, dar îmi lipsește virtutea ei cardinală: mulțumirea de sine. Altfel decât burghezul mândru de ce are, eu sufăr de ce nu am (...). Supus lipsei și absenței, pe burghez să-l iubesc nu pot. Mă simt deci mai aproape de Derrida sau Habermas ori chiar de Said, decât de Bloom. Iertăciune, Caius”.

● În „Tomis” (nr. 8), Nicolae Balotă răspunde la o anchetă cu privire la „apropiata schimbare de secol și mileniu”, respectiv la un eveniment ce ar putea „produce schimbări semnificative în conștiința lumii, în modul ei de a se raporta la valorile fundamentale ale civilizației umane”. Proiectele lui N.B. vizează o continuare a *Caietului albastru*, publicat nu demult, „o scriere amplă ce privește o anumită perioadă din viața mea. Configurată în jurul unui caiet dintr-un an de răscruce al vieții, cartea are ca «miez» anul 1955, pe care îl consider, retrospectiv, ultimul an al tinereții, tinerețe brusc tăiată prin arestarea, condamnarea și apoi detenția mea îndelungată. Deci, dacă acest *Caiet albastru* se întoarce spre acel an, iar eu am adăugat textului inițial memorări, portrete, întâmplări, meditații de tot felul, tot astfel lucrez acum la o continuare în două direcții, temporal vorbind. *Întâi*, o carte referitoare la perioada de până la *Caietul albastru*, deci până la vârsta de 29-30 de ani. O scriere amplă, referitoare la copilărie, adolescență, prima tinerețe. Pentru aceasta folosesc numeroase pagini de jurnal, ele fiind însă altfel inserate în text. Deși de tip memorialistic, cartea – asemeni tuturor lucrărilor de acest gen, de la *Poezie și adevăr* a lui Goethe încoace – va fi un aliaj al adevărului cu ficțiunea. Vor fi înglobate nu numai amintirile din copilărie, ci și o evocare a anilor '30, a Clujului natal, unde mi-am petrecut copilăria și tinerețea, o evocare a Transilvaniei, a tuturor persoanelor pe care le-am cunoscut, începând cu cercul familial, cu prietenii, precum și lumea evocată prin povestirile celor mari pe atunci. Pe de altă parte, lucrez la cartea ce urmează imediat după *Caietul albastru* (care se întrerupe în ziua de dinaintea arestării). În ea sunt incluși anii de anchetă, condamnarea, anii de pușcărie, și nu numai trăirile mele, trecerea prin mai multe temnițe ale țării, ci și evocări ale tuturor celor pe care i-am cunoscut. Sunt cam 500 de persoane cu care am intrat în legătură în celulele închisorilor. La acestea se adaugă alte aproximativ 300 de

persoane cunoscute în satul Lățești, lângă Dunăre unde am avut domiciliu obligatoriu”. ■ La aceeași anchetă răspunde și *Dan Cristea*, care se exprimă în primul rând din punctul de vedere al editorului: „Mă gândesc la faptul că Editura Cartea Românească a fost nevoită să-și părăsească sediul chiar atunci când trebuia să sărbătorim trei decenii de existență... Ar trebui deci să intrăm cât mai repede în normalitate din toate punctele de vedere. Dacă acest deziderat se va împlini, mă gândesc să înființez noi colecții, accesibile unui public cât mai larg, cărți pe care să le poată cumpăra în special elevii și studenții. Chiar în această toamnă cred că veți avea o surpriză în acest sens. Ca scriitor și critic literar, cred că a sosit momentul să apar cu câteva cărți. Una dintre ele este deja gata și sper să fie lansată chiar în 1999. În 2000 voi publica un volum despre Gellu Naum și un altul despre Eminescu”. ■ *Nina Cassian*: „Mi-aș dori să nu pășesc în mileniul III cu proiecte, ci să realizez proiectele care sunt în curs de finalizare, fiindcă nu prea mai am așa de mult timp la dispoziție... Principalul țel este acela de a-mi încheia cartea de memorii începută în 1975, în România. Ea este bazată pe jurnalele mele (pe care nu le-am ars niciodată, în ciuda celor afirmate de Nicolae Breban în «Contemporanul», cum că eu mi-aș arde jurnalul în fiecare an!). Aceasta este principala mea preocupare pentru anii care vor urma, pentru că este o carte foarte dificilă și foarte delicată, mai ales datorită referințelor concrete pe care le face la oameni încă în viață, la evenimente etc. Doresc mult să închei această carte, dar de publicat, aș prefera ca ea să fie publicată la 10 ani după moartea mea”. ■ Dacă în viziunea Ninei Cassian anul 2000 va „avea o evoluție mai mult sau mai puțin firească”, pentru *Mihai Ursachi* acesta nu va reprezenta „doar de simpla trecere de la un mileniu la altul. E vorba de o schimbare radicală, de ordin planetar, în cursul civilizației umane. E vorba, probabil, și nu fix în anul 2000, de intrarea într-o epocă de schimbare a eonilor. Posibilitatea penetrării în eonul ce se anunță este aproape nulă. Așa cum civilizația păgână nu putea în nici un chip să perceapă, să cuprindă mentalitatea eonului creștin care urma, tot astfel noi nu avem nici-o șansă de a înțelege ceva. Ființei umane nu-i este dat să străbată pojghița eonilor. Ei sunt impenetrabili, incomunicabili”. ■ *Laurențiu Ulici*: „Nu intrarea într-un mileniu nou poate produce schimbări în conștiință, pentru că ele nu se pot produce în intervalul dintre 31 decembrie 1999 și 1 ianuarie 2000. Sunt multe lucruri care se vor schimba, și atunci se vor mai produce și alte schimbări, determinate de avansul tehnologic, de era informațională în care deja ne aflăm, de creșterea diferențelor de înțelegere a timpului și spațiului, de scurtarea spațiului (explozia informațională va scurta și timpul, internetul-ul va intra în viața cotidiană!). Vor fi ceva schimbări, dar psihologic, omul va continua să rămână același care era și în urmă cu 2000 de ani”. Proiectele lui Laurențiu Ulici sunt legate de *Istoria literaturii contemporane*, „din care sper să apară cât mai curând volumele 2 și 3, și să închei lucrul la ultimele două. Sper să mai pot

publica o carte dedicată specificului românesc, care se va intitula *Mitică și Hyperion* și care ar putea să apară la începutul anului viitor. Mai nou, pentru că anul 2000 a fost decretat «An Eminescu», mi-a venit ideea de a scrie ceva despre Eminescu, dar va trebui să găsesc timp pentru rezolvarea cu bine a acestui proiect la care țin foarte mult, pentru că întotdeauna Eminescu a constituit o temă decisivă». ■ Și *Pavel Chihaia* are în vedere finalizarea unor „lucrări literare rămase în suspensie: romanul *Hotarul de nisip*, din 1952, pe care trebuie să-l rescriu până la sfârșit, să-l termin; în al doilea rând, romanul *Lupta sufletului cu trupul*, pe care l-am scris în exil și care, de asemenea, așteaptă să fie încheiat și predat... istoriei literare. Dincolo de aceste două viitoare realități mă interesează foarte mult reacțiile față de cele cinci volume apărute la Editura Albatros sub titlul *Arta medievală* și în care mi-am însumat cercetările din țară și din Occident. În mod paradoxal, există o deosebire foarte tranșantă între cele două activități ale mele: cea literară și cea legată de evoluția mentalităților în realitate (pentru că nu este vorba de istoria artei, ci despre o evoluție a mentalităților între secolele 14-17, în care intră arta și literatura medievală, religia și istoria). Poate că într-o bună zi voi încerca să explic legătura care există între aceste două preocupări ale mele, în aparentă contrastante”.

● În „Convorbiri literare” (nr. 8), Cassian Maria Spiridon publică un interviu cu Dorin Tudoran, care se arată pesimist în privința existenței unei clase politice profesioniste în România: „Îmi amintesc de o afirmație pe care am făcut-o chiar prin 1990, parcă, și care nu a fost împărtășită la timpul respectiv decât de un singur om, Nicolae Manolescu. Consideram că partidele istorice, PNT-ul și PNL-ul, greșeau considerându-se mai vechi decât FSN-ul. Spuneam că, practic, sunt la fel de tinere ca alte formațiuni recent apărute pe eșichierul politic. Lipsiți de practica politicului și a politicii vreme de aproape o jumătate de secol, foștii deținuți politici, membrii ai principalelor partide politice interbelice, urmau să o ia de la capăt într-ale politicii, umăr la umăr cu fesenști. Spunând acest lucru, am trezit supărări... istorice, mi s-a răs în nas, mi s-a adus aminte că nu am o patalama care să confirme că sunt analist politic atestat. Ce a urmat se vede. Se plătește. Și va costa, în continuare, foarte scump. Ce plus de competență politică înclină balanța de partea dlor. Radu Câmpeanu, Ion Diaconescu sau Mircea Ionescu Quintus în raport cu dnii. Petre Roman, Ion Iliescu sau Traian Băsescu se vede. Da, nu e drept, dar așa stau, totuși, lucrurile. Suferința, detenția, nerenunțarea la idealuri democratice etc. nu constituie, vai!, în sine, o calificare politică”. D.T.: „Problema nu ar trebui să fie pe cine și cât de mult superi, ci dacă chestiunile pe care le supui dezbaterii sunt reale, dacă punctul de vedere pe care îl exprimi este ori nu plauzibil. În afara felului meu de a înțelege viața și a modului în care cred că se cuvine să trec prin ea, nu există nici un alt resort, secret, ascuns, al ceea ce numiți intransigența. Îmi displac sorcovelile, ca să nu mai spun de

autosorcoveli. Un spor de spirit critic și autocritic ne-ar fi salvat de la multe mitologii de doi bani, de care, după cum se vede, e greu, dacă nu chiar imposibil, să mai scăpăm”. La 10 ani de la Revoluție, viața literară este „în schimbare, în... tranziție, încercând să se adapteze unei realități social-economice și politice de o cu totul altă natură decât cea cunoscută pînă în 1989. Așezările, reșezările sunt dificile, dureroase, scumpe și, de cele mai multe ori, epuizante. Dar e un proces natural. Felul în care viața literară va supraviețui acestor turbulențe va da și croiala nouă, de o anume durată, a ceea ce numim viață literară. Și, ca să nu uit, poate că ceea ce am înțeles noi pînă în 1989 prin viață literară, inclusiv în perioada interbelică, a dispărut, e pe cale să dispară pentru totdeauna. Important este *ce* și *cum* se reconfigurează în locul ei”. □ Mircea Platon scrie un articol nefavorabil despre poetul și eseistul Caius Dobrescu: „Ce-ați zice de un traseu al metroului bucureștean de-a lungul căruia stațiile să fie WC-uri publice în uz? Și dacă, în metrou, singur, un aurolac onanist s-ar chinui să noteze, printre trepidațiile lui și ale vagoanelor în mare viteză, tot ceea ce i se perindă prin fața ochilor, toate obscenitățile inscripționate pe pereții latrinelor-stații? Oare ce-am putea citi în jurnalul lui de bord? Iată: (...) «Măi frate!/ Uiteașami vine și mie sămi/ scarpin coaiele voinicește pânămi/ trec toate, pânaj/ jung să mă simt liber». Pe mine – odată cicatrizată prima înfiorare, de scârbă, repulsie – m-a cuprins mila pentru autorul acestor rînduri. Mi-a venit să-l mîngâi protector pe creștetul ras, să-i pun cinci sute de lei în palmă și să-i dau un șervețel de hîrtie cu care să-și șteargă «lumânările» fistic ce-i atîrnă din nări. Și totuși nu e vorba de vreun Rigid Aurel poliometic zdrobit în bătăi prin orfeline și recent evadat de la școala de coreție. Ci de Caius Dobrescu, figură distinctă a tînărului val de intelectuali români, înfloritor lector de literatură comparată la Universitatea «Transilvania» din Brașov, colaborator notoriu al «Dilemei» și *prizonier* al multor burse și sponsorizări pro-europene. (...) E, acum, dacă tot și-a «scos pur & simplu» – mă refer la cartea de versuri, bineînțeles – să îmi dea voie să-i spun că e «mică». Mică și cam bolnavă. În orice caz, în complet dezacord cu onctuozițiile de culturnic pro-european ale aceluiași Caius Dobrescu, cel care, luând distanță față de o bună parte a literaturii române postbelice, laudă «o literatură care s-a situat, deliberat sau instinctiv, de partea civilizației... Mă gândesc în primul rînd la membrii grupului de la Târgoviște: Radu Petrescu, M.H. Simionescu, Costache Olăreanu, Tudor Țopa, Alexandru George. Tonul lor perfect civil, adresarea mereu afabilă către cititor, evitarea sistematică a patetismelor și ideologiei exprimă vorința de a se purta normal într-o lume care își cultivă trogloditismul și sălbăticia. Ei încearcă să facă să supraviețuiască spiritul ancien regime al respectului față de persoana umană». Se regăsesc toate directivele ambițiosului activist în propria-i operă? Să le numărăm! Tonul perfect civil: «om adevărat așa ca tine,/ bărbat careși duce casan spinare,/ șin același timp se ține de coaiele lui uriașe K/ pietrelealea

lăsate d olmecei sau d cine mama dracului/ prin iarbă!». Adresarea mereu afabilă către cititor: «Numi sunteți simpatici deloc;/ da deloc!/ Știu că furați, că vă doaren fund,/ că puteți suporta la nesfârșit/ containereleastea care duhnesc deți mută/ nasu./ Știu ct sunteți de putori, ct de fierbinte visați/ Să stați cu burtan sus și dn cer să plouă/ Cu cârnați și să votați orice escrocetuin». Evitarea sistematică a patetismelor și ideologiei: «Sân suppă că/ România/ O ian mână cu NATO. Pt minei/ Ultraclar. William Perry/ A fossla Budapesta șiaccol-wua/ Rămas». Numărând, observăm că, în ebraica sa sui-generis, poetul «cultivă trogloditismul și sălbăticia» pe care eseistul le abhoră pițigăiat. Deci, dedublare. Schizofrenie. Un diagnostic mai precis? «Amorul oral este sau nu pervers în funcție de cum te raportezi la el. Dacă motivația este plăcerea pură, dacă spiritul leagă această procedură de sugestii ale libertății, dacă generează stări limpezi și non-contradictorii, ne aflăm în condițiile unei ingenuități naturale. Dacă însă sursa plăcerii este tocmai încălcarea unui tabu, dacă, deci, omul ajunge să se delecteze cu propria sa schizofrenie, nu mai putem vorbi decât de perversiune. Despre perversiune și imoralitate putem vorbi și aici!». Admirabil autoportret intelectual reușește Caius Dobrescu scriind despre alții! Veritabil Ouroboros estetic, eseistul mușcă din coada poetului. Singurul lucru care mai funcționează normal în toată această literatură de împerechere pederastă, în contra naturii, a cuvintelor e lingușirea. Andrei Pleșu, rectorul Colegiului Noua Europă, e invocat încă din prima poezie a volumului (...), iar de «maestrul Alexandru Mușina» se pomenește des în eseuri. În poezii nu, pentru că Dobrescu și Mușina sunt în concurență de când ultimul și-a preludat cea mai nouă carte de versuri cu un motto cules din folclorul toaletelor: «Desenați băieți pereții/ Cu trupuri zvelte de femei,/ Căci p[...] este lampa vieții,/ Iar p[...] e fitilul ei». Desenați, băieți, desenați. Da' din când în când mai treceți pe la psihiatru. Sau pe la exorcist". □ Cristian Livescu observă că volumul publicat de criticul craiovean Marian Victor Buciu, *Țepeneag între onirism, textualism, postmodernism*, „este prea partizanal, prea avocățos, în favoarea eroului central, la recursul căruia monografistul trimite săgeți ascuțite, unele veninoase, împotriva celor ce n-au avut încredere, l-au atacat sau l-au ciupit în vreun fel sau altul, de-a lungul anilor. Mai tare și fără menajamente sunt luați astfel numiții «bodyguarzi ideologici travestiți în critici», care nu au «văzut» de la început talentul lui Țepeneag, precum Al. Philippide, «unealtă meșteră și oportun(ist)ă», Adrian Marino, «cu inocența limitelor sale... nu era deschis înnoirilor»... până la o amețală incomparabilă cu cea a Cetățeanului turmentat (?) din *Scrisoarea pierdută*, Șerban Cioculescu (...). Nici noii veniți în viața literară nu scapă de muștrări: «Că textualiștii optzeciști, neo-oniricii nouăzeciști (?) descoperă vădit incomodați că au un predecesor în limba lor, care fusese exilat (?) și acum s-a întors, distrugându-le gloria de generații spontanee. Sau se cred copii din flori, uniți și hotărâți să ajungă degrabă – dintr-un complex mioritic devia(n)t – la paricid»

(sic!). Sunt în schimb bine primiți și aplaudați toți cei care au vorbit de bine pe autorul *Nunțiilor necesare* – deloc puțini, nume de autoritate sau publiciști ocazionali de la noi și de la francezi –, care, făcând abstracție de protocronismul autoproclamat al lui D. Țepeneag, de «prioritatea sa textualistă» și de «vocația manoliană», aceea de a fi dat tonul la o *altfel* de proză, descătușată de scheme și tipicuri oficioase, au arătat destule calități ale opurilor acestora cu frecvente ieșiri înspre estetismul poetizant, cu asumarea unui spațiu ontic, unde simbolistica se impune firesc, într-o retorică rafinată și fastuoasă. (...) Cineva susținea recent – cu siguranță Marian Victor Buciu îi va da de urmă și-l va lua la bani mărunți, într-o eventuală nouă ediție a cărții sale – că de la «manifestele» lui D. Țepeneag literatura română nu a mai cunoscut asemenea forme de a agita sensibilitatea conformistă, până la recente zvăpăieli nouăzeciste, ezitante între senzualități instinctual-sexualiste și vulgarități de cartier, cu frustrări forburgheze necontrolate. Este drept că autorul acestei autoîncurajări a avut ecouri de susținere la «manifestele» sale – de fapt niște eseuri candidе – cam tot atâtea câte a avut, la vremea sa, și Țepeneag, cu articolele sale programatice, deși impactul trebuie așteptat în timp. Ajuns aici, nu pot să nu remarc faptul că sunt vădit nedrepti autorii optzeciști – prozatorii, cu deosebire – care nu recunosc o filiație cu «precursorul» Țepeneag și că au ieșit din «mantaua» fantezistă, refuzând esopismele de duzină, a *Așteptării* (volumul din 1972, pe care îl am și eu, între cărțile mele, fără să fi știut că fusese interzis!). Există o «masă imaginară generală» în viața unei literaturi, care își îmbogățește starea de reverie și de impregnație fantasmatică asupra cititorilor, cu fiecare prezență originală în plus. În virtutea ei, chiar fără să-l fi citit pe Țepeneag, destui scriitori afirmați după 1975 au putut avea ceva din aerul nonconformist al compozițiilor sale, cu unde de sălbăcie boemă care desigur irita și sfida epoca”.

● Într-un editorial din „Vatra” (nr. 8), *Iritarea statuiilor*, Alexandru Vlad scrie: „Dacă întrebi pe orice român dacă recunoaște existența ceardașului, gulașului, papricașului, prezența tonică a unghuroaicelor sau seriozitatea meșterilor unguri, se va grăbi să le recunoască nu numai existența ci și coexistența lui cu acestea. Dar dacă l-ai pune să semneze că le recunoaște existența, ar da imediat îndărăt și te-ar întreba dacă nu ești cumva un pârlit de politician, sau patriot de profesie. (...) Excelenta relație dintre scriitorii maghiari și români din Transilvania, adâncă și fraternă cunoaștere reciprocă mult pomenită, e probail și aceasta un mit, sau mai potrivit spus un clișeu, o statuie invizibilă. Imediat ce verifici mai serios constăți că persoanele se cunos, s-au întâlnit la ședințele de breaslă (ce-i tineri la Fundația Soros), au făcut parte din delegații comune – mai vechi sau mai noi dar nu întotdeauna și-au citit unii altora textele, și-au împărtășit temele, și mai ales greu de tot s-ar putea demonstra că s-au influențat reciproc. Unii vor protesta, penru că extragerea clișeului din mintea omului poate fi mai dureroasă decât extragerea unei măsele, fie de minte. Un

lucru însă trebuie spus – această conviețuire mai mult civică decât intelectuală, acest urban paralelism cultural, în măsura în care este o realitate este și o normalitate. Și, dacă recunoaștem asta, totul se poate îmbunătăți, tot ce se poate adăuga zi cu zi nu poate fi considerat altceva decât un bun câștigat. Cel mai mare bun câștigat în vremurile în care alții erau ocupați cu mutatul statuiilor”. □ Revista găzduiește ***O anchetă cu două fețe (despre literatura maghiară din România)***: „1. **Puncte programatice.** Numărul de față al revistei noastre este consacrat, în marea lui parte, literaturii maghiare din România. (...) 2. **Fața ungurească. Cultura suspiciunii.** Intenția noastră, în realizarea acestui număr, a fost aceea de a depăși o simplă antologie de texte, mai mult sau mai puțin nimerit alese. Am vrut să le dăm colegilor noștri maghiari șansa (ori măcar prilejul, dacă nu și una și alta) de a-și problematiza propria condiție sau de a reflecta, pentru cititorul român, asupra ei. Ar fi fost o ocazie ca acest cititor să înțeleagă o situație mai delicată, dacă nu chiar o condiție scriitoricească mai dramatică. (...) 3. **Fața românească. Cultura ignoranței.** Ultima componentă a acestei anchete e rezervată «oglinzii românești» în care se reflectă literatura maghiară. Cine va citi răspunsurile (la întrebarea *Ce știți despre literatura maghiară din România, după 1989?*) va fi îndreptățit să cosidere rata – sau și mai ratat – tocmai acest tronson al ansamblului. Și asta pentru că, cu foarte puține excepții, răspunsurile sunt atât de redundante încât pot fi considerate un singur răspuns coral. Pentru scriitorii români – în calitatea lor de cititori – literatura maghiară în România e ceva ce, în mod desăvârșit, nu există. Unii cred că din cauza ei, alții, mai gentili, își iau responsabilitatea propriei ignoranțe. Dar ignoranța mărturisită prin ancheta noastră nu e decât vârful minuscul al unui aisberg uriaș. Mult mai multe decât răspunsurile (copleșitor mai multe) au fost scuzele, motivate tocmai de necunoaștere, de grija românului de a nu se face de rușine sau de jena lui față de situațiile delicate în care s-ar pune. Poate că momentul de reflecție prilejuit de ancheta noastră va fi urmat, la lectura numărului, și de un regret motivat. Oricum, speranța noastră e că ignoranța de până acum își va mai pierde din nonșalanță. Dacă ea se va converti sau nu în interes, asta e altă problemă. Dar o problemă și a unora și a altora. 4. **În loc de concluzie. O anchetă care nu dovedește nimic.** Asta e, deci, situația: de o parte suspiciune și reticentă (poate și dezinteres) de cealaltă – dezinteres și, pe cale de consecință, ignoranță. Noi ne-am dori ca acestea să nu fie concluziile, ci premisele, oricât de descurajante, ale anchetei abia începute. Să sperăm că peste cinci ani, când vom reedita această anchetă, nu vom fi tot în acest punct”. ■ La prima parte a anchetei, ***Ce înseamnă a fi scriitor maghiar în România, azi?*** răspund: Demeny Péter, Mandics György, Vida Gábor, Bölöni Domokos. Borcsa János, Nagy Pál, Jánosházy György, Tóth Istvan, Kantor Lajos, Szabo K. Istvan, Selyem Zsuzsa, Kali István, Dávid Gyula, Gálfalvi György, Egyed Emese, Lörincz György, Markó Béla, Lászlóffy Aladár. ■ În partea a doua a anchetei

sunt publicate poeziile scriitorilor maghiari, iar În partea a treia, proza maghiară. ■ Într-o a partea a patra secțiune, la întrebarea ***Ce știți despre literatura maghiară?*** răspund: ■ ***Mircea Horia Simionescu („Un răspuns lateral, parțial”)*** „Am presupus de mult, și m-a și neliniștit perspectiva, că într-o zi mi se va pune (îmi voi pune) o asemenea întrebare și, odată cu rotunjirea anilor și lărgirea lecturilor, constatând cât de puțin și de rău cunosc literatura maghiară din Ungaria, ca și dintre granițele proprii mele patrii, trăiesc un ascuțit sentiment de rușine. (...) Acum, dacă judec cu toată seriozitatea originile întinsei mele ignoranțe, trebuie să mărturisesc că nu m-a interesat, timp de peste 30 de ani, nici literatura română a României ocupate și, ca să duc până la capăt mărturisirea, trebuie să adaug că nume importante ale literaturii române contemporane mie nu-mi spun nimic, n-am avut timp că le citesc operele, iar acum – pare-mi-se vindecăt de izbucnirile idiosincratice și de prejudecăți –, constat cu sinceră părere de rău că nu mai am nici o rezervă de timp pentru întârziatele lecturi, eventual pentru noi iubiri”; ■ ***Ioan Buduca („Putem fi naționaliști și prin ceea ce nu facem”)***: „Nu știu mare lucru despre literatura maghiară din România. Literatura maghiară din România îmi este ca și necunoscută. Cunosc, în schimb, mulți scriitori maghiari din România. Cât de bine îi cunosc, oare, dacă niciodată nu i-am auzit plângându-se de faptul că nu i-am citit? Traduceri existau, există. (...) Nu pot învinui personal pe nimeni, în afară de propria mea persoană, că nu citește literatură maghiară, istoriografie ungurească și așa mai departe. Dar pot să mă întreb câte ceva despre luciditatea, realismul și buna credință care fac media statistică a minților de la Academia Română, de pildă. De ce nu vin de acolo proiectele cele mai bune? De ce nu refacem Institutul Social? De ce etnologia și sociologia românească nu reușesc să pomească o cercetare a bazelor culturale și de mentalitate care imprimă specificul comportamentului economic al românilor? Chestiune strict românească, dar și comparativă. De ce nu avem nici în ziua de azi un Institut academic de cercetare a relațiilor româno-maghiare de tot felul? De ce nu avem ceva (nu știu exact ce) care să organizeze dialogul cultural româno-maghiar? Răspund cu tristețea gândului dezvoltat cu prilejul întrebării Dumneavoastră: naționalismul nostru se ascunde și în ceea ce *nu* facem, dacă nu cumva mai ales acolo. Câtă vreme declară că principiile politice ale nediscriminării minorităților sunt propriile noastre principii, dar mai nimeni nu știe ce poezie scriu ungurii, ce teatru fac și cu ce romane se laudă ei, ei bine, în acest fel nu e limpede dacă nu cumva am adoptat *couteur coeur* acele principii. (...) Complexul românesc de superioritate nu lucrează, însă, în mod special împotriva maghiarilor. Ce știm despre bulgari? Ce știm despre sârbi? Dar în mod special împotriva maghiarilor n-ar trebui să lucreze”; ■ ***Daniel Vighi („Ce mama zmeilor au mai scris ungurii?”)***: „De bună seamă că relațiile româno-maghiare nu sunt complete dacă nu adăugăm la ele și generoasa indiferență reciprocă a celor două literaturi din

spațiul carpato-danubiano-pontic. Nu știu în ce măsură știu ungurii despre ce scriem noi într-o măsură mai mare decât știm noi înșine despre ce scriu ei. Dacă ignoranța bucureșteană față de tot ceea ce trece dincolo de Glina este reală, și nu expresia unor frustrări provinciale, atunci cu atât mai mult ocoșenia dintre Siebenbürgen și Sânnicolau Mare, locul predilect de viață în pruncie al lui Béla Bartok, este mai vinovată în fața aceste întrebări. Chiar așa! Nu știu ce scriu sau ce-au mai scris în postdecembrism ungurii. Interesul nostru curge aiurea, spre alte zări pline e soarele consacrării, și faptul cu pricina arămas valid din vremurile în care Eminescu părăsi Copoul pentru Cișmigiu, iar Slavici malurile Mureșului pentru malurile Dâmboviței. Așadar știm mai ales ceea ce știe Bucureștiul, ne extaziem la extazele dumnealor, așteptăm mai ales de acolo binecuvântări axiologice: azi ca și ieri. (...) Și totuși revin la întrebarea dintâi: ce-au mai scris ungurii după 1989? E vremea să batem palma cu mitteleuropeniștii și să vedem cum am putea să promovăm literatura de pe meleagurile de sub poalele de dinlăuntru ale Carpaților. Dacă de bine de rău știm ce mai fac foștii conlocuitori Herta Müller, Wagner, Csejka, ce și cum boemizează Zanca, dacă mai aflăm despre dumenalui Willi Totok, dacă ne mai este dat să scrutăm borurile scandaloase ale pălăriei lui Frauendorfer, dacă, în sfârșit, mai putem câteodată asculta și vedea ce și cum recită Oskar Pastior din poezia lui Gellu Naum la Literaturhaus din Berlin prin grija lui Ernst Wichner, totuși, ce mama zmeilor, ca să mă exprim elegant, au mai scris ungurii din Transilvania și din Banat, după Marea Lovitură de Stat din Decembrie 1989?”;

■ *Nora Iuga („N-aș vrea să cred că e vorba de niște reticențe stupide, de genul plăcuțelor bilingve”)*: „N-aș vrea să cred că și aici e vorba de niște reticențe stupide de genul plăcuțelor bilingve sau cine știe ce alte aberații. Ar trebui să știm dacă sunt și ei împărțiți în optzeciști și nouăzeciști, dacă au grupuri, programe, teoreticeni, cum le arată postmodernismul, dacă au avut și ei textualismul lor? În vremurile de tristă amintire, până prin anii '80, întâlneam mereu prin reviste niște nume «răsunătoare» de care puterea de atunci se folosea din plin, dar niciodată adevărata lor literatură. Aum când ar fi cazul să ajungem la ea, ne lovim de propria noastră inerție. Și dacă nemții nu mai sunt aici, ce-ar fi să ne uităm mai mult la ce scriu compatrioții noștri maghiari. Sunt sigură că ar fi o investiție profitabilă de ambele părți”;

■ *Viorel Gheorghiță („De ce scriitorii să fie altfel?”)*: „Nu doar eu, nu doar noi, scriitorii români nu comunicăm cu scriitorii maghiari din România, ci nici ei, scriitorii maghiari din România, nu comunică satisfăcător, cu noi, scriitorii români. Problema, prin urmare, e, totuși, una de comunicare interumană. Ori cât am vrea ca lucrurile să steie altfel, un refuz al comunicării (al apropierii) mai mult sau mai puțin reciproc, fie el și inerțial, există. Reflexele trecutului, reflexele istoriei, persistă și vor mai persista, din păcate. Nostalgiile cca și spaimile colective, de altfel, au origini abisale și diacronie pulsatorie. Lucrurile, prin urmare, sunt de înțeles, până la un punct. Ar fi fost de sperat,

totuși, ca măcar la nivelul breslei scriitoricești, stările de fapt să fie altele, să existe, adică, o altă percepere a problemelor și o altă disponibilitate, fără ca această altă disponibilitate să însemne, în vreun fel, abandonarea propriei rațiuni de a fi. Aparțin unei generații de intelectuali care, n marea ei majoritate, consideră menirea scriitorului, menirea omului de cultură, în general, ca fiind aceea de a promova și garanta afirmarea identitară a comunității căreia îi aparține prin naștere și cultură. Sunt, altfel spus, un naționalist, în sensul propriu al termenului, un om care respingem, cu toată fermitatea, confuziile deliberat cultivate, dintre conștiință firească a apartenenței la un neam, cu tot ce presupune această apartenență funciară și manifestările conjuncturale ale unor inși sau grupuri xenofobe, antisemite, antioccidentale, anarhice. Respingerea normalității, sub pretextul unor posibile excepții, e un demer identic cu asumarea excepțiilor ca normalitate unică. Multe, inadmisibil de multe, din discursurile intelectualilor noștri –, e oameni politici și ziariști vorbesc –, sunt sufocate, pur și simplu, de tirania unui asemenea sofism. În același timp, consider însă că tot lui, omului de cultură, scriitorului, îi revine menirea de a osteni pentru integrarea identității naționale în orizontul, mai larg, al identității europene, să zicem”; ■ **Petru Cimpoeșu** (*Dacă aș fi scriitor maghiar din România...*): „Nu sunt sigur că scriitorii maghiar din România de azi mai aparțin în vreun fel culturii române. Din locul (provincie) și din poziția (outsider) în care mă aflu, literatura lor îmi apare ca o literatură străină, din cel puțin trei motive. Nu cunosc limba maghiară. Cărțile scriitorilor maghiari din România traduse în românește îmi sunt inaccesibile, inclusiv din cauza sistemului foarte deficitar de difuzare a cărții. Dar să nu inventez scuze – poate și din lipsa mea de interes față de ceea ce ei scriu, din lipsa oricăror contacte personale cu mediul scriitoricesc maghiar. În treacăt fie spus, nici cu mediul scriitoricesc român nu stau mult mai bine. Cândva ne mai întâlneam pe la conferințele Uniunii Scriitorilor, dar vremurile acelea sunt demult apuse, grație noului sistem de adunări generale pe bucățele, impus pe șest (adică pe lângă Statut) de actuala conducere a U.S. și, în egală măsură, grație lipsei unor programe ale Ministerului Culturii, în sensul stimulării dialogului cultural interetnic”; ■ **Radu Sergiu Ruba** (*Șogorii*); ■ **Daniel Pișcu** („*Păcat de har*”); ■ **Constantin Abăluță** („*Aș traduce oricând un poet maghiar*”): „Zeci de ani s-a tot repetat lozincă după care societățile comunistă și capitalistă ar fi antagonice. Zeci de ani am crezut în acest adevăr, însă în sinea noastră îl inversam puțin. Adică: ne închipuiam raiul nu în comunism, așa cum pretindea politica oficială, ci în capitalism. Astăzi, aflați într-o necesară piele de tranziție, gonflabilă la nesfârșit și nereușind a aciperi un trup cât de cât plauzibil (cal, măgar, cangur ș.a.m.d.), ne dăm seama că, practic, cele două societăți sunt nu se știe cât de antagonice, dar fără doar și poate *incomparabile*. Căci cum ar putea fi comparată răuvoitoarea și precis direcționata cenzură ideologic-culturală cu involuntara cenzură economică generată de inflație, de

blocajul financiar, de materialismul economiei de piață, de blocajul financiar, de materialismul economiei de piață, de ineficiențele legi ale sponsorizării (respectiv de concurența neloială a televiziunilor)? Cartea – ce mai înseamnă cartea în ziua de azi? Și cine mai poate avea acces la ea? În ultimii zece ani avalanșa de volume tipărite de sutele de edituri nou înființate (lucru, în sine, lăudabil) a fost urmată, din păcate, de o dezorganizare de proporții a singurei rețele de difuzare, aceea statală, națională, bună sau rea așa cum era ea. Exceptând lanțul de librării Humanitas, librării cu un profil bine stailit, în general nepermissive la beletristică, nu mai există azi aproape nici o librărie în care cărțile să mai fie expuse pe genuri iar librării să te poată ghida oferindu-ți pliante ale editurilor ori minime informații. Ca să nu mai vorbim de prețurile exorbitante pe care puțini dintre cei ce citesc și le mai pot permite. În condițiile în care cea mai subțire plachetă de poezii costă a cincizecea parte din pensia unui scriitor care a dat el însuși literaturii române vreo cincizeci de cărți, întrebarea anchetei revistei «Vatra» își modifică aproape de la sine înțelesul, rezonanță e, fiind mai degrabă una globală, ceva de genul *Ce mai știți despre literatura care se publică în propria Dvs. țară, în România? Cât de cunoscută vă mai este ea?* Iar răspunsul e aproape subînțeles: Nu mare lucru, doar ceea ce pot citi prin împrumut la bibliotecile publice. Adică, foarte puțin, căci acestea nu prea au mai avut fonduri de achiziții după 1990 încoace. Doar acele cărți ce mi se dăruiesc (de autori, de edituri) ori mi se împrumută de vreun prieten ceva mai avut ori care, la rândul lui, a primit cadouri în cărți. (...) În revistele de după '90, traducerile sporadice de poezie din maghiară (cred că în «Exchinox» și «Poesis») m-au făcut să prefigurez o tânără generație echivalentă ca talent cu nouăzeciștii români. N-am reținut nume, doar sentimentul că mișcarea de ultimă oră e dinamică, efervescentă, abordând un lirism eupurat și un textualism moderat”; ■ *Marius Jucan („Metafora creuzetului”)*: „Nu există, cred, multe puncte de contact între cele două literaturi, maghiară și română. Transilvania nu este totuși țara cantoanelor, nu din pricină că ar lipsi munții, ci pentru că sunt absente standardele culturii europene, pentru care aș aminti doar riguroasa politică a traducerilor. Cu toate acestea, s-a dovedit că în perioada interbelică, cât și în zilele pline al *Echinox*-ului, asemenea poduri culturale au fost construite cu aevărată ferveare, în credința unor zile mai une. Este chestionabil dacă azi mai putem conta pe entuziasm, și mai cu seamă pe exploatarea «inteligentă» a unor oportunități prielnice. Și aici, ca și în alte domenii, ducem lipsa unor proiecte de durată a căror anvergură nu poate fi lăsată doar pe seama literaților, editorilor, traducătorilor. Și acum închei, recitind de pe ciornă lista scriitorilor maghiari pe care am pretenția că «îi cunosc». Prea puțin, mult prea puțin. Ezit să o trec pe curat. Poate că mâine va fi mai bogată”; ■ *Gheorghe Grigurcu („Relații europene”)*: „Regret nespus faptul că nu cunosc suficient literatura maghiară care se produce în România. Înainte de-a fi fost izgonit de autoritățile regimului totalitar de la Oradea, mă

întâlneam adesea și uneori întrețineam chiar relații apropiate cu confrăți maghiari de vârste diverse. Aveam naivitatea de-a socoti că Transilvania a devenit a doua mea parte și era firesc să mă interesez cu simpatie de creația «minorităților», care ia naștere în spațiul său. Lucian Blaga îmi spunea că înțelege a întreține cu scriitorii unguri relații eurpăene, ceea ce cred că este pilduitor și pentru noi. Iar afirmația dintr-un interviu al lui I. Negoîtescu, omisă din textul acestuia, apărut într-o importantă revistă din București, afirmație reintrodusă de autor în retipărirea lui ulterioară, conform căreia există, în Ardeal, o istorie româno-maghiară comună, mi se pare de o perfectă obiectivitate”; ■ *Mircea Cărtăresu („Situția mi se pare anormală”)*: „Nu știu nimic despre literatura maghiară din România. Situația e jenantă pentru mine, și nu știu dacă vina e mai curând a mea sau a celor care ar fi trebuit să se ocupe de managementul scriitorilor maghiari. Sunt convins că există oameni foarte valoroși în zonă, dar nu există, în mod sigur, o antologie de tipul «Vânt potrivit până la tare», care a făcut cunoscut grupul de poeți germani în anii '80. Oricum, situația mi se pare anormală și regretabilă”; ■ *Augustin Ioan (Nimic despre literatura maghiară)*: „Nu știu cu adevărat nimic, de la Madács încoace! Tragedia omului Augustin Ioan este de aceea de înțeles: nici nu aveam intenția – smerit de ignoranța mea – să răspund amabilei invitații de la *Vatra*, dacă (într-o emoționantă pentru mine convorbire telefonică, prima după un totdeauna frugal schimb epistolar întins peste câțiva ani), d-l Al. Cistelean nu m-ar fi îndemnat să cercetez în scris cauzele acestei ignoranțe ușor vinovate. (...) Probabil că această lipsă de apetit pentru literatura maghiară nu este inocentă nici din partea noastră, nici din partea maghiarilor de aici sau din Ungaria; nici d-lor nu sunt interesați să-și facă vizibilă prezența înspre români așa cum și-o fac, de pildă, (și) pe Internet spre occident, sau, mai cu seamă, spre Statele Unite. Dacă priviți emisiunile în limba maghiară, veți putea observa cât de puternic este atașamentul cultural al maghiarilor de aici la ideea de cultură unică și nedespărțită ungară (ceea ce este de înțeles și, mai cu seamă, de acceptat). Eforturile acestei culturi-insulă sunt vectorizate spre un singur focar: afirmarea interesului național/etnic înspre exterior, cu orice preț. Cred că este un mod inteligent de a afirma o agendă a interesului național care nouă, din nefericire, ne scapă”; ■ *Liviu Ioan Stoiciu (Există un ferment al autodistrugerii la scriitorii maghiari din România)*: „Sincer, nu prea știu mare lucru despre literatura maghiară în România. Nu am nimic special de spus. Mi-am mai exprimat părerea în presa literară românească pe această temă, am fost privit cu condescendență. acă scriitorul maghiar din România preferă să-și publice opera numai în limba maghiară și nu vrea să intre în istoria literaturii române, e treaba lui. Dar e âcat că literatura maghiară din România îmi e parcă mai necunoscută decât orice altă literatură scrisă aiurea, în afara granițelor României. Mi se pare chiar că literatura maghiară din România e paralelă literaturii scrise în limba română, de-a dreptul. Pe când,

din auzite, scriitorii maghiar din România, deși publică în exclusivitate în limba maternă, nu sunt citați și nici măcar incluși în clasamentele la zi ale literaturii din Ungaria sau în istoria literaturii Ungariei. Dacă e așa, pentru cine scriu? Sunt apartizi scriitorii maghiari din România? Să mi se dea voie să fiu intrigat de comportamentul antiromânesc (nu e nimic naționalist în ce afirm) al scriitorilor maghiari din România, altfel, cetățeni români din strămoși, care refuză cu obstinație să publice în limba română (limba pe care nici n-o recunosc, în particular, ca limbă oficială, a țării în care s-au născut și educat, în care trăiesc și scriu și în care vor muri). Îmi e imposibil să înțeleg de ce scriitorii maghiari din România nu publică în românește, de ce nu profită de publicul majoritar românesc, de cititorul avizat român, plin de sensibilitate, tolerant deschis. Firește, scriitorul maghiar nu are decât să scrie în limba sa maternă și să-și cucerească redutele «specificului minoritar-național» pe care le crede de cuviință, redute ridicate de cunoscătorii de limbă maghiară. (...) Izolaționismul în care se complac scriitorii maghiari din România este aberant. «Puritanismul maghiar» are tentă de rasism și eu am oroare de așa ceva. Ca și de separatismul literar sau de enclavizarea «pe bază de limbă», în literatură (vezi ce se întâmplă în cadrul Uniunii Scriitorilor, nu mai departe, unde scriitorii maghiari au regin închis, cu premii anuale date numai ei știu pentru ce și cine, unor autor care nu vor conta prin nimic în istoria literaturii române). (...) Oricum am lua-o, e imposibil să obligi un român din România să citească în limba maghiară (vorită într-un procent derizoriu, marginală). După cum e imposibil să obligi un român să citească și într-o limbă de circulație mondială decât româna în propria țară... E o normă occidentală, de altfel, să scrii și să publici în limba majoritară a țării, oficială – dacă vrei recunoaștere pe plan național. Așa se și explică de ce scriitorii maghiari din România lipsesc până și în antologiile românești (de poezie, proză, dramaturgie sau critică) sau din dicționarele literare – ei sunt «o altă lume», inaccesibilă. Urmarea? Scriitorii români s-au învățat mine și-i ignoră cu desăvârșire pe scriitorii maghiar din România; dragoste cu forță nu se poate – în plus, lipsa de reciprocitate (a limbii materne?) e prea bătătoare la ochi. (...) Aș vrea să-l citesc în limba română, să-i descopăr «specificul» scriitorului maghiar din România, dar el nu vrea asta. Nu vor nivi măcar poetul Markó Béla, liderul politi al UDMR, sau Gálfalvi Zsolt (lider al scriitorilor maghiari din România în cadrul Consiliului de conducere al Uniunii Scriitorilor și lider în Consiliul de Administrație al Televiziunii naționale) și Balogh József (secret-salariat al US), de care nici nu știu ce scriu”; ■ *Val Condurache („O viziune tipică de Mittel Europa”)*: „Din păcate, de la jumătatea deceniului nouă (de prin 1985) contactele mele uc literatura maghiară din România au fost mai degrabă întâmplătoare. Îmi pare rău, pentru că puținii scriitori pe care i-am citit scriau în manieră de vals, cu anume distincție, cu suport de cultură, cu oarecare detașare ironică, dar și cu un surd sentiment al absurdului, de parcă partenerul

ar simți, la dans, în brațele sale, nu numai voluptatea senzuală a atingerii și dorința, ci și lutul care se-ascunde în carnea femeii. E o viziune tipică de *Mittel Europa*, cu epicentrul la Viena”; ■ **Constantin Pricop („E păcat...”)**: „Într-un cuvânt, e păcat că nu cunoaștem mai bine această literatură, pentru că toate literaturile care se creează în România, indiferent de limba în care sunt scrise, se completează într-un mod fericit...”; ■ **Gabriel Dimisianu („Eu am rămas cu amintirea”)**: „Știu destul de puțin, din păcate, despre literatura maghiară din România, necunoscând limba acestei literaturi, spre deosebire de unii confrăți ardeleni care o cunosc, motiv pentru care îi invidiez. Dar și puținul pe care îl știu aartine epocii pre-decembriste când, prin politică de stat, se traaducea în românește mult mai mult decât se face azi. (...) Nu știu nimic despre noua generație de scriitori maghiari din România (vor fi având și ei optzeciști, nouăzeciști), despre criticii și eseistii lor afirmați după decembrie 1989, pentru că nu se mai traduce aproape nimic. Noi oameni de legătură între cele două literaturi, cum a fost regretatul Constantin Olariu, nu-și fac deocamdată simțită prezența”; ■ **Octavian Doclin (*Ghiusi și Șoani (pe românește), prietenii mei*)**: „Iar dacă o reprezentanță a Uniunii Scriitorilor va apărea și în Reșița, mai devreme sau mai târziu, cu siguranță că ea nu poate fi adevărată, viabilă, decât dacă scriitorii români de aici îi vor aea alături pe colegii lor de limbă maghiară, de limbă germană, de limbă sârbă, de oricare altă limbă, așa cum se întâmplă în viața de zi cu zi a ținutului acestuia numit Banat, recunoscut (nu știu cât de cunoscut... la noi”) *model european al înțelegerii interetnice*”; ■ **Viorel Marineasa (*Méliusz, Fauchereau și alții*)**; ■ **Adrian Alui Gheorghe („În librării – nimic! În biblioteci – nimic!”)**: „Literatura maghiară din România, după căderea comunismului? iar îmi dau seama că sunt prins pe picior greșit...! M-am dus în librăriile din Piatra Neamț: nimic! În biblioteci: nimic! Autorii maghiari, dacă vor fi existând?, nu mi-au trimis căștile lor pentru o eventuală recenzare în revistele din Moldova... Atunci? Cărțile, în România, postrevoluționară, circulă regional, astfel se nas tot felul de ierarhii locale, zonale – păguboase, în fond – care nu dau «temperatura» reală a momentului literar actual (românesc). Nici în reviste nu prea am găsit lucruri semnificative, autori și texte, care să mi se agațe de memorie...”; ■ **Traian Ștef (*Altfel, numai de bine*)**: „Regret că mi-e prea puțin cunoscută literatura maghiară din România, deși sunt în relații amicale cu mulți scriitori maghiari, cu majoritatea celor din Ordea. Facem schimb de cărți, ei le citesc și traduc dintr-ale mele, dar eu nu le pot citi pe ale lor”; ■ **Dan-Silviu Boerescu (*Post-modernism mitteleuropean*)**: „Problema este, în concluzie, una de comunicare. Ar trebui sp, dar nu comunicăm deloc. Eu, unul, sunt deschis oricărei colaborări...”; ■ **Nicolae Coande („Ce noroc că Gabriela Szabo fuge în românește”)**: „Puțini scriitori români știu ungurește și îi pot citi pe confrății lor din țară. Atunci când scriitorii români de origine maghiară scriu direct în românește ei mai pot fi, fie și accidental, citți, comentați. Dar când scriu în maghiară și nu au parte de

traduceri în limba română ei fac o stranie figură în rândurile scriitorimii române”; ■ **Radu G. Țeposu** („*Să îmi recite scrâșnit din Szilágyi Domokos...*”): „Întrucât presimt că tâclul acestei anchete e acela de a da pe față ignoranța cititorilor români în ce privește literatura conșionalilor maghiari din România, voi respecta regula jocului și voi vorbi din amintiri”; ■ **Anghel Dumbrăveanu** („*Un neam de respect*”): „Nu știu prea mult despre literatura maghiară din România, necunoscând limba, dar am citit și prețuiesc multe cărți traduse din această literatură în limba română”; ■ **George Luca** („*Nici în Iași n-am descoperit nimic*”): „Am, așadar, cunoștințe insuficiente asupra temei și cred că această insuficiență e generală în aria nordului moldav. Sigur că având câteva repere care mi s-au înregistrat în memorie, am interesul de a urmări fenomenul și sper în «întâlniri» care să mi-l susțină. Ar fi de așteptat ca *marile* reviste frământate enorm de cultul valorilor și care asigură buna dispoziție a orgoliilor bahluviene să-și reducă din redundanță și pentru a înfățișa corabia acestei literaturi «paralele»...”; ■ **Adrian Suciu** („*Prăpastia care ne desparte*”): „Stimați colegi, Vă adresez aceste rânduri nu atât pentru a emite un punct de vedere asupra «literaturii maghiare care se scrie în România după căderea comunismului», cât pentru a-mi exprima convingerea că demersul este extrem de util, măcar dintr-un punct de vedere. Noi, românii, am fost realmente învățați să ignorăm literatura maghiară din Ardeal. În cinci ani de facultate, făcuți la Facultatea de Litere a Univiersotății Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, nu am asistat nici măcar la o oră de curs dedicată literaturii maghiare. Profesorii noștri și-au îndreptat ochii asupra contemporaneității, acutalizându-și materia până la Simona Popescu și Adrian Suciu; nici un ardelean de etnie maghiară nu și-a găsit, măcar demonstrativ, locul în cursurile profesorilor noștri. Sunt absolut convins (deși, evident, nu am avut acces la răsunsurile colegilor de breaslă la ancheta voastră) că foarte mulți scriitori români contemporani știu foarte puține despre contemporanii lor de etnie maghiară. Puținii colegi de generație maghiari pe care-i cunosc, îi cunosc în virtutea unor relații presonale (foști colegi de redacție la «Echinox», «tovarăși» de antologie etc.). În rest, pauză. O pauză care vorbește de la sine despre prăpastia care ne desparte. Nu «frecventăm» aceleași publicații, nu avem maeștri comuni, nu comunicăm. Și nimeni nu manifestă măcar o umbră de interes să ne-apropie”; ■ **Viorel Mureșan** („*O fastă tradiție*”): „După 1990, literatura maghiară din România, ca și cea română de altfel, suferă un fenomen de strangulare a drumului spre cititor, din cauze obiectiv-economice, dar și profund subiective, căci receptorul însuși s-a metamorfozat într-un consumator al altui tip de comunicare, al altui fel de mesaje, de o natură mai pragmatică. Echivalențele lirice din «Poesis» ori «Echino» nu sunt suficiente și își făsesc cititori numai în măsura tirajelor restrânse în care apar. Marii oeți maghiari de odinioară, prozatorii sau esești, în loc de scriitori insurgenși, au devenit profeți sau șefi de partide. De aceea, inițiativa acestui număr din «Vatra» este mai mult decât

benefică pentru sănătatea morală a celor două limbi și literaturi. De aceea și eforturile creatoare ale unor tineri ca Szabó K. István, care traduce poezie română în maghiară și poezie maghiară contemporană în românește, ar trebui încurajate”; ■ **Eugen Evu** („*Revistele sunt mai merituose decât editurile*”): „Cred că scriitorii maghiari din România ar trebui să conlucreze pentru ieșirea în Europa, reciprocă, adică să se traducă unii pe alții mai mult. În edituri, mi-ar plăcea să avem ediții bilingve, atât în România, cât și-n Ungaria”; ■ **Dumitru Micu** („*Până la Sütő Andras, mai încoace nu*”): „De la insurecția decembristă încoace, ignor literatura naționalităților conlocuitoare. Nu pot urmări, de altfel, constant nici pe a noastră. Cum aș putea să aflu tot ce scot sutele de edituri din toată țara? Cine poate cumpăra măcar revistele literare ce apar, necum și cărțile?!”; ■ **Adrian Grănescu** („*când cunoști omul... altfel te apropii de fenomen*”): „Maghiarii din România ne pot citi în original pe când noi... (Este semnificativ ceea ce s-a tradus? Oare chiar opera aceasta trebuia tradusă? E bine, e corect tradusă? Iată câteva întrebări care se mai pot pune pe marginea a ceea ce ni se oferă! Și ni se oferă cu mult mai puțin decât ni se oferea înainte, traduceri sunt câte sunt... Dacă vă place bine, dacă nu...)”; ■ **Ioan Mușlea** (*Spre rușinea mea...*): „Convingerea mea este că – la urma urmei – maghiarii nu sunt cine știe ce interesați în a putea fi citați de către români, existând – mai mult ca sigur – o seamă de constatări semnificative legate de dezinteresul evident al cititorului român pentru «oferta» ungurească, ca să nu mai pomenim de un dezinteres identic sau chiar mai grav pentru literatura «băștinașă», concuroasă cu brio de televiziunea atotcuparatoare ori de traduceri omniprezente și de maculatura atât de agresivă. La această constatare se mai adaugă, probabil, și certitudinea (pentru orice editor cu scaun la cap și nesponsorizat de către Soros sau Ministerul Culturii) a unor pierderi financiare garantate în cazul tipăririi unor cărți ce vor avea parte de o cerere cvasinulă. Și ar mai fi ceva: sentimentul meu – și anumite informații îl confirmă – este că scriitorii maghiari sunt cu prioritate interesați să publice și, cu atât mai mult, să fie receptați și citați în Ungaria unde au astfel posibilitatea să își măsoare măiestria cu artiștii cuvântului cei mai autorizați. În fond, au dreptate”; ■ **Zeno Ghiulescu** (*Interferențe literare*). ■ **George Vulturescu** semnează un text fără titlu, răspundând la întrebarea anchetei; textul este împărțit în următoarele secțiuni: 1. *Satu Mare și literatura maghiară*; 2. *Panoramă cu scriitorii sătmăreni*; 3. *Memoria scriitorilor maghiari în județ*; 4. *Revista Poesis și scriitorii maghiari*. ■ **Nae Antonescu** publică *Addenda la anchetă: Relații literare româno-maghiare în perioada interbelică*. □ Este publicat un interviu cu Gheorghe Grigurcu, „*Să nu cădem în ... troțkism*” (3), realizat de Victor Știr: „– *Prin Adio, d-le Goma, domnul Nicolae Manolescu a închis ușa «României literare» unui romancier ca Paul Goma, dintr-o cauză extraliterară, și anume severitatea cu care-și judecă, de pe poziția de disident, contemporanii. Este oare drept? Exagerează dl. Manolescu?* – Sunt de acord

cu dv. că textul lui Nicolae Manolesu, din *România literară*, la care vă referiți exprimă o severitate excesivă, deși nu-l vizează atât pe romancierul Goma, cât pe pamfletarul Goma. Se mai întâmplă! Relațiile mele cu Paul Goma sunt acum ceva mai complicate. Îl prețuiesc mult în continuare, nu doar pentru talentul său atât de singular-incisiv, ci și pentru atitudinea sa binecunoscută, pentru personalitatea sa cu ferme contururi istorice, temerară dincolo de orice limite previzibile. L-am luat apărarea fostului meu coleg de facultate, într-un ansamblu de opinii care m-au pus în divergență cu estui prieteni literari, cu alți autori pe care-i stimez mult, înrepetate rânduri, dar mai cu seamă într-in lung text din revista «22». După ce și-a declarat public satisfacția, Goma s-a... răzgândit, începând a-mi face fel și fel de șicane, chiar în raport cu acel text. La care s-au adăugat altele, scromonite cu o maliție la care, în bună logică umană, oricât isunt de hârșit cu surprizele dezagreabile, nu mă așteptam. Între altele, caută a-și reconstitui antipatia ce mi-o purta când aveam... 18 ani (mă rog, nici e mine nu mă încinta, pe atunci, viitorul disident, care mi se înfățișa ca un tânăr anodin, cu care mi-ar fi venit greu a închea o convorbire interesantă, dar *finis coronat opus*, nu-i așa?), mă acuză de lipsă de personalitate (aș fi stat sub umbrelele succesive ale lui Blaga, Arghezi, Nicolae Balotă, Ovidiu Cotruș, Radu Enescu, I. Negoțescu, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca – bine că sunt toate de bună calitate și... foarte diverse, noroc cp n-am stat sub umbrelele unor Paul Georgescu, Ov. S. Crohmălniceanu sau Eugen Simion!), ca și de faptul -fâșnire de orgoliu! – că nu l-am comentat în calitate de romancier (deși admite că tocmai despre romancieri, necultivându-le genul, evit a scrie). M-a decepționat, de asemenea, împrejurarea că interlocutorul meu n-a ținut seama de poziția mea prudentă în azule Ion Caraion, înclinată în destule propoziții, spre admirație și grațitudine, mult diferențiată, oricum, de teza condamnării morale, fără nici o rezervă, a poetului. Există la Paul Goma o ciudată mixtură de afirmații grave și frivolități, de calități rare și slăbiciuni. Între altele, obișnuiește a broda în marginea unor linii foarte generale ale realului, detalii, anecdote, flori ale fanteziei, de-a înregistra toate zvonurile, toate adierile de comeraj ce-i vin din toate direcțiile, aproape fără nici o verificare, apucături pe care – în răspăr cu mai toți comentatorii d-sale (...). Tensionându-și raporturile și cu alți apropiați ai săi, de foarte bună calitate, precum Dorin Tudoran ori Laszlo Alexandru, mă tem că autorul *Gherlei* cade într-un polemism *sans rivages*, dezechilibrant, până la urmă, precum orice exces. Paul Goma pare a purta un veșmânt nou și elegant, pe care, în mod inexplicabil, l-a acoperit cu fel de fel de petice inutile. M-am mai gândit la un lucru, mărturisesc, cu inima strânsă. Poate că Goma e deficitar în privința unor trăsături ale umanului, așa cum oricărui din noi i-ar putea lipsi din organism o vitamină sau un hormon, de unde, în pofida conștiinței d-sale proiectate pentru mari atitudini civice, nu doar perpetuu combative, ci și, câteodată, nemijlocit eroice, destule manifestări izbitoare de inconsecvenșp, ingrațitudine, nedeli-

catețe. (...) Dincolo de orice obiecție ne-am aduce reciproc, simt că în venele noastre pulsează un sânge comun. Fie că-i convine, fie că nu, nutresc față de Goma simțăminte fraterne. Strălucitei sale prestații din diaspora îl aduc modestul salut de arme al unui vechi prigonit și exilat intern. Chiar dacă exagerează, chiar dacă, pe alocuri, greșește de-a dreptul, chiar dacă-l socotim nu altminteri decât un Rău, Goma e un Rău necesar al literelor noastre, al spiritului românesc, amen înțat iarăși de letargie și lichelism (un lichelism cu atât mai primejdios, cu cât e, în stil «liberal», mai sofisticat și mai disimulat). Familia de spirite în care-l putem situa pe Paul Goma e cea a unor C. Stere și Panait Istrati, cu un coeficient în plus de dramatism dat de dramatismul fără precedent al epocii noastre”.

● În editorialul revistei „Cuvântul” (nr. 8), *Salahorii gloriei*, Radu G. Țeposu scrie: „Azi, creatorul a ajuns în situația umilitor-paradoală de a fi sufocat de propria-i libertate, de a nu mai ști ce să facă cu ea. Ce spun eu, de fapt libertatea a devenit o povară. Falit, timid, umil și resemnat cum ar fi zis ludicul Minulescu, creatorul își numără manuscrisele precum Moș Goriot arginții, le numerotează, le șterge de praf, le inventariază și-și face calculul cam la cât se ridică averea sa. Nu-i vorba, averea sa e mare, dar ironia sorții face ca ea să rămână moștenire posterității. Așa face artistul, creatorul în genere, de veacuri îngrășă posteritatea cu propriului lui talent, cu propria sa muncă, cu propria sa avere spirituală care e chiar nimbul sărăciei lui. La zece ani după sugrumarea falselor iluzii protecționiste, nimeni nu-i mai plânge de milă creatorului. Nu-i mai tulbură singurătatea nici măcar grijile ipocrite ale statutului de altădată. Nu i-a mai rămas decât să lucreze, în anonim, cu temeinicie de orfevru, la capodoperele care-i vor purta numele peste ani. Atunci, umilul creator de azi se va reîncarna în duhul glorios al geniului și oamenii își închipui despre el tot soiul de lucruri flatante. O fi fost bogat autorul? – se vor întreba ei, văzând cât de mare succes are creația lui în postumitate. Nici nu e atât de ridicolă întrebarea, dacă te gândești că Faulkner și-a cumpărat avion personal cu banii câștigați din scris. Și, la drept vorbind, cărțile lui nici nu se citesc chiar atât de ușor”. □ Alexandru George se întreabă: *Cum va arăta Europa de mâine?*, făcând, de fapt, câteva trimiteri la atmosfera din preajma anului 1900. Doar finalul articolul atacă problematica aleasă: „Ce ne așteaptă, însă? În viziunea cea mai optimistă, adică în cazul că Rusia se va integra lumii euroatlantice, astfel încât primejdia din partea ei nu va mai exista, rămâne problema invaziilor barbare pe dinăuntru și totalitarismelor de tot soiul, toate exterioare acestei lumi dușmănind-o deschis. În clipa de față, și o țară «slab dezvoltată» poate să-și înarmeze o armată de distrugere cu efecte imprevizibile, ceea ce n-au putut face nici măcar japonezii în trecut. Armamentul nuclear îngăduie oricărui conducător de stat nebun să producă pagube imense întregii omeniri./ Ce se va întâmpla, mai ales cu Europa? Va deveni rasistă sau nu va mai fi? Se va baricada în alte granițe, cel puțin sub anumite aspecte? Tocmai ea, care este

produsul unei civilizații și religii universaliste, iar legăturile cu restul lumii sunt o chestiune de viață și de moarte? Va putea accepta o blocadă tocmai acel om care a prosperat în regim concurențial? Societatea viitorului, astfel structurată, va mai putea fi numită «deschisă?»”. □ Ion Simuț lansează interogația: *A fost divinul critic colaboraționist?*, ținând cont de „prevalența imaginii negative” și punând datele într-un context amplu: „E indubitabil că posteritatea călinesciană trece printr-un impas, destul de frecvent. Remarcant de opinenți tocmai la centenar, în puținele articole ale lunii iunie consacrate acestui subiect. Am asistat la o substituție de imagine, pregătită de judecățile severe asupra perioadei comuniste în ansamblul ei literar, ale cărei principii estetice au fost profund viciate de imixtiunea politică. G. Călinescu nu a avut tăria lui V. Voiculescu de a se sustrage presiunilor, astfel încât s-a simțit obligat, pentru a supraviețui și a-și salva opera, să facă pactul cu diavolul. A făcut-o alternând momentele de obediență totală cu altele de histrionism și ieșiri imprudente, depăși ale marginilor admisibilului, nu o dată sancționate în publicistica epocii. Nu e vorba numai de gestui mărunte, voalate, de propoziții răzlețe într-un articol, de atitudini inconformiste într-un cerc restrâns, ci și de idei și construcții estetice de anvergură ce ies spectaculos din cadrele epocii proletcultiste. Să ne gândim numai la reacțiile de adversitate, din diverse principii, trezite în 1953 de romanul *Bietul Ioanide*, una din excepțiile epice cele mai importante și durabile ale acelor ani, dacă nu cumva excepția cea mai inexplicabilă între romanele deceniului șase, luând în seamă și *Moromeții* lui Marin Preda. (...) Cu toate aceste izbânzi, cu toate micile sau marile sustrageri ale scriitorului de la comandamentele deplorabile ale epocii, în ultimii zece ani G. Călinescu a fost din ce în ce mai sever acuzat pentru așa-zisul colaboraționism, însemnând, printre altele, încuviințarea programului politic communist, promovarea modelului marxist în critică și a exemplelor sovietice în literatură, sprijinirea realismului socialist ca succedaneu, ca substitut precar al unei estetici normative. De aceea atitudinea față de G. Călinescu s-a modificat într-atât încât locul de altădată al «divinului critic», adulat peste măsură (însă de un cerc restrâns, dar semnificativ), a fost luat de contestație și hulă, reușind să întunece cerul valorilor, să acopere meritele altădată incontestabile, să scuture postamentul statuii, gata să cadă de pe soclu.// Furtuna neguroasă a negației abia a lăsat un petec senin de cer, favorizând câteva timide aprecieri pozitive. E, indubitabil, o exagerare, chiar o denaturare a portretului, ca G. Călinescu să fie privit exclusiv prin prisma ultimilor săi douăzeci de ani (1945-1965) și să-i fie uitate, fără vreun motiv rațional, capodoperele perioadei interbelice, în critică și roman”. Ion Simuț optează pentru o atitudine moderată și pentru investigarea minuțioasă a perioadelor de contestare: „Fenomenul nu trebuie minimalizat, dar nici exagerat apocaliptic. Există o parte însemnată (cea mai însemnată) a operei călinesciene care nu este afectată de viciul ideologic de conjuncturalism: acolo se adăpostește spiritul

călinescian «sănătos» și durabil. Nenorocirea e că în anii '70 (prin 1968-1972), deci la puțină vreme după moartea criticului, tocmai acest teritoriu a fost atacat: miezul tare al călinescianismului. Acei ani (mă mir că au fost uitați) ne-au făcut martorii celor mai virulente campanii de demistificare a spiritului călinescian. Una din explicații e că, reabilitat și reeditat de puțină vreme, E. Lovinescu se află în plină ofensivă, iar călinescianismul (beneficiar al epocii postbelice) și lovinescianismul (exclus ca nociv în perioada dogmatică) erau preceptuate ca două moșteniri critice în competiție și în rivalitate. Posteritatea lovinesciană avea avantajul absenței compromisurilor și beneficiarul eroic al interdicției, deci își lua o revanșă meritată. Acestea puteau fi mobilurile mai mult sau mai puțin ascunse ale lovinescianismului Alexandru George când îl contesta lui G. Călinescu calitățile de romancier (într-un studiu destul de amplu publicat în volumul *Semne și repere*, 1971, și datat 1968) și recomanda să-i fie căutate meritele «în altă direcție decât proza». De asemenea: „Să facem o distincție între frecventarea criticii lui G. Călinescu, absolut necesară oricărui tânăr bine clădit culturalicește, și dogmatizarea sau divinizarea afirmațiilor sale, neîndoielnic pernicioasă și deformatoare, aducătoare de consecințe nocive în educație. Dacă sunt bine îndrumați, tinerii nu au decât de câștigat din lectura suspicioasă a criticii călinesciene./ (...) Pe cât se poate omenește prevedea, multă vreme de acum încolo G. Călinescu, cu toate defectele lui frapante, va fi în continuare citit de plăcere pe întinse porțiuni ale operei lui de cel mai divers public, interesat/captivat de spectacolul unei personalități insolite, pe când E. Lovinescu, cu toată structura estetică și ținuta morală solide și consecvente, va fi pe mai departe numai studiat în bibliotecă de o anumită elită, de un public select și restrâns”.

● În „Jurnalul literar” (nr. 15-16), Aristarc (Nicolae Florescu) semnează articolul „*În lături*”, raportându-se polemic la o atitudine dominantă în Vestul Europei față de trecutul comunist al României: „Tare mult le plac occidentalilor mormintele bine aliniate, cimitirele «festive», chiar și fără oseminte, cu cruci trainice din marmură bine șlefuită, capabile să impresioneze sensibilizata lor aspirație spre libertate. O libertate obținută în cârdășie cu călăul, adesea. O libertate vinovată, puturoasă, neghioabă, odioasă, străluminând lașități și trădări ale conștiinței. După mentalitatea mea dunăreană și carpatică, *victimele* și numărul lor sunt justificările cele mai profunde ale unei Istории condamnable. În același timp, *ele*, cu mulțimea lor, acoperă oprobiul lipsei de morală a unui Occident deplorabil, aflat într-o «coexistență pașnică» criminală, cu agresorul veșnic tolerat cu bunăvoință. Singurii care pot intriga această lamentabilă mocirlă a indeciziei și a incapacității de a despărți, altfel decât declarativ, *binele de rău*, sunt Eroii. Prin urmare, cei care acuză indubitabil prin jertfa lor o contemporaneitate ticaloasă, o *vinovăție* ce trebuie pusă la stâlpul infamiei. Eroii anticomuniști deranjează, supără somnul acestui Occident pe care, mereu de-a lungul unei istorii tragice, neamul nostru a tins

să-l recupereze și să-l integreze conștiinței sale de popor bătrân, sud-est european, aflat la porțile tuturor năvălirilor”. Și mai departe: „Eroii, în România anticomunistă (oare?) nu-și au nici un monument al lor și nici un respect din partea puterii de astăzi. Monumentul, nu din piatră și nici măcar din lemn. *Monumentul din suflet*, pe care orice român ar fi avut datoria să-l poarte cu el, din tată în fiu. Ar fi fost, trebuia să fie soluția reabilitării noastre morale, încercarea supremă prin care spiritul românesc își recuperează dimensiunile purității și se desprinde din satanismul comunist. (...) Fiindcă trecerea sub tăcere, o tăcere vinovată și ticaloasă, a *eroismului anticomunist*, nu este altceva decât dovada majoră a combinațiilor de culise, a desprinderii de orice idealitate și de orice datorie față de deziteratele neamului nostru. Eroul, și numai el, este cel care desprinde printr-un simplu nume conștiința datoriei față de Patrie, a unei datorii împlinite în istorie, și neîmplinite, terfelite astăzi. *Victimele* pot fi doar compătimate și înregistrarea lor în cimitire și mausolee, pe plăci de marmură, sub semnul crucii sau al stelei funerare, reprezintă consemnarea numai a datoriei față de morți. Eroul trăiește. El este *datoria supremă* pentru justificarea celor vii. Recunoașterea și cinstirea lui este argumentul esențial al continuității unui neam”. □ Constantin Amărieuței scrie despre *Dimensiunea naționalistă a exilului românesc*: „Deoarece formele exilare românești sunt în număr de trei, și scandalurile provocate la Paris, înainte și după cel de-al doilea război mondial, au fost în număr de trei, ilustrând astfel tipurile de exil menționate mai sus. Autorii lor – de fapt ar trebui să vorbesc de victimele acestor «proces» politice făcute spiritualității românești – sunt următorii: Panait Istrati în 1935, Vintilă Horia în 1960, C.V. Gheorghiu în 1953”. □ Apare un grupaj intitulat *In memoriam Cornel Regman*. Semnează: Dan Grigorescu, Cornelia Ștefănescu, Alexandru Paleologu. ■ *Dan Grigorescu* îi conturează următorul portret: „Cornel Regman a fost un aristocrat în critica literară românească a ultimei jumătăți de secol. Un spirit care a cultivat eleganța lipsită de ostentație a duelului verbal, mânuind o inteligență scăpărătoare, paradoxul și calamburul. (...) Spirit de mare cultură, nu făcea niciodată paradă de uriașele lui cunoștințe. Am fost întotdeauna impresionat de consecvența lui inflexibilă cu care evita să vorbească despre sine. Nu aş spune că era un sfios, ci un intelectual adevărat care știa să fie modest cu autenticitate, fără pic de emfază. Cu alte cuvinte, refuzul de a se așeza pe sine în prim-planul discuției nu era o trăsătură temperamentală, ci o convingere intelectuală./ A fost unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai unei critici scrise în numele unei mari demnități intelectuale. Pentru generația mea, care intra în adolescență în anii de după război, Regman era unul dintre numele care răsfrângeau încrederea în moralitatea culturii, afirmată fără echivoc de *Cercul Literar de la Sibiu* – pentru noi un exemplu încurajator de *verticalitate* într-o epocă în care ar fi fost atât de importantă *verticalitatea*”. ■ *Cornelia Ștefănescu*: „Întotdeauna l-am

privit ca împătimit al cărții pe «vecinul de rubrică» de la «Jurnalul literar», Cornel Regman. În această postură găsisse cu cale să-mi încredințeze, însoțit de nelipsita dedicație, volumul *Reflexii și reflexe*. (...) L-am privit pe Cornel Regman drept cititor care nu cunoaște încremenirea nici într-un timp, nici într-un gen anume, când își scrie cronica./ Angajarea lui Cornel Regman, cu toată ființa, în citirea cărților, este o trăsătură de necontestat. Întră aici riguroasa disciplină a lecturii, nevoia de clarificare, plăcerea de a epuiza argumentele, știința integratoare în procesul asumat de caracterizare, situare, valorizare, cu trecerea firească de la concretul individual al componentelor scrisului unui autor, la coeficientul de participare a altora la aceste deslușiri. (...) Mobilitatea judecării ține de tipicul cronicii lui Cornel Regman – interpretativă, teoretică, asociativă./ Este limpede, pentru tipul de cronicar exprimat de Cornel Regman, că el nu este un cititor pasiv. Dimpotrivă. Mereu angajat într-un conflict de valori, el surprinde mobilitatea în creștere a literaturii române, din imaginile succesive ale acestei literaturi desprinse din cronicile sale și probează vitalitatea ei, în examenul de rezistență la care este supusă”. ■ *Alexandru Paleologu*: „Rar am întâlnit un om mai critic și mai puțin «declamator» în domeniul literaturii decât Cornel Regman. Nu făcea niciodată pe criticul redutabil. Cred că-i repugna acest fel de manifestare. (...) Nu a fost tentată critica sa de ispitele inteligenței până la exces. El nu simțea nevoia să-și demonstreze cu orice preț inteligența, căci o avea, o poseda în cel mai înalt grad./ În lumea literară a contemporaneității sale, Regman a fost un om absolut independent, ignorând în mod deliberat și, uneori chiar declarat, mofturile, deși poziția lui critică nu adopta atitudinile demonstrative. Nu a fost niciodată un postlovescian precum majoritatea prietenilor și colegilor săi din Cercul literar de la Sibiu. Nu a fost nici un procălinescian. Și, cu atât mai puțin, un anticălinescian – cum este «moda» acum, de aproape un deceniu, moda discreditării lui Călinescu pentru motive pe care le cunoaștem și care sunt, de fapt, rău interpretate. Lui Regman îi plăceau hiperbolele și dilatățile din atitudinile marelui critic, după cum avea rezerve și față de metafora și stilul «artist» lovinescian. (...) Regman privea ca pe un congener al criticii sale doar pe Șerban Cioculescu. Și, poate destinul lui Regman a fost, până la un punct, asemănător cu al lui Cioculescu, care a avut și el amici, oameni de spirit și oameni de talent, ce nu-l urmăreau cu insistența cuvenită în cronica lui curentă.; li se părea prea sec, prea uscat, prea caustic și, uneori, prea lipsit de acces la metafizic, la marile concepte, neobservând intuiția excepțională, cea care face pe critic – critic”.

[AUGUST-SEPTEMBRIE]

● „Viața Românească” (nr. 8-9) publică un amplu articol semnat de Nicolae Balotă, *După întoarcerea din Babilon*, în care sunt relatate momente, întâmplări, reacții trăite după ieșirea din pușcăriile comuniste; de asemenea,

dezamăgirile produse de atitudinea partinică a unor scriitori și critici importanți, după 1945. Răsfoind „Contemporanul”, „Gazeta literară”, „Tribuna”, întâlnește semnături cunoscute, „printre care înainte de toate aceea a lui G. Călinescu”: „Aveam multe de reproșat criticului ale cărui cărți și articole le savurasem pe vremuri, a cărui *Istorie a literaturii române* îmi fusese un timp un fel de carte de căpătâi. Dar nu-i puteam ierta ceea ce consideram trădarea lui din anii de după '45. Nici una din mediocarele publicații *colaboraționiste* ale lui Sadoveanu, ale lui Camil Petrescu sau ale altora dintre vechii scriitori nu mă indignaseră precum unele luări de poziție ale lui Călinescu. Cedările foarte timpurii ale acestora mă jigniseră pe vremuri, îmi răniseră tinerețea. De aceea, dacă moartea lui Tudor Vianu, de care aflam chiar în primele zile ale întoarcerii mele acasă la Cluj, mă îndurera, aceea a lui Călinescu, nici un an mai târziu, avea să mă lase indiferent. (...) Dacă moralitatea ireproșabilă a unui scriitor nu garantează valoarea artistică a scrierii sale și nici imoralitatea nu i-o știrbește neapărat, există însă o imoralitate a demersului artistic, o falsificare a acestuia care îl denaturează, îl degradează. Modele exemplare ale unei asemenea literaturi denaturate ne oferă tocmai *operele* scriitorilor de cea mai autentică valoare sucombând tentației comuniste”. □ Sub titlul *Întâlnire cu Lucian Blaga*, este publicat un capitol dintr-un volum al lui Ion Bălu, *Viața lui Lucian Blaga*, în curs de apariție la Editura Libra.

● „Steaua” (nr. 8-9) conține un text epistolar al lui Petru Dumitriu, *Din mers*, adunând lista titlurilor de lucrări ale autorului *Cronicii de familie*, aflate în șantier/atelier de creație în 1959, an precedând fuga din țară (1. *Vârsta de aur*, 2. *Copilăria unui netrebnic*, 3. *Cafine*, 4. *Coborârea din iad*, 5. *Ars amandi*, 6. *Problema sexuală*, 7. *Stenahorie majoră*, 8. *Făclia*, 9. *Secretul*, 10. *Un om în loc sau cheia*, 11. *Proprietatea și posesiunea*, 12. *Pe Victoriei*, 13. *Nexus*, 14. *O seară de lieduri*, 16. *Viața în provincie*, 17. *Graal*), la care se adaugă dactilograme și manuscrise: *Viața și moartea unui om fără acte de identitate*, *Viața și moartea lui Constantin Andreica*, *Din amintirile lui Constantin Andreica*; „toate acestea sunt împreună cu alte mici lucruri sau mai mari (câteva chiar manuscrise), din alte romane la care se gândea, în posesia Bibliotecii Academiei din 1996, cu 3 luni înainte de venirea lui Petru Dumitriu în București”. □ Victor Cubleșan, în *Aventuri dintr-un text interior. In memoriam Mircea Nedelciu*: „La Mircea Nedelciu este observabilă prin excelență schimbarea de subiect pe care o aduce optzecismul în literatura românească. Lumea marginală, limitrofă, mărunță, lua locul panoramelor sociale largi. Minorul înlocuia ceea ce fusese considerat major, central. Eroul se eclipsa total nu în fața anti-eroului ci a a-eroului, a omului lipsit de orice calitate remarcabilă. Este un pariu semiologic în care se mizează pe faptul că orice are semnificație și orice personaj, tratat corespunzător la nivelul structurii scrierii, poate deveni suportul marilor semnificații. (...) «Eroii» lui Mircea

Nedelciu sunt prin excelență niște marginali... într-un peisaj de mahala fără pitoresc. (...) Mircea Nedelciu este un autor care s-a bucurat de puțină atenție din partea publicului și a criticii. Ca teoretician se număra printre cei mai serioși ai generației sale. Și, totuși, își așteaptă criticul. Ca și foarte mulți optzeciști, pentru critică a rămas un nume, nu un autor. Acum, când textul a rămas viu, el vine să dea mărturie”.

● Revista „Caiete critice” dedică un număr special (nr. 8-9) centenarului G. Călinescu, propunând, între altele o anchetă privitoare la **Contestarea lui G. Călinescu**, cu următoarele teme de reflecție: „1. Se vorbește despre «oportunismul» lui G. Călinescu după 1945, de faptul că el a colaborat cu regimul totalitar, în fine, că a vorbit când trebuia să tacă și că se declara «optimist» (în «Contemporanul») când alți scriitori erau în pușcărie... Cum judecați această relație? Cât de vinovat e G. Călinescu? Puteți defini culpa morală a criticului?/ 2. În 1949 G. Călinescu a fost scos de la catedră dimpreună cu toți asistenții săi. A rămas, în același timp, deputat în M.A.N. și ținea o rubrică permanentă într-o revistă de cultură. Cum explicați aceste fapte contradictorii?/ 3. Istoria literaturii române de la origini până în prezent n-a putut fi reimprimată cât timp a trăit autorul. Ediția a II-a a reapărut după 41 ani, iar când a apărut mulți au protestat (printre ei Geo Bogza) pe motiv că unele capitole au fost modificate. S-a dovedit, apoi, că alarma a fost falsă. Modificările fuseseră făcute de autor și ele nu schimbă judecata de valoare. Cum judecați, azi, acest indiciu și, mai ales, ce reprezintă pentru dumneavoastră această carte ce a fost întâmpinată cu ostilitate și nu este nici azi pe placul unor critici. De curând, un tânăr eseist a numit-o «o pacoste» pentru literatura română.../ 4. Revenind la G. Călinescu și la opera lui critică, în totalitate «S-a învechit, oare», ceva în ea? Criticii literari trec și ei, ca și poeții și prozatorii, printr-un proces de «mutație estetică». Ce credeți că rezistă timpului, din critica lui G. Călinescu?/ 5. Ce-a adus în epica românească romanul lui G. Călinescu? Cât de actuale estetic sunt scrierile sale beletristice?/ 6. V-am ruga să definiți în câteva propoziții «calinescianismul», în raport cu critica și estetica secolului XX./ 7. I s-a reproșat (și i se reproșează și azi) lui G. Călinescu că «n-a ieșit în lume», n-a manifestat nici o apetență europeană. În consecință, nu-i cunoscut în alte părți. Cum priviți această «închidere» a spiritului călinescian?/ 8. Revenind la întrebarea de început: cum judecați, acum, comportamentul moral și intelectual al criticului într-o istorie impură cum este cea de după 1945? Cu ce-i vinovat G. Călinescu față de istorie, ce culpă are istoria față de el?”. Participă la anchetă: Mircea Zăciu, Nicolae Breban, D.R. Popescu, Al. Paleologu, Nicolae Manolescu, Dan Grigorescu, Ion Vlad, Livius Ciocârlie, George Cușnarencu, Ioan Lăcustă, Paul Dugneanu, Caius Traian Dragomir, Crișu Dascălu, Elisabeta Lăsconi, Peter Sragher, Tudor Nedelcea, Nicolae Bârna, Daniel Cristea-Enache, Bogdan Popescu, Răzvan Voncu și Eugen

Simion. ■ *Mircea Zaciu (Dar când a fost istoria pură?):* „1. Este, fără îndoială, o «culpă morală» în biografia călănesciană luarea unor atitudini fățiș politice, după 1945, mai ales momentul când era vizibilă (pentru noi, azi) presiunea rușilor de a impune la putere partidul comunist. De asemenea, mi se pare de neiertat poziția pe care Călinescu a luat-o în presă și prin prezența sa în sala de judecată în cursul procesului înscenat lui Iuliu Maniu și altor conducători ai P.N.Ț. Articolele scrise în «Națiunea», ziarul girat de numele prestigiosului critic, sunt de tristă amintire. E greu – astăzi – să ne explicăm asemenea fapte ce veneau în mare măsură în contra curentului general al românilor, ostil în zdrobitoarea lor majoritate regimului Groza ce tocmai se instaurase (și numai prin forța armată și de teroare a ocupantului sovietic!). Am putea lua în cacul mai veche *rezervă* a lui Călinescu față de țărăniști; am putea invoca, de asemenea, ostilitatea lui față de fostul regim (antonescian), antifascismul lui mai vechi; sunt acestea circumstanțe atenuante ale unei (cel puțin) «miopii» politice? (...) Sunt de adus în discuție și relațiile călănesciene cu grupul ieșean al «Vieții Românești», care, în frunte cu Sadoveanu, Ralea și alții au aderat cu grăbire (din varii motive, între care teama nu e de ignorat) la noul regim, tot mai dominat de comuniști. Într-un cuvânt, nu putem «salva» asemenea acte de eticheta unui *opportunism politic*. (...)/ 2. (...) Îndepărtarea lui G. Călinescu de la catedră (în 1949) o va fi simțit ca o lovitură teribilă, fără îndoială. Să nu uităm însă că ne aflăm în plină etapă a teorii și că diverse «compensații» ce i s-au oferit le va fi acceptat cu oarecare ușurare: în speranța că nu e pe «listele negre» ale altor mari intelectuali (arestați, condamnați, suprimați). (...) Este, firește, iluzia *valorii* de a se crede deasupra conjuncturilor, de a spera că finalmente va fi recunoscută ca atare. Acest lucru s-a și întâmplat (cu Călinescu însuși) în certe împrejurări politico-tactice, la fel cum s-au petrecut situații similare cu mari scriitori siliți a trăi su comunismul rusesc, sau sub nazism, fascism (...). Judecata noastră trebuie să relativizeze «cazul» Călinescu (deloc *unic*, sau de excepție), să-l discute în contextul istoric al secolului XX, prin excelența veacul totalitarismelor, cedărilor, trădărilor, sinuciderilor morale etc./ 3. *Istoria...* lui G. Călinescu a fost, într-un fel, «mărul discordiei» între puterea comunistă și opinia publică a comunității scriitoricești, atâta cât s-a putut manifesta în sfera (controlată, dar și scăpând de sub control) a Uniunii Scriitorilor. Incidentul Bogza, despre care vorbiți, a fost pricinuit (după câte știu) nu din modificarea textului inițial, ci din adăugarea (față de ediția principes) a unei caricaturi jignitoare despre autorul *Cărții Oltului*. Era vorba însă de ediția-pirat Drăgan, scoasă în Italia și introdusă sub acoperire ceaușistă în țară. Cred că avem de-a face cu o dublă stratagemă, datorată lui I.C. Drăgan, foarte activ în acei ani în a-și crea o imagine «profitabilă» atât în sfera intelectualității ostile regimului cât și în gineceul ceaușist. Ediția-pirat din *Istoria...* lui Călinescu face parte din această tactică (nu străină, firește, de cercuri oculte ale coaliției secrete și de zeloșii

partizani ai unui național-comunism!); de altă parte, Puterea (ceaușistă) închidea un ochi la acest fel total inedit de a repune în circulație mare carte, cerută cu insistență de multă vreme și pe care nu vroia totși să și-o *asume*. Mult mai târziu, Cartea de căpătâi a lui Călinescu (și a unei întregi generații de critici!) avea să apară, cu adăugirile, retușurile etc. autorului, în redactarea lui Al. Piru. Firește, *Istoria...* a deranjat (încă de la apariție) și avea să deranjeze în continuare întâi pe aceia care s-au «înfruptat» copios din ea (în anii de interdicție), apoi pe mai vechii adversari călinescieni: membrii «Cercului literar» de la Sibiu, dar și alții; ca și, fără doar și poate, pe vechii și statornicii staliniști dogmatici (din «aparatură», partizani ai «criticii marxist-leniniste», vulgarizatorii anilor proletcultiști etc. etc.). (...) Drept să spun, nu am înțeles totuși termenul folosit de tânărul critic pomenit de Dvs. («o pacoste») și e care eu însumi l-am auzit într-o emisiune t.v. Dacă am fi avut mai multe astfel de «pacoste» în literatura română (...), statutul nostru cultural (vai, tot mai modest) ar fi arătat azi altfel. Dar la noi marile sinteze, operele de referință, lexicografie etc. asupra devenirii literare românești sunt privite mai adesea cu dispreț și ricanări (...)/ 4. Cred că opera literară (inclusiv cea critică) a lui G. Călinescu rezistă foarte bine. Dincolo de inevitabile «mutații» ale gustului, receptării, ierarhiilor istorico-literare. (...)/ 6-7. Nu văd o «închidere» a călinescianismului în raport cu «lumea», cu spiritul european ș.a.m.d. Fizic, adică strict biografic, Călinescu era îngrădit de condițiile epocii; însă spiritul său este constant al unui profund *european* (...)/ 8. Spuneți bine: o istorie *impură*; dar când a fost istoria *pură*? (...) Să lăsăm posterității noastre – spre supărarea unor cârtitori de profesie, improvizați magistrați – să măsoare și culpa Istoriei față de asemenea scriitori (unii de geniu), care n-au avut forța morală a martirului. Vor fi avut-o «procurorii» e azi, care – totuși – tăceau mălc ieri?!". ■ **N. Breban (*Călinescu și vina politică*)**: „Evident, centenarul marelui critic și romanicer i-a pus în discuție nu numai biografia sa de după al doilea război, dar și ceea ce unii numesc «revizuirea valorilor». (...) Să vorbim acum puțin despre «vinovăția» lui Călinescu, după cel de-al doilea război. A fost el «vinovat»? Bineînțeles. Dar să vedem cum și de ce. În primul rând, fiind una din personalitățile marcante, scilicet ale culturii românești, a suferit ca și alți colegi eminenți ai săi, șocurile barbare și insidioase ale noii puteri ce, cum o știm, nu făcea economie de mijloace și nici nu se pierdea în nuanțe când voia să obțină ceva. Ca și Sadoveanu, Ralea, Vianu, Parhon și alți câțiva, Călinescu a «cedat». (...) Dar... au fost ei (Sadoveanu, Călinescu, Ralea, Vianu) oportuniști?! Au vrut ei să *ajungă* undeva sau au încercat să *păstreze* ceva?! (...) Ei nu puteau «să fugă» decât în interior. Așa cum a făcut-o Blaga, de exemplu. Ce s-a expus, e adevărat mai puțin – lucru ce nu l-a scutit de atacuri furioase nici înainte și nici după '89! (...). Aș îndrăzni să spun că toți cei care am rămas – *toți*, adică cei, de fapt puțini, care am slujit unei vocații reale, susținută de creație! – toți, neplecând în exil, «am ales nu numai

dictatura!», ca să parafralez un cunoscut titlu, dar am ales și «macularea». Dar... am ales și orgoliul de a putea crea – și învinge, datorită *ei*, a creației adevărate! – într-un regim obscurantist. Nu așa au făcut oare – *toute proportion gardée*! – maeștrii incomparabili ai Renașterii? (...) Ciudat este însă, că cei care nu au «fugit» par vinovați, iar cei ce au ales exilul nu! (...) Îmi este insuportabilă țăfna unor spirite mediocre – din afara țării sau dinlăuntru, inși fără profil clar literar (...) – ce vor să se cațere pe ruine celebre, grandioase! Pe o Acropolă a unei națiuni, tulburând pacea misterioasă, gravă, dintre coloane, cu țișetele lor de vulturi de pripas, înfometăți dar fără viscere, cu fojgăiala lor de gândaci grași ce persiflează perspectiva ce le cade între antenele lor pipăitoare, vorace de un prestigiu fără muncă, fără vocație!...“.

■ **D.R. Popescu (*Hitler, Călinescu și romanul polemic*)**: „Brâncuși a spus că Hitler «a fost un om de ispravă! Un erou, un neînțeles, o victimă». Putem să-l judecăm pe Brâncuși după cuvintele sale despre Hitler, spuse lui Eugen Ionescu? Sigur că da! Ion Barbu, chemat la înmormântarea lui Nicolae Iorga, după ce fusese la înmormântarea Căpitanului Zelea Codreanu, a spus că după câte lacrimi a vărsat la moartea Căpitanului, nu i-au mai rămas lacrimi și pentru Iorga! Ion Barbu i-a dedicat un poem lui Adolf Hitler. Toate ecuațiile sunt extrem de simplu de rezolvat? Pentru toboșarii și gornaștii ce vor să rupă timpanele morților, da. (...) Dar pe cine interesează așa ceva, doar Brâncuși n-a fost un politician și n-a vorbit în numele... mulțimilor! (...) Același lucru e valabil și pentru Călinescu! Fiindcă, boieri dumneavoastră, G. Călinescu a avut și el, incontestabil, geniu! (...) În monumentala sa istorie dedicată literaturii noastre, Călinescu, prin literele scriitorilor autohtoni, vede lumea și istoria... Prin romanele, eseurile, poeziile și piesele sale de teatru, Călinescu încearcă același lucru, nu?... Cine e atât de dobitoc, când e vorba de Călinescu, să se împiedice de un articol scris de magistrul critic într-un ziar? Mai ales că n-am auzit să fi spus că Hitler a fost un om de ispravă! Bun, să zicem c-a spus că Dej a fost un om de ispravă! Ei, și?! Dimensiunile urieștii ale beletristilor dintre cele două războaie nu puteau fi puse în valoare decât de prezența unor critic pe măsura lor!... (...) Orice-ar găvări și comenta voioșii pionieri, hermafrodiți și babele surde! Un spân bucălat la ambele sexe, cu inconștiența udului în progres, cu dinții cariați de propriile sale neputințe, nu poate dormi din cauza suferințelor pe care ar trebui să le aibă, după el, alții, vii sau morți! Aghiasmagiul nu știe că suferă de propriile sale netemeinicii. Mereu se află în treabă, deși nimic nu era de spus. Rade și el etichete, gureș! Să-i pomeniști numele când vorbești de Eminescu, Arghezi, Sadoveanu, Blaga, Rebreanu, Călinescu – ar fi o blasfemie. Face parte din specia de rozătoare, care se leagă de mari personalități, strâmbându-se tălâmb, ca să-l ia cineva în seamă. Cei ca el îl iau în seamă, firește. Bucălat la bucălat nu-și scoate ochii! (...) Înghițind, ca o balenă, toate romanele, poeziile, piesele de teatru și articolele scrise în spațiul României, *Istoria literaturii române* este romanul cel mai important

scris vreodată pe aceste meleaguri!... A avut Călinescu urmași? Da și nu. Da, în privința punerii în lumină a valorilor naționale. Nu, în privința scriiturii... (...) Cu ce-i vinovat G. Călinescu față de istorie? Dar cu ce e vinovată istoria față de Călinescu? Aceasta e o întrebare mai importantă! Aștept răspuns la această întrebare... Aștept și provincia!“. ■ *Al. Paleologu (Cu privire la oportunismul lui G. Călinescu)*: „1. Evident că a fost un oportunist, încă unul spectaculos, cu surle și trâmbițe. Tocmai în asta constă împlinirea majoră a uneia dintre marile vocații ale geniului său: ceea ce Andrei Pleșu a denumit «histrionismul superior» al lui G. Călinescu (în cel mai inteligent text ce i s-a consacrat: *Fericitele inadecvări ale lui G. Călinescu* în volumul *Ochiul și lucrurile*, Ed. Meridiane, 1986). (...) Dincolo de nu puține acte de oportunism propriu-zis, «oportunismul» de zile mari al lui G. Călinescu constituie nu doar principalul său alibi moral, dar și unica replică salutară și compensatorie față de imbecilitatea oficială. (...) Eu nici nu îmi recunosc calitatea de judecător în materie de «culpe morală», și nici nu acord vreun credit moral «serioziștilor» constipați și tâmpi care și-o arogă. Noroc că l-am avut pe G. Călinescu, cel care, fără îndoială, se delecta cu spectacolul formidabil al «oportunismului» său./ 2. Acele «fapte contradictorii» nu sunt ale criticului, ci ale imbecilității oficiale“. ■ *Nicolae Manolescu (Un crocean, poate cel mai important din toate literaturile)*: „1-2. Prefer să folosesc, în cazul lui G. Călinescu, exact cuvântul din întrebare: autorul celor mai multe articole din «Tribuna poporului» și «Națiunea», al notelor de călătorie din *Moscova, Kiev, Leningrad* sau din *Am fost în China nouă*, al unor capitole din *Scrinul negru* (acelea despre clasa muncitoare, clasă conducătoare) și al unor *Cronici ale optimistului* (acelea contra reabilitării lui Maiorescu sau acelea care îi elogiau peste măsură pe tinerii poeți ocmuniști de la sfârșitul proletcultismului) a fost un oportunist. Aș ezita în privința *colaboraționismului* său. Deși deputat din 1946, membru P.C.R. din 1962, G. Călinescu n-a caționat, la propriu vorbind, regimul comunist. S-a ținut în felul lui la o parte, mai ales atunci când caracterul lui totalitar devenise evident. Unele atitudini (aceea de la aniversarea lui A. Toma la Academie, în 1950) trebuie considerate mai degrabă cronice. Dar *oportunismul* poate fi probat și e mai vechi decât regimul comunist. Întreagă poziție literară ideologică și politică a lui G. Călinescu, de la debutul său publicistic începând, poate fi bănuită de lunecări ocazionale dintr-o parte în alta: filo și apoi antigândirismul său de la finele deceniului III, portretele succesive făcute lui Lovinescu, Stere sau Perpessicius, carlismul declarat din 1940. Îndată după 1944, G. Călinescu pune umărul, alături de Miron Constantinescu, Iosif Ardeleanu, Nicolae Moraru și alții, în acțiunea de demolare a «partidelor istorice» și a lui Maniu îndeosebi, aplaudă «aproprierea de Uniunea Sovietică». (...) Au fost și perioade mai grele, în care a fost atacat de politrucii regimului, aceiași care-l voiau dispărut din învățământ și din presă, în 1948-1949 cu precădere, dar, din nou, în 1958-1959, când Leonte

Răutu îl consideră un pericol pentru educarea tinerilor generații. Din această neconținută încercare a lui G. Călinescu de a se acomoda cerințelor vremurilor, fie ele contradictorii, rezultă un pronunțat spirit de adaptare, o lipsă de curaj politic și intelectual, o anumită lașitate morală. Acesta era, fără îndoială, omul. Dacă trebuie să-i reproșăm labilitățile sau e destul a le constata (lucru obligatoriu), rămâne de discutat. Cu siguranță însă carența de caracter este reală, așezându-l din acest punct de vedere, mai prejos de Lovinescu, maestrul și rivalul său, a cărui conduită n-a lăsat niciodată de dorit. (...) Am avut eu însumi un incident cu G. Călinescu și m-am putut convinge, cu disperare, trebuie s-o spun, de spaimile care-l bântuiau de câte ori un gest al său era politic interpretabil. Am comentat ediția a doua a *Scrinului negru* și am remarcat propensiunea – evidentă, de altfel – a romanicerului spre grandios și exagerare, spre caricatură etică. G. Călinescu mi-a replicat (fără să mă numească: «un tânăr critic»), ceea ce m-a umplut inițial de uimire și de mândrie, dar m-a neliniștit când am văzut argumentele. În opinia lui G. Călinescu, eu aș fi fost lipsit de experiența nemijlocită a vechiului regim (în definitiv, m-am născut în 1939, având cinci ani când s-a schimbat regimul, așa că observația era principal corectă), motiv pentru care am considerat exagerate și caricaturale portretele «foștilor» din *Scrinul negru*, ignorând că foștii erau cu adevărat așa cum îi zugrăvise romancierul, niște nemernici colosali, lipsiți de umanitate și ticăloși până în măduva oaselor. Neliniștea mea provenea din intuiția fricii lui G. Călinescu de a fi socotit prea tolerant ideologic cu trecutul burghezo-moșieresc. Replica a apărut în «Contemporanul» alături de cronica mea./ 3. Dacă nu greșesc, incidentul nu e legat de ediția a II-a, din 1982, de la Minerva, a *Istoriei*, ci de ediția lui Iosif Constantin Drăgan, apărută în străinătate, și difuzată, cu indulgența autorităților, și în țară. Iar ediția lui Drăgan conținea modificări scandaloase, de iconografie, cu caracter antisemit. La substituirea unui portret cu o caricatură a protestat Geo Bogza. Ediția din 1982 a publicat într-o addenda modificările aduse de G. Călinescu însuși textului din 1941. (...) Am scris de multe ori ce cred despre *Istorie*. În ciuda caracterului quasi-clandestin, vreme de patruzeci de ani, este cartea cu cea mai mare influență asupra criticii românești postbelice. Tabla de valori consfințită în paginile ei a fost și mai este valabilă pentru toți istoricii literari ai generației următoare. (Primele semne de «abatere» de la regula de aur călinesciană le vedem la optzeciști!). Ceea ce Călinescu a omologat, a rămas omologat, ceea ce el a contestat, a rămas contestat. (...)/ 4. (...) După divinizarea din anii '60-'80, asistăm în anii '90 la hulirea criticului. N-are rost să intru în detalii. Nu numai din pricina oportunismului său e judecat acum atât de sever Călinescu, dar și fiindcă, încă o dată după proletcultism și structuralism, criteriul estetic este pus în cumpănă, respins și culturalismul câștigă teren. Călinescu e perceput ca aparținând modernismului purist și plătește, din acest motiv, o relativă scoborâre în ochii postmodernilor. Critic maioreșcian, al valorii, al

ierarhiilor Călinescu n-are cum fi simpatizat de noile relativisme antiestetice și haotice. Conul de umbră se va prelungi și peste pragul mileniului“. ■ **Dan Grigorescu (Călinescu s-a temut de istorie):** „1. Cred, în primul rând, că «oportunist» e un cuvânt prost folosit aici: de pe urma concesiilor – câteodată reale – pe care le-a făcut G. Călinescu nu a obținut (și nici nu a urmărit să obțină) nici un fel de avantaje materiale. A locuit toată viața în aceeași casă – cum se știe foarte modestă – din cartierul Floreasca, iar cărțile lui nu au avut parte de o soartă mai bună decât a majorității colegilor lui de generație. Dimpotrivă, au fost tipărite rar și retipărite și mai rar în timpul vieții autorului lor. Pe de altă parte, cei care s-au aflat în preajma lui în ultimul deceniu de dinaintea morții sale, își amintesc foarte bine câte eforturi a făcut el să aducă în Institutul de Istorie și Teorie Literară, nu o dată împotriva avizului negativ al secțiilor de cadre, persoane care, în împrejurările cumplite de atunci, nu își puteau găsi o sursă de existență (unele dintre ele, foști deținuți politici). E adevărat că urmarea în felul acesta, și să asigure Institutului un corp select de cercetători, dar aceasta nu ni se pare a fi semnul unui eventual «oportunism». Pe de altă parte, nu se poate ignora faptul că el – ca, de altminteri, mai mulți intelectuali din anii '30 – a avut idei de stânga, nutrite mai ales de o energică opoziție față de manifestările brutale ale extremei drepte. (...) I se poate reproșa lui G. Călinescu – ca și altor intelectuali ai vremii – că nu a văzut (sau nu a vrut să vadă) realitatea nici în anii '50, când ea devenise evidentă. S-ar părea că a vrut să-și păstreze o anume libertate de mișcare: oricum, cărțile elaborate de el în această perioadă nu sunt contaminate de dieile oficialității timpului. (...) În orice caz, nu cred că adevărată culpă a lui Călinescu ar fi «oportunismul», ci o teamă tragică de a recunoaște adevărul./ (...) 3-4. Nimeni nu poate să creadă, firește, că vreo operă literară sau artistică din lume nu ar comporta necnontenite reformulări sau renunțuri ale judecăților de valoare pe care le-a prilejuit de-a lungul timpului. (...) Că *Istoria* lui Călinescu a influențat gândirea multor critici români nu e, desigur, o dovadă a lipsei ei de valoare. Ci, aș îndrăzni să spun, a lipsei de curaj a celor influențați prea profund de ea, care ar fi trebuit să-și caute cu mai multă energie un drum propriu“. ■ **Ion Vlad (Un spirit proteic inimitabil):** „1-8. «Campania», în mare măsură concentrată și alimentată de câteva semnături, merită să «elucideze» și să pună în chestiune atitudinea, comportamentul, compromisurile, concesiile sau, de-a dreptul, «colaboraționismul» unor intelectuali în perioada postbelică, de până la evenimentele din 1989, continuă să ocupe spațiul unor reviste, e drept fără virulențe și fără stigmatizări de foarte tristă și jalnică amintire. M-am gândit adesea la perioada de după 1947, la campania agresiv proletcultistă și – în istoria literaturii – vulgarizatoare, când «universitari» confecționați în grabă au vituperat în numele purității marxist-leniniste, condamnând fără drept de apel pe: Tudor Arghezi, Tudor Vianu, Lucian Blaga, Ion Barbu etc. (...) Nici situația lui G. Călinescu n-a fost mai fericită, dar în jocul și strategiile

vremii a fost mai antrenat, aidoma lui Mihail Sadoveanu, în spectacolul și în *backgroundul* socio-politic al perioadei. Întotdeauna G. Călinescu a rămas un «inocent»: candoarea sa se află, de altminteri, în jocul, în *histrionismul* spectacolelor oferite cititorilor sau colaboratorilor săi de la Institutul de Istorie și Teorie Literară, care-i poară azi (sper) numele. Nu e paradoxală și tragic absurdă această întâlnire din perspective radical opuse (cel puțin în aparență) a detractorilor lui G. Călinescu? (...) G. Călinescu este creatorul unei direcții critice convertite adesea într-o epică și dinamică reprezentare a literaturii cu aventură extraordinară a unei culturi. (...) E oare preferabil un fel de macarthysm românesc pe dos? Vânătoarea de vrăjitoare împotriva intelectualilor americani socotiți de stânga; vânătoarea împotriva intelectualilor români socotiți de stânga și «colaboraționiști» au fost sau sunt un semn de supremație a valorilor? Nu cred”. ■ *Livius Ciocârlie (Istoriei puțin îi pasă de indivizi):* „I (...) A te pronunța despre generația părinților mei este delicat pentru că ne desparte de ea un mod de a fi al istoriei. (...) Pe omul căruia îi e teamă cu motiv real e greu să-l judeci, iar eu nici n-am vocație de judecător. Totuși, dacă sunt întrebat, trebuie să spun că unii intelectuali, printre ei și G. Călinescu, au exagerat. Nu știu cât de mult ar putea să-i scuze o sensibilitate de stânga. (Deși, la drept vorbind, în «Specificul național», cu care se încheie *Istoria*, unele fraze bat spre extrema dreaptă: «Din cauza marelui concurs de grupuri alogene, poporul nostru a căpătat o silă de străin și de venetic, pe care nu și-o acoperă. El are o vie aspirație eugenică de puritate a rasei.») Îmi spun că dacă eu, la zece ani, provenit dintr-o familie de funcționari cu ascendență rurală, dintr-un tată care nu făcuse politică, am știut că ne lovise o nenorocire, ar fi putut și el să se dumirească, întrucât semnele nenorocirii au apărut numaidecât. În ceea ce-l privește pe Călinescu, trebuie ținut seama de faptul că era un histrion (nu e o insultă; este condiția multor mari artiști). (...) Văd *iresponsabilitate* în «culpa morală a criticului», pusă în discuție de chestionar. Cedarea lui Călinescu n-a avut dimensiunea (nici cinismul) celei sadoveniene. El n-a fost un mare profitor al regimului comunist. Deși, la urma urmei, mare profit a avut și Sadoveanu! Pentru câțiva ani onoruri publice, o viață de om pusă la pământ.../ 2. (...) În ciuda aparențelor, nici măcar în perioada stalinistă nu a existat o perfectă coordonare de la vârf. Au existat grupuri de presiune și atunci. Este posibil ca un asemenea grup să fi vrut – și să fi reușit – să-și instaleze oamenii la universitate. Dintre aceștia, unii sunt astăzi foarte iritabili democrați. Mai intră la socoteală și faptul că un deputat M.A.N. nu era decât un manechin, deținătorul unei rubrici era bine controlat, dar cine știe ce vore indezirabile ar fi putut să rostească profesorul, însuflețit de același histrionism, la curs./ 3. (...) *Istoria* lui Călinescu o «pacoste»? Nu știu cine a emis acest juvenil – și de ce nu, simpatic – teribilism. Fapt este că dacă am avea o falangă de asemenea scrieri regretabile, am avea și marea literatură pe care ne-o dorim./ (...) 7. Nu văd la ce i-ar fi servit criticului apetența europeană, în sensul

de a fi dorit să se facă știut în alte părți. Cum el scria despre o literatură necunoscută și inaccesibilă, din cauza limbii, pe cine ar fi putut interesa? (...)/ 8. Ultima întrebare pare s-o reia pe prima. Sugerază ea, cumva, că «impuritatea» istoriei de după 1945 ar explica și poate, ar scuza? De explicat, explică, e evident. Că și scuza mă îndoiesc. Nu cred că G. Călinescu e vinovat față de Istorie. E vinovat față de propria operă și de aceia dintre contemporanii și urmașii lui care au fost mai demni decât el. Din păcate, aceștia n-au fost foarte mulți. Cât despre cei care îl ceartă astăzi, e dreptul lor, nimeni nu-l poate contesta. E preferabil, totuși, dacă nu sunt tineri, să înceapă să se examineze pe ei. Dacă sunt tineri, să n-a facă dintr-un sentiment de superioritate. Nu și l-ar putea câștiga pe bun drept decât – ceea ce nu le doresc – dacă istoria s-ar repeta. Istoria să aibă o culpă față de Călinescu? Istoriei puțin îi pasă de indivizi. Fie ei și «divini»”. ■ *George Cușnarencu (Mă întristează, de fiecare dată, contestările veleitarilor)*: „Voi încerca să înșir, cât de cât coerent, câteva gânduri despre Călinescu, vorbind mai puțin despre el și ceva mai mult despre oportunism și contestare, două idei pe care niște intelectuali din noua echipă de zgomote (niște proletcultiști pe dos, dacă înțelegeți ce vreau să sun, dar tot atât de ignari ca și aceia din anii '50) le vântură tot mai încrâncenat, în lipsa unei opere pe care să-și pună numele. (...) A le răspunde acum, în aceste rânduri, demolându-le argumentele subțiri ar însemna să admit că ei reprezintă ceva, ar însemna să mă prefac că nu înțeleg motivele pentru care creează ei toată agitația asta în jurul valorilor naționale (în fond și în Iugoslavia niște «intelectuali» antrenați în taberele NATO tot cu provocări din astea «democratice» se ocupă), ceea ce ar fi ridicol. (...) Și n-o să admit niciodată contestările unor veleitari, unor ingineri care au citit 10 cărți și după Revoluție au crezut că e suficient să se lanseze în valuri de contestări, alandala, ca să fie catalogați drept «oameni de litere». N-o să accept nici contestările unor «literați» care au citit poate 1000 de cărți, din care, vai, n-au înțeles aproape nimic. Admit cu alte cuvinte o contestare intitulată NU semnată de Eugen Ionescu, dar tot n-o să-mi pierd niciodată timpul cu rândurile scremulate ale unui complexat de provincie care crede că pentru a ajunge în Capitală e suficient să-și lase unghia de la degetul mic să-i crească nemăsurat. (...) Eu pot să vorbesc despre oportunismul noilor comisari pentru că nu am plecat nicăieri în străinătate trimis de partidul țărănist sau democrat sau pedeserist sau liberal, drept bomboană de bună purtare și afecutoasă slujire. (...) Îl ascultăm pe fanul lui Noica, Liiceanu, vorbind, unde? pe tevere unu, bineînțeles, ca să-l audă toată nația, să nu-i scape nimeni cuvintele, vorbind despre ce? Despre Noica, bineînțeles. Spunea cum Noica a ținut lângă el niște tineri intelectuali de elită, Liiceanu, Pleșu, învățându-i cum să devină oameni de cultură, cum să devină un fel de continuatori ai gândirii lui. Vorbind despre câtă încredere avea filosoful de la Păltiniș în acești tineri intelectuali, pregătiți să devină viitori filosofi ai României, ai unei României comuniste despre care nimeni nu credea

că se va transforma în altceva. (...) Noica a murit, apoi după trei ani a venit Revoluția. În cele din urmă a fost trădat. Din acel moment, oportuniștii puteau să se desfășoare. Pleșu din viitor filosof a devenit ministru fesenist al Culturii și acum ministru pedist de Externe, exersându-și oportunistele în paginile unei reviste pe care trebuia s-o facă niște prozatori, dar căroră în cel mai filosofic mod le-a suflat-o așa cum a suflat altora și portofoliile de ministru. Liiceanu din filosoful la care visa Noica a ajuns la ideea că e mult mai oportun să lase filosofia la o parte, că nu aduce nici un folos și într-un avânt oportunist a prins cea mai mare editură comunistă, privatizată peste noapte în Humanitas (numele unei loji francmasonice) unde editează cărți, după cum singur spune, fiind probabil mult mai rentabil. Dacă Noica ar trăi, îmi imaginez cu câtă durere i-ar privi, asta în cazul că cei doi discipoli i-ar mai călca pragul. Despre oportunismul altor critici căroră nici prin cap nu le-a trecut să audă de Noica ce să mai vorbesc? Se luptă să fie băgați în seamă de cineva, poate ajung cu o bursă în America, dacă nu s-au întors cumva”.

■ **Ioan Lăcustă (*Dintr-o lume mai adevărată...*)**: „A «discuta» acum despre G. Călinescu este ca și cum ai încerca să «demolezi» Ceahlăul cu pasta și periuța de dinți. (...) Contestarea lui Călinescu – precum contestarea atâtor și atâtor altora – nu este decât o mizeră față a sufletului nostru «românesc». (...) «Compromisul» Călinescu a legitimat literatura română. Înscriind-o în istorie. (...) E greu de vorbit despre «oportunismul» lui Călinescu. Își apăra opera, știa ce lasă în urma lui. Așa cum e «oportunismul» românesc – de care nimeni nu vorbește – ploconirea în fața teșgetarului din piață. Rus, țigan sau american. Așa cum e oportunismul intelectual de acum. Inerent, desigur. Dar dezamățat. (...) Atunci, în 1949, G. Călinescu a fost «demascat» de un *brav* student. Peste ani, în 1990, alți «bravi» studenți își demascau profesorii. (...) Atunci, în 1949, la fel ca și în 1990, a fost reacția – sprijinită de contextul social-politic a chiulangiilor, a puturoșilor, a nechemaților. Niciodată un învățăcel devotat nu-și va izgoni de la atedără magistrului. (...) / Cât despre tinerii esești... Uneori purici se cred Luceferi”. ■ **Daniel Cristea-Enache (*Rezultatul unei cântăririi*)**: „Culpa morală a lui G. Călinescu nu poate fi evaluată și judecată corect decât dacă ne desprindem de contextul actual și ne raportăm cât mai «strâns» la contextul acelor ani. Indignările comode de azi, profitabilul curaj *post-festum* al tipului de critic-pandur care, în loc să spânzure «scurt», se încurcă el însuși, în mod penibil, în frânghia pregătită «victimei», toate aceste reacții și atitudini nu urmăresc reabilitarea adevărului (...). O glorie destul de tristă, e adevărat, deși încăpățănarea cu care e urmărită îmi pare destul de comică... Acestea fiind spuse, culpa morală a lui Călinescu este clară ca lumina zilei, și cine dorește argumente în acest sens trebuie să citească excelentele lucrări ale Anei Selejan dedicate literaturii române în totalitarism. Luări de poziție pe placul oficialității, autorevizuiri întristătoare, cronici de un optimism pentru care existau atât de puține motive. (...) / O mică provocare; discutăm, mai demult,

cu blândul sarastic Cornel Radu Constantinescu tocmai despre contestarea *Istoriei...* lui Călinescu, iar distinsul interlocutor voia cu orice chip să mă șocheze: «Îți dar seama că până și *copierea* acestui tom e o întreprindere la care nu s-ar încumeta mulți?». Ce era să fac? Am plusat și eu: «Dar vă dați seama că până și *copierea la xerox a Istoriei...* e ceva atât de greu, încât mulți s-ar lăsa păgubași?» Apropo: de ce oare nu scrie Gheroghe Grigurcu o *Istorie literaturii române de la origini până în prezent*? Ce îl reține și ce îl împiedică? (...) Încă o dată: Călinescu e vinovat nu față de istorie, ci față de propriul său talent. Compromisurile sale nu au fost făcute pentru a lovi în alții și a parveni (...), ci pentru a *supraviețui* la un nivel de recunoaștere cât mai apropiat de cel din regimul anterior. Mai mult decât atât, în urma acestor compromisuri, el i-a putut ajuta și i-a ajutat efectiv pe mulți, ca director al Institutului ce avea, apoi, să-i poarte numele. (...) Ca și Vianu, Călinescu a fost, dincolo de concesiile sale, un extraordinar model și ferment al tinerilor de atunci (...). După război și din fotoliu, e ușor să dai verdicte morale. Dar cred că nu e prea greu, totuși, să înțelegem că una e *vinovația călăilor*, și alta e *vinovația victimelor*".

■ Bogdan Popescu (*O coloană stabilă de piatră*): „Încercarea unora de a mânji opera ilustrului critic prin ricoșeu, invocându-se atitudini și fapte ale omului (aflat, ca orice om, sub vreme) este sortită eșecului. Mulți dintre aceia care se întrec în astfel de discursuri vindicative suferă shinuitor de nemulțumirea de a nu fi băgat în seamă. Și atunci îi înjură pe marii creatori, în speranța că ar putea fi și ei, pentru câteva secunde, sub lumina efemeră a reflectoarelor. Revenind la culpa morală a criticului, mă întreb: ar fi fost, oare de preferat un Călinescu sfârșindu-se prin pușcării? Ar fi fost literatura română mai bogată? (...) De la alegerile din 1946 și până la moarte, Călinescu a fost deputat în MAN. În mod curios, în 1949 este scos din universitate iar cărțile lui rămân interzise. În 1948 era ales membru al Academiei Române. Ciudate și paradoxale întâmplări. (...) Cu siguranță că el nu a fost așa comod pentru putere, așa cum își imaginează unii... (...) Nu G. Călinescu a făcut istoria timpului său. Din acest punct de vedere, a fost un figurant a cărui contribuție s-a vădit a fi nulă. În schimb, repet, acest figuran pe scena impurei istorii a fost o coloană stabilă de piatră care nu a lăsat să se prăbușească edificiul culturii române".

■ Răzvan Voncu (*Sunt sătul de vitejii de după război*): „1. «Se vorbește» mi se pare o exprimare destul de vagă. Cine vorbește? (...) Este Gheorghe Grigurcu un ins moral? Doamne ferește! Și atunci, ce valoare putem noi atribui acestor demolări joase? Un alt principiu elementar, de această dată din domeniul logicii, spune că o judecată nu poate retroactivă. Nu putem judeca așa-zisul «oportunism» al lui Călinescu decât ținând cont de condițiile concrete de manifestare ale criticului din deceniul '50-'60. Pentru ca G. Călinescu să poată fi considerat «colaboraționist», trebuie ca regimul comunist din acei ani să fi admis colaborarea. Or, eu nu am citit nicăieri, în toată literatura ideologică a acelei perioade, ca partidul comunist și zbirii săi din

cultură (...) să fi admis din aprtea intelectualilor români, mai puțin decât subordonarea totală și necondiționată față de linia partidului. (...) În acest sens, cred că G. Călinescu nu s-a aflat în nici un fel de culpă morală. E adevărat că a lăudat literatura lui A. Toma, într-un discurs de omagiere a acestuia la Academie, dar nu Călinescu a decis primirea sinistrului personaj în înaltul for și sunt convins că nici nu s-a luptat să obțină el «onoarea» discursului oficial. A fost însă o capcană pe care oamenii partidului i-au întins-o criticului și acesta a căzut în ea. Însă G. Călinescu are multe circumstanțe atenuante. Mai întâi, Academia era în 1950 (și avea să fie câțiva ani de-acum înainte) singura sa poziție stabilă și nu putea risca să o piardă. (...) Nu el e responsabil de instalarea infernului realist socialist și mi se pare odios să fie ocultați adevărații călai și, în locul lor, să fie sacrificate, a doua oară, tot victimele. (...) / 3. (...) Tânărul eseist de care vorbiți nici n-ar merita pomenit, mai ales lângă Geo Bogza. În primul rând că nu mai e cam de mulțșor tânăr și nu e la prima gugumănie de acest gen. Dânsul să facă bine, mai întâi, să scrie o carte de critică și istorie literară. Abia apoi să poată să o facă pe *guru*-ul. Cât poștește... / (...) Cred că istoria este cel puțin tot atât de vinovată față de Călinescu pe cât este Călinescu față de istorie. Exact în perioada maximă de extensie a capacităților criticului, între 45 și 65 de ani, lui G. Călinescu i-a fost dat să trăiască într-un regim care nu admitea libertatea de gândire și expresie și nici profesiunile liberale”. ■ Eugen Simion (*G. Călinescu n-a avut istoria pe care geniul său o merita*): „1. «Oportunismul» (!) lui G. Călinescu este acela al unei generații care a trebuit să supraviețuiască într-un sistem ideologic ostil gândirii sale estetice. Ca dovadă că, alături de Maiorescu și E. Lovinescu, a fost violent contestat după 1945 pentru estetismul său. I. Vitner i-a acordat în «Critica criticii» un loc important. (...) G. Călinescu a scris, într-adevăr, un număr de articole regretabile («Cronici ale optimistului») în timp ce cenzorii zeloși îi forfecau romanele și-i interziceau reeditarea *Istoriei*... Interzis în Amfiteatrul «Odobescu», vorbea în Aula Academiei Române despre poezia lui A. Toma... Un caz tragic, un paradox. (...) Trebuia să tacă – așa cum i s-a recomandat de oamenii care n-au trecut prin situația lui? Cine ar mai fi scris atunci și cine ar mai fi publicat *Bietul Ioanide*, *Estetica basmului*, monografiile despre Filimon și Grigore Alexandrescu, sutele de articole din «Contemporanul» pe care generația mea le aștepta în fiecare vineri cu emoție? Regimul totalitar n-a lăsat scriitorilor posibilitatea unei alternative. *Ori-ori*. Intelectuali ca G. Călinescu au ales să scrie, făcând unele compromisuri. Literatura se face cu opere, nu cu bune intenții. (...) / 2. Regimul totalitar avea nevoie de numele lui G. Călinescu dar se temea de ideile sale. Așa că l-au trecut pe un circuit secundar, controlabil. Articolele puteau fi cenzurate, discursurile la Academia Română aveau audiență redusă, iar ca deputat G. Călinescu nu avea, de fapt, nici o putere. Putem, desigur, să-i reproșăm faptul că a acceptat să joace acest rol decorativ. (...) Este imoral să cerem cuiva să devină victimă dacă noi nu

suntem în condiția de a devenia victimă... Revenind la întrebare: regimul comunist i-a aplicat lui G. Călinescu două măsuri: una represivă (îndepărtarea de la Universitate; interzicerea operei sale fundamentale; cenzurarea la sânge a cărților; limitarea strictă a posibilităților de mișcare etc.) și alta permisivă, onorifică, reprezentativă: deputat, membru al Academiei Române, libertatea de a publica etc. O atitudine perversă față de spirit, o politică abilă bazată pe vechea strategie: cu o mână-i dai, cu alta îi iei.../ 3. (...) *Istoria* este o carte unică și cei care spun despre ea că este o «pacoste» se gândesc, probabil, la pacostea de a nu ști s-o citești ca lumea... (...)/ 7. (...) G. Călinescu nu s-a simțit rușinat, marginalizat, condamnat la mediocritate dacă scrie în limba română și despre literatura română. N-a fost nici un «localist» mărginit care să nu-și dea seama că nu suntem singuri pe pământ și că literatura română este produsul unei interacțiuni de forțe spirituale și că valorile estetice comunică între ele. El privește lucrurile dintr-un punct de vedere universal și înfățișează omul care scrie în raport cu spiritul timpului. N-a fost un «europenist» fantaziat, fără rădăcini, dar a fost în mod sigur un spirit european, un mare european care a gândit bine raporturile dintre culturi și a judecat drept valorile naționale. N-a bătut congresele, seminariile internaționale, a trăit izolat de mondenitățile europene din timpul său, din motive care-l privesc. A reprezentat însă în chip strălucit valorile europene, aici, la Gurile Dunării, alături de E. Lovinescu și scriitorii generației sale. G. Călinescu este în epoca sa unul dintre marii critici europeni. Fie că este cunoscut, fie că nu este cunoscut ca atare. El există și acest fapt este esențial”. □ Scriu, de asemenea, despre G. Călinescu: Ștefan Aug. Doinaș (*G. Călinescu și poezia*), Al. Zub (*G. Călinescu: sinteza ca portret spiritual*), Mircea Zăciu (*G. Călinescu și mitul Occidentului*), Mihai Cimpoi (*G. Călinescu și „Primăvara eternă” a literaturii române*), Dan Grigorescu (*G. Călinescu – comentator al literaturilor străine*), Cornelia Ștefănescu (*Lecția lui G. Călinescu*), Caius Traian Dragomir (*Zvonul eonului Țara cronicarului*), Petre D. Anghel (*„Monitorizarea” Istoriei...*), Paul Dugneanu (*G. Călinescu; poetica lucrurilor*), Elisabeta Lăsconi (*Eros și magie în Cartea nunții*), Alexandra Crăciun (*O iubire antidiegetică*, un text despre *Enigma Otiliei*), Bogdan Popescu (*Tragicul discret – despre Bietul Ioanide*), Iustinela Drăghiceanu (*Nimic despre literatură – despre publicistica lui G. Călinescu*), Jeana Morărescu (*G. Călinescu, „Axiologul” sau coerența contradictoriului*), Al. Piru (*Eliminarea lui Călinescu de la universitate*), Fănuș Băileșteanu (*Profesorul G. Călinescu – o scrisoare din 1948*), la care se adaugă un dialog al lui Călin Căliman cu Roger Câmpeanu: *Amintiri de la „Contemporanul” și „România literară”. Mizantropul G. Călinescu*. □ Sub titlul *Prezbitismul geniului*, Daniel Cristea-Enache recenzează volumul *Fals jurnal* de G. Călinescu, ediție îngrijită și prefătată de Eugen Simion (Editura Fundației PRO, 1999): „Pe ultima sută de metri, «sărbătoresc» în felul meu centenarul Călinescu, deja pe cale de a se «consuma», într-o receptare întinsă

pe toată gama, de la elogiile academice la demolările justițiare. Am citit cu o mare curiozitate intelectuală și morală o carte destul de neobișnuită, care în același timp îi aparține și nu-i aparține autorului trecut, pe copertă, deasupra titlului, la locul de cinste cuvenit: G. Călinescu. Acesta, firește nu a scris niciodată un *Fals jurnal*, dar iată că un alt critic și istoric literar important, mai mult lovinescian decât călinescianul Eugen Simion i-a «făcut», el, unul, pur și simplu (e un fel de-a spune!) între două coperti și prefăcând printr-un mic și dens studiu cam tot ceea ce a putut îndetifica în scrisul... falsului, dar «clasicului» autor, ca masca și marca subiectivității. Gestul e surprinzător (pentru cei obișnuiți să-i evoce pe marii noștri scriitori într-un registru pseudo-polemic, în esență și din principiu minimalizator) și nu prea (pentru cei ce cunosc interesul constant al lui Eugen Simion față de genurile biograficului). (...) Mărturisesc că, personal, nu prea îmi vine să-l așez pe anapeaua lui Freud tocmai pe cel mai strălucit reprezentant al profesiei noastre. Și nici nu cred că, dacă el însuși respinge mai voalat ori mai fățiș psihanaliza, o face dintr-un instinct de conservare, pentru a nu permite luminarea «științifică» a complexelor unei ascendențe obscure“. □ Același Daniel Cristea-Enache semnează articolul polemic *Un profesionist al moralei...*: „La o sută de ani de la nașterea lui G. Călinescu, într-un moment măcar formal aniversar, Gheorghe Grigurcu pare singurul dintre criticii români a cărui conștiință a putut rezista oricărei adieri de «convenționalism». O rezistență eroică; îndeobște, la o aniversare te porți ca la o aniversare: chiar dacă te inviți singur, te simți moralmente obligat să-i urezi sărbătoritului, fie și din vârful buzelor, cele cuvenite – și, poate, meritate. (...) De mirare e însă această *singularizare* a poziției sale: până și un director de revistă de principalitatea lui Nicolae Manolescu mărturisește candid, exact în același număr din «România literară» în care apare (pe patru pagini) articolul lui G. Grigurcu, *G. Călinescu la centenar* (nr. 24/16-22 iunie 1999), că a ezitat «o clipă» să-l încredințeze pe acesta tiparului. Un gând nu prea curat, din fericire abandonat rapid – și totuși, cum se explică absența solidarității cu demersul justițiarului nostru? (...) În privința dlui Grigurcu, sunt liniștit. Așa de mulți ne-au fost colaboraționiști, atât de întinse și de adânci compromisurile lor, încât materia de studiu e asigurată pentru mulți ani de acum înainte. Unii cercetători, mai aplicați și, poate, mai conștiincioși au publicat chiar mai multe volume pe această temă (de pildă, Ana Selejan, cu proiectul său *Literatura în totalitarism*) – volume doldora de informații despre bilele negre pe care scriitorii și gazetarii români și le-au trecut, ei însăși, în contul personal. Probabil că dl. Grigurcu nu are timpul, sau curiozitatea, sau răbdarea să meargă în bibliotecă, la colecțiile de ziare și reviste postbelice, și să le studieze sistematic. Fasciculul interesului său pare că s-a fixat definitiv pe anumite nume, ce revin în textele sale, iar și iar, în toate anotimpurile și pe orice vreme (...). G. Călinescu, M. Sadoveanu, M. Preda și E. Simion ar forma, astfel, primul cerc al obsesiei criticului; le urmează, îndeaproape, T. Arghezi,

N. Stănescu, D.R. Popescu, M. Sorescu, Ov. S. Crohmălniceanu, A. Buzura, A. Pleșu... (...) Contestația pe care o practică, ritmic, aproape gimnastic, Gheorghe Grigurcu este una *morală*. Morala îl interesează pe el în primul și primul rând; compromisurile altora au devenit materia și nobila justificare a trudei sale. (...) Dl. Grigurcu se vrea însă și procuror, și avocat, și grefier, ca să nu mai vorbim că și judecător. El să pună întrebări și tot el să răspundă, el să acuze și tot el, concesiv, să scuze. (...) Și o ultimă întrebare, la fel de retorică: de ce nu a fost Gh. Grigurcu tot atât de curajos, tot atât de justițiar, tot atât de riguros moral pe vremea comunismului? Îl putea «demola» pe G. Călinescu înainte de 1989, îi putea arăta «amoralismul structural» și înainte de Revoluție. Nu a făcut-o – în primul rând, din cauza contextului politic, iar în al doilea, din cauza, lipsei de curaj în a-l înfrunta. Așadar, s-a comportat nu altfel decât Călinescu (doar într-un grad diferit), și încă într-o perioadă mult mai «relaxată» ideologic decât «obsedantul deceniu» în care i-a fost dat să supraviețuiască Divinului critic. (...) După o întreagă carieră critică, defășurată în două regimuri politice diferite, Gh. Grigurcu, autor deloc lipsit de calități, nu înregistrează în contul său o singură carte fundamentală, o operă cu majusculă, ceva care să-i asigure o cât de palidă imagine în posteritate – evident, alta decât cea a unui scriitor complexat și de aceea revendicativ. De aici convulsiile sale, strecurate cu grijă printre idelismele și jalnice pragmatisme, de aici «revizuirile» sale atât de bine *orientate*, caracterul atât de *previzibil* al exercițiului său critic“. □ Nicolae Bârna scrie rezervat despre *Postmodernismul românesc* al lui Mircea Cărtărescu («*Visul cel chimeric*» sau «*Pâlnia și Stamate*»?): „Se obișnuiește la noi ca orice «atac» publicistic să fie echivalat cu o expresie a dorinței de «suprimare» – culturală, intelectuală, morală, dacă nu chiar propriu-zis... fizică (glumesc!) – a celui vizat. «X mă-njură...», auzi pufnind pe câte cineva, revoltat, dar citind presupusa «înjurătură» constăți că nu întotdeauna ea chiar este așa ceva. (...) Cred ferm că exprimarea unei divergențe nu este automat o sudalamă. Nu orice gâlceavă trebuie să fie și o învrăjbire. Un dezacord (parțial) de idei nu înseamnă nici ură, nici dușmănie. Un asemenea dezacord (cordial, dar... cert) voi exprima în cele ce urmează în marginea volumului *Postmodernismul românesc*, de Mircea Cărtărescu. (...) Mărturisesc de la bun început că-l socotesc pe Mircea Cărtărescu pur și simplu un mare scriitor. Chestie care mă costă periodice apostrofări ironice din partea unui amic mai circumspect decât mine, care mă acuză că-l «umflu», fiindcă, zice amicul, nu ar fi «mare», ci doar «important». Se poate, dar mie mi se pare perfect apt pentru a fi selectat de receptarea viitorului apropiat (critică «universitară» + public cultivat, dar nu hipercultivat, nu «profesionist» la culturii...) pentru rangul de «mare...», și cred că dacă ar fi scris doar una din ultimele lui cărți – fie numai *Visul* (*Nostalgia*, mă rog, eu m-am obișnuit să-i spun *Visul*, de la prima lectură, entuziastă, de acum un deceniu...), fie doar *Levantul*, fie doar *Orbitor*, de pildă –, și tot ar

avea rezervat un loc ilustru în viitorul tablou de valori, sedimentat, consolidat, al literaturii române, ba chiar, într-o dispoziție profetică, prevăd (și nu glumesc!) pentru iunie 2056 o sesiune festivă a Academiei Române, la care marii critici literari ai momentului (...) vor celebra, prin alocuțiuni omagiale și comunicări, centenarul nașterii scriitorului. Acestea fiind spuse, se cade să arătăm despre ce dezacord ar fi vorba. E un dezacord stufos, multiplu, «cu sertare», de natură să prilejuiască o serie de observații și comentarii. (...) Meritele lucrării sunt incontestabile și numeroase, și au fost deja, și vor mai fi depistate și relevate. (...) Numeroase, ca și meritele volumului *Postmoernismul românesc*, sunt bizareriile aestuia, punctele vulnerabile, susținerile confuze sau inconsecvente, derapajele «voluntariste» sau ovarice. Demonstrația de ansamblu e, desigur, amendabilă și, ca orice demonstrație de acest fel, bineînțeles că poate fi respinsă în bloc (...) de către adversarii de idei ai eseistului Mircea Cărtărescu, de către reprezentanții unor viziuni estetice ori ai unor ideologii opuse celor ale sale. (...) Grijuliu, pare-se, să-și încadreze demersul teoretic într-un context general – istoric, economic, filozofic, politic, nu doar literar –, Mircea Cărtărescu a făcut-o, totuși, fără suficientă circumspecție, căzând uneori în capcana îmbrățișării unor clișee propagandistice discutabile și simpliste și generând astfel secvențe de text mai puțin «reliabile», în contrast net cu sofisticarea și nuanțarea discursului său pe teme propriu-zis literare. Acordând credit unei anumite vulgate mediatece, dar și, de pildă, mult ironizatului F. Fukuyama (...), Mircea Cărtărescu ajunge să susțină veracitatea unei imagini idilice cvasi-paradisice a lumii actuale. (...) După ce am avut un Cioran care în tinerețe l-a elogiât pe Hitler, un Geo Bogza care l-a elogiât pe Stalin, după ce unii șaize-șaptezeciști se vor fi putut recunoaște, măcar în parte (și nu întotdeauna din oportunism vulgar!) în ceaușism, iată că avem acum un Mircea Cărtărescu care exaltă mondialitatea neoliberală și «americanismul». I-aș mai fi reproșat lui Mircea Cărtărescu grija vizibilă de a-și politiza «corect» discursul și de a sacrifica maniheismul propriu retoricii mediatice și disputelor politicianiste. I-aș fi reproșat virulența cruciadei antimoderniste pe care o lansează, (...) ca și politizarea, exagerată și uneori forțată, a acelei respingeri (...). I-aș fi reproșat lui Mircea Cărtărescu că, în avântul său de apologet al culturii mondializate și de osânditor al «antiamericanismului», foarte atent să condamne naționalismul (cultural) al națiunilor mijlocii și să exalte apărarea identității culturale a minorităților, nu a remarcat că, la scara planetară, națiunile mijlocii sunt la rândul lor în postură de minorități (a căror identitate culturală, dacă nu trebuie musai «apărată», nu văd de ce trebuie privită cu suspiciune), nici că națiunile mari și instalate comod în postmodernitate nu sunt nici ele la adăpost de deriva etnocentristă («antiamericanismul») fiind, de pildă, deseori, o reacție de ripostă la un fel de etnocentrism, invizibilizat de amploarea și «pervazitatea» (lui, dar nu se știe de ce neapărat mai «bun» decât altele). L-aș fi contrazis, pe eseistul postmoder-

nității, în privința percepției lui după care «postmodernii subterani», anteo-
ptzeciști, ar fi fost «marginalizați» în cultura română postbelică aflată sub
dictatura modernismului întârziat. (...) Obiecțiile pe care eram pe cale să le
formulez decurgeau dintr-o lectură critică «modernistă», oricum «tradițio-
nală», conservatoare, o lectură în care – dat fiind că pare a fi vorba de un text
teoretic – sunt postulate adecvarea la real, coerența de ansamblu după
canoanele legicii «clasice», non-contradicția s.a. (...) Ei bine, eroare totală! O
asemena lectură «modernistă» (logică, etc.) este complet neadecvată. (...) Principalul reproș pe care mă pregăteam să i-l fac cărții lui Mircea Cărtărescu
era acela că ea oferă/impune exact ceea ce este privit ca o *bête noire* a
postmodernismului: marele Discurs Totalizator, Marea Narațiune (*récit*,
poveste să-i zicem!) Legitimatoare! Voiam să-i reproșez că reprezintă o
întruchipare cvasi-canonice a ceea ce se poate numi o «mare» istorie literară
de tip (tardo)modernist (chiar dacă... în negativ, în infra-roșu sau ultra-violet,
dacă putem spune așa). Ei bine nu! Ea nu este așa ceva. Pare doar. (...) Un
interlocutor extrem de perspicace și de competent căruia i-am expus succint
«lectura» propusă mai sus a zâmbit și m-a «acuzat» de-a fi căzut în capcana
suprainterpretării. Nu e exclus să aibă dreptate; voi fi procedat la suprain-
terpretare (împins în eroare de simpatia pe care o am față de scriitor)“.

SEPTEMBRIE

1 septembrie

● Nicolae Manolescu publică în „România literară” (nr. 35) un editorial despre
Reforma la TVR: „De ani buni, TVR își pierde profesioniștii valoroși.
Hemoragia aceasta nu pare a fi tulburat pe nimeni. În puțini dintre cei care
decid astăzi, la conducerea direcțiilor și canalelor, se poate avea profesional
încredere. (...) TVR continuă a se despărți cu sublimă nepăsare de principalii ei
realizatori de emisiuni, de operatori și cameramani experimentați, de redactori
și de atâția alții. Și ce personalități culturale au fost atrase în ultimii ani ca să
colaboreze cu TVR? Despre angajări, mai bine tac. Nu e doar lipsa banilor de
vină. Când vrea să plătească gras, TVR plătește gras. Sunt angajați care sug la
mai multe tâțe ale TVR în același timp. De vină sunt o politică șocant
anticulturală, mediocritatea ofertei, disprețul față de valoare sau predilecția
pentru divertismentul facil (...). / Toate acestea (și altele, pe care spațiul nu-mi
îngăduie să le mai pomenesc) mă fac sceptic cu privire la reforma în curs de la
TVR”. □ În cadrul rubricii sale „La microscop”, Cristian Teodorescu se
oprește asupra unor chestiuni de politică literară legate de conflictele recente
între generații (**Valurile noului val**): „Acuzele de politică literară, de atitudine
de castă și, nu în ultimul rând, cele potrivit cărora există o încercare de a bloca
noul val înconjurându-l cu tăcere mie unuia mi se par exagerate. Dar poate că
punctul meu de vedere nu e cel mai potrivit. Și asta din câteva motive. Am fost

bine primit de critică și am avut acel sentiment de susținere imediat după debut (...). Există câteva persoane din lumea criticii literare la al căror cuvânt țin și care împreună cu câțiva prozatori și poeți din generații diferite de care mă simt sufletește apropiat și cu câțiva cititori pe care îi cunosc alcătuiesc, laolaltă, pentru mine lumea literară de care am nevoie. (...) Nu mi se pare a fi nici o castă închisă, nici o lume perfectă. Încap în ea adversități, polemici, invidii, clasamente. Pe unele am impresia că le înțeleg, unele nu mă interesează, iar unele îmi rămân obscure. Când simt nevoia unei explicații cu vreunul dintre reprezentanții acestei lumi mi-o ofer și viața merge înainte. Accept că lumea aceasta e imperfectă, dar n-o contest pentru simplul motiv că mi-e frică de proiectele lumilor perfecte, dar și pentru că e lumea de care aparțin prin alegere. Or, nu prea înțeleg atitudinea celui care, într-un fel, tânjește după această lume, de vreme ce o consideră o castă și o acuză de politică a excluderii sale, iar altfel înjură această lume ca pe ultima adunătură de impostori./ Cu ani în urmă, lumea aceasta făcea politică literară, fiindcă pe cât îi stătea în puteri făcea politică prin literatură. Nu cred că ea a făcut o politică proastă, câtă vreme omul nou nu domină acum societatea din România. (...)/ Acum miza e alta și ea nu tine de o politică dată, ci de, mai curând, lipsa unei politici, în general”. □ Sub titlul *Memorie și Istorie*, Alexandru Niculescu deplânge, într-un articol de atitudine, slabul impact în conștiința publică al manifestărilor și aparițiilor editoriale legate de arhivarea memoriei Gulagului comunist: „Să nu fi înțeles oare cei mai mulți că am fost victimele care au, în sfârșit, dreptul la revolta aducerii aminte – și a reabilitării dreptății?/ Numeroase, nu mai puțin îngrijorătoare, sunt, în schimb, semnele nu ale «lipsei de memorie», nici ale unei «fugi-de-care-ceea-ce-am-fost» – ci ale dezinteresului față de propria-ne istorie trăită. Într-o serie de articole, publicate în «România literară» acest fenomen (greu de explicat) a fost semnalat mai întâi de Doamna Monica Lovinescu care observa absența unor comentarii – multiple, revoltate, reprobative – la cărțile ce descriau calvarul din subterana lume a închisorilor comuniste din România (D-sa se referea mai ales la *Închisoarea noastră cea de toate zilele*). Doamna Ruxandra Cesereanu («România literară» 28/1999) analizează în special fenomenul lectură. (...) Ceea ce trebuie adăugat, la aceste constatări juste – este faptul că și în alte țări post-comuniste (Slovacia, bunăoară, dar nu numai acolo) foștii «disidenți» (și vechea Cehoslovacie a avut o puternică disidență!) se plâng de indiferența actuală a poporului. Este drept însă că în aceste țări nu apar la televiziune generali securiști cu pensii bune și vile proprii – care să dea «sfaturi» actualilor conducători ai țării. Nici nu apar memoriile foștilor nomenclaturiști și colaboratori ai poliției politice – în care să-și laude, fiecare, abnegația patriotică. Iar revistele de cultură de acolo nu prezintă exilul, amestecând valorile și excluzând personalități cu adevărat exilate de-a lungul anilor grei – precum a făcut, la noi, revista «Secolul XX» – fără ca nimeni să se mire sau să

protesteze...”. □ C. Rogozanu recenează laudativ volumul *Din exil/după exil* de Adrian Niculescu, apărut în colecția „Recuperări” a editurii Univers (*Un exil exemplar*).

2 septembrie

● Reapare, după o întrerupere, revista „Literatorul”. Pe prima pagină, într-o notă intitulată *Revenim*, redactorul-șef al revistei, Fănuș Neagu, explică: „Septembrie. Spicul ierburilor coapte zidește melancolii. Iar «Literatorul», iată, revine din zona de ură compactă unde l-au împins impostorii ce diriguiesc cultura, astăzi. Pasăre rară, această revistă încearcă un zbor în sens invers zborului păsărilor migratoare. (...) Mințiți, înșelați, purtați prin tribunale, redactorii (foarte puțini) și colaboratorii «Literatorului» n-au deznădăjuit și n-au îngenunchiat, chiar dacă ministrul Ion Caramitru și secretarul de stat Maria Berza, drept răzbunare că le-am descris rarefiatele făpturi morale și spirituale, ne-au tăiat subvenția pe care Comisia guvernamentală pentru ajutorarea revistelor de cultură ne-o atribuiseră”. □ La rubrica „Tur de orizont”, *Diac-ul tomnatic și alumn* vine cu un atac la adresa lui Gh. Grigurcu: „Veșnicul, vajnicul și veștejitul cavalier al clistirelor, dipsomanul și gugumanul Gh. Grigurcu, degajat de peste tot ca o minge «stricată» (la noi, Lis de pe strada Tunari nu i-a dat casă, iar la Cluj, Ghiță Funar l-a înscris democratic pe o listă de așteptare la poziția... 20508!) a poposit în urbea numită Bistrița, în plasa unor scriitori locali care i-au promis casă și masă (probabil la «Coroana de aur»!) și conducerea unei reviste. Molusca respectivă, numită Gh. G., lovită de virusul ebola al imbecilității permanente, are vreo cinci sinecure plus o casă, naiba să-l pieptene, în Târgu-Jiul natal. Cum în mod normal acest păduche exantematic nu ar fi bun nici măcar de paznic al casei de cultură din localitatea lovită de geniul lui Brâncuși și de blestemul oligoelementului numit Caramitru, sugerăm o anchetă atât cu privire la proveniența banilor pentru editarea acestei publicații, cât și cu privire la colaborările pe care le ridică susmenționatul Gh. G.”. ■ Același *Diac tomnatic și alumn* comentează clasamentul celor mai bogați scriitori români publicat într-o „gazetă centrală”: „Pe lângă unele nume care au de ce să apară acolo, fiindcă sunt proprietari de reviste și au obiceiul de a și le scrie singuri, răsare un C. Nistorescu – ins care numai scriitor nu poate fi numit, un frezor devenit securache și reporter frenetic, spălător de bani în vremea din urmă (apropo, numai miliardarii de carton trebuie trași prin justiție? Licheaua asta utecistă, când primește și el vreo cinșpe ani, ca Stănciulescu?) – și L. Ulici. Bogatul bogaților. Putred de bogat. De unde? Că scriitor nu este, să se fi îmbogățit pe seama celor vreo trei recenzii pe care le-a comis? Pe antologia poeziei române (o semi-oroadă!) pe care se zice că și-ar fi dat câteva sute de milioane? Pe porcăria numită «Nobel contra Nobel»? Gurile rele spun că pe baza Cazinoului «Vernescu», precum și pe alte învârteli de pe la Uniunea Scriitorilor. Ce i se dă atâta importanță

acestui Bolboacă solemn, care a vrut, nici mai mult nici mai puțin, să fie șef la Academia di Romania din Roma și a mai avut și nevasta trimisă la Paris ca bibliotecară, deși este, se pare, de profesie fermieră sau agent veterinar sau infirmieră (infirm la inteligență și la limbuție este oricum beleaua de Ulici)? Cum de a-și permite să existe nevlegul ăsta în funcția de președinte al U.S.?”.

■ Tot *Diac tomnatic și alumn*: „Numărul 6, pe iunie, al revistei «Familia» îi acordă o exagerată atenție lui S. Alexandrescu. Numitul, o nulitate, s-a remarcat printr-o lungă și plictisitoare schemă întocmită lui Faulkner și copiată după structuraliști, precum și prin niște analize formale pentru admiterea în liceu (și alea în colaborare). Nepot al lui Eliade, a fost, se zice, trimis (acesta pare să fie verbul corect!) în Olanda (unde pleca regulat încă din anii '60) ca să-i învețe lima română pe vreo trei, patru rebegiți amatori de exotisme (dovadă stai și maldărele de lucrări publicate, importanța acordată acolo acestui autentic nimeni etc.). Îl avertizăm cu această ocazie că Andrei Șerban s-a cerut singur afară de la Teatrul Național (el venind în România ca să-și monteze piesele din anii '70 de la Teatrul experminetal «La Mamma» – trei săli a câte douăzeci de locuri!). În ceea ce-l privește pe Dl. A. Marga ne miră că a devenit atât de occidental, dintr-un modest profesor de socialism științific și dintr-un activ activist UASCR!”. □ Eugen Simion publică, la rubrica „Fragmente critice”, un eseu despre *Șantier*-ul lui Mircea Eliade: ***Un roman indirect***. □ Sub titlul ***Luceafărul lui Eminescu***, Gh. Bulgăr publică o recenzie la volumul *M. Eminescu, Luceafărul*, ediție critică de N. Georgescu, apărut la Editura „Floare albastră”, „cu ilustrații după sculpturile hyperionice ale lui C. Brâncuși, acum descoperite”. ■ Într-un text nesemnat (asumat redacțional) – ***O polemică necesară*** – este comentat scandalul de presă izbucnit după lansarea cărții *M. Eminescu, Luceafărul*, ediție de N. Georgescu: „Motivul: cartea conține fotocopii după un număr de 17 sculpturi atribuite lui Brâncuși, foarte puțin sau deloc cunoscute. Dacă în momentul prezentării copertei, sala neîncăpătoare a Muzeului Literaturii Române a cunoscut o ușor sesizabilă rumoare, la numai două zile după, în cotidianul «Adevărul» (4 aug. 1999, p. 16) s-a stârnit, su semnătură lui C. Stănescu, furtuna. Articolul se intitulează, ***Senzațional. 40 de Brâncuși pe cale de a intra în patrimoniul național!***. Peste numai trei zile («Adevărul», 7 aug., p. 3), Cornel Radu Constantinescu reia atacul titrând ***O cacealma căzută din poduri prăfuite, 40 de Brâncuși fără Brâncuși***, în care autorul își însușește părerea, neexprimată public, ci într-un aparteu cu ziariștii de la «Adevărul» a d-lui Barbu Brezianu, unul dintre specialiștii în domeniu. Textul este de o virulență pamfletară ieșită din comun, transferând disputa, care ar fi fost de dorit să fie una polemic-științifică, într-un fel de vorbărie fără sens. (Lucru cu atât mai rizibil, cu cât jaful organizat sub înaltul patronaj al ministrului Caramitru de unii membri ai Comisiei Monumentelor prin firmele proprii de restaurare – anunțat în coloanele noastre cu un an înainte – și prezent, în sfârșit, pe aceeași pagină în «Adevărul», este

«tratată» cu o decență și o bună cuviință consternante, comparativ cu faptele abominabile recunoscute chiar de ministrul terminator al presei culturale). În fine, cel de-al treilea articol (14 aug., p. 3), intitulat ***Dreptul la îndoială și dreptul la certitudine***, semnat tot de dl. Cornel Radu Constantinescu, este un răspuns la replicile trimise, conform uzanțelor presei, de autorii incriminați, dar fără publicarea textelor acestora. Procedul este lipsit de fair-play. Spre deosebire de dnii C. Stănescu și C.R. Constantinescu, noi considerăm că trebuie făcută o distincție tranșantă între polemica stârmită pe marginea paternității operelor unui artist de valoare excepțională și un scandal de presă. Constatăm cu surprindere că polemica și-a pierdut obiectul prin lipsirea *celeilalte părți* de dreptul de a-și expune argumentele. Nu există nici o justificare pentru o poziție de respingere a oricărei căi de dialog. Dă realmente de bănuț faptul că ziaristii de la «Adevărul» omit propunerea făcută în drepturile la replică trimise redacției (și ajunse acum la noi), de a se apela la punctele de vedere ale specialiștilor, la expertize serioase. Credem că avem, dincolo de orice pomire vanitoasă, această sfântă datorie față de Constantin Brâncuși. Cu atât mai mult cu cât nu poate fi ignorat nici faptul că din România au dispărut fără urmă importante valori de patrimoniu, că jaful continuă în timp ce Ministerul Culturii se piaptână, punându-și busuioc în păr. Din aceste considerente și din altele despre care, dacă va fi cazul, vom vorbi cândva, declanșăm, începând cu acest număr, o serie de dezbateri și anchete la care sunt invitați toți cei dornici să aducă mai multă lumină și, pe cât posibil, mai puțină patimă în acest subiect. Evident, îi rugăm să scrie succint, într-un număr rezonabil de file. Fără a impune vreo ordine sau alt tip de preferințe, ne propunem, înainte de toate, să găzduim în paginile «Literaturii» opinii despre statutul operei românești a lui Brâncuși, așadar înainte ca artistul să fie recunoscut printre personalitățile mondiale. Apoi, răbdarea noastră față de tergiversarea lucrărilor de restaurare de la compleul din Tg-Jiu va ajunge, în lunile următoare, la sfârșit, spre a se transforma în acuzare publică a vinovaților. Nu ne vom feri să chemăm, în acest sens, Ministerul Culturii în justiție. Redăm, acum, evenimentului transformat în scandal de presă, normalitatea pe care ar fi trebuit s-o aibă și deschidem arena polemicii. Aveam de mult convingerea că luptele de idei nu conțin și nu se susțin prin cereri de scuze, dar ca să existe, polemica necesită minim două atitudini contrare. Dăm curs unei dezbateri care ar trebui să anime, dacă nu să agite lumea culturală românească. În acest număr publicăm, alături de textele tipărite în «Adevărul», pe cele obstrucționate în mod inexplicabil. Așteptăm, de asemenea, părerea oficială a d-lui Barbu Brezianu și a altor specialiști. Îi asigurăm pe toți combatanții de stima și prietenia noastră și, deoarece nu e posibil ca toată lumea să aibă dreptate, vom spune de pe acum: *Amicus Plato, sed magis amica veritas*“. ■ Sub titlul ***Adevărul confiscă dreptul la replică?***, N. Georgescu publică un răspuns la „campania de presă“ inițiată de „Adevărul“, făcând

următoarele precizări: „1. Dl. C. Stănescu afirmă: «Înclin să cred că a consimțit la un soi de publicitate într-un domeniu în care n-are competență necesară» («Adevărul», 4 august a.c., p. 16), iar dl. Cornel Radu Constantinescu accentuează: «N. Georgescu se lasă tras pe sfoară grosolan.» («Adevărul», 7 august a.c., p. 3). În românește expresia «a trage (pe cineva) pe sfoară» nu are formă pasivă, Dl. Cornel Radu Constantinescu pervertește simțul limbii române sperând că și realitatea va «consimți» la aceasta. În ceea ce mă privește, nu este cazul: și cei doi ziariști și toți cei care-mi cunosc scrisul și activitatea știu că n-am dat niciodată prilej de interpretare tautologică, perversă, la ceea ce am semnat. Pretind, așadar, chiar într-o discuție despre intenții cum se configurează aceasta de la «Adevărul», să mi se respecte textul scris și semnat de pe coperta interioară a cărții [*M. Eminescu, Luceafărul, ediție critică de N. Georgescu*, editura Floare albastră, 1999], acolo unde îmi exprim limpede punctul de vedere față de ilustrația pe care am ales-o pentru cartea mea. Tehnica scoaterii cuvintelor din context face parte din așa zisa «est-etică», de care întreaga presă românească de după 1989 pretinde că s-a depărtat. Nu pot să «consimt» la bășcălia culturală ce se lăbărțează în vocabularul D-lui Cornel Radu Constantinescu, nici la relativismul insinuant ce se usucă sub patima D-lui C. Stănescu, acest comeranș oripilându-mă cu atât mai mult cu cât dânsii cunosc de mai mult timp intențiile și proiectul meu cultural (a fost comentat în «Adevărul literar și artistic», unde mi s-au primit spre publicare câteva dintre textele pe care le-am trimis)./ 2. Propoziția aceasta a D-lui Cornel Constantinescu: «Așa zisul *Eminescu* al lui Brâncuși ne dă târcoalede câțiva ani» arată o realitate la care se sperie gândul. Înțeleg limpede că dânsul are știință de existența unui «Eminescu» semnat «C. Brâncuși», de câțiva ani (probabil, de câțiva ani buni) – și tace mâlc. Dânsul este ziarist la unul dintre cele mai vechi și importante ziare din România și se lasă «dat în târcoale» de ceea ce crede, totuși, a fi posibilă capodoperă al cărui preț posibil ar echivala cu (...) un cominat de porci. Această «silenzio stampe» de sens invers la ziarul «Adevărul»! Ei, bine, eu cunosc acest *Cap al lui Eminescu* de trei ani, l-am văzut, l-am mângâiat, l-am comparat cu tot ce arta arta plastică românească în domeniu – tot timpul cu grijă mare, pentru că gipsul este vechi, piesa se macină, riscă a se deteriora. Am făcut demersuri pe la diferitele instituții să contribuie la turnarea lui în bronz, ca primă frână în calea efectelor perverse ale timpului. Încă două-trei atacuri ca acestea, din «Adevărul», și nu va mai fi nevoie de nici o reparație, pentru că proprietarul, convins de ziarul «Adevărul», ar putea să pună ciomagul pe el, spre bucuria unora-altora. (...) 3. Dl. C. Stănescu invocă insistent specialiștii în «brâncușologie» să-și spună cuvântul, iar dl. Cornel Radu Constantinescu cheamă Ministerul Culturii să acționeze instituțional și evocă «Hărdăul lui Petrache». Ei bine, în dicționarele oficiale (câte le cunosc și eu) ale limbii române nu există cuvântul «brâncușologie», pentru că știința ca atare nu are instituțiile aferente. Noi

«ologim» atâtea și atâtea nume proprii în dorința de a avea «specialiști» în toate cele. Ce va putea spune «specialistul» în fața *fenomenului Brâncuși* care s-a născut, ca fenomen, în viața românească după 1989! A impus «specialistul» chipul lui Brâncuși pe hârtia de cinci sute de lei? Dacă da, de ce pe asta, și nu pe alta? A avut cuvânt «specialistul» în chestiunea Coloanei? Cu cuvânt – care specialist?/ 4. Dl. C. Stănescu deja consemnează opinia D-lui Profesor Barbu Brezianu, cupă care «E o mare cacialma, dragă!». Se poate pronunța Dl. Profesor fără să vadă, fără să pipăie, numai după fotografii?! Eu mi-am ilustrat cartea cu imagini, luate din unghiuri convenabile, etc. În masivele dosare cu expertizele acestor piese, dosare ce se află la firma ROMSIT S.A., n-am găsit opinia scrisă a d-lui Profesor Barbu Brezianu. Excepție face doar «Capul lui Eminescu», pentru care există o asemenea expertiză a D-sale pe care, însă, n-am luat-o în seamă pentru că este naivă (neagă paternitatea lui C. Brâncuși pe motiv că la moartea sculptorului nu s-a găsit nici o carte de Eminescu în biblioteca sa; neagă orice legătură între cele două personalități ale culturii române, etc; se poate dezbate separat cazul, nu insist: ghipsul este semnat de sculptor, și cu asta trebuie început)/ 5. Discuțiile despre aceste opere ale lui C. Brâncuși se duc, de mai mult timp, la Televiziunea Română și în presa de provincie (mai ales din Târgul Jiu). «Adevărul» i-ar sta bine să se informeze și despre ce mai e prin țară, altfel devine, după opinia mea, un ziar provincial sau, ceea ce poate fi mai grav, asistă pasiv și aprobă provincializarea (ruperea) culturii române într-o perioadă istorică dificilă pentru toți“. Textul are următorul P.S.: „Se întâmplă unu lucru fără precedent în tânăra noastră democrație a presei: ziarul «Adevărul» ne arestează dreptul la replică și se folosește de textele noastre citându-ne fragmentar ca să ne acuze tot pe noi. Fără să mă intereseze ce ar spune justiția în acest caz, propun această «pedeapsă ziaristică» drept modalitate de continuare a dialogului cu acest ziar: Dl. Cornel Radu Constantinescu să fie obligat să-mi achite suma de câte 1 leu (unul singur!) din toate județele de graniță ale României, prin mandat poștal la adresa București, Post Restant Nr. 1, parola «*Cine o face ca mine, ca mine să pățească*», în timp de 6 (șase) zile, fiecare mandat poștal fiind fotografiat (xerografiat) în ziarul «Adevărul» suficient de mare ca să se vadă semnătura expeditorului și parola indicată. În felul acesta cred că prietenii, cunoscuții și cititorii mei vor considera că mi s-au acordat reparațiile morale suficiente pentru a putea participa la discuțiile publice întreținute de către «Adevărul» pe marginea cărții mele. În caz contrar întrerup orice legătură cu acest ziar, declarând că nu-l mai citesc, returnez abonamentul și-l smulg din mână oricărui cunoscut, mototolindu-l și aruncându-l la coș. Lipsa de umor nu scuză huliganismul“. ■ Lucian Radu Stanciu acuză *Reacții puerile la descoperirea unui tezaur Brâncuși*: „Nici unul din cei cinci experți [prof. dr. Ion Mocioi, George Radu Serafim, Maria Pătrașcu-Brâncuși, Lucian Radu Stanciu, B. Brezianu] aflați la lansarea

incriminatei cărți n-a făcut o facultate de brâncușologie, fiindcă nu există așa ceva nicăieri în lume. Nici unul n-a făcut o facultate de istoria artei. Paradoxal, însă primii patru au descoperit sculpturi originale de Brâncuși (omise intenționat sau cu reacredință de dl. Brezianu în Catalogul său). Dl. Brezianu n-a descoperit nici măcar un desen al maestrului din Hobîța în afara desenelor pe care zice-se, le propunea în străinătate (a se vedea scrisoarea lui F. Teja-Bach către Brezianu din 9 octombrie, publicată în revista «Lumea Gorjană» din 1 iunie 1999, p. 9). Se pune întrebarea: dacă primii patru nu sunt «experți adevărați» în Brâncuși – cum pretinde dl. C. Stănescu – având în vedere cele succint arătate, de ce ar fi dl. Brezianu «cel mai proeminent brâncușolog român»? (...) Totuși, suntem nevoiți să recunoaștem că C. Stănescu crede până la urmă în «expertiza» dlui Brezianu, acest super-geniu, care, în câteva minute, răsfoind cartea cu pricina, a reușit recordul mondial, absolut, de a expertiza 17 sculpturi «Brâncuși» deodată. Autorul celebrului volum de versuri *Nod ars* a procedat asemenea unui taumaturg căruia i-a venit inspirația divină: pur și simplu, privind fotografiile din incriminata carte – preț de câteva minute – a tăiat «nodul» și ne-a «ars» pe toți cei «neadevărați». După acest tur de forță aflăm din articol că dl. Brezianu a rostit sentențios, în deplinătatea facultăților sale transcendente, capitala sentință: «E o mare calcealma, daragă!». Să-l lăsăm, deci, pe dl. Brezianu să intre cu acest record în Guinness-Book. (...) Ziarul «Adevărul» a deschis o campanie, din păcate suburbană, împotriva mea, în loc să creeze condițiile unei dezbateri științifice a acestei descoperiri“.

□ Nicolae Iliescu semnează textul *Prin praful micului ecran*: „În mod normal, am mai spus-o, noi nici nu avem nevoie de mai mult de două canale TV, nici nu avem emisiuni interesante, nici oameni care să le efectueze. Zău de n-ar trebui luate îndărăt licențele de la Prima, ProTV, Acasă și ce-o mai fi, că oricum nu ne importă! No, și-așa! Chiar și TVR 2 ar trebui închis sau renovat cel puțin, căci a început din nou cu partipriurile: emisiuni culturale în care apar aceeași gorobeți, reportaje staliniste despre monarhie și despre Peleş (un castelaș cât se poate de kitsch!), interviuri cu aceeași oameni, la diverse ore (de pildă, Rebengiuc, ginere de securist, care a stricat teatrul Bulandra într-un timp record, jucând cu încăpățănare o piesă a unui nimuric cu pseudonim istratian). Tot destul de des apare unul Ciocâldea (numele unui șahist de odinioară) sau Ciocâlteau, o mutră de doftoraș de circă și de morfinoman, care ne promite marea cu sarea și mai mult ca sigur că nu se va face nimic. Singurul post mai popular (câteodată până la buza vulgarității!) este Antena 1. Bună și normală emisiunea lui Nuțu Cărmăzan de dimineața, de pe TVR 1, tot căutând mecle mai acătării”.

3 septembrie

● În „Dilema” (nr. 343) – care apare cu suplimentul gratuit „Vineri” –, Z. Ornea se oprește, în articolul său săptămânal (*Arcanele crizei*), asupra problemei

crizei în istoria recentă a României, cu următoarele considerații despre perioada postdecembristă: „Infinit mai gravă decât criza economică de la începutul veacului, pe care o comentau eroii lui Caragiale în stilul lor inimitabil, și poate mai adâncă și mai fără soluție decât criza economică din 1929-1933, aceasta în care ne zbatem astăzi e mai profundă. Sigur că, popor lucid și cu umor, se încearcă adjuvantul zeflemei și aranjării. Nu spusese Mihai ralea, în celebrul său eseu din 1927, *Fenomenul românesc*, că specificul acestui popor e adaptarea? Unii și acum se adaptează teribil la «situațiune», instalându-se, comod, deasupra ei. Dar cei, foarte mulți, care nu se pot înfrunta cu criza, devenind victime, în mecanismele ei? Aceștia, cei mai mulți, ce vor face și ce rețetă li se poate prescrie?”. □ Cezar Paul-Bădescu semnează un articol de opinie despre influența Internetului asupra culturii și despre angoasele pe care le generează în rândul unor apărători ai culturii înalte (*Internetul – un cal troian pentru cultură?*): „Pentru unii, realitatea Internetului prevestește apocalipsa, sau cel puțin apocalipsa culturii. Și aceasta, fiindcă ni se propune o lume virtuală care poate s-o suplinească pe cea reală, fiindcă sunt aruncate în aer toate ierarhiile sau fiindcă dispare ideea de valoare estetică. Întotdeauna progresul a dat naștere la tot felul de angoase. Acum aproape un secol, oamenii se temeau că fotografia va face să moară pictura, sau filmul (...) va face inutile toate celelalte arte. Însă nimic din toate acestea nu s-a întâmplat. De ce ar fi, acum, cu Internetul altfel?”.

● La rubrica „Dicționarul parodistic de la A la Z” din „România Mare” (nr. 477), Mircea Micu publică poemul *Pianul de pe peronul hotelului*, parodie după Traian T. Coșovei: „...e un poet bun, spontan, cu umor și cu spirit de grup. Nichita îl iubea mult, îi plăcea amestecul său de timiditate și tăfnă, ostilitate și frondă poetică, într-un cuvânt, *originalitatea talentului* său. El scrie o poezie de esență citadină, cu frondele generației optzeciste, cu umorul de rigoare, cu o anumită doză de sexualitate, cu lirism și catifelată sensibilitate. E un poet, acest Traian T. Coșovei, dovadă că poate fi parodiat... *Pianul de pe peronul hotelului*: «Noi am dormit în cele mai ciudate hoteluri/ Și am umblat în subsoluri, unde doamne bătrâne probau/ Proteze din tinerețe, citind ziare din vremea războiului/ Era frig și aveam doar bretelele trase corect pe piele/ Și un poem la care tu priveai precum șoarecele la piscică/ Acolo am vrut să ne scriem viețile vârâți în frigiderul Fram/ Dar nu aveam nici pix, nici hârtie și ce e mai trist,/ Gurile ne erau ocupate de săruturi mortale/ Leșiseră stelele ca niște câini comunitari/ Si luna părea o prostituată găsită în Gara de Nord»”.

4 septembrie

● Sub titlul *O mizerie infinită*, Cornel Radu Constantinescu publică în „Adevărul” un nou articol despre restaurarea controversată a *Coloanei* lui Brâncuși: „Peste muribunda Coloană, cu vertebrele la pământ, s-au așternut iar liniștea și tăcerea. Construcția locală servin dezafectării monumentului stă

părăsită, platforma înțepenită oblic de pe care a căzut un om, pierzându-și viața, n-a fost reparată și nu funcționează. Miezul Coloanei va intra protejat precar și inadecvat cu folie de plastic în a patra iarnă, petrecută practic «în pielea goală». În adânc, fel de fel de specialiști străini și români schimbă impresii și hârtii cu antet, apăsări de confidențialitatea prețurii lor”.

6 septembrie

● În suplimentul literar al cotidianului „Azi”, Viorel Sâmpetrescu comentează din nou un punct de vedere exprimat de Mircea Cărtărescu în „Curentul”, într-un articol care „demonstrează că frisonul revizuirilor critice nu este doar o vorbă în vânt: cred (...) că revizuirile sunt necesare atunci când sunt făcute de oameni competenți, care nu sunt dispuși să-și schimbe culoarea cernelii în funcție de zeii tutelari ai zilei”: „**Mircea Cărtărescu** – în textul Proza lui Eminescu – simte nevoia unor precizări. Eu le-aș spune, fără ezitare, amenda-mente. Adept fiind al principiului conform căruia tinerii trebuie să fie nonconformiști, aduce în discuție numărul din «Dilema» referitor la Eminescu. Nu pot să nu remarc delimitările pe care încearcă să le strecoare, fără însă a opta pentru un ton – să-i zic așa – al *dezicerii* categorice. Scrie autorul nostru: «...dacă nu mi s-au părut cu adevărat **impertinente**, unele observații de amănunt ale unor autori Răzvan Rădulescu și T.O. Bobe (...) m-au făcut să mă gândesc la **pertinența** lor. Mai cu seamă una dintre ele m-a mirat, cea care se referă la proza lui Eminescu. Răzvan Rădulescu spune undeva în articolul lui că **aceasta e de necitit**, ceea ce pentru mine, care o recitesc în fiecare an, e foarte straniu». Mai mult, pentru autorul *Levantului*, proza eminesciană e ceva «foarte special». Dați-mi voie să-l reproduc, virgulă cu virgulă: «Eu n-o mai pot citi inocent, pentru că nu doar scrisul meu, ci însăși **forma mentis**, atât cât mi-o înțeleg eu însumi, i se datorează într-un fel, printr-o întâmplare care putea foarte bine să nu fie. Dar atunci n-aș mai fi fost nici eu cel de acum și de treizeci și ceva de ani încoace». Citită atent, mărturisirea cărtăresciană conține mai mult decât o punere la punct, foarte abilă, a celor câțiva auto-declarați nonconformiști. Are un tâlc: acela de-a recunoaște că, fără proza eminesciană – pe care-o recitește an de an – n-ar mai fi fost el, **cel de acum**. **Recunoașterea de acum** a lui Cărtărescu, în fapt, readuce în discuție influența modelelor. Dacă nu mă înșel, chiar în buclucașul număr al «Dilemei», Al. Paleologu spunea răspicat că e de neconceput o societate fără modele”.

7 septembrie

● Apare, în „Adevărul literar și artistic” (nr. 484), un interviu cu Basarab Nicolescu – „**Lumea românească nu este pregătită pentru a face față noii lumi...**” – realizat de Horia Bădescu și datat București-Paris, 26 august-2 septembrie 1999. (Apăruse de curând, la Editura Polirom, volumul lui B.N. *Transdisciplinaritatea: manifest.*) B.N.: „S-au inventat toate morțile posibile

(...): moartea lui Dumnezeu, moartea subiectului, moartea Naturii și, iată, chiar sub ochii noștri, proclamarea morții istoriei. Între atâtea morți cum s-ar mai putea simți vie biata ființă umană? (...) / De ce transdisciplinaritatea? Pentru că ea arată că regele e gol, căci morțile evocate nu sunt decât fațetele unei singure morți: cea a gândirii clasice fundată pe separația totală între *De ce?* Și *Cum?*, între subiect și obiect. Această separație fundează modernitatea. Transdisciplinaritatea, bazată pe știința contemporană și, îndeosebi, pe fizica cuantică, arată necesitatea introducerii unui al treilea termen. Acest *terțiu tainic inclus* este ireductibil la subiect sau la obiect, el este însăși *interacția* solidară și simultană a subiectului și a obiectului. Departe de a conduce spre un vag postmodernism, transdisciplinaritatea deschide drumul *transmodernității*. (...) Cunoașterea științifică introduce astăzi o circulație vitală între poezie și metafizică, dincolo de poezie și dincolo de metafizică. Aceasta este buna și marea vestire a transdisciplinarității: îmbinarea organică a înțelepciunii Orientului cu știința Occidentului. (...) / S-a mers prea departe cu deconstrucția, cu dispariția fundamentelor, cu jocurile combinatorii, cu formalizarea ființei umane, cu relativismul radical”; „Raportul între mine și Ștefan Lupașcu nu este cel între discipol și maestru, ci unul al unei extraordinare prietenii spirituale, în ciuda diferenței noastre considerabile de vârstă. Dacă nu aș fi modest, aș putea spune chiar că prietenia exemplară între Fundoianu și Lupașcu din anii '40 și-a găsit echivalentul în prietenia noastră din anii '80. (...) / Transdisciplinaritatea îi este desigur extrem de îndatorată [lui Ștefan Lupașcu] în măsura în care logica terțului inclus este unul dintre cei trei stâlpi ai săi”; „Sunt un fizician și un cercetător transdisciplinar. Dar, desigur, *spiritul poetic* este fundamental pentru transdisciplinaritate. *Teoremele poetice* nu sunt nici poeme, nici teoreme. Sunt un fel de aforisme care mi-au permis să exprim ceea ce nu puteam exprima într-un discurs elaborat ca cel din *Manifest*. *Teoremele* sunt scrise în limba subconștientului (...). Ele au avut șansa unei extraordinare traduceri în limba română: cea a marelui scriitor L.M. Arcade”. „– *Cum percepi sensul în orizontul românesc contemporan* (...)?” – În primul rând ca o *criză de identitate*, de la cel mai tânăr până la cel mai bătrân locuitor al României de astăzi. Ceea ce este cu totul normal, pe de o parte, după ceea ce a bântuit în țară aproape o jumătate de secol și, pe de altă parte, față de sfidarea mutației tehnologice și informaționale pe plan planetar. Văd un semn al acestei crize de identitate în înverșunarea cu care totul este repus în discuție mergând până la negarea marilor noastre valori, totuși atât de puține. Mă gândesc, de exemplu, la valul de denigrări privind pe Eminescu sau la fascinația exercitată de filosofia postmodernității, mai ales în varianta sa de relativism radical, asupra celor tineri”. □ Daniel Cristea-Enache (*Sirenele culturii*) recenzează un volum al lui Dumitru Micu, *De la Baikal la Atlantic. Călătorii* (Editura EURO-VIDA M., 1999): „Cartea de călătorii a lui Dumitru Micu se transformă dintr-un ghid și un manual într-un *jurnal* încântător (...). Excelente

sunt paginile în care autorul nu se sfiște să spună *eu*, cele în care își descrie, de pildă, experiența lioneză (...); mai terne sunt însă acele fragmente, răsfirate pe tot cuprinsul cărții, în care Dumitru Micu descrie minuțios și scrupulos câte o «sirenă» culturală, numărându-i, ca să zic așa, toți solzii și punându-se, cu o modestie «neproductivă», în paranteză». □ Emil Manu scrie despre *Un „spuitor” de prelegeri universitare: Nae Ionescu*. □ La rubrica „Texte și contexte”, Constantin Coroiu avertizează că *Politicienii se bat pe mormântul lui Eminescu*: „Deputatul țărănist Mihai Dorin i-a anunțat pe alegătorii din fieful său și al urmașilor lui Maniu și Mihalache că este pe cale să fericească Iașiul cu, nici mai mult, nici mai puțin..., mormântul lui Mihai Eminescu. El pledează pentru strămutarea osemintelor *poetului național* de la Cimitirul Bellu din București la Cimitirul Eternitatea din capitala Moldovei. Argumentele sunt lesne de intuit: legăturile cunoscute ale lui Eminescu cu Iașiul (...). Mihai Dorin a declarat că inițiativa lui s-ar bucura deja de sprijinul unor personalități, însuși ministrul Ion Caramitru promițându-i că «o va studia». (...) / O campanie de strămutare a mormântului lui Eminescu a purtat în stilul său maiestuos și cu prestigiul unui mare scriitor și întreținător al cultului valorilor naționale și universale, în deceniile de dinainte de decembrie '89, Geo Bogza. / Discuția este, oricum, mult mai veche. Mormântul celui ce a scris *Mai am un singur dor* a fost revendicat, cum se știe, și de Constanța. Argumentul pe care, vezi Doamne, l-ar oferi cunoscuta poezie ajunsă romanță și cântată abuziv de fanfare ce însoțesc cu zgomotul lor grotesc cortegiile funerare este însă ridicol. Acolo e vorba de mare ca metaforă, și nu de o dorință testamentară. De altfel, așa cum remarca nu de mult un reputat istoric literar ieșean, comentând chiar propunerea lui Mihai Dorin, dacă ar fi să luăm în serios, din acest punct de vedere, spațiul poetic eminescian, am putea vedea că Eminescu «și-a dorit să moară în vreo zece locuri». În ce mă privește, nu am avut curiozitatea să le depistez și să le număr, dar acord tot creditul unui cercetător experimentat și apreciat ca Dan Mănuță, fiindcă despre domnia sa este vorba. / Interesant e că în urma declarațiilor deputatului țărănist de Iași – autor al unei cărți despre Eminescu – a «sărit din baie» un alt politician (ceva mai local), dar care este critic literar: Val Condurache. El spune că inițiativa aducerii osemintelor lui Eminescu la Iași i-ar aparține și că, de fapt, este primul care a gândit acțiunea, ce nu a vrut însă să o facă publică, întrucât ar fi căpătat o conotație electorală!? Nu i s-a respectat, vai, discreția! Cineva – acuză consilierul local Condurache, secretar executiv al Partidului Moldovenilor – «a trădat»... Totul a ajuns la urechile țărănistului eminescolog, iar acesta i-a luat-o înainte și a ieșit el la rampă cu... mormântul lui Eminescu! Mai mult, Val Condurache vede cu totul diferit problema. El vrea să aducă osemintele poetului în Grădina Copou, lângă faimosul tei, unde se află și un bust al lui Eminescu, și nu în Cimitirul Eternitatea, cum susține Mihai Dorin. (...) / «Unda de șoc» nu putea să nu ajunga și la Botoșani. Dl. Marius

Rogojinschi, consilierul-șef al Inspectoratului pentru cultură, a declarat că va cere Ministerului Culturii să stopeze «pângărirea». «Mai mult – a precizat dânsul – în cazul ipotetic al transferului rămășițelor pământești ale lui Eminescu, cel mai potrivit loc ar fi Botoșaniul, mai precis Ipoteștiul, și anume biserica familiei Eminovici, de lângă Casa memorială»./ Dar ce spune, în această privință, Mitropolia Moldovei și Bucovinei? În paranteză fie amintit, Geo Bogza preconiza ca fiind spațiul cel mai indicat pentru osemintele lui Eminescu Biserica Trei Ierarhi, în a cărei incintă și sub a cărei cupolă se odihnesc – precum geniile florentine la Santa Croce – Dimitrie Cantemir, Alexandru Ioan Cuza și, firește, ctitorul monumentalului lăcaș, domnitorul Vasile Lupu./ Într-o declarație făcută presei locale, deputatul Dorin Mihai lasă a se înțelege că însuși IPS Daniel, mitropolitul Moldovei și Bucovinei, i-ar sprijini eforturile de aducere a osemintelor lui Eminescu la Iași, după cum un «aliat» într-o asemenea campanie i-ar fi – cum altfel? – primarul Iașului și președintele Partidului Moldovenilor – Constantin Simirad. Totuși, vocea (de presupus cea mai autorizată) a Mitropoliei, și anume consilierul cultural al acesteia, părintele Nicolae Dascălu, atrage atenția că Eminescu, spirit tutelar ce aparține tuturor românilor, în orice loc s-ar afla el pe pământ, trebuie să fie lăsat «să-și doarmă somnul de veci acolo unde este». Înțeleaptă opinie! Numai că părintele Dascălu nu este politician, nici ante și nici postdecembrist, nu aspiră să fie deputat de Iași ori de Constanța sau de Botoșani, nu vrea să fie primar și nici măcar consilier municipal”.

● Sub titlul *Un sat universal în prag de mileniu*, Ioana Ieronim răspunde, în revista „22” (nr. 36), întrebărilor adresate de Mădălina Șchiopu. Scriitoarea intervievată – între altele, fost atașat cultural la Ambasada României la Washington (1992-1996) și membră a Comisiei Fulbright – s-a numărat printre participanții la *Festivalul Smithsonian de tradiții populare '99*, eveniment despre care vorbește pe larg în acest interviu: „Nici o selecție nu este perfectă, criteriile pot varia, iar în România avem multe talente. La Washington au fost peste 100 de meșteri, lăutari, dansatori din toată țara. La alegerea lor s-a ținut seama nu numai de performanța tehnică (...), ci și de sensul comunitar al practicii respectivilor artiști populari. (...)/ România a fost reprezentată alături de statul american New Hampshire și Africa de Sud – trei puncte dispartate de pe glob. Pe parcursul celor două săptămâni ale evenimentului, s-a creat o atmosferă incredibilă, de «viață la țară» ritmată după ritualuri comune. Sosirea la muncă, dimineața... pe Mall, ca pe ogor, cu uneltele. Scăderea vacarmului, la sfârșitul zilei, sunete rare, rurale, de așezare a gospodăriei, lumina lină a serii washingtoniene sub cerul vast (...)/ Pentru toți participanții, cazați în Mariott Hotel, peste Potomac, urma seara cu îndelungile ei conversații și chermeze împreună. Nimic mai spontan decât inserturile de manifestări locale, vechi de când lumea, plasate «la locul lor» în acest ansamblu suprarealist (...), postmodern. (...)/ Elementul de absolută excepție al prezenței românești a fost

biserica maramureșeană trecută peste mare și construită în mijlocul Mall-ului, chiar între Congres și Monumentul lui Washington. Splendoarea acestei clădiri, faptul că a fost construită zile de-a rândul, metodic, au atras atenția oamenilor și mass-media. Cei zece meșteri din leud, rude între ei, conduși de meșterul cel mare Hotico și mereu cu Mihai Dăncuș alături (directorul Muzeului Maramureșului din Sighet), cunoscători și muncitori alături de ei, își făceau zilnic apariția în zori și umpleau spațiul de boncănit în lemn – atopic, anistoric. (...) / În contextul festivalului, noi nu am fost mai prejos de celelalte țări în nici o privință, inclusiv în sensul mass-media și al informației. S-au înregistrat 60 de apariții în presa americană, plus canale de radio și televiziune – evenimentul bucurându-se de presa cea mai pozitivă și mai amplă față de orice altă manifestare românească în Occident, de peste 50 de ani. (...) Ar fi fost în interesul nostru să fim mult mai activi, pro-activi, cum se spune, în privința mediatizării, să avem un mai mare câștig punctual de imagine. (...) / Să nu minimalizăm totuși rezultatul. Organizatorii de la Smithsonian urmăresc programatic să inducă o mai bună cunoaștere reciprocă între oameni aparținând unor culturi diferite. (...) / Apoi, o serie de participanți au fost sau urmează să fie invitați în America și Europa pentru noi expoziții și concerte și au intrat în baze de date pentru variate manifestări viitoare. (...) / Evenimentul a evocat pentru unii mult-lăudata expoziție românească de la New York, din '39./ Trebuie menționat că ambasadorul Statelor Unite la București, James Rosapepe, a avut o prezență personală cu totul deosebită atât în pregătirea festivalului, cât și în desfășurarea acestuia. Zile întregi a fost nelipsit de pe Mall, fără a-și refuza nici bucuria molipsitoare a jocului, nici plăcerea de a-și aduce o mulțime de prieteni și concetățeni în «satul românesc». În alt plan, el a avut inițiativa unor evenimente (...) menite să pună în valoare potențialul economic, informatic și cultural al țării noastre, și a organizat întruniri și dezbateri pentru a atrage atenția cercurilor economice și politice asupra României”.

● În „Academia Cațavencu” (nr. 35), apare pamfletul *Eu îmi apăr sărăcia și nevoile și Nemoianu* (semnat *De-a Șafir a păr*): „Domnul Virgil Nemoianu, profesor la «Catholic University of America» din Washington, crede că prozatorul Petru Dumitriu este submediocru, iar un Breban, un Nichita etc. nu reprezintă autenticele valori postbelice. Ei ocupă locul «cerchiștilor», al scriitorilor târgovișteni, al lui Dimov și Mircea Ivănescu. Subscriem la părerea în legătură cu Petru Dumitriu, dar avem rețineri la ceilalți. Coborârea lor de pe pedestalul pe care au fost urcați nu înseamnă că alții sunt mai buni... Literatura română este destul de tânără și sărăcuță, așa că o jartieră sau o rochiță în plus nu au cum să-i strice”.

8 septembrie

● Într-un editorial din „România literară” (nr. 36), *Cea mai gravă boală a tranziției*, Nicolae Manolescu pune problema unui declin al spiritului critic

după decembrie 1989: „Spiritul critic este victima principală a schimbării de regim. Nici un alt concept sau noțiune, nici o altă categorie socială sau morală n-a suferit, într-o atât de mare măsură, de pe urma revoluției din 1989. Societatea de tranziție este o societate lipsită de spirit critic. La fel și cultura. (...) O mângă subculturală acoperă literatura, muzica (ușoară), artele, arhitectura, spectacolul de teatru, filmul. Mass-media și presa cotidiană n-au nici cea mai vagă idee de ce înseamnă cultură adevărată. (...) Ceea ce se întâmplă este un holocaust cultural, o crimă împotriva umanității. (...) Emisiunile culturale au dispărut practic de pe fața ecranelor de televiziune. Videoclipurile muzicale sunt neprofesioniste și vulgare. (...) Mulți îl ironizau pe regretatul Iosif Sava când refuza tot ce nu e clasic în muzică. Ce bine ar fi fost dacă era ascultat? De câte ori vine vorba de cultură, aflăm că nu sunt bani. Dar pentru înfloritoare reviste pornografice (nu le-am numărat, sunt câteva zeci, probabil) se găsesc. Nu se găsesc pentru publicațiile științifice ale Academiei, pentru reviste literare, pentru reviste de șah. O dată pe săptămână, pe toate canalele T.V., ore întregi sunt analizate meciurile de fotbal ale etapei. Foarte bine! Dar de ce nu s-ar acorda câteva minute în care să fie analizate cărți, tablouri, spectacole, concerte? În cotidiene, pagina culturală e rarissimă și de obicei prost făcută. Redactorii nu sunt în stare să deosebească un poet de un cantautor (!), deseori nu cunosc numele scriitorilor sau confundă opere pe care ar fi trebuit să le învețe în liceu. Ce-ar mai fi de zis, când un cotidian l-a felicitat de curând pe Cezar Baltag la împlinirea vârstei de 60 de ani? Cum de n-a aflat autorul notei, cum de n-a aflat redacția întreagă a gazetei, că poetul Cezar Baltag nu se mai află, vai, printre noi?”. □ Alex. Ștefănescu (*Poezie povestită*) comentează romanul recent reeditat al lui Lucian Blaga, *Luntrea lui Caron* (Ed. Humanitas, 1998) în următorii termeni: „Dacă îl considerăm o uriașă și sofisticată antenă de captare a semnalelor universului, romanul merită toată atenția”. □ Z. Ornea (*Un jurnal al lui Cioran?*) semnalează entuziast primul volum tradus în românește din *Caietele* lui Cioran – 1957-1965 (trad. de Emanoil Marcu și Vlad Russo, Ed. Humanitas, 1999): „...se citește cu răscolire de gânduri. Oferă, de la sursa originală, posibilitatea cunoașterii unui mare cugetător”.

9 septembrie

● În „Contemporanul – Ideea Europeană” (nr. 34) este publicat un interviu acordat de D. Țepeneag lui Farkas Jenő. D.Ț.: „După 1964 și, mai ales, după 1968, realismul socialist nu mai avea aceeași forță dogmatică de mai înainte, aceea din anii '50. Teoretic, e drept, era încă greu să i te opui. În practica literară însă, îndeosebi în poezie, dar deseori și în proză, realismul socialist nu mai era respectat de aproape nici unul din scriitorii cât de cât de valoare. Partidul cerea, din când în când, sa fie onorat și cântat, și mulți scriitori o făceau, mai mult ca să câștige bani sau nu știu ce privilegii decât de frică. (...)”

Asta e cel mai greu de înțeles pentru cei care n-au trăit direct anii aceia. Dumneavoastră, de pildă, erați foarte tânăr. Iar cei de la Europa Liberă se aflau foarte departe. Dacă adoptai o poziție pasivă și discretă puteai să te strecoari fără să fii silit să faci concesii estetice. Uneori nici măcar politice. Pot să dau exemple nenumărate. În ce mă privește, eu nu numai că refuzam să fac vreo concesie de ordin politic și mă situam clar în opoziție, dar și pe plan estetic eram provocator venind în conflict nu numai cu Partidul, care oricum nu înțelegea mare lucru, dar și cu scriitori care nu suportau noutatea scriiturii mele și a grupului meu în general. Nu pentru că nu respectam principiile realismului socialist am fost convocat la Securitate, ci pentru că vorbeam vrute și nevrute, iar în 1968 când am fost la Paris, n-am ezitat să fac tot felul de declarații la Europa Liberă. Ca să nu mai vorbesc de șederea mea la Paris în 1970/71 când am publicat, între altele, un articol laudativ la adresa lui Goma, în «Le Monde», și un altul în «New York Times» purtând titlul *România - țara unde a gândi e o crimă* (Roumanian - Where Thinking Is a Crime). Era titlul redacției americane, dar ce contează.... eu îl semnam. La întoarcerea în țară, mi-a fost interzis să mai public, dar nimic mai mult. Nici măcar la Securitate nu m-au mai convocat. (...) Vedeți așadar că în anii aceia, anii - Ceaușescu, Securitatea nu mai era atotputernică, era probabil controlată de Partid și de Ceaușescu însuși care se temea de ea. Deh, de ce i-a fost frică, tot n-a scăpat !...". Pornind de la exemplul unei lucrări a lui Catherine Durandin, *Istoria românilor*, scriitorul intervievat observă că, pentru specialiștii străini, politicul și esteticul nu puteau fi disociate nici în cazul onirismului estetic: „Politizarea excesivă mă calcă pe nervi. Chiar și atunci, în anii '60, mă agasa aceasta obstinată politizare practică de Europa Liberă, deși în felul ăsta intram în contradicție cu mine însumi. Aveam interminabile discuții cu Dimov pe tema asta. Dintre noi doi, eu eram cel care împingeam la politizare și-l luasem pe Goma (fost pușcăriaș politic și scriitor cenzurat) sub oblăduirea grupului. Dimov voia să ne menținem în limitele stricte ale esteticului. Fără concesii, dar și fără amestec în politică, și avea dreptate! (...) Vreau să spun că, cel puțin în anii '60 și-apoi în continuare, în anii '70, la Paris, până prin 1979, când Goma m-a dezamăgit, și nu numai el... mă rog, până atunci avusesem o activitate politică foarte vie și care m-a și împiedicat în bună măsură să-mi fac literatura pe care voiam s-o fac. (...) Dacă grupul oniric avea și o semnificație politică se datorește în primul rând faptului că era un grup. Autoritățile comuniste aveau oroare de tot ce era grup, fracțiune, opinie împărțită de un colectiv. (...) A declara la Europa Liberă existența grupului oniric era o adevărată provocare. Și până atunci eram un grup, dar niciodată recunoscuți ca grup. Abia după declarația mea la radio, după masa rotundă de la Amfiteatru și, mai ales, după atacurile din «Scînteia» și «Contemporanul» am devenit grupul oniric și am căpătat o oarecare importanță politică. Noi am căutat înfruntarea, cu lumânarea. Mai ales eu, susținut de Ivanceanu și combătut de Dimov. Din

păcate, eu aveam mai multă putere de convingere decât Dimov. Cum făceam tot felul de chestii care mai de care mai provocatoare fără să mi se întâmple nimic, ceilalți membri ai grupului se lăsau mai degrabă convinși de mine decât de Dimov, el însuși raliindu-se până la urmă”. Urmarea a fost, pentru Țepeneag, exilul și ridicarea cetățeniei. „Într-o scrisoare expediată în 1975 din țară, Goma își bătea joc de regretele mele de-a fi pierdut cetățenia română, punând în gura unor anonimi fraza «Dă, Doamne, să mi se întâmple și mie nenorocirea care i s-a întâmplat lui Țepeneag!...» Cum de nu mi-am dat seama că de fapt făcea o proiectare tipică! și încă de-atunci nu avea decât un gând: să părăsească România. Opoziția lui la regim îl făcuse celebru în Europa (așa credea el, de fapt era celebru mai mult la Europa Liberă...), bătlia era câștigată, el nu vroia să câștige și războiul. Nu știu cum de-am putut să fiu atât de naiv... Eu chiar vroiam să câștig războiul? Naiv și orgolios... Când am înțeles cum stau lucrurile, m-am retras complet din luptă”. □ G.C. Costandache rememorează întâlnirile sale cu C. Noica. Cea dintâi a avut loc în 1968, într-un modest apartament din cartierul Berceni, pe Alea Ornamentului. „Nu am discutat prea mult, țin minte însă că am aflat cu stupefacție despre confiscarea bibliotecii sale, în care erau incluse și cărțile rămase de la prietenul său Mircea Eliade. A avut totuși posibilitatea să-mi ofere lucrarea din 1940, *Schiță pentru istoria lui cum e cu puțină ceva nou*, pentru care a refuzat să-mi acorde o dedicație. Am înțeles că nu voia să-mi facă vreun rău: era ținut încă sub o strictă observație. (...) M-a invitat atunci la «cenaclul» pe care îl conducea săptămânal în localul Cofetăriei NESTOR, căzută la cutremurul din 1977. În locul dedicației interzise, am notat pe cartea ce-mi fusese dăruită unul din gândurile pe care le subliniasă în discuția cu aspirantul la grațiile Filosofiei: «Aș dori să produc în dumneata, nu ordine, ci dezordine...» (...) Al doilea popas pe «Insula Noica» avea să fie în vara lui 1975 și va fi cel mai îndelung, de aproape o săptămână. (...) Iar acest popas la Brașov, pe care Constantin Noica l-a petrecut cu mine, locuind împreună la poalele Tâmppei prin bunăvoința unei doamne jurist și filosof, avea o altă semnificație. Eram pe cale de a migra, de a-mi schimba profesiunea, renunțând la Atelierul de Proiectare pentru catedra universitară. În această situație limită am simțit nevoia unei confirmări, a obținerii unui credit de la reprezentantul autorizat al disciplinei atât de greu încercată sub regimul imposturii. Întrebării mele, mai mult implicită, C. Noica i-a răspuns cu formula sa atât de personală: «Ai *Organul* filosofiei, dacă se întâmplă să poți înțelege orice, să poți reține orice și mai ales dacă poți exprima orice». Între profesiunea de inginer pe care o părăseam și aceea de profesor-cercetător în filosofie (și logică) am trecut pragul cu încredințarea lui Noica. (...) La Cofetăria Universității, unde am acostat pentru cea din urmă oară la «Insula Noica», am consumat împreună ceva ne semnificativ. Dar a fost, cel puțin pentru mine, relevantă conversația în legătură cu plata celor servite. Nu m-a lăsat să achit eu, deși am ripostat insistând că am

slujbă și leafa bună, replicându-mi că nu sunt încă, așa cum era el, un «autor»... (...) În izolarea pernicioasă impusă de regimul dictatorial și dincolo de limitele atât de arbitrare ale ideologiei comuniste, «Insula Noica» oferea un contraexemplu relevant. Nu poate fi uitat și nu trebuie să fie ignorat apelul său la istorie și, uneori, la mitologie ne-a învățat că starea firească a omului constă în efortul de înălțare spre lumea superioară a filosofiei și a culturii umaniste”.

10 septembrie

● Într-un articol din „Literatorul” (nr. 2), *Încremenirea în prejudecăți*, Fănuș Neagu scrie: „Punctul nostru de vedere în această problemă este acela că frumusețea și armonia pietrelor dumnezeiește șlefuite aparțin unui geniu – natura sau Brâncuși. Românește gândind am fi fericiți ca ele, în totalitate sau parțial să fie opera geniului de la Hobita. (...) Eu vorbesc numai în calitate de admirator. Și las dezvoltarea adevărului în seama celor inițiați. Cu o condiție: ca inițiații, mari cunoscători și tinerii îndrăgostiți de frumos să lepede jugul superstiției că adevărul aparține doar câtorva. Suntem datori, începând cu domnul Barbu Brezianu și isprăvind cu domnul Lucian Stanciu, să deschidem porțile gândirii și să îngenunchiem în fața nemuritorului. (...) Nimeni din România nu are dreptul să azvârle fulgerul și îndoiala asupra acestor, îmi permit să spun, diamantine înfățișări până nu aduce probe hotărâtoare asupra autorului lor – da sau ba! Nu e permisă situarea pe aceeași treaptă a credinței și a defăimării. Eu cred cu lacrima inimii că aceste opere aparțin lui Constantin Brâncuși. Și, deopotrivă, nouă!”.

□ Este reprodus *Protestul Fundației «Familia Brâncuși» față de neadăvrurile apărute în ziarul Adevărul* – text semnat de Maria Petrașcu-Brâncuși, Președinta Fundației «Familia Brâncuși», și datat 18 august 1999: „În ultima vreme, ziarul «Adevărul» a publicat, inspirate de nu se știe cine, atacuri denigratoare la adresa Fundației noastre. Toate au pornit de la tipărirea cărții *Eminescu – Luceafărul* (ed. Floarea Albastră, 1999), carte ce prezintă, pentru prima oară, 17 (șaptesprezece) imagini color ale unor opere aparținând lui Constantin Brâncuși, sculptate în tinerețe. Atacul îndreptat inclusiv împotriva noastră, constând în mai multe articole semnate de domnii C. Stănescu și C. R. Constantinescu, urmărește, sub pretextul că cele 17 opere brâncușiene ar fi false, să distrugă, să îngroape această descoperire. Considerăm că alarma declanșată, urmată fiind de vehemența verbală a celor doi publiciști prestigioși, dorește (de ce?) nu numai discreditarea domnului Lucian Radu Stanciu, la sugestia căruia a luat naștere un grup de experți desemnați să ateste sau să infirme autenticitatea lucrărilor. Se pare, se vrea lichidarea «urmelor» lăsate de Brâncuși în România. E dreptul oricărui om să pună în cumpănă o operă (sau mai multe) când îndoiala, vorba poetului, bate *icuri* (?). Pe noi nu e deranjează. Dimpotrivă. Dar respingem, plini de indignare, insulta, reaua credință, asaltul ignoranților. Fundația «Familia Brâncuși» este obligată moral să apere numele genialului sculptor și

să facă tot ce-i stă în putință pentru a împiedica denigrarea numelui său și a creației sale. Noi, vreme îndelungată, am căutat și, din fericire, am descoperit opere necunoscute ale marelui nostru înaintaș. E rău, e bine? Se pare că e o crimă! Suntem acuzați de mârșavii: că nimic nu e adevărat, că vrem să ne îmbogățim punând în circulație falsuri nemaiîntâlnite. Fundația «Familia Brâncuși» a inițiat – privitor la aceste descoperiri, pe care noi le numim epocale – expertize chimice, fizice, estetice, pentru a ști dacă sunt sau nu autentice. La aceste expertize și-au dat concursul: acad. Ion Irimescu, prof. Dan Grigorescu, membru corespondent al Academiei Române, prof. dr. Ion Mocioi, prof. univ. dr. Dan Sântânescu, dr. Octavian Barbosa, dr. Amelia Pavel, dr. Mircea Deac, prof. univ. doctor în chimie Gh. Niculescu, restauratorul de artă Ion Darida, sculptorul Vasile Aciobăniței, pictorii Eugen și Daniel Crăciun și alți specialiști. Conform uzanțelor internaționale, în expertiza de artă, familia artistului are și ea un cuvânt greu de spus în autentificări. În calitatea mea de nepoată a lui Brâncuși, de sculptoriță și specialistă formată într-o școală de artă prestigioasă – care a purtat zeci de convorbiri despre meșterul din Hoibța cu Cecilia Cuțescu-Storck, Mișu Pătrașcu, V.G. Paleolog și Petru Comarnescu –, precum și pe baza documentelor autografe pe care le dețin de la sculptor (unele din sculpturi redescoperite au aparținut în trecut familiei mele), consider că am autoritatea morală de a susține autenticitatea sculpturilor publicate în albumul *Eminescu – Luceafărul*. Am fost de-a dreptul uluită că dl. B. Brezianu nu a văzut și nu a studiat aceste sculpturi și, deci, în baza celor mai elementare norme științifice, nu avea cum să se pronunțe asupra autenticității acestora. Am formulat și în trecut grave obiecții față de dl. B. Brezianu, care a introdus numeroase informații false în prezentarea arborelui genealogic al familiei Brâncuși, în cartea sa ajunsă la a treia ediție, *Brâncuși în România* (1999). Dl Brezianu a procedat astfel și în ultima ediție a cărții. În consecință, protestul Fundației «Familia Brâncuși» decurge din însăși rațiunea de existență a instituției noastre, din datoria morală de a apăra memoria marelui sculptor și de a recupera operele lui rătăcite, risipite, uitate. Descoperirea *Tezaurului Brâncuși* arată ce amploare a avut creația marelui sculptor în anii pe care i-a trăit în România“. □ Un text intitulat *Brâncuși: «Eminescu». Din dosarul expertizelor* pretinde a oferi date tehnice despre sculptura „Capul lui Eminescu“ – descripția acesteia, referințe documentare, însoțite de opinii formulate de: prof. dr. Ion Mocioi, prof. univ. dr. Gheorghe Niculescu, Nicolae Georgescu, prof. dr. Octavian Barbosa, pulicistul Ion C. Rogoianu, pictorii (membri ai U.A.P.) Eugen și Daniel Crăciun, sculptorul Vasile Aciobăniței, directoarea Fundației «Familia Brâncuși» Maria Petrașcu-Brâncuși. □ La rubrica „Fragmente critice“, Eugen Simion publică prima parte a unui eseu intitulat *Personajul Gide*. □ Nicolae Iliescu semnează articolul *Iconografie și Imagerie*: „Altă maimuțareală: o isterică din MEN, cu nume de vechi activist, trecută și ea

printr-o bursișoară de-o lună în Anglia, se rățoiește la oamenii săraci că nici nu au nevoie de manuale, cu M mare. Păi nu a făcut (a copiat după Hatier, Belin și Nathan și poate alții) prostul ăla de gazetar ce diriguiește actuala Editură Politică, numită Humanitas, după o lojă același titlul, se zice?“.

● În „Dilema” (nr. 344), Mircea Iorgulescu se oprește asupra unui articol al lui Dan C. Mihăilescu din ziarul „Curentul” (*O meserie pentru domni*), în care acesta din urmă justifică gestul unui tânăr bine dotat intelectual care vrea să se angajeze la SRI: „Întrebări utile, întrebări necesare, întrebări ce sfidează tabuurile și conformismele de gândire. Întrebări ce pot fi extinse. În defiinitiv, după aproape zece ani de la răsturnarea regimului comunist și desființarea Securității ca instituție, încă nu se știe care a fost rolul Securității (și dacă a existat vreunul) în debarcarea lui Ceaușescu, încă nu se știe, analitic și documentar, care erau relațiile dintre Securitate și activiștii de partid, încă nu se știe dacă informațiile, cu certitudine corecte, despre situația din țară și despre starea de spirit a populației, erau sau nu transmise conducerii politice, dacă au influențat sau nu atitudinea unor (câți?!) ofițeri de securitate etc. etc. În urmă cu câteva luni, Umberto Eco a numit războiul din Iugoslavia «un război postmodern» (...). N-ar fi oare o soluție de dezinhibare să se vorbească și despre... *agentul postmodern*?!” (*Agentul postmodern*). □ La rubrica „Intersticii”, sub titlul *Cronicarii și viața literară*, Alexandru Călinescu examinează, într-un comentariu personal, criza de statut și de identitate a criticii literare autohtone pornind de la cazul francez al unui volum de cronici al lui Angelo Rinaldi: „Dacă fac aceste precizări este și pentru a arăta cât de diferit este statutul cronicii literare în Franța și în România. Cronicarul român e, și nu de ieri de alaltăieri, practic în exclusivitate preocupat de actualitatea literară și de producția națională. «Cartea străină» este, de regulă, obiectul unei rubrici distincte, aflată într-o altă pagină (mai către coadă) de revistă. Despre «clasici» scriu îndeobște istoricii literari. Compartimentarea e strictă, nimeni nu îndrăznește să calce pe terenul celuilalt. Situația riscă să devină, pe zi ce trece, tot mai anacronică. Într-un pasionant articol din «Le Débat» (ianuarie-februarie 1999) intitulat *Scriitori și intelectuali la Paris*, Pierre Gremion observă că, din anii '90 asistăm la apariția unei *world literature* (...); «s-a format un corpus de mari scriitori pe care-i regăsim pretutindeni. Introducând producția națională într-un sistem de referințe mai vast, acest fenomen modifică prezența scriitorilor în spațiul public francez». Ar rezulta de aici o efasare a rolului scriitorilor în profitul intelectualilor, aceștia din urmă în majoritate universitari legitimați de apartenența la instituții academice prestigioase. Scriitorilor le-ar rămâne televiziunea, dar și aici platourile sunt ocupate de așa-zișii intelectuali mediatici (...). În aceste condiții (...) exemplul criticii literare este semnificativ; ca să se mențină ca gen autonom, ea presupune existența unei confraternități de oameni de litere, unde acționează anumite convenții; prin destrămarea acestora, critica literară dispare și ea,

absorbită, pe de o parte, de strategiile de comunicare, iar pe de alta de fervoarea teoretizărilor. «Confraternitate» se spune, pe meleagurile noastre, «viață literară». Întrebat odată ce nu-i place în «viața literară», Nicolae Manolescu a răspuns (sper să-l citez exact): «chiar viața literară». L-aș completa și aș spune că «viața literară», așa cum am înțeles-o noi și care avea justificările ei într-o anumită perioadă, s-a transformat în provincialism. Perpetuarea unui mod descurajant de convențional de a face cronică literară e unul din semnele cele mai frapante ale acestui fenomen». □ Într-un articol intitulat *Prin lentile de psiholog*, Carmen Maria Mecu problematizează relația între sărăcie și creativitate: „Un reputat creatolog, analizând manifestări și contexte ale creativității, constata ingeniozitatea de care dau dovadă copiii săraci (nu cei aflați în mizerie) în a-și născoci jocuri și jucării. Copiii noștri ingenioși și nu foarte bogați pleacă spre locurile în care cineva vrea și poate să valorifice invențiile lor”. □ Cezar Paul-Bădescu formulează o serie de reflecții identitare pornind de la participarea la un festival literar al tinerilor scriitori dintr-o rășel (Krk) aflat în Croația, la Marea Adriatică (*Considerații despre sentimentul românesc al unicității*): „Vizitarea țărilor vecine și contactul cu viața lor culturală reprezintă o necesitate pentru orice om est implicat în actul cultural de la noi. Este un bun antidot împotriva provincialismului. (...) Dacă nu ai de-a face și cu alte culturi mici, propria ta cultură mică te va conduce la sentimente (compensatorii, desigur) de superioritate”. □ La rubrica sa „Din viața unui extremist de centru”, Radu Cosașu polemizează cu „un reprezentant de frunte al diasporei literare românești” din Occident, un „om de recunoscută faimă, de cultură și de opinie” care, într-un e-mail trimis pe adresa „Dilemei”, anunța pe un ton ofuscat că dorește să renunțe la abonamentul gratuit la revistă. Comentariul lui R.C.: „Dacă nu am avut competența de a-i judeca teoriile literare, eu nefiind decât un simplu npractician, am citit, în schimb, cu un interes încordat, o carte a sa – singura cunoscută de mine în care un intelectual român de finețe expune cum, sub tiranie, a făcut un joc dublu, asumându-se ca funcționar vremelnic al unei Puteri care-l scârbea în stricta și secreta lui intimitate; nici un disident din cei cunoscuți și citiți de stendhalianul care sunt, ca proiect, n-a avut sinceritatea postrevoluționară a acestuia în a-și descrie astfel duplicitatea. (...) Am primit, de-a lungul timpului, la «Dilema», câteva scrisori mai rele, mai injurioase, parcă nici una mai jignitoare. În nici una nu s-a manifestat un asemenea eșec al ironiei. (...) Totuși, din această decepție se naște o întrebare, sper, fertilă: la ce-i folosește cultura acestui intelectual român? la ce-i folosește viața îndelungată într-o civilizație superioară celei din România asta amărâtă? La ce-l ajută finețea în analiza capodoperelor? Răspunsul e clar: pentru a-și da importanță. Poate că doar politica îl mai zăpăcește pe cărturarul român precum o face propria sa persoană cu acea teribilă interogație care-l străbate din cap până în picie, din deceniu obsedant în deceniu obsedant: «Știi cine sunt eu?». Ionesco, în ultima

sa scrisoare din Paris către «Viața Românească», în 1945, scria că România este «Țara lui știi-cine-sunt-eu?». Se pare că din țara asta nu se poate scăpa nici dacă emigrezi în Patagonia”.

● În „România Mare” (nr. 478), Ileana Vulpescu semnează articolul *Ce alege românul*: „Pe zi ce trece, ne dăm seama că dacă există ceva care te pierde sigur în România, acest ceva este simțul ridicolului și al măsurii. (...) După ce ne-am făcut preș în fața Occidentului (ajungând o neo-colonie, spre a-i fi pe plac), observăm – până și domnul președinte Emil Constantinescu a băgat de seamă – că, de fapt, României i s-a hărăzit soarta de tampon: stat tampon, neagreat – în egală măsură – nici de Kiev, nici de Moscova și nici de Occident. Un stat pe spinarea căruia se va juca mereu tontoroiul partidei de poker Occident-Rusia-Ucraina, lăsând în urmă Ungaria, care nu scapă nici o ocazie de-a ne lovi sub centură. Noi existăm ca «stat-diversiune», suntem buni de aruncat când în gura cuiva, când într-a altcuiva dintre cei care nu se mai satură să-și împartă lumea. Niște politicieni lucizi și cu o minimă grijă pentru această Țară ar trebui să-nvețe trucurile jucătorilor profesioniști de poker ai istoriei. Să-și dezdoaie, întâi de toate, șira spinării și să se strecoare printre cacealmale: cum ar fi aceea cu amorul Occidentului. Și să-ncerce stăruitor chiar *să conducă România*, luându-și gândul de la himere, cum ar fi aceea privind sentimentele în politică”. Scriitoarea aprofundează subiectul în numerele următoare, din 17-24 septembrie 1999, prin *România – soră iubită de «Fratele trădat»* (nr. 479), respectiv *Sclavi și stăpâni* (nr. 480). □ Mircea Micu îl ironizează pe Mircea Cărtărescu: „...face o figură aparte, fiind repede cotate ca un *vârf de generație* și propulsat ca atare. Volumul de referință, *Levantul*, e o rescriere parodică a evoluției poeziei românești (...), un exercițiu parodic de fină intuiție, cu subtile sensuri ironice, care lasă cititorului (avizat !) să depisteze singur stilurile și autorii. În fine, ca poet «postmodern», Mircea Cărtărescu se înscrie în linia generală, în aerul și «metodele» exersate de generația '80 – dezinvoltură, umor, sexualism atrofiat de o ironică detașare, imagini șocante pentru *lectorul cuminte*, o poezie pe placul «inițiaților», al «elitei». Volumele lui de versuri, glisând între tentațiile «poeziei leneșe», clasicism refuzat și «invocație» de tip textualist, sunt scrise, indubitabil, sub semnul unui real talent. Mult mai interesantă e proza lui Cărtărescu (romanul *Orbitor*), făcând dovada unui stilist rafinat, fin cunoscător al limbii române, metaforist de factură picturală, observator minuțios, având forță de expresie și naturalețe”. Urmează un text parodic (*Poemul șurubului indragostit*): „Un șurub ghiventat și pătrășos foarte/ Ca trupul unui academician cu limită de vârstă/ Strălucind de plictiseală sub piciorul bibliotecii/ Transpirat de atâta greutate și extrem de labil sufletește, Mic cât o stea din Calea Lactee/ Cât cercelul din urechea unui cântăreț *pop*/ (Sau popa, dacă vreți, fiind totuna / Se îndrăgosti năpraznic de propria-i piuliță/ (a nu se confunda cu Constatin

Piliuță)/ Și scrâșnind din măselele zimților, cu scânteii/ O strânse puternic la pieptu-i de aramă”.

13 septembrie

● În suplimentul literar al cotidianului „Azi” este publicat un amplu interviu cu Ion Cristoiu realizat de Viorel Sâmpetrescu, la puțină vreme de la apariția volumului *Singur împotriva tuturor* (Editura Evenimentul românesc) – textele din acest volum acoperind o perioadă de nouă ani (19 ianuarie 1990 - 11 iunie 1999). I.C.: „Deci, există o condiție dramatică a acestei singurătăți de a sesiza cu o lună, două, trei, poate un an înainte, evenimente sau lucruri pe care ceilalți nu le percep. Riscând să par lipsit de modestie aș spune că este condiția profetului. Vă amintiți că am fost primul jurnalist și am fost singurul, la momentul respectiv, care am atras atenția că slugărmicia noastră față de NATO, în raporturile cu Iugoslavia, nu ne va aduce nimic bun, că după terminarea războiului marile puteri vor uita această slugărmicie a noastră și că ea ne va costa pentru că, pe de-o parte nu ne va da nimeni nimic pentru temenelele noastre, iar pe de altă parte, sigur, sârbii nu vor uita și vor trece și ei la o atitudine ostilă față de noi. La vremea respectivă toți cântăreții din presă ai puterii au făcut mare haz de această profecție a mea, toți urmându-l pe președintele Constantinescu și pe primul ministru: nu încetau să vorbească pe toate drumurile despre faptul că, sigur, nu e corect, moral, ceea ce facem noi, în raport cu sârbii dar că, pentru asta, vom fi răsplătiți. Iată, în aceste zile, toată lumea recunoaște, inclusiv președintele Emil Constantinescu, că marile puteri nici n-au ținut cont și nici n-au de gând să țină cont și că sârbii au trecut – și mi se pare justificat – la ostilități față de noi. Rămân surprins de faptul că oficialitățile de la București, ba chiar și unii jurnaliști, își exprimă indignarea față de faptul că sârbii au blocat Dunărea sau că nu ne dau voie pe acel canal numai al lor, uitând că a fost o vreme când România a oferit spațiu aerian – așa cum am scris eu – pentru ca lupii care atacau Belgradul, în speță avioanele NATO, să aibă unde să se odihnească. Mi se pare o – și cuvântul, deși e tare, îmi asum riscul de a spune – curvășărie s-o faci acum pe nedumeritul, pe indignatul, pe miratul după ce ai provocat atâta rău unui popor oferindu-ți spațiul aerian pentru avioanele inamice, pentru avioanele care au bombardat podurile, ca acum, tu să fii uimit că poporul respectiv nu te iubește și că încearcă și el să îți răspundă cu aceeași monedă”. În altă ordine de idei: „Mi-am dat seama că Dumnezeu m-a ajutat să plec din presă la timp (adică de la «Cotidianul») pentru că, dacă aș mai fi continuat să scriu zilnic, probabil că aș fi intrat într-o fundătură. (...) Iată, alcătuirea acestui volum m-a făcut să constat, în calitate de critic literar, ce poate să însemne un scriitor la un moment dat, chiar dacă el e gazetar: această prostie de a se transforma într-o mașină de fabricat texte. Eu am fost o mașină de fabricat editoriale”; „Eu sunt un mare admirator nu al scriitorului Marin Preda, ci al filosofului Marin Preda. Poate o să am norocul

să nu mă întorc în presă, ci să scriu o carte despre Marin Preda pe care eu îl consider nu atât un mare scriitor, cât, poate, unul dintre cei mai mari filosofi ai noștri, pentru că toate cărțile lui, în frunte cu *Moromeții*, au o filosofie a existenței. Sigur, o filosofie inclusă în opera literară, nu atât de brutală ca la literatura existențialistă, dar o filosofie de la care se poate învăța. Deci, de la Marin Preda, cred că am învățat – și am rămas fascinat de această gravitate a lui – capacitatea lui de a lua fiecare fapt al existenței și a-l întoarce pe toate părțile și a face din fiecare fapt un prilej de filosofie”. Și încă: „După 1989, spre surprinderea multora, mulți dintre scriitorii noștri s-au apucat de politică. Este cea mai mare prostie pe care poate să o facă – după părerea mea – un scriitor. De fapt, avem o tradiție: a făcut și Goga politică și a fost dezastruoasă, a făcut și Călinescu politică, a făcut și Sadoveanu. Nu știu de ce scriitorul român este tentat de politică. Am încercat să-mi explic în cartea mea *Un pesimist la sfârșit de mileniu* această pătrundere a scriitorului în politică – după 1989 – prin faptul că în timp ce literatura îți asigură o glorie după ce mori, politica este ca și actoria îți oferă aplauzele imediat. (...) Cred că mulți intelectuali, mulți scriitori sunt tentați pentru că politica îți aduce această glorie, această faimă imediată. Poți să scrii la un moment dat zece romane mari și puțină lume te va cunoaște, e de ajuns să faci un mic partiduleț, ba să-ți anunți candidatura la președinție, știind că nu vei avea nici o șansă, și toată lumea să te cunoască. Scriitorul român rezistă greu la această singurătate pe care-o reprezintă scrisul și, deci, rezistă greu la tentația succesului uriaș pe care ți-l dau politica, gloria. (...) Iar ca politician, nu cred că în posteritate reușești să echivalezi un roman mare de al lui Sadoveanu sau de-al lui Marin Preda. Rămân în continuare adeptul tezei că adevărata glorie este cea a marelui scriitor, pentru că, până la urmă, cel mai cunoscut politician român este Eminescu”. Și în final: „Cred că, după clasa politică, clasa cea mai coruptă este totuși cea a jurnaliștilor. Ca și în cazul politicii sunt și jurnaliști cinstiți. S-au creat după 1990 un cerc restrâns de directori de gazete – «baronii presei românești», care s-au îmbogățit, de mult nu mai fac gazetărie cinstită, au fost cu Iliescu, acum sunt cu Constantinescu, mâine poate vor fi din nou cu Iliescu. Probabil va trebui să vină o nouă generație în presa românească, probabil că va trebui o maturizare a opiniei publice, așa încât, toți acești necinstiți din presă – și, în marea lor majoritate necinstiții sunt patronii din presă – să dispară și să revenim la presa din '90-'91 care, totuși, era mai cinstită și mai onestă. Am divorțat de atâtea ori de patronii cu care am lucrat pentru că interesele mele de a fi independent au intrat în flagrantă contradicție cu interesele lor materiale. (...) E de vină sistemul care, de atâtea ani în România, n-a reușit să construiască un asemenea *mecanism* în care patronii să poată trăi numai și numai din presă. (...) Am divorțat de «Cotidianul» nu din cauza atitudinii față de PNȚCD, ci a atitudinii față de bombardamentele NATO. Acționarul principal – grupul de la Londra alcătuit din fiii domnului Rațiu – are mari interese economice în

Anglia. Notorietatea «Cotidianului» de jurnal împotriva războiului din Iugoslavia, le va fi afectat, probabil, interesele economice”.

14 septembrie

● În revista „22” (nr. 37), Alexandru Condeescu (directorul Muzeului Literaturii Române) îi acordă un interviu Ralucăi Mărculescu: ***Muzeul Literaturii: nu doar conservarea***. Al. C.: „Muzeul literaturii trebuie să facă în sălile sale vizionabil invizibilul, să fixeze în vitrine instabilul gest al lecturii în triada sa scriitor-text-cititor, fără de care nu e posibilă producerea fenomenului literar. În demersul său are un singur punct de sprijin indubitabil: literatura este arta cuvântului scris. (...) Muzeul Literaturii Române este obligat la un efort interdisciplinar și intertextualist neobișnuit pentru niște săli de muzeu. (...) / Pentru a crea acest muzeu vivace și (post)modern al literaturii române a trebuit să acționez în trei direcții – întâi cea a refacerii întregii clădiri, care era aproape dărăpănată, nefiind niciodată reparată temeinic nici măcar după marile cutremure bucureștene; a doua, de a găsi simultan soluțiile pentru a scoate instituția din anonimatul în care se cufundase în deceniul trecut și de a o transforma într-un centru cultural activ și dinamic în care literatura să devină «acțiune», iar noi autori de evenimente literar-culturale în care publicul să interacționeze cu «producătorii» programelor și, în sfârșit, al treilea obiectiv – de a crea în spațiul restaurat o expoziție permanentă la nivelul începutului de mileniu, care să înlocuiască vechea expoziție de bază, depășită în didacticismul său rigid și glaciar până la mortificarea istoriei noastre literare. Era o expunere corectă și pedantă, lipsită de orice «farmec» capabil să atragă vizitatorii spre muzeu, nu să-i oblige pe elevi la vizite plictisitoare și inutile prin inspectorate școlare sau alte metode «autoritare». Am reușit să consolidăm și să restaurăm întreaga clădire, din temelie până la acoperiș. (...) / Am început în 1992 și am încheiat lucrările principale în 1997. Unele detalii, cum ar fi scara de marmură exterioară, le-am terminat abia anul acesta. În 1997, când s-au împlinit 40 de ani de la înființarea Muzeului Literaturii Române, am vernisat o amplă expoziție, *Universul scriitorului român* (...). Cum vitrinele erau împrumutate de la Artexpo, de la Mihai Oroveanu, a trebuit la un moment dat să le înapoiem. De atunci, fondurile noastre – în regim de austeritate și în condițiile unor salarii mult sub demnitatea unui trai decent – nu ne-au permis deschiderea expoziției de bază, pentru care există conceput proiectul, există planurile făcute cu excelenți arhitecți și artiști plastici – Augustin Ioan, Valeriu Giodăc, Felix Lupu –, dar totul rămâne pe hârtie până la găsirea resurselor financiare. Am organizat, în schimb, alte expoziții temporare de anvergură, de pildă, în prezent, este deschisă la etaj o expoziție bogată și sugestivă de manuscrise, cărți, obiecte, fotografii, tablouri marcând împlinirea a 100 de ani de la nașterea lui G. Călinescu. (...) / Ne-am asociat: mijloace ale artelor spectacolului, ale artelor vizualului și tactilului, ale

muzicii. Astfel, Muzeul Literaturii s-a transformat mai mult într-un forum al artei decât într-un templu al vestigiilor ei. De altfel, de la venirea mea la muzeu, în 1990, am constatat că nu exista în București un spațiu al scriitorului român contemporan (...). Am creat atunci posibilitatea unor întâlniri directe ale scriitorilor cu cititorii, prin lansări de carte, lecturi *live*, *reading-uri* și *performance* de poezie ori proză. Dan Laurențiu, Mircea Ciobanu, Marin Sorescu, Ana Blandiana, Fănuș Neagu, Mihai Ursachi, Ilie Constantin, Tudor Țopa, Dumitru Țepeneag, Cezar Ivănescu au fost prezenți în Rotonda muzeului. Tot aici s-a discutat aprins despre destinul cărții ori despre condiția scriitorului și șansa literaturii azi, despre romanul și teatrul contemporan, iar, în locul sentimentalelor *Rotonde 13* evocative de altădată (și, din lipsă de evocatori, mă gândesc cu adânc regret la Șerban Cioculescu, spiritul rector al marilor *Rotonde*), am «provocat» dezbateri privind receptarea critică actuală a unor scriitori importanți, nu de puține ori controversați, ca Sadoveanu, Călinescu, Camil Petrescu, Arghezi, Nichifor Crainic, Mircea Vulcănescu, mai nou Mircea Eliade, Nichita Stănescu și Marin Preda. La Muzeu s-au întâlnit astfel Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Nicolae Balotă, Al. Zub, Mircea Zăciu, Al. Paleologu, Petru Creția, Pan Vizirescu, Nicolae Manolescu și Alexandru George, Nicolae Breban, Eugen Simion, Octavian Paler, Al. Piru, Mihai Ungheanu și Gh. Grigurcu, Valeriu Cristea, Marin Mincu, Gabriel Dimisianu și mulți alții (...). Pe lângă secțiile consacrate ale muzeului – arhivă, conservare, laboratorul de restaurare de carte și manuscrise, case memoriale (...) –, aici funcționează într-un program mai puțin obișnuit pentru o instituție care se îndeletnicește cu memoria și păstrarea patrimoniului o seamă de proiecte care vizează prezentul și chiar viitorul imediat: un *Club profesionist de lectură*, un *Atelier de teatru neconvențional* (*Muzele de la Muzeu*) și unul de teatru-lectură (*Manuscriptum*), o *Galerie de artă plastică și instalații* (foarte apreciată și solicitată), mai nou un *Atelier de cultură și civilizație*, dedicat în special muzicii clasice, camerale (...). Ultima realizare din vara aceasta este *Clubul de jazz și poezie* în care concertează săptămânal Mircea Tiberian, Marta Hristea și invitații lor. Pentru editura sa și revista «Manuscriptum» muzeul a mai deschis după 1990 o librărie proprie (*Orfeu*), una din cele mai bune din oraș și singurul loc din București unde se găsește permanent presa literară din toată țara și, iată, o Cafenea-terasă «La Muzeu», care a polarizat treptat viața artistică și boemă a capitalei”. Despre *Clubul profesionist de lectură*: „Numele se referă și la calitatea lecturilor și totodată la faptul, unic în țară, că reușim să plătim autorii acestora, după modelul occidental, atât din fonduri proprii, cât mai ales cu sprijinul unor edituri prestigioase precum All, Nemira, Univers și Humanitas. Ținute săptămânal, în fiecare joi, de doi ani încoace, ședințele Clubului, peste 70 la număr, moderate de doi critici «dan» – Dan Alexandru Condeescu și Dan Silviu Boerescu –, au reușit să creeze un climat literar propice tinerilor scriitori în curs de afirmare.

(...) Aici au prins contur modificările de paradigmă literară, experimentele unei noi sensibilități artistice diferite de abstracționismul anilor '70, dar și de experimentele textualiste ale anilor '80. În genere, aici au citit autori aflați în preajma debutului ori la prima sau a doua carte, ca Daniel Bănuțescu, Horia Gârbea, Saviana Stănescu, Răzvan Petrescu, Radu Aldulescu, Cătălin Țirlea, Ioana Drăgan, Diana Manole, Mihail Gălățanu, Iulia Pană, Adina Dabija, Sorin Gherguț, Dan Mișu, Cristina Cristea, dar și scriitori care nu și-au putut publica la vremea scrierii lor cărțile dorite, ca: Gheorghe Iova, Lucian Vasilescu, Nichita Danilov, Traian T. Coșovei, Ioan Es. Pop, Paul Vinicius. Nu au lipsit nici autorii consacrați: Nicolae Breban, Dumitru Țepeneag, Tudor Țopa, Iosif Naghiu, Constantin Abăluță, Iolanda Malamen". Despre literatura „noului val”: „Părăsind imaginarul în care se refugiase în anii dictaturii, literatura se întoarce azi spre un fel de strigăt existențial, mult mai direct și mai concret, scriitura modificându-se ăănă la valentele cotidiene ale presei. (...) Acum, când trăim într-o realitate mai mult sau mai puțin ficțională, dar liberă să se exprime și să-și proclame în chip nelimitat kitsch-ul existențial – senzaționalul ieftin al presei și televiziunii, sentimentalismul prefabricat al telenevelor, imaginile de duzină ale oamenilor politici și de afaceri deveniți VIP-uri ale mass-media, prin transformarea mărării comuniste în mitocănie democratică –, cititorii autentici s-au împușinat drastic. Pentru scriitorii occidentali, acesta este un fenomen obișnuit, mulți dintre ei mirându-se de mărimea tirajelor cărților noastre și de faptul că înainte de '90 ele se epuizau rapid”.

15 septembrie

• Într-un editorial din „România literară” (nr. 37), *Controverse și ecouri*, Nicolae Manolescu glosează în jurul disocierilor lui E. Lovinescu între polemică și pamflet, justificând numărul mare de polemici din prezentul număr al revistei: „Polemica este o formă a dialogului, pamfletul, una a monologului. De aceea se și răspunde mai des unui articol polemic decât unui pamflet. În numărul de față publicăm, după cum se poate vedea chiar din sumarul (selectiv) de pe copertă, trei pagini de *Controverse* și două de *Ecouri*. Titlurile rubricilor cu pricina nu trimit mecanic la una, respectiv la cealaltă specie de articol critic. Totuși! Am pus sub titlul *Controverse* două articole cu vădit caracter polemic. Ele discută exclusiv probleme ridicate de preopinienți. Persoana autorilor acestor replici este indiferentă”. □ Mircea Iorgulescu (*Crisparea și surâsul*) discută polemic volumul *Postmodernismul românesc* al lui Mircea Cărtărescu: „Sunt, apoi, de făcut atâtea îndreptări (nu simple obiecții!), încât o eventuală listă a lor ar putea duce la impresia că *Postmodernismul românesc* se aseamănă acelor construcții în care interiorul masivelor ziduri de beton ascunde mari cantități de ghemotoace de hârtie și de sticle goale de bere, «umplutură» la care au recurs, pentru a-și îndeplini planul, neuitații șantieriști-navetiști din epoca avântării «spre comunism în zbor».

Mircea Martin s-a uimit de trecerea lui Jürgen Habermas și George Steiner în lotul postmodernilor; dar nici școala istoricilor francezi din jurul revistei *Annales*, nici Simone de Beauvoir nu aveau ce căuta aici, nici atâtia alții. Evident, *Oțel și pâine* este titlul unui roman (realist socialist) de Ion Călugăru, nicidecum titlul cărții de debut a lui Ion Gheorghe. Evident, afirmația că «la baza tuturor argourilor europene» s-ar afla «textele» (!) muzicii țigănești este o enormitate (...). Evident, interesul pentru biografii are mult mai puțin de-a face cu deplasarea interesului de la operă la autor și mult mai mult cu o foame, stimulată adesea din pure rațiuni comerciale, pentru efemerele mitologii ale faptului divers. Când fosta amantă a unui fost demnitar francez își publică memoriile sub titlul *Târfa Republicii*, succesul ei de librărie poate fi pus mai curând în seama incitării mediatică decât a «postmodernizării» societății franceze. Etc. (...) În realitate, față de miza mare a cărții, toate aceste obiecții nu sunt decât amănunte, fleacuri, pleavă, iar cine se apucă să verifice, una câte una, referințele, asociațiile, anexiunile și depozităriile (bietul George Pruteanu! a crezut necesar să-și autociteze vechile cronici, ca și cum s-ar fi pișcat pentru a se convinge că nu visează, aflând că, după Mircea Cărtărescu, «cărțile târgoviștenilor Radu Petrescu și mai ales Mircea Horia Simionescu... au fost (...) ignorate sau minimalizate de critică») nu riscă decât atât: să fie public denunțat ca antipostmodernist, deci anti-democrat, anti-liberal, intolerant, naționalist, sovîn, rasist, violator al drepturilor omului etc., etc. ÎN ACEST sens este «adecvat» răspunsul lui Cristian Tudor Popescu: privește *Postmodernismul românesc* în ansamblu, nu în detalii, vizează esența, nu secundarul. Cu un umor feroce, el opune postmodernismului, văzut apud Cărtărescu drept «relaxat» și «relaxant», o ipotetică «literatură instant», ce ar fi expresia artistică a crispării, «sentiment național dominant» la români acum și în anii ce vin. Dus de o înclinație ludică foarte postmodernă (contrastând cu seriozitatea plată și mohorâtă a cărții lui Mircea Cărtărescu, inexplicabilă, decepționantă metamorfoză a unui scriitor având și gust, și vocație, și dotare tehnică pentru explorarea fabuloaselor ținuturi ale demoniei ludice), Cristian Tudor Popescu propune chiar o «literatură sexuală», producând, scurt, repede, gâfâit, și o posibilă mostră, de un insolent haz nebun. Crisparea sub flamura căreia își pune Cristian Tudor Popescu «contrafiecțiunea» este în același timp reală și afectată, autentică și înscenată, torențială și artistic îndiguită. Între Cărtărescu (din *Postmodernismul românesc*) și Popescu (din *Literatura zilei*), cel de al doilea, cu bine jucata lui crispare și cu surîsul, poate sardonice, al imaginării unei «literaturi sexuale», este veritabilul postmodernist”. ■ Ion Simuț se pronunță, la rândul său, asupra criticilor lui Cristian Tudor Popescu la adresa volumului *Postmodernismul românesc* de Mircea Cărtărescu, pe care-l analizează pe larg, nuanțat (*Postmodernism și gazetărie*): „Unul din paradoxurile postmodernismului românesc ar fi că nu e rezultatul unei societăți post-industriale, ca în cazurile occidentale. Așa cum au existat mai multe centre de

difuzare ale romantismului, trebuie să fim de acord că există mai multe variante de postmodernism. Nu e de ignorat nici teza că postmodernismul își arată în Est adevărata vitalitate abia în postcomunism. Postmodernismul românesc nu este o ficțiune critică, nu e invenția lui Mircea Cărtărescu. El există, probat din abundență de scriitori, texte și valori, de la Mircea Ivănescu și Mircea Horia Simionescu la Traian T. Coșovei, Florin Iaru, Matei Vișniec, Gheorghe Crăciun, Mircea Nedelciu, Sorin Preda, Ștefan Agopian, Cristian Teodorescu, Ioan Groșan, Daniel Vighi și mulți alții. «Literatura zilei» sau «literatura live» sau literatura reflectării instantanee, așa cum sunt gândite de Cristian Tudor Popescu, nu reprezintă alternative la literatura postmodernă, pentru simplul motiv că nu sunt literatură, ci gazetărie. Există loc pentru nuanțe și opinii contradictorii când vorbim despre postmodernism, cum am încercat să înțeleg ajutat aici de Cristian Tudor Popescu, Mircea Cărtărescu, Alex. Ștefănescu și Jean-Francois Lyotard”. □ Într-o nouă „Diagonală”, intitulată **Deficitul de democrație**, Monica Lovinescu își precizează pozițiile prin raportare la o serie de recente controverse ideologice, în prag de alegeri generale: „Poți găsi grotescă și deconstructivă politica zisă «corectă» care, de pe campusurile americane traversează spre noi oceanul fără a te vedea acuzat de mentalitate retrogradă. Dacă ești împotriva oricărei penalizări a homosexualității, nu înseamnă că te simți gata să faci publicitate căsătoriilor și adoptărilor de copii de către astfel de cupluri. Ai fost totdeauna pentru egalitatea dintre bărbat și femeie, așa că ai dreptul să ți se pară ridicole unele isterii feministe./ Mai poți să te întrebi cui profită faptul că antisemitismul nu este căutat acolo unde există, și din plin, la «România Mare» de pildă, unde directorul și-a ascuțit armele încă din anii '80 la «Săptămâna» (...), ci este atribuit unor democrați notorii ca Nicolae Manolescu sau Dorin Tudoran, în ultima vreme chiar și lui Horia Patapievici? O întrebare remarcabil elucidată de Ileana Vrancea punând necesarele puncte pe i încă din titlu: **Coerența unui fals** sau cum se fabrică antisemiți din adversari activi ai antisemitismului și cum se fabrică apărători ai evreilor din promotorii antisemitismului nazist și comunist. Studiul, de referință, a apărut parțial în «22» și integral în «România literară». Problema nu mai poate fi pusă de acum înainte, eludându-l. Poți, în sfârșit, ca Nicolae Manolescu într-un editorial relativ recent, să nu fii de acord cu preamărirea multiculturalismului, eliminând valoarea și orice criteriu de ierarhizare fără să disprețuiești alte culturi. În schimb în culturile închise ale multiculturalismului, din moment ce aparții uneia dintre ele, ești obligat să le ignori pe celelalte. Poziția poate deveni chiar polemică dacă persisti să refuzi a-l pune pe Shakespeare pe același plan cu muzica rap”. □ Victor Eskenasy intervine în polemica M. Șafir-D. Tudoran-Ileana Vrancea (**Pe marginea unui articol**), cu precizări de detaliu pe marginea articolului celei din urmă. □ La „Cronica melancoliei”, Ileana Mălăncioiu se pronunță ferm în chestiunea „dosarului Caraion” dezbătut și în paginile „României literare” (**Dosar și**

contra-dosar Caraion): „Locul lui Ion Caraion în literatura română e prea important ca să fie clătinat de pe el printr-un pamflet. Indiferent de cine ar fi semnat, necum când e scris de un om căruia îi lipsește cu desăvârșire exercițiul comentariului de poezie. Doinei Jela și Editurii Humanitas, care i-a publicat cartea, li se pot reproșa multe lucruri, dar nu și faptul că s-ar fi situat de partea Securității, așa cum afirmă dl Solacolu./ Apropierea pe care o face domnia-sa între «România literară» și «Săptămâna», datorită paginilor publicate sub titlul **Dosar Caraion**, mi se pare la fel de șocantă și de nedreaptă. Dacă trebuie să facem abstracție cu desăvârșire de documentele din arhivele fostei Securități pe motiv că au fost contaminate de șederea acolo, de ce să ne mai batem pentru legea accesului la dosare?! Și de ce nu s-a temut dl Solacolu că se poate contamina și familia sa atunci când a luat de la Virgil Măgureanu cele 30 de cutii cu hârtiile confiscate din casa lui Caraion?! Iar dacă tot și-a asumat riscul acesta, de ce i le-a încredințat tocmai lui Emil Manu? Nu s-a temut că textele publicate de acest colaborator al lui Eugen Barbu sub numele lui Caraion ar fi putut să fie falsificate?! O acuză la fel de nedreaptă mi se pare și cea care îi este adusă revistei «22» pentru că în suplimentul *Scriitori din închisori* s-a ocupat de cei din lotul Noica-Pillat, care în opinia dlui dr. Ion Solacolu nu au făcut nimic, și l-ar fi evitat pe Caraion tocmai pentru că este singurul care a făcut ceva. Dintr-o exprimare mai plastică a dlui doctor aflăm astfel că Ion Caraion ar fi trebuit să fie un cal de paradă, dar Gabriela Adameșteanu l-a tras cu mătura sub covor. În multe n-am fost de acord cu distinsa prozatoare. Dar dacă am învinui-o că în suplimentul acela nu s-a ocupat și de Caraion, ar trebui să-l învinuim și pe dl Solacolu că și-a scris *Dialog*-ul pe un an întreg de unul singur și că în el s-a ocupat numai de Caraion. Fiindcă eu nu mi-aș permite să spun, ca domnia-sa, despre cei din lotul Noica-Pillat că nu au făcut nimic. Admițând totuși că dl Solacolu ar avea dreptate și că au fost condamnați degeaba la câte 25 de ani de detenție, cazurile lor nu mi s-ar părea mai puțin semnificative pentru ceea ce s-a întâmplat în lagărul în care ne-a fost dat să trăim o jumătate de veac./ (...) Dl Solacolu consideră că defăimarea lui Caraion s-ar explica prin faptul că ar fi fost perceput ca fiind altceva, întrucât toți cei care nu am ales libertatea, ci am rămas în România sub regimul comunist, am fi fost niște colaboraționiști. Această acuză nu este doar nedreaptă și jignitoare, ci și inabilă. Pentru că nu e bine să vorbești de funie în casa spânzuratului. Or, cazul Caraion n-ar fi existat fără notele sale, care sunt atât de întristătoare încât dacă nu le-ar fi scris pentru enigmatică instituție, ci pentru a lăsa o mărturie generațiilor viitoare ar fi la fel de grav./ Cu toate astea, cred în continuare că n-are nimeni dreptul să ridice piatra împotriva acestui mare poet dacă nu a trecut prin ceea ce a trecut el. Chiar dacă n-ar fi fost condamnat la moarte, cum știam noi, ci legenda creată în jurul său i-ar fi atribuit și pedeapsa capitală a lui Sergiu Filerot, cum susține Doina Jela./ Ceea ce aș fi vrut să-i spun, în ultimă instanță, dlui Solacolu este că problema colaboraționismului mi se pare a fi

mai complicată decât crede domnia-sa. Fiindcă nu este doar una de dosar sau una de hotar. Dacă în 1990 n-am fost de acord cu cei care strigau: «N-ați mâncat salam cu soia!», n-am să fiu de acord nici cu cei care ne spun acum: «Ați mâncat salam cu soia!»". □ Într-un articol intitulat *Valoare și notorietate* (la rubrica „Ecouri”), Ștefan Borbély îi răspunde lui Alex. Ștefănescu, potrivit căruia unele articole scrise de criticul clujean pentru *Dicționarul scriitorilor români* ar fi „lipsite de spirit critic”: „Un dicționar de opere trebuie să fie și unul de simptomatologie literară și beletristică. Desigur, nu mă aștept ca toată lumea – chiar și în interiorul colectivului de redactare – să împărtășească această opinie”. În cronica acuzată, notează Șt. B., „dl. Alex. Ștefănescu obiectează, între altele, împotriva introducerii în dicționar a *Citadelei sfărâmate* de Horia Lovinescu sau a *Amendamentului la instinctul proprietății* de Mircea Nedelciu. Le putem evita? Nu cred. Personal, de pildă, am militat pentru introducerea *Cireșarilor*, opțiune minoră, care ar putea oripila orice suflet critic subțire. Ciclul *Cireșarilor* a creat, la vremea apariției, o adevărată psihoză imitativă colectivă printre adolescenți. S-au tras tiraje infinite, cărțile fiind citite de mai multă lume decât *Galeria cu viață sălbatică* sau decât *Dimineața pierdută*. Cum procedăm, în cazul de față?: eliminăm o carte-simptom, din prezumția că ea ține de subteranele facile ale literaturii? Iată un alt exemplu șocant, de data aceasta mai radical: ce facem cu *Incognito*, de Eugen Barbu? O excludem, fiindcă s-a compromis, sau o includem, fiindcă a reprezentat, la data apariției, un sindrom nu neapărat litarar? Apoi: ștergem în bloc beletristica protocronismului, doar fiindcă a fost schematică și deviantă? După mine, asemenea opere n-au cum să lipsească dintr-un dicționar analitic diacronic: textul însoțitor trebuie să reflecte obiectiv cazul, dar să nu-l escamoteze. Dl. Alex. Ștefănescu deplânge în cronica Domniei-Sale introducerea în dicționar a volumului *Acte originale/Copii legalizate* de Gheorghe Crăciun, carte pe care o consideră «anostă». Exegeza cărții se împarte, tipologic, între elogiile lui Mircea Mihăieș, Laurențiu Ulici, Mircea Nedelciu sau N. Steinhardt, și poziția mai rezervată, dar deloc depreciativă, a lui Radu G. Țeposu. Indiferent de obiecții, nici unul dintre aceștia nu spune că ar fi «anostă»; iată o nouă percepție critică, pe care o viitoare ediție a *Dicționarului* trebuie neapărat să o cuprindă”.

● În nr. 9 al revistei „Orizont”, întrebarea „*Câți bani intră în buzunarul scriitorului român*” face subiectul unei anchete la care răspund, între alții: ■ *Vasile Baghiu*: „Mai întâi aș vrea să spun că prin această anchetă ați atins problema cea mai importantă a scriitorului de azi. Știu că nu de mult timp meseria de scriitor figurează în nomenclatorul de meserii. E un lucru bun, dar e departe de a însemna ceva pentru îmbunătățirea condiției scriitorului, a statutului acestuia. (...) Așadar, deși consider calitatea de scriitor ca un titlu nobiliar, nu pot să nu constat cum scriitorii fac muncă patriotică umplând paginile revistelor. Repet, eu îmi ocup cea mai mare parte din timp cu scrisul.

Țsta nu-i și semnul că practic o meserie? Întrebarea este: are cineva nevoie de această meserie? Are cineva nevoie de articole, eseuri, cronici? Are cineva nevoie de poezie, de proză? Dacă răspunsul este pozitiv – și așa și trebuie să fie – eu cred că ar cazul să se intereseze cineva și de onorariile pentru această muncă. Altfel, ministrul Culturii, Uniunea Scriitorilor și alte instituții de acest tip sunt lupsite de sens. (...) Sunt un scriitor care, pentru că nu poate trăi din scris, practică meseria de asistent medical”; ■ *Adrian Bodnaru*: „Dacă pe o scară a ipocriziei, de la 1 la 10, răspunsurile mele ocupă, evident, nivele extreme, îmi permit, din indecență, și o cale de mijloc: a mărturisirii. Iată cum s-ar scrie una dintre mărturisirile mele: „Sunt clipe când îmi pare că, totuși (îi/vă) cost prea mult”; ■ *Ioan Flora*: „Salariul meu, la Muzeul Literaturii Române, este de cca 800,000 lei și poate că întrece prestația mea ca redactor al editurii omonime. Poate nu. Nu sunt sigur că duc o viață financiară decentă, dar, în orice caz, cheltuielile mele depășesc câteva milioane de lei. Ei, aici o să vă povestesc o mică anecdotă: Cică, stau pe plajă un român și un american, discutând de una, de alta, dar și despre salarii. Americanul spune primul ce salariu are. Apoi, spune și românul. Și cât cheltuiți lunar? Întreabă americanul. Și românul zice o sumă depășind de 10-20 de ori pe cea câștigată. Nu se poate!, exclamă americanul, și restul – de unde? – Habar n-am, îi răspunde românul”; ■ *Cristian Pătrășconiu*: „Să faci un sondaj de opinie cu astfel de întrebări și să îl publici într-o revistă de cultură presupune, cred, să mizezi mai mult pe «impresia artistică» decât pe aceea «tehnică». În aceste condiții, trebuie să mărturisesc că, în fața unor chestionări de această specie, îmi întâlnesc foarte rar inspirația pentru a oferi un răspuns mai mult decât sec și punctual. În plus, dacă e să aleg între a fi patetic și paripatetic, rațional, optez pentru a doua formulă. Se va înțelege, na-m nici o îndoială că trec sub tăcere suma de bani pe care o câștig sau nu, pentru a nu spori cu încă unul corul – exasperant – de voci care articulează *lamentația* cu dicție impecabilă și într-un cobsens demn de toată admirația sociologică, psihologică, mediatică... Însă, cel puțin la fel de importantă mi se pare o altă întrebare, complementară celor două inițiale, aume, cea care începe cu «de ce». *Din ce motive câștigăm atât cât câștigăm?*”; ■ *Mircea Pora*: „Cât despre vreun posibil trai decent..., propun să redezbatem tema în vara următoare... Suplinesc, printre altele absența traiului decent, cu ascultarea de zeci de ori a începutului *Sonatei Lunii*, cu statul întins pe un prici, în curte, cu ieșiri prin apropiere după langoși, cafea, cu studierea atentă a vecinilor. P.S./ Cât despre faptul că statul român s-ar gândi să sprijine scriitorii..., propun să dezbatem tema a finele mileniului trei”. □ Un grupaj dedicat lui Paul Miron se deschide cu un text al Sandei Golopenția, *Despre exilul apropiat*: „Exilul din care izvorăște scrisul lui Paul Miron este apropiat, înainte de toate, prin distanța redusă care se interpune între România ca punct de origine și Germania, Franța, Italia sau Grecia, în care îi trăiesc de cele mai multe ori personajele. Din țările adoptive, contractul

cu țara natală se menține viu cu relativă ușurință”. ■ Despre Paul Miron scriu, de asemenea, Mircea Anghelescu (*Partea și întregul*: „Paul Miron, cunoscut mai ales după 1990 cititorilor «României literare» ca un savuros memorialist moldovenesc, în proza căruia sentimentalismul cel mai discret se amestecă inconfundabil cu ironia disimulată necruțătoare, este și un dramaturg original și – ca orice român adevărat – și un poet care s-a sinucis în favoarea celorlalte genuri, în care lirismul se poate disimula mai ușor sub un zâmbet ambiguu. (...) Ca toate operele importante, și cea a lui Paul Miron își vedește în timp și fără ostentație o coerență profundă, o unitate care nu vine nici din constrângeri exterioare, nici din obsesia unui proiect himeric, ci din forța reală a unei personalități, iar lectura ei repetată nu face decât să o pună în valoare, o dată cu substratul ei etic, așa cum este firesc pentru un clasic”) și Al. Andriescu (*Din Iașii lui Paul Miron*). □ Livius Ciocârlie își continuă serialul intitulat *Fragmente*. □ Sunt prezenți în sumar cu poezie Șerban Foarță și Lorena Armulescu.

16 septembrie

● „Adevărul” anunță (sub semnătura Vioricăi Rusu): *Astăzi, începe la București colocviul „1989-1999. După zece ani... Țările din Estul și Centrul Europei, între proiect și realitate”*. Colocviul este organizat de Fundația Culturală Română și reunește „cercetători, sociologi, politologi din Europa Centrală și de Est, care vor discuta despre experiențele, greșelile, confuziile apărute în tranzițiile din țările lor”; printre aceștia: Fatos Lubonja (jurnalist și scriitor din Albania), Jirina Siklova (sociolog ceh), Julia Szalai (sociolog din Budapesta, autoare a unor studii despre Ungaria postcomunistă), Gerhard Csejka ș.a.; dintre participanții români: Vladimir Tismăneanu, Sorin Alexandrescu, Bujor Nedelcovici, Alina Mungiu, Cristian Preda, Smaranda Vultur, Mihai Răzvan Ungureanu. Nu lipsesc nici invitații din Europa Occidentală și SUA: Jean-Marie le Breton, Claude Lefort, Martin Krieger, Pierre Hasner, Peter Gross. Temele abordate: „implicațiile prăbușirii imperiului sovietic, stadiul de dezvoltare al noilor democrații, viabilitatea societății civile ca «actor» pe scena publică în țările Europei Centrale și de Est”; „evoluția conceptelor de identitate, națiune, naționalism, după confruntările sângeroase din Iugoslavia”.

● „Contemporanul – Ideea Europeană” (nr. 35) publică a doua parte a unui interviu acordat de D. Țepeneag lui Farkas Jenő. D.Ț.: „*Ostinato* a fost cartea prin care scriitorul Goma a fost lansat pe piața occidentală, apoi am publicat articolul din «Le Monde». L-am lăudat cât am putut, pentru că voiam cu orice preț ca Goma să aibă succes. El era arma principală în acest război pe care îl duceam donquichotește cu regimul ceaușist. Europa Liberă era cutia de rezonanță, foarte importantă, desigur, dar care amplifică, exagera, nu inventa faptele de opoziție la regim. Trebuia ca faptele acestea să se fi întâmplat, să

aibă o existență reală. Grupul oniric se împrăștiase, acum Goma era centrul atenției. E adevărat că nici grupul oniric și nici măcar Goma n-au reușit să destabilizeze regimul. Pentru că «nu a fost nicicând stabil», cum spuneți. Și poate că aveți dreptate. Dar în cazul asta, o reușită ar fi fost să se demonstreze tocmai asertiunea aceasta: că era un regim instabil și, pentru a se menține, avea deci nevoie de teroare. Cărțile lui Goma din vremea aceea, fără a fi niște capodopere ale literaturii române, aveau totuși meritul de-a demasca această situație. De aceea le-am sprijinit din toate puterile. În definitiv, nu e Goma de vină că eu îmi făceam în privința lui, a persoanei sale, tot felul de iluzii, că aș fi vrut să facă el ce n-a făcut nimeni, mai precis nici un scriitor: să fie un martir. Vreau să spun că scriind referatul (pentru Editura Suhrkamp, din Germania, care decide publicarea volumului după ce are părerea cuiva din țară) și articolul am exagerat valoarea literară și umană a lui Goma pentru că asta servea de minune intereselor mele. M-am slujit de Goma. Și pe urmă m-am supărat ca de fapt și el se slujise de mine! Amuzant, nu? (...) Am creat, cu ajutorul bineînțeles și al altora și în primul rând al Europei Libere, un fel de Golem. Că Goma n-a vrut să fie un martir e de înțeles și nu i se poate reproșa. Numai că propaganda pe care am făcut-o în jurul lui a dus la înălțarea unei statui de argilă care n-a mai putut fi oprită în elanul ei haotic către putere. Ce putere? El însuși nu știe prea bine. Deocamdată puterea de-a face rău, de-a improșa în jur venin. Ar fi vrut puterea și poate ca încă râvnește la ea și nu-și dă seama că nu era făcut pentru a o avea. Nu are nici destulă inteligență politică și nici stăpânire de sine. E doar viclean și de rea credință, ceea ce desigur l-ar fi putut ajuta mai ales să cucerească puterea, cu condiția însă de-a se duce, încă de la început, în România. Or el, bietul de el, a așteptat să fie invitat! N-a trecut Rubiconul”. O altă chestiune adusă în discuție este legată de volumul *Călătorie neizbutită* (Cartea Românească, 1998), „carte ce va isca [–opinia lui Farkas Jenő –], reacții nu dintre cele mai pașnice din partea confrăților”, (...) căci „un scriitor care trăiește la Paris își poate permite să se situeze pe «plan ontologic și nu moral» când construiește o împărțire pe specii, clase, subclase etc a scriitorilor din România”. D. Țepeneag explică diferența dintre *opozant*, *disident* și *rezistent*: „Delimitările mele sunt criticabile, ameliorabile. În realitatea epocii totul era foarte complex. Ce m-a interesat în primul rând când am propus cele trei categorii a fost să atrag atenția că e abuziv și inoperabil să comentăm epoca slujindu-ne de o singura categorie. Din moment ce se accepta pluralitatea categorială, e deja un mare pas înainte. Ieșim din viziunea manicheistă pe care o aveau și deținătorii puterii ideologice și adversarii lor, mai ales din exil. Războiul rece a fost un război de propagandă. Nici unii nici alții nu vroiau să accepte nici termenul nici implicațiile sale. Adversarii sfârșesc prin a se asemana. Vor să aibă dreptate totală, sunt intoleranți, gândesc în alb și negru. Gândirea manicheistă e binară. Pentru acest tip de gândire, formele de împotrivire la dictatura nu pot fi multiple. Deja

«scandalul» începe aici. Cum vrei apoi să se admită că rezistenții, cei care s-au opus prin tăcere ori chiar făcând unele compromisuri, au contribuit în mai mare măsură la «îmblânzirea» regimului decât cei care s-au opus direct (opozanții) sau indirect (disidenții). Nu sunt singurul care gândesc așa. Și l-am citat întotdeauna pe Alexandru George pe care îl admir tocmai pentru că are curajul să gândească cu capul său și să spună exact ce gândește. Ce contează că se înșală, ca și mine de altfel, din când în când!.. (...). Miron Radu Paraschivescu este disidentul tipic (eu nici nu mă pot socoti disident; nu m-am abătut niciodată de la linia partidului, pentru simplu motiv că n-am fost niciodată în partid). Se pare că a intrat în P.C.R. încă din ilegalitate, dinainte de război. Din jurnalul său, publicat fragmentar, mai întâi la Paris (datorită eforturilor mele și ale Monicăi Lovinescu care l-a tradus împreună cu Cella Minart, jurnalista la R.F.I.), iar acum (integral?) și în țară, reiese că M.R.P. a intrat în contradicție cu partidul său, prima oară în momentul pactului Ribentrop-Molotov. Era un disident tipic și pentru că niciodată n-a împins protestul până a părăsi partidul ori a provoca eliminarea sa din partid sau chiar din țară. Cum a făcut Goma care a devenit destul de repede opozant. Sau Breban care, după ce-a ieșit din partid, s-a transformat într-un rezistent”.

17 septembrie

• În „Dilema” (nr. 345), Mircea Iorgulescu semnează un articol de atitudine (**Modelul și contextul**) în care se oprește asupra unor cazuri (internaționale, dar și interne) de abuz în materie de acuze de antisemitism: „Un scriitor și jurnalist de dreapta, Jean d’Ormesson, arelatat într-o carte apărută la începutul acestei toamne, că Mitterand i s-ar fi plâns, la un mic dejun, de «lobby-ul evreiesc» din Franța, calificându-l drept «puternic și nociv». Cum una din modele franceze politico-intelectuale ale momentului este un anti-mitterandism agresiv (...), revelarea tardivă de către Jean d’Ormesson a expresiilor folosite de fostul președinte a dus scurt, repede, violent, la calificarea acestuia drept antisemit caracterizat. Au fost intervenții polemice în ziare, în săptămânale, la televiziuni etc., disputa fiind practic închisă de un extraordinar articol al lui Jean Daniel, în «Le Nouvel Observateur» (**Sfinxul și ingrații**, nr. din 9-15 septembrie). Jean Daniel confirmă întrebuintarea de către Mitterand a expresiei (...) dar asta nu-l împiedică să scrie: «Nu am decât o singură certitudine: Mitterand era orice, numai antisemit, nu». A apărut însă, și în aceste discuții, chestiunea specificității, chestiunea contextului. În Statele Unite, s-a reamintit, termenul «lobby», în înțelesul de grup de influență și presiune, nu are nici o semnificație peiorativă. Tot în Statele Unite, existența unui «lobby evreiesc» nu e trecută, pudic, sub tăcere, iar cine întrebuintează această expresie nu e cătuși de puțin suspectat de antisemitism. De ce, atunci, în Franța ar fi altfel?! (...) Și cine ar putea garanta că Mitterand nu a gândit și pronunțat această formulă în sistemul semantic american?! S-a remarcat însă

că în Franța (și, de fapt, în toată Europa), expresia «lobby evreiesc» este evitată de zeci de ani tocmai pentru că are, de această parte a Atlanticului, o certă conotație antisemită. (...) Cel care a susținut acest rezonabil punct de vedere, într-un articol din «Le Monde», a fost Nicolas Weill. Citindu-l, mi-am reamintit de o cronică a lui, publicată anul trecut, la 23 octombrie, în suplimentul literar al aceleiași cotidian, despre *Jurnalul* lui Mihail Sebastian. Cartea, cum se știe, a fost tradusă în franceză de Alain Paruit și a apărut la editura Stock, cu o prefață de Edgar Reichmann. În cronică din «Le Monde des livres», Nicolas Weill făcea o observație pe care n-am întâlnit-o în nici unul dintre comentariile din România (...). Deși Mihail Sebastian trăia în România, iar *Jurnalul* se referă la anii '30 și '40, el era, remarcă Nicolas Weill, un întârziat în universul mintal al societății franceze din epoca Afacerii Dreyfuss, trăind într-o lume artificială, nutrită de cultura franceză și nedându-și seama că se găsea, de fapt, «într-un colț» de Balcani în care se dezlănțuia un antisemitism de factură foarte diferită etc. În viziunea lui Nicolas Weill, *Jurnalul* lui Sebastian ar conține tocmai această evoluție, de la abandonarea «modelului francez» la perceperea directă a realității românești.../ Cum să nu te întrebi dacă nu cumva există și azi «întârziați» sau «captivi» ai unor modele (culturale, politice, economice) pentru care «contextul», adică realitatea, nu se vede, pur și simplu *nu se vede?!* □ Cristian Munteanu realizează un grupaj tematic intitulat *Clîșeu, supremul*. Semnează articole și eseuri la temă scriitori, critici literari și de teatru, asistenți universitari, realizatori de radio, comentatori politici, copywriteri etc. – unii dintre ei inventariind, pe un ton ludic, clișee din „brânșă” lor. Printre colaboratori – Paul Cernat, *Clîșeul nostru, stăpânul nostru* („Probabil cea mai mare naivitate de care putem da dovadă atunci când vorbim despre clișee constă în a crede că suntem imuni la influența lor”), Andrei Oișeanu, *Nasul coroiat al evreului* („Datele furnizate de antropologi nu confirmă, decât în mică măsură, opinia răspândită conform căreia evreii pot fi recunoscuți după anumite trăsături fizionomice”), Cristian Ghinea (*Totul are o logică*), Iulian Băicuș (*Litera F (de la Flaubert)*), Cecilia Ștefănescu (*Grimase, regie, complimente*), Mihai Grecea (*Din publicitate*), Cristina Stănciulescu (*Sunt... ascultați... vă urez... rămâneți...*), Oana Fotache („*Nimeni n-a mai iubit ca noi*”), Cipriana Petre (*Talentul improvizației*), Radu Pavel Gheo (*Vorbește și nea Ion, că și el e om*), Lavinia Mihalache (*Din surse sigure...*). Z. Ornea scrie despre *Clîșeele sămănătorismului*. □ La rubrica „Interstii”, Alexandru Căliunescu semnează un articol intitulat *Intellectualii și politica*: „Am ales, pentru un curs special adresat studenților din anul IV de la Litere, o temă pe care am considerat-o interesantă și racordată la actualitate, anume istoria confruntărilor intelectuale din secolul nostru, mai exact a confruntărilor în care, de la afacerea Dreyfuss încoace, intelectualii au apărut în prim-plan. La examen, le-am cerut să comenteze o afirmație a unui scriitor (...) care constata, ca o fatalitate, faptul că orice ar face și orice ar

spune, dacă se amestecă în politică intelectualii vor ieși întotdeauna prost, riscul cel mai mare fiind acela de a se lăsa păcăliți și manipulați de către politicieni. Ce s-a putut observa în răspunsurile studenților? Mai întâi, o adeziune cvasi-generală la asertiunea respectivă (emisă, în paranteză fie spus, de un personaj care se lăsase cu voioșie manipulat de stânga comunistă și, așa cum au arătat Koch și alții, de KGB). Politica, scriau studenții, trebuie făcută de «profesioniști». Intelectualii n-au cum să fie buni politicieni, mai mult, intrând în politică ei își abandonează vocația și menirea, pierd vremea, se amestecă în treburile la care nu se pricep și, în ultimă instanță, se «murdăresc» în contact cu viața politică. Așadar, o imagine a politicii eminentemente negativă: un spațiu al corupției, al intereselor personale ori de grup, al demagogiei și al minciunii, sursă de profit material etc. etc. pe alocuri, o anume vehemență grosieră a tomului și unele ticuri verbale făceau recunoscutibilă amprenta discursului de la «Teo și Mircea» sau influența câtorva dintre încruntații «directori de opinie» din mass media. Parte dintre studenți, blazați înainte de vreme, declarau pur și simplu că politica îi plictisește și că dezbaterile din parlament și din presă li se par absolut fără nici un rost. Ferme, chiar tranșante pe terenul generalizărilor, răspunsurile deveneau ezitante și surprinzătoare când se trecea la exemplificări. Numele cel mai des menționate erau cele ale lui Dinescu, Pleșu, Liiceanu., Manolescu, dar aprecierile asupra oportunității implicării lor în viața politică înregistrau variațiuni uneori amănunțite. Unul le lauda luciditatea și perseverența, altul decreta că mai sus-numiții n-au făcut nimic «valabil» și că locul lor e la catedră sau la masa de scris. Nostimada e că ceea ce li se refuza lui Pleșu sau Liiceanu apărea, în alte cazuri, ca perfect legitim. Cineva – dintre puținii partizani ai unei mai active prezențe a intelectualilor în viața cetății – (se) întreba, cu o sinceritate indubitabil netrucată: ce fac, unde sunt, de ce stau deoparte personalități precum Ștefania rareș sau Stela Popescu? Cuvântul lor ar avea greutate, de ce nu pun și ele umărul să scoată țara din impas? E tentant, dar mult prea facil să ironizezi asemenea afirmații. În definitiv, la mijloc e confuzia, tot mai răspândită, între «intelighenție» și ceea ce se numește «show-biz». Legitimitatea intelectualilor depinde tot mai mult de gradul în care ei sunt sau nu sunt «vizibili» (în primul rând, evident, pe micul ecran) și, pe de altă parte, starurile mediatice capătă, în ochii publicului, și statutul de intelectuali, un statut chiar mai avantajos, pentru că e lipsit de conotațiile negative tradiționale. (...) Prefer de departe această extindere a conceptului de intelectual scepticismului și defetismului, discursului rudimentar violent ce stigmatizează politica și neîncrederii în democrație”.

20 septembrie

● În „Literatorul” (nr. 3), dezbaterile suscitată de „Tezaurul Brâncuși” continuă cu un articol al lui Dan Grigorescu, *Câteva păreri despre o polemică*: „Adevărul e că și dacă ar fi fost pusă în cauză o singură operă brâncușiană,

știrea tot ar fi avut darul să surprindă și să fie comentată cu pasiune. Când, însă, se vorbește, cu neascunsă dezinvoltură, de atâtea lucrări (unii spun 17, alții 40), lucrurile devin de-a dreptul derutante. Mai ales că, așa cum constatăm, se susține nu numai că operele respective pot fi atribuite lui Brâncuși, ci și pot fi datate. (...) În primul rând, nu știu câți sunt cei care – specialiști sau simpli amatori de artă – ar putea susține că au văut *toate* creațiile lui Brâncuși. (...) Cât despre cele din colecțiile particulare, nici nu mai e cazul să discutăm: se știe foarte bine că mulți colecționari nici nu fac cunoscut faptul că s-ar afla în posesia unei capodopere (motivele sunt foarte clare. De aceea, continui să nu cred că există cu adevărat «experti» în privința creației lui Brâncuși. (...) Nu renunț la părerea că orice presupunere cere să fie *argumentată*, nu cu fotografii, ci cu analize pe obiect. Cu atât mai mult cu cât e vorba de un număr de lucrări aproape egal cu restul întregii opere brâncușiene. Ceea ce creează, firește, scepticism. Dar și aceasta trebuie argumentat“. □ Într-un text de la rubrica de revistă a presei, **România literară** (nr. 37), *Diac-ul tomnatic și alumn* notează: „În «Contrafortul» său, Mircea Mihăieș se plânge că nu-s șosele-n România și că de-aia nu ne bagă-n seamă U.E. și N.A.T.O. și că în general, nu prea e nimic bun în țara asta. (...) Durerea lui cea mai mare din săptămâna asta (ce reiese din articolul **Societatea de consum... nervos** e una singură – starea precară a șoselelor. Îi dăm noi o idee, poate se calmează. Să dea un telefon aleșilor, că tot i-a votat cât a putut el de tare și să-i întrebe dacă mai țin minte cum urlau prin campania electorală că asfaltează drumurile comunale din România. Sau când s-o duce la magazin, să-și cumpere planetare, să gândească la sloganul lui Bănescu – «aici sunt banii dumneavoastră». Și dacă i se rupe mașina-n două prin gropile bucureștene, să-i mulțumească peneteului că în loc de primar a pus bulibașă peste capitală“.

■ Același *Diac tomnatic și alumn* comentează un text al lui Val Gheorghiu, **Istoria lungă, istoria scurtă**: „În **Istorie lungă, istorie scurtă**, Val Gheorghiu, suferă ca un câine pe motiv că nu poate dormi de grijă, când se duce la «casele de creație» de la Cumpătu. Dar de ce are insomnii? Păi cum să adoarmă când se gândește la faptul că nu s-au retrocedat foștilor proprietari toate vilele de pe-acolo. «N-aș fi cel mai indignat ins al planetei, dacă, în vara viitoare, nu aș mai putea sta aici, în patul ăsta care aparține altcuiva. Aș închiria, pur și simplu, o cameră, la hotel Montana», zice dânsul. Ha, ha! Să râdem. Nici dacă va scrie un dulap de cărți până vara viitoare, n-o să reușească domnul Gheorghiu să închirieze o cameră la Montana. Din literatură nu se mai poate nici supraviețui, darmite să închiriezi camere cu un milion pe noapte! N-are decât să se bucure că s-au dat de-a valma case unor preuzmtivi moștenitori ai unor proprietari și că amărății de artiști au pierdut singura modalitate de a putea merge undeva în concediu (sau chair să creeze – oare câte capodopere s-au scris la Cumpătu, ori la Mogoșoaia?), contra unei sume modice. Dă-i încolo de scriitori, să se ducă la muncă, nu la întins mâna! Să lase naibii pixurile și să se apuce de furat, ca

să nu le mai pese de casele de creație pierdute și să poată închiria o cameră la hotel Montana (oare pe ăla nu-l retrocedează nimănui?)“.

□ Lucian Chișu, într-un articol intitulat *Critica verbală?!*: „Într-un editorial din prima parte a anului (RL, nr. 9, martie 1999), Nicolae Manolescu se întreabă care sunt motivele slabei reprezentări din exegeza literară românească a *criticii verbale*. Cunoscutul critic și ideolog mai adăuga că lămuririle asupra preferinței pentru noua denumire, în locul formulei consacrate, de *critică stilistică*, vor și enunțate altă dată. A trecut o jumătate de an fără ca distinsul cărturar să aducă precizarea promisă, dar obstrucționând, nu neapărat cu intenție, câtă vreme nu sunt cunoscute argumentele, exprimarea altor puncte de vedere. Între timp articolele de fond ale dlui N. Manolescu au luat tot mai mult turnura unor judecăți definitive, în care faptele își primesc verdictul fără drept de apel și, probabil, din considerentul de mai sus, directorul «României literare» a decis că nu mai e cazul să se implice. Prin această obișnuință, N. Manolescu desparte exercițiul critic de însăși esența lui, dezbaterea de idei, totdeauna necesară. Există, de asemenea, riscul ca, de la înălțimea sa olimpică, editorialistul să catalogheze disputa terminologică, pe bună dreptate, oțioasă, motiv pentru care trebuie adăugat că emiterea altui punct de vedere devine necesară întrucât nu se referă doar la formula propusă, ci mai ales la ipotezele emise în articolul de fond. (...) Pornind de la argumente care pot fi considerate discutabile, dl N. Manolescu înclină să creadă că lipsa de apetență a oamenilor de litere pentru *critica stilistică*, are o cauză și, implicit, un vinovat. (...) Regretul dlui N. Manolescu și *lespedea maioreșciană* nu-și au sens. Ceea ce nu înseamnă că nu sunt așteptate cu viu interes lămuririle criticului în chestiunea în discuție“.

□ Sub titlul *Adevărul și amicii lui de toartă*, N. Georgescu scrie o replică la un articol al lui Z. Ornea (publicat „într-un număr despre *naivitate* dintr-o revistă guvernamentală“) despre „voci, provenite din constelația revistei «Lucașfăru» de până la 1989, care articulează aberante teorii, în studii, despre un inventat complot dirijat de Titu Maiorescu împotriva poetului, menit să-l anihileze, și fizic“: „Adevărul literar și artistic« preia cu poftă mare aceste «naivități tematice» ale lui Z. Ornea. (...) Oamenii aceștia, Z. Ornea și penumbrele sale, vorbesc despre idei și teorii ca despre șopârle, moluște, vârcolaci. Z. Ornea mă citează copios, știind că n-am unde să-i răspund; ALA, nu (pentru că-mi este dator dreptul la replică în chestiunea Eminescu-Brâncuși; în loc să mă publice, alege calea aceasta a discreditării prin ricoșeu). (...) Cele 10 sau 15 afirmații din textul de mai sus al lui Z. Ornea sunt, toate, falsuri, adică minciuni grosolane. Omul acesta ori nu știe deloc istoria literară ori îngroașă obrazul până când crăpăturile devin din lemn. Aceasta este «dilema» din care nu poate ieși. (...) Oricum ar fi, Z. Ornea coboară demersul eminescologic la nivelul anilor interbelici – atât cu argumentație, cât și cu informație. Pentru ALA, știam de mult că a studia înseamnă a «conspira» – desigur, împotriva neamului și a oamenilor lui iluștri.

Teama de studiu este de sorginte comunistă și are, desigur, la bază teama magică și primitivă de adevăr. Nu întâmplător ziarul eponim își încovoiaie titlul: cocoașa ideologică s-a făcut de tot rigidă“. □ În continuarea „Unei polemici necesare“, „Literatorul“ publică textul **Brâncuși: «Laokoon»**. **Din dosarul expertizelor** – despre sculptura „Portretul lui Laokoon“, cu descriția acesteia, referințe anterioare și felul în care s-a produs „redescoperirea“, citându-se totodată opiniile exprimate de Lucian Radu Stanciu (expert artă-patrimoniu) și de prof. univ. dr. Gheorghe Niculescu, fizician principal la Muzeul de istorie națională. ■ Sub titlul **Primim... și aflăm**, revista publică o scrisoare a Ameliei Pavel, istoric de artă: „*București, 10 septembrie 1999/ Stimate Domnule Fănuș Neagu*, Am aflat cu mare uimire că în ultimul număr al revistei «Literatorul», într-un text consacrat așa-ziselor «descoperiri» a 40 (!!) de opere de Brâncuși, un anume domn Stanciu include și numele meu printre cei care ar fi confirmat autenticitatea acelor lucrări. Am fost consultată de către un cunoscut al dlui Stanciu în cazul a patru lucrări, răspunsurile mele fiind după cum urmează: una din lucrări, *Madona Dudu*, am respins-o, aş zice chiar cu indignare, fiind un fals notoriu, la două mi-am exprimat cele mai mari îndoieli, neconcordanțele istorice și de alt ordin fiind flagrante, iar în cazul unei ulcele (obiect artizanal) care ar fi putut să fie autentică, din vremea când Brâncuși lucra și mobilă, la Viena, am cerut, pentru siguranță, expertiza indispensabilă a analizelor tehnice specifice. Vă rog, prin urmare, să cereți acestui domn care se erijează în specialist fără ca să aibă vreo pregătire specială, să-și retragă, în chiar revista dvs., afirmațiile cum că m-aș fi pronunțat favorabil în privința acelor lucrări. Aș adăuga și ridicolul notației «Dr. Amelia Pavel». Nu sunt doctor, precum nici domnul M. Deac nu este. Cu regretul acestui incident în care valoroasa dvs. revistă cade pradă actualei lăcomii și imposturi de tot felul, vă asigur de toată stima mea și vă mulțumesc pentru reparația așteptată“. □ În continuare, „Literatorul“ publică răspunsul lui Lucian Radu Stanciu la această scrisoare, **Descoperirea a doi Brâncuși de către doamna Amelia Pavel: «Ulcica» și «Narcis»**, din care aflăm că L.R.S. susține că a descoperit și autentificat 17 de lucrări de Brâncuși, și nu 40, dar și că „*nu este conform realității*“ că a cerut «analize tehnice specifice» – distinsa Doamnă – atunci când și-a exprimat opinia despre *Ulcică*. În textul expertizei Dumneaei, pe care îl oferim spre publicare și în fascimil, lucrarea *Ulcica*, i-a părut atât de convingătoare, brâncușiană, încât a edictat autenticitatea necondiționată a acesteia. (...) Lucrarea numită *Ulcica*, de distinsa Doamnă, este în realitate, precizăm noi – un vas funerar folosit la veghea răposatului. (...) Mai semnalăm că vasul nu este semnat «C. Brâncuși» cum crede distinsa Doamnă. Citit mai atent, aflăm semnătura «C. Bracuși», ceea ce nu impietează asupra autenticității. Căci subscriem și noi odată cu dânsa, că *vasul este autentic*“. Și încă: „Acest principiu al analogiei logice, noi n-am făcut altceva decât să-l aplicăm, deducând consecințele imediate ale *autentificării* acestei opere:

Ulcica, de către dna Amelia Pavel. Mai ales că această autentificare este confirmată și de prietenul doamnei Amelia Pavel, cunoscutul brâncușolog Mircea Deac“. ■ Mai departe, este publicată scrisoarea lui Mircea Deac, inițial apărută în „Adevărul“ din 15 septembrie 1999, cu titlul **Mircea Deac, despre „noi“ Brâncuși**, scrisoare al cărei autor susține că existența Fundației „Familia Brâncuși“ îi fusese până de curând necunoscută și, de asemenea, că a refuzat categoric să se asocieze autentificărilor. ■ Text lui Mircea Deac apare împreună cu o replică a lui Lucian Radu Stanciu, **Di Mircea Deac descoperă un Brâncuși – «Ulcica»**, la care se adaugă facsimilele autentificării făcută de Ion Irimescu. Lucian Radu Stanciu: „Domniile lor doar au reexpertizat ceea ce se stabilise deja că este autentic. Bineînțeles că n-au știut acest lucru, deoarece le-am lăsat din respect sentimental că au descoperit doi Brâncuși, drept care nici n-am oferit spre publicare imginile acestor două sculpturi în Albumul «Luceafărul». Prin ceea ce am fost determinat să public aici, reiese acum un adevăr la lumină: metoda ciudată a celor doi experți Dna Amelia Pavel și Di Deac: sculpturi inedite, presupuse a fi de Brâncuși, *sunt proclamate autentice dacă le aduce cine trebuie; aceleași sculpturi sunt categorisite false*, chiar dacă n-au fost văzute decât din poze, *dacă se aude cumva că provin de la Stanciu*“. □ Într-un pamflet intitulat **Biologia visului**, Nicolae Iliescu scrie: „P.S.: Un rebut social (pușcariș de drept comun), având un caracter dementoid, provocator onctuos, informator de doi lei înainte de '90 și de doi dolari găuriți după, căruia nu coborâm până la a-i acorda atenție, ci numai invitația de a se duce în... și de a-și lăsa două mâini afară ca să ne aplaude în momentul trecerii noastre prin dreptul nefericitei mame, ne face să ne aplecăm asupra a două metehne securiste pe care le bănuiam de mult apuse. Prima, și cea mai gravă, se referă la dorința de a dicta cine trebuie publicat și cine nu. Cea de-a doua se referă la gașca ipochimenului. Să ne explicăm: există în mediul cultural românesc un fel de grupare teroristă cu adânci rădăcini în solul alunecos al fripturismului, lichelismului fienciar și al urechismului autohton. Din acest grup – alcătuit în principal din cei ce au fost «consemnați» prin preajma lui Noica – fac parte și diverse slugi. Din timp în timp, aceste slugi ordinare sunt activate și puse să semneze diverse hârtii. Ce să spun, nu ai voie să te îndoiești de valoarea lui alde Pleșu! Dar cine-i ăsta? Un gazetăraș oarecare încercându-se și el, prin diferite compilațiuni, în tehnica eseului. Incompetența crasă și-a dovedit-o cu asupra de măsură în postul pe care îl ocupă și pentru care s-a dovedit a nu avea nici un soi de chemare. Un șuetar și un găscar. Care-i problema?“.

21 septembrie

● În „România liberă“, N. Prelipceanu transcrie un interviu cu agentul literar Simona Kessler: „**Taxa pe valoarea adăugată determină un preț ridicat al cărții în România**“: „– După câte știu, copyright-ul nu este supus la noi unei

TVA corespunzătoare? Cum stăm cu TVA pe carte?/ – În România activitatea de tipărire, editare și distribuție de carte este scutită de plata taxei pe valoarea adăugată. Cei neavizați ar putea crede că este o mană cerească, că editorii se bucură de un tratament fiscal privilegiat. În realitate, scutirea de TVA înseamnă imposibilitatea de a deduce TVA, deci taxa pe valoarea adăugată chiar se adaugă la cheltuieli și determină un preț ridicat al cărții. În completare la această «facilitate» vine impozitarea cu 22% TVA a cesiunii dreptului de autor, «asimilată cu prestare de serviciu». Deci, atunci când un autor cesionează drepturile operei sale literare unei edituri, el prestează, potrivit legii editurii, un serviciu care se impozitează în sensul taxei pe valoarea adăugată! Ministerul Finanțelor este mai catolic decât Papa în această privință, invocând armonizarea cu directive ale UE, neglijând însă faptul că în multe țări ale Uniunii Europene, dar și în afara acesteia, TVA se aplică producției de carte la o cotă redusă sau zero (Estonia, Irlanda, Lituania, Rusia, Polonia și Marea Britanie – cotă TVA zero, Elveția – 2%, Spania – 4%, Cehia, Franța, Slovenia – 5%, Germania – 7%) tocmai pentru a conferi culturii statutul privilegiat pe care-l merită. În negocierile purtate cu Ministerul Finanțelor editorii solicită cota zero pentru a putea deduce taxa pe valoarea adăugată, pentru a putea scădea prețul cărților. Ministerul oferă editorilor numai alternativa cotei reduse de 11%. Se nesocotește faptul că aportul veniturilor din TVA la bugetul statului este nesemnificativ (circa 3 miliarde în cazul în care volumul pieței de carte nu ar mai scădea) în comparație cu pierderea în plan cultural. (...)/ – *Cum estimați piața de carte după 1990?/* – După explozia și euforia de la începutul anilor '90, criza pieței de carte s-a accentuat din 1994 încoace continuu. S-a redus considerabil numărul editurilor efectiv active și serioase din punct de vedere editorial, tirajele au scăzut de la 100.000 sau chiar 350.000 de exemplare în 1992 la 2.000-3.000 de exemplare în 1999, iar prețurile au crescut substanțial, accentul s-a mutat de pe ficțiune pe non-ficțiune./ – *Cum ați reușit să vă creați o agenție literară independentă?/* – Încerc sincer o jenă să vă spun povestea succesului meu și îmi este greu să vă spun exact cum am reușit să pun pe picioare o agenție independentă, poate pentru că am o fire independentă și perseverentă, poate pentru că am oferit de la bun început și am menținut ulterior o prestare de servicii de agent literar mai eficiente și mai bune decât concurenții mei, agențiile monopoliste, active în România la acea dată (1995), care operează într-un stil total diferit, inechitabil atât pentru proprietarii de drepturi, cât și pentru editurile românești".

● Revista „22” (nr. 38) sărbătorește apariția a 500 de numere. Cu această ocazie, mai mulți intelectuali – apropiați ai publicației – răspund la întrebarea „De ce citiți revista „22»?”: ■ *Vladimir Tismăneanu*: „Citesc și uneori chiar scriu la revista „22” din mai multe motive. În primul rând pentru că, după 1990, practic a fost și rămâne vocea cea mai consecventă a ideii de intelectual democrat, de democrație civică și a deschiderii spre o lume a diversității, a

pluralității și toleranței în această țară”; ■ **Alexandru Paleologu**: „Citesc revista «22» pentru că mă interesează, și nu pentru că aprob tot ce se scrie. Mă interesează foarte mult și mă bucur că voi apuca și numărul 1000”; ■ **Mihai Șora**: „Pentru că mi se pare că este cea mai interesantă revistă din România. În același timp, mă simt foarte implicat în poziția pe care această revistă o are”; ■ **Radu Călin Cristea**: „Citesc revista «22» pentru că e o lectură care-mi dă un sentiment de siguranță. «22» reușit să reziste, alunecând pe valurile tulburi ale tranziției și trecând prin mai multe crize de creștere din care a ieșit îmbogățită. Fac un lucru bun cei de la «22» deschizând atâtea și atâtea dosare complicate și adăpostind idei cu bătaie lungă. Aici, în exilul meu temporar, «22» mă face să mă simt acasă”; ■ **Zoe Petre**: „Al 500-lea număr al revistei «22» este, cred eu, un triumf: triumful gândirii libere asupra minților odinioară captive, al dialogului (social, poate, oricum cultural și uneori chiar politic) asupra intoleranței, al inteligenței intelectuale asupra vicleniilor economiilor de piață, al umorului subțire asupra mitocăniei solemne”; ■ **Mircea Cărtărescu**: „Mă interesează în primul rând deosebita calitate intelectuală a colaboratorilor revistei, care are drept consecință calitatea artistică și estetică a textelor. Foarte puține reviste se pot lăuda cu asemenea colaboratori – de fapt întreaga elită intelectuală românească – și cu asemenea «manevratori», aș spune, ai unei frumoase limbi românești”; ■ **Gabriel Țepelea**: „Citesc revista «22», în special articolele cu conținut politic-social. Aș spune nu numai că o citesc, dar și că am achiziționat niște numere atunci când a fost vorba de articole consacrate lui Iuliu Maniu”. □ Gabriela Adameșteanu publică un nou amplu fragment memorialistic – ***Securistul și vrabia abilită*** – extras din volumul *Cele două Români*, în pregătire la Ed. Institutul European.

● În „Academia Cațavencu” (nr. 37), la rubrica „Show biz da’ culți”, sub semnătura *Optzeciștii și câștigii*, apare articolul ***O generație scăpată din mână și ajunsă la putere***: „După criticul literar al «României literare», un domn grăsuț, cu breton, care mai nou laudă poetele de 16 ani și pe George Pruteanu, un mațe-fripte de Iași, e rândul lui Mircea Iorgulescu, directorul «Europei Libere», secția română, să sară la gâtul cărții lui Cărtărescu: *Postmodernismul românesc*. Și domnul Iorgulescu nu o face oricum, ci pentru a lua apărarea unui text inept semnat de Cristian Tudor Popescu [în care-l ataca pe Cărtărescu]. În timp ce textul lui Popescu i se pare domnului Iorgulescu plin de o «vervă drăcească», ironic în substanță, *Postmodernismul românesc*, probabil cea mai importantă contribuție teoretică a criticii literare române postbelice, este descris ca fiind de o «seriozitate plată și mohorâtă». Ne pare sincer rău pentru domnul Iorgulescu, care pe vremuri era o figură centrală a *epocii foiletonistice*. În aceeași «Românie literară» (nr. 37 a.c.) Ion Simuț, critic la revista «Familia» din Oradea, îi explică ardelenesște, pe două pagini de revistă, lui C.T. Popescu, că nu este decât un ziarist care bate câmpii atunci când o face pe teoreticianul literar”. Pe de altă parte, „fără nici o încrâncenare,

cu o autoironie fină”, Nicolae Manolescu descrie astfel Generația '80 (postmodernă, în mare parte, după Cărtărescu): „Generația asta și-a luat zborul bine merci și nu știu când am scăpat-o din mână. Acum este la putere. Îi vezi la TV, la Universitate, în instituții, edituri, reviste, echipe redacționale... Sunt mulți supărați pe Generația '80 și pe mine inclusiv, ca și când aș fi de vină că ei au pus mâna pe putere. Da, ei sunt acum la putere și fac jocurile” („Vatra”, nr. 3, 1999, interviu realizat de Iolanda Malamen).

22 septembrie

• În editorialul său din nr. 38 al „României literare”, *Noile programe și manuale de liceu*, N. Manolescu elogiază inaugurarea procesului de reformă curriculară: „Începând cu anul școlar 1999-2000, intră în vigoare atât noile programe, cât și noile manuale pentru clasa a IX-a de liceu. Schimbarea de concepție este radicală. La limba și literatura română (...) ea este mai vizibilă decât oriunde. Poate doar la istorie să descoperim ceva comparabil. E normal să fie așa. (...) Programa de literatură aduce mai multe elemente deosebite (câteodată opuse) față de cele dinainte. Voi lua în considerare două, cele mai de seamă. În primul rând, criteriul de ordonare a materiei nu mai este cronologic, ci antologic. Nu se mai predă istorie literară. Nu se mai începe cu cronicarii ori cu Școala Ardeleană, care nu spun nimic elevilor de 14 ani. Textele sunt potrivite cu vârsta, dificultatea lor sporind treptat de la clasă la clasă. Abordarea e mai simplă în clasa a IX-a decât în următoarele. Noțiunile de teorie nu mai sunt predate laolaltă, din primele săptămâni de liceu, ci pe măsură ce devin necesare în condițiile citirii și înțelegerii operelor. Nu lipsesc lecțiile de limbă. Se știe că vechea programă nu prevedea vocabularul, gramatica și stilistica în clasele de liceu, cu excepția unor profiluri, precum cel filologic sau pedagogic. Noua programă conține ore de comunicare (în care se cuprinde, între altele, și limba, în accepția clasică, sprijinite, și cele de teorie, tot pe textele literare. (...) Și încă: textul însuși nu mai este exclusiv literar. Programa recomandă cunoașterea unor texte nonliterare, distinge între cele ficționale și cele nonficționale, insistă asupra unora utile de natură administrativă./ În al doilea rând, programa are caracter orientativ. Ea nu mai obligă la nimic, în privința autorilor și textelor. Oferă, cel mult, sugestii. Dar profesorul poate ilustra tema cu pricina și prin texte alese de el însuși. În definitiv, programa își propune să creeze capacități și deprinderi, nu să dea soluții unice și definitive. Sper ca, o dată cu introducerea ei, să dispară acele odioase comentarii gata făcute și învățate pe de rost. (...) La literatură română, am cunoștință de patru manuale noi. Un al cincilea este sub tipar. Toate, redactate de profesori din București. Trag un mic semnal de alarmă: provincia nu pare a se fi dezbărat de ideea că totul se hotărăște în Capitală. Lipsa de la apel a profesorilor din țară este îngrijorătoare. Mi s-ar fi părut firesc să vină și ei cu manuale. (...) Cu excepția unei liste de nume de autori canonici,

manualele aleg textele din toate epocile și din foarte numeroși autori. E o noutate importantă. De acum, școala este cea care va consacra autorii, în funcție de cerere și de ofertă. Era cu totul artificială listarea premergătoare, care, în comunism, mai era și grevată ideologic, devenită, după 1989, un simplu reflex al vechilor deprinderi. Foarte probabil, în anii următori, canonul literar va suporta el însuși o mare schimbare”. ■ Ioana Pârvulescu, co-autoare a unuia dintre manualele opționale de Limba și Literatura română pentru clasa a IX-a, se pronunță în termeni asemănători într-un articol intitulat **Unii schimbă manuale, alții bani**: „Doi dintre cei care se află înscriși în căsuța redacțională de la începutul revistei «România literară» au contribuit la câte un manual: cel de la Humanitas și cel de la Editura Sigma. În afară de acestea două, încă trei edituri bucureștene au scos manuale de română: Univers, All și Editura Didactică și Pedagogică. Rolul noilor manuale este incredibil de mare. (...) Reușita sau ratarea impactului manualului de clasa a IX-a va însemna enorm pentru bătălia cărții și pentru importanța ei în viitor. Și, întrucât e de presupus că cititorul unei reviste literare nu urmărește fără să se implice această bătălie, îmi permit ca în loc de obișnuitul episod din **Alfabetul domnilor** (precedentul era chiar cu va urma) să scriu câteva însemnări pe marginea noilor manuale./ Manualul de limba și literatura română pentru clasa a IX-a are de câștigat un pariu esențial: elevii trebuie să-și redobândească interesul pentru cărți, pentru citit. Altfel spus, cartea trebuie să li se pară la fel de distractivă, de colorată, de animată și de atrăgătoare ca televizorul, discoteca sau cinematograful. Selecția textelor, combinarea lor cu imagini (pictură, grafică, chiar secvențe din filme și din spectacole de teatru), designul paginii sunt esențiale. (...) Literatura nu mai e împărțită pe etape, cronologic, astfel încât în clasa a IX-a elevii să fie nevoiți să citească texte scrise acum câteva secole. E utopic să-și închipuie cineva că acest lucru le-ar putea stârni, la 15 ani, un cât de mic interes. Aceasta nu înseamnă nicidecum distrugerea istoriei literaturii române, cum s-au grăbit să creadă unii, ci numai o altă cale de acces spre ea. Este evident că și literatura implică o specializare: iar operele cronicarilor sunt destinate exact specialiștilor. Este în schimb firesc ca elevii să fie mai ușor de atras de și spre ceea ce se scrie acum, spre contemporaneitate. (...) Alături de textele românești se află, ca texte auxiliare, și pagini din literatura universală. Avantajele acestei vecinătăți sunt considerabile: pe de o parte elevii își formează, firesc, cultura generală, iar pe de altă parte, ceea ce e la fel de important, literatura română ar putea scăpa de o parte din complexele ei./ Comentariile, pe care generații întregi s-au obișnuit să le învețe pe dinafară, au fost înlocuite cu întrebări și exerciții menite să dezvolte creativitatea, spiritul critic, imaginația și curajul propriilor interpretări. Noțiunile de bază care trebuie transmise elevului nu mai sunt date în pagini aride, ci legate pe neobservate de fiecare operă literară discutată. Exercițiile de comunicare și de limbă, care în vechile manuale de a IX-a aproape că dispăruseră, sunt mult

amplificate. (...) Manualul nu e un turn de fildeș, ci o micro-lume unde sunt reduse la scară problemele lumii mari. Manualul de limba și literatura română care începuse să aibă aerul unui profesor bătrânicios, plictisit și depășit cu totul de ceea ce se întâmplă în jurul său, a întinerit miraculos”. □ Sub titlul ***Un scriitor agitat***, Alex. Ștefănescu îl combate pe scriitorul Gabriel Pleșea, emigrat în Statele Unite: „În cele din urmă, cutremurat de groază, Gabriel Pleșea își imaginează cum ar arăta România dacă la conducerea ei s-ar afla Nicolae Manolescu ca președinte, Gabriel Dimisianu ca prim-ministru și Alex. Ștefănescu ca director al SRI! În ceea ce mă privește, cred că ar arăta destul de bine. Dar nu aceasta este problema. Important ar fi ca Gabriel Pleșea să mai scrie și ceva coerent pentru a-mi da posibilitatea să repar greșeala cumplită pe care am făcut-o compunând, împreună cu Nicolae Manolescu și Gabriel Dimisianu, sub pseudonimul «Emil Mladin», un text nu prea elogios la adresa sa”. (Volumul comentat este *Corespondențe din New York, reportaje, comentarii, opinii, atitudini din «perioada de tranziție»*, București, Ed. Vestala, 1999). □ La „Cronica edițiilor”, Z. Ornea înămpină sărbătorește apariția celui de-al treilea volum din *Agendele literare* ale lui E. Lovinescu (***Un eveniment editorial***).

● Alex. Ștefănescu semnează în „România liberă” o „Tabletă de miercuri” intitulată ***Ion Iliescu la teatru***: „În seara zilei de 18 septembrie, la Teatrul Național din București, a avut loc premiera spectacolului cu piesa *O scrisoare pierdută* de I.L. Caragiale, în regia lui Alexandru Tocilescu. Spectacolul n-a fost foarte amuzant (peste divina comedie imaginată de scriitorul din secolul trecut regizorul contemporan cu noi a presărat glume ieftine). În pauză, însă, spectatorii au putut vedea în holul teatrului o scenă cu adevărat comică: Ion Iliescu, mic și țanțoș, cu o mână înfiptă în șold, iar cu cealaltă gesticulând impetuos, făcea un fel de instructaj cu însoțitorii săi, care îl ascultau atenți și dădeau aprobator din cap. Fostul activist al PCR le explica, probabil, cum anume trebuie înțeles spectacolul. (...)/ Agamiță Dandanache cel de pe scenă, cu toate caraghioslăcurile care i-au fost atribuite de I.L. Caragiale și, în completare, de Alexandru Tocilescu, n-a reușit nici pe departe, după pauză, să egaleze grotescul apariției lui Ion Iliescu din hol. Mi s-ar fi părut firesc ca în a doua jumătate a spectacolului raporturile să se inverseze. Actorii de pe scena să devină spectatori, iar spectatorii din sală – actori”.

● În „Luceafărul” (nr. 32), Ioan Stanomir publică articolul ***Alexandru Bogdan Pitești – farsor și mecena***: „Alexandru Bogdan Pitești rămâne una dintre acele figuri de fundal în a căror absență modernitatea românească e imposibil de imaginat (...) propune un tip de existență cinematografică, amestec de cabotinism și generozitate pe care George Costatin a știut să îl surprindă în Ștefan Luchian. (...) Acestui personaj Petre Oprea îi dedică o scurtă monografie, Colecționarul mecena – Alexandru Bogdan Pitești”. □ Intitulat „***A scrie înseamnă a te avea mereu pe conștiință***”, interviul lui Robert Șerban cu

scriitorul Eugen Bunaru conține povești despre Timișoara literară, despre debut literar, despre boema literară, despre prietenie. Întrebat ce sex i-ar alege poeziei, Eugen Bunaru răspunde: „Poezia ar putea fi deopotrivă și bărbat și femeie. Poezia mea e, totuși, o poezie virilă, dar cu niște inflexiuni ce țin de vârsta copilăriei. Iar copilăria șterge diferențe dintre sexe. În poezia pe care o scriu e o aspirație spre candoare, spre nevoia de puritate, care nu e vorbă goală. Eu simt copilăria ca o vârstă permanentă. Această vârstă m-a însoțit mereu și poate asta ar fi o explicație că încă mai respir sau inspir o anumită stare, o anumită senzație de tinerețe. Din copilărie, am avut sentimentul straniu că voi muri tânăr, sentiment pe care l-am alimentat și am făcut gesturi care aveau o notă de bravadă”.

23 septembrie

● Într-un editorial din „Contemporanul – Ideea Europeană” (nr. 36), **Mondenitatea culturală**, Nicolae Breban este de părere că problema revizuirii valorilor, care ocupă „de vreo câțiva ani, multe coloane ale presei literare naționale”, angajând „multe vanități, puțină cultură și o enormă ambiție (de fapt, ar trebui folosit cuvântul *opportunism*)”, „ascunde un sămbure politic, aș fi tentat să spun un sămbure *grosolan* politic! Așa cum în primii ani după revoluție atributele politic sau apolitic nu însemnau deloc ceea ce specifică dicționarul în dreptul lor ci erau pur și simplu *parole*, *passee-partout*-uri (*șperaclu*, cum se zicea în copilăria mea!) pentru una sau cealaltă din cele două «fioroase» tabere politice dintre care una, fosta opoziție, părădind că deține adevărul – și, mai știi, poate că și îl deținea, dar... e atât de multă vreme de atunci! – era și cea mai aprigă în convingeri și excomunicări. *Politic*, ați înțeles, însemna să fii contra puterii de atunci, a sărmanilor «neocomuniști» – le-am zis sărmani nu pentru că mi-ar stârni cine știe ce compătimire, dar pentru că, buimăciți, au trebuit să suporte în afară de «povara și deliciile puterii» și întreaga moștenire blestemată a dictaturii pe care intelectualii «luptători» grupați în jurul opoziției de atunci nu știau unde să o așeze și s-au instalat, ca un lucrativ șaman de la colțul străzii, într-un exercițiu clasic de transfer demonologie. (Nu, domnilor intelectuali, domnilor colegi, aceasta moștenire e prea gravă, este infinit colosală, pentru a o așeza pe umerii unui singur partid, chiar și aflat la putere! E o «moștenire» ce ne privește pe toți, adulți ce am trăit dictatura, victime și actori sau numai victime și numai actori – și aici aș fi tentat să deschid o paranteză amplă în paranteză: au rezistat oare ca victime fără să fi fost actori, mă gândesc la unii din cei care au ieșit din inimaginabil de durele temnițe ale stalinismului și care s-au înrolat iute, aproape cu entuziasm, în formele cele mai grosolane de propagandă ale puterii comuniste, de la Radu Gyr și Edgar Papu, până la... dar mă opresc aici! Sau, au rezistat ca actori fără să fi devenit ei înșiși victime și, și-n acest caz, exemplele sunt numeroase deoarece morișca dictaturii a fost într-atât de vicleană și cinică

încât nu a protejat pe nici una din slugile ei dacă acestea nu au avut prudența existențială să moară la timp or să se retragă din «joc». Or, se știe bine în România, în România de după război nu prea au fost numeroase cazurile de demisionari din sânul puterii; când s-au întâmplat, au fost de îndată năclăiți de zvonurile emise atât de mașina securității de intoxicație dar și de unii confrăți «invidioși de demnitate» – da, există și o invidie față de cineva care are rarul curaj al demnității! – zvonuri ce lichidau iute cazul: erai sau nebun, sau colonel de securitate cu sarcini speciale...). Cam astfel se întâmplă și cu arborescenta discuție actuală în jurul problemei revizuirii valorilor; și încă o dată, în spatele acestor termeni eleganți, se ascund tabere politice și încă o dată, aceste tabere mișună de oportuniști. Inși sau indivizi, cum vreți! – care, ca orice bun oportunist, vrând să profite de împrejurări, creează agitație și, mai ales, confuzie în termeni. (Sigur, unii dintre aceștia – sau alții! – mă vor suspecta de teama de a nu cădea eu însumi sub furcile caudine ale acestei revizuirii. Deloc. Nu numai că sunt hotărât *pentru* – deși, cum spuneam, termenii sunt pretențioși și vagi și poate că D. Țepeneag are în primul rând dreptate când afirmă că întreaga revizuire a literaturii de după al doilea război ar trebui începută cu critica! –, dar aș fi și extrem de încântat ca unii dintre domnii tineri sau falși tineri ce vor din «cuțite și pahare» să edifice noi ierarhii literare, să dovedească răbdarea – și mai ales cultura profesională și inteligența sau perspicacitatea literară, de a-mi analiza romanele! Am fost interesat chiar și de apariția scandalosului număr din «Dilema» în jurul temei «Eminescu» în care sub pretextul unei revizuirii critice a imaginii marelui poet, anonimii literari au reușit să-l încarce de trivialități; capcană în care și-a prins piciorul și M.Cărtărescu". □ Ioan Buduca semnează un articol intitulat *Împotriva curentului de la revista „22”*: „De zece ani, revista «22» joacă pe scena intelectuală românească rolul pe care până 1989 l-a avut «România literară». Cum-necum, această revistă literară a jucat, vreme de două decenii, în serviciul ideilor contrare naționalismului șovin. Nu știu prin ce joc al întâmplării, din nou, deschiderea noastră intelectuală spre ideea europeană s-a blocat între paginile unei singure publicații. Și, ca de obicei, monopolul falsifică prețurile. «România literară» falsifică ierarhia de valori literare, judecându-le mai ales după gradul de inadaptare mai mult ori mai puțin polemică la mediul ideologic oficial. Azi, revista «22» falsifică prioritățile gândirii sociale și politice românești, adaptându-le mecanic la mediul intelectual dominant al Apusului. Ce oculta, ieri «România literară» și ce pune între parantezele omisiunii azi, revista «22» este unul și același lucru. Dar noi românii în ce afacere ne aflăm? (...) Noi, românii, ne aflăm într-o afacere pe care unii o numesc istorie, alții, mai riguros, o definesc ca restructurare periodică a ordinii politice mondiale. (...) Elita intelectuală de la revista «22» nu observa paiul din propriul ochi: lipsa de creativitate intelectuală și socială. Socială, nu politică. Tot mestecând și amestecând modele mentale și sociale

made în Occident, nu mai are atenție pentru a observa realitățile: la noi, orice model occidental își păstrează forma și se umple cu alt conținut. Am importat modelul fondurilor de privatizare. O.K.! Dar a observat cineva că de zece ani aceste fonduri nu fac privatizări, ci simple vânzări? Am definit noi, măcar conceptual, ce vrem să fie statul la finele tuturor acestor cicluri de privatizare? Am conceput noi instrumente pentru analiza unui raport optim între proprietatea de stat, cea publică și cea privată? Cine dacă nu elita intelectuală pro-occidentală are de elaborat instrumentele de control asupra pașilor pe care îi facem pe acest drum? (...) Realismul unei poziții pro-occidentale ne obligă și pe noi la cinism. De ce, atunci, continuăm să facem propagandă unor iluzii romantice? O lume fără bani. În locul lor ar lucra informația economică și financiară din rețeaua mondială de computere. O lume fără suveranități. În locul lor ar lucra o administrație de computere (guvern mondial). Viitor îndepărtat, firește. Dar acesta pare a fi viitorul în care ne invită elita de la «22». E și realist să fie așa. (...) Atunci de ce nu vorbesc cei de la «22» despre anacronismul suveranității politice? De ce nu vorbesc despre anacronismul economiilor *naționale*? De ce nu-și asumă până la capăt afacerea în care se afla? Din două motive, după opinia mea. 1. Pentru că sunt naționaliști de secol XIX, fără să-și recunoască lor înșile această realitate de fapt. 2. Pentru că nu au curajul să-i deranjeze în chip radical pe naționaliștii de secol XIX, care își proclamă sus și tare acest statut (țăraniști, liberali și pedeseriști). În concluzia mea, elita intelectuală de la «22» își asumă fraudulos acest statut. Nu este o elită cu o autentică vocație occidentalizantă. Occidentul de azi este pe cale să globalizeze (să deznaționalizeze) piețele economice și să relativizeze în chip explicit suveranitățile politice. Sub raport paradigmatic-cultural, Occidentul conștientizează rolul metafizic prioritar al Orientului. Iar Orientul recunoaște importanța metafizică a valorilor tehnologice și științifice. Elita noastră intelectuală, cea de la revista «22» (singura vizibilă, cu voce publică sonoră), a rămas în paradigma secolului al XIX-lea, unde și când prooccidentalismul și naționalismul mergeau mână în mână, sub culorile progresismului pozitivist și ale teoriilor ideologice evoluționiste. Azi, o autentică elită prooccidentală (las' că dacă ești pro-ceva, înseamnă că nu ești tu însuși acel ceva!) ar fi avut datoria să explice românilor că războiul din Kosovo nu are în miezul său ideologic o campanie de apărare a drepturilor omului (ca și cum sârbii n-ar fi și ei urmașii revoluției franceze!), ci este o afacere cinică, dar necesară de conservare a echilibrului geo-strategic mondial. Dominat de SUA, acest echilibru s-ar rupe dacă germanii ori rușii ar pune mâna pe ieșirile la Mediterana (prin Adriatică). Așa că, dacă nu l-au inventat, americanii au avut, oricum, nevoie de acest război ca să-și instaleze controlul militar total la Adriatică, tot așa – *comparaison n'est pas raison* – cum rușii nu vor renunța niciodată la controlul militar asupra Transnistriei, care le asigură cel mai bun avanpost spre Gurile Dunării (importante, pe stil vechi, în caz de război clasic). Vezi recenta

spargere rusească a embargoului petrolier contra Iugoslaviei pe firul internațional al Dunării”.

24 septembrie

● La sediul USR – din Calea Victoriei – se decernează Premiile Asociației Scriitorilor din București pentru anul 1998. Laureatii sunt următorii: ■ *Poezie* – Diana Manole, *Tabieturi de seară*, și Valeriu Mircea Popa, *Ultimele pătrate de frig* (ambele volume apărute sub egida Editurii Eminescu și a Asociației Scriitorilor din București); ■ *Proză* – Daniel Bănulescu, *Cei șapte regi ai orașului București* (Ed. Nemira), Mircea Ghițulescu, *Wiener Waltzer* (Ed. Albatros), Cătălin Țirlea, *Anotimpuri de trecere* (Ed. Albatros); ■ *Critică-eseu-istorie literară* – Constantin Țoiu, *Morsus diaboli* (Ed. Cartea Românească); ■ *Traduceri* – George Volceanov, *Complexul lui Portnoy* de Philip Roth (Ed. Univers); ■ *Debut* – Raluca Oancea, *Jumătate dragoste*, proză (Ed. Eminescu), și Doru Mareș, *Mimând orgasmul social*, poezie (Ed. Cartea Românească și Asociația Scriitorilor din București).

25 septembrie

● În „Tableta de sâmbătă” din „România liberă” – intitulată *Exercițiu de memorie* –, Ana Blandiana relatează despre felul cum a fost sărbătorită la sediul Grupului pentru Dialog Social apariția numărului 500 al revistei „22”: „Sala de reuniuni și curtea celebrei case de pe Calea Victoriei, restaurată pe vremuri pentru Nicu Ceaușescu, a devenit spațiul de evocare satirică a «Epocii de Aur» (...). Manechine așezate la coadă, busturi, portrete de gang și fotografii ale dictatorului, steaguri de frunzași în producție, «Scînteia» cu titluri encomiastice, volume omagiale, mustăcioși în uniforme de milițieni, fete cu funde în păr și cravate roșii la gât, garoafe roșii, programe de televizor de numai două ore și cu numai doi protagoniști, un întreg arsenal autentic și kitsch încerca să parodieze, cu ironie intelectuală, o realitate prea violent parodică în substanța ei pentru a amia putea fi ridiculizată printr-un comentariu. În plus, fără știrea organizatorilor acestu happening, atmosfera totalitar-suprarealistă era completată de prezența pe trotuar, în fața porții, a unei femei care, înarmată cu o pancartă, manifesta împotriva mea. (...)/ Ultimul deceniu de viață literară de dinainte de '89 a fost caracterizat printr-o strictă delimitare a scriitorilor în două tabere: tabăra «adevăraților scriitori comuniști», cum le plăcea să se prezinte în denunțuri și scrisori adresate șefului statului, și tabăra celor acuzați de cei dintâi că «se află în solda Europei Libere». În confruntările care aveau loc cu prilejul tuturor ședințelor, adunărilor sau reuniunilor scriitoricești, atât majoritatea, cât și valoarea se aflau de partea celor din urmă. În aceste condiții, în mod ciudat, locurile de întâlnire ale scriitorilor au început să fie bânuite de personaje de clasă, alcoolice sau semidemente, care declanșau scandaluri monstru, dirijate ca din întâmplare împotriva celor nesupuși,

siliți să părăsească terenul sub valul de ireproductibile trivialități. (...) Scandalurile orchestrate savant la Casa Scriitorilor – în care femeia cu pancarta era întotdeauna protagonistă a vulgarității și pion al represiei – erau menite să compromită profilactic statutul scriitorilor pentru a-i împiedica să devină lideri de opinie./ (...) Cel puțin pentru mine, exercițiul de memorie de la GDS și-a atins scopul: mi-am adus aminte nu numai «epoca de aur», ci și faptul că strigoi ei încă ne bântuie”.

● O notiță din „Adevărul” anunță că *Editura Nemira lansează Concursul de literatură contemporană „Mircea Nedelciu”*. Competiția include trei secțiuni: roman, eseu și literatură SF, manuscrisele premiate urmând să fie publicate în colecțiile „Purgatoriu”, „Totem” și „Nautilus”. Se mai menționează că „printre premianții Concursului Nemira se află: H.-R. Patapievici, Radu Aldulescu, Daniel Bănulescu, Caius Dobrescu, Simona Popescu, Andrei Cornea”. (În ziua de 21 decembrie 1999, „Adevărul” va anunța câștigătorii concursului: Dumitru Ungureanu, pentru romanul *Lia Mora*, Costică Brădățan, premiul pentru eseu, acordat volumului *Jurnalul lui Isaac Bernstein*, și aurel Cărășel, cu romanul SF *Marginea curcubeului*.)

27 septembrie

● Muzeul Literaturii Române organizează dezbaterea *Poezii Bucureștilor – Bucureștii poezilor*, la care sunt invitați să participe Constantin Abăluță, Daniel Bănulescu, Alexandru Condeescu, Traian T. Coșovei, Paul Daian, Ioan Flora, Horia Gârbea, Gheorghe Iova, Nora Iuga, Iolanda Malamen, Angela Marinescu, Saviana Stănescu, Lucian Vasilescu (autori publicați în colecția „Poezii orașului București”). În acest context, este vernisată expoziția *Imagini din Bucureștiul de altădată*, iar actorii Rodica mandache și Eusebiu Ștefănescu susțin un recital (cf. „Adevărul”, 27 septembrie 1999).

28 septembrie

● Sub titlul *Postmodernismul narcisist (I). Pisica lui Heisenberg*, Daniel Cristea-Enache comentează în „Adevărul literar și artistic” (nr. 487) volumul lui Mircea Cărtărescu *Postmodernismul românesc* (Ed. Humanitas, 1999): „Mircea Cărtărescu este, (mai mult) ca poet și ca prozator, (mai puțin) ca eseist și critic literar, una dintre cele mai proeminente și consistente individualități din deceniul așa-numiților «optzeciști»: scriitori trecuți azi de patruzeci de ani (...), pe care însă mai mulți îi privesc în continuare (...) ca pe niște tineri furioși foarte promițători. Unii dintre ei [între care și Mircea Cărtărescu] sunt chiar certitudini și au dobândit chiar statutul unor vedete culturale mai mult citate decât citite, alții se străduiesc în continuare să depășească stadiul de «speranțe» (...), dar sentimentul că ei trebuie să fie, în bloc, încurajați, susținuți, ajutați s-a păstrat (...). Las’ că «optzeciștii» s-au ajutat și se ajută foarte mult ei înșiși (...), mai mult, putem simți aroma unei tămâieri (reciproce)

de zile mari (...). Nu pot uita, de pildă, numărul din revista «Orizont» dedicat lui Mircea Cărtărescu, după cum nu-mi iese din minte elogiul adus lui Alexandru Mușina de către înflăcăratul său discipol, altfel atât de criticul Caius Dobrescu (...). Mă obișnuisem să trăiesc într-o epocă a «revizuirilor» și «demitizărilor» necesare, să aud că Eminescu e un «gânditor politic realmente nul», să înțeleg că nu trebuie să-l tratăm pe Călinescu, ex-Divinul critic, «cum (pe) o pasăre împăiată» (...) și iată că acum punctele cardinale se modifică din nou și sunt nevoit să asist la o nouă eclipsă (e adevărat, parțială) a spiritului critic. (...) Probabil justificată în contextul anterevoluționar (cum să-i mai găsești, Dumnezeuule, vreo pată «optzecismului», când el era înjurat în «Săptămâna» lui Eugen Barbu?), ea nu mai are azi, aici și acum, absolut nici o scuză. (...) Devenind, pe zi ce trece, tot mai «imuni» la observații și rezerve, urcându-se voios pe un fals pedestal (...), postmodernismul românesc în varianta lui «optzecistă» (subspecia *hard*) tinde spre egolatrie și narcisism. Foștii tineri (...) își contemplă cu voluptate operele indiferent de valoarea lor, ripostând la critică (atâta câtă e) fie printr-o ridicare nepăsătoare din umeri, fie printr-un rictus disprețuitor. Nu toți, firește (...), dar Mircea Cărtărescu în mod sigur./ (...) Să presupunem că există în cultura noastră cinci, sau zece, sau o sută de «optzeciști» perfect sincronizați, prin operă și program, cu postmodernismul american, redus și acesta, bineînțeles, la o formulă «canonică» «exemplară»: pe ce bază se vor distinge ei unii de alții? Talentul nu-i slavează pe moderniști; de ce i-ar salva pe ei? (...) Refuzând *feed-back*-ul celorlalți scriitori și intelectuali, ba chiar și verdictele criticii literare, rispostând la argumente «concrete» prin construcții teoretice, și la sisteme teoretice străine de alte lor, prin argumente mai mult sau mai puțin convingătoare (10% originale, 90% împrumutate din alte panoplii), ei ajung (...) la o alternativă comică (...): *ești postmodern sau, altfel, nu ești, decât ca retardat cultural*. (...) Ar fi culmea ca tocmai postmodernismul, sistemul cel mai deschis, mai tolerant și mai «ospitalier» (...), să se zăvorască, prudent, cu șapte lacăte (...) și să ajungă (așa cum ajunge în interpretarea originală a unora dintre «optzeciștii» noștri – a lui Mircea Cărtărescu, în primul rând) să reprezinte o caricatură nereușită, grotescă, a propriei figuri. (...)/ Dincolo de exagerările și extrapolările aberante de care *teza* lui Cărtărescu se face vinovată, cartea este foarte bine scrisă, într-un stil de elevație intelectuală și totuși lipsit de afectare, el însuși incitant. Analizele pe text sunt, aproape întotdeauna, remarcabile (...). Pentru cel ce a reușit turul de forță din *Levantul* (...), literatura se transformă practic (...) din creație a altora în creație proprie (...). Autorul nu e niciodată un *outsider*, dimpotrivă, privește mereu fenomenul literar din interior (...). Pe de altă parte, membru «cu drepturi depline» și foarte activ în mișcarea «optzecistă» (...), Mircea Cărtărescu a ajuns să se plimbe plin postmodernism – mai ales prin cel autohton – (...) ca pe propria moșie, cunoscând perfect și mângâind cu privirea toate acareturile și poate din acest motiv începând să

aibă, de la o vreme, gesturi de proprietar îngâmfat, care nu are să dea nimănui socoteală. (...) Discrete la nevoie, insistent când e cazul, orientându-se bine în spațiu și în timp, astfel încât mersul general al lucrurilor să nu-i pună piedici operei sale, ci tot atâtea trepte spre succes, întrucâtva amoral, ca orice creator adevărat (...), «demitizând» prompt pe cei ce se cuvin «demitizați», mitizând însă «din greu» (...) mișcarea «optzecistă», mai exact, grupul ei bucureștean («lunedistii»), și mai exact, nucleul *dur* din care el însuși a făcut parte, visând, cu siguranță, la Premiul Nobel și tratându-i cu o anume condescendență jignitoare pe toți cei care au avut, la timpul lor, șansa de a-l primi (Blaga, Nichita Stănescu, Sorescu), foarte grijuliu cu mediatizarea propriei imagini și formându-și cu răbdare discipoli mai mult sau mai puțin fideli (...), citindu-i pe mulți și citându-i pe puțini, bine aleși, astfel încât ei să-l confirme ori să-i oglindească propria poziție teoretică, Mircea Cărtărescu îmi pare a fi (...) un scriitor cu adevărat important (...). O adaptabilitate așa, ca în joacă, fără încrâncenarea modernistă (...), i-a ușurat mult «traseul» (...). Cărtărescu n-a fost niciodată un «geniu neînțeles» (...); dimpotrivă, a cunoscut din plin prețuirea criticii (...) încă din tinerețe, a fost sprijinit, la debut și înaintea lui, de profesori excelenți (Ov. S. Crohmălniceanu – pentru care nu știu să fi ridicat un deget azi, când Gheorghe Grigurcu îl «revizuieste» sistematic –, N. Manolescu, E. Simion), (...) spațiul revistelor literare i-a fost mereu accesibil, după Revoluție a devenit cadru universitar, a obținut o bursă pentru a studia postmodernismul direct «de la sursă», cu Ihab Hassan însuși, publică astăzi (când atâtea scriitori valoroși nu pot publica o carte) la una dintre cele mai de succes edituri (Humanitas) – într-un cuvânt, a fost și este mereu în *top*, în zona cea mai înaltă a establishment-ului cultural (...). E suficient să-i privim poza publicitar-demonică de pe ambele coperti (!) ale acestui volum, pentru a înțelege că Mircea Cărtărescu nu este, nu are, la drept vorbind, de ce să fie *nemulțumit*".

● Într-un articol din „*Literatorul*” (nr. 4), *Coroana de flori de nap*, Fănuș Neagu polemizează cu N. Manolescu: „Izmenit în politica de dreapta, verdele bărbat care este dl Nicolae Manolescu îmi face onoarea de a mă declara naționalist (ceea ce și sunt) și de a mă așeza în capul unei liste de inși cu multă fantezie care atribuie lui Brâncuși câteva (17, și nu 40) sculpturi. Fals! Și ca să-l cităm pe dușmanul de viață al domnului Manolescu, am spune «minciună în falș». «*Literatorul*», pe care îl conduc și pe care el îl denigrează neconținut, a pus la dispoziție paginile sale tuturor specialiștilor în Brâncuși, să se pronunțe dacă acestea aparțin sau nu geniului de la Hobita. (...) Dl Brezianu, umărul de sprijin al dl Manolescu, a fost și d-sa rugat să ia parte. N-a dat urmare invitației. (...) Și n-aș fi luat creionul în mână ca să-i răspund, când toamna desfășoară seducții princiare, dacă dl Nicolae Manolescu n-ar fi întins arcul insultelor, plin ca totdeauna de neadevăruri veșnice și sprinten răspânditor de săgeți otrăvite. Inteligența de crainic al răului ni-l înfățișează pe

dl Manolescu ca pe un futurist încoronat cu flori de nap, pe marginea unei mocirle de fluturi vomăți de la masa boierilor unde nu găsește loc. De când îl știu, el rotește pe deasupra capetelor celor ce stau să-l asculte un bici postelnicesc! În ceea ce mă privește, el îmi mâzgălește soarta de câte ori i se ivește ocazia. Nu aș lua în seamă ființa lui răsărită în latifundii de mărar și nici plimbarea condelului pe lângă copita mâncătorilor de scaieți, dar mă irită stratul de spermanțet guvernamental cules de pe religii PAC și mutat fără rușine pe dogme liberale. Că fumează interese de fotoliu prezidențial (catindatul, se știe, a înregistrat, când a dat buzna spre Cotroceni, uscata cifră de 0,1% – ce orizonturi largi!) îl privește direct și personal, pe mine însă n-o să mă înece cu fumurile lui de pretins șef de opinie. (...) Pe dl Nicolae Manolescu un singur gând îl stăpânește: că el e jupânul deținător al adevărului și ocrotitorul internaționalismului elitist. La emisiunea culturală de la ProTV, unde este moderator, el dictează, cu brațul gândirii întins ocrotitor peste continente, că lumea trebuie să atârne de buzele lui subțiri și să nu-i încalce nici una din porunci. (...) Din defuncta lui profesie de critic literar, dl N. Manolescu ar fi trebuit să păstreze măcar o dâră din fericirea de a fi cinstit cu sine însuși. Unindu-se cu cei care la 1907 mi-au împușcat bunicii, N. Manolescu întinde spre mine, cu gânduri rele, o pușcă scoasă din panoplii prea bine cunoscute oamenilor demni din România. (...) Eu recunosc că sunt naționalist (nu delirant) și mă întreb de când nu mai e voie să-ți iubești țara, să fii mândru de memoria sângelui tău!? Dumneata, domnule Manolescu, care-ți acoperi rănile făcute de cnutul rusesc cu minciuni și te dai plin de farmec imperial, încălțat cu cipici de purpură de pe Târnavele Cordovanilor, vei fi crezând în nemăsurata-ți îngâmfare, că ai glonț de argint pentru toți cei ce se simt legați nezdruncinat de acest pământ. Viteazule în izmenili, dă-ți jos coroana de flori de nap și lasă vântul răcoros al toamnei să te dezmeticască".

□ La revista presei, *Diac-ul tomnatic și alumn* comentează cel mai recent număr din revista „Luceafărul”: „Din păcate, revista e împănată, pe ici-colo, cu articole nule și neavenite, ca *Sfârșit de vară* de Șerban Lănescu, în care freneticul autor își dă cu părerea despre mult mediatizata peliculă *Fratele trădat*, scrie pe un ton arțăgos și golănesc, textul nu merită atenție. La fel și temeneaua făcută de Marius Tupan «mărețului» om de cultură Călinescu (nu George, ci Florin), autor al «unei emisiuni de ținută» (?!), «moderator cu un dezvoltat simț al umorului, neaservit vreunui partid, căci e partizanul bunului gust și al bunului simț», «dotat și inspirat, subtil și cultivat».... «cunoscutul actor»... «are farmec și charismă», etc., etc. Iar dacă îndrăzniți să nu-l agreați pe saltimbanc, v-ați dat de gol – sunteți «național-comuniști». Sau cel puțin, așa crede aplaudacul Tupan". □ În seria polemicilor prilejuite de „Tezaurul Brâncuși”, Dan Grigorescu publică articolul *Sine ira*: „Îmi pare rău că mă simt obligat să repet o opinie pe care o înfățișam cu câteva săptămâni în urmă. Și anume că nu se va putea face lumină (dacă ne interesează cu adevărat să se

facă lumină) decât după ce lucrările puse în discuție – nu am înțeles bine dacă ele sunt 17 sau 40, oricum numărul lor e copleșitor și strânește un explicabil scepticism – vor fi supuse, una câte una, unei cercetări foarte calificate. E nevoie de un expert, adică de cineva care va fi avut posibilitatea să vadă foarte multe opere brâncușiene, mai ales dintre cele sculptate prin cioplire. (...) Continui să cred că singurele argumente ce pot fi luate în seamă sunt cele venite de pe urma unei analize întreprinse cu uneltele unui specialist care să știe să descopere semnătura artistului deopotrivă din morfologiile lucrărilor și, mai ales, în felul în care e lucrat materialul. Când are îndoieli în privirea atribuirii și datării unui manuscris, istoricul literar recurge la compararea lexicului, a formelor ortografice și sintactice, a caligrafiei din paginile descoperite cu cele din manuscrisele ce aparțin sigur scriitorului în cauză; de ce s-ar proceda altfel în cazul unei opere de artă? Altfel fundamentate, discuțiile rămân simple exerciții de retorică: eventual incitante, eventual amuzante, dar cu puține șanse de a se apropia de adevăr“. ■ Lucian Radu Stanciu revine cu **Brâncuși: «Iubirea» - O lucrare nou descoperită prefigurând «Sărutul»**, încheind cu umrătoarea notă: „Acest articol a fost scos din paginile gata de tipar ale revistei «Academica», numărul din noiembrie 1997, în urma presiunilor telefonice ale dlui B. Brezianu pe lângă redactorul-șef al revistei, dl Mircea Măciu, inclusiv intervenții la conducerea Academiei Române și la Secția de Artă a acesteia. Precizez că dl Brezianu nu a văzut niciodată această sculptură“. ■ Același Lucian Radu Stanciu semnează articolul **Manolescu, PNV-iștii și Brâncuși**: „Articolul incitator la represalii polițienești împotriva descoperitorilor unui Tezaur Brâncuși – scris de dl N. Manolescu este tras la indigou după cel al lui C.R. Constantinescu, care de altfel este și citat, fiind scris, ca și acela, la instigarea, bănuiesc, a lui B. Brezianu. Unele completări de argumente au fost preluate din aserțiunile nedovedite ale d-lor B. Brezianu și O. Barbosa, din emisunea PRO-TV din 18 septembrie 1999, «moderată» de dl N. Manolescu, emisiune unde nici unul dintre descoperitorii «Tezaurului» n-a fost invitat. Prin falsul ton de profet biblic și prin dizolvarea unui demers științific într-un delir politizat (protocronism, F.M.I., aoleu!), reiese că nimic nu urmărește N. Manolescu, în sensul adevărului. «Moderatorul» este aici străin total imperativului cercetării: *sine ira et studio*. Articolul său este doar o Plângere penală prealabilă, asemenea celui al lui C.R. Constantinescu, în speranța expresă că doar, doar, autoritățile de urmărire se vor autosesiza. Nu este dl N. Manolescu cel dintâi care caută să folosească brațul legitim al justiției pentru interese personale vindicative. Eu am mai primit amenințări însoțite de publicarea fotografiei mele în ziarul «Alianța civică» pe vremea când această organizație abia se organiza. Deranja atunci că am plătit o cruce pentru morții al căror sacrificiu le-a dat lor șansa să existe. Spre liniștea dlui Manolescu m-am adresat eu primul justiției. (...) Oricum, d-le Manolescu, nu vă voi chema în proces, fiindcă ați făcut în trecut multe lucruri bune pentru

cultura română (cel puțin așa mi-au spus protocroniștii urâți sincer de Dvs.) (...) Dl N. Manolescu subscris prin emisiunea de televiziune pe care a dedicat-o «Teazurului Brâncuși» descoperit, și mai ales prin pamfletul penibil **Cazul Brâncuși**, la manevra plină de ură a lui C.R. Constantinescu de a încerca să determine o represiune judiciară împotriva mea. Influențat sau nu, criticul literar recurge la iezuitismul lui *nomina odiosa*. El nu numai că nu m-a invitat la emisiunea «Scandalul Brâncuși» ca să mă pot apăra de acuzații, invocând pretextul că el, Brezianu și Barbosa sunt profesioniști în cultură și în Brâncuși, iar eu doar un biet amator în domeniul Brâncuși, refuzându-mi dreptul legitim la apărare (respectat formal până și în procesele staliniste). Mai mult decât atât, dânsul evită să-mi pronunțe numele, care i-ar murdări, vezi Doamne, cerul gurii și impune acest truc și lui Barosa și lui Brezianu care preiau încântați rafinata violenție. Așa că dl Manolescu «îmi tace numele», cum se exprimă *ad-literam* acest făuritor sau violator de limbă, dar nu evită să-mi pună toate etichetele infame: «prefer să-i tac până și numele: el este un veleitar și un uzurpator de titluri și funcții, specie destul de răspândită astăzi de profitori ai haosului din instituțiile de cultură». Prin această manevră detestabilă, de a arunca cu lături fără a pronunța numele odiat, care contrastează cu tranșantul «P.A.C.» de altă dată – N. Manolescu, își dovedește scăderile sufletești; el scapă astfel de riscul expres, risc pe care tot el constatare că îl paște pe mai curajosul C.R. Constantinescu: procesul de calomnie! (...) Dl Manolescu este unul dintre cei care decid autenticitatea unor opere de artă de patrimoniu universal PE NEVĂZUTE (!!!), datorită capacităților sale transcendente, hotărăște și soarta celor care au avut curajul să le lumineze. (...) Deși dl prof. univ. dr. Dan Grigorescu, membru corespondent al Academiei, a atras atenția că este total antiștiințifică expertiza după fotografii, PNV-iștii nu se lasă nici morți. Într-adevăr, când urâști o operă sau pe descoperitorul ei, sau amândouă – PNV-ismul poate fi o armă mortală, dacă dai de naivi. (...) Cu emfază, N. Manolescu își arogă calitatea de specialist în Brâncuși. Dacă nu în vârful priamidei, tot pe acolo: «N-oi fi eu cel mai competent în Brâncuși, dar tărăsenia protocronistă m-a pus pe gânduri». (...) În emisiunea televizată, B. Brezianu și N. Manolescu s-au prefăcut cu cinism că nu observă că «Eminescu» și «Laokoon» sunt sculpturi academice din ghips li nu sculpturi stilizate din marmură, doar ca să le «iasă pasiența» excluderii oricăror opere inedite făurite în România până în 1904. Au pretins că Brâncuși nu lucra în maniera «Columnei de marmură» (reprodusă în albumul *Luceafărul*); că toate lucrările din «Tezaurul Brâncuși» sunt «false», sunt de «bâlci», etichetă împrumutată de la marele PNV-ist C.R. Constantinescu. Or, este de necrezut că n-au observat că «Eminescu» și «Laokoon» nu sunt în manieră stilizată, că nu intră în criteriul de respingere propus de ei. (...) Pe 2 august 1999, la lansarea albumului *Eminescu*, la Muzeul literaturii, multe din sculpturi au fost duse la Muzeu pentru a fi văzute. Postul TVR 1 le-a filmat și

le-a dat pe post a doua zi. Aflat la lansarea cărții, B. Brezianu a fost rugat să vadă sculpturile și să ia cuvântul. A refuzat, dar nu s-a sfiit să creeze atmosferă sușotind: «cacealma!»“.

● Sub titlul *Frontiera Poesis rezistă*, Dan Mircea Cipariu consemnează în „Adevărul” desfășurarea celei de-a zecea ediții a unui festival patronat de revista sătmăreană „Poesis” – condusă de „excelentul manager cultural care este poetul George Vulturescu” – (evenimentul a avut loc în zilele de 23-24 septembrie). Au primit, cu acest prilej, premii de excelență Romul Munteanu, Ioan Miloș și Nora Iuga. Premiul pentru Opera omnia i-a revenit lui Alexandru Lungu. Distincția „Cartea de poezie a anului” le-a fost acordată Constanței Buzea, lui Constantin Abăluță și lui Gheorghe Grigurcu. Alte premii pentru poezie le-au revenit lui Ion Stratan, Călin Vlasie și Lucian Alexiu. Poeta basarabeană Irina Nechit a primit un premiu special. Premiul pentru debut: Andreea Dumitriu și Cătălin Lazurca. Premiul pentru critică: Gh. Crăciun, Gh. Glodeanu și Cristian Livescu. Iar Marin Mincu a primit un premiu pentru realizarea antologiei *Poezia română actuală*. Editurii Vinea i s-a acordat un premiu pentru serii și colecții definitive (*Ediții definitive/ Scriitori Români Contemporani. 1998-1999*). „Un moment de interes al acestui eveniment l-au constituit pledoariile legate de subiectul *Poetul și poezia în pragul mileniului 3*, unde scriitori și critici literari au încercat să identifice noua sensibilitate poetică, aflată între idolatria sau anatimizarea postindustrializării și a erei Internetului și a ciberneticii. Am reținut opinia deschisă, lipsită de prejudecăți, a profesorului Romul Munteanu, care a susținut eforturile scriitorilor de a căuta noi căi de inovare literară. Opiniile au fost contradictorii. Au existat păreri, unele uimitoare, conform cărora realitatea virtuală, Internetul, binefacerile tehnologiei nu trebuie să ne scoată din starea de până acum a ideii despre poezie și lirism. (...)/ În acest context, s-au desfășurat și lucrările comitetului de coordonare al Asociației Publicațiilor Literare și Editurilor din România (APLER), care a hotărât, printre altele, realizarea primei librării virtuale din România, în colaborare cu ITC, având adresa www.apler.ro.”

● În „Academia Cațavencu” (nr. 38), la rubrica „Munca cu cartea”, sub „semnătura” *Postmodern Talking*, este urmărită receptarea cărții lui Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc* (1999): „Pe mulți i-a enervat Mircea Cărtărescu, cu ultima lui carte. (...) Cartea îi calcă direct pe bățătură pe criticii importanți de dinainte de 1989, critici care și-au consumat cemeala, timpul, inteligența (câtă o fi fost) și veninul în foiletoanele adunate apoi în cărți (face excepție Nicolae Manolescu). Foiletoane pe care astăzi nimeni nu mai dă doi bani [N.B.: este atacat Eugen Simion – cu volumul IV din *Scriitori români de azi*]. Și după ce-i supără pe critici, Cărtărescu îi supără pe scriitori. Scriitorii fiind niște ființe orgolioase, judecă o carte de genul acesta după cât de mult spațiu i se acordă, iar apoi, după cât de importanți sunt în comparație cu ceilalți. Nu mai vorbesc de cei cărora nu li se dă nici o atenție. Iar lista cu

aceștia din urmă e lungă cât o zi de post. Așa că, părerea noastră, făcea mai bine poetul să se apuce de pescuit sau de cultivat ogoarele patriei, ca Dinescu, decât să-și bată singur cuie în talpă”.

● În „Luceafărul” (nr. 33), Ion Crețu scrie despre un recent volum al lui Marius Tupan, *Rătăcirea Domnului (Textul care concurează povestea)*: „Marius Tupan este un autor al cărui prestigiu literar se sprijină pe o operă bogată atât cantitativ, ca număr de titluri, cât și ca genuri abordate (schife, povestiri, romane, teatru). (...) Cu *Rătăcirea Domnului* (Fundatia «Luceafărul», 1999), Marius Tupan pășește pe un teren deminat din punct de vedere politic (altele sunt vremurile!) însă nu mai puțin riscant, miza, identică pentru orice creator, opera de calitate, fiind la fel de mare, de tiranică. (...) Marius Tupan exploatează, pornind de la un element neobișnuit – o moarte aparentă (catalepsie) – o întreagă lume aflată într-o emietare morală lentă. Temporal vorbind, ne aflăm de partea post-decembristă a baricadei politice”. □ Ioan Stanomir comentează volumul lui Alexandru Duțu *Ideea de Europa și evoluția conștiinței europene*: „Imaginea Europei proiectată de Alexandru Duțu nu are nimic în comun cu stahanovismul inversat al integrării comunitare. Mai mult decât o realitate economică, Europa semnifică pentru Alexandru Duțu o realitate culturală: legatul profesorului Alexandru Duțu este articularea unității europene prin recuperarea unei dimensiuni a sacrului, cimentând această comunitate imaginară a continentului”. □ Adam Puslojic este prezent în sumar cu o pagină de poezie: *Departe e Serbia* – „Departe este Serbia! Încă o țară/ la ieșirea lină din lumina boreală/ în care inima-mi bate spre afară/ când omiul cade și nu se mai scoală.// Departe-i Serbia, dar mereu vie/ este și eu nu pot să mor visând/ cum hienele neamului, din colivie,/ mârâie la mine și mușcă cântând.// Bate toba. Ne cheamă frontul descuiat/ spre vest și moartea ne soarbe din halbă./ În loc de un clopot – biserica mea albă/ acum poartă un rug tot mai înflăcărat.// Dragostea devine doar o amintire.../ din ceruri unde n-am fost niciodată./ Serbia-i tot mai departe. O sclipire/ de stea ce dispare, un surâs de fată”. □ Marius Tupan realizează un interviu cu Marian Popa: „*Mie-mi sunt indiferent opiniile altora despre mine. Indiferența mea are poate natura unei invalidități, dar recunosc, în același timp, că sunt incapabil să urăsc*”. M.P.: „Eugen Barbu a fost alibiul salutar al impostorilor și trântorilor deghizați în scriitori omologați oficial, care și-au putut disimula grație lui micimea și debilitatea artistică, probată uneori și peste hotare. (...) Dacă Eugen Barbu va rămâne în manualele școlare? Probabil că nu. Depinde de cine face manualele. Or, autorii de manuale nu sunt cu necesitate și exponenți ai bunului simț. (...) S-ar putea, deci, ca Eugen Barbu să nu rămână în manualele școlare. Dar va rămâne în conștiința literaturii”. □ Ștefan Dumitrescu semnează un text polemic, *Creatorul din provincie*: „Cu ani în urmă mi-am propus să mă aplec asupra acestei realități cumplite care este chiar această «cloacă literară», să-i spun așa, pentru că această cloacă este de fapt

acel factor care-l asasinează pe scriitorul care locuiește în provincie. (...) Care sunt cauzele care fac să se întâmple așa? O să încercăm să dăm un răspuns într-un articol viitor. Deocamdată este bine că am semnalat această realitate cumplită. Poate cineva de sus citește acest articol! Ceea ce nu prea credem! Și așa, în mod normal, odată cu România, trebuie să se prăbușească și spiritele ei cele mai sensibile!”.

29 septembrie

• N. Manolescu publică în „România literară” (nr. 39) un editorial intitulat **Cazul Brâncuși**: „Polemica iscată în ultima vreme în jurul paternității lui Brâncuși asupra unui număr de sculpturi necunoscute specialiștilor este semnificativă și dincolo de miza (enormă!) a stabilirii adevărului. Încă o dată observăm cum dispute ce s-ar cădea să fie stiințifice deraiază în delir naționalist. Frizând, la limită, impostura. Deloc întâmplător, printre susținătorii paternității îi regăsim pe câțiva dintre protocroniștii de odinioară. Ca istoric literar ce mă pretind, am fost alarmat tocmai de prezența în arenă a unor oameni binecunoscuți pentru fanteziile lor dubioase, cum ar fi aceea a asasinării lui Eminescu de către o cabală liberală, cu perfidul aport al lui Maiorescu. N-oi fi eu cel mai competent în Brâncuși, dar tărășenia protocronică m-a pus pe gânduri. Cât despre personajul principal din toată această poveste, prefer să-i tac până și numele: el este un veleitar și un uzurpator de titluri și funcții, specie destul de răspândită astăzi, de profitor al haosului din instituțiile de cultură. Aș minți, apoi, dacă m-aș arăta foarte uimit de cauționarea de către revista «Literatorul» și de dl Fănuș Neagu a unei farse ce poate deveni periculoasă. Invocarea beneficiului spiritual pe care națiunea l-ar avea de pe urma «ineditelor» lui Brâncuși și condamnarea ca răi români a celor care se îndoiesc țin de același tip de argumentare ideologică păgubitoare nu numai pentru istoria intelectuală, dar chiar pentru prestigiul nostru național. Din fericire, grosolana și imorala campanie de îmbogățire pe căi ilicite a patrimoniului brâncușian (și, firește, românesc și mondial) a primit o replică promptă din partea d-nilor C. Stănescu și C.R. Constantinescu în ziarul «Adevărul». Apelul lor, absolut necesar, la calm și la circumspecție științifică i-a adus aproape în pragul unui proces de calomnie. Despre cel de intenție, ce să mai zic. El este, oricum, la modă. A solicita dovezi și probe a devenit, în zilele noastre, insuportabil pentru unii./ Trebuie să spun că astfel de dovezi și de probe există: dar nu în favoarea, ci împotriva tezei conform căreia sculpturile cu pricina, datate de «descoperitorii» lor între 1897 și 1904, și, cu o excepție ori două, văzute de noi, ceilalți, doar în fotografii, ar aparține cu adevărat tânărului Brâncuși. Se știe că Brâncuși, pasionat de arta fotografică, a avut plăcerea și grija de a-și fotografia singur lucrările. A fost publicat și un album cu aceste fotografii admirabile. Lucrările care ni se propun acum ca fiind opere ale sale de început nu sunt nici menționate de vreo sursă din epocă,

nici fotografiate de autorul lor. Brâncuși era totuși prea scrupulos ca să le treacă sub tăcere. Fapt e că nu le pomeneste nici chiar el vreodată și, cum arătam, nu pune ochiul aparatului pe ele. (...) DI Barbu Brezianu (neconvins din capul locului de autenticitatea «ineditelor») a prezentat, în emisiunea mea de la ProTV, unde l-am invitat, o fotografie, făcută de Brâncuși, înfățișând un cap de copil, pe dosul căreia sculptorul a scris cu mâna lui, în franceză: «prima operă în marmură». A notat și data: 1907. De ce să fi mințit artistul, împingând anul în care începea să lucreze piatra atât de departe de acele 17 ori 40 (dacă nu cumva ar trebui însumate) sculpturi abia astăzi aduse la cunoștință publică, din care majoritatea ar fi în piatră? Nu este nici un răspuns serios la această întrebare. (...) Nu moliciunea formelor ori naivitatea tratării mi se par cele mai caracteristice: din contra, prezența inexplicabilă, încă din ultimii ani ai secolului trecut, în opera brâncușiană a unor motive și rezolvări pe care le credeam apanajul maturității depline. Ce straniu e bunăoară să vezi că în 1899 el imagina un *Sărut* în același fel, dacă nu la fel de stilizat ca acela la care a revenit de zeci de ori între 1907 și 1945! (...) E ca și cum Brâncuși tânărul l-ar imita nefericit pe Brâncuși adultul. (...) Ar fi să ne închipuim că Eminescu ar fi scris, înainte de 1866, o *Glossă* și un *Luceafăr* mai naive, dar comparabile cu cele târzii, făcând apoi pasul înapoi la poezia în manieră Alecsandri-Bolintineanu de la «Familia», ca să le rescrie, în fine, cu tot geniul pe cele dintâi. Absurd. Istoria literaturii, ca și a artei, nu cunoaște o astfel de curbă creatoare./ Nu pot încheia fără să pun întrebarea cea mai grea din toate: cine și în ce scop a făurit sculpturile cu pricina? Sunt ele banale imitații după Brâncuși ale vreunui tardiv artist amator? Ori sunt falsuri făcute cu bună știință? (...) Naționaliștii noștri, dacă sunt sinceri, ar trebui să știe că nu se glumește cu astfel de lucruri”. □ Cronică literară a lui Gabriel Dimisianu are ca obiect noul roman al lui Augustin Buzura, *Recviem pentru nebuni și bestii* (1999). Într-un preambul, criticul salută apariția unor ample construcții epice ale lui N. Breban și D. Țepeneag, formulând apoi considerații privitoare la receptarea de primă instanță a *Recviemului...*: „Primii comentatori ai *Recviemului pentru nebuni și bestii* au întâmpinat cartea ca pe un eveniment al literaturii din ultimii ani și al vieții noastre literare. (...) În parte aceste reacții se explică prin lungul interval lăsat neacoperit de prozator între cartea sa anterioară (*Drumul cenușii*, 1988) și cartea de față. Cu toate impedimentele, Buzura izbutise, înainte de 1989, să fie prezent pe piața literară aproape ritmic, la 3-4 ani cu un nou roman, ceea ce nu i s-a mai întâmplat după '89, când atâta vreme nu a mai dat nimic. Lunga tăcere a importantului prozator a intrigat, iar revenirea sa «în forță» nu se putea să nu stârnească ecouri./ Până la «revenire» s-a bătut însă multă monedă în legătură cu motivele absenței (retragerii?) lui Augustin Buzura din competiția literară postdecembristă” (*Nici învins, nici învingător*). □ Gheorghe Grigurcu comentează admirativ volumul *Discursul anilor '90* al lui Mihai Zamfir (*Un antiideolog*). Solidarizându-se cu ideile

autorului comentat, criticul îi invită la o discuție în contradictoriu pe simpatizanții stângii, cu trimitere specială la Ion Ianoși: „Contraargumentele noastre se văd acum substanțial îmbogățite de paginile sobre, clare, convingătoare ale d-lui Mihai Zamfir, care alcătuiesc un excelent conspect al criticii comunismului. Infrastructura lor de atentă documentație le acordă un aer inebranabil. Am recomanda lectura lor tuturor celor atrași de problemă, atât cititorilor scutiți de preconcepții totalitare, cât și – de ce nu? – nostalgicilor ideologiei, în speranța că aceștia își vor conștientiza impasul. Iar dacă vor încerca a-și susține tezele în continuare, am fi interesați de reacția lor, în primul rând de replica pe care ar putea-o da acel «aristocrat» al posturii ideologice, care e autorul *Ideilor inoportune*, argumentației atât de pregnante a lui M. Zamfir”. □ La „Cronica edițiilor”, Z. Ornea analizează atent lucrarea *România în al Doilea Război Mondial. 1934-1945* (Editura All) a istoricului Dinu C. Giurescu, reverențios pe ansamblu, dar cu delimitări importante: „Date fiind aprecierile integral favorabile lui Antonescu și politicii sale, apare aproape ciudată afirmația autorului nostru potrivit căreia «actul de la 23 august 1944 a fost singura soluție rațională și viabilă în condițiile date». E singura judecată când Antonescu e dezavuat implicit, dar nici acum explicit și decis. Îndrăznesc să cred că dl Dinu C. Giurescu nu are dreptate în aproape toate considerațiile sale favorabile față de Antonescu și regimul său. Împărtășesc acele opinii, deloc singulare, potrivit cărora Antonescu și-a asumat o misiune care l-a depășit mereu” (*Un moment tragic în istoria României*). □ Dorin Tudoran îi răspunde din nou, polemic, lui Michael Shafir, într-un articol intitulat *Mimoza și olița*: „Domnul Michael Shafir se înșală când consideră («România literară», nr. 36/1999) că s-ar afla «în poziția domnului Jourdain». Dacă acesta din urmă a devenit celebru fiindcă nu știa ce comite, dl Shafir știe foarte bine ce face, de când a declansat, mai an, vânătoria de vrăjitoare antisemite. În *Reabilitatul*, dl Shafir refuză încă o dată să discute la obiect și renunță, din nou, la politologie spre a se dedica, de data aceasta, intrigologiei. În căutare de aliați pentru ceea ce nu a putut produce până acum nici o dovadă (antisemitismul «României literare» și rinocerizarea unor Nicolae Manolescu, Mihai Zamfir și Dorin Tudoran), dl Shafir mă acuză că în persoana celui numit reabilitologul Sforărici Arvunescu («România literară» nr. 33/ 1999) l-aș fi plasat pe dl Vladimir Tismăneanu. În afara faptului că, asemeni lui Sforărici, dl Tismăneanu locuiește într-o capitală, e greu de înțeles ce asemănări convingătoare a găsit dl Shafir între Arvunescu și dl Tismăneanu. «Perspicacitatea» dlui Shafir care mă face să mă întreb cum de nu a recunoscut-o Domnia-sa și pe dna Doina Cornea (ori chiar pe Maica Tereza) în rândurile în care vorbesc despre profetologul Silviu Brucan? (...) atunci când i-a publicat dlui Shafir în «Sfera politiciii» acuzațiile aberante ce au declanșat această indecent de lungă polemică nu i-am reproșat nimic dlui Tănase, nu i-am trântit telefonul în nas. Am rămas în cele mai cordiale relații, ne-am văzut la Washington și la

București etc. Mă întreb cum ar fi reacționat dl Shafir față de dl Tănase dacă acesta din urmă mi-ar fi publicat în «Sfera politicii» un articol de mizeria celui de care s-a învrednicit să-l semneze acum un an dl Shafir?/ Ar mai fi câteva detalii în textul dlui Shafir căroră le-aș putea răspunde. Numai că ele sunt chiar sub nivelul intrigologiei. Ce interes pot prezenta, de pildă, pentru cititorii acestei reviste, obsesii de midinetă materializate în replici indicând numărul fluctuant de prietenii al preopinenților, discuțiile lor privind obținerea unui post ori al altuia, graficul relațiilor între ei etc.? Sau ce relevanță ar avea, iau un exemplu aiurea, pentru cititori informația că nu știu cine a plecat la psihoterapeut împreună cu cel mai bun prieten și s-a întors de acolo căsătorit cu soția acestuia din urmă? Ce legătură pot avea asemenea lucruri cu discuția în cauză? Deși «condamnat definitiv» (probabil, în așteptarea execuției, nu?) de antisemitism, aș continua să aduc probe, «cu o curioasă înversunare», în sprijinul verdictului. Condamnat pe baza căror probe? Condamnat de cine? De dl Shafir, care, trăgându-și pe cap «olița politologică», se visează mare cavaler al nu știu cărui Ku Klux Klan internaționalizat și itinerant? (...)/ Cât privește gestul Domniei-sale de a mă compara nu doar cu dl Corneliu Vadim Tudor, ci chiar cu criminalul de război Joseph Paul Goebbels, fără a aduce vreun argument în favoarea acestui demers, nu cred că așa ceva poate fi rezolvat într-o polemică dusă în paginile unei publicații”.

30 septembrie

● Nicolae Breban își continuă, în editorialul din „Contemporanul – Ideea Europeană” (nr. 37), considerațiile despre revizuirea valorilor și „oportunism” (începute în numărul anterior): „*Oportuniștii de școală nouă* – universitari sau simpli veleitari literari – s-au gândit că perioada post-revoluționară e prea nimerită pentru o bună trambulină socială și încearcă, cu coatele și cu dinții, folosindu-l pe sârmanul Goma ca berbece la orice, să lege răsturnarea radicală politică și instituțională de o necesară și urgentă răsturnare a valorilor literare. În aceasta, printre altele, ei seamănă cu unii dinozauri culturali ai emigrației culturale române – precum Petru Dumitriu (ce o face explicit!) și Monica Lovinescu (ce o face implicit), care egalizează grosolan și tendențios cele câteva niveluri ale culturii române sub comuniști ignorând voit quasi-liberalizarea ce a urmat stalinismului, ignorând încă o dată faptul remarcabil că dictatura ceaușistă, în ciuda presiunilor ei brutale sau viclene, nu a reușit să extirpe din câmpul creației comentariului critic literar criteriile reale de valoare instalate în deceniul șapte. După cum se știe, confuzia este terenul predilect în care mișună «pretendenții la adevărul literar» – confuzia între marasmul politic și starea culturii sub dictatură! Nu întâmplător, cei mai aprigi adepți ai «noilor ierarhii» sunt și cei care n-au publicat cărți – nici înainte și nici după '90 – sau sunt, în cel mai bun caz, autorii modești ai vreunei broșuri – culegeri de articolașe sau al vreunui volumaș de poezii mai mult sau mai puțin insipide.

Cazul emblematic este – dacă mi se permite să citez un nume – al universitarului Ion Bogdan Lefter, personaj altfel simpatic care, în orice prestigioasă universitate occidentală, ar fi exclus de la catedră din lipsă de lucrări. Ca și Monica Lovinescu, unul din mentorii d-sale, ca și soțul ei, V. Ierunca, au debutat abia în România după 60 de ani. (...) Așijderea dl. Lefter sprijinit de vreo două decenii pe un mic volumaș de versuri ne dă tuturora lecții de patriotism cultural, organizează uniuni ale scriitorilor «profesioniști» – iată, ca amuzament, cum poate fi răsucit un termen: profesioniști sunt cei care nu scriu, nu publică, iar «neprofesioniști» sunt ceilalți ce-și riscă numele pe copertile unor ample monografii sau romane!! – răstoamnă (mai bine zis vrea!) ierarhii, încercând mereu – lucru ce-l făceau și comuniștii sau fasciștii! – să corupă adevărul estetic cu cel politic sub pretextul indignat al «adevărului»). Ceea ce n-au știut redactorii aceluși penibil număr al «Dilemei» unde era atacat mitul eminescian sub pretextul dreptului de a interpreta critic un clasic și ceea ce nu știu, sau se prefac a ignora cei ce mânuiesc aprig săbiuțele «noilor valori» este faptul, extrem de elementar de altfel, că lumea literară este o lume închisă, în care se pătrunde greu și în timp, formată din specialiști ai domeniilor și, ca și în lumea cercetării fundamentale științifice, cuvântul de ordine, dreptul la opinii radicale și care se referă la valori constituite nu-l are oricine. Altfel, la ce ar folosi revoluția din '89? Oare stalinismul românesc n-a început tocmai cu «noile ierarhii», care se voiau expresia adevărului social (sau de clasă), n-au fost oare încetățeniți – atunci, cu poliția! – «noii critici», alde Novicov, Vitner, Șelmaru și, dacă-mi aduc bine aminte, dl. Kahn, ce semna sub pseudonimul Ov. S. Crohmălniceanu, care, cu o rară senzualitate sadică literară, nu numai că au eliminat marile nume ale literelor romane de la Maiorescu la Blaga, dar au instalat și suspiciunea asupra valorii estetice în sine! Oare nu seamănă actuala «campanie» pentru o nouă ierarhie literară cu... cealaltă campanie, ce a vrut să aneantizeze *nu* numai tradiția modernă a culturii *noastre*, dar și să clatine reflexul fundamental față de valoare?! Oricum, în acest secol politic și corupător, noi suntem împotriva oricărui tip de «campanie» în câmpul valorii, zonă a profesionalismului înalt, a consecvenței în vocație, a respectării tradiției și a prestigiului adevăraților creatori de valori”. □ Ioan Buduca publică articolul *Vîitelul de aur*: „Rasele nu mai sunt biologice cam de pe vremea războiului grecilor cu perșii. Dacă a rămas substanță rasială în lume, nu în sânge a rămas. S-a conservat, totuși, prin transformare. A devenit omogenitatea mentală. Substanța mentalului e dată de miturile devenite principii comportamentale. Spirituală, în cazul Indiei. Războinică, în cazul Japoniei. Negustorească, în cazul evreimii. Cheia istoriei e dată mai întâi de mișcările vitale ale raselor biologice, apoi de expansiunea naturală a mentalităților. Războinicii tind să-și împlinească destinul prin cuceririle teritoriale aducătoare de glorie, în vreme ce negustorii descoperă mai apoi puterea banilor și gloria de a-i subordona pe războinicii zeului financiar.

Europa a cunoscut o castă în care spiritualul, războinicul și negustorescul se împleteau, așa-zișii templieri. N-a durat pentru că monopolul spiritual era deja cucerit de Papalitate (dar și divizat între Occident și Bizanț), iar cel al războiului era în mâinile monarhilor creștini. Cu toate acestea, episodul templier nu a rămas fără urme. Utopia unei caste care să armonizeze cele trei mentalități, spiritualul, războinicul și negustorescul, a lucrat în istorie până la revolta Germaniei hitleriste împotriva acestei tradiții. Hitler a redus tradiția templieră la imaginea ei negustorească și a pornit războiul împotriva reglementărilor financiare ale lumii, considerându-le complot mondial al evreilor. La ora aceea, tradiția templieră reușise să preia monopolul războinic al monarhiilor, dar nu reușise să pună mâna pe monopolul spiritual, aflat încă în mâna Papalității (care, de altfel, a mizat pe victoria lui Hitler). În ce afacere ne aflăm azi? Monopolul spiritual al lumii s-a făcut țândări. Bolșevismul e mort. Catholicismul agonizează. Nihilismul e în floare. O rasă mentală nu se poate impune numai prin jocuri negustorești. Miturile războinice mai funcționează doar împreună cu mitologia naționalistă. Lumea e condusă de zii finanțelor, dar e o lume unidimensională. Îi lipsește principiul spiritual în virtutea căruia pulsiunea războinică a speciei s-ar putea devota unei opere istorice fără agresivitate animalică. (...) Constatarea faptului că două din castele unei rase glorioase ne lipsesc, cea spirituală și aristocrația războiului, ne-ar îngădui acest anunț apocaliptic: am ratat vocația noastră rasială! noi, occidentalii, care va să zică. Dar dacă omogenitatea noastră mentală a însemnat doar atât: vocație pur intelectuală?! Dacă ar fi însemnat doar atât, de ce am mai răspândit Evanghelia și de ce am civilizat câteva continente? Istoria o scriu învingătorii, știm prea bine. Dar ce ascund ei prin propaganda lor? Și cât timp poate fi ascuns un fapt în istorie? Surprizele sunt năucitoare, uneori. Acum, după 200 de ani, a început să se afle că gloria revoluției franceze e falsă. A fost lovitură de stat. Au trecut mai bine de 60 de ani de la izbucnirea celui de-al doilea război mondial și abia acum se află că Hitler a făcut demersuri diplomatice stăruitoare ca să-l evite. A propus Angliei de nenumărate ori negocierea intereselor comune. Iar Anglia a răspuns finalmente instigându-i pe polonezi să apere Danzing-ul cu orice preț (deși știau mai bine ca oricine altcineva ce nedreptate s-a făcut la Versailles, când acest oraș cu populație germană în proporție de 95% a fost dat cadou Poloniei). (...) Care ar fi așadar mărturia ce ne este ascunsă? 1. Că Germania ieșise din sistemul financiar internațional. 2. Că acest lucru a fost adevărata cauză a războiului. 3. Că Anglia a provocat criza poloneză ca să producă un pretext credibil pentru intrarea sa în război contra Germaniei. Vezi Yalta, unde, după război, Polonia e dată cadou celuiilalt agresor al polonezilor, Stalin. (...) Dar fapt este că la începutul anului 1934, Congresul Mondial Evreiesc declară război economic Germaniei. Azi s-ar numi embargo. Nimeni să nu vândă nimic Germaniei! Nimeni să nu cumpere nimic din producția Reichului! De ce? Hitler nu dăduse încă legi antievreiești. Le va da abia în 1935. Și

atunci? Unde s-a mai pomenit să previi un efect prin tactici care de fapt îl provoacă? (...) Războiul comercial contra lui Hitler urmarea, de fapt, să amenințe Germania cu o izolare care să o sărăcească și mai mult (avea deja 6 milioane de șomeri) astfel încât prin, acest șantaj, să i se impună o conduită mai rezonabilă față de evreii din Reich. Se simțeau amenințați de ideologia naționalistă a noului cancelar. Dar ce motive serioase ar fi avut șeful naziștilor să-i persecute? Aveau o muscă pe căciulă? Aveau. Au contribuit la înfrângerea Germaniei în primul război mondial. Ca evrei? Nu ca evrei, ci ca bolșevici, ca social democrați, ori ca sindicaliști revoluționari. Ei organizaseră grevele din industria de război al celui de-al doilea Reich într-un moment-cheie al războiului în scopul de a duce situația politică a imperiului în pragul revoluției marxiste. (...) Dar e vorba cu adevărat de evreime ca evreime, ori e vorba de o clasă socială a societății germane în interiorul căreia evreii erau lideri politici? Dar dacă ar fi fost vorba numai de o problemă de politică internă a germanilor, de ce a simțit Congresul Mondial Evreiesc că e de datoria lui să intervină? Căci e limpede că acest Congres nu s-a declarat apărător al proletariatului. Și așa ajungem la pasul cel mai prăpăstios. Mai înapoi, e prăpastia revoluției marxiste și a celei leniniste. În ce afacere ne aflăm cu această revoluție? Hitler era convins că marxismul, leninismul și stalinismul sunt măști ale unei conspirații de globalizare a afacerilor și a puterii finanțelor evreiești prin deznaționalizarea jocurilor economice-financiare, ceea ce ar reveni la desfacerea barierelor protecționiste ale economiilor naționale. Întrebarea e dacă avea această convingere și înainte de declararea embargoului comercial contra Germaniei, ori abia această decizie l-a împins spre o asemenea concluzie. (...) În pofida tuturor aparențelor, este limpede că numai două popoare nu ar fi putut înfăptui miracolul economic hitlerist; germanii înșiși și japonezii. Ei, bine, și celelalte? Celelalte au pierdut și elitele spirituale și casta aristocrației războinice. Au rămas negustorii. Iar la negustorie, ca la negustorie; cel mai bogat este cel mai tare! Dacă globalizarea era o soluție economică necesară, din această cauză devenise necesară. O Germanie naționalistă și o Japonie imperială n-ar fi putut reconstitui – pentru uzul altora – casta spirituală și elita războinică a națiunilor. Istoria a dat toată apă la moară negustorilor începând din clipa când popoarele Occidentului au uitat rolul celor două caste din vârful ierarhiei sociale. (...) Elitele creștinismului – așa cum sunt ele azi, slăbite, mediocre – n-au înțeles critica instituțiilor creștine și a moralei impuse de ele. Nietzsche critică acest creștinism instituțional în numele Răstignitului și a valorilor vieții. Morala creștină nu e și moralitatea de pe cruce, spune el, pentru că nu mai este eroică, pentru că nu se mai adresează măreției virile a omului, ci slăbiciunilor sale feminine. Pe scurt, acest Anti-Pavel de la finele crizelor majore ale creștinătății (căci secolul nostru n-a mai fost creștin) spune așa: dacă eroism nu e, nimic nu e! Dragostea, da! Dar ați uitat să spuneți *da* și eroului din voi. (...) Unde e supraomul din voi? Unde e Răstignitul din voi?

Acela a știut să moară ca zeul Dyonissos, din dragoste de viață. Iar voi? Voi ați învățat confortul, minciuna, lamentația. V-ați întors la Vițelul de Aur. Vai vouă! Căci supraomul va veni și vă va da rușinii!”.

[SEPTEMBRIE]

● Nr. 9 din „Apostrof” este unul special *Din pivnița lui Kafka în mansarda lui Cioran* – cu un amplu *Dosar Cioran* realizat de Ion Vartic, care semnează și un eseu montaignian despre *ruptură* („ruptură de cei foarte apropiați, de ceilalți cu atât mai mult, de țară, de seminția ta, de lume în genere, de orice nu este ființă egoistă, autistă, solitară a creatorului – la Cioran ruptura de toate e perpetuă, constantă, fie că o provoacă mereu și o întreține, fie că, originar, i-a fost provocată în afara voinței sale”) și despre *pierderea paradisului terestru*, ca și despre izolarea în turnul de fildeș (*mansarda*, „Bildungszimmer semnificând ruperea de realitate pentru a se dedica scrisului”): „spre a fi un gânditor privat: nevoia de mansardă se accentuează progresiv la Cioran, precum nevoia de vizuină la Kafka”. Ion Vartic discută aici *Caietele* lui Cioran: „Dintr-o mansardă a pământului, «avortonul elegiac» desfășoară o nervoasă gesticulație de provocare, nutrită de «această poftă de a proclama», poftă de «discursuri mute pe care le țin unor mulțimi imaginare», cu un anume demonism și accese de megalomanie apocaliptică... În dorul dez-nașterii, Cioran se regăsește, arhetipal, în Iov, acela care îi reproșează nașterea Persecutorului ceresc. (...) Minunatele mansarde pariziene n-au putut face – în cazul cățărătorului Cioran – «dintr-un Iov o veveriță balcanică». Însă nemaiputând fi naiv, profund organic, precum arhetipul, Cioran rămâne, cum singur se definește, «un Iov anemiât», un avorton elegiac, adică sentimental, în sensul schillerian al cuvântului: «Când ai pierdut totul, elegia slujește de speranță». □ La rubrica semnată *Praetextatus* este comentat un număr din suplimentul săptămânal al ziarului „România Liberă”, „Aldine” (nr. 180 din 11 septembrie 1999), fiind amendată mitizarea (sub semnătura lui Zahu Pană a) figurii lui Zelea Codreanu. Unei fraze (citate din articolul amintit) precum „De pe înaltul său soclu a coborât marele Nae Ionescu, pentru a-l cunoaște [pe Căpitanul Zelea Codreanu] și a sfârșit prin a-i fi alături, urmat de pleiada de aur a elevilor săi, Mircea Eliade, Emil Cioran, Petre Țuțea, Constantin Noica și alții” i se dă astfel următoarea replică: „Nae Ionescu, profesor celebru și plagiator ordinar, a vrut să se răzbune pe regele Carol al II-lea și, pentru asta, s-a folosit de Mișcarea Legionară ca de o forță de atac și șantaj... Într-adevăr, el i-a atras după el spre legiune pe studenții săi străluciți. (...) Eliade, Cioran, Noica (...) au avut, într-adevăr, o contribuție teoretică de factură legionaroidă în presa anilor '30. În străinătate, Eliade și-a ascuns trecutul și a negat că ar fi scris *De ce cred în biruința Mișcării Legionare*. El n-a explicat niciodată amestecul său în ideologia legionară, nu a precizat niciodată dacă mai crede sau nu în ideile extremiste afirmate în anii 1935-1940. Dar felul cum a evitat

orice discuție clară despre trecutul său politic dovedește nu numai că îi era frică de consecințe, ci că nu mai vroia să aibă nimic de a face cu ideile în care crezuse în anii '30. Faptul că legionarii și-l revendică astăzi, ca pe unul care ar fi rămas de-al lor până la capăt, este un abuz. Noica a intrat în Mișcarea Legionară în 1938, ca reacție la felul nedemn în care a fost asasinat Codreanu de către reprezentanții statului de drept. (...) Acest «act de participare» al său s-a încheiat în 1940. A-l anexa azi legionarismului, ca și când Noica numai asta ar fi făcut până la moarte, este aberant. În sfârșit, Cioran a avut, între 1933-1941, suficiente articole politice extremiste. Fără să fi fost vreodată înscris – ca Noica – în Legiune, a crezut că Garda de Fier este instrumentul cel mai potrivit prin care România poate fi transformată într-o țară dinamică, modernă, europeană. Cioran s-a dezmeticit complet în timpul războiului, cel mai târziu în 1945. (...) El a cerut, explicit, ca oricine vorbește despre fostele lui idei politice de tinerețe să precizez că și-a schimbat convingerile: «nimeni, mă înțelegi, *NIMENI* nu are dreptul să se folosească de afirmații vechi fără a ști poziția mea de acum» – a declarat filosoful în 1990”. Eliade, Cioran și Noica au fost – conchide redactorul de la „Apostrof” – „implicați în extrema dreaptă a anilor '30. *Cazul* lor este dramatic atât prin naivitatea implicării, cât și prin consecințele nefaste pe care le-a atras aceasta (...) atât asupra tinerei intelighenții interbelice, atât asupra întregii Românii, cât și asupra propriilor lor biografii de după război. Ei nu pot fi apărați – ci doar analizați – pentru *temporara* lor implicare în legionarism. Dar ei trebuie și merită să fie apărați în raport cu foștii lor camarazi legionari care și-i revendică în mod abuziv, ca legionari eterni. Nu-au fost, s-au dezis de legionarism, s-au schimbat”.

● În nr. 23 din „Vineri”, supliment al revistei „Dilema”, se publică – în traducerea Doinei Jela-Despois – un fragment din eseul polemic al lui Edward Behr, *O Americă înfricoșătoare*, în curs de traducere la Humanitas (*Universități și maccarthysm*, cu o critică virulentă la adresa corectitudinii politice). □ În deschiderea dosarului tematic dedicat, în acest număr, bricolajelor, Mircea Vasilescu face o recapitulare ironică a vieții culturale din România postdecembristă (*Rețete de criză – improvizatie pentru bricolă*): „De zece ani, cultura e în criză, lumea intelectuală e dezbinată (de politică, de interese, de bani etc.); bugetul e sărac; critica literară nu mai e ce-a fost, nu mai are autoritatea și prestigiul de odinioară; nici unii critici literari nu mai sunt ce-au fost, chiar dacă în timpul liber se mai ocupă cu critica literară (...); teatrele sunt încă ale statului (cele mai multe), dar statul se dezinteresează de ele, ceea ce nu-i împiedică pe actorii foarte buni să bricoleze teatre în subsoluri și să aibă succes; se fac două-trei filme pe an; nu e clar dacă în vremea comunismului am trăit «într-o Siberie a spiritului» sau «am rezistat prin cultură», problema e încă în dezbatere prin gazete, de-abia după aceea ne vom liniști și se va găsi cineva care să scrie o «istorie a culturii românești în anii comunismului» sau, mă rog, ceva asemănător (acum când să mai scriem,

Doamne, iartă-mă, și cărți?); tot neclar e și ce trebuie să facem cu colaboraștii, cu cei «clasici», gen Călinescu, Sadoveanu, Arghezi, Vianu: să-i înfierăm citindu-le cărțile sau să le citim (inevitabil) cărțile înfierându-i?; și multe alte cestiuni arzătoare, fără de care, în sfârșit, nu se poate; cu colaboraștii contemporani sau clasici în viață nu trebuie să facem nimic, ei se descurcă – în continuare – singuri, chit că nu le mai citim cărțile; a apărut, ce-i drept, o *Carte albă a Securității* cu și despre scriitori și artiști, dar nu suficient de albă, nu impecabil de curată (...); cu scriitorii din exil s-au mai rezolvat unele probleme, în sensul că le-au fost publicate cărțile altădată interzise, dar pe ruta București-Paris circulă în continuare, cu viteze variabile, polemicile inconsistente și pasionale de mai an, având în subtext veșnica grijă pentru «cine e mai mare»; aici sunt nervii dumneavoastră, n-avem manageri culturali, asta este problema, căci de-am avea (...) am putea exporta cultură; nevându-i, importăm: cultură de masă, Cartoon Network, cyber și benzi desenate, care pun în pericol – chiar, ce pun în pericol? –; avem însă uniuni de creație, care nu sunt simple syndicate, nuu, ele sunt – chiar, ce sunt uniunile de creație?; noroc că încă se mai citește, ai văzut, dragă, ce de lume era la târgul de carte, am fost de-a dreptul emoționat, și câți tineri, domnule; da dragă, dar ăștia nu mai citesc nimic serios, nu mai au nimic sfânt, n-ai văzut când cu Eminescu?; îți spun eu, ministerul e de vină, că nu se implică, nici măcar o revistă ca lumea nu are, să-i pună la punct cu defăimările astea postmoderniste ale lor...». □ În paginile de „Accent grav”, Vlad A. Arghir publică două eseuri – unul despre pictorul american Jackson Pollock, altul despre cultura străzii de tip *beat*, *grafitti* și *hip-hop* în SUA (*Arta semnăturii – câteva repere*). □ *Horoscopul critic* al Ioanei Pârvolescu semnalează, printre altele, traducerea volumului *Între viață și vis. Convorbiri cu Claude Bonnefoy* al lui Eugène Ionesco, volumele de versuri *Îngerotica* de tânărul Iulian Tănase, *Mutilarea artistului: la tinerețe* de Mariana Marin și bilingvul *Viitorul opțional/Optional Future* de Dorin Tudoran, ediția scrisorilor Către Delavrancea către Filip Lahovari și un nou volum (VI) al ediției de *Opere* Nae Ionescu. □ Paul Cernat semnează un eseu (*Câteva aprecieri critice*) cu considerații referitoare la condiția criticii literare în postmodernitatea românească: „Vechea autoritate cu pretenții axiologice «definitive» a criticii estetice moderniste se metamorfozează în autoritate slabă, diseminată, deghizându-se abil în nenumărate strategii de persuasiune, mediind astfel între diferitele categorii de receptori. Ca și publicitatea, critica postmodernă e, prin excelență, creatoare de imagine și filtru de vizibilitate. Ca și ficțiunea postmodernă căreia îi împrumută adeseori structurile și procedeele, e multistratificată. Dacă – orice s-ar spune – chiar și în postmodernism canonic rămâne sau ar trebui să rămână un rău necesar, fie și într-o formă opțională, rolul criticii în construirea și deconstruirea lui se reformulează și se diversifică. În termenii lui Lyotard, e vorba de «legitimarea prin performativitate» a unei

discipline cu caracter tot mai marcat socio-estetic. În acest sens ea își propune să valorifice orice formă de marginalitate literară (...). Fie însă că se exrcită pe texte relevante din punct de evdere al corectitudinii estetice, al corectitudinii politice sau al... incorectitudinii, mitorul comun rămâne deschiderea față de diferență – trăsătură, să recunoaștem, foarte euro-americană...". □ În pagina „Modem” – dedicată culturii online –, Alexandru Matei glosează malițios pe marginea impactului realității virtuale hedoniste asupra existenței („Poate că ar fi bine din când în când să mergem la petreceri reale, la un film bun, să citim o carte, să ne îndrăgostim. Le vreți pe toate deodată? Internați-vă în Internet!”), insistând asupra fenomenului *videochat* (*Atins de IAD*), iar Dan Iancu polemizează, într-un text intitulat *caesar@mioritica.ro*, cu criticii autohtoni ai Internetului: „La ora actuală, când un pumn de oameni încearcă să țină pe linia de plutire RoEduNet, când studii serioase despre Internet în România aproape că nu există, când promisiunea făcută de cei 15.000 de specialiști de a avea grijă de viitorul informaticii românești este a patra urmă ce nu se vede, singularitatea acestui tip de critică îmi pare un soi de frustrare a unora ce refuză *ex cathedra* o revoluție care nici măcar nu-i va lua în seamă. Problema acstui refuz venit din partea unor nume mai mult sau mai puțin tipătoare este imensul deserviciu pe care îl fac inconștient sau nu. Bunul simț îți spune că atunci când ai necazuri nu trebuie ca toți din jurul tău să sufere, cu atât mai mult cei pe care nici nu-i vezi. Și dacă nu te pricepi, întrebi, nu te apuci să ții lecții. Similar cu mioriticul antiamericanism *sans frontières*, fenomenul criticii snoabe este cu atât mai îngrijorător cu cât vine asortat cu elegante sfertodocisme și servește de minune celor care, rămași cu mintea în era totalitară, și-ar dori un control cât mai strict...”.

● „Vatra” (nr. 9) se deschide cu un editorial al lui Alexandru Vlad, **Revolta ghiozdanelor**: „Se pare că tinde să devină un obicei ca elevii să-și negocieze anual bacalaureatul, mitingurile lor alternând oarecum cu acelea de toamnă ale sindicatelor, poate mai pitorești și mai colorate. (...) Poate că e firesc ca demantelarea vechiului și anchilozatului sistem de învățământ să ducă și la o astfel de inobediență civică juvenilă. Autoritățile de resort se derobează repede și succesiv de competență, propulsând litigiului la nivelul cel mai înalt, unde orice problemă se politizează li nu se uită că absolevnții de liceu sunt deja o ategorie electorală. Și astfel încep niște negocieri în care puștimea stă la masa tratativelor vis-a-vis de niște politicieni cu studii incerte și se obține, până la urmă, o dispensă pe un an. După care va fi rândul celor de anul viitor să-și negocieze un bacalaureat cât mai *mișto*”. □ Revista găzduiește ancheta **Națiune & confesiune** – cu un **Argument**, semnat Al. C. (Al. Cistelean): „Ancheta pe care o deschidem în acest număr vine în linia interesului constant pe care revista noastră îl poartă problemelor mai semnificative care preocupă societatea românească și care merită o reflecție intelectuală mai nuanțată și, poate, mai aprofundată decât cea care se derulează, inevitabil cu altă viteză, în

presa cotidiană. Ea a fost incitată de proiectul legii cultelor și mai ales de aspectul delicat al posibilei și probabilei legiferări a unei «biserici naționale». Conceptul în sine ni se pare că lezează universalitatea pe care o deține și la care tinde orice credință, fie că e tradusă într-un cult, fie că nu. Pe de altă parte, nu e ușor 0 și mai ales nu le va fi ușor legislatorilor, cei care se află, totuși, la mâna celor ce îndrumă (sau o pot face) electoratul – să uniformizezi meritele (istorice, culturale, sociale chiar) tuturor Bisericilor care funcționează azi în România. Realitatea privilegiază de la sine pe unele față de altele și, în primul rând, ea pune în preeminență și în poziție de dominantă Biserica Ortodoxă Română în raport cu toate celelalte culte. În general, la nivelul de bun simț al gândirii, se admite (chiar și de teologii naționalismului) că între apartenența confesională și cea națională nu există un raport de cauzalitate și de identitate. (...) Tocmai pentru că problemele sunt delicate și complexe, tocmai pentru că felul în care e pusă, în principal, problema decretării unei «biserici naționale» reprezintă o cumpănă în evoluția mentalității, revista noastră și-a propus să găzduiască, în câteva numere, o dezbatere care să pornească de la pretextul următoarelor întrebări: ***Care credeți că este raportul dintre naționalitate și apartenența confesională? Se poate vorbi de «confesiuni naționale»?.*** Răspund la aceste întrebări: ■ **Traian Ștef** (***Pentru un socialism confesional?***); ■ **Livius Ciocărlie** (***Naționalism și discriminare***): „În sfârșit: faptul că Biserica Ortodoxă e majoritară este indiscutabil. Dacă își dorește să sublinieze avantajul, firesc mi s-ar părea să i se spună chiar așa: biserică majoritară. N-aș vedea rostul, dar ar fi un adevăr și o caracteristică pe care n-o împarte cu oamenii. Pe când a i se spune națională statutează implicit că românii de altă confesiune aparțin în aceeași măsură comunității naționale. Într-un fel sau altul, ei sunt tolerați. Prelații ortodocși ne asigură că n-ar fi nici o discriminare. Înseamnă că nu înțeleg bine sensul acestui cuvânt. În concluzie, răspunsul meu este: 1. nu se poate vorbi, cel puțin la noi, de o biserică națională; 2. n-am nici cea mai mică îndoielă că cererea Bisericii ortodoxe se va legifera”; ■ **Alexander Baumgarten** (***Patru argumente contra bisericii naționale***); ■ **Liviu Ioan Stoiciu** (***Dumnezeu «ca experiență trăită», național, al românilor, mai prăpădit...***): „Ce spune Constituția postcomunistă a României la capitolul dedicat «Libertății conștiinței» (Articolul 29): «libertatea credințelor religioase nu poate fi îngrădită sub nici o formă», «cultele religioase sunt libere și se organizează potrivit statutelor proprii», «cultele religioase sunt autonome față de stat și se bucură de sprijinul acestuia»... E clar, orice lege, hotărâre sau ordonanță de guvern, care ar veni în contradicție cu Constituția României, este nulă de drept. Am vrut să lămurim acest aspect din capul locului. Deoarece am luat seama că ancheta revistei «Vatra», legată de raportul dintre «naționalitate» și «confesiune», este o reacție emotivă la proiectul de Lege a cultelor, trimis de Guvern în arlament cu o stipulare expresă, care a provocat valuri (îndeosebi în rândurile greco-

catolicilor «de rit ortodox, închinați Papei de la Roma»): că doar Biseria Ortodoxă Română, autocefală, cu Sfântul Sinod la București (singura Biserică, vai, care are «centrul lumii» în România, cum spune clasa politică ortodoxă) este Biserică Națională. Mare nenorocire, auzi, biserica, ortodoxă ultramajoritară (85 la sută), dominantă, este considerată națională – cum adică, dar «restul» cultelor religioase, de 15 la sută, ce sunt, antinaționale? Ce prostie... (...) Sentimentul național te face conștient de identitatea ta – ce pierde România dacă i se recunoaște Bisericii ortodoxe statutul (fără nici un avantaj din partea statului; el implică doar obligații) de Biserică națională? N-a insistat îndeajuns această Biserică ortodoxă română pe cultul neamului și al limbii române, pe datina și uniunea în cuget și simțiri? Chiar nu contează secolele Tradiției? Sau tocmai de aceea trebuie distrusă unitatea națională a acestei Biserici... Nu e de ajuns că românii s-au regăsit majoritar în această credință ortodoxă (reformat-ortodoxă în Ardeal), care i-a garantat o identitate viabilă? Biserica ortodoxă (reformat-ortodoxă în Ardeal) a avut o importanță covârșitoare în crearea unei conștiințe naționale și a statului român! Dar pe cine mai interesează... (...) Care e raportul dintre «naționalitate» și «confesiune»? La nivel particular e un raport, la nivel colectiv e alt raport (și asta o știu mai bine catolicii și cruciații lor civilizatori decât ortodocșii). Ortodoxul român «se identifică dintotdeauna cu ființa sa lipsită de aroganță, cu modestia, evlavvia și frica față de Dumnezeu». Apartenența confesională la o națiune e lăsată de Dumnezeu, prin indiferența hazardului. «Ca și cum totul, chiar și Dumnezeu, s-ar învărti în jurul nostru? Jalnică maimuțareală... Dar avem noi alt refugiu decât în această naționalitate a Dumnezeului «nostru»? În speranța mântuirii...»; ■ *Doina Cornea (Adevărul istoric)*: „Sentimentul meu este (...) că problema ar trebui pusă în alți termeni. Interesează nu atât raportul între confesiune și naționalitate cât cel dintre *biserică* – stat și națiune. *Confesiunea* este spirit, mărturisire și trăire conform unor valori supuse transcendenței și în mare măsură universalității. *Biserica*, în schimb, este instituția care propagă, organizează, administrează valorile confesiunii într-un orizont – local, social, național – specific. Așadar, în primul rând ea, Biserica, intră în raport de celelalte structuri ale societății, definindu-și atitudinea proprie în funcție de valorile ei, de trecutul ei istoric și de proiectarea ei în viitor. (...) Din păcate pentru poporul nostru și în ciuda evidenței istorice, mai există neașteptat de multă confuzie în conștiința românilor, pe lângă atâtea alte voci rău intenționate din partea BOR. Căci nu aș putea defini altfel inconsecvența de atitudine a înaltei ierarhii ortodoxe în această controversă iscată nu atât pentru obținerea titlului de Biserică Națională, cât pentru obținerea acestuia *în exclusivitate*, uzurpând partajul legirilor la acest statut onorific ce-i revine, de drept și Bisericii Greco-Catolice”; ■ *Dan Stanca (Pluta disoluției)*: „În ce măsură factorul național și cel spiritual se întrepătrund, se determină și nu pot exista unul în afara celuilalt? E cunoscută erezia numită *filetism* potrivit căreia e o

mare greșeală să subscrii religiosul naționalului. Când ortodoxia nu e dependentă de apartenența etnică. Poți să fii bun român și fără o ancorare ortodoxă. Era ideea lui Nae Ionescu de a lega neapărat românismul de ortodoxie și în general majoritatea eseistilor noștri din perioada interbelică realizau suprapunerea dintre valorile etnice și cele religioase. Bineînțeles, adepții societății laice, cosmopolite pledează vehement în favoarea disocierii celor doi factori. Ei nu o fac însă în sensul respectării dogmei universale, ci fiindcă pentru ei religiosul este mai mult o chestiune facultativă, individuală – ca să nu spun intimă – care în nici un caz nu poate avea implicații de ordin comunitar. (...) Spațiul bizantin imperial a avut misiunea de-a amortiza naționalisme, de-a folosi cupola ortodoxiei pentru a absorbi fumul înecăcios rezultat din arderile unor nocive trăiri etniciste. Ortodoxia nu a avut niciodată intenția să neutralizeze naționalismul, a vrut să-l sublimeze, ceea ce e cu totul altceva. Nichifor Crainic gândea în această direcție, dar din păcate adevărata sa gândire a fost deturnată din matca ei originară. (...) Dacă acum naționalismul nu mai corespunde spiritului timpului, această schimbare de paradigmă trebuie acceptată cu seninătate, dar și cu un fior de rebeliune cu gândul că suntem într-un cârtej al sincretismelor, al dezordinii și al maximei relativizării. Cu alte cuvinte, naufragiem pe pluta disoluției, lipsiți de cârmă, busolă, stele și țărni”;

■ **Ioan Buduca („Nu există religii naționale”)**: „Nu există, așadar, raport între naționalitate și apartenență confesională, după cum nu există raport între raza cercului și greutatea noilor născuți. Dar confesiunile naționale, cu sau fără ghilimele, acestea ce sunt? Nimic. Nu există așa ceva. Întrebarea dv. generalizează greșit un fapt petrecut pe scena politico-legislativă a actualității. Ce îndreptățire ar putea avea o anume Biserică să se considere națională? Aceasta ar fi întrebarea ce ne frământă. O biserică, se vede cu ochiul liber, nu este totuna cu religia pe care ea o reprezintă. E doar o instituție. O biserică este o comunitate de oameni. Prin ce anume legați comunitar? Nu, în primul rând, prin comuniunea confesională, căci, de-ar fi așa, noi, românii, am avea aceeași biserică cu bulgarii, cu sârbii, cu rușii, cu grecii, cu oriare dintre etniile ce se împărtășesc de la ortodoxie. (...) Se vede iarăși cu ochiul liber că legătura comunitară a bisericilor ortodoxe e dată etnic. Toate bisericile ortodoxe se idnetifică pe sine după criteriul național. Sunt biserici naționale. Spre deosebire de Biserica catolică care este unică și universală fără treapta intermediară a naționalului. (...) Când statele naționale și principiul naționalităților vor fi dizolvate într-un alt tipar istoric, bisericile ortodoxe vor avea, din nou, prilejul unei vocații spiritualizante direct universalizante”;

■ **Alexandru Niculescu (Națiune, Stat și confesiune religioasă)**: „În România, ca și în alte țări, trăiesc laolaltă confesiuni religioase diferite, nu numai creștine, dar și necreștine. Putem oare nega unui cetățean român de religie catolică dreptul de «naționalitate»? Este un român de religie israelită mai puțin «național», mai puțin, adică, român, pentru că nu aparține «confesiunii națio-

nale»? Aceeași întrebare se pune pentru un român de confesiune musulmană. (...) Iată de ce credem că termenii «Biserică națională» aparțin trecutului. Naționalitatea nu poate fi condiționată de o apartenență confesională religioasă. Naționalitatea este un *drept social, juridic și politic*. Apartenența confesională este un act *strict individual*, de conștiință”; ■ **Robert Lazu (Universalitate și/sau națiune)**; ■ **Camil Mureșeanu (Naționalitate și apartenență confesională)**: „Nu e oportun să faci pe cineva să se simtă exclus din vreuna din comunitățile cu care s-a identificat de sute și de mii de ani, numai așa, pentru a zgândări un pic de enervare ecumenică, insinuând formule aparent banale, dar care în ultimă instanță se dovedesc și se resimt ca discriminatorii”; ■ **Ion Bogdan Lefter (Elemente de fundamentalism românesc)**: „Dacă, între altele, politica presupune și răspunsuri rapide la provocările realității cotidiene, abilitatea câștigării menținerii sau recâștigării popularității, atenția electorală continuă (...), atunci decizia primului ministru Radu Vasile de a adăuga în proiectul Legii cultelor calificativul «națională» pentru Biserica Ortodoxă Română a fost corectă politic. Patriarhul Teoctist își făcuse public protestul față de ceea ce înalt Prea Sfinția Sa considera a fi o minimalizare a religiei majoritare a românilor, se auzeau deja critici vehemente dinspre opozițite, iar ecurile publice ale întregii povești n-aveau cum fi însă deloc – dar deloc! – o decizie *politically correct*, în sensul pe care l-a căpătat conceptul de corectitudine politică în societatea nord-americană și în spațiul occidental în genere. Pentru că încalcă – și încă flagrant – regulile sistemului democratic «euro-atlantic», în care vrem și noi atât de mult să ne integrăm, decizia premierului a fost – dimpotrivă – *incorectă politic*. (...) Dacă societatea românească vrea să devină cu adevărat o democrație avansată, atunci ea trebuie să evite orice codificare legislativă a «privilegierii» de facto a ortodoxiei ca religie majoritară, ceea ce ar constitui o garanție atât împotriva discriminării altor confesiuni, cât și împotriva eventualelor abuzuri în manipularea politică a credinței ortodoxe. Ce se întâmplă în această ordine de idei la noi și ce s-a întâmplat de-a lungul acestui întreg deceniu postcomunist? Înainte de orice altceva, se cuvine spus că episoadele neplăcute, precum acesta legat de biserica noastră «națională», nu ne îndreptățesc nici de departe să vorbim în România despre un regim fundamental. Nici administrația, nici justiția, nici industria sau comerțul nu se ghidează după precepte religioase. Dar... din păcate, există nu un singur, ci mai mulți de «dar». Dacă facem o recapitulare, vom vedea că au apărut în acești ani destule elemente de mentalitate fundamentalistă, de ambiguitate acolo unde distincția dintre – pe de o parte – politică, instituții publice, viața socială și – pe de alta – religie ar trebui să fie nouă. Să ne amintim excesul de personaje în sutane de pe micile noastre ecrane și de la manifestările publice de tot felul, și unde cutama o cerea, și unde nu. Să ne amintim convertirea stridentă la cucerirea religioasă a unora dintre guvernanții dintre 1990 și 1996, reprezentanții înainte de 1989 ai

unui regim și a unei ideologii ateo-agresive la adresa bisericii. Să ne amintim nefericita idee a actualului președinte al țării de a invoca în campania electorală figura misteriosului «călugăr Vasile», care i-ar fi încurajat în preluarea misiei de călăzuire a neamului. N-avem date pentru a susține că invocarea misticei apariții i-ar fi adus sau nu lui Emil Constantinescu un plus de voturi, însă e cert că, de-atunci încolo, «călugărul Vasile», a devenit ținta tuturor ironiilor. Să ne amintim că, la un moment dat, o mare reuniune, perfect legală, a «Martorilor lui Iehova» nu s-a mai putut ține pe Stadionul Național (fost «23 August»), deși organizatorii achitaseră suma necesară. (...) Să ne mai amintim agitația din jurul proiectului de tip ceaușist al unei enorme «Catedrale a Neamului», acceptat până la urmă de autorități. A avut loc și o ceremonie de îngropare în Piața Unirii a unui hârsov de temelie, în locul unde ar urma să se ridice construcția. Acum se ține un concurs pentru alegerea proiectului după care să se înalțe mândrețea de catedrală. În sfârșit, să ținem cont și de înclinația difuză, îneajuns de răspândită în rândurile elitelor noastre intelectuale, către «ortodoxisme» mai mult sau mai puțin «artistice» ori «filosofice». Din asemenea «detalii» se poate țese – treptat – o atmosferă mai favorabilă fundamentalismului propriu-zis decât am putea crede. Nu vreau să fiu alarmist: pericolul e departe. Chiar și așa – încă – potențialul său extremist, pentru a fi evitat, trebui înțelese...”; ■ *Tertulian Langa (Biserici naționale)*: „...Tot de la ruși să ne vină și această «binefacere»? Nu cumva și ortodoxiei românești i se cuvine mustrarea lui Soloviov? Căci unde a mai căzzzut o ghilotină atât de radicală ca cea naeionesciadă: «Cine nu este ortodox nu poate fi român?». Își poate asuma ortodoxia românească eliminarea lui Antim Ivireanu, a lui Bănică Dobre sau a lui Nicu Steinhardt pentru că, etnic, ei nu au fost români? În schimb au fost români episcopii sârbi din Transilvania Brancovici, Adamovici sau Nikitici, pentru că au fost ortodocși? Să înțelegem deci că domnii Petre Roman (neromânul) și Iliescu (libercugetătorul), fiindcă au botezul ortodox și pentru că, de circumstanță, bat și mătânii, sunt mai români decât un Inocențiu Micu, Timotei Cipariu, Gheorghe Șincai, Petru Maior, Simon Bărnuțiu, Vasile Lucaciu sau Iuliu Maniu, care nici n-ar fi români, fiindcă sunt greco-catolici?”; ■ *Ion Zubașcu (Naționalizarea Bisericii Universale a lui Isus Cristos)*: „Din punctul de vedere al generației mele, unele afirmații publice ale ÎPS Bartolomeu Anania, făcute recent, sunt cu totul discutabile: «Consiliul Europei ar trebui să ia act că în România, ca stat național, există și o Biserică Națională, un Drapel Național, câteva Teatre Naționale, câteva partide politice naționale, o echipă națională de fotbal... și încă multe altele, fără ca prin aceasta să fie (ori să se simtă) jignite ehivalentele lor 'nenăționale'. Lucrul acesta trebuie însă să-l priceapă și superba noastră intelighenția». Trecând peste ironia din finalul citatului, tocmai aceasta mă străduiesc să pricep: în ce măsură Biserica Ortodoxă Română poate fi coborâtă din înaltul ei statut ceresc în rândul unor instituții sau realități prozaice, care se

pretează la atributul de «național»: epopeea națională (nescrisă încă), istoria națională (în progresiă revizuire), imnul național (scris de un greco-catolic), economia națională (la pământ), moneda națională (în continua cădere), televiziunea națională (în pragul falimentului), cultura națională (fără nici un ban), Banca Națională (tot mai secătuită), drumurile naționale (în stare tot mai proastă), echipa națională de fotbal, volei, handbal, rugby, gimnastică, floretă, popice etc., campionatele naționale, rețelele naționale de distribuție (de viață mondenă), loteria națională, băutura națională, doliu național etc. etc. Lăsând la o parte faptul că toate aceste exemple și în multe altele, care ar putea completa lista deschisă de ÎPS Bartolomeu, componenta «națională» are sensuri referitoare la extinderea geografică, calitatea respectivă este atribuită unor instituții și realități socio-culturale *prin consens, nu prin legiferare*. (...) E aproape jenant să citești asemenea «argumente» aduse de un remarcabil om de cultură și un ierarh ca ÎPS Bartolomeu Anania. (...) Se pretează Biserica Ortodoxă Română la comparații atât de vulgare cu instituții și realități similare celor enumerate mai sus? Categorie că nu! (...) Prin ce-ar putea fi «națională» Biserica Ortodoxă Română? Isus Cristos a fost evreu (ca fiu al omului), la fel ca toți apostolii. Îi putem naționaliza pe Dumnezeu și Duhul său Sfânt, cum au făcut comuniștii cu întreprinderile, pământurile și principalele mijloace de producție? Este Biblia o creație «națională» românească? Sfânta liturghie e un ritual autohton? Sfinții români, canonizați de Biserica Ortodoxă, aparțin doar națiunii noastre, nu depășesc – prin condiția lor cerească și înălțarea în zonele pure ale dumnezeirii – limitativul statut etnic? S-au înălțat ei la ceruri în costumul național, specific zonei etnografice din care au pornit spre Dumnezeu sau în Duhul Sfânt? Să fie «națională» prin tradițiile religioase populare, atât de puternice încât, neputând fi asimilate total de creștinism, nici cu forța, nici cu amenințarea iadului, au rămas atârnate de sărbătorile creștine? Dar aceste tradiții și datini sunt, în marea lor majoritate, precreștine și aparțin păgânismului autohton, anterior venirii lui Cristos în lume și cristogenezei poplului român!"; ■ **Petru Cimpoeșu („Ce fac mamele acelea înaintea a-și abandona copiii în tomberon? Își fac cruce!”):** „În cazul instituției confesionale, relația de putere a fost măsluită și adevărul original al instituției, mai precis credința care l-a generat, s-a văzut retrogradat la rangul neonorabil de propagandă: creștină, națională, politică, ortodoxă, catolică, de la caz la caz. Presa înregistrează de fiecare dată, cu exaltată satisfacție, procente mari de care Biserica Ortodoxă Română se bucură în cadrul sondajelor de opinie. Alături de armată. Nu e nimic suspect aici? (...) Preoții se vor purtătorii de cuvânt ai lui Dumnezeu și totuși, nu de puține ori își sparg capul unii altora, chiar la ușa sfântului lăcaș. La rândul lor, enoriașii își câpătușesc pereții apartamentelor cu icoane, aprind candela, spun rugăciunea, după care pun mâna pe ciomag și pleacă la biserică, să-și rezolve celelalte probleme confesionale. Românii îi îngrămădesc, se ghiontesc și se calcă în picioare în

bisericile devenite neîncăpătoare, să facă mătâanii și să pună acatiste spre iertarea păcatelor, sau ca să câștige vreun proces, la fiecare colț de stradă stă un călugăr cu mâna întinsă pentru ridicarea unei noi mănăstiri, iar în estimp națiunea română înregistrează anual 10.000 de copii abandonati. Ca să nu mai vorbim de avorturi”; ■ **Adrian Marino** (*Un raport contextual*): „A asocia atât de strict și de oficial ideea de «național» de cea de «ortodoxie» este contestabil din mai multe motive: 1. Timp de secole, biserica ortodoxă, inclusiv din țările românești, a avut ca limbă de cult o limbă străină: slavona veche și a folosit alfabetul chirilic, total străin spiritului limbii române, romanică nu slavă. Din acest motiv, este greu de susținut că biserica ortodoxă a fost permanent «națională». (...) 2. O formulă ca «biserica ortodoxă națională» poate conduce, chiar și fără intenție, la etnicism exclusivist. Cu alte cuvinte, un român etnic, romano-catolic sau unit, neoprotestant etc. încetează să mai fie «național». Și deci n-ar mai aparține națiunii române, ceea ce constituie o eromitare. Se repetă, fie și fără voie (...), sofismul cel mai puțin excesiv, dogmatic, în orice caz, al lui Nae Ionescu, după care «călugărul papistaș» Samuil Micu ar fi fost un «bun român», nu însă și «român» (...) 3. De unde o a treia consecință, admitem din nou, uneori involuntară, dar nu mai puțin inevitabilă: riscul politizării și al intoleranței. Într-un stat laic, nici o biserică nu poate pretinde monopolul național. De orice confesiune ar fi ea. Există deci și posibilitatea ca o biserică și formație politică, de extremă dreaptă, cu «binecuvântare» sau nu, să se declare nu numai «națională» și «ortodoxă» (ceea ce în trecut s-a și întâmplat), dar să și revendice privilegiile speciale, chiar exclusiviste. Și apoi să treacă la persecutarea celorlalte confesiuni. Ceea ce ar constitui un grav atentat împotriva drepturilor omului, literei Constituției, libertății societății civile etc. (...) 4. În sfârșit, o biserică declarată «națională» poate deveni oricând «oficială», deci un instrument supus și servil al puterii politice. Și acest accident s-a întâmplat adesea în istorie. Inclusiv în România anterioară anului 1989. Pe atunci, nu s-a... prea contestat când se dărau biserici (ortodoxe), dar se trimiteau... telegrame de solidarizare după masacrul de la Timișoara. Nu avem însă intenția, din lipsă de timp, de a intra în polemici interminabile pe astfel de teme. De altfel, unanim cunoscute și, din punctul nostru de vedere, definitiv clasate”; ■ **Teodor Baconsky** („*Biserica nu este nici pe departe una*”): „Un pic de echilibru, mai multă educație, un minimal exercițiu de transpunere generoasă în situația celui alt ne-ar ajuta să asumăm neconflictual pluralismul confesional al societății în care trăim. Din păcate, abordarea acestei probleme suferă din plin de marele viciu al modernității: *nemăsura*. Moderni și nu «tradiționaliști» sunt teologii ortodocși care propovăduiesc fuziunea românitate-ortodoxie, uitând că Hristos se adresează omului de pretutindeni. Moderni întârziati și nu profeți ai unei epoci «postcreștine» sunt acei agnostici care pretind reducerea misterului eclezial la nivelul unei vieți asociative juridic echidistante. (...) O super-majoritate confesională (87%)

evită anevoie tentația de a se revărsa peste bordura socialmente invizibilă a unor minorități prost cunoscute. La rândul său, clasa politică pendulează fatalmente între exigențele integrării europene și voturile mai mult decât suficiente ale electoratului ortodox. În ceea ce-i privește, intelectualii resimt o justificată descumpănire atunci când, pledând pentru civilizarea occidentală a unei Români subdezvoltate, se trezesc luați drept «înstrăinați» sau «vânduți». În asemenea condiții, mulți «lideri de opinie» aleg fie confortul arrogant al colocviilor elitiste, fie gesticulația cinismului demagogic. Înșiruire de truisme? Desigur. Dar și tot atâtea motive care ne împiedică să gândim seren”;

■ **Corneliu Mircea („*Spiritul nu poate fi înlănțuit*”)**: „O confesiune poate fi sau nu majoritară în cadrul unei națiuni, dar așa cum nu confesiunea determină națiunea, nici națiunea nu poate determina confesiunea. În sânul unei națiuni pot exista, repet, o mulțime de confesiuni, după cum aceeași confesiune poate fi îmbrățișată de o mulțime de națiuni. O națiune este, apoi, cu atât mai puternică, mai respectată, mai inteligentă și mai liberă cu cât amestecă mai puțin și mai rar realități ce țin de sfere deosebite (în cazul de față, *naționalitatea cu confesiunea*)”. □ Victor Știr continuă transcrierea interviului cu Gheroghe Grigurcu – „**Un soi de PDSR literar**” (4): „– Cum l-ați evoca pe I. Necoșescu?/ – I. Necoșescu e o figură de prim rang a literaturii române, dar și un personaj al ei. (...) Sunt convins că despre prietenul meu Nego se va scrie mult (fiindcă a fost un om însetat de publicitate, aceasta constituind una din candidale lui slăbiciuni, faptul îl va mulțumi fără îndoială în eternitatea în care se află!). Amintirile asupra întâlnirilor noastre le-am depănat în parte, cu alte prilejuri. Doresc să relev acum doar un aspect al personalității sale, care contravine preconcepției îndeajuns de tenace, potrivit căreia un *homo aestheticus* ar trebui să fie neapărat un egolatu, un amoral indifrent la viața din preajmă. În realitate, I. Necoșescu a fost una din cele mai curate și mai ferme conștiințe critice ale literelor noastre, lovinescian și-n privința asta. Cu excepția unui scurt text ce i-a fost smuls, de către securitate, prin teroare, pentru a fi publicat, aidoma, unui trofeu însângerat, în «România literară», n-a făcut nici un compromis. În pofida homoerotismului său, care, în ochii oficialității reprezenta un veritabil călcâi al lui Ahile și pe care, de altminteri, spre deosebire, de pildă, de un Petru Comarnescu, și-l asuma cu franchise (vezi și scrierea sa memorialistică, neterminată, *Straja Dragonilor*, ce se adresa, în intenția sa mai mult viitorimii decât contemporanilor, prin sfidarea curajoasă a convențiilor, de la care nu s-a dat în lături), n-a încetat să-și apere principiile estetice și etice, trecând, la un moment dat, între cei dintâi la noi în țară, alături doar de Paul Goma și de Ion Vianu, de la rezistența prin literatură la protestul civic explicit. Cât de departe se află, din punctul de vedere al exemplarității morale, de scriitorii prezentați cu emfază drept un fel de standarde ale conștiinței anitotalitare, precum un Eugen Jebeleanu, Geo Bogza, un Marin Preda! Nume sonore ale realismului socialist, ale propagandei comuniste în

genere, ultimii n-au depășit nicicând o ambiguitate care, deși le luminează întrucâtva imaginea, n-ar putea fi considerată altminteri decât un simptom al contradicțiilor epocii. Opoziția lor la regim (am numit-o, chiar stând e vorbă cu unul dintre ei, o simplă «opoziție de cafea») n-a fost decât o bravadă prea puțin riscantă, mărginită de teama de a nu intra într-un conflict ascuțit cu autoritățile și de a-și pierde, în consecință, privilegiile, la care nu se îndurau a renunța. Paradigma lor «morală» nu e, așadar, decât o iluzie. Și, deloc întâmplător, criticul care promovează azi, în primul rând, ideea intenabilă a unui Marin Preda «conștiință pilduitoare», e și d-sa un ambiguu întristător, un oportunist de (relativ!) succes, care se declara mereu «critic marxist», neezitând a afirma: Critica marxistă evoluează, cred, sub semnul diversificării de stiluri individuale, năzuind să fie, într-un sens special al noțiunii, o critică *totală, completă, esențială*. (...) Nimic asemănător nu s-ar putea găsi în textele lui Negoîtescu care, desigur, n-a ajuns nici profesor universitar, nici academician, spre deosebire de simandicosul personaj din care am citat fraza de mai sus și care a ajuns, desigur (și încă după 1996!), președintele forului nemuritorilor! Mă bucur să văd că steaua bunului meu prieten de adinoară, Nego, e în continuă ascensiune. Prevăd că în deceniile viitoare i se vor consacra ample cercetări asupra operei și vieții, pe care le merită pe deplin. (...) / – În 1915, E. Lovinescu a început revizuirea valorilor literare și morale cu Maiorescu și Gherea. Sunteți promotorul acestei revizuri azi, principalul ei promotor. Credeți că ați «deranjat» ierarhia așezată în timpul dicatuturii în literatura postbelică? Cui îi e frică de revizuire și de ce? / – Așa cum cred că este evident, E. Lovinescu face figura celui mai de seamă critic al nostru prin îmbinarea fastă de talent și moralitate. Poate că G. Călinescu a avut o mai mare capacitate artistă, o vrajă incantatorie mai puternică a discursului decât autorul *Pașilor pe nisip*, dar inconstanța, derapajele sale morale, cu repercusiuni asupra concepției estetice profesate, ca și asupra creației ca atare, au reprezentat factori hărăziți a-i diminua importanța globală, poziția în ansamblu criticii românești. Caracterul criticului este, până la urmă, un element nu mai puțin hotărâtor în destinul său decât vocația. (...) De prisos a amănunți faptul că, oricât de bine intenționați, criticii din țară nu-și puteau rosti totdeauna gândul până la capăt, din pricina grilei tot mai rigide impuse de cenzură (din care a derivat monstruoasa-i prăsilă, autocenzura). Așa încât literatura, mai mult ori mai puțin convențional orânduită, n-a putut fi discutată în libertate. Structura ei piramidală, inspirată de piramida structurii partidului-stat, îi umbrea conștiința de sine. (...) Și, un lucru important: cei mai primejdioși oportuniști nu erau propagandiștii «din topor», descendenți direcți ai lui Mihai Beniuc sau Ion Vitner, de felul lui Adrian Păunescu sau Eugen Barbu sau Corneliu Vadim Tudor sau Mihai Ungureanu, ci autorii «abili», care promovau o politică «estetizată» ori «intelectualizată», aidoma unei tablete de chinină învelită într-un strat dulce. (...) Încă înainte de 1989 s-au pus bazele discrete

ale «apolitismului» și «echidistanței», cu concursul unor autori aflați în bune relații nu doar cu ideologii «modernizați», dar și cu clovnii roșii de tip Adrian Păunescu sau D.R. Popescu, experți ai deșănțatelor proslăviri și ai istericeii propagande (există între ei și un pact de neagresiune). Nume? Păi să vă oferim câteva: Al. Ivasiuc, Eugen Simion, Marin Preda, Nichita Stănescu, Ion Alexandru, Ion Gheorghe, Marin Sorescu, Constantin Țoiu, Augustin Buzura, George Bălăiță, Andrei Pleșu... Nu întâmplător mulți dintre ei au căpătat funcții importante și alte dulci recompense sub legislatura restauraționistă a lui Ion Iliescu. Altfel spus, s-a reconstituit o aripă literară oficială, care ține cu dinții de clasamentele din anii «epocii de aur». (...) Elocvent, unii din noii «oficiali» literari au întors spatele criticilor pe care-i curtau până la un punct, încercând a profita de marea lor autoritate, Monica Lovinescu sau Virgil Ierunca, pentru a nu mai vorbi de crunta aversiune pe care o afișează față de Paul Goma, cu care refuză orice discuție. (...) Augustin Buzura, disidentul duplicitar, n-a rămas până azi dirigiuitorul multramificatei și mănoasei Fundații Culturale Române? Sorescu și Pleșu n-au acces la treapta de miniștri? Mircea Iorgulescu n-a ajuns la câștiguri bănești mult mai mari decât media confrăților noștri? Evident, din aceste impulsuri de carieră se degajă tendința unui conservatorism estetic și a unui defetism cetățenesc. Autorii «ajunși» în circumstanțele menționate au interesul clar al unui *statut quo* în materie de judecăți critice, drept care încurajează discuția neconvențională, încearcă a anihila *de facto* revizuirile pe care n-au curajul a le contesta în principiu. Constituind ceea ce am numit «al treilea pol», se silesc a deruta lupta pentru asanarea morală a obștii românești, pentru reforma economică, pentru însănătoșirea vieții politice. (...) Mai devreme ori mai târziu, conștiința literară întreagă și exigentă își va spune cuvântul, reducând exagerările, reparând minimalizările și excluderile. Clubul noilor oficiali (un soi de PSDR literar!) nu alcătuieste decât o sechelă a unei epoci care nu se va putea sustrage analizei critice”. □ Un **Dosar** dedicat memorialisticii, la rubrica denumită „Cu cărțile pe masă – Jurnale, Memorii, Amintiri”, se deschide cu un **Argument** semnat de Iulian Boldea: „E greu de insinuat toate explicațiile și resorturile subiective, psihologice și psihoanalizabile – ce conferă legitimitate acestui gen literar minor, «de frontieră», care se alimentează din efemeritate și accesoriu, pentru a accede, nu fără o anume superbie, la statutul *literalității*, al operei propriuzise. (...) Jurnalul este, printr-o fatalitate a alcătuirii proprii, inevitabil artificial, ostentativ, «decorativ». Aceasta pentru că între momentul contemplării și momentul transpunerii scripturale există un *interval*, al reflecției, al reasezării și redimensionării gesturilor, al decantării unor trăiri mai mult sau mai puțin tulburi. Iată de ce *timpul mărturisirii* și *timpul trăirii* se află nu într-o relație de echivalență sau măcar de analogie, ci într-un raport de nedeterminare, de ruptură chiar”. ■ În cadrul acestui *dosar*, Florin Faifer se ocupă de Mihail Sebastian (*După aproape două mii de ani*), Ruxandra Ivănescu, de

Jurnalul lui Eliade (**Memoria, infernul și revelația**), Sanda Cordoș, de *Jurnalul* lui Mircea Zăciu (**Înșelătoare exerciții de despărțire**), Ion Pop, de *Caietul albastru* al lui N. Balotă (**Timp viu în timpul mort**), Nicoleta Sălcudeanu scrie despre Paul Goma (**Eu, exilatul**), Mihai Dragolea, despre V. Nemoianu (**Istории de toleranță și moderație** – articol dedicat volumului *Arhipelag interior*), Iulian Boldea, despre *Jurnalul* lui D. Țepeneag (**Meandrele memoriei**), Al. Cistelean, despre *Amintirile lui Al. Lepadatu* (**Jurnal cu tezaur**), I. Mușlea, despre Doina Jela (**Oroarea în starea pură** – articol analizând volumul *Drumul Damascului*), Nicoleta Cliveț, despre volumul de *Monologuri paralele* (1999) Ion Brad - Monica Anton (**Povești contra povești**), iar Cornel Moraru, despre cartea lui Cornel Ungureanu *A muri în Tibet* (*Jurnal*, 1998) și *Strategia disperării* de Aurel Sasu (1999) (articolul **Despărțirea de cărți**). ■ Tot în grupajul amintit, Nicolae Coande se referă la *Jurnalul* lui Caraion, într-un succint dar emblematic portret cu titlul **Avești datoria de a nu respecta pe cei care au mințit**: „Controversat ca om și chiar ca scriitor, I. Caraion este, orice s-ar spune, unul dintre rarii scriitori care nu s-au mărginit să-și scrie opera cu spatele la realitate ori cu capul în nisip ci, a mărturisit la timpul prezent despre atrocitățile comise într-o țară care-și continua «luminos» viitorul. Nu s-a mărginit, aulic și seren, să țină un *Jurnal literar*, așa cum ne avertizează, doar pentru «a-și înlesni... o formă de falsă înțelegere» ci, punând în joc toată «subiectivitatea», «fără podoabe oratorice», a încercat să ne descrie viața ca un infern. (...) Nedrept adesea, intempestiv și veninos până dincolo de hârtia martoră, desființându-și «în efigie» adversarul și practicând adesea o artă a execuției sumare întorcându-și uneori fața de la binefăcători și acoperindu-i cu insulte și ignorimii, cel supranumit *Ioan cel Negru* a trecut prin viață sub semnul urgenței și al calcinării așa cum fulgerul care trăsnește nu-și cunoaște puterea și sfârșește în țărână”.

● În „Cuvântul” (nr. 9), Tudorel Urian publică un amplu dialog cu Augustin Buzura, președintele Fundației Culturale Române: „**Cultura poate apăra țara mai bine decât o armată**”. A.B.: „Nu cred că există o relație disjunctivă între Internet și carte. Poate exista acces la Internet în fiecare casă, fără ca rolul cărții să scadă semnificativ. Dimpotrivă. Este reconfortant să vezi, indiferent de meridian, câți oameni continuă să citească în avioane, în metrou sau prin stații.../ (...) Evident, nu se pune aici problema calității. Este însă un semn că se citește. Pe de altă parte, faptul că în Statele Unite ale Americii, de exemplu, care sunt cu niște ani foarte buni înaintea noastră, există mulți scriitori importanți, cărora li se oferă locuri privilegiate de profesori de literatură în universități, putând, la rândul lor, să îndemne generații studenți spre marea cultură, demonstrează că nu am avea reale motive de îngrijorare pentru viitorul cărții. În țările foarte dezvoltate se tipărește enorm. Sunt sigur că, în România, procentual se citește mai puțin decât înainte. Explicațiile sunt multiple, de la lipsa banilor, pe care o resimțim cu toții, până la unele mutații care s-au

petrecut la nivelul societății: viața teribil de agitată, hipersensibilizările, competiția oarbă la care sunt supuși oamenii din cauza nesiguranței locurilor de muncă și, înainte de orice, diversitatea ofertei: filme, televiziuni, cărți, discuri, concerte teatre etc. Dar nu cred că se poate vorbi de o criză a cărții, ci de o alta, foarte gravă: invazia prostului gust, a subculturii, a kitsch-ului, asaltul nulităților asupra a tot ce înseamnă valoare autentică, păstrarea criteriului politic în aprecierea cărților, optica de partid funcționând și astăzi.../ (...) Optica de partid? Este suficient să-l pomenesc pe acel Jdanov de cartier, G. Grigurcu, care, cum bine se știe, și-a făcut o parte din disidență pe sub mesele restaurantului Uniunii Scriitorilor, iar azi, cu consecvență, încearcă să-și clădească un nume ponegrind principalele noastre valori. La el, cum se zicea, partidul e în toate... Din păcate, nu e singurul caraghios la care ambiția mai mare decât talentul”. O întrebare importantă pentru schimbările din tranziție este: „Se vorbește multe despre o anumită inadaptabilitate a artiștilor la regulile economiei de piață. Dumneavoastră conduceți cu mult pragmatism o instituție precum Fundația Culturală Română. Cum reușiți acest lucru”. Răspunsul lui Augustin Buzura e relevant: „Pentru a te putea descurca în situațiile specifice economiei de piață, trebuie să cunoști anumite reguli. Nu am inventat fundațiile sau economia de piață. Fundațiile există de foarte mult timp, sunt bine structurate și trebuie să vedem cum funcționează. Noi am studiat Institutul Suedez, cu care am colaborat foarte bine. De fapt, fundații de tipul Fundației Culturale Române există în fiecare țară, sunt finanțate de stat în cea mai mare măsură și reprezintă interesele culturale ale statului respectiv. Țările serioase lucrează mai ales prin fundații. Spre deosebire de guverne, ele pot «greși!»”. Promovarea culturii naționale în străinătate este un program prioritar: „Ne-am concentrat cu prioritate pe engleză, franceză, iar pe germană încercăm în momentul de față. Pentru că nu avem bani și nimeni nu are bani. Cultura se află într-o situație jalnică. Noi, cu o sumă minimă și într-un timp foarte scurt, am făcut să se scrie despre România într-un număr de 82 de ziare și să se vorbească la o sumedenie de posturi importante de televiziune. Asta s-a întâmplat în această vară, în SUA. Deci, aceste lucruri se pot face cu maximă eficiență, dar este nevoie de mijloace financiare. Răspândirea culturii este foarte scumpă. O traducere bună trebuie să fie făcută de nativii țărilor respective, trebuie să intre la o mare editură, să fie prefatăată de niște mari personalități. Sunt lucruri care nu se pot face la voia întâmplării. În trei ani, în țară, am putea traduce toată literatura română care contează, dar acest efort nu ar avea nici o valoare. Important e să intri pe anumite rețele de distribuție, să ai contact cu mari publicații, să te bucuri de susținerea unor nume importante în cultura țării respective. Planul de promovare e costisitor, dar fiecare țară serioasă procedează așa. Pentru că, se știe, cultura oate apăra o țară mai bine decât o armată. Incultura, prostia costă infinit mai mult. Incultura generează agresivitate, ură, înapoiere și pune sub semnul întrebării libertatea, viitorul. Pe

de altă parte, fiecare țară are propriul ei mod de receptare, propria ei sensibilitate, la care trebuie să te adaptezi. În sfârșit, lucrul cel mai important, căprăriile de la noi nu mai sunt valabile nici măcar la noi. Adică, ceea ce se impune la noi ca mare valoare poate să nu intereseze în alte țări. În unele țări ar putea avea mai mult succes cărțile de literatură pentru copii, în alele cele de aventuri, iar oferta trebuie să fie întotdeauna cu coreltaie cu ceea ce se cere. La noi se vorbește patetic despre difuzarea literaturii române în străinătate, dar sunt lucruri pe care le spuneam doar de dragul de a le spune, fără să pătrundem în profunzime. Trebuie să știm că nu toate vanitățile și orgoliile de aici au acoperire faptică, susceptibilă a stârni interes într-o altă cultură și într-un alt mod de a gândi. Și eu aveam o percepție greșită, până când am văzut cum se gândește în alte țări. În sfârșit, noțiunea de cultură nu cuprinde numai literatura. Peste tot în lume scriitorii buni au impresari, sunt sprijiniți de diverse agenții de impresariat, faot ce nu trebuie ignorat. Ar trebui să creăm sau să aderăm la mari agenții și mai ales să nu fugim de confruntări internaționale. Trebuie să acceptăm că, dacă suntem necunoscuți, vina nu este numai a altora”. □ Ioan Buduca realizează un interviu cu Matei Vișniec („*Autorii români nu sutn cunoscuți în exterior din lipsa unei strategii coerente*”). Lecturile, situația dramaturgiei și succesul internațional se numără printre subiectele abordate; M.V.: „Sunt autori pe care i-am citit în ultimii ani, printre care Michel Tournier, pe care îl știam deja din traduceri apărute în românește. Citesc, de asemenea, literatură scrisă de autori mai lejeri, dar interesanți, pentru că au un anume stil. De pildă, Alexandre Jardin, un nume mai puțin cunoscut. (...) Eu citesc însă mult teatru. Este un adevărat Turn Babel, întrucât în Franța se publică și se joacă foarte mult teatru. Cred că în cazul a 75% dintre piesele publicate, carte reprezintă placa de mormânt a piesei, în sensul că piesa a fost scrisă, jucată, însă, odată editată, ea este înmormântată. Nimeni nu se mai interesează de piesa respectivă. Odată publicată nu o mai joacă nimeni. Există un delir de căutare a pieselor noi, o febrilitate și un sistem care încurajează, prin ajutoare, scrierea unei piese noi. Am beneficiat și de vreo trei-patru astfel de încurajări materiale. Diverse instituții sau companii mi-au dat o sumă de bani ca să le scriu o piesă nouă pe care să o lanseze ei. În sistemul acesta se scrie și se publică mult. (...) Eu am o strategie pe care am adoptat-o și în România. După ce o public o piesă, o fotocopiez și o trimit la diverși regizori sau la diverse teatre, pentru ca să-i incit să o monteze. Am fost acceptat de o prestigioasă editură «Actes sur papier», unde am deja cinci piese publicate, toate jucate în Franța. (...) Mi s-a întâmplat un lucru fantastic, în sensul că o piesă care a fost jucată în zece țări a trecut printr-o montare românească pentru a fi descoperită. Este vorba de piesa *Angajare de clovn*, montată la teatrul «Levant» de regizorul Nicolae Scarlat. A fost jucat de trei mari actori: Mitică Popescu, Valentin Uritescu și Adrian Pintea. Un agent german mi-a văzut piesa, care s-a jucat în trei teatre din

Germania, apoi a fost preluată de o agenție din Finlanda, s-a jucat în Austria și în Statele Unite. În total, piesa s-a jucat în zece țări. O altă piesă, pe care am scris-o acum câțiva ani, având ca temă războiul din Iugoslavia, a fost marcată, într-un fel de informațiile primite din Bosnia. M-am încărcat psihic și m-am hotărât să scriu o piesă despre Balcani, despre dialogul Est-Vest. Mi-am imaginat două personaje, două femei, una din Bosnia, violată, și o americană, asistent umanitar. Piesa se numește *Despre sexul femeii ca un câmp de război*, tradusă deja în 12 limbi și jucată în opt țări. Următoarea montare va avea loc pe 24 septembrie la Teatrul Regal din Stockholm, teatrul pe care l-a condus Bergman. Am șapte piese care au fost traduse în italiană, din limba franceză, dintre care trei au fost montate. Le-am scris inițial în română, după care le-am tradus în franceză”. Matei Vișniec împărtășește și câteva strategii de autopromovare: „Eu mi-am format acest obicei, învățând la școala marketingului personal, dar jocurile nu sunt făcute nici pentru mine, pentru că trăiesc într-o societate de consum, unde sunt consumați și autorii. Scriu și traduc însă în continuare și-mi trimit piesele în neant, nu cuiva anume. De pildă, dacă am văzut un actor care m-a impresionat, îi trimit piesa, îi spun că îi apreciez jocul și că ar putea interpreta acest rol. Mă semnez, nu știu ce iese, dar s-ar putea să am un răspuns peste șapte ani, după cum, la fel de bine, s-ar putea ca el să nu-mi citească deloc piesa. Altă strategie nu am, dar rețeaua mea de companii mici, private, vorbesc despre mine. În ultimii șase ani, am fost prezent cu piese de teatru la Festivalul de la Avignon, considerat vitrina creației dramaturgice în Franța. (...) Când este să atac un agent sau un teatru important, îmi trimit principalele articole care au apărut. În acest moment, în dosarul meu de presă se găsesc cel puțin 300 de articole importante și 200-300 de mențiuni. Fac o selecție și trimit vreo 30-40 de fotocopii ale articolelor care s-au scris despre piesele mele, deoarece consideră că acestea reprezintă cartea mea de vizită. În Occident poți să fii recunoscut pe un anume etaj al creației teatrale, iar pe celălalt să nu te cunoască nimeni. Ești foarte cunoscut în lumea companiilor mici, private, dar nu ești cunoscut în rețeaua de stat. Sau invers”. Despre generația '80: „Eu nu pot decât să o susțin până la capăt. Ce citesc mi se pare uluitor. Am primit, de pildă, de la Mariana Marin, un volum de poezie care mi se pare extraordinar. Este atât de proaspăt și mi se pare nemaipomenit că după 12 ani de la moartea fizică a nevoii de poezie să se mai scrie o lirică atât de valoroasă. Mizez, de asemenea, pe Cristian Teodorescu și pe Mircea Cărtărescu. O generație se etalează, în general, pe o perioadă de 20 de ani. Generația noastră nu s-a manifestat pe o asemenea perioadă, între timp apărând generația nouăzecistă. Pentru mine, Cristian Popescu a fost o revelație”.

● „Familia” (nr. 9) preia din „The BARD Observer” (22 aprilie) un interviu acordat de Norman Manea lui Ciprian Iancu, student în SUA, redactor la ziarul colegiului BARD. Despre condiția artistului sub dicatură: „În singurătate,

ne mulțumiți de banalitatea vieții cotidiene, ne confruntăm cu o nevoie interioară, profundă, de ceva diferit, superior. Într-o societate închisă posibilitățile de exprimare a acestei nevoi erau drastic reduse. În multe cazuri acolo oamenii deveneau cititori foarte credincioși și sofisticati, datorită faptului că nu prea aveau ce alege. Cum puteau evita sau depăși banalitatea și/sau grijile vieții cotidiene? Într-un fel era o modalitate de a purta un dialog cu prietenii necunoscuți, inteligenți, invizibili. Era foarte important și era și un mod de a-ți păstra intimitatea. Faptul că te închideai într-o cameră cu o carte te proteja într-un fel de lumea exterioară. Cred că acest lucru te protejează chiar și aici, și totuși acolo te proteja de multe pericole și riscuri. Trebuie să spun că multe dintre lucrurile care s-au întâmplat acolo s-au întâmplat și aici, dar într-un mod diferit, nu atât de dur. Aici, tragedia s-a transformat mai ales în comedie, în tragi-comedie, nu într-una foarte periculoasă, nu într-una apăsătoare... Poate că aceasta este diferența dintre blasfemie și carnaval. Și aici individul este sub presiunea exterioară a multor lucruri vulgare și ieftine. Totuși, ele nu sunt atât de ostile, de riscante, de periculoase. Acolo, faptul existau din ce în ce mai mulți cititori de cărți, avea și o explicație socio-politică. Vedem acum, după ce lucrurile s-au schimbat, că și cititorii s-au schimbat. Deci nu e vorba de o diferență între americani și români. E vorba de societate... și de relația dintre indivizi și mediul lor social”. Emigrarea în America, pe lângă avantajul eliberării a însemnat, pentru Norman Manea, un „exil lingvistic”: „Mă confrunt încă cu problemele mele personale de scriitor în traducere, de obicei un scriitor trădat... care reîncepe să scrie, încercând să ajungă la cititorul străin. E o problemă de limbă dar e și o problemă de cultură și tradiție. Tradiție a scrisului a lecturii. Confruntarea cu exilul a fost o experiență umană și spirituală esențială, crucială. Dar are și unele mari avantaje. Nu mă refer la avantajele materiale, la casă mai bună sau la un loc mai bun de muncă. Mă refer la avantajele spirituale. Ești supus unei provocări foarte dure, ești obligat să-ți revizuiești valorile, să abordezi o atitudine critică față de propria biografie, față de poziția ta anterioară și cea actuală. Există o mulțime de avantaje și dezavantaje... La urma urmei, suntem făcuți și definiți de experiența noastră de viață, de această aventură umană, care conține totdeauna, într-un fel sau altul, exilul... Și acolo eram deja într-un soi de exil interior. Nu eram un scriitor oficial, nu făceam parte din partid; aveam destule probleme cu autoritățile. În final, am schimbat exilul interior cu exilul propriu-zis”. Analizând situația noul cadru politic al României postdecembriste, „regizat de poliția secretă care a reușit o perioadă (și nu sunt sigur de ce se întâmplă astăzi) să rămână în spatele scenei, să manipuleze scena politică și după schimbare”, Norman Manea consideră că „E dificil să prezici ceva. E o situație haotică, care poate să se amplifice să spun pas cu pas, nu prin forță) până la o formă mai ușoară de democrație, sau până la un nou tip de sistem autoritar. Nu neapărat ca și cel anterior – nu cred că poate fi exact la fel, nu se

poate – dar care poate totuși să fie despotic. Locul acela are o tradiție bizantină... și cei 50 de ani de comunism au făcut mult rău însăși esenței civilizației românești. E dificil să-și revină. Multe depind de Vest. După cum știm Vestul e foarte ocupat și are propriile sale probleme. Însuși capitalismul trece printr-o nouă fază, printr-o criză chiar, și se ridică multe întrebări despre viitorul capitalismului global. De obicei, Vestul intervine în Est doar când apar probleme, nu înainte. Și, de obicei, e prea târziu. Relația mea cu România nu e încă cea mai bună. Am criticat vechiul naționalism post-comunist din țară. Din partea faimosului exilat în America, această critică nu a fost primită prea bine. Deci avem încă relații destul de complicate. Am acolo prieteni, desigur, și există oameni cu care port un dialog interesant. Totuși legătura cu țara e încă tensionată. Sunt din ce în ce mai mult aici decât acolo”.

● La o anchetă a revistei „Tomis” (nr. 9) (inițiată în numărul din august), răspund Ana Blandiana și Liviu Ioan Stoiciu. ■ *Ana Blandiana* mărturisește: „De o vreme încoace mă obsedează gândul de a intra în mileniul III ca scriitor, numai ca scriitor! Dacă îmi doresc ceva cu adevărat, este ca anul 2000 să nu mă prindă le fel de înglodată în viața publică așa cum sunt în prezent. În ceea ce privește proiectele, ele sunt numeroase, sunt literare și reprezintă trecerea în pagină a ultimilor zece ani, a căror singură scuză că i-am petrecut departe de masa de scris va fi aceea că ceea ce am trăit în ei va deveni carte”. ■ *Liviu Ioan Stoiciu* își propune ca în anul 2000 să-și „încheie socotelile cu literatura română! Vreau să mă retrag. Ce urmează după asta, nu-mi dau prea bine seama. Inițial am zis că n-am să mai scriu nici-un rând, însă cred că abia de aici înainte s-ar putea să scriu? E și asta un proiect, adică să mă retrag undeva definitiv, să nu mai public nici un rând în presă, să nu mai am de-a face cu viața literară. Să mă retrag undeva și să încerc să scriu cărți. De data asta, cărți cu C mare! (...) Da, prietene, că am sertarele pline. Tocmai aceasta e marea nenorocire pe care nu o pot rezolva. Nu am ce face cu aceste cărți! Nu mai am nici un chef să mă umilesc, să merg cu căciula în mână și să-i spun editorului: «Domnule, te rog frumos, publică-mi și mie cartea asta!». Nu! Câtă vreme nu va veni editorul la mine, nu voi mai publica nici-o carte! Ceea ce înseamnă că e foarte posibil ca aceste cărți să moară acolo, în sertar... Sunt cărți de poezie originală, în care cred, trei romane și câteva piese de teatru. Iată mă pregătesc să intru în mileniul III cu sertarele pline. Nu o să mă credeți, dar asta-i situația!”.

● În ASTRA (nr. 9) este inclusă o selecție a comunicărilor susținute la cea de- „A treia întâlnire a scriitorilor români din întreaga lume” (Neptun, 1999), cu tema *Promovarea literaturii române în străinătate*: ■ *Ion Pop (Continuări posibile)*: „Ar fi îngrozitor ca memoria noastră să nu mai funcționeze. Ar fi teribil ca această memorie să nu mai producă nimic în materie de literatură. Ar fi teribil să rămânem la o tendință care – n-aș spune că este dominantă – dar a fost și mai este încă, mai are toana, zic eu, dezagreabilă – aceea a bășcăliei.

Adică, într-o țară care are nevoie mereu de așezări și reasezări, este nevoie să conștientizăm cât mai precis, cât mai exact, cu o cât mai înaltă exigență ce înseamnă, acum, literatura română, după 45-50 de ani de dictatură și de ideologie comunistă. Ce înseamnă și ce poate mai ales să însemne acest început din ultimii zece ani și care vor fi continuările lui posibile. Care sunt, cu alte cuvinte, glasurile lui reprezentative, care este bilanțul de făcut, care sunt liniile de tras. Pentru a vea dacă pasul următor nu este cumva impasul următor. Aici s-a evocat necesitatea unor legiferări (...) S-au produs lucruri excelente, s-au produs lucruri în condițiile pe care le știm, s-au produs lucruri evident cenzurate care se vor regăsi în nota dorită inițial. În orice, există o cultură română la ora aceasta. Or, această cultură română spre literatura română ne cheamă să o întrebăm îndată, acum, să o interogăm printr-o analiză. Să o interogăm sintetic: în lucrările de istorie literare, în sinteze de mișcări, de orientări, să o întrebăm în dicționare. (...) Aș sugera Uniunii Scriitorilor, conducerii ei, care este atât de deschisă, să colaboreze mai bine cu Fundația Culturală Română. Vorbim despre Institutul Român. Dar un asemenea institut român s-ar putea construi – dacă vreți – pe structura Fundației Culturale Române. Adică, de ce să nu se înțeleagă Uniunea Scriitorilor cu Fundația Culturală Română, cu Ministerul Culturii, cu Ministerul de Externe, atâta vreme cât – cel puțin pe moment – este nevoie de o conjugare a forțelor. Eu vă mărturisesc – poate sunt naiv, nefiind o vedetă în viața literară – că așa gândesc”; ■ Bujor Nedelcovici (*Ce înseamnă secolul viitor?*): „Dar secolul XXI, din punctul nostru de vedere, al cărții, este plin de interrogații. Nu pesimiste și nici optimiste, ci care ne determină să avem o gândire lucidă. Ce se va întâmpla în secolul viitor, când suportul s-a schimbat. Mă refer la suportul cărții. Știți prea bine că, de-a lungul timpului, a fost era papyrusului, apoi a fost era Galaxiei Gutemberg, iar acum este era imaginii dactilo. Eu mă văd între dumneavoastră, deci ca între ultimii apărători ai unei cetăți ideale care vor să păstreze cartea sub forma ei clasică, chiar dacă ofensiva imaginii era enormă. Aproape că nu ne dăm seama ce ofensivă trăim și ce presiune produce ea. M-am speriat când am constatat, zilele trecute, că s-a inventat cartea electronică, în care pot fi cuprinse 14.000 de file. Ai așa un obiect în față, cu butonaș. Apeși butonul și fila se schimbă. Pe CD-uri, pe compact disc se publică Baudelaire și Flaubert. Deci generația copilului meu, care are șase ani, deja începe să citească altfel, să trăiască altceva. Dar, repet, nu e o viziune nici catastrofică, și nici tristă. E o constatare, un act de luciditate, mai degrabă”. Bujor Nedelcovici se întoarce la tema propusă – „promovarea literaturii române în străinătate” – afirmând: „Ceea ce ne lipsește nou este tocmai eficiența. Nu suntem pragmatici, și aici revin la strategie. Fac o paranteză. Am fost invitat la o reuniune ținută la Școala Superioară de Comerț, la care erau invitați mai mulți oameni din toate domeniile. Acolo l-am întâlnit pe Ismail Cadare, care este autorul unei case de modă, dar și

reprezentantul Mc. Donald's la Paris. Și el a ținut un spici foarte scurt, a spus așa: când noi ne implantăm într-o țară, într-un oraș, într-un cartier și pe o stradă, facem o strategie atât de amănunțită încât eliminăm *eșecul*. Deci dacă noi am venit într-un colț de stradă, știu precis că vom câștiga. Și asta m-a îngrozit, pentru că din gândirea lor era eliminat tocmai cuvântul pe care un scriitor și-l spune mereu: *eșecul*. Ei bine, pentru ei nu există *eșecul*. Ei bine, domnilor, de ce nu gândim și noi la fel, când avem de făcut o treabă practică concretă. Ce să facem noi să n-avem un *eșec* și să cunoaștem cel puțin un succes parțial. Eu cred că mă pierde, poate, în soluții propuneri, dar mă opresc din nou la o idee care s-a promovat aici de domnul Ulici – acel *lobby*. Ce înseamnă *lobby*? Un grup de persoane care urmăresc prin mijloace concrete un scop definit. Există la noi – în străinătate, în Occident, în fiecare țară – acest grup de interese comune, nu mă îndoiesc. Și pot să afirm că există interese chiar invers. În ce sens? Aici intervine o mărturisire personală. Eu public, eseuri și articole în franceză. Mi-am păstrat literatura, romanul, în românește, pentru că eu cred că romanul nu pleacă numai din minte, din rațiune, pleacă din foarte multe. Și, atunci, este riscant să-mi modific interiorul acesta până la înconștiență. N-am riscat să scriu în franceză, alții au făcut-o și foarte bine că au făcut-o. Eu n-am avut acest curaj. Și nici n-am vrut să-mi asum acest drum. Deci eu depind, în Franța, de referatul pe care editorii îl cer de la diverși scriitori care se află în Franța. Ei bine, primii care mi-au blocat romanele la editură au fost românii. De ce? Pentru că știu nu ne iubim noi. Știu că întotdeauna zicem: mai bine să moară capra vecinului. Un exemplu: la Gallimard, de a ani de zile e cineva – nu se știe cine – care dă permanent referate negative pentru români. Și nu-mi aduc aminte când un scriitor român să fi publicat o carte la Gallimard. Știu, mă rog, un exemplu – două pot constitui excepții”; ■ Dinu Flămând (*Ca semințele păpădiei*): „Suntem câțiva împrăstiați care încercăm să ne reintegrăm în bulbul acelei păpădii. Acesta a rezistat, presupunem, cândva. Noi suntem exilații prin excelență. Dar, dacă mă uit bine la dumneavoastră, și dacă încerc să înțeleg ceea ce spuneți, realizez că și dumneavoastră sunteți exilați în noua liberă. Și iată că încercăm să punem laolaltă tot felul de singurătăți, care să recreeze o unitate, poate cea iluzorie, de pe vremuri, când se țineau, din când în când, conferințele scriitorilor. Și nu ne dăm seama, totuși, că suntem un fenomen unic. Nicăieri în lume scriitorii nu se adună laolaltă să discute. Se cunosc 3-4, se frecventează 3-4, se văd la televizor, creează o literatură. Sunt individualități afirmate ca atare, egoice afirmate ca atare, care creează literatură în singurătate. Noi avem nevoie să venim aici – o vom face și pe viitor – tocmai pentru că, deocamdată, știm că mergem numai în bloc. Și ne punem întrebările împreună. Și nu găsim răspunsuri, pentru că este un grup de răspunsuri posibile care uneori se bat cap în cap. Normal că nici unul dintre ele nu este cel mai bun. Care va fi răspunsul la întrebări de tipul: Ce să facem cu literatura? Cum vom scrie literatura în

următorii ani? Cum va arăta literatura? Va fi autentică sau nu va fi autentică? Va răspunde la întrebările esențiale sau nu va răspunde la întrebările esențiale? Va vorbi despre spaimele nopții? Despre toate aceste lucruri va vorbi literatura din anii următori. Însă, cu stupoare aproape, constat că dorim să o instituționalizăm în continuare. Poate nu întâmplător seria verbelor la imperativ ne asaltează: literatura trebuie, poezia ar trebui, va fi nevoie să: în mileniul următor va trebui să traducem, să impune, să facem, să citim, poate chiar să scriem. Nu. După mine va fi nevoie atunci când va fi nevoie, va fi nevoie atunci când nu se va mai putea fără literatură. Am sentimentul că tocmai de aici ar trebui să reformulăm, să dezinstituționalizăm literatura – poate chiar și sedințele noastre – și să vorbim, dacă se poate, de neliniștile noastre autentice. Pentru că – observ – nu ne simțim bine, fiecare în parte, dacă nu ne închipuim că suntem o instituție, și dacă nu-i acordăm literaturii acest vechi caracter instituțional, didactic. (...) Literatura română în Occident este foarte greu de promovat. Nu există soluție, una. Traduceri bune pot fi, câteva. În momentul în care cineva face experiența să încerce să recomande un coleg unor edituri, conșcând profilul unor edituri, să zicem în Franța, vă dați seama că este greu, să avem o anumită specificitate care, eu zic că nu trece. Ne adunăm aici pentru că încă nu suntem obișnuiți să gândim, probabil, pe termen lung și cu tenacitatea de a obține ceva în ani. În Franța au apărut mai multe traduceri din literatura română, în ultimul deceniu, decât, să zicem, în tot acest secol./ Din păcate cu prea puține ecouri. Și mă refer mai cu seamă, la scriitorii noștri interbelici: Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu – care s-au lansat într-o indiferență cam tristă. Nu i-am prea văzut comentați. Bine că există în franceză, probabil că e nevoie și de alte cărți care să vină în spate și să creeze o imagine mai coerentă despre literatura română. Dar este nevoie de idei concrete. Iată cum fac portughezii. Există o editura condusă de un portughez. A creat-o din banii lui și are o serie de scriitori portughezi. Pe ei îi publică, alături de scriitori francezi, de scriitori britanici și americani. Deci nu este un ghetou acolo. Totuși, portughezii sunt mai numeroși în editura lui alături de francezi, desigur. Am înțeles că trebuie cineva să-și ia curajul să facă o editură cu banii lui. Să ia și să facă o editură la Frankfurt. Aici intrăm într-o zonă a finanțelor, în care nu mă pricep absolut deloc. Dar dacă nu există o strategie editorială, așa cum este practică în Occident, nu vom reuși să ne impunem. Aici venim ca o instituție, din nou să venim ca un stat, venim ca un institut român, ceea ce nu cred că este cea mai bună soluție”. □ Revista găzduiește o dezbatere despre **Programa de limba și literatura română (clasa a IX-a)**, pe marginea primei reforme curriculare din liceu (anul școlar 1999-2000). Participă profesorii: Iustina Itu (Brașov), Costel Haica (Pitești), Doina Sfârlea (Oradea), Nicoleta Săvulescu (Pitești). Semnalăm discursul pluralist, remarcând: 1) Receptarea moderată a inovațiilor și necesitatea ca elevii să fie îndrumați spre repere sigure: „În baza principiilor de construire a noului

curriculum național, în liceu nu se mai studiază istoria literaturii române conforma criteriului cronologic. Ceea ce nu e nici rău, nici bine. Este perfect posibil ca materia de predare-învățare să fie ordonată după alte criterii. Răul sau binele decurg din posibilitatea optimizării procesului de învățare în funcție de scopul didactic. (...) Având în vedere conținutul noii programe pentru clasa a IX-a, socotim că eludarea principiului cronologic în studiul literaturii române, departe de a duce la optimizarea formării intelectuale, țintește să devină doar mijlocul prin care se promovează propaganda ideologică a unei puteri culturale de grup, organizată în jurul unor inereze private. Această concluzie este confirmată de eludarea sistemului de valori specifice istoriei literaturii române și substituirea lui cu nominalizări de scrieri și autori care n-au nici o relevanță pentru solemnitatea patrimoniului național” (Iustina Itu); 2) Dorința de reajustare a criteriilor: „Dacă este lăudabilă orientarea spre interdisciplinaritate prin introducerea studiului valorilor din literatura universală – credem – într-o frumoasă realiare a conceptului de unitate prin diversitate, de regăsire a noastră în alții și altora în noi, nu putem subscrie la eliminarea, nădăjduim, nu deliberată, a valorilor umaniste reprezentate de cronicarii români, de Școala Ardeleană, de unicii Nicolae Filimon, Bogdan Petriceicu Hasdeu, Al. I. Odobescu. Nu putem admite ignorarea Literaturii religioase, a începuturilor scrisului și tipăririi textelor pe teritoriile românești”. (O dezbatere complementară va fi transcrisă în ASTRA, nr. 11/noiembrie 1999: *Manualele de literatură română*, sub semnătura Iustinei Itu, care aduce acolo completări, precizând despre programa de clasa a IX-a: „Ea devine mijlocul prin care se promovează propaganda ideologică a unei puteri culturale de grup, pe bază de interese private, formată nu sub cupola Academiei Române și sub cupola Universității naționale, ci în câteva reuniuni cenacliste din anii dictaturii, cum ar fi Cenaclul de luni (N. Manolescu), Cenaclul Junimea (Ov. S. Crohmălniceanu), Cenaclul Universitas (Mircea Martin) sau Cenaclul «Pavel Dan» (Livius Ciocârlie) la Timișoara, Echinox la Cluj-Napoca, sub patronajul profesorului Mircea Zăciu”).

[SEPTEMBRIE-OCTOMBRIE]

● În „Contrapunct” (nr. 9-10), Ion Stratan îl intervieuează pe Ioan Mihai Cochinescu, care mărturisește: „Acest mod al meu de a scrie arzând l-am practicat în anii '80 și colegii noștri de cenaclu făceau, în acest caz, analiza pe textul cenușei. După revoluție am sperat că se va întâmpla miracolul renașterii Corăbiilor Phoenix, dar n-a fost așa. Guvernării actuali nu încurajează exercițiul renașterii din propria cenușă, tratând-o ca pe o veselă maladie, ca pe o piromanie hollywoodiană. Generația '80 nu numai că arde dar, iată, se stinge. Prietenii ne mor, așa cum s-a întâmplat nu de mult cu bunul nostru frate Mircea Nedelciu, Dumnezeu să-l odihnească. Alții sunt bolnavi, ma gândesc cu disperare la Călin Angelescu. Cărțile noastre, astăzi, nici nu ard nici nu sunt

cenușă. (...) Am crezut dintotdeauna că poezia nu are nimic de-a face cu afectivitatea. De aceea am și devenit prozator. De-aceea afirm că nu mă pricep la poezie. De exemplu: eu credeam că un poem de dragoste nu are nici o legătură cu femeia iubită ci, în cel mai bun caz, invers. Alt exemplu: nesfârșitele interogări sau suferințele telurice prezente frecvent în demersul creației poetice credeam că sunt un înveliș pământean al oului existențial universal. Exercițiile în sferele trăirilor îngerești *din* poezie erau pentru mine o taină nepământeană dar acum înțeleg de la tine că poezia înseamnă și suflet omenesc și îți promit că mă voi gândi la asta”; „Poezia este cu-adevărat un mister (...) și îi mulțumesc că se poartă atât de misterios cu mine. Dacă aș avea certitudini în zona asta, aș fi mult mai sărac. Așa, cu fiecare poem pe care nu-l înțeleg, sunt tot mai fericit. Prost, da' fericit. De-aceea îmi place Nichita, de-aceea îmi plac poemele tale. Stau și mă minunez”; „Poate că există un reflex care poate deveni condiționat al ideii de muncă, al ideii de disciplinare a muncii prin scrierea zilnică. Eu nu cred în asta. Sunt scriitori care se trezesc dimineața, scriu un paragraf din romanul lor, beau cafeaua și trăiesc liniștiți. Eu sunt un scriitor neliniștit și tragic. Nu pot să fac două lucruri atât de diferite cu-atât de multă liniște, adică să și scriu, să-mi beau și cafeaua. Mintea mea de scriitor zburătăcește în mari chinuri până să-și găsească liniștea, dar chiar și-atunci nu are nici o legătură cu scrisul. Dacă se întâmplă să scriu zilnic este pentru că n-am încotro. Odată pornită treaba, trebuie dusă până la capăt iar timpul nostru se măsoară în zile și nopți, nu pot să scriu o zi da o zi ba, că mă încurc sau uit ce-am avut de spus. (...) Viața de familie a scriitorului *este* un bun câștigat și necesar. Boema nu este producătoare de opere. Dar este o stare, și ea necesară. Cenaclurile prin care am umblat noi doi nu generau neapărat poeme sau proze, ci o anumită stare de efervescență. (...) Poate ne este dor de boema de altădată pentru că ne este dor să fim citiți, auziți. Din păcate, ne întâlnim prea rar ca să ne mai citim unii altora textele, fie măcar și la un pahar cu bere. Un fapt paradoxal este acela că prozele mele din anii '60, grupate în *Visul de iarnă al Isabellei*, au fost recepționate de critică la fel ca și cum ar fi fost scrise anul acesta. Tehnicile propuse de mine au fost asimilate de noua generație, citesc nu de puține ori proze în stilul, ca să zic așa, al meu și nici măcar eu nu mai tresar. Totuși, cred că este de datoria cercetătorilor în acest domeniu al literaturii să nu ne uite. Să nu încurajeze, să nu instituționalizeze un tip de operă colectivă (atât de odios promovată de regimul trecut totalitar), să nu ne eternizeze în calup. E foarte ușor să scrii în maniera cuiva, să exersezi pastişând, dar brevetul, originalul, trebuie ținut la loc de cinste, altminteri nici unul dintre scriitorii o optzeciști nu va fi judecat prin propria sa valoare a propriei personalități. Se va vorbi doar despre un grup de intelectuali cu rafinată educație care au scris prin anii '80. Iar dacă ar urma o enumerare, e foarte probabil că mulți dintre noi să nu figurăm pe liste. Dacă aș fi președintele României, în fiecare călătorie oficială peste hotare aș lua cu mine

un scriitor din generația '80. Nu din nevoia de consiliere. Din nevoia de mândrie”.

● În „Jurnalul literar” (nr. 17-20), Paul Goma publică articolul *O pace grea cât cinci războaie*, care, având ca pretext conflictul din Kosovo, aduce în atenție, printre altele, și condiția exilatului: „Un refugiat este un refugiat, chiar dacă fuge pentru că a făcut el ceva de-rușine, ceva de-păcat, ceva rău, pe locul acela, sau doar a asistat la facere și, prin tăcere, a încuviințat-o – iar acum îi e frică de răsplata cea dreaptă. Și fuge. Așa cum înainte mă simțeam, nu doar alături, ci în pielea albanezului alungat de la casa lui și azvârlit pe drumuri, așa, acum mă aflu în pielea sârbului silit de rotunditatea roții Istoriei (cea care provoacă evenimente...neplăcute – nu violența directă, suferită de albanezul kosovar, ci teama că va fi, în viitor, violentat la rândul lui – cazul sârbului, azi) să pornească și el în bejenie – în propria-i țară. Diferența notabilă – o cunosc, o cunosc și pe cea a sârbului kosovar: românii basarabeni au gustat din cupa refugiului în propria țară – în altă provincie a României. Și a fost amar(ă)”.

□ Pavel Chihaiia scrie despre *Alexandru Ciorănescu și orizonturile cercetărilor sale*: „Cele șapte volume ale lui Alexandru Ciorănescu, acoperind bibliografia literaturii franceze din secolele al XVI-lea, al XVII-lea și al XVII-lea, reprezintă un excepțional instrument de lucru, cu o documentare exhaustivă, niciodată egalată, punând la dispoziția cercetătorilor cataloage, material de bibliotecă și articole de revistă, care permit o temeinică orientare. (...) Într-adevăr, Alexandru Ciorănescu vădește vocația și geniul lui Cristofor Columb, căruia i-a subliniat, de altfel, curajul de a înfrunta necunoscutul, înalta știință a navigației și, mai presus de toate, idealul de a cuceri noi tărâmurii pentru îmbogățirea cunoașterii omenеști”. □ Dan Stanca (*Credință, libertate și limită*) comentează un volum al lui Cristian Bădiliță, *Cartea micilor erezii* (1999): „Numele lui Cristian Bădiliță a făcut, după '89 – înainte nici nu se putea! – carieră remarcabilă, fapt ce mi-a confirmat – a câta oară? – că șansa îi ajută pe cei puternici și, practic, nu-i lasă să se rateze. Născut în 1968, în generația «decreștelor» cum ar veni spus, el pare însă născut cu 60 de ani mai devreme, în 1908, contemporan așadar cu Mircea Eliade și cu toată generația criterionistă. (...)/ Cristian Bădiliță poate fi – fără a exagera decât foarte puțin – intelectualul care va redeschide, pentru noi, adevărata eră a cunoașterii spirituale – cum numai perioada interbelică a fost – după ce paranteza postmodernismului se va fi închis. (...) Îi acord această menire de-a fertiliza o perioadă istorică și de-a aduna în jurul său numeroși discipoli care să refacă ideea de solidaritate intelectuală. De fapt, aceste vremuri se caracterizează tocmai prin lipsa de solidaritate. Scriitorul contemporan își gospodărește cu grijă și teamă să nu-i fie furată meseria, mica parcelă a talentului și speră că, de unul singur, își va urmări până la capăt interesele. Fals. Autorul de o anumită condiție are datoria și, în cele din urmă, șansa de-a depăși perimetrul egocentric și de-a fi un centru care să coaguleze energiile

uneia sau mai multor generații”. □ Este publicat un articol al lui Alexandru Ciorănescu, *Eminescu în traducere spaniolă*. □ Sub genericul „Dialoguri esențiale”, apare un interviu cu Alexandru Ciorănescu, *În căutarea timpului pierdut*, realizat de Nicolae Florescu: „Domnule profesor, oricât de strălucită a fost și este cariera dvs. în străinătate, vreau să vă întreb dacă, în condiții normale, fără impasul istoric al comunismului în România, ați fi fost tentat să vă desfășurați activitatea într-un alt spațiu decât cel cultural românesc?/ Timp de 40 de ani n-am scris aproape deloc românește. Înainte de căderea comunismului, o singură carte a mea a ajuns să fie tradusă în România, cea despre *Barocul sau descoperirea dramei*. Celelalte lucrări pe care m-am învrednicit să le semnez sunt de specialități ce nu au circulație curentă la noi. Despre Canare, despre Cucerirea Americii. Sunt cărți care cred că nici n-au să ajungă, probabil, să fie traduse și editate în românește. (...) / *Așadar, enciclopedia sau universalism? La noi, Blaga, într-o discuție cu Mircea Eliade, făcea această distincție între omul de cultură de tip enciclopedic și tipul universalist.*/ În ceea ce mă privește, poți să mă acuzi de amândouă. O spun, desigur, cu modestie. Nu în sensul împlinirii pe care îl viza Blaga, probabil. (...) / *Domnule profesor, când ați hotărât să luați drumul exilului și ce a determinat acest act de opțiune vitală?* // Bineînțeles că exilul mi-a schimbat complet sensul vieții, aici nu încapă nici un fel de îndoială. Prin formație, eram în strânsă legătură cu studiile franceze. Am trecut o teză de doctorat la Paris. Eram cunoscut în lumea literară a comparatisticii. Nu erau, de altfel, mulți comparatiști atunci, iar dintre cei tineri nu prea se băteau destui spre a ilustra această preocupare. Adică toți comparatiștii acelei vremi ne cunoșteam între noi. Era, deci, o situație câștigată, de partea mea. Nici nu se punea problema să plec definitiv din țară, să mă stabilesc în altă parte. Când m-am întors la București, mi-am găsit imediat locul. Iorga îmi spusese dinainte că mă va numi secretarul Institutului de Istorie Universală. M-am prezentat, prin urmare, chiar a doua zi după venire, însă Iorga era la Văleni. Atunci m-am dus, pentru a doua oară, la Văleni și l-am găsit pe profesor în același loc, la masa de lucru. I-am spus că m-am prezentat la slujbă și l-am întrebat dacă voi continua să fac aceleași studii pe care le începusem la Paris. S-a uitat la mine într-un fel foarte curios. Era enorm de schimbat. Mi-a răspuns: «Fă ce vrei!». Asta pe mine m-a tulburat. «Nu vreți să merg mai departe?» O nouă privire adâncă și, după o îndelungată tăcere, același răspuns monosilabic: «Asta pe mine mă depășește. Orientează-te cum crezi de cuviință». (...) / Eliade nu este cel mai reprezentativ scriitor român al exilului. El domină, ca personalitate, în totalitate. Vintilă Horia însă, mi se pare un foarte mare scriitor. Poate cel mai important dintre scriitorii români din exil. Opera lui a fost un șoc și pentru cititori și pentru critici. El are o viziune proprie, aproape unică, ce dezvaluie un univers neexploatat de alții și numai puțin inteligibil pentru cei care n-au trăit drama existenței românești. (...) / *Cum a evoluat conceptul de literatură comparată,*

după opinia dvs, în ultimele decenii?! Sper să nu te dezamăgesc. Dar eu consider că toate studiile acestea umaniste nu sunt și nu vor fi niciodată studii științifice. Nu există o știință a literaturii comparate. Ea evoluează în principii doar în raport cu timpul și cu moravurile. Ceea ce numim noi astăzi literatură comparată, este, în fond, domeniul creat cu mai puțin de o sută de ani în urmă. Însă asta nu înseamnă nimic, pentru că eu consider și pe latini ca făcând literatură comparată. În epoca imperială, spre exemplu, se studia Eneida în comparație cu Homer. Pe la 1600, în Franța, un franțuz oarecare căuta să demonstreze că un anume italian fusese preluat de un compatriot al său. Și așa mai departe”. □ Este publicat, sub genericul „Inedit”, un set de scrisori ale lui Giovanni Papini adresate lui Mircea Eliade (datele 21 februarie, 10 martie și respectiv 13 martie 1953). Corespondența este comentată de Mircea Handoca în articolul *Mircea Eliade și Italia: noi contribuții*.

OCTOMBRIE

1 octombrie

● În cadrul unui grupaj tematic din „Dilema” (nr. 347), *Țăranul e pe câmp...?*, realizat de Andrei Manolescu – despre situația țăranimii autohtone în contemporaneitate –, Răzvan Rădulescu scrie un articol-eseu în opoziție cu reprezentările standard ale țăranului (*Intelectuali, țărani și alte pături*): „Comunitățile rurale de astăzi produc folclor, și muzical, și coregrafic, și artefactual. Nu dau nici un exemplu, tocmai pentru că reacția nostalgicilor după țăranul român și satul său tradițional îmi este cunoscută: se va invoca imediat impuriificarea producției folclorice, vor fi înfierate influențele turcești, arabe sau țigănești din muzica produsă astăzi în periferii, se va invoca kitsch-ul carpetelor din casele țăranilor de azi etc. Cred că folclorul poate stârni interes prin cu totul altceva decât printr-o puritate raportată la imaginea lui livrescă. (...) Prin urmare, reformulând onest, se poate spune că nu țăranul a murit, ci că acel țăran ireal, din așteptările intelectualilor obișnuiți cu artele imuabile, și, în definitiv, nu este vorba despre «țăran», ci despre țărani. Care, așa cum spune un abominabil și impur cântec de periferie, «s-au emancipat»”. ■ Irina Nicolau (*Opinca de cauciuc*): „Sunt numeroase vocile care spun, astea nu mai sunt sate și ăștia nu mai sunt țărani. I-auzi! De ce să nu mai fie țărani, pentru că nu arată ca străbunii lor de la 1900? Dar noi, cititorii «Dilemei», semănăm mai mult cu strămoșii noștri orășeni de la 1900? Că s-a produs o ruptură, că dispăre sub ochii noștri un mod de viață, este adevărat, nu cred însă că formele actuale de țărani și orășeni pot fi clasate în categoria *mutanți*. Nu cunosc nici o definiție care să-i descalifice pe oamenii care trăiesc în feluri atât de diferite prin satele României de la statutul de țărani. Sunt țărani pentru că nu au devenit altceva! Și, să nu uităm că țărani cu care îi comparăm cu actualii «opincari» sunt propriile noastre construcții. Contestăm oameni reali

care se confruntă cu situații limită, încercând să supraviețuiască, conservând ceea ce numim noi «patrimoniul cultural tradițional» cu scheme teoretice și fantasmе compuse din clișee de tipul: țăranul este bun, ospitalier, cinstit, gospodar și așa mai departe. Țăranul a fost în toate felurile și acum este mai divers decât oricând”. ■ Claude Karnoouh avansează un punct de vedere critic la adresa modernizării forțate a satului (*Adio civilizației agrare!*): „În pofida pretențiilor de materialism dialectic, comuniștii n-au fost, în cele din urmă, decât niște idealişti care au crezut că este posibilă forțarea dezvoltării în condițiile armoniei sociale. Se cunosc ravagiile acestei politici, nevoită să recurgă la violența extremă fără a obține rezultatele scontate. Și totuși, mă tem că astăzi cei ce se pretind democrați liberali acționează la fel, într-o manieră mai puțin radicală, propunând soluții fără a ține seama de realitate, creând condiții tot mai bune pentru intrarea țării în lumea a treia. Dacă în loc să confunde stațiunile balneare și spectacole folclorice regizate cu lumea reală a țăranilor, acești responsabili s-ar duce în satele din diverse regiuni ale României, mai ales în satele atât de numeroase, fără interes turistic, ar avea, poate, o viziune mai atroce a țării, dar în orice caz mai realistă”. ■ Z. Ornea semnează un articol-eseu despre *Problema românească în România modernă*. □ La rubrica sa „Din viața unui extremist de centru”, Radu Cosașu polemizează, într-un articol intitulat *Crispați, nevoie mare...*, cu articolul *Literatura zilei* publicat de Cristian Tudor Popescu în „România literară” (nr. 31/1999) ca reacție la *Postmodernismul românesc* al lui Mircea Cărtărescu: „Să nu se supere C.T.P., atât de alergic la tot ce e stalinism, dar însuși Lenin a scris negru pe alb că dacă există un domeniu în care nu se poate gândi, porunci, împărăți și acționa cu formule mecanice, cu verbe tiranice, repede și scurt, acesta e al literaturii. Rog să fiu iertat pentru culpa de a ține bine minte acest citat leninist, explicația e simplă: prea des a fost cenzurat! L-am folosit – în rezistența aceea prin cultură, Doamne iartă-mă! – ori de câte ori încercam să mă opun/să ne opunem directivele de partid, totdeauna enervate când li se pune sub ochiul crispat acest gând al lui Lenin, deloc al lui Stalin, Dej sau Ceaușescu. Mergând mai departe cu delicatețe, nu mă pot totuși reține să nu scriu că ceea ce nu-mi sună bine în acest text este excesul de imperative care-mi amintește de... Să spun de cine? (...) Îmi amintește de cele mai pre(ten)țioase indicații (...) de activiștii atotștiutori care fixau mai bine decât scriitorii ficționari ce este viața, ce vrea poporul, ce citește omul (omul muncii!), ce literatură ține în bibliotecă și va «ține» la public, ce cărți au viitor și care nu, iar ca să-i mai dau un fior dlui Popescu îi voi reaminti că așa gândea și secția: lăsați obsesia eternității (da' care alta?) pentru o literatură «la zi», a celei mai fierbinți actualități!/. Dacă C.T.P. Ne poate garanta că a trăit experimentul pervers al SF-ului în '80, eu mă laud că am trăit ne experimentul, ci aplicarea proletcultismului la noi. Ba chiar l-am și practicat – și aici am, în sfârșit, prilejul să dau o accepție comică unei probleme grave. Dl. Popescu

scrie: «Crisparea existențială din România împinge literatura pe terenul gazetăriei, la limita *reflectării instant*» (subl. autorului). Instant, îmi vine în minte unul din ultimele mele articole proletcultiste, prin '61-'62, apărut în «Gazeta literară», intitulat *Viziunea reportericească*, în care apăram dârz exact gazetăria din schițele mele șantierești, scurte și rapide, făcute praf de cine...? De Nicolae Manolescu, în cronică sa din «Contemporanul»! (...) C.T.P. (...) scrie: «Nu e nici o umbră de ironie sau dispreț în mintea mea când scriu aceste rânduri». E de crezut. Dar mai gravă e lipsa sa de îndoială atunci când emite ceea ce se permite în literatura zilei și ce nu. Scurtă sau *orbitor* de lungă, rapidă sau thomasmannistă (acesta s-o mai fi citind?), cred și o afirm relaxat că ea, *literatura zilei*, nu e altfel decât și mai celebrul *fotbal al momentului*: de când s-au inventat, dacă nu sunt «pe goluri», plictisesc!». □ La rubrica „Trecerea prin reviste”, Cezar Paul-Bădescu prezintă elogios un număr al revistei brașovene „Interval” (nr. 8 (16) 1999) dedicat „conflictelor din fosta Iugoslavie” (*Kosovo văzut de la Brașov*): „În timp ce vocile sonore ale contestației alăturării României la valorile apărute de NATO întreabă acum «Și cu ce ne-am ales?»”, revista (...) încearcă o privire lucidă asupra realelor «pierderi colaterale» din acest conflict: dispariția judecăților critice în favoarea atitudinilor partizane. (...) E reconfortant contactul cu grupul de intelectuali brașoveni și colaboratorii din lumea largă, oameni care gândesc solidar, fără a argumenta identic, asumându-și liniștit riscul de a avea dreptate împotriva majorității opace și a minorităților selectiv insomniace”.

● În „România Mare” (nr. 481), la rubrica *Dicționarul parodistic de la A la Z*, Mircea Micu (*Întoarcere solemnă*) se oprește la Leonid Dimov, despre care afirmă: „Remarcabil în peisajul convențional al anilor '70, Dimov a fost, fără îndoială, un poet de marcă, creator de școală (fără durată, având în vedere asaltul... postmoderniștilor), dar cu un loc distinct într-o *judicioasă* viitoare *Istorie a literaturii române*. Ca și Pucă, ori Tudor George, boemi de notorietate, care au pigmentat viața literară bucureșteană a deceniului, acceptând, cu voioșie, versurile din nu știu ce mahala”. (Mircea Micu îi va omagia – și parodia –, în săptămânile următoare, pe Mircea Dinescu – *Nici genial, nici iubit*, nr. 482, din 8 octombrie 1999 –, Dan Deșliu – *Imprevizibila aventură*, nr. 483, din 15 octombrie 1999 – sau pe Ștefan Aug. Doinaș – *Lamento*, nr. 485, din 29 octombrie 1999 –, semnând și scurte biografii anecdotice ale autorilor, cu detalii de dinainte și de după 1989).

5 octombrie

● „Adevărul literar și artistic” (nr. 488) se deschide cu un editorial al lui Cristian Tudor Popescu, *Nimic despre nebuni și bestii*: „Aceasta nu va fi o cronică a *Recviemului*... Nu voi fi un comentator al romanului lui Buzura, ci un personaj al lumii sale. Acest personaj, gazetarul Popescu, are și el o problemă morală. În după-amiaza zilei de 19 aprilie a.c., numitul Popescu a avut în fața

ochilor o scrisoare deschisă semnată de o autointitulată «Societate civilă». Unul dintre cele mai rușinoase documente din istoria intelectualității românești. Gazetarul Popescu și-a spus părerea în numele ziarului «Adevărul», în același număr în care a fost publicată scrisoarea, iar cu dl. Gabriel Liiceanu, liderul informal al grupării sus-menționate, s-a deslușit într-o emisiune TV. Astăzi, când epurarea etnică din Kosovo se desfășoară cu elan în sens invers, iar administrația americană anunță ca pe un fapt inevitabil, care n-o privește, iminenta secesiune a provinciei, poziția «intelighenților» societari civili apare tot în ideologismul ei funambulesc și crud. (...) Pe lista semnatarilor acelei scrisori figura însă un nume pe care gazetarul Popescu a fost surprins să-l descopere acolo: Augustin Buzura. Chiar a doua zi, Popescu l-a sunat pe celebrul prozator și l-a întrebat de-a dreptul: dumneavoastră ați citit ce-ați semnat? Nu, zice dl. Buzura, m-a sunat Liiceanu și mi-a spus că e vorba de un act prin care ne exprimăm poziția prooccidentală. OK, sigur că sunt pentru Occident. Citiți documentul, zice Popescu deja mohorât, e în «Adevărul» de azi. Câteva ore mai târziu, dl. Buzura se exprimă tot telefonic: «Domnule, e odios. Nu mi-am închipuit așa ceva. E îngrozitor». (...) dar cu dumneavoastră cum rămâne, că apăreți pe listă? Păi, am să dau o dezmințire, dar nu pot s-o scriu acum, că sunt cu Festivalul Smithsonian în cărcă, americanii au tot felul de pretenții de te doare capul, trebuie să mă liniștesc. (...) / A trecut de atunci aproape o jumătate de an. S-a dus și Festivalul de la Washington, un succes pentru România, a venit toamna, niciodată mai frumoasă. Popescu nu arată prea bine, ar trebui să-și vadă de ale lui, dar uite că el continuă să-l aștepte pe Augustin Buzura cu dezmințirea. Până atunci, nu e în stare să scrie cronica romanului moral al lui Augustin Buzura. Uneori se întreabă: în plan moral, o frază simplă scrisă de un scriitor al cărui cuvânt contează poate valora mai mult decât un roman la care a muncit 10 ani?». □ În partea a doua a articolului dedicat volumului cărtărescian *Postmodernismul românesc – Postmodernismul narcisist (II). Mărul discordiei* –, Daniel Cristea-Enache scrie: „Observ că Mircea Cărtărescu, deși contestă în teorie «organizarea», determinismul, teleologia, le *practică* îndârjit. Discursul său nu e deloc «evanescent, păslos, fractalic», «spectral», ci, dimpotrivă, «cu picioarele pe pământ»: *organizat* într-un mod cât se poate de tradițional, de «cuminte», de «ticăit» («ticăitele istorii tradiționale» ale criticilor moderniști văzându-se astfel concurate pe chiar terenul lor). Îi conspectează sârguincios pe Vattimo, Lyotard și Fukuyama, inventariind faptele *second-hand*, operează selecții, alegând numai și numai ceea ce e de natură să-i sprijine teoria (...). Altfel spus, își construiește cu mare migală *teza sistemului deschis*, închizând-o însă (...) în fața oricărei posibile obiecții. Orice întrebare devine suspectă, orice îndoială ascunde, ca la Alexandru Mușina, un tardo-modernism malign. (...) / Mircea Cărtărescu își regizează cu grijă, *din calcul*, până și contradicțiile interne. Morala fabulei cu pisica lui heisenberg este una cât se poate de convenabilă autorului: el este

scutit de *responsabilitatea* propriilor afirmații și (mai ales) negații, pretinzând că face tipologie, când, de fapt, fixează o nouă scară de valori. (...) Ce este, de fapt, cartea lui Mircea Cărtărescu? O istorie, fie ea și postmodernă, a literaturii? Sau un roman, înveșmântat în hainele unei critifiction? (...)/ Poate dintr-un modernism «rezidual», sau poate nu, Mircea Cărtărescu se prezintă în fața cititorilor cu un *măr al discordiei* el însuși stricat. Dacă autorul ar fi avut la dispoziție un măr de aur pe care să-l ofere ca premiu postmodernismului, stârnind frustrarea modernismului, i-am fi respectat (fără să-i acceptăm) opțiunea. El însă jignește deopotrivă ambele paradigme prin fructul aproape putred pe care îl ține în mână, și la care a «ajuns» prin altoiri absolut inutile: fluidizarea criteriilor, schimbarea din mers a regulilor jocului, măsuririle fără rost în favoarea «zeiței» postmoderne”. □ La rubrica „Texte și contexte”, într-un articol intitulat antifrastic *Antimodelul Călinescu*, Constantin Coroiu arată că „Recent, Eugen Simion a stabilit un mic record. În numai câteva ceasuri, la Iași, el a primit titlul și diploma de *doctor honoris causa* al Universității «Al. I. Cuza», a lansat în monumentală Sală a pașilor pierduți, luminată de albastrul inconfundabil al vastelor fresce ale lui Sabin Bălașa, o carte-surpriză – *Fals jurnal* de G. Călinescu – și a rostit în Aula Magna «Mihai Eminescu» o prelegere de deschidere a anului universitar despre genialul autor al *Istoriei literaturii române de la origini până în prezent*, prilejuită de împlinirea a o sută de ani de la nașterea acestuia. (...) Eugen Simion a rostit în aula arhiplină un discurs polemic. Intrând în roba «avocatului diavolului», deși era îmbrăcat cu cea de doctor honoris causa, vorbitorul a trecut în revistă, întrebând și întrebându-se retoric, cele mai importante inconsecvențe, «aventuri» greșite (cum ar fi aceea de a fi acceptat demnitatea de deputat în MAN) și chiar – vezi Doamne! – lașități, deși nu-mi amintesc ca Eugen Simion să le fi numit așa, pentru ca apoi să «demonteze», nu o dată ridiculizând superior, aproape toate reproșurile și acuzațiile ce i se aduc de către actualii procurori literari unei personalități de o complexitate și o anvergură fără egal în cultura românească”.

6 octombrie

● În „România literară” (nr. 40), Nicolae Manolescu publică un editorial intitulat *Era melodramei*: „În epoca noastră, arta nu are un dușman mai redutabil decât melodrama. Un veritabil imperialism melodramatic colonizează, una câte una, cetățile artei și le supune codului său unic de comportament. Publicul melodramei e unul de sclavi ai sentimentului. Incapabili de revoltă. Mă tem că era melodramei nu va cunoaște nici un Spartacus”. □ Un articol al Doinei Jela consemnează conferirea titlului de comandaori ai ordinului „Steaua României” Monicăi Lovinescu și lui Virgil Ierunca; la acest eveniment, organizat la Ambasada României de la Paris, au participat Președintele României Emil Constantinescu, ministrul de Externe Adrei Pleșu, ministrul Culturii Ion Caramitru, ministrul Educației Andrei

Marga), consilierului prezidențial Zoe Petre, altor personalități (Doina Cornea ș.a.) și a câtorva sute de invitați, printre cei decorați numărându-se și Thierry de Montbrial, Catherine Durandin, Jean D'Ormesson, Maurice Druon, foștii ambasadori Renaud Vignal, Jean-Marie le Breton și Bernard Boyer. ■ Doina Jela publică, de asemenea, în „*avanpremieră editorială*”, un scurt interviu cu Monica Lovinescu pe marginea anunțatei apariții a volumului memorialistic *La apa Vavilonului*. ■ Tot despre Monica Lovinescu (și Virgil Ierunca) scrie și Alexandru Niculescu, într-un eseu fragmentar despre condiția scriitorului exilat vs. scriitorul din țară (*Despre „voi” și „noi”*). □ La „Cronica melancoliei”, sub titlul *Contraargumente la „argumentul scorpionului”*, Ileana Mălăncioiu publică o replică la adresa unei intervenții a lui Laurențiu Ulici: „Într-un articol apărut în «România liberă» din 28 noiembrie 1992, dl Laurențiu Ulici spunea: «În 1985, una din cele mai profunde și personale voci ale liricii contemporane, Ileana Mălăncioiu, își surprindea cititorii cu o carte (*Urcarea muntelui*) care nu semăna mai deloc cu precedentele». La data aceea, pentru mulți anticomuniști de după evenimentele din decembrie, numele meu însemna ceva și încercau să mă atragă într-un partid, în-tr-un comitet sau într-o comiție, spre a-i da credibilitate. Cu toate că știam prețul singurătății, am preferat să rămân un om liber și să spun, ca și înainte, pe cont propriu, folosind mijloacele profesiei de scriitor, ceea ce am de spus. Pe fondul de libertate a cuvântului de care m-am bucurat, la «România literară» exista totuși un tabu despre care am aflat nu mult după ce mi-am început colaborarea. Nu trebuia să spun nimic despre Laurențiu Ulici, despre Ion Caramitru și despre Soros, pentru că dau niște bani pentru revistă./ Am socotit întotdeauna că miliardarul Soros merită toată stima și recunoștința noastră pentru că din banii săi a acordat sume importante pentru cultura română și nu l-aș fi atins nici cu o floare, deși n-am beneficiat niciodată de vreun ajutor din partea Fundației pentru o Societate Deschisă care îi poartă numele. Dacă aș fi avut ceva de spus nu era legat de ceea ce a făcut Soros, ci de ce au făcut uneori alții cu banii săi, dar m-am abținut./ Spre deosebire de Soros, ministrul Culturii nu dă pentru reviste din banii săi și nu mi se pare normal să mi se ceară să nu-l ating nici cu o floare pe motiv că, din subvenția semnată de dumnealui, primesc și eu cam trei dolari pe un text la care muncesc trei zile. Fiindcă în vreme ce dl Caramitru își poate permite luxul de a cheltui un miliard pentru a-și face lobby, salariul unui redactor și pensia celui mai mare scriitor român în viață abia asigură condiția de supraviețuire, iar drepturile de autor sunt aproape nule./ Adunările scriitorilor români din toată lumea care au loc la Neptun unde se face lobby pentru dl Laurențiu Ulici nu costă mai puțin decât mult discutatul turneu al d-lui Caramitru. Iar pentru recuperarea exilului au făcut infinit mai mult Gabriel Liiceanu și Mircea Martin, prin înființarea unor colecții în care apar autorii valoroși care trăiesc în străinătate. În articolul *Microbul literaturii*, care a stârnit furia președintelui nostru, spuneam că Uniunea aproape că nu

mai există. Fiindcă deși trăim ca o familie scăpătată, care își închiriază casa și se mută în bucătărie pentru a putea supraviețui fără a face alte lucruri mai rușinoase, președintele nostru îl lansează pe poetul Radu Mischiu. Iar la târgul de carte din Germania consacrat României au fost invitați degeaba și niște scriitori foarte buni. Pentru că ei n-au fost incluși în program. Au fost puși în situația penibilă de-a se uita cum îl plimbă dl Ulici de la o manifestare la alta, ca pe un patriarh al literaturii, pe dl Gabriel Țepelea. Ar fi putut ieși din încurcătură, pentru că se afla acolo și marele poet Gellu Naum, care era invitat de Ministerul Culturii din Germania, dar dl Ulici avea alte interese. Așa cum avusese și înainte de alegerile din 1996, când l-a însoțit la același târg pe dl Ion Iliescu. (...)/ Probabil că ideea de a mă trimite și pe mine într-o provincie din sudul Chinei în vreme ce prietenii săi ne reprezentau la târgurile de carte din Vest avea în subtext ideea că mânia mea proletară m-ar recomanda pentru Est. Puteam să merg, ca de obicei, în provincie la mine unde mă simt foarte bine. Nu am cerut eu să fac această călătorie. Dar dacă dl Ulici a ținut să o evoce de două ori într-un bilanț atât de concis, corect era să facă publice și costurile călătoriilor sale și ale celor care îl frecventează. Fiindcă unii dintre ei au făcut de trei ori ocolul pământului./ Un argument adus în favoarea sa în *Argumentul scorpionului* este că Uniunea aceasta care aproape că nu mai există dă anual 200 de milioane pentru editura Cartea Românească. Pe vremea lui Marin Preda, despre care își dau cu presupusul fel de fel de neaveniți în literatură, editura nu primea, ci dădea niște milioane Uniunii. Faptul că publică scriitori români nu justifică pierderile. Editura Albatros publică o mulțime de scriitori români și nu primește bani de la Uniune. Dimpotrivă, îi plătește timbrul pe carte. Iar editura Vitruviu, deși trăiește doar printr-o idee a regretatului Mircea Ciobanu și prin eforturile unei poete de a o pune în practică, poate prezenta la cel mai select salon de carte un stand cu poeți români care nu trece neobservat. (...) Poate că părerea sa despre mine, situată la polul opus celei exprimate în 1992, se datorează și faptului că e foarte ocupat și n-a mai avut vreme să citească. De câte ori ne întâlnim, ținea totuși să-mi spună că mă citește soția sa. (...) Am stat și eu la masa aceea de la Casa Scriitorilor în jurul căreia în momentele de răscruce se aduna toată floarea cea vestită. Dar, chipurile, nu tocmai în momentele de răscruce. Bine, îmi zic eu, dar toate mesele de acolo erau la fel și nu era nimeni obligat cu cine să stea ori să nu stea la ele. Faptul că dl Ulici prefera să joace bridge, ori să stea cu Tupan îl privește personal. Ceea ce nu-l mai privește personal este că a distrus o revistă, care primește cam tot atâția bani cât «România literară», dând-o pe mâna acestuia. Și că juriile dumnealui i-l preferă pe Tupan lui Breban, din moment ce tot e redactor-șef la o revistă a Uniunii. (...)/ Vorbind despre ingratitudinea mea, dl Ulici a neglijat să spună că mi s-a propus să fiu trecută și eu pe o listă a unei firme care dă câte ceva de mâncare pentru scriitorii săraci. Cum am mintea întreagă și pot încă să merg pe două picioare, mi s-a părut că nu e corect să mi

se aducă hrana acasă. Ca atare, am mulțumit respectuos și am spus că trebuie să fie trecut pe acea listă cineva mai în vârstă sau bolnav, care nu mai poate câștiga, așa cum câștig eu, trei dolari pe săptămână prin munca sa. (...) După apariția articolului, mai mulți colegi mi-au scris, contrariați că redacția s-a delimitat de mine, deși este evident că statutul scriitorului constituie o rușine, iar președintele nostru, care e senator, n-a mișcat un deget pentru a-l schimba. Au existat și unii care mi-au spus că delimitarea a fost bomboana de pe colivă. Fiindcă tot vorbeam de înmormântarea noastră atât la figurat cât și la propriu. Eu consider că o redacție are voie să se delimiteze de un text, indiferent al cui este, ori să-l respingă. Dacă nu m-a deranjat faptul că redacția s-a delimitat de mine, m-a șocat, în schimb, trimiterea la Goebbels făcută de d-l Michael Shafir într-un text despre Dorin Tudoran apărut în același număr. (...) Insultele pe care mi le aduce mie dl Ulici, în sine, sunt mai puțin grave. Grav e faptul că, fiind proferate de președintele Uniunii, constituie un fel de demascare oficială. (...)/ Faptul că dl profesor Nicolae Manolescu a încercat să mă convingă că textul publicat nu conține nimic insultător m-a întristat. Pentru că titlul d-lui Ulici m-a făcut să mă gândesc la foaia aceea de scandal care folosea cuvântul năpârcă. Or, pentru mine, «România literară» reprezintă cu desăvârșire altceva./ Având în vedere că articolele nu se scriu pentru sertar, închei mulțumind conducerii redacției pentru că, oferindu-mi o rubrică (pe care, oricât de mâhnită aș fi, trebuie să recunosc că n-aș fi putut s-o țin la nici o altă revistă), am adunat treptat două volume de publicistică la care eu țin la fel de mult ca și la cele de literatură. Poate ar trebui să-i mulțumesc și pentru că prin publicarea pamfletului-comunicat semnat de președintele Uniunii m-a ajutat să mă pun de acord cu mine. Simțeam de multă vreme că nu am nimic comun cu Uniunea d-lui Ulici, dar ieșirea din ea mi se părea la fel de lipsită de sens cum li se pare altora intrarea în ea. Pe vremuri, o demisie însemna ceva. La ora actuală, a ieși din Uniune e ca și cum ai ieși de afară. Ca urmare, prin textul de față anunț că mă retrag pur și simplu, fără a-i da alte explicații d-lui președinte, până la data la care vom face alegeri statutare pentru a intra în legalitate și a ne putea apăra demnitatea profesiei. În aceeași sărăcie, dar fără a face sluj în fața unor nulițăți de la un partid sau altul, prin nimic mai bune decât cele de pe vremea odiosului, în fața cărora am pierdut multe bătălii, dar nu și războiul”.

■ Textul este însoțit de următoarea notă a redacției: „Ne exprimăm părerea de rău în legătură cu o dispută care se dovedește mai încărcată de subiectivitate decât era firesc. Precizăm că ne abținem de la a interveni în textele colaboratorilor. Am publicat atât articolul dnei Ileana Mălăncioiu, cât și, în virtutea dreptului la replică, pe acela al dlui Laurențiu Ulici. Cât privește conținutul și tonul articolelor, ele cad în sarcina autorilor. Adăugăm că «înțelegerea» la care se referă dna Mălăncioiu nu făcea din Uniunea Scriitorilor, din Ministerul Culturii și din Fundația Soros niște tabuuri. Pur și simplu, ca în toată lumea civilizată, o revistă nu-și permite să-și atace editorii. Rămânem și pe mai

departe convinși de valabilitatea acestui principiu”. □ Mircea Anghelescu semnalează elogios o recentă traducere în italiană a poeziei lui Nichita Stănescu (*Nichita Stănescu în italiană: războiul cuvintelor*): „Apărută într-o colecție care cuprinde volumele unor poeți de primă mărime ca Hölderlin, Stefan George, Maurice de Guérin ș.a., culegerea tradusă de Fulvio del Fabbro și Alessa Tondini nu va trece neobservată și va prilejui cititorului italian, după precedente datorate lui Marco Cugno și Marin Mincu, întâlnirea cu una din vocile cele mai importante ale liricii românești postbelice”.

● În „Luceafărul” (nr. 34), Robert Șerban realizează un interviu cu Nicolae Popa („*Dacă ar fi după mine, m-aș face potcoavă*”). N.P.: „În artă, ca și în viață, totul trebuie să fie posibil, pentru că altfel vom ajunge la dictatura prejudecății. Iar critica este o prejudecată. E oribil ca despre un poet să se spună că este suprarrealist, când el nu face altceva decât să impună o altă realitate. O poezie nu trebuie să fie crezută, nu trebuie să stârnească o admirație de genul: vai, cât de dulce este! Poezia trebuie să contrarieze. Un critic ar trebui să privească din punctul de vedere al unui fluture. Înainte de a scrie despre un poet ar trebui să se gândească ce ar spune despre demersul său exegetic un fluture, un paianjen. Dacă nu își va pune această problemă va eșua în gândire obiectivă”.

8 octombrie

● În nr. 348 al revistei „Dilema”, distribuit împreună cu suplimentul „Vineri”, Mircea Iorgulescu semnează un eseu despre „forța prostiei” (*Este prostia diabolică?*), pornind de la considerațiile lui Alexandru Paleologu din volumul-dialog cu Stelian Tănase (*Sfidarea memoriei*) și rememorând scene din viața literară antedecembrisă: „Cam asta încercasem de câteva ori, pe la începutul anilor '80, să ne deslușim, Alexandru Paleologu și cu mine. Nu eram prieteni și nici prea apropiați n-am fost. A fost însă un timp când ne-am văzut mai des. În acea vreme, cred că ideea o avusese Eugen Simion, hotărâsem să ne întâlnim în grup o dată pe lună la un prânz la Capșa. Un prânz al criticilor: veneau Ov. S. Crohmălniceanu, Lucian Raicu, Nicolae manolescu, Valeriu Cristea, Gabriel Dimisianu, Z. Ornea, Alexandru Paleologu, Eugen Simion și cu mine. Uneori mai venea și Mircea Zăciu, când se întâmpla să fie în București. Aceste întâlniri cu tabiet au durat cam un an, apoi am renunțat tacit. Eram prea «apăsați», ne încălzeam greu, aveam toți aceeași obsesie, voiam să o evităm, iar efortul ni se părea inutil. Solidaritatea noastră literară nu avea nevoie de această ritualică exteriorizare căznică. Ne simțeam mult mai bine retrași, fiecare, în singurătățile noastre. Ideea era bună, dar... Acolo, la Capșa, în lumina puțină și galbenă, de adăpost antiaerian, aveam probabil aerul unor spectre. Sau, poate mai degrabă, dar pe atunci nu știam cum e, al unor efugiați. Erau chelneri cu mutre suspecte și comportament slinos, părând să fie ba deghizați stângaci, «în exercițiul funcțiunii», ba niște bișnițari prăpădiți, erau

vulgare târfe de gară (la Capșa!), erau arabil insolenți, străinii preferați ai regimului, înși de calitate proastă făcând pe califii la București: ce căutam noi acolo?! Am abandonat... Pe atunci am vorbit cu Alexandru Paleologu despre proști și prostie. Era un lux? Nu știam, nu aveam de unde, că Dej spusese cândva «mie nu mi-e frică de dușmani, mie mi-e frică de prostia noastră», iar altă dată, în cu totul altă împrejurare, îl calificase pe Ceaușescu drept *prost* («Lasă-l pe prostul acesta la o parte! Nu înțelege nimic. El poate numai să te-ncurce!»). Da, dar *prostul* a câștigat. Restul se știe... Este prostia diabolică?». □ Înt-un grupaj tematic despre ***Violență***, realizat de Iaromira Popovici, Cristian Preda se oprește asupra „situațiilor prerevoluționare” din România ultimilor ani, atribuite „politicienilor de stânga” (***Situația pre-revoluționară***): „Pentru veritabilii social-democrați, revoluția a murit. Starea pre-revoluționară e o relicvă de uz intern, proba existenței unui leșt marxist foarte consistent în cultura politică a stângii româneștii. Una pe care ultranaționalistii o preiau de la «social-democrați» fără prea multe mofturi, mai ales că și unii și alții au drept ideologic activiști mărunți de la Ștefan Gheorghiu, frustrați de marginalizări ceaușiste și deveniți între timp specialiști în «comunicare politică». (...) Starea pre-revoluționară nu e doar o amenințare sau un semnal destinat să provoace revolta. Ea exprimă acel apetit pentru violență de care radicalii de stânga nu s-au detașat vreodată. Amintiți-vă cu câtă pasiune urmărea Vadim Tudor derularea mineriadelor din ianuarie-februarie 1999! Cât de apropiată era patima sa din acele momente de satisfacția cu care Iliescu mulțumea minerilor după venirea acestora în iunie 1990 la București!”. ■ Eugen Istodor urmărește violența tabloidă a titlurilor de articole în presa românească (***Ziarul e lac de sânge!***), iar Cristain Ghinea – pe cea a versurilor formațiilor rap și hip-hop (***Nu te supăra, frate!***). ■ Oana Chelaru-Murăruș se ocupă, dintr-o perspectivă a lingvistului, de violența textelor din publicațiile lui Corneliu Vadim Tudor (***Viol(en)ța lingvistic(ă) în presa de azi***): „Nu este nevoie să răsfoiești întreaga colecție a unor ziare ca «România Mare», «Politica» sau «Atac la persoană» (ar fi și foarte greu de suportat din pricina monotoniei stilistice) pentru a descoperi suficiente exemple de agresiune verbală care nu este, desigur, la îndemâna oricui. Ea izvorăște, se vede treaba, dintr-o energie psihică de tip special, ca și arta oratoriei, după cum ne mărturisește distinsul ziarist de la RM (17.IX.1999): «E greu să vorbești în fața a 50.000 de oameni. (...) Ți trebuie *plămâni și testicule* (sic!) *de zimbru* (...)». La mare cinste stă *cuvântul* și *frazelogismul de argou* cu încărcătură vulgară sau licențioasă, de regulă plasate în titlu pentru a-și exercita întreaga forță de șoc asupra cititorului: *tucălar*, *marțafoi*, «lui RP să-i bese mintea», «ministrul... rânjește fasolea», «acest manechin belește ochii la voi», «M. i-a pus-o unei membre de partid» (RM 17-24.IX.1999) (...). Procedul predilect este, desigur, *invectiva*, selectată dintr-un repertoriu clasic al trivialității de mahala, fără prea mari adaosuri imaginative. Astfel, la lista cuvintelor injurioase din acest registru al

limbii (în numeerele din 17-24.IX.1999 ale RM am întregit sintagme ca: «*putoare fără rușine, judecătoarea N.*», «*micul derbedeu*», «*șef de rahat*», «*această canalie pe nume CHC*», «*oligofrenul D.*», «*banditul B.*», «*trei zuze... proastele astea... relatări idioate ale unor mincinoase, parașutele astea*», «*japițelor*» etc.), ziariștii de la publicațiile menționate mai adaugă puține «*inovații*» personale: preferința pentru *terminologia peiorativă a sexualității* («*spermatozoidul RP*», «*poponarul CN*», «*ar trebui legat de catarg în pușa goală*», «*Hadji Pulea Spătarul*», «*AP, cavaler de Kurlanda*»), pentru *zoonimele ofensatoare* («*pitecantropul acesta de B.*», «*mutantul degeaba se dă de ceasul morții*», «*palatul de protocol al Țapulinei*», «*mangalița AMP*», «*față ca un popou de maimuță pe scaunul electric*») sau pentru *etnonimul utilizat în cheie xenofobă*: («*HA și SRS – cioroi borâți*», «*SRS – țiganul e bun de legat*», «*mă, P., țigan unguresc*» etc. Confundând în mod voit (sau din insuficiență lingvistică) regulile pamfletului cu atacul verbal vulgar al persoanelor fizice, făcându-și un titlu de noblete din îndemnul scabros «*Scuipați aici!*» (RM, 24.IX.1999), ziariștii își execută «*victimele*» în următorii termeni: «*bărzoiiul acela pe catalige, fără umeri și fără țâțe*», «*MR este, de departe, cel mai crăcănat prezentator de știri din România*», «*MD stă prost de tot cu potența*», «*specimen cu față de berbec în proțap*», «*IN, o ciunăfaie ochelaristă și ciolănoasă*» (RM, 17-24.IX.1999). Firește, nu am putea încheia lista stereotipiilor lingvistice de la revistele citate fără a menționa «*specialitatea casei*» – *înjurătura neaoșă*, proferată după toate regulile genului: *blestemul*, dublat de invocația «*tandră*» («*Tanțo, boii tăi să moară dacă n-o să te facem noi la pielea goală (...) De ce minți, fă zăpăcito?*» (RM, 17.IX.1999), *înjurătura modernizată*, adaptată la circumstanțe («*Lua-v-ar meningita de pungași!*», RM, 17.IX.1999), *înjurătura fantezist-sadică*, special rezervată unui ministru («*băga-i-am în fund ciment și-n vârful limbii curent*», RM, 17.IX.1999). Pe lângă asemenea «*performanțe*» stilistice, e firesc ca înjurăturile banale să treacă aproape neobservate («*am fost atacați pe această temă de România literară, o revistă ce ar fi trebuit să fie la curent cu limba română... vorbită. Dar am trecut și peste asta, băgându-i în pizda măsii*» AP, 13.IX.1999). Citirea acestor mostre selectate rapid (...) te face să reflectezi asupra distanței minime dintre agresiunea verbală și cea fizică. Firește, injuriile sunt urmate de *amenințări fățișe* («*Ce tăvăleală te așteaptă după asta*», «*Țapului i s-a făcut de palme, scuipături și șuturi în gură*» etc.). Dar aici comentariul lingvistului se oprește, fiindcă proferarea de amenințări în public cade sub incidența Codului penal și a Justiției române. Atâta câtă este”. Cu rmătorul P.S.: „Pentru că gazetarii domnului Corneliu Vadim Tudor se arată atât de îngrijorați de soarta limbii române și corectează cu multă competență pe o prezentatoare a Televiziunii Române care și-a permis să greșască genul unui substantiv și folosirea unui adverb (RM, 24.IX.1999), le recomandăm la rândul nostru să consulte un *Îndreptar ortografic* în uz pentru

a corecta scrierea unor cuvinte ca *fascicul*, *testicol* ș.a.”. □ În pagina de spiritualitate („...din polul plus”), Anca Manolescu comentează ediția bilingvă și traducerea de la Humanitas (realizată de Ioana Pârvulescu) a primei cărți din *Călătorul heruvimic* de Angelus Silesius (*Locul călătorului*). La capătul unui excurs despre poemul misticului german, sunt expuse considerații despre calitatea ediției: „Ediția pe care Ioana Pârvulescu a alcătuit-o acestui pretențios poem e una ospitalieră, prietenoasă, prevenitoare: atât pentru text, cât și pentru cititor. (...) Se adaugă largi date de context, spiritual ori cultural (...) În sfârșit, Notele, Opțiunile de traducere și Variantele ne apropie textul, îi situează o sumă de înțelesuri; ne fac apoi să asistăm la efortul traducătorului, la opțiunile lui și la obiecțiile pe care singur și le formulează. Nu avem în față doar o simplă traducere, ci un spațiu în care textul e găzduit, deschis unor posibile lecturi, un spațiu în care cititorul poate da în voie și pe îndelete târcoale dificilului poem”.

12 octombrie

● Octavian Paler publică în „România liberă” editorialul *Scandalul manualelor*: „Dacă m-ar întreba cineva ce anume m-a șocat în «scandalul manualelor de istorie», m-aș opri, probabil, la impresia pe care mi-au lăsat-o cei ce apărau aceste manuale. M-a îngrozit inocența lor culturală. Parcă auzeam *Simfonia a V-a* interpretată de un taraf de lăutari. (...) Nu mi-am imaginat că ideea manualelor alternative – în principiu corectă – va fi împinsă în comic și grotesc. Nu mi-am imaginat că neseriozitatea (...) poate lua asemenea forme. Și, recunosc, m-a uluit, pur și simplu, faptul că toți, absolut toți dirijorii «educației naționale» de la minister, precum și profesorii care au intervenit în conflict, oral sau scris, păreau să nu-și fi pus niciodată două întrebări, culturale, elementare, totuși: 1) Poate exista un popor fără câteva mituri fondatoare? 2) Care sunt rosturile și limitele «demitizării»?/ Atât deplorarea, în absolut, a «demitizărilor» cât și moda lor sunt atitudini, cultural vorbind, inculte. «Demitizarea» nu e ceva reprobabil, cum cred unii. Ci e perfect explicabilă ca dorință de igienă spirituală. Nemaireușind să creeze decât mituri degradate, care demonstrează că progresul însuși e un mit, de vreme ce progresul tehnic, științific, se poate însoți cu regres interior, lumea modernă s-a apucat să despoaie miturile vechi de aura lor ofilită. Prometeu a fost coborât de pe munte și transformat în fabricant de chibrituri care ține conferințe cu un vultur pe umăr, iar sfînxul îi face cu ochiul lui Oedip. Inutil să ne indignăm. Libertatea aceasta iconoclastă nu e lipsită de interes. În formele ei autentice, «demitizarea» a apărut ca o insurecție sinceră împotriva dogmatizării găunoase a admirației. (...) Numai că, așa cum se întâmplă de obicei, succesul provoacă modă, imitatori, mimetism. Au apărut «demitizatori» de meserie, care rup veșmintele fastuoase și, parțial, putrezite de pe mituri doar fiindcă ireverența li se pare, în sine, o probă de inteligență și de modernitate./

În «judecarea» istoriei s-a petrecut același fenomen. Unii s-au luptat cu clișeele. Alții au parazitat moda. (...) Nenorocirea e că, pe la noi, trepădușii «demitizării» reprezintă, se pare, mai degrabă, regula decât excepția. Avem excelenți «nonconformiști», dar, din păcate, și imitatori jalnici care se cred însă «europeni», exponenți ai modernității. Bineînțeles, istoria nu e un cimitir în care se recită ode. «Mituri fondatoare» nu înseamnă lingușirea trecutului sau instituirea unor «subiecte tabu» care pot fi abordate doar într-un limbaj liturgic. După ce istoria noastră a ajuns un fel de palimpsest, cu mai multe straturi de «minciuni pajiotice», se impune o operație sanitară de înlăturare a falsurilor, a clișeelelor de festivitate «mobilizatoare». Dar asta fac trepădușii «demitizării»? Asta au făcut autorii acelor manuale care, cu girul inconștient sau iresponsabil al Ministerului Educației Naționale, confundă școala cu o discotecă? Încredințați că seriozitatea e plicticoasă, neatractivă și, pe deasupra, nemodernă, ei se amuză să «condiționalizeze» momentele importante din istoria noastră și să schițeze o mică grimasă de câte ori pomenesc cuvântul «național», mult prea romantic pentru gustul lor, de parcă și-ar fi propus anume să bagatelizeze tot ce intră în «mituri fondatoare». Oare, măcar, ministerului n-ar trebui să-i pretindem să știe ce face?».

● Într-un editorial din revista „22” (nr. 41), *Domnul Popescu și Istoria*, Florin Țurcanu scrie: „Domnul Cristian Tudor Popescu, jurnalistul-vedetă al «Adevărului», a căpătat probabil convingerea că se poate pronunța la orice oră, cu egală competență, asupra oricărui subiect de actualitate. (...) Subiectul noilor manuale de istorie destinate liceenilor este unul la care trebuie reflectat, cu siguranță, mai mult decât a făcut-o domnul Popescu. (...) Poate că pe jurnalistul de la «Adevărul» nici nu l-ar fi interesat problema, dacă n-ar fi aflat de la colegi că fotografia sa figurează într-un manual de istorie pentru clasa a XII-a apărut la editura Sigma./ Fără a eluda problema slăbiciunilor evidente ale acestei cărți de istorie, consider că reacția alarmistă și inchizitorială a domnului Popescu este complet disproporționată. Această reacție i-a fost stârnită nu atât de manualul respectiv, cât de întrebarea pe care și-o pune, plin de gravitate, în fruntea articolului din 6 octombrie: *Câte istorii are România?*/ Domnul Popescu a învățat istoria în epoca manualului unic, tipărit pe hârtie proastă și cu ilustrații în alb-negru (sau sepia). (...) După manualul unic, domnul Popescu nu pare să fi deschis prea multe cărți de istorie. (...) Această nevoie de a reclama adevărul unic în materie de istorie ar fi doar ridicolă, dacă nu ar fi îngrijorătoare. (...) De ce nu, mâine, poimâine, partidul unic?/ Savanții și istoricii de la care așteaptă domnul Popescu manualul unic s-au pronunțat deja, alegând să scrie manuale alternative sau să fie referenți științifici ai acestor manuale. Printre ei, profesorii Zoe Petre, Andrei Pippidi, Pompiliu Teodor, Alexandru Barnea, Stelian Brezeanu, Ioan Scurtu./ Și, la urma urmelor, dacă manualul pentru clasa a XII-a coordonat de Sorin Mitu ar fi, cum pretinde domnul Popescu, «antinațional» și «subversiv», singura

posibilitate de a-l îndepărat este tot concurența altor manuale și nu, cum propunea cineva, în stil pur nazist, arderea sa în piața publică. (...)/ Domnia-sa crede că rolul predării istoriei este, înainte de toate, acela de a imprima în mințile tinere miturile și figurile eroice ale trecutului național pentru a le conferi liceenilor sentimentul de apartenență la comunitatea românească. (...)/ Nu numai că rolul predării istoriei nu poate fi în primul rând cel la care se gândește domnul Popescu, dar o coeziune națională obținută înainte de toate cu ajutorul miturilor istorice și a figurilor eroice este factice. (...)/ Ar fi Vlad Țepeș un exemplu eroic pentru tinerii din România, unde justiția și poliția funcționează așa cum știm? Ar fi armata lui Ștefan cel Mare un model mitic de organizare pentru armata română în vederea aderării țării noastre la NATO? Sau poate ocaua lui Cuza ar fi simbolul mobilizator în lupta contra corupției? (...)/ Recursul la mituri și figuri eroice poate să infantilizeze un popor și, deci, să-i compromită dezvoltarea viitoare. (...) Infantilismul politic naționalist este la originea catastrofei Germaniei în 1945 și a dezastrului suferit de națiunea sârbă în zilele noastre. Miturile merg mână în mână cu imaginația debordantă și cu retorica bombastică și iresponsabilă, principalele caracteristici ale naționalismului românesc din ziua de astăzi”. □ Pornind de la recent apărutul volum al lui Sorin Alexandrescu, *Paradoxul român*, Gheorghe Crăciun publică eseul *Cușitul răsucit*, cu considerații despre „viziunea unui cercetător post-modern asupra României interbelice” („într-o țară în care postmodernismul e în continuare subiect de dezbatere, contestare, iritare sau acceptare necondiționată în buna tradiție a fascinației noastre față de formele fără fond ale altora, preluate de cele mai multe ori prin jumătăți de măsură”), despre „masochism, orgoliu etnic rănit, neputință politică, frustrare culturală, vanitate națională”, precum și despre „Ceaușescu, Carol al II-lea, Antonescu, C. Zelea Codreanu – convingerea propriei providențialități”. Gh. C.: „Astăzi încă, atunci când vorbim despre o tradiție a parlamentarismului românesc, despre o minimă bunăstare socială și stabilitate economică, despre o perioadă din istoria noastră în care cultura și literatura nu mai sunt, în sfârșit, expresia unei marginalități europene exotice, simțim nevoia să ne întoarcem la secvența temporală dintre cele două războaie mondiale ca la o certitudine cu valoare de model. (...) Or, cartea lui Sorin Alexandrescu ne arată că interbelicul e o perioadă românească la fel de derutantă și convulsionată ca toate celelalte (...)/ Ar trebui însă să spunem că, în ciuda mitizării și idealizării de care a avut și are încă parte, interbelicul românesc se înscrie într-un tip de valorizare în care întotdeauna lucrurile sunt mai normale decât par. (...) Aspectul cel mai spectaculos al re poziționărilor analitice ale cărții lui Sorin Alexandrescu vine însă din constatarea că tot ceea ce este tulbure, paradoxal și ininteligibil în societatea românească interbelică nu este o expresie a istoriei, ci a anistoriei, adică a unor formule atitudinale ce ne caracterizează în general pe noi, românii, și care îmbracă forme de manifestare dintre cele mai paradoxale, numai bune pentru o

demonstrație de *coincidentia oppositorum*. La originea acestei situații par să se afle două discontinuități fundamentale. Cea verticală privește ruptura dintre cultura populară (eternă în esența ei) și cultura scrisă (expresie a perisabilității). Cea orizontală pune în opoziție orientarea noastră la un moment dat (începutul secolului XIX) spre Occident (ca formă de organizare statală și socio-economică) și lumea balcanică din care vrând-nevrând facem parte, o lume polarizată de tradiții culturale revolute”. □ Magda Cârneci publică însemnări dintr-un *Jurnal parizian*, oprindu-se, între altele, asupra reușitei reprezentate de o vizită oficială întreprinsă la Paris de președintele Emil Constantinescu: „E emoționant să vezi lungi drapele românești pe bulevardele principale ale orașului, dar mai ales pe larga Esplanadă a Invalizilor – ele îmi aduc aminte de afișul cu drapelul românesc găurit care umplea Parisul imediat după decembrie 1989. Găsesc consemnări despre vizită în destule publicații centrale. (...) Articolele semnate de diverși corespondenți din România au un ton corect și echidistant, punând în lumină dificultățile economice interne, dar subliniind și excelența politică externă, ca și cea pentru drepturile omului din România ultimilor doi-trei ani, care o situează pe poziții fruntașe în Europa nu doar Centrală și de Est./ Interviuurile președintelui Constantinescu au și ele un ton franc și echilibrat, care se pare că a plăcut francezilor: (...) și mai ales pledează convingător pentru o depășire a clișeelelor jurnalistice simplificatoare care s-au tot vehiculat despre România în anii '90. (...)/ La recepția finală de la Ambasadă toată lumea e mulțumită și surzătoare. E un puhoi de lume pe scări și în saloanele somptuoase – în jur de 2.000 de persoane. (...) Președintele Constantinescu acordă înalte distincții românești unor personalități marcante ale lumii franceze, care au militat într-un fel sau altul pentru relațiile dintre cele două țări și culturi: dintre toate numele rostite, vreo 14 sau 15, rețin pe cel al lui Catherine Durandin, pe al foștilor ambasadori francezi în România, Le Breton, Vignal, Boyer, dar mai ales pe cele ale singurilor doi români din această înșiruire, Monica Lovinescu și Virgil Ierunca. (...) Mai întâlnesc câteva nume cunoscute ale exilului românesc, de la Sanda Stolojan la Constantin Tacou, Basarab Nicolescu, Aurora Cornu, Mihnea Berindei, George Banu, Edgar Reichmann, Theodor Cazaban, Gheorghe Rosetti, Andrei Șora ori Alexandru Vona, Dinu Flămând (...)/ Întâlnesc și persoane neașteptate, ca Doina Cornea și Chantal Colleu-Dumont”.

● Sub titlul *Orbitor – aripa convenabilă*, Daniel Cristea-Enache publică în „Adevărul literar și artistic” (nr. 489) partea a treia (și ultima) a articolului dedicat *Postmodernismului românesc* al lui Mircea Cărtărescu, „lungă cronică pe marginea unui eșec răsunător”: „Dacă ar fi să fie un fluture (...), Mircea Cărtărescu n-ar putea fi decât un *Alypia octomaculata*, lepidopter superb, cu opt pete bine conturate, ce zboară, din floare-n floare, în nordul Americii și către vest, dincolo de râul Mississippi./ Revenind cu picioarele pe pământ, la textul lui Cărtărescu și la contextul în care el se înscrie, să spunem, cu o anume

certitudine, că postmodernismul, în general, și postmodernismul românesc, în special, nu și-au găsit până acum – la acest nivel – o reprezentare mai caricaturală, mai îndepărtată de spiritul și chiar litera lor. (...) Un postmodernism antipatic și răzbunător, cenzurând tot ceea ce nu-i «convine» și înfățișându-se pe sine ca pe cea mai înaltă redută atinsă până acum de spiritul uman; un postmodernism îngâmfat și mohorât care atrage, precum un magnet pilitura de fier, toate meritele, lăsând celorlalte *-isme* defectele și viciile de structură; un «optzecism» răsfățat la culme de generațiile anterioare lui, care se crede îndreptățit să-i minimalizeze sau chiar să-i desființeze (...) și pe «șaizeciști», și pe «șaptezeciști», și pe «nouăzeciști»; în fine, niște eterni «băieți buni», «tinere speranțe» la aproape 50 de ani (...). Iată fețele postmodernismului și ale «optzecismului» românesc, așa cum se văd ele în «ochiul de insectă» al lui Mircea Cărtărescu. Din lungul și consistentul său studiu se pot desprinde și arăta cu degetul, hohotind de râs, atâtea pasaje comice, involuntar comice, încât materialul didactic e asigurat, pentru orice critic, multă vreme de acum încolo. (...) / Nu pot să închei această (prea) lungă croică pe marginea unui eșec răsunător (...) fără să amintesc de snobismul ridicol și, vai!, atât de puțin postmodern al autorului. El dă citate în limbi străine și mai ales în engleză, fără a se mai osteni să le traducă la subsol (...). Și din nou, ca un făcut, postmodernismul însuși se răzbună memorabil pe teoreticianul snob și elitist care îl falsifică. În teza, la propriu și la figurat, scrisă de Mircea Cărtărescu, gânditorul român are o adevărată voluptate a citatului, ca să zic așa, «în trepte». El nu vrea sau nu poate să meargă direct la sursă: e mai bine sau mai simplu să-i citeze pe Hegel și Kant prin Fukuyama (la fel pe Kojève și R. Aron), pe Baudelaire prin Matei Călinescu (...), pe Nietzsche prin Vattimo (...), pe Manolescu prin D. Bălăeș și pe Vișniec prin Manolescu (...); în fine, ca o apoteoză (din nou), pe Nietzsche prin Ihab Hassan prin Matei Călinescu și Douwe Fokkema”.

● Fănuș Neagu publică în „Literatorul” articolul-pamflet *Impersonalitatea rataților*: „Poate că nu l-aș fi luat la ochi pe numitul Dan Petrescu dacă nu-i zăream fotografia deasupra rândurilor doldora de insulte jechoase. Buhos ca un belitor de piei de cai morți, bulbucatul păros lasă impresia că stă mereu cu mână pe briceag, la margine de codru, gata să sară-n cărca vreunei culegătoare de ciuperci sau afine. Fără îndoială, poza e șterpelită din dosarul de urmărire penală, pe baza căruia a fost băgat la pușcărie, în timpul lui Ceaușescu, nu pentru complot, atentat, manifestări dușmănoase, ci pentru viol în grup. Ieșit de la bulău și-a confecționat o biografie de gropar al comunismului; l-au încarcerat, zicea bărbatul-șantează, jurând pe grijania hațabaielor și-a hamurezilor, pentru că ar fi declarat pe toate drumurile că N. Ceaușescu e o marionetă a Moscovei și un cal troian în vest al KGB. Ei bine, cei de după gratii l-au mirosit că ducea pe umeri mantaua de ploaie a securității, că umbla cu urechea plecată să afle ițele vreunui complot și i-au condimentat șederea-n

celulă cu pumni și picioare-n bot. «Face să vă spun, susține un tovarăș de suferință, că a crescut într-o *casă cu gazetă de perete* unde părinții își adresau muștrări scrise pentru neglijență sau indisciplină casnică, iar copilul publica poezile și angajamente pionerești. Într-o paranteză a vieții lui, pe când nu purta cătușe, a câștigat bani frumoși furnizând unui studio de creație al armatei adrese de copii care să semene cu copilul Ceaușescu (în cazul că și Ceaușcă o fi fost copil), pentru ca măsluitorii de profesie să-i planteze chipul în fotografii înfățișând mișcări muncitorești pe vremea burghezo-moșierimii». Dacă n-aș avea groază de vid, aș spune: ilegalității între ei își dau mâna pe deasupra veacului...». □ N. Georgescu semnează un articol polemic intitulat *Elogiul criticii*: „În ultimii ani se discută, din nou, statutul criticii literare, mai ales de când inflația de scriitori și opere se află în proporție tot mai accentuat geometrică față de «casta» relativ stabilă și funciar imobilă a criticii. Dl Nicolae Manolescu ar dori o diversificare a limbajului critic prin atragerea în panoplia ei a stilisticii, și constată că de la Maiorescu încoace a fost neglijată în favoarea discuției de idei. Expresia este memorabilă: *«Singurul răspuns care mi-a venit în minte ține de păcatul original al criticii noastre: în critica românească, la început n-a fost cuvântul, ci ideile maioresiene»*. (...) Așadar, cum edităm? Căutăm idei și numai idei, sau ținem cont și de cuvinte, și de legarea și dezlegarea lor? Vreau să spun că, pentru mine, dl Nicolae Manolescu are dreptate: *păcatul original* al criticii literare stă în dispensarea de filologie (ceea ce-l privește și pe dânsul: *de te gaula narratur*). Simplificând scrierea, noi riscăm să pierdem «alfabetul» clasicilor». □ Lucian Radu Stanciu publică un text amplu (întins pe trei pagini), *Brâncuși mistificat de B. Brezianu & Co. O lovitură dată patrimoniului național*: „Emisiunea «Profesiunea mea cultura», subtitrată «Scandalul Brâncuși», moderată de N. Manolescu pe 19 septembrie 1999 la postul de televiziune PRO-TV, prelungită prin articolul lui N. Manolescu *Cazul Brâncuși* din «România literară» (nr. 38, 22-28 septembrie 1999, p. 1 și 3), s-a dovedit într-adevăr un scandal. Dar nu în legătură cu Brâncuși, cum presupuneau organizatorii acesteia. Uimirea până la descumpănire a telespectatorilor și scandalul provin din faptul că aceștia s-au trezit în fața unei piese de teatru prost montate, care n-avea nimic din factura unei dezateri științifice. Actorii, din nefericire, erau trei personalități care s-au manifestat cu o lipsă totală de probitate morală și științifică. Emisiunea era destinată creării premiselor elucidării autenticității celor 17 sculpturi inedite de Brâncuși publicate în albumul «Brâncuși» anexat ediției critice *M. Eminescu – Luceafărul* (ed. Floare Albastră, 1999). Convivii, «gata de orice», au fost: N. Manolescu (moderatorul sau, mai bine zis, pretinsul arbitru al obiectivității), Barbu Brezianu (implicat în afacerea «Domnișoara Pogany» împotriva intereselor statului român) și Octavian Barbosa (fost cenzor al cercetării literare, autor a două articolașe banale despre Brâncuși). (...) În cursul «dezbaterii» televizate, pe lângă invenții ridicole privind biografia lui

Brâncuși, protagoniștii nu s-au dat îndărăt nici de la mistificarea scrisului lui Brâncuși, comițând un fals material prin prezentarea la televizor, ca fiind scrise de mâna sculptorului, a unor însemnări și date pe spatele unei fotografii, care, în realitate nu aparțin acestuia. Ei s-au lăsat conduși de zicala: *à la guerre comme à la guerre!* Pentru dărâmarea dușmanului care nu este altul decât creația românească inedită a lui Brâncuși – nu s-au dat în lături de la nici o blasfemie. Consensul general al «elucidatorilor» a fost să nu se pronunțe numele descoperitorului celor 17 «Brâncuși». Au convenit așa: Lucian Radu Stanciu este un neprofesionist și «profioniștii» s-ar dezonora prin pronunțarea acestui *nomina odiosa*. Deși acceptau să-și dedice prețiosul timp sculpturilor aduse la lumină de «odios». Ce să ne mai mirăm că nu l-au invitat pe împiricinat să-și apere punctul de vedere, să aducă dovezi? Participanții la emisiunea televizată și-au dat tot concursul să creeze un nou model de expertiză a operelor de artă: expertiza după fotografii. Această metodă pe care ei au consacrat-o cu entuziasm, eu am denumit-o P.N.V. (pe nevăzute) pentru ca să fiu în spiritul jargonului și trucurilor de poker folosite de cei trei. Dl B. Brezianu, cel de la care se așteapta verdictul, și-a făcut în emisiune un punct de onoare din faptul că: *n-a văzut pe viu nici una din sculpturile lui Brâncuși* descoperite și publicate de L.R. Stanciu (totuși unele le-a văzut, cu martori!). Totuși, în dezbatere a făcut o concesie remarcabilă. El a recunoscut că sculpturile reproduse în carte «seamănă în mod bizar» (sic!!) cu cele ale lui Brâncuși. Dl N. Manolescu a inițiat un insolit gen de dezbatere științifică: un fel e conclav al adversilor decizi, care, mai rău decât în campaniile jdanoviste, infierează și cer să fie lungit cnutul pe spinarea celor ce și-au permis să aibă alte idei decât dânsii. (...) Pe aceste baze «științifice», ei au comis un asasinat moral împotriva vieții și operei lui Brâncuși, și au statuat «principii» foarte folositoare celor care vor să-l elimine total din cultura română“. Alte două pagini de revistă sunt dedicate dovezilor și argumentelor prin care semnatarul textului încearcă să arate cum a fost manipulat publicul: „Timp de trei luni am încercat să inițiem un dialog științific constructiv cu cei care au contestat, fără să studieze la obiect, descoperirea Tezaurului Brâncuși și s-au autointitulat: «adevărați experți». Aceștia au recurs de la început la insulte, calomnii, infierări și false alarme către organele penale. Au refuzat să publice replicile noastre argumentate, au evitat să ne invite la o dezbatere «Față în față», în care autorii descoperirii și «adevărații experți» să-și confrunte argumentele în condițiile în care oponenții noștri au acces liber și nelimitat la câteva puternice ziare și posturi TV. Frica de a dezbate public împreună cu noi aspectele legate de descoperire este cea mai bună dovadă că se știau pe căi lăaturalnice. I-am rugat insistent, pentru ca să nu se facă de răs prin metoda lor de a da verdicte telepatice, să vină să studieze pe viu sculpturile. N-au venit, dar au perseverat în trucul de a se plânge public că nu sunt lăsați să le vadă. Vă anunțăm încă o dată că sculpturile stau la dispoziție la sediul ROMSIT SA, în fiecare zi, de

Luni până Vineri (orele 10-18) tuturor celor care vor să le cerceteze. Ele vor fi plasate într-o expoziție, de îndată ce Ministerul Culturii sau orice alt «Mecena» va suporta cheltuielile. (...) Întrucât nu aveau nimic de exprimat, în afara unor injurii, mulți n-au dat curs solicitării. Totuși, noi am republicat aberațiile științifice, mistificările și veninul vărsat de aceștia prin alte publicații, totul pentru lămurirea cititorilor. Am considerat că răbdarea și bunăvoința noastră îi vor determina la o discuție serioasă. În final, respectivii, epuizând gama trivialităților, au recurs într-o emisiune PRO-TV și în articolul din «România literară» la cele mai ridicole arme ce exprimă degradarea lor intelectuală: născociri privind viața lui Brâncuși, fals și uz de fals în înscisurile provenind de la marele sculptor. Cu asemenea «experti» nu s-a putut duce nici un fel de polemică, dar ne-am făcut cel puțin datoria de a lămuri opinia publică“.

● În „Academia Cațavencu” (nr. 40), la rubrica „Show Biz da’ culți”, apare articolul *Coborârea Uniunii*: „Cearta dintre poeta Ileana Mălăncioiu și președintele Uniunii Scriitorilor, domnul Laurențiu Ulici, a ajuns aproape de finis. Enervată, autoarea volumului *Urcarea muntelui*, volum care a consacrat-o ca pe o mare poetă, și-a dat demisia din Uniunea lui Ulici. Și-a dat demisia după ce a întors pe toate fețele activitatea domnului Ulici. Printre activitățile președintelui descoperă că «...cea mai flagrantă încălcare a drepturilor de autor a fost comisă de președintele nostru care a publicat, cu o subvenție consistentă de la Ministerul Culturii, o antologie de poezie în 10 volume fără consimțământul celor incluși în ea» («România literară», nr. 40, a.c.). Numai că, conform «legii drepturilor de autor», oricine poate face ce antologie are chef, dacă e pentru uz personal sau al nevestei, să zicem. În cazul nostru, vinovat de încălcarea drepturilor de autor se face editorul, în speță doamna Doina Uricariu, proprietara editurii Du Style”.

13 octombrie

● În editorialul său din „România literară” (nr. 41), *Un dram de știință*, Nicolae Manolescu trage un semnal de alarmă cu privire la devalorizarea istoriei literare în rândul noilor generații: „Astăzi aproape nu se mai învață istorie literară în facultățile de litere. Nu că n-ar fi timp, în cei doi ani prevăzuți pentru excursia de la cronicari la optzeciști. Spiritul e acela care s-a schimbat. Științei istorice i-a luat locul o hermeneutică uneori dubioasă. Dar e destul să vedem că într-o literatură numărul adevăraților istorici literari este mult mai mic decât acela al criticilor de toată mâna ca să ne dăm seama că mai lesne devii interpret de texte decât om de știință istorică. Ironia se cuvine bine înțeleasă: cerând un efort mai mic să ai idei decât să strângi informații, puțini dintre absolvenții noștri se fac istorici literari, «documentariști» sau erudiți. (...) Din zecile de promoții care mi-au trecut prin mână, nu-mi amintesc decât de doi studenți atrași de știință: regretatul Mircea Scarlat și Nicolae Scurtu,

actualmente inspector scolar. Ambii cu serioase contribuții după sfârșitul facultății./ Acest dezinteres pentru munca de bibliotecă, pentru erudiția curentă, așa zice, spre a nu se crede că mă refer la aceea a unui Hasdeu, ține de multe și are consecințe nefaste. În clipa de față, în România e pe cale de dispariție, de exemplu, specia autorilor de ediții critice. Filologii, în sens propriu, au avut de mult soarta dinozaurilor. Precaritatea informației istorice transformă multe lucrări – de la prefețe la cărți – în instrumente inutilizabile. Erorile de tot soiul proliferază ca ciupercile după ploaie, trecând de la un studiu la altul, încât li se pierde până la urmă sursa primară. Un regim păgubitor și insalubru de vag și aproximație pare a se fi instalat la putere în republica literelor. Nici o gafă nu mai compromite, nici o inexactitate nu mai descalifică. Pur și simplu, nu sunt băgate în seamă. Iar de corectat, cine s-o facă? Rigoarea a pierit aproape cu desăvârșire. Nu te mai aștepti ca o bibliografie să fie completă. Contribuțiile anterioare sunt citate, cel mult, din politețe, fără sentimentul că istoriografia literară e o stafetă obligatorie. Am descoperit anii trecuți că se poate absolvi Facultatea de Litere fără să știi ce istorii literare românești există, de la Aron Densusianu încoace. Drept care am propus un curs special de istoriografie literară românească, la care perplexitatea studenților din anul al treilea s-a dovedit, la auzul unor titluri, tot așa de mare ca dinaintea alfabetului chinezesc. Dacă ar afla G.C. Nicolescu și ceilalți profesori ai generației mele s-ar răsuci în groapă”. □ Într-un eseu intitulat *Literatura împotriva zilei*, Dan Stanca polemizează implicit cu articolul *Literatura zilei* al lui Cristian Tudor Popescu (despre *Postmodernismul românesc* de Mircea Cărtărescu), apărând cauza literaturii majore: „Într-un fel sunt de acord cu o asemenea literatură explozivă, autentică, vie care se opune jocurilor postmoderne. Dar nu înțeleg de ce această literatură trebuie să aparțină numai zilei. Sunt iarăși de acord cu antiteza om relaxat-om crispat. Mi-e de aceea îngrozitor de teamă nu atât de moartea literaturii cât de mumificarea ei în clinicile postmodernismului unde, în mod sigur, tot ce va fi viu va suferi operația fatală a emasculării. Și cu toate acestea sintagma «literatura zilei» sugerează nu atât viață cât resemnare. În lupta cu abilitatea postmodernismului ea nu reușește decât să înlocuiască o formă a efemerului cu o alta.../ Mi se pare că e destul de comod să ne descotorosim de literatură. Sau e la fel de comod să absolutizăm literatura”. □ Alex. Ștefănescu (*Viermele din măr*) comentează critic volumul de polemici *Orient-Express* al lui Laszlo Alexandru: „Ar fi rămas pur Laszlo Alexandru dacă ar fi fost supus presiunilor la care au fost supuși scriitorii din generațiile anterioare în timpul comunismului? Nu se poate ști. În ceea ce mă privește, cred că n-ar fi rămas. Dovada o constituie faptul că în numai câțiva ani de când se manifestă ca publicist și fără altă presiune decât aceea interioară, a propriei sale ambiții, a reușit să dobândească un impresionant palmares de abateri de la morală. Este oare moral să publici un text simultan în mai multe reviste (așa cum s-a întâmplat

cu pamfletul despre George Pruteanu, reprodus cel puțin în revistele «Timpul» și «Jurnalul literar»? Este moral să îl pui la stâlpul infamiei pe un critic literar (este vorba de Ioan Buduca) abia după ce a scris nefavorabil despre propria ta carte? Este moral să etichetezi numele unei respectabile scriitoare, Bianca Balotă, drept «pseudonim»? Este moral să-l denigrezi pe președintele comisiei de examinare, care s-a mai și nimerit să fie un strălucit literat, Marian Papahagi, numai pentru că nu ți-a confirmat iluziile pe care le ai în legătură cu propria-ți capacitate intelectuală?/ Dar nu aceste slăbiciuni omenеști constituie, la urma urmelor, cauza lipsei de relevanță literară a cărții recent apărute. Laszlo Alexandru are altă «vină» și anume introduce în discutarea literaturii o gravitate de tribunal revoluționar. Autori ca el, încruntați, înclinați să absolutizeze ideile, rămân în afara creației literare”.

□ Într-un articol de atitudine, *Unde ne sunt disidenții?*, Monica Lovinescu sancționează ceea ce numește declinul figurii disidentului în țările Europei centrale și de Est, precum și refuzul occidentalilor de a pune pe același plan crimele nazismului cu ale comunismului: „De pe orizontul de așteptare al intelectualului de aici s-a șters figura disidentului, uitat de altminteri și la el acasă. (...) Care nu mi-a fost, de pildă, uimirea participând la un colocviu de disidenți la Cracovia în septembrie 1991 și văzând cum în afară de Ana Blandiana, de Gabriel Liiceanu, de Virgil Ierunca și de mine, toți congresiștii erau vehement potriviți unui «proces al comunismului» și indignați la perspectiva unei puneri în paralelă a sistemului concentraționar nazist cu Gulagul comunist. (...)/ În sfârșit, în mod voit, nu mi-am luat exemplele din disidența românească, cea mai redusă din Est. Întrebarea «unde ne sunt disidenții» mi se pare însă necesară, ea ar putea constitui un preludiv la o analiză serioasă a carențelor actuale din lumea largă și nu numai a celor din Estul Europei”.

□ Primirea Nobel-ului pentru literatură de către scriitorul german Günther Grass este celebrată printr-un grupaj în cadrul căruia semnează Rodica Binder (*Mai bine mai târziu...*), Nora Iuga – traducătoarea în românește a romanului *Toba de tinichea* (*Nobelul e puțin și al meu*), Adriana Bittel (*O poveste lungă*) și Cristian Teodorescu (*Fostul candidat etern*), ultimul văzând în această premieră „un premiu de consolare pentru disidența estică a Germaniei”.

● În „Luceafărul” (nr. 35), Octavian Soviany scrie (sub titlul *Femeia-clovn*) despre volumul Rodică Drăghicescu *Aproape cald*, în care „surprind printr-o mișcare de pete care simulează stagnarea într-un univers de o desconcertantă precaritate existențială, secvențe de cotidian și fragmente de biografie burlescă puse în egală măsură sub semnul deriziunii nimicitoare”. □ Barbu Cioculescu dedică un articol amplu volumului *Reveniri, restituiri, revizuri* al lui Alexandru George: „Cititorul dornic de a se instrui care va deschide recenta carte a lui Alexandru George (...) va crede, la primele capitole ale volumului, că se află în fața unei tipice, curente culegeri de istorie și critică literară. Va

citi, astfel, un prim capitol despre Ion Ghica și rolurile sale, o succintă dar desăvârșită monografie a fostului bey de Samos, apoi un studiu despre moștenirea Văcăreștilor, o altă micro-monografie – aceasta despre I. L. Caragiale. Și un capitol despre universalismul lui Eminescu”.

14 octombrie

● Într-un articol din „Contemporanul – Ideea Europeană” (nr. 39), ***Dimensiunea politică a culturii***, Cătălin Țirlea explică de ce, în ultima perioadă, abordările revistei „au căpătat o tentă din ce în ce mai pronunțată politică, îndepărtându-se oarecum de temele exclusiv literare, culturale”: „Nu am făcut-o nici din *corectitudine politică* (...) și nici dintr-un reflex generat de apropierea iminentă a perioadei electorale. (...) Am căutat, totuși, ca aceste abordări, fie ele și mai accentuate politice, să se mențină în zona problematicei culturale, mai cu seamă având în vedere că actuala criză, fără precedent, a administrației culturale este consecința unui proces mai îndelungat de politizare a acestui domeniu. Am spune mai curând că este vorba de un proces de repolitizare ale cărui efecte au atins acum un *maximum* de incandescență. (...) În perioada comunistă, cultura română a supraviețuit tocmai prin alegerea unei *căi secundare* de exprimare, paralele cu administrația culturală oficială. Această cale s-a dovedit a fi, prin apariția unor opere fundamentale, una *regală*, dar nimeni nu va putea niciodată cuantifica pierderile imense datorate procesului delirant de politizare a culturii din acea perioadă. (...) În decembrie 1989 tot acest sistem s-a prăbușit în numai câteva secunde. Printre consecințele faste ale acestei răsturnări brutale, intempestive, s-a numărat și depolitizarea administrației culturale, prin numirea în fruntea ei a unei personalități independente politic, Andrei Pleșu. Perioada ministeriatului Pleșu a fost, vedem astăzi, singura în care administrația culturală a funcționat autonom, păstrând doar raporturile generale și firești cu administrația politică a statului. Noul proces de politizare s-a relansat însă după 1992, la început mai timid, miniștrii culturii din perioada primului mandat constituțional fiind obligați la... simpatie față de partidul care îi susținea. Fără a fi membri de partid, Spiess, Sălcudeanu, Sorescu ș.c.l. erau recunoscuți ca simpatizanți ai grupării politice a lui Ion Iliescu, ceea ce în cazul lui Pleșu nu era cu totul și cu totul cert. După 1996, politizarea administrației culturale a devenit o realitate deplină. Ministru al Culturii a fost desemnat un membru al principalului partid de guvernământ și un apropiat al Președintelui. În mod fatal, aparatul a fost alcătuit după aceleași criterii politice practicate la vârf, iar componenta decizională a fost exercitată fără nici un fel de reticență dintr-o perspectivă aproape exclusiv politică. Paradoxal, ne vedem puși în situația de a vorbi la trecut despre un exercițiu administrativ aflat încă în desfășurare. Explicațiile acestui *timbru istoric* ar putea fi, după părerea noastră, două: mai întâi că actuala putere se comportă în ultima vreme, poate și sub presiunea eșecului

dramatic reflectat în sondaje, ca și cum ar fi pierdut deja alegerile; (...) în al doilea rând pentru că în interiorul actualei puteri, anume în zona administrației culturale, avem de-a face cu o situație de provizorat ce riscă să se prelungească: Ion Caramitru declară că este, de o bună bucată de vreme, ministru demisionar (...). Pe de altă parte, Președintele Constantinescu a respins această demisie, ceea ce înseamnă că dl. Caramitru nu mai poate fi, așa cum declară d-sa, ministru demisionar, întrucât demisia d-sale a fost deja respinsă, act prin care și-a recăpătat poziția de ministru... normal! Și indiferent de tot acest joc al demisiei, motivele care l-au condus pe dl. Caramitru în pragul demisiei au rămas în picioare: miliardele cerute, câte-or fi ele, tot n-au intrat în contul Ministerului Culturii. (...) De aceea poate că este mai nimerit acum, în această situație de criză absolută, să nu mai deplângem și nici să mai criticăm actuala putere. Poți critica o putere care, prin critică, își poate ameliora prestația, își poate schimba modul de a conduce, viziunea, în fine... Dar nu o putere demisionară, a cărei funcție decizională s-a întrerupt și care acum nu face altceva decât să gireze activitățile curente, până la rezolvarea tranșantă a situației. Poate că acum mai nimerit ar fi să criticăm... viitorul guvern! Din orice fel de forțe politice ar putea să se nască el, așa cum cunoaștem clasa politică românească, acel guvern va fi la fel de indiferent la problema culturii. Or, pentru a nu fi așa, probabil că acel guvern viitor ar trebui să înțeleagă măcar faptul că politizarea culturii dincolo de raporturile normale care trebuie să existe între ea și autoritatea statului este o decizie poate mai comodă din punct de vedere politic, dar dezastruoasă din punct de vedere cultural. (...) Politizarea culturii în România este un nonsens, câtă vreme nu există nici un proiect financiar hotărât de susținere națională, câtă vreme Ministerul Culturii este o formă goală, el existând numai pentru că așa se obișnuiește prin cabinetele lumii, să existe și un minister al culturii... Câtă vreme nu există o voință politică fermă de promovare a interesului național și, sau mai ales, prin intermediul culturii”.

15 octombrie

● Într-un grupaj tematic al revistei „Dilema” (nr. 349) – *Ei, evreii* – realizat de Adrian Cioroianu, Radu Pavel Gheo (*După 1999 de ani...*) inventariază critic stereotipurile antisemite, cu următoarea concluzie: „Evreii sunt săraci și mizerabili, bogați și ticăloși, comuniști și capitaliști, ne subjugă, bașca l-au ucis pe Iisus Christos care – culmea! – era tot evreu! Până și despre Hitler se sugerează, pe ici, pe colo, că ar fi avut «sânge jidănesc» (...). Atunci noi ce rol mai avem? Vă propun totuși un exercițiu de tip ucronic: încercați să eliminați din cultura română tot ce are «sânge jidănesc»: primii mari lingviști români, cum au fost Lazăr Șăineanu și Moses Gaster, un estetician de talia lui Tudor Vianu, câțiva scriitori ca Benjamin Fundoianu, Tristan Tzara, Euge, Ionesco (sic!) cu care ne mândrim peste hotare, Mihail Sebastian, Sașa Pană, Nicolae

Steinhardt... Iar dacă am extinde exercițiul la întreaga planetă, ne-am trezi într-o lume pe care nici n-am putea s-o recunoaștem. Ar trebui să căutăm pe un alt străin, la fel de puternic în fața istoriei, pe care să-l putem demoniza”.

■ Andrei Țăranu încearcă se explice, din unghi istoric, o serie de ***Prejudcăți semnificative*** în relația românilor cu evreii: „Așa cum am perceput-o eu, această pre-cunoaștere era una legată de o frustrare a românilor generată de evrei, frustrare de neînțeles dacă citim istoria oficială care prezintă evreii ca pe niște permanente victime. O perioadă care în general este trecută sub tăcere sau etichetată în diverse moduri este aceea a începutului comunismului, până la plecarea masivă a evreilor în Israel. Sigur că nu se poate vorbi de o singură dată a plecării lor, există diverse perioade de emigrare, dar pentru mulți anul 1964 este anul marelui exod evreiesc din Moldova, în decursul căruia în jur de trei sferturi din numărul evreilor din România au putut părăsi țara. Leșenii vorbesc de un fel de golire a orașului aproape peste noapte, căci pentru multă vreme Iașul fusese un oraș evreiesc. Sfârșitul războiului a însemnat pentru mulți români intrarea într-o lume care părea a se construi pe noi speranțe, dar și pe mai multe incertitudini privind viitorul. Mulți români simțeau deja că se apropie comunizarea țării, iar frica lor era augmentată de existența Armatei Roșii în țară, transformată imediat din armată de «eliberare» în armată de ocupație. Alături de ruși, pericolul comunismului era reprezentat pentru mulți ieșeni și de întoarcerea multor evrei care, după ultimatumul sovietic din 1940, pleaseră în URSS și acum reveniseră ca apostoli ai noii ordini egalitare. Alături de aceștia, mulți alți evrei intraseră aproape imediat după 23 August în Partidul Comunist, propovăduind stalinismul sau amenințând pe toți cei care se simțeau într-un fel sau altul ca aparținând vechilor timpuri (...) refacerea cercetărilor privind pogromurile de la Dorohoi, Iași și alte orașe au creat un climat de teroare pentru românii care se simțeau amenințați (deși mulți erau nevinovați) de o răzbunare a evreilor. Părea că lucrurile luaseră o turnură perfect contrară celor de dinaintea războiului, din persecutați, evreii devenind persecutori. Orice diferend între un român și un evreu fiind automat etichetat drept «ură de rasă», ducea automat la învinovățirea românului și deseori la închiderea lui. Cineva din Iași îmi povestea despre fratele său care pentru a nu risca închisoarea după un asemenea diferend s-a ascuns câteva luni în spitalul psihiatric de la Socola. Alte diferende erau tranșate de evrei prin aplicarea rapidă a etichetei «te-am văzut cu cămașa verde», ceea ce însemna aproape imediat anchetarea și eventuala închidere a românului. Desigur că nu toți evreii s-au purtat astfel, așa cum nu toți românii au fost legionari sau persecutori de evrei. Într-o oarecare măsură, relațiile anterioare războiului s-au refăcut, dar nu au mai fost niciodată aceleași. Nașterea prejudcăților este fenomenul poate cel mai greu de studiat, pentru că tipare vechi se suprapun peste lucruri și relații noi, devenind tot mai dificil să decelezi între motivațiile reale și precunoașterile imaginarului colectiv. (...) Ele au provenit dintr-o

dublă criză de identitate, atât a evreilor care, ca toți ceilalți, trebuiau să-și schimbe fundamental modul de viață (comunitatea lor fiind prin excelență aceea a meseriilor liberale care nu mai erau tolerate de vechiul regim), cât și a românilor care, deși nu își asumaseră în chip implicit vreo vinovăție (așa cum au făcut-o germanii), se simțeau deseori străini în noua situație a țării aflate deja sub comunism. (...) Evreii nu puteau uita, și nu aveau de ce să o facă, legile antisemite din deceniile anterioare, umilințele la care fuseseră supuși ani de-a rândul și teroarea din timpul războiului. Mulți dintre românii și-au reconsiderat vechile poziții față de evrei, augmentându-le. Pentru ei, evreii puteau fi din nou considerați dușmani atâta vreme cât aceștia păreau să fi trecut de partea inamicului. Prejudecățile legate de faptul că sunt străini, că îi desconsideră pe români (chiar dacă trăiesc în țara lor) s-au transformat nu de puține ori în forme de dușmănie deschisă. Faptul că nu toți evreii erau comuniști, că unii dintre ei au ajuns în pușcăriile comuniste, fie ca sioniști, fie ca opozanți ai regimului, nu a contat prea mult. Pecetea milenară le-a fost din nou pusă, chiar dacă într-o nouă foirmă, cea a secerii și ciocanului. Credința că evreii se răzbună pe români pentru ceea ce le-au făcut alții, i-a deconcertat pe aceștia din urmă care s-au refugiat în prejudecăți și câteodată chiar într-un antisemitism manifest. Unele dintre rudele mele de la țară îl practicau chiar și în condițiile în care în sat nu mai era nici un evreu. Plecarea evreilor în Israel ar fi putut să atenueze prejudecățile împotriva evreilor, și sigur au făcut-o în mare măsură. Mulți dintre cei care au rămas s-au dovedit mult mai buni și mai patrioți decât românii înșiși. Din nefericire, prejudecățile au rămas și tind să se perpetueze, deși evrei mai sunt atât de puțini în țară. Recunosc că multă vreme am fost și eu bântuit bde asemenea prejudecăți inculcate în perioada copilăriei de la țară. (...) Abia mai târziu am realizat că, de fapt, nu știu nimic despre evrei, în afara unei istorii tot mai intens interpretabile și a unor tipare. Și mi-am putut da seama că aceste stereotipuri spun mult mai mult despre mine ca român decât despre evreii care sunt introduși în ele”. ■ Z. Ornea semnează un articol istoriografic despre *Problema evreiască*, formulând în final o serie de îngrijorări privitoare la recrudescența antisemitismului în România actuală: „Idolatrii de astăzi ai mareșalului Antonescu nu fac referire decât la evreii salvați, ignorând vinovat cu totul pe cei uciși cu o rară sălbăticie. De la câte victime în sus se poate vorbi de genocid sau Holocaust? După ce, în anii comunismului, imensa majoritate a evreilor din România a emigrat (unii gras «vânduți» de către autoritățile românești), în țară au mai rămas numai 12.000-14.000 de evrei, cei mai mulți bătrâni de vârstă a treia și a patra. (...) Aceasta nu înseamnă deloc că atăturările și sudalemele antisemite au încetat. Dimpotrivă, le întâlnim stropșite cu numai în gazete de felul «România Mare» sau «Atac la persoană», dar și în alte publicații, uneori chiar în cele mai neașteptate. Și, din păcate, nici clasa politică nu se lasă mai prejos. E aproape, se poate spune, un antisemitism fără evrei. Situație curioasă, paradoxală și efectiv stupidă. Și

totuși reală și îngrijorătoare foarte (...). Dezamăgitor e faptul că nu reacționează deloc sau foarte puțin la antisemitism inetelectualii democrați români, știut fiind că antisemitismul (ca și renăscuta mișcare legionară) e o chestiune importantă nu atât a evreimii, cât a democrației românești". ■ Pe post de editorial – un fragment din volumul lui Dinu C. Giurescu, *România în timpul celui de-al doilea război mondial*, Ed. ALL, 1999, cu reproduceri ale legilor antisemite din România interbelică. ■ Rodica Baci, profesoară din Craiova, prezintă descriptiv *Chestiunea evreiască în publicistica eminesciană*. □ Mircea Vasilescu examinează, în articolul *Cum se naște un „caz”*, scandalul politico-mediatic pe marginea manualului de istorie a românilor pentru clasa a XII-a (Ed. Sigma) coordonat de Sorin Mitu (autori: prof. grd. I Lucia Copoeru, conf. univ. dr. Ovidiu Pecican, lect. Univ. Liviu Țărău, asist. univ. Virgiliu Țărău), declanșate (în special) de o emisiune a lui Maris Tucă de pe Antena 1: „Totul a pornit de la declarația unui senator. Lucrurile s-ar fi putut opri aici sau ar fi putut să evolueze pe altă cale. (...) O strânsă alianță între clasa politică și reprezentanți ai presei a făcut însă ca subiectul să fie preluat de câteva ziare (în primul rând «Adevărul», «Jurnalul național», «Cotidianul») și de emisiunea amintită mai sus. Din acest punct, discuția a luat-o pe un drum care se încheie inevitabil cu manipularea publicului (voită sau nu, conștientizată sau inocentă). Nu putem nega, desigur, dreptul unor cetățeni de a se simți lezați în sentimentele patriotice de felul în care sunt tratați voievozii într-o carte de istorie. Dar când acei cetățeni sunt jurnaliști cu o oarecare audiență (deci, *opinion makers*) ar trebui să se raporteze la standarde *profesionale*, între care responsabilitatea se află pe unul dintre primele locuri. Or, emisiunea dlui Tucă a fost nu o dezbatere realizată de un *moderator* (așa cum trebuie să fie un *talk show*), ci un adevărat proces în care niște speciaaliști în istorie erau acuzați și judecați de doi ziariști fără nici o competență în domeniu, după ce în aceeași zi, pe Tele 7abc, coordonatorul manualului fusese pus la zid de un realizator de filme istorice care uita adevărul elementar că filmul este o ficțiune. Au urmat, în ziarele citate mai sus, articole militante, vădit ideologice, scrise tot de neprofesioniști ai *științei istorice*, ori texte speculative care vedeau în faptul că soția dlui Sorin Mitu este de etnie maghiară și că autorul a fost invitat la un seminar despre predarea istoriei organizat de o fundație străină dovezi implacabile ale antiromânismului său. Campania a fost gata și a culminat cu învinuirea ministrului Andrei Marga, cu pledoaria pentru revenirea la manualul de istorie unic și, implicit, cu inducerea sentimentului că soluția manualelor alternative, în ansamblu, dăunează poporului român. Să mai observăm că alte medii au reacționat după standarde jurnalistice *profesioniste* (deci, se poate!, PRO-TV l-a invitat să se pronunțe într-o emisiune de știri pe istoricul Dinu C. Giurescu, «Curentul» (din 11 octombrie) a publicat, pe o pagină întreagă, opiniile a trei istorici, iar «Evenimentul zilei» a relatat pur și simplu «cazul», a prezentat diverse puncte

de vedere și a comentat nu *conținutul* manualului, ci situația creată și implicațiile sale în societate”. □ Adrian Cioroianu reacționează, de asemenea, violent în aceeași chestiune (*Șo pă Sorin Mitu*): „De la spectrul amenințător al venirii minerilor asupra Capitalei, din ianuarie, cred că episodul «manualul lui Mitu» a fost cea mai dură probă ivită, în acest an, în calea imaturei noastre democrații. De fapt, totul se leagă, s-ar zice: era și normal ca un deceniu care a început cu intrarea minerilor în Universitate să se termine cu răstignirea, pentru delict de opinie, a unui profesor și cu arderea (*metaforică!*) a cărții sale. Totdeauna am considerat ca fiind o onoare să mă număr printre cei care măcar o dată în viața lor au scris o frază în favoarea dreptului neîngrădit la opinie și al libertății presei. Acum, accept cu greu să văd reversul medaliei, partea de coșmar a visului nostru democratic. Libertatea presei este una, iar felul în care viața unui om – fie el profesor, istoric, nu contează – a fost dată peste cap, în câteva zile, prin câteva articole de ziar înfiorător de teziste, este cu totul altceva. Manualul lui Mitu nu a fost discutat seriso de breasla universitarilor, nici de cercetători și nici de dascălii de liceu – ci a fost frunzărit de parlamentari în criză de identitate și de ziariști pe măsură. (...) Sunt convins că *dictatura media* poate fi la fel de periculoasă ca oricare altă dictatură. (...) După miezul nopții, pe când Mitu povestea despre lacrimile soției sale, soția mea a început și ea să plângă; nu din milă, ci din revoltă. Revolta care te duce, cu tristețe, la gândul că vâna ce se umfla pe fruntea domnului Popescu – acea frunte ce a putut coace revenirea la manualul unic – poate fi și semnul incipient al rinocerizării (vă explic altă dată, domnule Tucă!)”. □ Sub titlul general „*Hai, istorie, la joc, cărțile pe foc*”, lectorul universitar Carol Căpiță (*Cartea ca obiect*) scrie: „De ce stârnește predarea istoriei pasiuni atât de intense? Ciudat, căci școala privește înainte, chiar și atunci când evaluează trecutul. (...) Cunoașterea de tip filatelic a istoriei (deci, privită ca o colecție de date, nume și sentințe protocroniste) duce la ignorarea sensului predării istoriei ca ofertă de învățare și ca experiență de cunoaștere bazată pe spirit critic și gândire axată pe reconstrucția trecutului. Mai este o problemă, poate cea mai gravă. Istoria reprezintă un discurs despre libertate și, ca atare, nu poate fi transmisă generațiilor viitoare – la fel de inocente ca și cele trecute – printr-un manual unic, creat după ce toate celalalte manuale (în fapt, voci care ne îmbogățesc) au fost arse pe rug în piața publică. Este o încercare prost mascată de a introduce cenzura și delictul de opinie. O cenzură aplicată editurilor și istoricilor deopotrivă este o cenzură aplicată societății în ansamblul ei. Mai mult, victimizarea unor autori care propun alternative, fie acestea și incomode, denotă o neînțelegere a domeniului de cunoaștere care este istoria”. ■ În aceeași pagină, Liviu Papadima se pronunță „la temă”, într-un articol intitulat „*Tribunalul poporului*”: „Nefiind istoric, caut să mă abțin de la orice aprecieri privind manualul în cauză. Este de altfel primul lucru care m-a șocat în discuțiile purtate *pe marginea* subiectului: ușurătatea nemaipo-

menită cu care nespecialiști de toate calibrele s-au grăbit să dea Poate că îndeletnicirea de profesor de literatură m-a adus adesea pe terenul istoriei și mi-a format o abilitate de a desluși «semnificația cuvintelor» care să mă ajute să nu mai cred, de pildă, că «romantic» trebuie să însemne ceva de genul *visător* sau *aiurit*, *ins cu capul în nori*, așa cum mi s-a părut că înțelege domnul Tucă atunci când îi somează pe autorii manualului să de decidă: sunt Bălcescu și Kogălniceanu *romantici* sau *patrioți*? La o asemenea întrebare rămâi cu adevărat fără replică. (...) O discuție serioasă, profesionistă asupra programei și a manualelor de istorie mi se pare extrem de utilă în momentul de față. În urma ei s-ar putea să ne dăm seama nu numai cât de bun sau rău, cât de «național» sau de «antinațional» este manualul coordonat de conf. univ. dr. Sorin Mitu, ci și cât suntem sau nu în măsură să ne primenim învățământul de nostalgia bunului, dragului manual de odinioară, «Biblia» generațiilor ceaușiste. (...) Abia mă nașteam când epoca «tribunalelor populare», a «demascărilor» și a «înfierărilor» publice intra în declin. Le-am cunoscut doar din povestirile celor mai vârstnici – în primul rând ale tatălui meu – și din lecturi de după 1989. În perioada în care m-am format, puterea comunistă se debarasase deja de ideologia luptei de clasă, nemaiaivând nevoie de o astfel de legitimare, așa încât montările de acest tip erau reactivate doar în situații de excepție, cum a fost cazul lui Ion Anghel Mănăstire, despre care nu am avut, din păcate, decât informații colaterale. Am, cred, toate motivele să mă îngrijorez când văd că formula «tribunalelor populare» reintră în actualitate. (...) I-am văzut pe autorii manualului în cauză puși la un moment dat sub protecția perfidă a disculpării prin invocarea «inconștienței». Ei ar fi avut, cu alte cuvinte, circumstanța atenuantă a unui «omor prin imprudență». Las la o parte cât de jignitor poate fi argumentul, adresat unui profesionist care își exercită meseria. Las la o parte cât de aiuritor poate fi argumentul, îndreptat către un întreg sistem care are rostul de a reglementa elaborarea și acreditarea manualelor. Inconștiență generalizată? Complot generalizat? (...) Stimularea sau legitimarea violenței de opinie și de atitudine precede și «justifică» violența fizică ulterioară, cum au demonstrat-o cu brio scenariile staliniste și ceaușiste și multe evenimente de după 1989. Ce să mai spun de apelul la arderea publică a cărților? Mi se pare de necrezut că o astfel de declarație poate veni dinspre Parlamentul României. Pare că insul cumpănit, care să gândească de două ori până să rostească o dată, care, într-o controversă, încearcă înainte de toate să-și înțeleagă oponentul, care cântărește argumentele de o parte și de cealaltă, tinde să devină o relicvă în România de azi. Cred că am suficiente motive de îngrijorare”.

19 octombrie

● Augustin Buzura răspunde, într-o scrisoare deschisă din „Adevărul literar și artistic” (nr. 490) – *Înainte și după Recviem...* –, unui editorial publicat tot

aici (în nr. din 5 octombrie) de Cristian Tudor Popescu. Scrisoarea este datată „9 octombrie 1999” și este trimisă de la Viena, „unde mă aflu de mai mult timp în calitate de pacient al unei clinici medicale universitare, situație care ar putea să influențeze într-o oarecare măsură nuanțele răspunsului meu”: „ca de foarte, foarte puține ori în viață, sunt obligat să nu mă mai ignor, să mă trec adică pe primul plan al preocupărilor mele, deci înaintea situației din țară, a epurărilor din Kosovo, a luptelor din Cecenia și Timor”. Și în continuare: „Îmi lipsesc (...) niște texte necesare pentru a vă da răspunsul pe care-l cred potrivit. Aici, în somația Dvs. nu este vorba numai de semnătura mea pe acea «scrisoare deschisă a intelectualilor», ci și despre relația proză-morală, estetică-politică etc., Festivalul Smithsonian și, mai ales, despre conștiința și responsabilitatea scriitorului./ Așadar, încercând o oarecare ordine în idei, în legătură cu semnătura pe apelul respectiv, vina îmi aparține în exclusivitate. Nu am citit textul cu pricina. Punct. D-nul Gabriel Liiceanu l-a rezumat cum i s-a părut corect d-sale, dar nu mi-a forțat mâna și nici nu m-a obligat prin nimic. După ce, în sfârșit, am ajuns să-l citesc, mi-am dat seama că nu era tocmai ceea ce-mi imaginasem, că în acea «opțiune coerentă pentru Vest» în viziunea mea bombe, distrugerile, moartea și minciuna nu aveau ce căuta. Mai târziu, prin ceea ce am spus la radio și televiziune (...), am căutat să fac pace cu mine însumi. (...) Nu-mi plac spectacolele publice, despărțirile sau dezmințirile spectaculoase. (...) Mă limitez să dau socoteală doar în fața propriei conștiințe. (...) Nu am alte argumente decât cărțile și articolele înșiruite pe parcursul a patru decenii și leziunile concrete, fizice, de care biata-mi ființă trebuie să țină seama. (...) Datorez viața generozității unor americani, sprijinului financiar considerabil al acestora și performanțelor unor mari chirurghi. În SUA am trăit două momente cruciale: mi-am redobândit viața, acolo m-am născut a doua și a treia oară, deci, prin această prismă privită realitatea, SUA este și țara mea într-o oarecare măsură”. Cât despre întrebarea „Ce crede Augustin Buzura că se va întâmpla în continuare cu personajul său, Popescu, gazetar?”: „Romanul sau literatura în general se judecă după niște criterii estetice, și nu în funcție de o orientare politică, o mare tragedie sau vreo eroare de-a autorului. (...) Cu alte cuvinte, chiar dacă *prin absurd* mi-aș păstra semnătura pe *apelul* pomenit, ea nu are vreo legătură cu romanul meu *Recviem pentru nebuni și bestii*. (...) Dacă «frază» cu pricina ar fi în măsură să anuleze munca de zece ani, mai rămân celelalte romane care au reușit să supraviețuiască anului apariției (...). În plus, am mare încredere în cele la care lucrez. (...) / Ce se va întâmpla în continuare cu «personajul» meu? Fără îndoială, va face și el exact ceea ce-i va dicta conștiința. Ar fi absurd să-i cer altceva”. □ Sub titlul **În absența părinților**, Daniel Cristea-Enache comentează volumul lui Emil Brumaru *Dintr-o scorbură de morcov* (Ed. Nemira, 1998), începându-și articolul prin considerații precum acestea: „Poezia lui Emil Brumaru ignoră cu desăvârșire tot ceea ce se află dincolo de hotarele ei.

Războaie (propriu-zise ori literare), revoluții (adevărate sau închipuite), tranziții firești și revizuiți grotești”.

● Revista „22” (nr. 42) se deschide cu un editorial al lui Cristian Preda, *Acuz!*: „Scandalul legat de manualul de istorie coordonat de Sorin Mitu a fost generat de declarația unui senator care a propus arderea respectivei cărți în piața publică. S-au pronunțat, după domnul senator, gazetarii. Au apărut, în fine, istoricii, strânși în conclav. Mai întâi la GDS, apoi la Facultatea de istorie și la Academie. (...) Reacția istoricilor nu a fost doar tardivă. Ea a fost și o atitudine tipică pentru o societate primitivă. Pentru o societate organizată corporativ, și nu ca o lume deschisă, în care fiecare participă, după puteri, la interesul public. (...) Istoricii au intervenit în discuția despre manuale pentru a-și apăra domeniul, munca, profesia, statutul. La prima vedere, nimic mai normal. În plus, ei au invocat, probabil cu sinceritate, un principiu, cel al diversității interpretărilor, care definește chiar civilitatea. Dar avem toate motivele să credem că îmbrățișarea acestui principiu nu a fost decât un accident. Dascălii de istorie și-au adus aminte de propria profesie, de rigoarea discursului pe care îl practică, doar sub amenințare. O amenințare, ce-i drept, foarte gravă: cea a cenzurii. (...) De fapt, intelectualii cunosc toate aceste lucruri. Căci ei le reproșează adesea politicienilor tocmai faptul că nu au inițiativă și că acționează ghidați de interesul propriu, și nu de cel public. Lumea noastră politică justifică în multe cazuri asemenea reproșuri. (...) Liderii partului Democrat, de pildă, și-au reamintit de controlul Parlamentului asupra Executivului numai fiindcă un coleg de-al lor din Senat era director de muzeu și voia capul ministrului Caramitru. Și totuși, dreptatea nu se naște din egoism și frustrare. (...) Dar intelectualii sunt, într-un sens, mai vinovați decât politicienii: ei au ajuns să vorbească doar când casta lor e amenințată, pentru ca în restul timpului să privească spectacolul politic. Politicienii, măcar, sunt egali cu ei înșiși”. ■ Pe aceeași temă (legată de manualul de istorie a românilor), Gabriel Andreescu semnează, la rubrica „Opinii”, articolul *Rezistență, drepturile omului și societatea civilă în manualele de istorie de clasa a XII-a*, făcând o analiză a manualelor de la editurile ALL, Humanitas, Petrion, RAO și Sigma. □ Gabriela Adameșteanu publică un fragment de proză memorialistică: *Securistul și vrabia abulică (II)*. □ Sub titlul *Doi autori de Curtea Veche*, Dan C. Mihăilescu recenzează *Dosarul Mircea Eliade*, I (1926-1938) – cuvânt înainte și culegere de texte de Mircea Handoca – și volumul lui Ion D. Sirbu *Iarna bolnavă de cancer* (un „roman epistolar” gândit de Cornel Ungureanu). La începutul articolului, publicistul notează despre Editura Curtea Veche (unde au apărut cele două volume semnalate): „O editură nouă, născută discret, nu face fir de zgomot, nu știi cine-o conduce, revistele literare nu ne dau nici un semn în chestiune, din prospecte rezultă preocupări de varietate comercială (*Dicționarul limbii române actuale*, dar și Dale Carnegie, *Secretele succesului...*)”. În legătură cu

primul titlu semnalat: „Mircea Handoca este într-un an fast. Încep să i se împlinească două visuri vechi: publicarea, în cel puțin două volume, a corespondenței lui Mircea Eliade (primul cărţoi apare zilele astea la Humanitsa) şi ceea ce se poate numi «dosarul receptării» savantului erotico-fantast, impetuos lider al generaţiei '27. Într-un fel, seria începută acum la editura Curtea Veche (...) este mai importantă, mai bogată în consecinţe pe termen lung, decât chiar editarea corespondenţei primite şi expediate. Şi aceasta graţie contextului social-politic. În vreme ce corespundenţa are un redevabil coeficient de formalism, de ştaif conjunctural (...), dosarul receptării gâlgâie de scandal ori encomiastică, de subiectivităţi ulcerate sau partizanat cu înfocare, este plin de dedesubturi politice, de capcane, orgolii în conflict, oscilaţii spectaculoase, contradicţii, fiind şi o oglindă a mentalităţilor politico-literare ale epocii. (...) / Din păcate (păcate obiective), ediţia nu-şi propune exhaustivitatea. Nu doar din raţiuni de spaţiu editorial (ar fi fost nevoie de multe mii de pagini!), ci şi datorită criteriului pentru care s-a optat: redarea atitudinilor antipodice, adică *elogiul şi pamfletul*. (...) / Din marea bătaie a tinerei generaţii interbelice, avem aici prea puţin. Nici zece la sută din valurile problemei. Dar neofitului îi e de ajuns, spre a-şi forma o părere”. Citând din *Dosarul* lui Handoca texte semnate, în anii '30, de tineri intelectuali de stânga precum Al. Sahia, Lotar Rădăceanu şi Miron Radu Paraschivescu – critici la adresa generaţiei lor –, Dan C. Mihăilescu conchide: „Trei variante ale aceloraşi acuzaţii de sorginte stângistă, perpetuată, cum vedem, până în zilele noastre. Iar dihonía inter-generaţionistă din anii '30 se prelungeşte surprinzător şi insidios până la atacurile împotriva generaţiei '80, paralel, ce-i drept, cu autopostularea tenace şi nombrilistă a acesteia”. Cât despre „destinul coticit şi zbârlit al lui Ion D. Sîrbu”, publicistul apreciază: „*Personajul* romanului epistolar [bufonul Gary] face cât şapte romane” – „trecut prin ciur şi prin dârmon, poate alterat de mania persecuţiei, oscilând între scepticism şi revoltă, între seninătatea «drolatică» şi acreala resentimentară, între fatalismul balcanic şi jubilaţia maliţioasă”.

20 octombrie

● Editorialul lui Nicolae Manolescu din nr. 42 al „României literare” propune un medalion critic despre volumele de tinereţe ale lui Zaharia Stancu, apreciat drept „scriitor adulat de critică în anii maturităţii sale şi aproape uitat după moarte” (Un scriitor uitat). □ Mircea Mihăieş polemizează cu realizatori TV (Marius Tucă) şi cu alţi oameni publici (Sergiu Nicolaescu) care au incriminat vehement, în ultimele săptămâni, noile manuale opţionale de Istorie pentru liceu (*Istoricule, deparazitează-ţi creierul*): „Faptul că într-un parlament care se pretinde democratic se cere arderea unor cărţi e de neimaginat într-o lume normală. Oricâte păcate ar avea manualul de istorie de clasa a XII-a (şi probabil că are – nu în ultimul rând datorită lipsei de experienţă a autorilor, dar

și timpului scurt în care a trebuit redactată lucrarea), o astfel de poziție publică e mai mult decât fascism – e nazism curat. (...) / Iar «istoricilor» de ocazie nu-mi rămâne decât să le adresez îndemnul din titlu, parafrază a celui, de-acum câteva decenii, al avangardiștilor români către propriii cititori!” □ Pornind de la un editorial (despre declinul spiritului critic în traziție) al lui Nicolae Manolescu, Mircea Iorgulescu semnează un articol de atitudine în care sancționează pierderea de credibilitate a elitelor literare după 1989 (*Spiritul critic față cu tranziția*): „Rolul elitelor în crearea enormei confuzii de criterii și valori de după căderea regimului comunist a fost și este unul pe măsura importanței lor: imens. Două fuseseră sub comunism, începând de prin anii '60, marile câștiguri ale spiritului critic: realizarea unei certe autonomii în raport cu spiritul de partid unic și dobândirea unei credibilități populare ce nu a încetat să crească până chiar în momentul în care vechiul regim avea să se prăbușească. De altfel, în primele echipe de înlocuire a puterii înlăturate s-au aflat, și la nivel național, și la nivel local, numeroși reprezentanți ai elitei intelectuale de formație umanistă, cunoscuți, aureolați de un mare prestigiu public, în acele momente o forță redutabilă – singura lor forță. Șansa transformării autonomiei în independență a fost însă ratată. Eliberarea de comunism a avut un efect neașteptat: elitele intelectuale au devenit partizane, libertatea de gândire s-a prefăcut în militantism propagandistic, discernământul a fost surclasat de adevăruri oportuniste în ordine politică și conformiste în ordine intelectuală. Departe de a fi stupidă, înapoiată, «bolnavă de comunism», societatea și-a pierdut încrederea în cei până atunci atât de prețuiți, și-a retras interesul în ei, i-a marginalizat”. □ Boris Marian glosează pe tema comportamentelor antisemite în presă, pe baza unor alegații din revista „România Mare” (*Cine e antisemit?*): „Deci cine este antisemit? În primul rând cel care ia un exemplu, fie el negativ, fie el «confectionat» și generalizează cu o sete de răzbunare (de ce?) pe toți evreii, oriunde s-ar afla ei, indiferent de sex, vârstă, cetățenie, profesie, merite. În al doilea rând cel care afirmă că evreii nu au fost niciodată persecutați, uciși, iar dacă au fost, au meritat-o. De aici până la o acțiune violentă nu sunt mulți pași”. □ Sub titlul *Vârsta de aur a lui Petru Dumitriu*, Alex. Ștefănescu întâmpină laudativ o restituire editorială – Petru Dumitriu, *Vârsta de Aur sau Dulceața vieții (Memoriile lui Totô Istrati)*, text îngrijit și prefăcut de Ion Vartic (Biblioteca Apostrof, Cluj). □ Sânziana Pop evocă momentul (difícil de situat cronologic, dar – probabil – la începutul anilor '70) al primei sale întâlniri cu scriitorul german Günther Grass, căruia îi tradusese câteva capitole din *Toba de tinichea (Zece ani și o seară*, reprodus din «Formula As», nr. 200, 1996): „Un braț de meduză gigantică aruncat după talie și o ventuză pe gură și iată-mă în poziția ideală de «cheek to cheek» cu marele Günter Grass. Nu era mai înalt de statură ca mine, așa că putea să-și lipească obrazul de al meu și să-mi șoptească, tandru și pupăcios, ca un prieten regăsit după atâta amar de vreme. / - Credeam că mă traduce și aici o babă, ca-n

Iugoslavia! Asta era deci! Punct propus, punct lovit! Privirile lui Stancu văzuseră și de data asta departe, schimburile literare româno-vest-germane debutau sub auspicii de excepție”. □ Dumitru Țepeneag publică un text ludico-polemic intitulat *Fragmente dintr-un dialog permanent între Tsepeneag și Pastenague*, în care își expune o serie de nemulțumiri literare: „Am dat peste dicționarul coordonat de amicul meu profesorul Ion Pop. Se cheamă, ca să fiu exact: *Dicționar analitic de opere literare românești*, Editura Didactică și Pedagogică, București 1998./ - Bine, știu... Te-ai repezit să te uiți și ai constatat că nu ești. Mare brânză!/- M-ai întrebat de bilanț, un dicționar e un fel de bilanț. Ești de acord?/- Nu erai nici în dicționarul lui Marian Popa./ - Păi nu!/- N-ai noroc cu popii!/- Asta e!/- Faci glume proaste. Marian Popa era omul lui Barbu, iar pe vremea aceea, când i-a apărut dicționarul, cred că deja eram interzis în România. Acum Ion Pop n-a avut nevoie de ajutorul Cenzurii, adică de alibiul pe care i l-ar fi oferit această instituție folositoare în multe privințe. ăsta-i adevărul.../- Vrei să-ți spun eu adevărul? Dacă nu ești în dicționar înseamnă că Ion Pop e un om dintr-o bucată. Veți fi simpatizat voi la Paris, dar uite că n-a fost de-ajuns ca să figurezi alături de Eminescu și Dinescu./ - Bine, dar în dicționar figurează și Maria Banuș, Beniuc, o grămadă: Chiriță Constantin, Ilie Constantin, Danilov Constantin, Olăreanu Constantin. Sunt citați chiar și Hitler, Ceaușescu și Ion Dodu Bălan./ - Vrei să spui că nu ești nici măcar la indice./ - Da, vreau să spun că nu exist în nici un fel!/(...) - Gândește-te puțin! De-abia ai obținut cetățenia română pentru care a trebuit să-i cazi în genunchi lui Iliescu.../- Exagerezi!/- ...pentru că n-ai mai avut răbdare să vină la putere Constantinescu – și-acum vrei să fii băgat imediat și în dicționar alături de români get-beget care au mâncat ani de zile.../- Ce-au mâncat?/- ...salam cu soia, asta au mâncat. Te cam grăbești./ - Cum mă grăbesc? Am așteptat 30 de ani...”. ■ Textul lui D. Țepeneag este însoțit de o adnotare amicală a lui Gabriel Dimisianu: „Omul inteligent întâmpină cu umor micile neplăceri ale vieții, el face, cum se spune, haz de necaz. O mostră de asemenea comportare oferă, în textul de mai sus, prozatorul Dumitru Țepeneag. Cititorii au văzut despre ce este vorba. Neincluderea într-un recent dicționar, perspectiva de a nu figura nici în altele, nepublicarea unei proze propuse revistei noastre sunt accidente care i-au oferit lui D. Țepeneag ocazia de a compune o spirituală șarjă ironică și autoironică./ Am fi tipărit-o fără nici o adnotare, desigur, dacă nu era acea referire la nepublicarea în «România literară», care ne obligă la o explicație./ Dumitru Țepeneag ne-a încredințat spre publicare, într-adevăr, un fragment din romanul la care lucrează, făcându-ne favoarea de a alege pentru noi tocmai capitolul care sfârșește, apoteotic, cu o scenă de felațiune, sau, altfel zicând, de «amor bucal», pentru a-l cita pe autor întocmai. Nu am fost la înălțimea așteptărilor sale, căci n-am riscat să-i publicăm fragmentul./ D. Țepeneag pune decizia aceasta dezamăgitoare pe seama «domnișoarelor din redacție», dar este nedrept din necunoștință de cau-

ză. Țin să aflu că nu domnișoarele s-au opus publicării, ci mai ales unul dintre domni și anume eu. (...) Aceasta nu e cenzură, ci supunere la anume rigori ce decurg din profilul revistei. Și se mai pune problema și altfel: un episod care este la locul său, estetic vorbind, în economia unui roman, decupat pentru revistă poate să apară strident, dacă nu de-a dreptul trivial, inestetic./ Aceasta în legătură cu nepublicarea. Să spun totuși ceva și despre omiterea lui D. Țepeneag din *Dicționarul* îngrijit de Ion Pop, omitere de care de asemeni prozatorul, în textul pe care-l publicăm, face caz. Lucrarea incriminată este una de folosință didactică, dar acest amănunt nu-l mai lasă nepăsător față de ea pe șeful mișcării onirice, cum l-ar fi lăsat în urmă cu treizeci de ani. Se întâmplă cu el, observ, ceva ce se întâmplă și cu alți iconoclaști din tinerețe, protagoniști ai feluritelor avangarde, dislocatori de clișee, de inerții, de tradiții, disprețuitori de academisme și de Academii. La senectute vedem că nu mai disprețuiesc nici Academia, nici manualele, nici dicționarele, fie ele academice sau numai școlare, ci vor să pătrundă în ele ca toată lumea. Iar când acestea, păstrând amintirea vechii lor identități insurgente, îi lasă pe dinafară, îi omit, protestează”.

● În „Tableta de miercuri” din „România liberă”, Alex. Ștefănescu relatează o *Întâlnire cu Emil Constantinescu*: „Am făcut parte dintr-un grup de oameni de știință și cultură care s-au întâlnit sâmbătă, 16 octombrie, la Palatul Cotroceni, cu Emil Constantinescu. Grupul nu conta numai prin el însuși, reprezenta o organizație puternică, FORS, cu peste 1.000 de membri. Când m-a venit rândul să vorbesc eram emoționat și, poote, n-am reușit să mă fac bine înțeles. De aceea revin și îmi sistematizez ideile./ Câștigarea de către CDR a alegerilor în 1996 a fost mai mult decât un succes politic și anume un succes al inteligenței românești în răzvrătirea sa împotriva ignoranței pe care comunismul a promovat-o decenii la rând, iar Ion Iliescu și oamenii lui au exploatat-o cu cinism. În noaptea de neuitat, a victoriei (a doua cădere și ultima – credeam eu – a lui Nicolae Ceaușescu), când mii de oameni frumoși își zornăiau cheile și îl aclamau pe Emil Constantinescu în Piața Universității, eu eram convins că începe o eră a competenței și profesionalității. În naivitatea mea politică, credeam că Emil Constantinescu se va înconjura de oameni de valoare, că aceștia, la rândul lor, își vor forma echipe din oameni de valoare – și așa mai departe (...)/ Constat acum, după trei ani, cu tristețe și deznădejde, că nu s-a întâmplat așa. În Parlament, în Guvern, în ministere, în mass-media, până și la Președinție, sunt inacceptabil de mulți oameni incapabili. Impostura cultivată sistematic de Nicolae Ceaușescu și tolerată în mod interesat de Ion Iliescu n-a fost învinsă de Emil Constantinescu. Și aceasta, nu pentru că nu ar exista oameni de valoare (...)/ La întâlnirea de sâmbătă, Emil Constantinescu ne mărturisea cât de singur se simte uneori ca președinte. Iar eu, care totdeauna l-am admirat și simpatizat, de data aceasta l-am privit critic. Îmi venea să-i

spun: «Așa vă trebuie, dacă n-ați știut să vă construiți un peisaj uman în care să nu vă simțiți singuri!»».

- În „Luceafărul” (nr. 36), Horia Gârbea semnează articolul *Călinescu, oportunist?*: „Călinescu este, indiscutabil, vinovat de nesinceritate într-o parte a scrierilor lui. Are și multe circumstanțe atenuante. Asta-i situația. Oricum nici atitudinea de după 1944 nu scade opera anterioară, nici scrierile sale valabile nu pot scuza nimic. Dacă există scuze, ele vin numai din teama omenească a oricui are de ales între libertate și pușcăria comunistă. Câți dintre noi, puși în fața unei asemenea alternative, am fi reacționat așa cum ne place să credem că am face-o?”.

21 octombrie

- Pornind de la *Amintiri în dialog*, „splendida carte de dialoguri” avându-i ca autori pe Matei Călinescu și pe Ion Vianu, Nicolae Breban aduce în discuție, într-un articol din „Contemporanul – Ideea Europeană” (nr. 40), o „boală a mondenității culturale”: „prevalența politicului față de cultural (...), la zece ani de la revoluție” – „Nu voi conțeni să laud nivelul înalt intelectual, teoretic, al acestei *convorbiri scrise* între doi vechi prieteni, psihiatrul Ionel Vianu, fiul marelui comparatist și fostul asistent al acestuia, profesorul, criticul și istoricul literar, poetul și eseistul Matei Călinescu, cel care a lansat în exegeza literară a anilor '70, printre altele, teoria mondenității în literatură. (...) Cum era de așteptat, în această carte cei doi autori evocându-și tinerețea, înăbușită, murdărită și asasinată de stalinism (...) fac și procesul comunismului. Și în această analiză ce conține (...) numeroase și profunde, extrem de judicioase observații, se strecoară însă, la Matei Călinescu mai ales, unul din virușii pe care ni i-a inoculat tuturor comunismul, boală descoperită și descrisă de Nietzsche: resentimentul, și căreia, spre uimirea mea, îi cedează Matei Călinescu, el, care în anii tinereții noastre literare a fost unul dintre puținii și curajoșii promotori ai valorilor reale ale literaturii, de la Bacovia (încă nereceptat atunci, în anii '60, ca poet major) la Blaga – încă aproape interzis, până la Nichita Stănescu, Cezar Baltag și alți tineri atipici de atunci (între care și subsemnatul și îmi exprim încă o dată gratitudinea mea), tineri «naivi» ce credeau în esteticul pur și încercau să înoate în mîlul ideologic al sfârșitului stalinismului. Și, credem noi, ei au reușit, visul estetic s-a dovedit real, iar judecățile de valoare pertinente și curajoase ale tânărului Matei Călinescu s-au dovedit a fi fost premonitории. În cartea cu Ionel Vianu, descoperim însă un Matei Călinescu mai mult decât uituc față de principiile estetice și luptătoare ale tinereții sale și ale noastre: el uită, cu o obtuzitate marcată de resentiment, întreaga luptă a cel puțin trei generații literare de la începutul anilor '60 pentru estetic împotriva dogmatismului barbar de import sovietic (generația lui Doinaș și Ion Negoitescu, a lui Nichita Stănescu și Sorin Titel, a lui Ioan Alexandru și Ana Blandiana) și acordă, pentru mine absolut stupefiant astăzi,

valoare numai acelor scriitori care manifestau accente evident anti-comuniste sau pur și simplu nu publicau. O ură teribilă, devastatoare, explicabilă în străbate rândurile, iar bucuria de a asista în timpul vieții sale, și a noastre, la implozia imperiului monstruos de la Răsărit îi întunecă rațiunea și calmul estetic. Nu voi da aici lista abracadabrantă a numelor pe care Matei Călinescu le înalță în Panteonul literaturii române de după război (marele prozator al epocii se pare a fi Tudor Țopa! etc.) ne vom mărgini să constatăm faptul încă o dată dezamăgitor că Nichita Stănescu, unul dintre cei mai originali și îndrăzneți poeți români ai acestui secol e văzut în această carte doar ca un tinerel fermecător și inconsistent. (...) Nimic despre metafizica sa, despre lupta sa nu numai cu regimul opresiv, dar și cu propria-i materie și cu prejudecățile artei românești. (...) Obiecția ar fi că această carte nu și-a propus să discute substanța culturii sub comunism! Dar a prezenta numai autorul fără considerații minime asupra creației sale e o formă directă a calomniei, a cinismului politic, păcat în care cade și fostul nostru coleg Paul Goma, evident la un alt nivel «hermeneutic»! Dacă în tinerețe feroarea sa estetică întrecea cu mult prudența politică, astăzi, în libertate socială, aflat în îndepărtata și pragmatica Americă, «burghezul» Matei Călinescu îl copleșește și aproape îl ucide pe acel tânăr frumos, extrem de inteligent cititor de noi valori și, lucru rar pentru un comparatist, luptător pentru o cauză care va fi totdeauna, în orice timpuri, eroică: formarea, recunoașterea și afirmarea valorilor unice și, în ciuda aparențelor, extrem de rare, ale unei națiuni. Să fie oare influența grupului de la Paris al lui Marie-France Ionesco și al Monicăi Lovinescu care au aplicat strania formulă stalinistă «cine nu e cu noi e împotriva noastră», susținând că Paul Goma este un scriitor genial pentru că a fost închis de comuniști și nu publică la «ei»?! (...) Închei afirmându-mi încă o dată admirația față de cartea celor doi vechi prieteni ai mei, Matei Călinescu și Ion Vianu. Dar de ce oare admirația reală, sinceră, entuziasmul pe care îl trăiesc din adolescență față de o carte rară, profundă, este, de data aceasta, ocolit: aproape asediat! de tristețe”.

22 octombrie

● Octavian Paler scrie, în „România liberă”, *Din nou despre manuale*: „Nu cunoșteam, când am scris precedentul articol despre «scandalul manualelor», două argumente cu care și-a apărat «lucrarea» d-l Sorin Mitu, coordonatorul celui mai controversat dintre noile manuale de istorie destinate ultimei clase de liceu. Le-am aflat dintr-un comentariu publicat de C. Stănescu în «Adevărul». Și m-am îngrozit. (...) Elevii, a zis d-l Mitu, «detestă» istoria patriei, pe care sunt obligați s-o învețe. Ei, a adăugat tânărul istoric clujean, nu vor să audă, nici la școală, nici în afara școlii, de «patriotism», socotindu-l un cuvânt «odios». D-l Mitu sugera că de aceea s-a ajuns ca manualul de istorie să semene cu un almanah; pentru a face mai puțin «detestabilă» istoria țării și

pentru a nu supăra elevii cu un sentiment «odios»./ Dintr-o dată am privit din altă perspectivă graba crispată cu care d-l Marga a taxat drept «agitație demagogică, politicianistă» obiecțiile aduse manualelor patronate de Ministerul Educației Naționale. Până atunci, am crezut că la mijloc se afla doar un argument ipocrit, lansat de minister cu oarecare perfidie. Cine a susținut că manualele de istorie trebuie să mintă, să «eroizeze»? Orice om de bun simț înțelege că patriotismul, ca oricare sentiment autentic, nu se poate întemeia pe minciună. În consecință, istoriile de felul celei a lui Roller sau care evocă «la trâmbiță» trecutul trebuie considerate nu numai mincinoase, ci și profund nepatriotice, stricătoare de suflete. Adevărurile trebuie spuse, fie că ele ne convin sau nu. (...) Falsuri, minciuni sunt nu doar mistificările grosolane, ci și adevărurile trecute sub tăcere, diminuate sau împinse în derizoriu, cu pretextul că așa «modernizăm» învățământul și devenim «europeni». După ce-am luat cunoștință de cele două «argumente» ale d-lui Mitu, nu mi s-a mai părut, însă, întâmplătoare confuzia, voită (nu-mi pot închipui că niște intelectuali onorabili nu au proprietatea termenilor), pe care Ministerul Educației Naționale o face între «național» și «naționalism». Ea urmărea, probabil, să-i intimideze pe cei ce au avut impertinența să se mire nu atât de cum arată manualele consacrate unei materii «detestabile» (...), cât de reacția celor ce au în grijă sufletele tinerei generații./ Nu știu cât de întemeiate sunt cele două argumente ale d-lui Mitu. Dacă e vorba de niște «impresii» nefondate, e grav că avem manuale bazate pe asemenea impresii. Dacă e vorba de niște adevăruri, ne găsim în fața unei situații care ar fi trebuit să-i dea insomnii ministrului Educației Naționale. Și nu pot decât să fiu uluit că d-l Marga, în loc să aibă nopți albe, ne vorbește despre un «scandal politicianist»”.

● Sub titlul *Mai au loc marii scriitori români în manualul de română*, „Adevărul” găzduiește o dezbatere (din 19 septembrie) pe tema programelor școlare și a manualelor alternative de limba și literatura română pentru liceu. Participă la dialog: Eugen Simion (președintele Academiei Române), Nicolae Manolescu (coordonatorul Comisiei pentru elaborarea programelor de liceu), Liviu Papadima (asistent universitar, membru al Grupului de expertiză asupra programelor), Adrian Costache (inspector general pentru limba și literatura română – Ministerul Educației Naționale), Matei Cerchez (președintele Consiliului Național pentru Curriculum), Florina Rogalschi, Laurențiu Dumitrescu, Nicolae I. Nicolae și Gheorghe Lăzărescu (ultimii patru – profesori de limba și literatura română și autori de manuale); moderatorul dezbaterii: Cristian Tudor Popescu. „**Nicolae Manolescu:** (...) Schimbarea de abordare, de unghi, este, într-adevăr, importantă. S-a plecat de la premisa că felul în care se studia literatura la liceu până acum era mai potrivit cu pregătirea pentru filologie a elevilor decât cu formarea unor deprinderi de lectură. Se făcea din clasa a IX-a până în clasa a XII-a istoria literaturii române, prefătată de o teorie literară la începutul clasei a IX-a, ca și cum acești

copii urmau să devină filologi, profesori de literatură (...). Din cauza acestui mod universitar și filologic de abordare a literaturii se ajunsese, ca și din pricina manualelor unice, care sunt în vigoare de aproape 25 de ani (...), ca elevul să nu mai citească, ci să învețe pe dinafară binecunoscutele comentarii pe care profesorul (...) i le băga, într-un fel, pe gât. (...) Ideea ar fi să dăm acestor copii [în clasa a IX-a] texte pe înțelesul lor, plăcute, indiferent de perioada istorică, indiferent de autori. Asta nu înseamnă texte de autori să spunem nuli, ca valoare literară, nu, dar accentul nu cade pe autor canonic sau necanonic, ci cade pe text. (...) / De la clasa a X-a se va studia proza, apoi în clasa a XI-a – poezia și în final curente literare (...). Toate acestea într-o ordine istorică. (...) În clasa a XII-a, ideea a fost aceea de a accentua criteriul istoric, dar nu în planul textelor, ci în acela al receptării lor. / Anume, ne-am propus a prezenta elevilor cum o operă majoră, de regulă, de la Eminescu la contemporani, de la Caragiale la Rebreanu și Preda, cum o operă, aceeași operă poate fi citită într-un fel atunci când apare (...), și în alt fel, de către generațiile următoare. (...) / **Eugen Simion:** Să încerc eu să-l contrazic puțin pe Nicolae Manolescu, acolo unde este cazul. (...) / Ca să curm orice echivoc, vreau să spun că eu sunt pentru manuale alternative. (...) Dar, atenție, nu cred că pot fi pentru o literatură alternativă sau pentru o istorie alternativă. Trebuie delimitate bine lucrurile. (...) Am fost implicat în vechile programe după 1990 și, împreună cu câțiva din cei de față, am încercat să propunem pentru clasa a XII-a un manual recuperator. Am simțit atunci că este momentul ca unii scriitori, mai precis cei care au plecat în exil, merită să fie readuși în manual. (...) Trebuie să recunosc că acel tip de manual nu putea fi etern, pentru că nici un manual nu este etern. Poate sumarul era prea încărcat. Dar, la momentul acela, 1990-1992, când încercam să ne adunăm și să ne reconstituim, am considerat că trebuie să stea la un loc și Cioran, împreună cu Preda și cu Petru Dumitriu, să fie aduși și doi-trei scriitori basarabeni. (...) / Acum? (...) Cei care fac manuale școlare au o curiculă și trebuie s-o respecte. / Grație d-lui Adrian Costache, am citit aceste programe (...). Este într-adevăr o viziune nouă, cu totul alta, asupra istoriei literaturii române și asupra predării literaturii. / Problema este dacă această viziune e mai bună sau mai rea. (...) Ca să simplific, dacă mă iau după ce spun programele, se trece de la o viziune să zicem istorică și valorică a prezentării istoriei literaturii române la o viziune mai degrabă structurală, adică la decuparea genurilor, speciilor literare și prezentarea structurii textului literar. (...) / După părerea mea, sunt și erori, destul de curioase. De pildă, când manualul școlar recomandă (...) un roman de Mircea Eliade, se recomandă, în fapt, un jurnal, neștiind că *Șantier* nu este un roman. Îmi pare rău, dar acesta nu este un roman, este un jurnal intim. (...) Când dumneavoastră dați lista romanelor exemplare, dați altceva, dați un măr în loc de caisă. Dar acestea sunt lucruri, până la urmă, pe care le putem corecta. Acum, chestiunea esențială este dacă e bine să facem o asemenea

răsturnare totală și dacă nu pierdem ceva. (...)/ Constat că până la Eminescu lipsesc marii autori și marile fenomene ale culturii române. (...)/ **Liviu Papadima**: Cerințele programei sunt minimale. Lucrul acesta se deosebește de ceea ce am avut până în 1998: programe maximale. Rezultatul unei astfel de programe a fost contraproductiv pentru învățământ. (...)/ **Eugen Simion**: (...) se renunță la prezentarea monografică a marilor scriitori. (...) Este corect să facem acest lucru?! Renunță alte țări, alte culturi, alte sisteme de învățământ la această prezentare a modelelor culturale? (...) În momentul actual, prin care trece societatea românească, este cazul să dăm acestor tineri, care-și fac educația și gustul, nu după literatură, ci după televizor și după telenovelele și filmele de tipul «Coca-Cola», este cazul ca ei să știe ceva despre originile limbii române, despre originile poporului român, despre ideea de latinitate a limbii române? Imediat mi se va răspunde «da, dar reprezintă ceva plicticos». (...) Calitatea unei programe și a unui manual școlar depind de calitatea textelor selectate. Orice sistem am aplica (...), dacă nu există un text exemplar, totul este fals, nu are nici un fel de finalitate. (...) Există o tendință, în toate aceste manuale, sau mai degrabă în programă, de a marginaliza marii scriitori. Între altele, ce caută Dimov la promoția '70? Dimov este biologic din generația lui Doinaș și Geo Dumitrescu, iar din punct de vedere literar, el a debutat în 1966, deci face parte, dacă vrei, din generația lui Nichita Stănescu, generația '60. Ca și mișcarea onirică, de altfel (...). Într-un manual trebuie să fie texte exemplare. Am observat, citind cu atenție manualele, de pildă, pe cel al lui Silviu Angelescu și al domnului Nicolae Nicolae, am văzut că ei au reușit să adune texte exemplare și să nu facă aproape deloc concesii estetice. (...) Dacă noi introducem texte care din punct de vedere literar nu spun nimic, toată ideea noastră despre educație, repet, rămâne în aer. (...)/ **Cristian Tudor Popescu**: Sunt texte fără valoare literară în aceste manuale?/ **Eugen Simion**: Sunt foarte multe. Eu nu știu cât de exemplare sunt textele programatice ale unor optzeciști, cât pot ele să intre într-un manual școlar./ **Cristian Tudor Popescu**: Domnule președinte, v-am întrebat precis. În manualele acestea sunt texte lipsite de valoare literară?/ **Eugen Simion**: Textul lui Candiano Popescu are valoare literară?/ **Cristian Tudor Popescu**: Nu, dar este pus acolo cu un scop bine definit. (...) Scopul este comparația între textul lui Caragiale *Boborul* și acest text nul literar (...), dar interesant ca relatare, pentru înțelegerea perspectivelor diferite pe care le poate crea aceeași realitate./ (...) Aștept de la domnul prof. Eugen Simion exemple.../ **Eugen Simion**: Chiar o să vă dau./ **Nicolae Manolescu**: Eu aș spune că nu există. (...) Problema pentru mine nu este aceea dacă sunt lipsite unele de valoare, acestea sunt lucruri discutabile, problema este ce înseamnă text exemplar și cine stabilește exemplaritatea. Programa prevede acolo 17 scriitori canonici tocmai în ideea că există 17 autori-model care pot fi folosiți. (...) Este destul de greu de stabilit ce înseamnă exemplare. Sunt texte care au fost exemplare și nu mai sunt. (...)/ **Florina**

Rogalschi: Poate-l ajut eu pe domnul profesor Eugen Simion. (...) În manualul Editurii Univers, eu nu cred că prozatorul Ovidiu Verdeș, încă nevalidat de critica literară, care încă nu a debutat, încă nu este un scriitor, poate fi exemplar. (...) Care va să zică, eu trebuie să citesc cu elevul textul lui Verdeș ca să fac deosebirea între contemporan și debutant. Asta-i una. Altceva vreau să mai spun: toți domnii profesori știu ce înseamnă sintagma «o femeie pe bune». N-am nimic împotriva ei, dar când ea se referă la noțiunea de mamă, definește relația între fiu și mamă, cum este în acest text și vă citez: «pe atunci maică-mea era o femeie trăsnet: miss April asta din «Playboy» era mic copil în comparație cu ea, pe bune»./ Sunt profesoară de 21 de ani. Îi rog pe domnii profesori să mă ajute și să-mi spună cum predau eu textul acesta la clasă, totuși, elevilor mei, de 14-15 ani, la Școala Centrală, în majoritate niște adolescente? Relația între mamă și fiu, sau fiică, este încă sacră. (...) Eu, profesor, îi pun copilului în mână revista «Playboy», să citească (...) și-l întreb: ce semnificație poate el să desprindă din această lectură? (...) Știi ce înseamnă îndrăzneala limbajului, cunosc generația '80. De altfel, dl. prof. Dumitrescu și cu mine facem parte din această generație. Majoritatea ne-au fost colegi de facultate, dar suntem la antipodi din punct de vedere al concepției literare și, mai ales, din punct de vedere al concepției didactice./ Când Eminescu îmi spunea că el «caută cuvântul ce exprimă adevărul», vine fostul meu coleg de an și de serie (...) Ion Stratan [prezent în același manual de la Ed. Univers] și zice, citez: «Înfricoșată la miezul nopții (...) va grohăi adevărul». Adevărul se strigă, se spune, eu știu, se sugrumă, ce vreți dv., dar nu știu cum se «grohăie» adevărul și cum explic eu această sintagmă elevului meu. (...)/ **Nicolae Manolescu:** Îi învățați să deschidă televizorul sau să citească ziarele și vor vedea grohăind o mulțime./ **Florina Rogalschi:** Aș vrea să-i spun profesorului meu din facultate, d-lui Manolescu, că acești elevi sunt încă la vârsta la care trebuie învățați «să exprime adevărul». Când îl vor «grohăi», o vor face cu ajutorul mass-media, dar nu cu ajutorul literaturii. (...)/ **Nicolae Manolescu:** Copilul trebuie învățat că adevărul se și «grohăie». (...)/ **Liviu Papadima:** Ridic o întrebare: Are dreptul școala să se izoleze de viața din jur? (...)/ **Florina Rogalschi:** (...) eu nu pot să-l trec pe un copil de 14 ani, cu o lectură precară, în gimnaziu, direct la «grohăitul» adevărului. (...) Eu, profesor, trebuie să-l învăț mai întâi cum se exprimă adevărul, să-i creez aceste etape de lectură și, mai târziu, va înțelege și asta. (...)/ **Cristian Tudor Popescu:** (...) V-aș ruga să vă referiți, în continuare, la problema ridicată de domnul academician Simion, extrem de importantă, dacă se poate renunța la ideea de monografie a unui mare scriitor, dintr-un manual de liceu. (...)/ **Liviu Papadima:** (...) Este imposibil să-i aducem pe elevi, în decursul celor 4 ani, să studieze monografic, fie și lista celor 17 autori. Este un volum de lectură mare și solicită un nivel de lectură pe care ei nu-l au. Problema este dacă ne dorim să studieze în profunzime câțiva autori. (...) E foarte greu de gândit că un elev de clasa a X-a,

a XI-a va lua opera integrală a lui Blaga, o va citi cu atenție, cu discernământul unui critic literar și va putea decela temele respective, va putea face conexiuni etc. (...) În clasa a XII-a se poate studia, de pildă, un grupaj liric din opera unui autor, care să dea posibilitatea profesorului să facă extensii în opera autorului respectiv. (...)/ **Eugen Simion**: Ce înseamnă în profunzime?/ **Liviu Papadima**: Domnule profesor, este o chestiune asupra căreia cred că e bine să cădem de acord din capul locului. (...) Din păcate, știm cu toții că ei [elevii], pe parcursul acestor patru ani, pot acumula un quantum limitat. Problema pe care și-o pune un autor de programă este aceea a priorităților pe care le acordăm”. Transcrierea dezbaterii continuă în „Adevărul” din 26 octombrie: „**Gheorghe Lăzărescu**: Aș reveni la problema de principiu, aceea a studiului monografic sau a studierii unor opere. (...) În programă mereu se spune: «minimum două texte sau trei texte». Nu ne limitează nimeni la acestea. Dar o asemenea programă permite diferențierea. Ce vrem să dăm prin studiul literaturii? (...) Trebuie să oferim niște valori, ca modele, și să oferim, poate la fel de important, accesul la valori. Să-i învățăm pe copii cum să aprecieze o operă, să le dăm dorința de a citi mai mult. (...)/ **Eugen Simion**: Ce vrem să formăm? Facem un manual pentru, evident, o echipă de elită sau pregătim această echipă, dar avem grijă să pregătim intelectuali în spiritul valorilor naționale. Aceasta-i problema. (...)/ **Nicolae Manolescu**: (...) Nu poate fi studiat Eminescu monografic sau în profunzime la liceu. Poate fi studiat în așa fel încât copilul să simtă că vrea să-l citească el însuși după ce termină școala. (...)/ **Nicolae I. Nicolae**: (...) La noi, în învățământ, criteriul istoriografic a fost dominant și în perioada interbelică, și în perioada de după 1948. (...) Ca profesor, simțeam nevoia schimbării în programă. (...) Povestea este cum o schimbăm și unde o ducem și dacă ceea ce înlocuim o să fie mai bun sau nu față de ceea ce scoatem. (...)/ Problema (...) ține de tinerețea autorilor care fac această programă, inclusiv a lui Liviu Papadima. Știu că orizontul de așteptare în citirea literaturii române s-a schimbat, știu că există o atitudine anticanonică, știu că există o nevoie de restructurare pe scară axiologică a literaturii române. (...) Programa se restructurează dintr-o perspectivă postmodernistă, și aici poate e domnul Papadima vinovat (...), o perspectivă în care și autorilor mai vechi, și operelor lor li se aplică o serie întreagă de elemente care s-ar potrivi cu acest punct de vedere postmodernist. Se creează o serie întreagă de tipologii ale literaturii române, pe care – și aici este vina principală a lui Cărtărescu cu postmodernismul lui și a celor care merg pe această linie – care încep să transfere de-acum din planul tipologiei (...) în planul axiologic (...). Atunci, vechiul canon este combătut, și revista d-lui Papadima îl combate, «Dilema» și suplimentul «Vineri» (...)/ **Eugen Simion**: Cei care l-au înjurat pe Eminescu?/ (...) **Nicolae I. Nicolae**: (...) Oferta de lectură (...), la clasa a IX-a (...), s-a focalizat mult pe optzeciști, și eu constat niște reflexe întârziate, contorsionate, a ceea ce se conturează ca o perspectivă postmodernistă asupra

istoriei literaturii române. De exemplu, perioada modernă, cea de după '60 și '70 aproape că începe să fie minimalizată, iar perioada de după '80 începe să fie scoasă foarte în față, pusă în manuale. Simona Popescu să fie mai importantă decât Eminescu, din această perspectivă. (...) Nu mai funcționează, în propunerea autorilor, un criteriu valoric. (...) Sunt aduși și recomandați (...) reprezentanții acestei generații. Nici asta nu mă deranjează. La clasa a IX-a eu cred că merge. Pericolul mare este să nu schimbăm pe urmă perspectiva – de pe tipologie, pe valoare. (...) Mi-e teamă însă să nu se structureze în așa fel și programele la celelalte clase, încât să distrugem un canon. Imaginea lui Eminescu din manualul lor [manualul de la Ed. Humanitas] este exact expresia poziției generației lor (...): un «erou» național, pe care noi trebuie să-l demitizăm. (...)/ Programele claselor a X-a - a XII-a nu au ajuns la mase încă. Este top secret. (...)/ **Florina Rogalschi:** Această programă, clasele a IX - a XII-a, este un pretext de minimalizare a valorilor literaturii noastre și de introducere masivă a scriitorilor generației '80. (...) / **Liviu Papadima:** La această generație '80, la capitolul poezie, se recomandă două texte, în raport cu 14 texte pentru rest./ **Nicolae I. Nicolae:** Dar 14 texte reprezintă o sută cincizeci de ani de literatură, iar ceilalți – zece ani. (...) / **Laurențiu Dumitrescu:** (...) Aș vrea să fac o mică paranteză: MEN nu a catadicsit să trimită programa de clasa a IX-a în școli până la începerea anului școlar. A trimis manualele odată cu programele. (...) Acestea au fost pe șest. (...) / Ceea ce s-a întâmplat cu această programă este scandalos. La fel de scandalos este și ceea ce se întâmplă cu programele pentru clasele a X-a, a XI-a, a XII-a, pe care le-am luat tot pe șest. (...) Această programă mie mi-a fost transmisă de un părinte, pe o cale ocultă, fiindcă ministerul nu a vrut să transmită nici manualele, nici programele. (...) La fel a procedat și inspectoratul școlar, care nu a catadicsit să organizeze o discuție”.

● Nr. 350 al revistei „Dilema” conține un grupaj tematic realizat de Mircea Vasilescu – *Suveranitatea* –, în cadrul căruia semnează Cornel Codiță (*De la ideologie la concept*), Bogdan Aurescu (*Integrare și suveranitate – o perspectivă constituțională*), Victor Neumann (*Statul național sau statul mondial?*), Claude Karnoouk (*Postdemocrația*), Silviu Brucan (*Suveranitatea și Puterea – bătălia se dă acum pe piața mondială*), Emil Hurezeanu (*Pentru o suveranitate extinsă*), Răzvan Theodorescu (*Europa suveranităților, încă... – mentalități ce nui pot fi abolite*), Cristian Ghinea (*Noi, ei, ai noștri, ai lor – se caută un antieuropean, gășitorului, recompensă*), Z. Ornea (*Stabilitate și suveranitate*). ■ Victor Neumann regretă dificultatea impunerii „ideii transnaționale”, pe coordonatele căreia „evoluează : „ne aflăm într-o fază de rinventare a lumii, în care de reflecția noastră rațională depinde viitoarea administrare a bunurilor private și publice. Din păcate, continuă să existe două orientări contradictorii chiar în Europa, indicând persistența a două lumi cultural-politice. Acest aspect face dificilă, dacă nu imposibilă, participarea

tuturor forțelor la o nouă ordine internațională și la o logică transnațională care ar fi în măsură să contribuie la mai buna, respectiv mai pașnică evoluție a continentului și a planetei”. ■ Claude Karnoouh formulează un punct de vedere contrar: „Țările din Europa ex-comunistă sunt condamnate să rămână locuri cucerite, sucursale, loc unde se exportă și unde există mână de lucru ieftină. În marele joc al globalizării, aceste țări sunt doar obiecte, pradă giganticelelor bătălii economice cu reguli schimbătoare, stabilite doar de cei puternici, doar în folosul lor. Din acest moment atributele formale ale suveranității – guvernul, ministrii, instituțiile democratice – nu sunt decât masca unor iluzii doar, dar poporul o să creadă că prin procesul votării ar putea modifica evoluția. Aiici este dovada că am intrat într-un alt ciuclu al istoriei contemporane, cel al postdemocrației”. ■ Răzvan Theodorescu justifică statutul istoric al micilor națiuni est-europene, supuse dominației austro-ungare, otomane și țariste: „Aceste națiuni devenite libere, apoi din nou supuse și din nou libere, au în istoria lor prea multe amintiri ale unor dominații impriale – pe care nici un alt spațiu european nu le are într-o asemenea măsură – pentru a nu fi atașate, uneori cu entuziasme demăsurate, suveranităților statale, ceea ce conduce la atitudini pe care limbajul comun le numește «naționaliste». Sunt atitudini, sunt mentalități create de istorie ce nu pot fi abolite. Iată de ce într-un continent al suveranităților încă puternice, Europa de răsărit își aduce firescul obol pe care oricine îl poate înțelege și pe care nimeni nu are a-l judeca”. ■ În pagina „...din polul plus”, realizată de Anca Manolescu, este găzduit un fragment dintr-o dezbatere organizată la Iași cu ocazia comemorării a 7 ani de la dispariția savantului Ioan Petru Culianu (*O mathesis universalis – obsesia multora dintre învățații lumii moderne*). Fragmentul ilustrativ îi are ca protagoniști pe Nicu Gavriluță și Ștefan Afloroaei. ■ Pe ultima pagină, Mircea Vasilescu îi ia un interviu „la temă” ministrului de Externe Andrei Pleșu („*Fără concesi, nu există avantaje*”): „Dacă gândim suveranitatea ca pe o formă a izolării fudule, ea se va întoarce împotriva ei înseși. Aș adăuga că – în ciuda diverselor demagogii apocaliptice – România nu e pândită azi d riscul unei federalizări *negative*, cu pierderea de suveranitate și de integritate teritorială”. În privința opțiunii pentru NATO în conflictul ex-iugoslav, A.P. e de părere că „există un consens politic și unul de opinie confoirm căruia nu există o opțiune mai bună pentru țara noastră. Nu mai e cazul să dezbatem variante, ci să consolidăm rațional, economic, politic această opțiune. Orice altă opțiune mi se pare ori utopică, ori de-a dreptul periculoasă”. □ La rubrica „Roluri”, Dumitru Solomon se pronunță acid în chestiunea (non)subvenționării Culturii de către stat (*Când aud de cultură*): „Lui Goebbels îi venea să tragă cu pistolul, lui Remeș îi vine să tragă cu pixul. Ambele exprimă o stare de iritare, specifică nu numai unor responsabili ministeriali, ci și unor inși fără responsabilități (încă nu am spus iresponsabili). La drept vorbind (...) oamenii *pot* trăi fără cultură (...). Toate acestea mi-au

venit în minte în timp ce regizorul și profesorul Ion Cojar, director al Teatrului Național din București, îi povestea într-o (proastă) dimineață lui Leonard Miron la TV1 că teatrul său va trebui să-și închidă porțile, din lipsă de bani. Ca și Teatrele Naționale din Craiova și Timișoara. Intervievat la telefon, ministrul Culturii, Ion Caramitru, a confirmat amar, adăugând că practic nu se mai poate lucra, iar ministerul său «nu mai are obiect». (...) La un moment dat, cursul dialogului de la TV1 s-a bifurcat, Ion Cojar și-a exprimat credința că guvernul va reveni asupra deciziei sale împotriva culturii, în timp ce Ion Caramitru, realist, a zis că statul se va retrage din cultură dacă procesul economiei de piață va merge până la capăt. Ceea ce a ignorat sau a omis să spună ministrul Culturii este că în Germania, Anglia, Franța, Italia, precum și în alte țări europene care se află în plină economie de piață, statul nu s-a retras cu totul din cultură, ci o subvenționează încă, pe diverse căi./ Riscul actualei politici a statului român, care preferă să subvenționeze băncile și întreprinderile fundamentale și nu cultura, este acela de a avea mai mulți Calibani decât șomeri”.

● În „Orizont” (nr. 10), Mircea Mihăieș și H.-R. Patapievici intră în dialog cu Alexandru Paleologu (*Despre bătrânețe*): „Cum se îmbătrânește, domnule Paleologu?! – Ah, asta depinde de inteligența omului! Proștii îmbătrânesc prost. Asta e clar. Fiindcă se cramponează de ceea ce li se pare lor minunat, adică tinerețea. Care nu e minunată deloc!”; „Reușita profesională, mai cu seamă în domeniul artistic sau cultural, riscă să-l amețească pe om și abia când e celebru să fie dobitoc. Deși celebritatea este sau nu celebritate – o altă întrebare. Cât de mult dăinuie o faimă, cât de aptă este ea să reziste după moartea lui, sau chiar înainte de moartea lui – vezi cazul Everac, sau altele similare. Ce mai e și cu prostia asta, cu faima! Ce e cu ambiția asta de a avea faimă?”; „Moartea este o regalitate. Aproximarea de moarte este o intrare pe acest făgaș august. Pentru asta, însă, trebuie să aparții unei categorii morale care a fost oarecum distrusă de condițiile în care trăim noi, moderne”; „Dacă poți contempla devenirea și drumul către moarte, și dacă o poți face cu umor, este un fel de a muri corect. Te exersează să mori angoasat, înspăimântat. Dacă n-ai dureri prea mari, pentru că asta e o altă chestiune... Dacă Dumnezeu îți dă voie să ai o moarte onorabilă, care înseamnă și o moarte fără crispări”; „Dumnezeu a făcut lumea așa cum o vede el. Și dacă o criticăm, nu suntem destul de inteligenți. Dacă am pătrunde în toate rațiunile și misterele, nu ne-am mai minuna. *Trebuie să îmbătrânim*”. □ Un alt interviu este acela realizat de Adriana Babeți cu Mihai Șora (*Melancolii și renunțări*): „Tata a fost primul copil din acel sat din Bihor care a mers la carte. Bunicul, moșu’, avusese foarte mulți copii. Câțiva din prima căsătorie și încă vreo zece, din care au rămas șapte, din a doua. A tot făcut copii până pe la 60 de ani. În total vreo 13-14. (...) El făcuse și ceva carte în sat, la Feneriș. Mai am și acum un abecedar al tatălui meu. (...) Un abecedar maghiar. (...) Tata s-a adaptat foarte repede, iar la sfârșitul liceului ajusesse la internatul acela prefect. Ce-o fi putut însemna asta nu știu. Probabil un fel de mai mare printre colegi. A avut și facilități de

întreținere pentru treaba asta de supraveghere. După ce a terminat a făcut teologia la Arad și, după ce a terminat teologia, s-a înscris la facultatea de filosofie și istorie de la Budapesta. A venit războiul și s-a căsătorit. (...) Eu însumi mi-am descoperit trecutul foarte târziu. Până pe la 30 de ani nu am avut impresia că așa avea un trecut. Aveam doar un viitor infinit în față. Dintr-o dată, mi-am dat seama că în spatele meu există ceva, care e propriul meu trecut. Trebuie să se fi întâmplat atunci și o mutație de alt tip, care a angajat toate nivelurile ființei, inclusiv un palier biologic, fără îndoială. (...) În relația mea cu melancolia se întâmplă ceva foarte curios. Eu am fost întotdeauna foarte optimist; am avut, și o am intactă și acum, puterea de a mă bucura intens. O undă de melancolie în această jubilație mă exaltă nemaipomenit. Pentru că bucuria fără o undă de melancolie e o bucurie brută”. □ La rubrica de cronică literară, Cornel Ungureanu comentează volumul lui Marcel Tolcea *Bicicleta van Gogh*: „Cartea lui Marcel Tolcea trebuie răsfoită ca un album sau ca un ierbar, ca un documentar sau ca o enciclopedie. E o istorie a poeziei timișorene și o performanță a autorului, profesor de jurnalistică (la Universitate)”. □ Ilie Gyurcsik scrie despre volumul lui Livius Ciocârlie *Caietele lui Cioran*: „Recunoaștem acum, în volumul pe care îl consult aici, pe Maestrul de Joc preocupat de problemele «metaludice», adică de joaca unor jocuri și pe jucătorul unor jucători. (...) Descoperă că acest alt «Cioran» este un histriion, deci un jucător de roluri care, în consecință, se dă drept cine nu e”. □ Cel de-al nouălea episod de *Fragmente* din serialul lui Livius Ciocârlie apare la rubrica „Marginalii”. □ D. Țepeneag publică două pagini de proză: *În zori, înainte de jogging*. □ Sunt prezenți în sumar cu poezie: Ioan Flora, Adrian Bodnaru și Șerban Foartă. □ Sub titlul *Un apus*, Mariana Șora dă tiparului un fragment din romanul *Mărturisirile unui neisprăvit*.

● În „România Mare” (nr. 484), George Alboiu scrie despre *Înstrăinarea* dintre literatură și critica literară – pornind de la o constatare a criticului Marian Popa despre „caracterul pronunțat etnicist al literaturii române” și de la întrebarea: „Poate exista un scriitor care să-și neutralizeze identitatea natural pentru a se legitima internațional?” (la care tot Marian Popa își răspunde: „Nu există artiști legitimabili internațional. Există numai scriitori francezi, ruși, evrei cu notorietate internațională realizată natural, diplomatic sau prin marketing”). George Alboiu: „Constat o ruptură (...), o alienare reciprocă între critica literară și literatura artistică. Critica literară a devenit ultra-naționalistă, iar literatura a rămas etnică. În timpul proletcultismului, critica aparținea internaționalei bolșevice și trăgea literatura după ea. În acest deceniu, critica aparține Internaționalei Antietnice și vrea să tragă literatura după ea”.

26 octombrie

● Nr. 491 din „Adevărul literar și artistic” se deschide cu un editorial al lui Gabriel Rusu, *Criticul – un personaj pe cale de dispariție în telenovela vieții literare*: „Cu Maiorescu, Călinescu, Ibrăileanu și Lovinescu nu are nimeni

nimic. Cititorii îi mai răsfoiesc din când în când, ca să afle câte o informație folositoare la trecerea vreunui examen sau la epatarea amicilor într-un mondenităţi. Scriitorii nu îi răsfoiesc, îi lasă să se prăfuiască în linişte (...). Criticul literar contemporan, însă, le strică tuturor chefurile. (...) De altfel, viaţa literară românească de astăzi poate concura, cu succes, orice telenovelă – ea abundă în duşmăniile păstrate timp de decenii, vendette, trietenii trădate, dezertări dintr-o tabără şi treceri în cealaltă tabără, alianţe mincinoase, fraternizări dubioase, căsătorii şi divorţuri dictate de interese meschine ori mercantile. Pe o scenă care găzduieşte astfel de «montări de subiectivităţi», un personaj precum criticul literar obiectiv nu prea are ce căuta, aşa încât este împins, încet dar sigur, spre culise. Grav mi se pare faptul că el nu se împotrivesc, ci acceptă./ Au fost vremuri când cronicile de carte semnate de Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Gheorghe Grigurcu, Gabriel Dimisianu sau Laurenţiu Ulici puneau necesare puncte pe *i* în cultura română. Spusa şi scrisa criticului literar aveau greutate pentru cititori şi pentru scriitori, deopotrivă, dădeau direcţie literară, se împotriveau veleitarismului imbecil şi agresiv, construiau cu seriozitate un segment din istoria literaturii naţionale. Astăzi, revistele literare, puţine la număr şi editate în tiraje «de familie», dau năvală la polemici cu bătaie politică, uitând că literatura română care se naşte aici trebuie plivită de buruieni (...). Iar cotidienele de mare tiraj, cele care ar putea provoca oarece cutremure benefice în mentalitatea «consumistă» a cititorilor, ezită, încă, să întindă o mână prozei, poeziei şi eselui de bună calitate, măcar prin comentarea acestora, în tradiţia gazetăriei noastre interbelice. Pur şi simplu, criticul literar care vrea să judece *cărţi, nu autori* găseşte din ce în ce mai greu o cale de a-şi vedea părerile tipărite. Şi se lasă atras în mrejele altor îndeletniciri, care îl propulsează mai lesne în atenţia opiniei publice. Sau se resemnează. Eugen Simion a ales Academia. Nicolae Manolescu a optat pentru politică. Gheorghe Grigurcu este trist, pentru că se adresează unui număr din ce în ce mai mic de cititori. Gabriel Dimisianu îi împărtăşeşte pesimismul (...). Laurenţiu Ulici se ocupă în exces de campaniile electorale de la Uniunea Scriitorilor. Şi, astfel, o mulţime de puncte pe *i* rămân nepuse în cultura română”. □ Daniel Cristea-Enache (***Succes şi valoare***) scrie despre volumul lui Norman Manea *Fericirea obligatorie* (Biblioteca Apostrof, 1999): „Exilul lui Norman Manea, departe de a fi o *probă*, un jalon al rezistenţei individului la agresiunile istoriei, e unul dulce şi plin de suc. Unde vrea, oare. Să ajungă scriitorul? Poate la Premiul Nobel, cum s-a afirmat/s-a propus chiar în paginile revistei «Apostrof». Nu mi se pare că ar fi o îndrăzneală prea mare şi o injustiţie faţă de atâţia scriitori (mai) valoroşi. Există, într-adevăr, destui scriitori români în viaţă mai valoroşi decât Norman Manea – dar adevărul e că, din diferite motive, fie din propriul lor dezinteres, fie din cel al «forurilor» culturale, ei nu au aproape nici o şansă de a-l obţine. (Când un Marin Sorescu a avut această şansă, au avut grijă să i-o spulbere

tocmai unii dintre colegii săi [...]) În ceea ce-l este privește pe Norman Manea, cred că un singur lucru ar trebui să-l intereseze pe cititor (...), valoarea intrinsecă, ne-contextuală a operei sale. (...)/ Măcar una din explicațiile acestui succes literar este pur «internă». Prozele lui Norman Manea (...) sunt astfel construite încât să-l solicite «moderat», cu prudență, pe cititor. Nici prea obscure, dar nici prea facile, ele sunt mereu supraetajate: sub îngustul – dar necesarul – plafon epic, se deslușesc destul de ușor elementele planului simbolic. (...)/ Nucleul eseistic al prozelor lui Norman Manea este mult prea dur pentru a pute fi spart cu una, cu două. (...) Dezbaterea morală își subordonează construcția epică, Norman Manea având însă flerul de a căuta, și aici, mai ales aici, soluția de mijloc, echilibrul, cumpăna cât mai dreaptă”.

□ Mircea Naidin publică eseu *Literatura SF în căutarea unei identități*.

● În „România liberă”, Gheorghe Grigurcu publică o „Tabletă de marți” intitulată *Despre mătalimbaj*: „Unul din calambururile săvârșite de regretatul critic Cornel Regman, nu doar un as al profesiei sale, ci și un om foarte spiritual – era acesta: *mătalimbaj*, vizând deformarea neaoșă și truculentă a termenului savant metalimbaj (...). Nu ne vine greu a constata larga răspândire orală a mătalimbajului, care înfloarește în România în toate anotimpurile și zilele anului. Cu strângere de inimă îl înregistrăm însă în unele periodice, care și-au făcut din mătalimbaj o jalnică emblemă. (...) Să prezentăm un eșantion: «Veșnicul, vajnicul și veștejitul cavaler al clistirelor, dipsomanul și gugumanul X, degajat de peste tot ca o minge stricată. (...) Molusca respectivă, numită X, lovită de virusul ebola al imbecilități permanente (...) acest păduche exantematic nu ar fi bun nici măcar de paznic al casei de cultură din localitatea lovită de geniul lui Brâncuș și de blestemul oligoelementului Caramitru». Cam asta e întreaga substanță a textului în cauză. O spumă murdară, cu miros pestilențial, care te face să te speli pe mâini după ce ai atins publicația unde s-a produs și să aerisești odaia unde s-a întâmplat s-o parcurgi. (...) Vreți să știți despre cine e vorba? Ei bine, e un, vai, membru corespondent al Academiei Române, aflat, vai, sub protecția prezidentului actual al înaltului for, dl E. Simion, care s-a străduit, între altele, să înscrie în rândul nemuritorilor pe ultracolaboraționistul D.R. Popescu. Performanțe, nu glumă!”.

● În revista „22” (nr. 43), Gheorghe Crăciun publică, la rubrica de „comentariu politic”, un articol despre „imaginea catastrofală” a clasei politice și despre multiplele crize ale societății românești (*Bâlci și perdele de fum*): „Suntem o țară balcanică, avem prea mulți muncitori care nu mai au ce (și de ce) să muncească, prea mulți țigani care refuză să se civilizeze, prea mulți profesori descalificați de condiția lor socială, prea mulți oameni fără casă, prea mulți amatori de afaceri ilicite, prea mulți specialiști în mită și bacșiș, prea mulți copii ai străzii și prea mulți handicapați. Cum să faci politică într-o astfel de țară? Cum să faci un alt fel de politică? (...) Dați-mi o bună politică internă și vă voi da o altă politică externă, pare să fi spus la un moment dat Andrei

Pleșu. Și pe bună dreptate.../ Dar și ideea că într-o țară de bălci nu poți avea decât o politică de bălci e curentă. Electoratul o acceptă, partidele o practică, posturile de televiziune o propagă până la isterie. (...)/ Dacă privim în urmă la cei zece ani de democrație care s-au scurs, descoperim că partidele care s-au succedat la putere nu au reușit să rezolve nici măcar o problemă națională stringentă: construcția de locuințe, reforma reală a instituțiilor de stat, infrastructura de drumuri și căi ferate, șomajul, agricultura, promovarea turismului, restituirea bunurilor confiscate abuziv etc. Nimic nu merge ca lumea, totul se peticește în continuare într-o stare generală de confuzie. (...) Nici problema proprietății, nici problema dosarelor de la securitate nu au fost rezolvate”. □ În pagina de cultură, Dan C. Mihăilescu publică – sub titlul *Disciplina perversiunii* – un amplu comentariu (cu o continuare în numărul următor, 44, din 2 noiembrie 1999) la *Disciplina dezordinii* de Titus Popovici (Editura Mașina de scris): „Adevărul e că – profesionist desăvârșit, conformist cu panaș, mercenar amoral, însă dotat din plin pentru tot ce înseamnă confecție literară – Titus Popovici a slujit cu onor (la) toate cotiturile comunismului. În anii '50 era, împreună cu Petru Dumitriu, Marin Preda și Eugen Barbu, printre cei care dezghețaseră pe românește înghețul stalinist. (...) Prolix, avid de «frescă socială», insașiabil povestaș, Titus Popovici lucra, totuși, foarte atent după rețetarul prestabilit (exact ca scenariștii Hollywoodului de astăzi). (...)/ Aici începe perversiunea. A fi o viață întreagă unul dintre răsfățații Puterii, dar în afara posturilor de conducere: un ocrotit al puterii, scutit de banala nevroză a activistului. În aparență, un marginalizat redactor la revista vânătorilor și pescarilor sportivi, departe de nebunia dinspre vârfurile ierarhiei de partid, dar, la urma urmei, nu doar membru corespondent al Academiei, ci și membru al C.C. al PCR. Un egocentric, luxuriant în cinism și arghirofilie (...), un epicureu cu fantasmе de heraldică ardelenescă și bogate reverii occidentale, dar în fond un socialist de cea mai pură (...) reverie stângistă, frustrat iremediabil de falimentele succesive ale respectivei utopii planetare, însă credincios Liniei până la capăt”.

27 octombrie

● Editorialul lui Nicolae Manolescu din nr. 43 al „României literare”, *Cui i-e frică de manualele alternative?*, subliniază o serie de aspecte ale disputei stârnite de manualul alternativ de istorie pentru clasa a XII-a de la Editura Sigma și de noile programe și manuale de liceu recent intrate în vigoare: „Prima remarcă se referă la climatul de violență în care s-a produs atacul contra manualelor, ceea ce nu putea rămâne fără consecințe asupra replicilor, violente, uneori, și ele. Tonul l-au dat parlamentarii din comisiile de cultură, care au cerut interzicerea sau chiar arderea manualului pentru clasa a XII-a. (...) A doua remarcă privește caracterul complet neștiințific al ostilităților, care au căpătat caracter de campanie. (...) Numai cine n-a vrut nu și-a dat cu

părerea, în stilul menționat mai sus, într-o problemă de specialitate. Unii dintre nemulțumitii de manuale nici nu le-au citit măcar. Nu cunoșteau programa care le stătea la bază și lăsau impresia că toată istoria sau literatura se rezumă la manualele dintr-un singur an de studiu și, încă, doar la unul dintre ele, acela de la Sigma. Semnificativ e faptul că oamenii de meserie, istorici sau literați, au protestat la acest tratament, în vreme ce sprijinul pentru urâta campanie și l-au oferit generos tot felul de nespecialiști, nepregătiți pentru o discuție serioasă, care au dezgropat securea unui război intelectual în stare a ne trezi cele mai sinistre amintiri din regimul trecut./ În al treilea rând, disputa, politică de la început, când parlamentarii au socotit de datoria lor să intervină, s-a colorat ideologic pe parcurs. Chiar și din acest unghi, știința a fost sacrificată în favoarea unor acuzații și procese de intenție cu vădit caracter naționalist. În fond, autorii ar fi în culpă, pentru că prezintă istoria României fără acea emfază cu care am fost obișnuiți în epoca lui Ceaușescu și pentru că abandonează cuvinte și slogane scumpe național-comunismului. (...) România n-ar avea decît o istorie, s-a spus, iar manualele alternative ar fi nepotrivite. Cineva a pledat pentru ca în școală să fie învățată istoria oficială, concepută, adică, din punctul de vedere al statului, lăsând pe seama studiilor istorice chestiunile litigioase sau controversate. În cel mai bun caz, pluralismul în materie de manuale ar fi inoportun în acest moment greu al societății românești. (...) În fine (...), ar fi de observat și că întreaga campanie are un caracter populist, de flatare a intereselor și mentalității celei mai retrograde părți din societate. Telefoanele de amenințare primite de autorii manualului de istorie de la Sigma reprezintă o dovadă că manipularea nu-și interzice nici cele mai odioase mijloace spre a izbândi. Fie și punând în circulație zvonuri despre exorbitantele onorarii pe care le-ar fi încasat autorii. (...) Afirmția unora că, de pildă, manualele alternative de română de la clasa a IX-a ar fi mai dificile decât acela unic de până acum este, cum să spun mai blând, mincinoasă. Să fie Cantemir, Budai-Deleanu sau Școala Ardeleană mai potrivite cu mintea copiilor de 14-15 ani decât cele câteva texte, multe contemporane, în care e vorba de adolescență, iubire, familie sau aventură? Nici vorbă. Doar că, în 25 de ani de când datează vechea programă, profesorii s-au deprins să nu mai citească și recitească, profitând de o obisnuință devenită rutină. (...) Cui i-e frică de manualele alternative? Răspunsul la întrebarea din titlul editorialului meu e dublu: nostalgicilor politic ai regimului trecut și leneșilor intelectual din regimul actual. Când ei își dau mîna, trebuie să recunosc, devin o forță cumplită. Doar că roata istoriei nu mai poate fi întoarsă”. □ Alex. Ștefănescu desființează volumul postum al lui Mihai Beniuc *Sub patru dictaturi, memorii (1940-1975)*, ediție îngrijită de Ion Cristoiu și Mircea Suci (Ed. „Ion Cristoiu”, 1999), taxându-l, totodată, pe editor pentru tentative de reabilitare a lui Beniuc (*Sub dictatura prostului gust*): „Infantilismul bătrânicios al gândirii lui Mihai Beniuc te face să-i citești cartea de memorii în silă, împins înainte

doar de speranța că vei da până la urmă și de o dezvăluire senzațională. Asemenea dezvăluiri însă nu există. Singura consolare o constituie unele greșeli de exprimare amuzante, de genul «răposatul Zaharia Stancu mai trăia».

□ Lingvistul și istoricul literar Gheorghe Mihăilă semnalează **O descoperire senzațională** – „De curând a apărut la Editura Roza Vânturilor impunătoarea ediție a uneia din operele fundamentale ale lui Dimitrie Cantemir (...), cel mai strălucit spirit românesc, deschizător de orizonturi la începutul secolului al XVIII-lea: *Demetrii Cantemirii Incrementorum et Decrementorum Aulae Othmannicae libri tres - Creșterile și descreșterile Imperiului Otoman*, textul original latin în forma revizuită de autor, facsimil al Manuscrisului Lat. - 124 de la Biblioteca Houghton, Harvard University, Cambridge, Mass., publicat cu o introducere de Virgil Cândea, membru al Academiei Române (1999, CIV +1064 p. facsimile + II pl., in folio)».

□ Grigore Șoitu realizează un interviu cu poetul și traducătorul Dieter Schlesack, autor al unei recent-apărute antologii de poezie românească la Durckhaus Verlag, Berlin (*Gefährliche Serpentinaen, Serpentine periculoase*), cu considerații relevante despre poezia românească a momentului: „Originalitatea poeziei românești, și nu numai ea, ci și originalitatea literaturii est-germane sau a poezilor constrânși la suferință sub regimul roșu din toate literaturile au ceva mai mult față de poezia occidentală și postmodernismul ei. S-a accentuat acest lucru și într-o recenzie din «Kulturmagazin» din Dresda: lirica românească depășește fosta lirie est-germană în analiza rănilor provocate de «cariera de pacient» în dictatura roșie./ Am spus-o clar în postfață: eu cred că un astfel de stil, venit din istoria trăită, este expresia unei interiorități rănite și nu vreun joc de cuvinte, cum se întâmplă adesea în Vest, și tocmai de aceea el va contribui cu ceva la schimbarea limbii poetice europene. Vocea românească – fiind numite textualismul și postmodernismul aici – are ceva nou, o substanță înnoită din suferințele istorice, și deci are în această schimbare o anumită greutate!».

● În „Luceafărul” (nr. 37), apare (sub semnătura Rodicăi Mureșan) un articol despre Matei Vișniec (***Seducția infinitului în dramă***): „A trădat scriitorul nostru poezia? Răspunsul este categoric negativ, deoarece el rămâne un poet și în textele dramatice, găsind în acestea un mod superior de abordare a lirismului, de expunere a ideilor, la varietatea posibilităților interpretative sugerate privitorului adăugându-se și regia creatoare ce recompilează în arta spectacolului, la sugestia autorului chiar, literatura sa dramatică».

□ La rubrica de cronică literară, Octavian Soviany semnează textul ***Profanul și sacrul***, despre proza lui Bujor Nedelcovici și despre volumul *Iarba zeilor*. „Orașul dobândește astfel în prozele lui Bujor Nedelcovici dimensiunile labirintului infernal, e un «decor de teatru» care deconectează prin totala lui lipsă de noimă, contrariind până la exasperare narațiunea. (...) eroul (...) reprezintă ipostaza actuală, degradată a lui homo religiosus care, asemenea unora dintre

personajele eliadești, reprezintă mai degrabă obiectul decât subiectul jocului metafizic cu sacrul”. □ Robert Șerban realizează un interviu cu Petre Stoica. P.S.: „Realmente îmi plăceau Bolintineanu și Vasile Alecsandri pentru nuanțele lor exotice, nuanțe unde descopeream germeni de poezie modernă. Câteodată, chiar bravam cu preferințele mele în fața colegilor de facultate de la secția română, care înghițeau ceea ce li se spunea la cursuri. Iar acele cursuri erau aproape școlarești”; „Am dus o existență, într-un fel, paradoxală. Pe de o parte eram un dezamățat, și pe de altă parte eram un ins fascinat de lectură. Bunăoară, o noapte jucam poker, o altă noapte citeam până dimineața. (...) Am descoperit o anumită literatură pe care m-am axat, așa-zisa literatură umanitaristă. Mă opream asupra laturii omenеști, asupra mizeriei umane... Îmi plăceau Panait Istrati, Romain Rolland, E. Relgis... Acești autori au avut un rol benefic asupra mea. După aceea, am fost acaparat complet, și am rămas până astăzi subjugat, de literatura lui Sadoveanu. De la Sadoveanu am învățat limba română”. (Partea a doua a interviului este publicată în nr. 38, din 3 noiembrie.) □ Mihai Cimpoi publică articolul *Marin Sorescu în (de) construcția criticii*: „Prin cărțile și eseurile de presă ale lui Marin Sorescu, critica literară românească a demonstrat darul excepțional de a-și remodela modelele, de a se analogiza perfect cu spiritul operei investigate și de a-și impune noi paradigme epistemologice. (...) Demersul sorescian este postmodern prin fragmentarismul său structural, expresie a trăirii angoasante a timpului, a trăirii pe cutremure. Cercul e doar râvnit, căutat, visat, perfecțiunea sferică fiind mereu amânată, aruncată în sfera posibilului. (...) Demersul constructivist al poetului român este de fapt un demers constructivist cu accente sau cu accidente deconstructiviste; textul sorescian, construit în temeiul jocului, este – prin însăși epistemologia ludică – deconstruit, în sensul că poetul organizează/dezorganizează, articulează/dezarticulează, dezvăluie/învăluie sensul. Sorescu face/contraface textul conform unei strategii a șocului ontologic, drept consecință apărând un intertext dintre viață și moarte”.

28 octombrie

● Începând cu nr. 41 din „Contemporanul – Ideea Europeană”, Nicolae Breban abordează, în editorialele sale, chestiunea grupurilor sau a generațiilor literare, „mode și mondenități” apărute în locul „vechilor ideologii”: „Iar modele, câte sunt, sunt încarnate de persoane, de idei sau doar de cuvinte, de noțiuni. Una din acestea este cea de generație. Un cuvânt, o noțiune ce a proliferat, ca un virus, subminând întreg limbajul literar, înflorind, mai ales, ca o ciupercărie, în «culturile revuistice», a ajuns nu numai o noțiune, un instrument ubicuu și indispensabil în recenzii, analize, sinteze etc, dar și un element atotputernic, sufocant, capabil să ne îngusteze simțitor – până la ridicol! – orizontul nostru literar și psihologic (...), un impediment, un obstacol, un virus psihologic, un element disturbator dar și un narcotic, capabil nu să ajute, ci să sărăcească, să

anestezieze, să falsifice judecata de valoare, să îngreueze acea minima perspicacitate de care are nevoie un analist pentru a se descurca în hățișurile creației vii, azi, la noi, extrem de stufoase, anarhice, năclăite de manierism și veleitarism. Aflu, astfel, cu oarecare amuzată surprindere, că eu fac parte din generația '60! Într-atât s-a repetat această afirmație – propusă probabil de un imbecil! – încât au început și oamenii cuminți să creadă în ea!! (Dacă e cazul să vorbim de generații literare ele pot fi doar creative, psihologice, însumând cam trei decenii, cum le vedea Thibaudet și alții!) Am mai spus-o în câteva rânduri și o repet și acum: scriitorii care au fost sau sunt de vârsta lui Nichita, Fănuș Neagu, Sorin Titel au debutat împreună, în jurul lui 1960 ('60-'65!) odată cu alte două «promoții biologice»: cea a «cerchiștilor», de exemplu, care erau cu un deceniu-un deceniu și jumătate mai în vârstă și ieșiseră de curând din pușcăriile staliniste (având, deci, o cu totul altă psihologie și formație decât a noastră!) și cu mai tinerii cu un deceniu: Constanța Buzea, Gabriela Melinescu, Ioan Alexandru etc.! De aceeași vârstă cu noi, cei născuți la începutul deceniului patru al secolului, erau și cei formați sau afirmați «pe lângă» «Scînteia tineretului»: Radu Cosașu, T. Mazilu, N. Labiș, N. Țic, Florin Mugur și alții, «tineri leniniști», comuniști dezamăgiți de brutalitatea și falsitatea stalinismului și care, printr-un efort formidabil moral au reușit «să se salveze» dând apoi, în ceea ce s-a numit «liberalizare», opere de reală și inconfundabilă valoare. Și-atunci... care este «generația șaizeci»? Nu, în ceea mă privește, eu și încă vreo doi-trei prieteni intimi, la începutul anilor șaizeci, nu aveam în nici un fel conștiința de a aparține vreunei generații literare, ci, mai degrabă unui grup! N-o afirmam atunci deoarece «grupul» – ca și alte cuvinte, noțiuni, denominații, facea parte din cele ce desemnau «dușmanul ideologic de clasă», exista și trebuia să existe o singură uniune, cea făcută după modelul sovietic, iar când Țepeneag a anunțat, prin microfonul Europei libere, de la Paris, prin '68 sau '69 existența unui grup oniric, spaima (colegilor!) și furia oficialității (care la răndu-i se compunea nu din puțini «colegi» bine înregimentați) se îndreptau mai puțin spre atributul oniric cât contra substantivului «dinamită» – *grup*. (...) Dincolo de toate acestea mi se pare absolut umilitor să încadrezi, reduci, înregimentezi spirite diverse, cu o personalitate distinctă, nu rareori pitorescă sau revoluționară – în planul estetic, evident! – cum apar ele în literatură sau artă, într-o falangă ce are drept singurul criteriu anul nașterii sau cel al apariției în presa literară! Este umilitor (...) îmi pare mie, cel puțin, reducția la «conceptul» sau «eticheta» de generație, azi, ce s-a răspândit ca o buruiană simplă și vitală în presa literară: o explicare prin *zodie*, prin întâmplarea semblematică a nașterii, a unei vocații, a unei *ars poetica* a unui destin excepțional!"

29 octombrie

● Nr. 351 al revistei „Dilema” se deschide cu un articol (*Provocarea*) al lui Mircea Iorgulescu, în care acesta își exprimă opoziția față de proclamarea,

după 1989, a zilei de 1 Decembrie ca zi națională: „După '89, când s-a stabilit noua zi națională a României la 1 Decembrie, am crezut, cred și voi mai crede nezdruincinat că a fost o gravă eroare politică. ziua națională (în înțelesul statal, nu etnic), este – sau trebuie să fie – un factor de coeziune. Să coaguleze, nu să divizeze. Are 1 Decembrie această valoare?! După opinia mea, categoric, nu. (...) Pentru o parte a populației statului român, ziua de 1 Decembrie are în mod logic o semnificație non-festivă, ba chiar, inevitabil și lesne de înțeles, tristă. Este însă acesta rostul unei zile naționale?”. □ Vintilă Mihăilescu glosează asupra unor mutații cultural-identitare din societatea românească (*Cultura diferenței*): „Din motive istorice care deja nu mai contează pentru discuția de față, *unitatea* noastră *națională* a fost în-temeiată într-o *unitate* culturală a tuturor românilor. Nu prea existând în fapt (ca, de altfel, în orice altă națiune), aceasta a trebuit să fie construită printr-o *cultură a unității*, promovată de elitele naționale, având ca vârf de lance instituția școlii. Diversitățile de toate felurile, zonale sau sociale, au fuzionat cu timpul în imagini unitare ale țaranului român și ale culturii sale populare, ale sufletului popular și ale specificului național și, nu în ultimul rând, ale istoriei noastre comune. În acest context, demonstrațiile unui H.H. Stahl că, de pildă, «nu există folclor, ci folcloruri», rămân până astăzi un caz aproape izolat, tot românul preferând, când vine vorba de satul românesc, să-l evoce pe Blaga și satul său idee. (...) Sacralizată, unitatea culturală devine *adevăr unic*, avându-și marii săi preoți și funcționarii de rând, slujind cu totții interesul politic al națiunii bazate pe unitatea culturală – orice de-sacralizare a acesteia implicând un risc de de-naționalizare. Pentru toți aceștia, cultura este, prin definiția sa națională, și o problemă de *putere*. Ea oferă, pentru unii, fascinația monopolului adevărului, pentru alții comoditatea slujirii sale obediente. Cunoașterea acestui «adevăr unic» (indiferent care ar fi el, cu condiția să fie acceptat ca unic) este astfel, la o extremă, un capital politic real (adică eficient în realitate) și, la cealaltă, un mijloc de subzistență./ Toate acestea pentru a putea spune că polemica în jurul «manualului alternativ» exprimă, prin formulări meschine și detalii nesemnificative, o problemă cât se poate de importantă. Pe scurt, ideea de «alternativ» în domenii precum istoria sau literatura națională constituie ceea ce s-ar putea numi un atac la unitatea culturală – adică, după cum am încercat să sugerez, o crimă de lez-națiune. «Alternativ» implică, în acest caz, posibilitatea *alegerii*. Or, tot în context, aceasta deranjează profund.. Deranjează, pe de o parte, instituția publică a adevărului unic, de la marea putere a politicienilor sau a jurnaliștilor a căror autoritate se bazează pe pretenția de monopol al adevărului național (...) până la mica putere a funcționarilor adevărului unic, activiști culturali fără portofolii și profesorim deprofesionalizați, care nu au ales în viața lor decât ce li s-a dat (...) Pe lângă aceste categorii direct interesate, posibilitatea alegerii în acest domeniu al culturii naționale afectează însă profund și credința unei

majorități – pe care ar fi o dovadă de obtuzitate să o catalogăm pur și simplu drept «comunistă» sau «retrogradă» – care a fost crescută în acest cult al unității culturale și care s-a identificat cu ea. Combinarea intereselor de putere ale unora cu problemele aproape identitare ale celorlalți a dat un amestec exploziv devenit «problema manualelor alternative». (...) Ceea ce se joacă – din păcate prost – în această polemică națională pare a fi o mutație instituțională fundamentală de la *cultura unității* la *cultura diferenței*, adică la acel tip de demers cultural capabil să descopere și să accepte, de exemplu, că în România există folcloruri și nu Folclor, fără ca aceasta să afecteze în vreun fel necesara unitate și demnitate națională. Fără aceasta, mult discutata democrație riscă să rămână o tehnică electorală și nu un mod de viață publică. Școala a impus, din rațiuni temeinice la vremea respectivă și cu greu, cultura unității. Tot școala va trebui să dezvolte acum, din motive la fel de temeinice, cultura diferenței. Multă perseverență și tact deci, Domnule Marga, oricine veți fi!”. □ În cadrul unui grupaj tematic realizat de Cezar Paul-Bădescu despre *Sărbători și serbări naționale*, scriitorul Răzvan Rădulescu e de părere că *Serbările naționale nu au nici un rost*: „Nu poți decât să asisti trist la disfuncțiile convulsive ale organismului social atunci când fapte obiective din istorie se umflă în crezuri și idealuri, când conștiința apartenenței la o națiune produce mutații valorice inadmisibile și mutații morale grotești, când îți aniversezi poetul național și ești în stare să scoți pistolul pentru a-i păstra memoria neîntinată, când te declari gata să arzi cărți în piața publică, pentru că nu-ți confirmă miturile, când aduni oameni într-o piață momindu-i cu mici și bere ca să le transferi o parte din ura ta funciară pentru cei care gândesc altfel”. □ Într-un articol intitulat *Genocid cultural*, Z. Ornea – pornind de la o serie de articole și intervenții publice ale lui Nicolae Manolescu – trage un patetic semnal de alarmă cu privire la de-culturalizarea spațiului public autohton: „Trăim, fără să realizăm, tragedia, în proporțiile ei copleșitoare, a unui holocaust cultural. După acest genocid cultural va apărea, vai, un popor acefal, fără trecut și prezent cultural, pradă tuturor catastrofelor. Mai e cu puțință să ne trezim, salvându-ne prin cultură. Noi avem parte, acum, de efectele anticulturale ale societății de consum, privați fiind cu totul de avantajele ei materiale. Și e sigur că vom avea parte de acest dezechilibru încă destulă vreme. Cine ar putea spune până când? Și nu va fi prea târziu? Îi invit pe oamenii de cultură la solidaritate intelectuală, unindu-și eforturile pentru a salva ce ar mai putea fi, eventual, salvat. Nu e, cred, rostul lor să se afunde și mai mult în politicasterie, comentând-o în fel și chip, când cultura română se prăbușește în pustiul genocidului cultural”.

● Nr. 485 din „România Mare” se deschide cu articolul Ilenei Vulpescu, *Retro*, împotriva lui Emil Constantinescu: „Între cele două războaie mondiale – pe vremea când scria și visa românește – Emil Cioran îi dorea României destinul Franței și populația Chinei. Fără să fi fost, probabil, la curent cu acest

vis al lui Cioran, Nicolae Ceaușescu îi dorea și el României o populație cât mai numeroasă: dorință de unde se trăgea și anecdota pătrivită căreia, prin anul 2050, lozinca «Trăiască prietenia dintre poporul român și marele popor chinez!» avea să devină, conform realității acelui an, «Trăiască prietenia dintre poporul chinez și marele Popor Român!» (...) De câte ori președintele (Constantinescu) apare pe post în postură de zână binefăcătoare pentru populație și penalizatoare pentru autoritățile care nu-și fac datoria, vrei-nu vrei, în fața ochilor îți apare imaginea Președintelui Nicolae Ceaușescu, și-n urechi îți răsună glasul lui, glas care, pe 21 decembrie 1989, fâgăduia 50 de lei în plus (o sumă, pe atunci!), ca alocație pentru fiecare copil minor. Și el i-ar fi dat! Peste nici un chip postdecembrist, suprapunerea imaginii lui Nicolae Ceaușescu nu-l face zisului chip nici un serviciu, ba dimpotrivă, ne amintește tuturor că sub Președintele Ceaușescu – așa cum era el, cu păcatele lui – s-a tot construit. Iar de când a fost el împușcat, în ultimii 10 ani – sub regimul tuturor libertăților și al tuturor inteligențelor dezlănțuite – s-a dărâmat și se tot dărâmă. Precum se vede, moda *retro* – apropiat nu se limpezește, ci tulbură apele. Iar politicienii, dacă pot, să se ferească, ca marinarul de stânci”.

[OCTOMBRIE]

● Nr. 24 din „Vineri”, supliment al revistei „Dilema”, conține un dosar dedicat videoclipului; semnează eseuri la temă Florin Dumitrescu (*Cum să spui tot într-un spot*), Viorel Badea (*Clipul cel repede*), Bogdan Ciubuc (*Boala videoclipurilor*). □ Sub titlul *Poeți fără frontiere*, în pagina „Accent grav” sunt transcrise (și, în anumite cazuri, traduse) de Dana Doreanu o serie de declarații ale unor scriitori români și străini participanți la un simpozion pe această temă, alături de un eseu (tradus de Bogdan Tănase) al lui Jose Augusto Seabra (*Traducerea poeziei și plurilingvismul*). □ Ion Manolescu semnează un eseu despre *Călătoriile lui Corto Maltese*. □ Într-un *chapeau* redacțional se aduc la cunoștință următoarele: „Fundatia Culturală Română a organizat la Sibiu, în perioada 7-12 octombrie, a treia ediție a Festivalului Internațional de Poezie a Lumii Latine Ars Amandi. Realizat împreună cu Uniunea latină, acest festival își propune «să revitalizeze dialogul dintre poeți și să redescopere forța și bogăția poeziei contemporane». La mesele rotunde și la seriile de poezie care s-au desfășurat la Biblioteca Astra, la Universitatea din Sibiu și la Muzeul Bruckenthal, au participat Olavo de Carvalho, Atico Vilas-Boas de Mota (Brazilia), Wladimir Pesantez (Ecuador), Guy Goffette (Franța), Georges Castera, Louis-Philippe Dalember (Haiti), Gabriele Frasca (Italia), Coral Bracho, Antonio Deltoro (Mexic), Mircea V. Ciobanu (Moldova), Fernando Pinto do Amaral, Paulo Teixeira (Portugalia), Francisco J. Diaz de Castro, Almudena Guzman (Spania), Horia Bădescu, Annie Bontoiu, Andrei Bodiu, Romulus Bucur, gabriel Chifu, Aura Christi, Mircea Dinescu, Andrei Ionescu, Ioana Ieronim, Alexandru Mușina, Iustin Panța, Adrian Popescu, Lucian

Vasiliu, Cristina Hăulică, Monica Grigorescu. Au fost prezenți, de asemenea, gerald Cavalcanti, secretarul general al Uniunii Latine, Jose Augusto Scabra, ambasadorul Portugaliei la București, Dan Hăulică, reprezentantul permanent al României pe lângă Uniunea Latină, Marius Sala, Director al Biroului Uniunii latine din București și Angela Soltan, reprezentanta Uniunii Latine la Chișinău”. □ La rubrica sa de *Reflecții despre noi înșine*, Sorin Alexandrescu reia un eseu despre dilemele istorice ale occidentalizării românești (*Allegro ma non troppo: despre schimbare la români*), cu precizarea că o variantă a sa a fost prezentată, în engleză, la recentul colocviu „Zece ani mai târziu” organizat de Fundația Culturală Română: „Polonezul sau ungurul obișnuit are și el, poate chiar mai mult decât românul, sentimentul că este *altfel*, dacă nu chiar superior occidentalului obișnuit, dar același polonez sau ungur știe în același timp că el este catolic ca și francezul, bavarezul sau italianul și că are în consecință o arhitectură și un sistem de învățământ care rivalizează cu ale acestora. *Patrimoniul* îi apropie pe acești (est-)central europeni de Occident, chiar atunci, și mai ales atunci, când *istoria* i-a despărțit. Noi, românii obișnuți nu putem avea același sentiment: *pe noi ne despart de Occident atât patrimoniul cât și istoria*, ele ne apropie, dimpotrivă, de estul și sud-estul Europei. Dar, un paradox despre care am mai scris, elitele politice românești au vrut întotdeauna, în cursul istoriei, atunci când au putut să voiască ceva, desprinderea de zona de care le apropiiau patrimoniul și istoria, și apropierea, sau fuziunea, cu zona de care acestea le despărțeau, de Occident (văzut ca atare de la Viena încolo). Acest mult dorit salvator a fost invocat nu numai de pașoptiști, cum au crezut tradiționaliștii mai târziu, ci în feluri diferite și adesea fără succes, și de Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare sau Mihai Viteazul, ori de Șerban Cantacuzino și de Brâncoveanu, ca să numesc numai Domnii noștri cei mai iubiți. Elitele politice și culturale românești au fost totdeauna (în majoritate) pro-occidentale. Problemele lor au fost, în istorie ca și astăzi, aceleași: cum să convingă atât Occidentul cât și propriul popor că voința lor este atât legitimă cât și realizabilă în raport cu un patrimoniu și o istorie care, ambele, o contraziceau! Președintele, majoritatea parlamentară ca și guvernul României de astăzi au de luptat deci cu aceiași doi factori potrivnici cu care au avut de luptat principii și regii acestei țări, guvernanții lor democratici ca și cei antidemocratici, de la Antonescu la Ceaușescu, ori unii lideri postdecembriști: *factorul geo-politic*.. (...) În ultimii zece ani, ca și mai înainte în istorie, elitele, mai bine zis acele *minorités agissantes* din sânul lor care au acționat în sensul occidentalizării, acum în sens de introducere a democrației și a economiei de piață, au trebuit să acționeze, pentru a schimba ceva, împotriva unei formidabile inerții în societate și neîncrederi în străinătate, ambele legitimate de acel patrimoniu, sau tradiție, și de acea istorie, care contraziceau atât sensul cât și direcția efortului elitelor. Rezistența la schimbare a vechilor național-comuniști ca și a celor în haine «neo» sau

«post», nu sunt decât noi apariții ale unui vechi *conservatorism* politic, economic și cultural, același de la antiunioniști și adversari ai lui Cuza și Kogălniceanu, și până astăzi. Conservatorii au invocat întotdeauna «legea» și «neamul», adică ceea ce eu numeam mai sus patrimoniul și istoria, fie că ei înțelegeau prin aceasta marea proprietate agrară de dinainte de 1918, ortodoxia, sau, mai nou, CAP-uri și mastodonții industriali comuniști. Elitele schimbării, dimpotrivă, au invocat mereu și invocă și acum formele sau funcțiile diferite ale acestor valori în lumea occidentală. Istoric vorbind, ar fi de aceea mult mai logic să ne bucurăm de neașteptatele victorii, fie și parțiale, asupra acestui conservatorism, decât să ne mâhnim că ele nu au fost totale. (...) Mecanismul schimbării, fie ea și graduală, impune sincronizarea țării – vorba lui Lovinescu – nu cu ceea ce Occidentul a fost, ci cu ceea ce el astăzi este. Acest fenomen mai general ar putea explica nu falia dintre conservatori și agenți ai schimbării, precum o face criteriul elitelor, ci falia dintre agenții schimbării înșiși. Ei nu sunt numai factori politici, ci și agenți economici sau simpli indivizi care acționează dinăuntrul altei mentalități decât conservatorii. Chiar și printre aceștia sunt unii, ba chiar foarte mulți, care unesc foarte ușor vechi idei și noi, dar fructuoase investiții. Angajarea comună a tuturor acestora în direcția schimbării nu înseamnă de aceea identitate de păreri în ceea ce privește ritmul și metoda schimbării sau chiar scopul ei ultim. (La sfârșitul secolului trecut, mai ales cel de după proclamarea ‘noii ere’ de către carp, junimiștii difereau de liberali în același sens). Atitudini de modernizare se încrucișează, astfel, cu atitudini postmoderne atât în societate cât și în lumea politică democratică. (...) Multe neînțelegeri, cred eu, dintre guvernanți se pot explica nu numai prin împărțirea lor în «moderni» sau «tradiționaliști» (...) ci și prin aceea dintre «moderni» și «postmoderni», aceștia din urmă fiind caracterizați de spirit secular, frondă, nerăbdare, sarcasm, *show* de personalitate, juvenilitate extrovertă, adesea catalogate drept cinism de mai introvertiții și serioșii lor colegi «moderni». În fine, (...) nu numai prințul și frumoasa, ci și pădurea din idilă s-au schimbat. Am putea chiar zice că noua pădure nu mai are nimic idilic. (...) La zece ani de la revoluție nu am intrat într-o lume perfectă, deși aceasta este sigur mai bună decât cea de acum câțiva ani, ci am ajuns într-o lume precară și complexă, dar o lume în care numai de noi depinde să navigăm cu un minimum de accidente”. □ Sub genericul „Monitor”, Florin Ioniță analizează și evaluează avantajele, dificultățile și riscurile reformei curriculare în învățământul de limba și literatura română (*Cum stăm...* „...cu noile programe și manualele alternative aferente? Pare a fi întrebarea care pune pe jar *opinia publică* de vreo câteva săptămâni): „Noua programă de liceu, valabilă deocamdată doar pentru clasa a IX-a, nu face decât să continue ceea ce s-a început în gimnaziu, punând accent pe latura formativă a învățării, care să permită elevului să se raporteze *autonom, reflexiv* și *creativ* la fenomenul cultural. (...) Este evident că evaluarea finală – este

vorba de examenele de capacitate și de bacalaureat – va urma aceeași direcție. Programele pentru aceste examene au selectat câteva obiective importante ale *curriculum*-ului (...). Adevărul este că învățământul preuniversitar, în ciuda lipsei cronice de bani și a vârstei tot mai respectabile a «corpului profesoral», se mișcă mult mai repede decât o bună parte a învățământului universitar. (...) Desigur, a se mișca repede, pur și simplu, este o laudă pentru sportivi și nu neapărat pentru profesori. Or, școala și-a definit deja clar obiectivele de referință pe cicluri și tipuri de învățământ. Și poate că n-ar fi rău ca învățământul universitar să țină seama de modul cum învață și cum sunt evaluați acum elevii în școală. Vor constata cât de multe schimbări s-au produs în ultimii ani. Din păcate facultățile, cel puțin până în acest moment, nu s-au dovedit prea interesate de aceste schimbări și nici nu s-au gândit la elaborarea unor standarde proprii în funcție de care să-și organizeze selecția, unicul scop al examenelor rămânând în continuare clasificarea candidaților pe baza strictă a unor conținuturi mai mult sau mai puțin conforme cu cele din programele școlare. Iar când conținuturile nu au mai fost unice, așa cum s-a întâmplat deja cu istoria, în cazul facultății de Drept, pur și simplu au renunțat. Motivul aparent și probabil sincer a fost rumoarea creată în jurul noilor manuale. De fapt însă, fără manualul unic, examenul nu mai poate fi gândit pe baza unor conținuturi, ci a unor obiective și a unor standarde de performanță anunțate din timp doritorilor și care să evalueze capacități și nu numai cunoștințe obținute prea adesea prin dopaj intelectual. (...) Noile programe și manualele alternative trebuie să schimbe, în sfârșit, ceva din sistemul osificat al examenelor de admitere la facultate. Să nu ne amăgim, schimbarea se va produce cu siguranță, indiferent dacă va fi dorită sau nu: anul acesta, anul viitor sau cel mai târziu peste doi ani, când generalizarea manualelor alternative se va fi încheiat și în liceu. Pentru că din acel moment simplul apel la conținuturile învățării nu va mai fi posibil". □ La rubrica *HoroSCOP critic*, Ioana Pârvulescu recomandă, printre altele, volumul memorialistic *La apa Vavilonului* de Monica Lovinescu („Pagina e uneori atât de caldă încât îți încălzește mâna în care ții cartea. Și toată această comoară e pentru dumneavoastră”), ediția de la Aius din *Întâmplări în irealitatea imediată* de M. Blecher, *Paris: oameni și locuri* de Mircea Anghelescu, *Douăzeci și șapte de trepte ale realului* de Constantin Noica, culegerea document *Povestea caselor*, îngrijită și postfațată de Andreea Deciu, culegerea eseistică *Stângăcii de dreapta* a lui Dan C. Mihăilescu și antologia de versuri *Roua plural* de Constanța Buzea.

● În „Familia” (nr. 10) este publicat un interviu cu Nicolae Breban realizat de Mariana Sipoș în noiembrie 1997. Despre contextul apariției romanului Îngerul de ghips: „A apărut printr-o viclenie politică a lui Ceaușescu: el a oprit orice atac contra mea după ce m-am întors de la Paris. Eu speram să existe atacuri contra mea, au și existat niște schițe de atac în «Scânteia», Andrițoiu parcă și alții. Ceaușescu a oprit aceste lucruri, știind că va fi urmărită

întoarcerea mea în țară. Și astfel am putut publica romanul *Îngerul de ghips*, cu ajutorul lui Marin Preda. Îi sunt recunoscător și astăzi lui Marin Preda că a publicat această carte; *Bunavestire* n-a mai vrut s-o publice. În felul acesta s-a comentat și în străinătate, în Italia, de exemplu, că iată, Nicolae Breban care s-a manifestat contra revoluției culturale, s-a întors și iată n-a pățit nimic și îi apar cărțile. E fals, am pățit totul, am fost exclus din toate funcțiile, am fost afară din casă etc, etc...". În ceea ce privește *Bunavestire*, Breban explică intervenția generalului Pleșiță în apariția romanului: „N-am fost deloc prieten cu el și nu l-am văzut decât în cadrul Ministerului Securității statului. Goma îmi reproșează că i-am dat o dedicație lui Pleșiță. Dedicția i-am dat-o pentru că Pleșiță la un moment dat a început el să umble să-mi publice cartea. (...) Ministerul de Interne avea o foarte mare putere sub Ceaușescu. Pe el îl interesa liniștea în lumea literară și m-a întrebat odată, tot așa, chemându-mă la dânsul, de ce sunt așa de agitat. I-am spus: pentru că nu îmi apare această carte. El mi-a spus: cred că Preda este invidios, nu vrea s-o publice. Unde vrei s-o publicai, pot s-o duc cuiva? Și am zis: da, dacă vrei să o duceți, luați-o de la editură și duceți-o lui Burtică. Și așa a ajuns cartea la Burtică. I-am dat deci dedicația lui Pleșiță mulțumindu-i că a vrut să-mi publice cartea. Au publicat-o – cred – nu ca să-i facă un serviciu lui Breban, nici culturii române, ci ca să-l protejeze pe Ceaușescu de un scandal politic-literar. (...) Burtică a vrut și el să tai din ea, mi-a spus că erau șase referate făcute probabil, de critici literari (...), erau unii critici marxiști în care partidul probabil avea încredere și le trimetea anumite cărți de care se temeau, mai ales cărțile mele erau dificile, uneori dificile și intelectual pentru mulți cenzori și pentru mulți activiști de partid. (...) La un moment dat (...) a chemat pe Miu Dobrescu care era ministrul culturii și m-a întrebat, în prezența lui unde vreau să apară. (...) I-am spus că vreau să apară la Iași” unde se afla, la Mircea Radu Iacoban, un exemplar „nelucrat, curat, fără nici un fel de ștersătură”. „*Bunavestire* a fost, datorită acestei dubluri de manuscrise, printre puținele cărți din România apărute fără cenzură. Un singur lucru: m-a chemat după două săptămâni domnul Burtică la dânsul și m-a rugat să tai o jumătate de pagină în care era vorba de martiriul episcopilor uniți. Și am spus că am să tai din considerație față de dânsul, însă el era prost informat, îmi spunea că biserica unită era o biserică de spioni etc. etc. și eu i-am spus că la ediția a doua am s-o pun înapoi. Și la ediția a doua la Geta Dimisianu în 1997 am pus înapoi acea jumătate de pagină. Dar îi sunt și acum recunoscător domnului Burtică pentru că mi-a publicat acea carte și că datorită acestui fapt am rămas în România”.

● „Apostrof” (nr. 10) apare într-un *Număr special: Filosofii paralele – Lovinescu și Cioran*, cu eseul omonim al Martei Petreu – pornind de la punctul de vedere al lui Cioran, susținut anterior și de Lovinescu: „Culturile mici nu-și pot ridica nivelul decât înfrângându-și continuitatea. Discontinuitatea față de propria soartă este condiția afirmării culturii mici. Singura lor

obsesie trebuie să fie: saltul istoric” (*Schimbarea la față a României*). „Se poate susține că Emil Cioran a cunoscut «direct și în amănunțime» lucrarea lui Lovinescu – *Istoria civilizației românești moderne* I-III, 1924-1926, iar prin intermediul acesteia, «ideile și pozițiile – deformate polemic de Lovinescu» – ale celor trei autori (Drăghicescu, Ibrăileanu, Ștefan Zeletin) care l-au precedat pe critic în pledoaria sa europeanistă. Ideile de natură spengleriană i-au servit lui Cioran în primul rând pentru a trasa cadrul general de filosofie și cultură în care a așezat «cultura mică» a României, în al doilea rând, a face portretul fizionomic al patriei, așadar critica trăsăturilor României perene sau «eternă». Instrumentul de lucru lovinescian i-a folosit lui Cioran pentru a explica și critica România contemporană, pentru a evalua ideologiile naționale și naționaliste din România și ale Secolelor XIX –început de secol XX, și în sfârșit, pentru a formula soluția general de urmat de către România – saltul și modernizarea de tip apusean”. Marta Petreu: „Cioran nu dădea nici doi bani pe cultura etnică... el voia cultura universală. Și suferea pentru că România nu este o cultură universală, și nici una din țările din jur – spune el – nu sunt culturi de valoare universală. Și mai spune că în istorie nu se poate intra decât prin cultură și prin forță, prin aceste două elemente. Cultura, prin care poți intra în istorie, nu este niciodată cea de tip etnic, țărănesc, deci original, accesibil. (...) În istorie intri, spune Cioran, numai prin cultura care depășește etnicul și accede la valorile universale. Sigur că baza pe care gândește Cioran este cea spengleriană. Răspunsul este însă al lui, și din cauza asta nu-i place *Miorița*, nu-i plac cronicarii, nu-i plac baladele, doinele etc. (...) Cioran aspiră spre universalitate: *ca să ne justificăm existența în istorie prin crearea unei culturi universale*. E o obsesie cred că general în toată zona asta, a Europei Centrale și de Est. Așa cred”. □ Numărul conține și un supliment, *Interferențe culturale româno-maghiare*, apărut cu sprijinul Fundației pentru o Societate Deschisă, în cadrul programului *Interferențe*, cu o paralelă în dezbateri Cioran – Fejto Ferenc, incluzând un alt studiu al aceleiași Marta Petreu, *De la Sibiu la Paris sau de la subistorie la postistorie*, un portret *Francois Fejtő* de Horvath Andor, *Prezent și istorie* și câteva fragmente/relatări din *Discuțiile pe marginea operei acestor doi autori – româno-maghiari*, dar autori de limba franceză – la care au participat Ion Pop, Mircea Popa, Marta Petreu.

● În „Vatra” (nr. 10), Alexandru Vlad semnează editorialul *Sondaje, portrete și mesaje*: „Nu de puține ori în ultimii ani presa a redat publicului rezultatele unor sondaje de opinie care i-au lăsat pe români cu gura cască. (...) Iar sondajele curg cu nemiluita și institutele de sondare se înmulțesc, iar sociologii care le conduc devin cu atât mai faimoși cu cât rezultatele sunt de mai rău augur. Iar acum citesc în presă că vrăjitoarea Margareta confirmă datele rezultatului CURS, cel în care Ceaușescu de pe locul întâi pe ambele fețe – cel mai rău și cel mai bun lider al secolului – cu exact același procentaj 22%. Ca paradoxul să nu-ți lese cale de scăpare, rigoarea științifică a metodei l-a făcut

perfectamente simetric, cu procentaj identic, o adevărată capodoperă de calcul și investigație. Românii au demonstrat că pot duce o artă relativ tânără la noi, cea a sondajului, la nivelul capodoperei”. □ Este publicată a doua parte a anchetei *Națiune & confesiune*; în acest număr răspund: ■ *Dumitru Chioaru (Un maniheism național)* „Dacă Biserica ortodoxă, ca majoritară, este declarată «națională», nu văd de ce Biserica română unită cu Roma, deși minoritară în stat, n-ar fi declarată la fel, câtă vreme amândouă aparțin aceleiași națiuni. Care să fie temeiul acestei revendicări? Tradiția, se spune. Dar tradiția aceasta care vine de la Bizanț (și nu de la Moscova, cum sunt ispițiți să creadă unii!) ne leagă, prin aceeași credință, pe toți, dincolo de schismele istorice, de Roma. Rămâne argumentul numărului de credincioși, care-i unul diferit doar cantitativ și nu calitativ de dreptul celorlalte confesiuni. Acest argument nu precumpănește într-un stat de drept democratic, ci numai într-un stat totalitar. (...) Trăim un moment istoric puternic marcat, printre alte «crize», și de criza identității. Datorită viitorului incert și deci angoasant, ne căutăm identitatea într-un trecut care ne leagă de istoria Europei răsăritene. (...) Nu ne vom putea integra (dacă într-adevăr dorim) în Comunitatea Europeană cu o mentalitate premodernă, în care au regresat popoarele din Răsărit în perioada ateistă a comunismului. (...) Consider, așadar, pretenția Bisericii de a fi declarată «națională» o reacție anti-modernă, adică anti-occidentală, și o pledoarie pentru unitatea confesională a Răsăritului Europei, cu evidente conotații politice. S-ar putea, prin urmare, ca poziția naționalistă a unei instituții atât de importante pentru unitatea poporului (deoarece ortodocșii nu numai că sunt cei mai numeroși, ci sunt și răspândiți în toată țara) și a integrării statului român să fie speculată politic, așa cum s-a mai întâmplat o dată în urmă cu o jumătate de veac, în interese antinaționale. Biserica ortodoxă trebuie să pășească tolerantă pe drumul reformării ei în cadrele modernității”; ■ *Simona-Grazia Dima (Extrapolarea noțiunilor)*; ■ *Dorin Ștefănescu (Națiune și confesiune)*: „Problema pusă în discuție, dacă ea într-adevăr ne privește personal, ca ființe ce își recunosc apartenența la o națiune și în același timp la o confesiune, comportă două aspecte complementare: fie că existența confesională se subordonează celei naționale care o asimilează devitalizând-o, o secularizează remorcând-o la un proiect ideologic, fie că, pe de altă parte, națiunea înțelege să investească în confesiune, pășind pe o orbită ce-i împlinește sensul, acela de a fi putrătoarea unui adevăr supraistoric pe care nu-l poate experia decât în încercarea sfidătoare a istoriei. Dacă o confesiune se închide în naționalitate, ea nu poate mărturisi decât propria sa limită, ascuzându-se în cuvântul lumesc ce dă nume mărginirii condiției umane. Ascunsă în rostirea etnicității, confesiunea nu mai dă crezare credinței, căci miza ei e lumea hotărnicită a unei nații și nu destinului împlinirii supra-omenești”; ■ *Nicolae Coande (Biserica-trup)*; ■ *Gheorghe Grigurcu (Confesiune și naționalitate)* „Biserica Ortodoxă aspiră la epitetul de «națională», în

detrimentul celorlalte culte, în primul rând al Bisericii Greco-Catolice. Nu e greu de văzut că sub această înfătuare se ascunde un complex de vinovăție. Deoarece Biserica Ortodoxă Română a fost un colaboraționistă, pe când Biserica Greco-catolică, interzisă de regimul comunist, supraviețuind în catacombe, a fost una a rezistenței și a onoarei. Evident că avem în vedere ansamblul, în speță conducerile celor două biserici și că nu ne referim la fiecare cleric în parte. Cu alte cuvinte nu negăm existența a numeroși preoți ortodocși plini de vrednicie și care merită respectul nostru. Frazele noastre critice se îndreaptă în speță către înalții ierarhi”; ■ **Viorel Gheorghiuță** (**Raportul dintre naționalitate și apartenență confesională**): „Se spune că democrația, socotită azi ca suprema valoare, e orânduirea în care întreaga putere emană de la Popor. Dacă într-adevăr lucrurile stau așa, în această chestiune Poporul s-a pronunțat și continuă să se pronunțae, în sondaje, sau, mai cu osebire, prin gradul și modul de participare la comuniune. Pe de o parte. Pe de altă, pentru a pune într-un fel capăt disputei, să mai spunem că statul de Biserică Națională nu e unul juridic, ci unul ontologic. El nu poate fi conferit și nici retras nu poate fi prin lege. Altfel spus, problema nu e una fundamentală. E simptomatică, în schimb. Relevă adică prijediiile ce ne amenință identitatea, răscrucea la care se găsește conceptul însuși de națiune, conceptul și realitatea circumscrisă de el”; ■ **Titu Popescu** (**Confesiune, naționalitate și vizionarism**): „Cred că se poate vorbi de «apartență confesională» nu la nivel de popor, ci la cel de individ și, astfel privityte realitățile din această sferă, oficializarea unei «confesiuni naționale» nu-și mai are temei”; ■ **Aurelian Titu Dumitrescu** (**S-avem rezon!**): „Cred că ne aflăm în fața unei false probleme, care a fost stârnită de lupta pentru putere în stat. În sintagma *biserica națională*, aranjamentul mental este, ca să mă exprim moderat, deficitar. Atât națiunea, cât și biserica determină fiecare câte o realitate bine conturată istoricește și, deci, din punctul de vedere al civilizației. (...) Actul istoric de formare a națiunilor a avut și o intenție de emancipare față de exagerațiunile bisericilor de orice fel. Și, de aceea, sintagma *biserica națională* este de două ori paradoxală”; ■ **Silviu Lupașcu** (**Covorul magic**); ■ **Mircea Horia Simionescu** (**Probleme și (neo)rânduiele**): „Problema de față, ca să fiu scurt, nu m-a preocupat niciodată, nici în laboratorul meu, depozitar al multor substanțe revelatoare ale umanismului, nici în viața și comportamentul printre oameni. Ambii termeni ai problemei în chestiune îmi apar atât de larg cuprinzători, de naturali/firești, încât îi prenumăr (simplificând ca un școlar blocat să dea o definiție pisicii) printre chestiunile cărora e mai cinstit să le ignori implicațiile, să le eviți aspectele practice. (...) Câte imense probeleme și (neo)rânduiele se află mai aproape de degetul și lentila ochiului decât o dispută ale cărei principii – în general prefabricate – abia pot fi schițate de-a lungul secolului care începe!”; ■ **Ioan F. Pop** (**Suntem români nu pentru că suntem ortodocși, ci pentru că nu suntem chinezi**): „Se observă, nu de azi, de

ieri, că atunci când anumite valori se degradează, se pierd, rămân ca ultimă clesoare extravagantele iraționale, apelul clamoros la origine, exaltarea etnicului, toate ca posibil pandant la deficitul de identitate. În cazul nostru, apoftegma «noi suntem români» a fost agrementată filosofic prin punerea egalității între a fi român și a fi ortodox. Într-o lume secularizată în bună măsură, sărăcită spiritual, cu o vădită împuținare a trupului mistic, partea cezarului reține tot mai mult atenția unor biserici, la fel cum nici ocheadele statului, ale politicului, nu sunt tratate cu indiferență. Pe acest fond de confuzii premeditate și cacofonii socio-politice, Biserica Ortodoxă Română, majoritatea și binecuvântată de Dumnezeu, în loc să stimuleze pacea sufletească, buna înțelegere cu celelalte culte, cere să fie recunoscută *legal* ca și biserică națională, încearcă să transforme o expresie într-un caz. (...) Punerea în discuție a faptului dacă B.O.R. este sau nu biserică națională – cu binecunoscute patetisme și derapaje verbale – ni se pare anacronică în fond și demagogică în formă. (...) Într-o perioadă așa-zis post-istorică, spre care ne îndreptăm (se vorbește chiar și de post-creștinism), în care deosebirile se vor contura mai degrabă în teritoriul disputelor globalizatoare, etnicul însemnând doar o diferență spirituală, o alteritate integratoare, a privi naționalul ca și specificitate regresivă, autarhică, religioasă, cu tendințe mereu oglindite în sine, reprezintă nu numai o fundătură rațională, istorică, ci și o eroare creștină”; ■ **Călin Sămărghița** (*Națiune și confesiune în România sfârșitului de mileniu*): „Orice neam are o confesiune care îl caracterizează, care l-a însoțit întreaga istorie (există puține excepții). Pentru acea confesiune a murit și a înviat, în acea confesiune și-a îngropat strămoșii și și-a crescut urmașii. (...) Tragedia vine în momentul în care nu te mai recunoști în valorile înaintașilor tăi, când nu te mai recunoști acasă. Nici un teolog nu a afirmat vreodată că ortodoxia se confundă cu românismul. Avem destule exemple de românisme neortodoxe. Ortodoxia nu e un produs al românismului și nici invers. Dar românul se regăsește organic în ortodoxia care i-a dat forma spirituală, a sa și a neamului său, dintru începuturi. Dacă nu se regăsește înseamnă că și-a pierdut rădăcinile. Și atunci nu «manuale de istorie» și «manuale de pătăni», ca cele ce se introduc azi, cu blândețe democratică, pe gâtul elevului. Nu spune că cel care și-a pierdut rădăcinile ortodoxe nu mai e român, ortodoxia îi oferă și această șansă. Poate ca o încercare. Ortodoxia mângâie simțirea românului toată viața. Și toată moartea”; ■ **Ion Pop** (*Un adevăr elementar*): „Pretenția la atributul «național» – moștenit, cum se știe, de unele biserici europene, dar destul de rar consfințit ca atare în zilele noastre – sună, în orice caz, abuziv și nefiresc într-o epocă ce se vrea larg democratică. Ea mi se pare cu atât mai nefirească în România actuală, unde astfel de atribute se proiectează pe orizonturi încețoșate de tristă amintire, mai îndepărtate sau mai apropiate de noi și în care «naționalismele» au rămas un depozit de materiale oricând re folosibile de tot soiul de militanți dubioși pentru diverse

variante ale viitorului nostru de aur. Sofistica pe această temă a unui Nae Ionesu e cunoscută, ca și exclusivismul dictaturii comuniste de mai târziu, ale cărui sechele nu sunt greu de identificat în aspirațiile de hegemonie și în lipsa de înțelegere față de celelalte confesiuni ale unor ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române de azi. (...) Autentica servire a națiunii nu se afișează prin astfel de adjective puse la vedere, ci prim smerita lucrare în folosul obștii, al comunității aflate în așteptare de lumi întărite ale Spiritului. Ar fi timpul ca prea pământenii conducători ai bisericilor noastre să-și dea seama, în sfârșit, de acest adevăr elementar”; ■ **Daniel Fărcaș (*Dincolo de naționalism: către o teologie a revelației*)**: „Solicitarea Bisericii Ortodoxe Române de a fi calificată drept Biserică Națională oferă varianta autohtonă a problematicei dostoevskiene: «Cine nu este ortodox nu poate fi român». O astfel de exigență îi plasează pe capii cultului ortodox într-o postură delicată, care ni se pare greu de justificat, atât din punct de vedere socio-istoric, cât și teologic”; ■ **Alexandru Zub (*Naționalitate și confesiune*)**: „Proiectul de lege a cultelor, așa cum îl cunoaștem, comentat, răstălmăcit, distorsionat de artizanii marilor diversiuni, n-a făcut decât să exacerbeze o situație ce mocnea de mult și a răbufnit uneori în forme stridente. (...) Acum, când înalta ierarhie a Bisericii Ortodoxe Române a impus factorul politic să-i confere, prin lege, statut de biserică națională, mi se pare firesc ca această chestiune să fie discutată cât mai amplu, cât mai adânc, în toate implicațiile ei. Fiindcă nu e vorba aici numai de biserică, ci de o complexă problemă a situației noastre în lume. (...) Biserica Ortodoxă Română, dacă se vrea, așa cum și este, un factor de unitate spirituală, ar trebui să manifeste modestie și umilință, așa cum cere rânduiala creștină, nu să impună ierarhii, discriminări, excluderi. Un fundamentalism ortodox într-o lume plină de atâtea excese păgubitoare nu e de dorit. Dar ce alta sugerează Biserica «oficială», prin înalta ei ierarhie, când așează primatul național frăției creștine?”; ■ **Mircea Braga (*O bătaie pierdută*)**: „Sub semnul *toleranței* și al *interesului național* (ier-te-mi-se sintagma!), *numericul* nu poate justifica monopolul atributelor impuse prin translare nespecifică. Marele și originalul alfabet al unei confesiuni ne spune că «interesele» acesteia nu se află în această lume. În plus, pe tărâmul spiritualității, orgoliul (mai ales al celui ce se simte puternic prin credința sa) înseamnă smerenie. Cantitatea nu prezintă nici un fel de importanță; esențială este adâncimea. Din punct de vedere social, conceptul de *confesiune națională* echivalează cu o limitare a națiunii prin apartenență confesională (în ultimă instanță, toate confesiunile din interiorul unei națiuni sunt naționale), traduce lipsa de înțelegere, apreciere și toleranță față de unii *co-naționali*, mai înseamnă o revendicare politică lumească (suntem la porțile fundamentalismului), iar attributele de înaltă și generalizatoare semnificație în ordinea structurilor concrete sunt sinonime emblemei orgoliului atunci când se raportează la concentratul spiritualității”; ■ **Viorel Mureșan (*Quo vadis,***

Domine?): „Oare n-ar fi mai demn și mai creștinește ca una dintre cele două biserici născute din Reformă – cea mai norocoasă în spațiul mioritic – să lupte nu pentru sporirea aurului din odăjdii, nici pentru tăinuirea vremelnică a unor scăderi proprii, ci punând umărul la înălțarea și a celeilalte surori, vituperată în acest secol ce se stinge, dar de care, infinit mai multe de cât o despart, o apropie atâtea valori și mai simboluri sacre: de la limba comună de rugăciune, la taina botezului și a sfintei euharistii, dar mai cu seamă cultul comun al crucii și al atâtor sfinți, între care locurile privilegiate le dețin, firesc, Iisus Christos și Sfânta Fecioară Maria”; ■ **Dinu C. Giurescu** (*Se poate vorbi de „confesiuni naționale?”*): „Folosirea repetată a conceptului «național» duce, treptat, la diluarea înțelesului său. (...) Termenul de *național* caracterizează, în esență teritoriul, steagul, imnul și apărarea țării. Instituțiile centrale, cultele, presa, muzeele și așezămintele culturale își au propriile lor denumiri care nu au nevoie de adjective”; ■ **Dumitru Micu** (*Făclia Blajului*): „Pretenția unei confesiuni, fie și majoritare, de a fi consacrată de organele statului laic – într-un context pluriconfesional – «biserica națională» nu poate provoca acelora ce judecă obiectiv decât consternare. Pe ce temei să monopolizeze ortodoxia caracterul național? Catolicii, baptiștii, adventiștii, enticostalii – asau ateii – nu sunt români? Potrivit concepției ortodoxiste, statuată doctrinar în sfera culturii de ideologii revistei «Gândirea» – nu. Sau nu integral. Componenta esențială definitorie a spiritualității românești ar fi, după doctrinarii gândiști, religiozitatea creștină de expresie – neapărat ortodoxă”; ■ **Sanda Nițescu** (*Rădăcini și tradiții*): „Poate ar fi bine să excludem termenul de «confesiune națională», tocmai pentru a nu stimula conflictele pe care acest termen limitativ le-ar putea trezi. Limbajul poate avea uneori un impact considerabil și chiar un rol simbolic în rezolvarea unor conflicte. Cultivarea unei atitudini de toleranță, de deschidere, de respect al tradițiilor celuilalt, poate duce la coexistența în pace a diferitelor credințe, evitând astfel înmulțirea focarelor de violență și experiențele tragice”. □ Continuă, și în acest număr, transcrierea interviului cu Gheroghe Grigurcu: *„Noțiunea de generație mi-a displicut totdeauna” (5): „– Sunteți un polemist redutabil, un condei temut. Generația '60, mai ales Nichita Stănescu, s-a «bucurat» de o încercare de minimalizare din aprtea dumneavoastră, spun unii. Ați vrea să relatați câteva argumente într-o dreaptă așezare a lui Nichita?/ – Noțiunea de generație mi-a displicut totdeauna. Noțiune de generație ofensivă, cu atât mai mult. Deoarece nu pot a nu vedea proiectându-se asupra ei spectrul biologiei, lupta feroce de supraviețuire în dauna altora. Am citat cu alt prilej rezervele lui Mircea Vulcănescu asupra conceptului în cauză, pe care le împărtășesc integral. În egală măsură, nu agreez generațiile '60 și '80, caracteristice pentru promovarea unor mentalități de castă, ergo a unei închistări ce reprezintă o izolare de fluxul istoriei de care are nevoie orice conștiință literară ce se respectă. Refuzând reperele în context, «generaționiștii» sunt predispuși la megalomanie, la o*

elefantiază a valorii (...). E un fenomen de snobism, însoțit de tot ceea ce e dezagreail, și din fericire, perisabil, în cadrele snobismului. Nichita Stănescu ni se pare a reprezenta tocmai un atare caz de supralicitare în forul entuziast al generației ce avea nevoie de un standard. Suspectat, expus ca o bijuterie de preț în vitrina «mărețelor realizări ale socialismului». Din păcate, bardul *Necuvintelor* n-a avut suficiente resurse pentru a rezista nici beției la elogi exacerbate, nici beției la propriu. S-a lăsat în voia unei boeme ce i-a amortizat simțul autocritic, lansându-se într-o producție tot mai puțin supravegheată, fals abisală, adesea de un vizionarism (e)dictat, transcris cu mâna admiratorilor și admiratoarelor din preajmă, care-i notau cu pioșenie delirul verbal, aproimativ sibilinic, cam așa cum se întâmpla su Rasputin. Într-un fel, Nichita a fost un Rasputin al poeziei românești. Stricat de însușirea după ureche a unor sintagme ale filosofiei lui Noica, a stricat, la rândul său, o cohortă de imitatori, care i-au preluat noicisme la mâna a treia, tot așa cum – iertați-mi brutalitatea comparației – unii sierieni, mai mult sau mai puțin primitivi, preferau efectele de drog ale unei ciuperci locale, ingerând urina celor ce-au consumat-o nemijlocit. Nichita a lăsat moștenire poeziei românești o nebuloasă ce se cuvine, neîndoios, analizată în ceea ce este ea, în afara prejudecății admirative, care se mulțumește a face în marginea ei fel de fel de jocuri de ingeniozitate interpretativă și de rapoarte livrescă exorbitantă. (...) Dacă s-ar săvârși o selecție riguroasă a pletoriei de texte pe care le-a produs, ar rezulta profilul unui poet de-o anume originalitate, cu o înclinație genialoidă, de tip, să zicem Stelaru, însă nicidecum la cota piscurilor poeziei românești ori universale, ci de statură medie, foarte inegal, cu tendința perpetuă de revărsare peste digurile existenței de sine (...)./ – *Alături de doamna Monica Lovinescu, de domnul Virgil Ierunca și alți câțiva, puțini, însoțiți judecata estetiă a operei cu ținută morală a creatorului. Ce-i desparte, de pildă, pe Petru Dumitriu și Paul Goma?/* – Petru Dumitriu a fost un exponent al compromisului celui mai dur, de nuanță stalinist-dejistă. Te înfioară gândul că acest tânăr foarte cultivat și foarte talentat, «băiat de familie», autor al volumului de eseuri *Euridice*, s-a putut preta la maversațiunile textuale cele mai sumbre ale regimului comunist în perioada sa inițială, de maximă represiune. (...) Dar reverențele făcute de prozator în al doisprezecelea ceas, către Ion Iliescu, aflat în pragul prăbușirii lui electorale din 1996 (morlamente se prăbușise de mult), nu denotă decât o revenire la vechile reflexe adulatoare. Ceea ce ar fi putut fi interpretat ca a doua sa natură, se manifestă ca o natură primă. Țâfna sa de nobil în dizgrație (...), izbucnind și acum în mici accese colerice, nu l-a împiedicat de la o nouă fază de oportunism (...). Din chiar sugestia chestiunii ce mi-o puneți, rezultă că Paul Goma se situează la antipodul mai vârstnicului său confrate, pe care, cu verva sa înclinată către caricatura onomastică, îl numește... Petru Canaliu. Fostul meu coleg de la Școala de literatură e o întrupare a intransigenței, a combativității antitotalitare până la dimensiunile unui personaj istoric în viață.

A fost nu doar victima, ci și martorul Gulagului, cu un răsunet internațional. Taxarea sa drept un Soljenițin român nu e deplasată. Pamfletar de rasă, a răzbunat prin depoziția sa suferințele mute ale românilor, siliți la tăcere prin teroarea ideologică, a *răscumpărat*, în înțeles biblic, lașitatea, oportunismul, trădarea atâtor din semenii noștri. E un simbol al demnității și al curajului cetățenesc. Dar cum nimeni nu e profet în țara sa, i se reproșează un exces al rechizitoriului, care onține, să admitem, și aproximații, inexactități, fabulații. (...) Dar, regretabil, autorul *Gherlei* se arată din ce în ce mai intratabil, iese din sărite din te miri ce. Irascibilitatea sa, întrucâtva explicabilă prin condițiile aspre care i s-au impus și pe care și le-a impus, nu e un bun consilier. (...) Goma însă nu mai admite nici o obiecție, nici măcar atunci când se contrazice flagrant. (...) Accordă o deosebită crezare bârfelor, zvonurilor, calomniilor, consemnându-le ca atare, fără să-și dea osteneala a le verifica. Concluzia mea întristată nu poate fi decât următoarea: conștiinței sale, admirabilei sale conștiințe incandescente, i-au secat anume seve ale umanului. (...) Drept care a ajuns a se dezice chiar de unii din vechii (și fideli) săi aliați și prieteni, printr-o stranie imunitate la omenescul pe care-l implică, trebuie să-l implice orice scriitor, presupunând consecvența, gratitudinea, solidaritatea, fie și în cerc restrâns. (...) / – *Generația '80 este adulată de unii, minimalizată ca importanță de alții. Cum se împacă, axiologic în grup cu personalitatea fiecăruia? Vreți să citați câteva nume?* / – (...) Ca și în cazul șaizeciștilor, s-a alcătuit un soi de «aristocrație» a lor, compusă din nume pe care nu le mai amintesc pentru că sunt foarte des amintite. Prefer a menționa câțiva poeți mai puțin mediatizați, care merg pe trasee diferite de cele ale jemanfișismului, ale ludicului mepri-zant, ale zeflemelei, ale cotidianului detabuizat, cultivate de «centru»: George Vulturescu, Gellu Dorian, Ioan Moldovan, Daniel Corbu, Ion Mureșan, Cassian Maria Spiridon, Radu Săplăcan, Traian Ștef ș.a. În mod inevitabil, ca și în cazul «generației» anterioare (care părea mai puțin aglomerată!), colonia de polip optzecistă se va sparge în favoarea unor creatori mai dotați (o «selecție naturală»), desigur mult mai puțini decât suma «catindaților».

● Revista „Tomis” (nr. 10) propune o anchetă *Despre starea poeziei* la care răspund Adam Puslojic, Nicolae Prelipceanu, Miron Kiropol, Aurel Rău și Ion Miloș. ■ *Adam Puslojic*: „Ca poet, un om nu poate să convingă un alt om să nu tragă în semenii săi. Dar dacă ești un mare poet, trebuie să scrii un fel de vers misterios care să-l convingă pe celălalt să nu tragă, să nu omoare. Așa înțeleg eu libertatea, așa înțeleg eu legătura dintre poezie și libertate, rugăciunea”. ■ *Nicolae Prelipceanu*: „Situația actuală a poeziei este proastă din punct de vedere al cititorilor, dar excelentă, sublimă din punctul de vedere al poezilor. Sunt tot mai mulți poeți! Destul de mulți cu adevărat poeți, mult mai mult nepoeți, dar autori de cărți. (...) Vremurile s-au schimbat. Poezia este acum doar pentru poeți și pentru 2-3 cititori din afară, care și ei sunt de fapt poeți, dar nemărturisiți. (...) Ceea ce înseamnă că poeții scriu, poeții citesc!”. ■ Mai

optimist, *Miron Kiropol* afirmă: „Dincolo de alte păreri, care mi se par nebuloase, cred că poezia românească este foarte coaptă, este ajunsă, în fine, la o complicitate cu divinitatea. Viitorul nu poate fi conceput fără poezie, fără reîntoarcerea la marile valori, pentru că omul fără aceste valori dispare”.

■ *Aurel Rău*: „Cred că imaginea poeziei românești de astăzi este dată de existența foarte diferită a unui mare număr de poeți. Vreau să spun că în momentul actual avem poeți valoroși. De la Gellu Naum la poeții tineri care nu se grăbesc să-și tipărească volumele, să scoată trei cărți pe an, dar care au deja o conștiință a forței cuvântului, sunt bine reprezentate toate generațiile, cele mai diverse orientări; credința în spontaneitate, credința în elaborare, în suprarreal, în hiperreal, poezia orizontală a cotidianului, poezia facilă și de paradă a obsesiilor erotice. O dimensiune interioară a poeziei, o încărcătură de transcedental pe care o vedem revendicându-se în poezia românească de la Blaga încoace poate să fie considerată în continuare cu șanse, inclusiv ținând seama de reîntoarcerea prestigioasă a religiosului. O întreagă mitologie poetică ce privește mai mult sau mai puțin spre cărțile sacre este în atenția multor condeie. (...) Nu putem vedea prea departe deocamdată, dar cred că avem punctele de pornire în experiențele interbelice românești”. ■ *Ion Miloș* constată că poezia se află într-o situație grea, iar vina aparține nu numai editorilor care „fac târguieli greșite”, ci și poezilor înșiși, pentru că „sunt trădătorii mesajului lor. Sunt încă mulți aceia care bat la nesfârșit apa în piuă. Ori poezia este și trebuie să rămână «o aventură, un risc ontologic», cum spunea Heidegger. Ea este și trebuie să rămână și în mileniul III arta imposibilului și a libertății creative, dorința de a îmbunătăți ceea ce este, de a umaniza lumea. Poetul care nu înțelege această menire a poeziei va pierde pariul cu soarta, cu destinul său. Mai mult decât oricine poetul trebuie să fie conștiința omenirii. Adevăratul poet trebuie să stea întotdeauna de partea adevărului, să fie oricând gata să se sacrifice chiar și biologic”.

● În „Ateneu” (nr. 10), Vlad Sorianu consemnează apariția, la Editura Univers, a romanului *Recviem pentru nebuni și bestii* de Augustin Buzura: „S-a întâmplat să citesc în aceeași lună recentul roman al lui Augustin Buzura și monografia *Postmodernismul românesc*. Fără să vreau, m-am lăsat astfel prins între ideologia fanatică a cărții lui Mircea Cărtărescu și dezideologizarea înverșunată la care invită romanul în discuție. De ce spun asta? Pentru că una dintre țintele polemicii orientate în multiple direcții de *Postmodernismul românesc* o reprezintă tocmai romanul politic al «obsedantului deceniu». Acest soi de epică – pe care Buzura a ilustrat-o cu strălucire – conform lui Mircea Cărtărescu – n-ar fi fost un gen de actualitate, ci unul... istoric. Ce-i drept, se concede implicit că romanele lui Augustin Buzura, Marin Preda, Constantin Țoiu, Petre Sălcudeanu și alții, blamau «modul de guvernare stalinist al anilor '50», dar!... ele ar fi susținut, «prin comparație, guvernarea național comunistă a anilor '70» (p. 134). Una din două: ori autorul acestei

opinii n-a citit romanele politice reprezentative din acea perioadă, ori grila sa de lectură l-a împiedicat să vadă cât de necruțătoare este critica lor la adresa actualităților socio-ideologice comuniste. (...) Sunt deci cu atât mai stranii aserțiunile conform cărora, în romanele lui politice, dar și în ale altora, comunismul în sine n-ar fi pus la îndoială. Adică pateticele acuzații antitotalitare din *Fetele tăcerii*, *Vocile nopții*, *Refugii*, *Drumul cenușii* ar fi fost «și punctul de vedere oficial al partidului». Involuntar sau ba, M. Cărtărescu dă la iveală astfel un fond de convingeri filocomuniste. Și la urma urmei nici n-ar fi de mirare. Ideologia postmodernistă, în numele căreia se promovează asemenea aberații, numără printre promotori destui marxiști și neocomuniști. Noul «roman politic» al lui Augustin Buzura reprezintă încă o înfrângere categorică a detractorilor săi, fie că sunt practicanți ai comentariului critic, fie teoreticieni cu pretenții academice. *Recviem pentru nebuni și bestii* este conceput astăzi sub semnul unui program etic și estetic specific întregii sale creații. (...) Romancierul Buzura este și un perspicace analist politic. Dar nu o politică a căilor spre putere, ci spre împăcarea individului cu societatea, a conștiinței cu realitatea absurdă, a istoriei cu cei ce o fac. El nu idilizează oamenii, dar se străduiește să-i înțeleagă și când o merită îi condamnă necruțător. Mai presus de orice, în romanele lui Augustin Buzura se spun – cu mijloacele artei – adevăruri fundamentale. Iar în aceasta le-a putut rosti și mai răspicat decât în celelalte. Frumosul ca și binele se supun pronunțării de sentințe irecuzabile împotriva demisiilor morale, dar și întru «bucuria și libertatea de a lupta pentru viitor». Romanul acesta este, orice ar spune unii și alții, cel mai important din ultimul deceniu românesc al veacului”.

● Într-un articol din ASTRA (nr. 10), ***Prietenia dintre Mihail Sebastian și Mircea Eliade***, Mircea Iu se apropie de o serie de contribuții semnate de Mac Linscott Ricketts, fost student al lui Mircea Eliade la Chicago University, cunoscut și ca biograf al scriitorului român, cu *Mircea Eliade. The Romanian Roots, 1907-1945* (Columbia University Press, New York, 1998). Analiza se oprește, așa cum este precizat în preambul, asupra articolului *Mircea Eliade and Mihail Sebastian: two Accounts of a Friendship and two Interpretations of those Accounts*, apărut în revista „Origini” (SUA, mai-decembrie 1999): „Legătura dintre Mihail Sebastian este analizată avându-se la bază texte scrise de protagoniști, adică *Mémoires I* al lui Eliade și *Jurnal, 1935-1944* al lui Sebastian. Mac Linscott Ricketts evidențiază în continuare importanța jurnalului lui Mihail Sebastian (pe numele său adevărat Iosef Hechter) pentru a cunoaște societatea românească din preajma celui de-al Doilea Război Mondial./ După aprecierea din politete a analizei lui Norman Manea asupra jurnalului lui Sebastian, Mac Linscott Ricketts combate numirea de către Manea a unor personalități ale culturii române ca: Mircea Eliade, Emil Cioran, Constantin Noica și Camil Petrescu drept exemple de «rinocerizare» conform cu jurnalul lui Mihail Sebastian și cu termenul celebru al lui Eugen Ionescu.

Apoi, americanul își exprimă mirarea și arată că Norman Manea poate conduce pe o pistă greșită interpretarea jurnalului lui Sebastian odată ce vorbește de un anume «climat de holocaust» în România acelor ani. Mac Linscott Rickets se dovedește un bun cunoscător al istoriei noastre, menționând dictatul de la Viena și deportările de evrei produse exclusiv în zona tăiată din corpul României, aflată sub ocupația Ungariei la 1940 drept consecință a dictatului odios. O altă inducere în eroare din partea lui Norman Manea îi apare lui Mac Linscott Rickets referința la guvernul condus de Octavian Goga, ca și cum acesta ar fi fost legionar. Ceea ce nu absolvă discuția pe marginea antisemitismului din cadrul Partidului Național Creștin la care se oprește cu date autorul. Totodată, sunt explicate condițiile politice din urma alegerilor din 1937, câștigate de liberali./ (...) Cu privire la articolul intitulat *Happy Guilt* (Fericită vină) publicat de Norman Manea în revista *The New Republic* în 1991, Mac Linscott Rickets a întrevăzut acuza de antisemitism adusă istoricului religiilor, negat ulterior de Manea într-o scrisoare, deși ținuse să-și exprime dezacordul cu atitudinea lui Eliade de a nu înlătura ambiguitatea în acest sens, lăsând loc răstălmăcirilor. (...) Este dramatic că simpatiile politice diferite au zdruncinat o frumoasă prietenie. Acesta era motivul principal care a veștejit relația dintre Sebastian și Eliade, atât în viziunea lui Norman Manea, cât și a lui Mac Linscott Rickets. Sunt aduse argumente din jurnalul evreului legate de anumite dispute politice dintre cei doi. Pe lângă entuziasmul cu care istoricul religiilor îi vorbea prietenului său despre Garda de Fier, ar fi bine să nu ignorăm două elemente aflate la baza acestuia: naivitatea tânărului Eliade și mai ales credința sa în primatul spiritualității. Una dintre mențiunile pe care Mircea Iltu le face, pornind de la principala sursă citată este că: „Mac Linscott Rickets avertizează că articolele patriotice și naționaliste ale lui Mircea Eliade nu este corect să fie acuzate de antisemitism și specifică faptul că niciunde în scrierile sale nu figurează jignitoarul cuvânt *jidani* ca la alții din contemporanii românului. Pe de altă parte, falsitatea tezei antisemitismului la Eliade poate fi demonstrată, pe lângă alte argumente solide, chiar și prin faptul că cel mai bun prieten al lui Mircea este un evreu, Iosef Hechter, deci Mihail Sebastian”. Un episod esențial, petrecut în al Doilea Război Mondial, când, în 1942, Eliade revine o singură dată în România este prezentat astfel: „Mac Linscott Rickets observă că este scris în jurnalul lui Sebastian că nu fusese invitat la o întrunire între prieteni în familia Eliade, ci evocat, ca și cum s-ar fi făcut vreo ședință de spiritism. Putem întrevedea din textul lui Mihail referitor la prietenia cu Mircea un suflet rănit, alteori chiar o persoană suferind de mania persecuției. De altfel, cercetătorul scoțian din America sublinază la un moment dat în articolul său că este vorba, prin jurnalul analizat doar de «one side of the story of the Sebastian – Eliade friendship» (*una dintre părțile poveștii de prietenie dintre Sebastian și Eliade*). Cu alte cuvinte, adevărul nu-l deține Mihail, ci ar trebuie să fie

unde va la mijloc. Mac Linscott Ricketts constată că cele scrise de Eliade cu privire la venirea lui în țară în 1942 și faptul că nu l-a revăzut atunci pe bunul său prieten Sebastian sunt importante de știut. Motivul este șocant. Mircea mărturisește că se temea că este urmărit de agenți Gestapo și nu voia să-l pună în pericol pe amicul său evreu”; „Articolul celui mai eminent dintre studenții istoricului român al religiilor face lumină în mai multe aspecte esențiale legate de biografia savantului nostru, în prietenia cu Mihail Sebastian și falsele acuze de fascism și antisemitism care pângăresc opera și personalitatea sa”.

[OCTOMBRIE-NOIEMBRIE-DECEMBRIE]

● „Euphorion” (nr. 4) abordează tema *Rătării*. Dosarul tematic cuprinde eseuri de: Gh. Grigurecu (*Călătoria la Corint sau despre ratare*), Dan Perșa (*Rățiunea de a exista – rost – ratare*), Mihaela Artimon (*Ratarea, kitsch și sentiment al absurdului*), Al. Uiuiu (*Diavolul trist – asumarea rătării*), Iustin Panța (la rubrica ...*Orion*), Lucian Vasiliu (*Ad-rătări*), Dan Stanca (*Ratarea, calea spre Dumnezeu*), I. Buduca (*Și ce se mai poate rata când totul a fost ratat?*). ■ Cităm din *Exercițiul de ratare* semnat de Liviu Ioan Stoiciu: „Mă voi referi numai la mine, eu sunt un cobai ideal pentru exercițiul rătării. Al dezgustului față de propriul sine. Inclusiv la masa de scris: tot ce scriu e un exercițiu de ratare. Presiunea creierului crește cu cât sentimentul de deșertăciune e mai conștientizat. Plus cel de lehamite... În general, eu sunt cel mai bun exemplu de ratare. Dar mă supăr dacă mi-o spune altul. E o chestiune personală să mă consider un ratat – așa, îi dau satisfacție subconștientului meu cinic. Un subconștient resentimentar, impostor, care mă urăște, îmi poartă ghinion, are o gândire reacționară. Altfel, pentru lumea din afară, țin să rămân același personaj «crispăt dar realizat profesional» vorba vine, «împlinit din eșec în eșec»): scriitor și jurnalist recunoscut, nu? Numai că sunt un «naiv, leal sieși», cu teribile crize interioare care «la suprafață» supraviețuiește, «demn», «senin», asemenea tuturor acelor neconsiderați «ratați»... la 23 de ani mi-am ratat o sinucidere definitivă, pusă în scenă cu «verde de Paris»... Mi-am cam ratat totul, o dată ce «n-am știut să mă bucur niciodată de viață»?... Tensiunea interioară mă sufocă. Las că, prin temperament, excesele negației m-au adus unde m-au adus. Mă tem că deja am dat de gustul «dulceței capitulării»”. ■ Din eseu lui Mihai Ursachi *Ratarea sau ratații?*: „Renunțând la, sau amânând elucidarea acestui concept *in abstracto*, cred că întrebarea dumneavoastră se referă mai cu seamă la ratarea în artă, literatură, pe care eu, în sensul heideggerian, le numesc Poezie. De altfel, în modul cel mai frecvent, termenul «ratat» e folosit în relație cu un poet («poet ratat») și ceva mai rar în legătură cu alte specii de artiști (mai rar «compozitor ratat», «romancier...»). Cred că nu ne interesează ce este un politician ratat, un amant ratat sau un fotbalist ratat. Când este și când poate fi socotit un poet ca ratat? Atunci când, din punct de vedere al așteptărilor pe care le produsese anterior, el a eșuat,

adică nu a răspuns acelor așteptări (ale sale și ale altora). Adică a avut talent și l-a risipit în van (*talentul rău folosit*). Există o infinitate de chipuri în care se poate rata un poet ca Arthur Enășescu. Ori ca Adrian Păunescu. Un poet care-și ratează vocația a avut o fisură inițială și intrinsecă virtualului său talent. Nu ghinionul, «condițiile vitrege» etc. fac poetul ratat; acesta se ratează prin el însuși; ratarea e adevărata sa vocație de la început... Sentimentul subiectival ratat e o altă chestiune. De multe ori ratații se cred geniali, «cei mai mari poeți», «toboșari ai vremurilor noi», «un nou Eminescu», «bardul de la Mircești» ș. a. m. d. [sunt date două exemple: Daniel Turcea nu s-a simțit/perceput ratat *versus* Mihai Beniuc]. *Cât despre vii... numai de bine*".

● Sub titlul *Cărți românești din Iugoslavia*, Petru M. Ardelean publică în revista arădeană „Arca” (nr. 10-12) șapte scurte recenzii despre scriitori români din fosta Iugoslavie: Teodor Groza Dellacodru (*Versuri pentru Terra*), Paul Gătăianțu (*Teroarea gloriei*), Petru Onciu (*Unde dai și unde crapă*), Gligor Popi (*Formarea, devoltarea și activitatea Partidului Român (1923-1929) din Regatul Sârilor, Croaților și Slovenilor*), Vasile Barbu (*Continente cu dragoste și Uzdin zic, Uzdin gândesc*), Petru Onciu (*Sensul armoniei*). □ La rubrica „Vitrina”, găsim textul *Orizont – 50*, nesemnat: „Programul manifestărilor consacrate aniversării a 50 de ani de la înființarea Filialei din Timișoara a Uniunii Scriitorilor și a revistei «Scrisul bănățean»/«Orizont» a început printr-o adunare festivă în Aula Magna a Universității de Vest timișorene, joi, 4 noiembrie 1999. Criticul *Cornel Ungureanu* adresează un salut tuturor invitaților, scriitorilor, oficialităților și publicului numeros format de studenți, enumerând generațiile care au făcut posibilă o tradiție a spiritului timișorean. (...) Dacă în primele decenii au apărut cărți care nu trebuiau să apară, acum, prin strădania cercetătorilor Universității, mulți dintre ei scriitori, s-au tipărit biblioteci întregi. De-a lungul vremii au activat peste 300 de scriitori dintre care mai mult de jumătate au dispărut. (...) *Mircea Mihăieș*, redactorul-șef al revistei «Orizont», vorbește despre momentul '89 și despre modul de raportare al noii generații la libertate; evocă apoi câteva din personajele și modelele vechii redacții și momentul întâlnirii, a primei întâlniri cu fostul redactor-șef: «Băiete, munca e multă, iar salariul mic!». Evocă numele celor care au știut să salveze revista de la naufragiu și pe ale celor care le datorează respect: Ion Arișeanu, Anghel Dumbrăveanu, Paul Eugen Banciu, Livius Ciocârlie, Șerban Foarță, Gh. Tohăneanu, Eugen Todoran, Marcel Pop-Corniș, Ileana Oancea, Marcel Turcuș, I.D. Teodorescu, Ilie Gyuresik, Vasile Popovici, Daniel Vighi, Marcel Tolcea, Viorel Marineasa, Eugen Bunaru, Al. Ruja, Otilia Hedeșan, Doru Branea, Daciana Banciu, Robert Șerban... și o mențiune specială pentru Adriana Babeți și Cornel Ungureanu cu care, de douăzeci de ani încoace, «nu ne spunem, zilnic, lucrurile cele mai elegante». Înainte de a-și începe cuvântul, *Nicoale Manolescu* are un scurt dialog cu Mircea Dinescu asupra sensului misterios de «membru corespondent» al Academiei. Scriitorul Nicolare

Manolescu își arată surprinderea în fața unei asistențe atât de numeroase prezente, fiind vorba doar de o revistă, de literatură, de scriitori. «În fond, se întreabă criticul, pe cine mai interesează, azi, o revistă literară, literatura sau scriitorii? Înainte se întâmpla un fenomen interesant: cititorii știau că trebuie să ne citească printre rânduri. Astăzi, în schimb, nu mai citește nimeni și nu putem concura cu niște domni care maculează hârtia cu orori». (...) *Laurențiu Ulici* vorbește despre ecumenismul laic al acestui spațiu și încearcă să demonteze, cu argumente, mitul României ca țară răsăriteană. *Eugen Uricaru* consideră această întâlnire cu Timișoara drept una care va da sensul normalității pentru vremurile care vin, arătând că până acum multe din mesajele Timișoarei nu au fost corect înțelese în alte părți. După masă a avut loc la sediul revistei «Orizont» un simpozion-dezbatere cu tema «Revistele românești de cultură, realitate, șanse, perspective», iar poetul Mircea Dinescu și-a lansat la universitate două din cărțile sale, *Nelu Santinelu câprar la...* și *Fluierături în biserică*. (...) Paralel s-a desfășurat la Bastion, Târgul de carte, o manifestare devenită tradițională, la care unele vicii de organizare i-au nemulțumit pe o parte din participanți. □ Tot la rubrica „Vitrina” este publicată și următoarea notă (de asemenea nesemnată): „Biblioteca Județeană din... Târgu Mureș, care prin admirabilul om al cărții, director al numitei instituții, Dimitrie Poptâmaș îl ajută, an de an, pe omologul său din Cernăuți, Dumitru Covalciuc, să scoată câte o antologie. Îl ajută prin contribuții substanțiale biobibliografice la tema majoră numită Bucovina – istorie, cultură, demografie, economie, folclor, etnografie, nu în ultimul rând politică, veche sau nouă – și cu bani – prin societatea mureșeană «Vasile Netea». (...) Iată o formă nedemagogică, lipsită de politicianism, de solidaritate și identificare culturală cu «români de lângă români», cum se tot spune poetic. Exemplul lui Dimitrie Poptâmaș este urmat și de alți directori de biblioteci județene care au refuzat condiția joasă, de ignobili funcționari culturali, care au purces la fapte: Paul Eugen Banciu, directorul Bibliotecii Județene Timiș (...), Constantin Mălinaș, omologul său din Oradea (...). Dau aceste exemple nu întâmplător. Fiindcă alte biblioteci județene, deși cu un fond mai bogat de carte, sunt, pur și simplu, cavouri ale cărții, depozite în ruină și părăsire, iar directorii lor funcționari mărunși și, nu o dată, total absenți cultural. Ei perpetuează o mentalitate comunistă după care bibliotecile, muzeele, casele de cultură sunt doar «cimitire ale elefanților», a reciclajilor politici”. □ La aceeași rubrică, „Vitrina”, putem citi și următorul text (nesemnă): **Frontiera Poesis – 10**: „În 22-24 septembrie 1999 a avut loc la Satu Mare întâlnirea anuală a scriitorilor din cadrul manifestării devenite tradiționale. Zilele «Frontiera Poesis». O întâlnire mai deosebită având în vedere că se împlinesc 10 ani de când o mână de oameni de cultură scot o revistă unică de poezie ajutați de prieteni și sprijiniți într-o oarecare măsură de oficialități”. □ R.B. semnează, la rubrica „Vitrina”, textul „*Latina gintă...*”: „Între 7 și 12 octombrie 1999, a avut loc la

Sibiu, organizat de către Fundația Culturală Română și Uniunea Latină, Festivalul internațional de poezie a lumii latine, *Ars Amandi*. (...) Chiar dacă am renunțat la iluzia că «Latina gintă e regină», mai rămâne o speranță. Aceea că, în fața globalizării de tip american, cu McDonald's, Coca Cola, Internet, MTV, filme de seria B ș.c.l., al căror port-drapel a ajuns limba engleză, există posibilitatea unei alternative demne, culturale. O dovadă de vitalitate a componentei solare, mediteraneene a culturii occidentale“.

● Revista „Caiete critice” (nr. 10-12) – apărută într-un număr special, dedicat conflictului iugoslav – se deschide cu un editorial al lui Eugen Simion, **Destinul iugoslav**: „Facem o excepție în programul revistei noastre cu acest număr triplu: fără a părăsi cultura, introducem în interiorul ei și o temă care depășește în mod vizibil cultura. Este vorba de Kosovo, de confruntările interetnice, de intervențiile în forță ale comunității internaționale sub comanda NATO și, evident de consecințele politice, morale, economice și, în chip inevitabil, culturale în Sudul și Nordul Dunării în urma acestor evenimente tragice care au divizat opinia publică din regiune. Intelectualii români n-au rămas neutri în această problemă și cine a urmărit presa scrisă și vorbită din perioada martie-iunie a putut constata că, în timp ce unii au aplaudat intervenția forțelor NATO și au considerat că ea reprezintă o formă eficientă a noii strategii mondiale, alții (nu puțini) au fost și sunt încă de părere că o injustiție nu se înlătură cu o altă injustiție mai mare și că principiile dreptului internațional au fost încălcate. Dar nu numai intelectuali s-au exprimat în această privință. Sondajele de opinie din perioada citată mai înainte au sugerat că 84% dintre români nu aprobă acțiunea de represalii împotriva poporului iugoslav și nu cred că principiul suveranității naționale poate fi dat, azi, la o parte. Guvernul și Parlamentul României au susținut, din motive politice și de securitate națională (în perspectiva aderării noastre la NATO și la Uniunea Europeană), acțiunea militară în Kosovo și pe teritoriul întregii Serbii, cu argumente pe care nu este locul să le discutăm aici. Revista «Caiete critice» nu-și propune să rediscute aceste opțiuni strategice și politice, de altfel nici nu are competență necesară, își propune ceva mai simplu și mai aproape de preocupările ei: să testeze opinia intelectuală românească și internațională. (...) Serbia este o țară vecină și prietenă, iar culturile noastre au comunicat bine, la suprafață și în profunzime, de multă vreme. Noi, românii, le-am dat sârbilor pe cel mai mare poet postbelic al lor, Vasko Popa, apoi s-a produs fenomenul Nichita Stănescu (un fenomen aproape unic de receptare și adopție), ei, sârbii, ne-au trimis atâtea poeți exemplari și atâtea cărți care ne-au înnobilit sufletul și spiritul. În lumea literară românească este o vorbă: «vin sârbii», adică scriitori sârbi vin la București, la Timișoara, la Sighetul Marmăției sau la Ploiești (spațiul «nichitian») ca să sărbătorim împreună miturile comune și scriitorii noștri exemplari. Nichita Stănescu și Geo Bogza au fost celebrați la Struga, Sorescu este un «clasic» al dramaturgiei moderne, cu largă audiență în limba

sârbă. Eliade și Cioran sunt tipăriți și comentați de esești sârbi, foarte subtili, în fine, cu câțva timp în urmă a fost tipărit în românește Dučić și cu această ocazie lumea intelectuală românească a descoperit pe unul din marii esești și filosofi ai culturii europeni din secolul al XX-lea. Redactorii revistei noastre au mers în ultimii ani, inclusiv în timpul evenimentelor din Kosovo, la Belgrad, și în alte centre intelectuale iugoslave și, pe urmele lui Nichita Stănescu și Sorescu, au regăsit pe acești extraordinari scriitori sârbi, care au ținut piept (ei și înaintașii lor) întâi agresiunii naziste și, a doua oară, agresiunii staliniste. Acum ei se simt trădați, abandonați, izolați, nedreptățiți de soartă și de prieteni. Redacția noastră a primit vizita unei delegații de scriitori sârbi în frunte cu infatigabilul Adam Puslojić și inepuizabilul Radomir Andrić și, din discuțiile cu ei, ne-am dat seama că ei așteptau și așteaptă încă înțelegerea și solidaritatea intelighenției românești, cu precădere a intelighenției umaniste. (...) Bombardamentele de la Belgrad și din alte orașe sârbești ne-au dat și nouă, bucureștenilor, coșmaruri. Discursurile apocaliptice ale domnului Solana ne-au întărit sentimentul că aroganță forței nu mai are nici o măsură și că discursul ei manipulează principiile în care europenii au crezut, cel puțin până acum. (...) Televiziunile din lume (inclusiv cea românească) au manipulat opinia publică înainte și în timpul evenimentelor, creând o psihoză care să justifice represiiunile contra poporului sârb... (...) Recent, fostul consilier militar al fostului președinte Bush declara la un colocviu organizat de I.F.R.I., la Paris, cu tema *Les enjeux de la globalisation*: «Pentru noi nu contează suveranitatea națională, ci drepturile și suveranitatea individului». Gândire dură, strategie fără nuanțe. Ca europeni, ne este greu să acceptăm acest mod de a gândi destinul popoarelor. Pentru noi contează, în egală măsură, drepturile unui individ, dar contează în același timp, enorm, dreptul la suveranitate și suveranitatea ca atare a unei națiuni. Publicăm, dar, în acest număr al «Caietelor critice» opinii și documente despre cultura iugoslavă actuală, despre spiritul sârb și manifestările lui în condițiile unei veritabile tragedii naționale...». □ În cadrul rubricii „Dosar“, este publicată ancheta **SERBIA, o cultură rănită**, cu următoarele întrebări: „1. Ce părere aveți despre ceea ce s-a petrecut și ce se petrece în Kosovo? Care sunt efectele acestei tragedii? 2. Care este, după Dvs. «culpa» sârbilor în istoria secolului nostru? 3. Puteți caracteriza relațiile culturale româno-sârbe, ieri și azi? 4. Credeți că se poate repeta fenomenul Kosovo în alte părți din Europa de sud-est? 5. Cum interpretați proverbul românesc: «Cine a mai văzut cal verde și sârb cumine» și versul lui Nichita Stănescu: «Să-l ia dracul pe ăla care se culcă pe-o inimă de sârb/ N-o să doarmă o secundă»?”. ■ Dan Berindei, **Refuzul de a se supune**: „1. A fost neîndoielnic o tragedie și continuă a fi, mai ales pentru Serbia și Iugoslavia, dar și pentru toate statele și popoarele din zonă. Efectele sunt deosebit de grele. Un întreg echilibru a fost răsturnat prin intervenție din afară și mai ales prin lipsă de înțelegere a realităților balcanice, istorice și

prezente, din aprtea majorității marilor puteri./ 2. «Culpa sârbilor» în istoria secolului nostru constă mai ales în refuzând de a pleca capul și în dârzenia lor./ 3. Relațiile româno-sârbe s-au caracterizat veacuri de-a rândul prin buna înțelegere și prietenie. Din nefericire, atitudinea oficială adoptată de România – și care a fost criticată de majoritatea categorică a românilor! – a dus la o răcire din partea sârbă, pe care trebuie s-o înțelegem, dar care sper să fie depășită./ 4. Evident că primejdii latente există și ele au fost «stimulate» prin ceea ce s-a întâmplat la Kosovo, nădăduiesc totuși ca această «repetiție» să nu aibă loc și mai ales ca primejdia să ocolească țara noastră”. ■ Răzvan Theodorescu, „*Culpa*” sârbilor este că sunt ortodocși: „1. A fost prilejul de a se dovedi, o dată în plus, forța stereotipului, a prejudecății pe care o masă manipulată de politicieni cu puțină educație și multă aroganță – tipică parvenitismului de proastă calitate – le împărtășește din plin. (...) Balcanii și chiar Europa de Sud-Est – așadar spațiul balcanic plus cel românesc – sunt azi altceva, cu totul altceva decât fuseseră până la intervenția NATO în Kosovo. Sunt un spațiu mai divizat decât oricând de o cooperanță/toleranță pe care până și imperiul turcesc o lăsase să existe. S-ar putea chiar că NATO și codițele sale de topor – unele cu identitate mioritică, din păcate – să fi făcut acestui spațiu un rău incalculabil, pe care viitorul ni-l va dezvălui./ 2. «Demonizarea» sârbească de către Occident ține de o «culpă» care ar putea fi atribuită, parțial, și românilor: puțină știință a unei bune propagande, în fața alteia, exacerbate, a unor națiuni vecine care sunt legate de aria aupseană prin cultură și, mai ales, prin confesiune. «Culpa» sârbilor, ca și a românilor, este aceea că sunt ortodocși, că participă la un sistem de valori a cărui eropenitate este indiscutabilă, dar care este marcată de aparența la Orientul bizantin, turcesc și rusesc. Pe altă parte trebuie recunoscut, politica sârbească din totdeauna a dublat intansigența eroică și militantă cu o violență, uneori sângeroasă, pe care nimeni nu o poate nega, dar care are și explicații ce țin de psihologia colectivă. (...) Așadar, simplu sus, sârbul, croatul, bosniacul sunt printre europenii cu sânge fierbinte care nu glumesc deloc cu libertatea lor. Și asta cu orice risc./ 3. Cunoașteți răspunsul, întrucât a devenit o butadă: România nu a avut, în istoria sa, decât doi prieteni, anume pe sârbi și Marea Neagră. (...)/ 4. Nu, întrucât, din punct de vedere demografic, nici un ținut al aceste zone nu a cunoscut o asemenea răsturnare a procentelor etnice. Iar din punct de vedere politic, condițiile s-au schimbat esențial: opinia publică internațională are rezerve imense față de acțiunile Alianței nord-atlantice, reputația acesteia a fost serios întinată. NATO și SUA – singurele forțe polițienești care ar putea interveni azi undeva – nu vor repeta gafa din Kosovo. Echivalentă, să o spunem limpede, cu o crimă împotriva umanității”. ■ Dan Grigorescu, *Gândurile unui nespecialist*: „1-5. (...) Ce am putut înțelege, de pildă, din evenimentele petrecute în Kosovo e că ele ne pun în fața unor principii pe care se clădește o nouă ordine politică; anume că oricine aspiră la instaurarea unei justiții morale are dreptul

să intervină oricând, oriunde și cu orice mijloace pentru a-și impune convingerile. Singura condiție e să fie sigur că e mai puternic decât cel împotriva căruia s-a hotărât să acționeze. (...) S-a precizat de mai multe ori că bombardamentele nu însemnau deloc că ar fi izbucnit cumva un război; evident, numai naivii sau nespecialiștii sau oamenii de rea-credință pot socoti că, dacă se distrug case și poduri și stații de televiziune și fabrici și rafinării și dacă mor oameni, asta poate fi echivalată cu un război. După cum s-a spus foarte clar că obiectivul nu erau sârbii (e drept, câteodată au fost uciși, din greșeală – să recunoaștem, repetată – și albanezi), ci Milošević. Și, dacă s-a instituit un embargo, el nu e declarat împotriva poporului sârb, ci a lui Milošević. Numai că, după multe luni de bombardamente (nu s-a declarat niciodată război) și de embargo, Milošević nu s-a clintit încă din fruntea Iugoslaviei, iar consecințele campaniei militare și ale celei economice le suportă sârbii și, împreună cu ei, popoarele celelalte din Balcani. (...) În Kosovo sunt uciși acum sârbii și forțele KFOR se declară neputnicioase să restabilească armonia etnică în numele căreia a fost bombardată Iugoslavia. (...) Nu-mi aduc aminte ca NATO să fi încercat să intervină împotriva armatelor care au invadat Ungaria în 1956 sau Cehoslovacia în 1968. Nici ca politicienii din Consiliul Europei să fi sfătuit în vreun fel guvernul britanic cum să rezolve conflictul dintre catolici și protestanți în Irlanda, pe cel spaniol cum să lichideze terorismul unor organizații din Țara Bascilor, pe cel francez în legătură cu terorismul extremiștilor din Corsica. Și doar se știe că, și acolo, mor oameni de pe urma unor atentate barbare. (...) Dar, evident, acestea sunt gândurile unui nespecialist. Politicienii, politologii și strategii militari știu mai bine”. ■ Caius Traian Dragomir, *O greșeală de calcul*: „1. Dacă s-ar fi întâmpalt ca guvernul iugoslav să îmi ceară sfatul în problema Kosovo – ceea ce, așa cum se înțelege foarte bine, era cu totul exclus – aș fi spus că lucrurile nu pot fi abordate decât prin prisma a ceea ce s-a numit cândva «Realpolitik» și continuă să se numească la fel. (...) Trebuie remarcată, sub raport esențial, situația de fapt și trebuie stabilită o soluție. Situația de fapt: oriunde au fost imperii sunt acum probleme naționale. Soluția: societățile umane – eventual națiunile și naționalitățile – rămân împreună numai dacă sunt părți naturale ale unui singur sistem economic, dacă schimbarea de stare le este mai defavorabilă decât *statutu quo*-ul. Aceasta este baza pe care se poate construi, sau care a fost așezată cândva și trebuie întreținută. Care sunt efectele bombardamentelor aliate în al doilea război mondial, asupra Germaniei sau asupra României? Nici unele. Dacă Balcanii vor prospera, momentul Kosovo va fi uitat; dacă vor rămâne o regiune săracă, oamenii își vor aminti de Kosovo ca de încă o amărăciune, dar va fi degeaba./ 2. [...] O greșeală de calcul cred că s-a comis totuși în Serbia. S-a crezut că faptele excepționale ale rezistenței sârbe, în al doilea război mondial, au fost doar meritul militarilor și partizanilor acestei națiuni – în realitate, atunci, aproape întreg unviuersul

(minus puterile Axei) era de partea lor, pe când acum ei reușiseră să întoarcă împotriva lor toată lumea, cel puțin toată lumea care contează. Apoi, în război opinia publică mondială are un mod simplificator – și probabil, nu foarte greșit – de a judeca: partea de care sunt primii morți, aceea este victimă”. ■ Slavomir Gvozdenović, *Sârbii au avut casa în mijlocul drumului*: „1. (...) Efectele tragediei se pot vedea cu ochiul liber, îmi e frică că vor rămâne multe «monumente» ale acestei tragedii: poduri dărâmate, spitale și școli lovite de bombe, mii de familii îndoliate, copii născuți în întunericul beciurilor în loc de maternități... Acestea sunt efectele «democrației» europene de la sfârșitul secolului XX, efecte ce pot avea consecințe grave în întreaga regiune a Balcanilor, pentru că ceea ce se întâmplă în Kosovo considerăm că e un precedent periculos. În loc ca terorismul separatist să fie tăiat din rădăcini, el a fost încurajat (mai mult sau mai puțin voit) de unele țări din vest./ 2. «Culpa» sârbilor e numai una, că au avut casa în mijlocul marelui drum, de fapt s-au găsit în drumul unora care ar fi dorit mai repede să transfere Europa în curtea lor personală. Amintindu-ne întreaga istorie a sârbilor, consider să au mai avut o «culpă»: de a avea demnitate și istoria ne-a dovedit-o./ 3. Relațiile culturale româno-sârbe de ieri au fost exemplare. Poate literatura e oglinda lor cea mai curată. Atâția scriitori de-o parte și de alta aproape că au desfințat aceste granițe spirituale. Voi da un exemplu practic: nu există nici un nume mai mare al literaturii române, al poeziei în speță și să nu fie în circuitul spațiului spiritual al limbii sârbe, din fosta și actuala Iugoslavia./ 4. Nu știu dacă se poate repeta fenomenul Kosovo în alte părți din Europa de SE, dar îmi e frică de acest fenomen. Creându-se un precedent, orice ar spune «europenii» și «democrații», pericolul repetării fenomenului Kosovo pe altă scară și în alte împrejurări este real”. ■ Liviu Ioan Stoiciu, *O sfâșiere nelămurită*: „1. (...) În anul de grație 1999, marea afacere occidentală (în companiilor supranaționale) era și este legată de aducerea petrolului caucazian în Apur, prin conducte care să traverseze și Kosovo! Deoarece acea provincie sârbă era teatrul unei lupte separatiste sângeroase, a albanezilor, majoritari în Kosovo («kosovari» aprovisionați din Albania cu armele din depozitele devastate în 1997 de mișcările haotice protestatare postcomuniste, care au desfințat, practic, instituțiile fundamentale ale Albaniei), au intervenit Marile Puteri occidentale și i-au acordat independența bombardând în modul cel mai aberant cu putință întreaga Iugoslavia, care nu avea cum să accepte modificarea granițelor... Din păcate, cinic, Occidentul își face propria ordine pe glob, conform intereselor lui de anvergură, el nu mai ține cont nici de ONU și nici de legi ale dreptului internațional, sfidează, că și așa n-are nimeni ce să-i facă. (...)/ 2. «Culpa sârbilor»? Culpă constă în faptul că există, probabil – că de ce există sârbii ca națiune și identitate? Ia să nu mai existe, că e un popor prea mândru, care se respectă întâi pe el însuși și abia apoi pe celelalte popoare! E un popor obsedat de minorități! Sârbii sunt figuri crepusculare în acest secol, crucificați ciclic să

renască din propria cenușă. (...)/ 3. Relații de respect reciproc – scriitori români, îndeosebi, fiind răsfățați manifestărilor culturale internaționale din Iugoslavia. Scriitori români care, altfel, erau duși să viziteze și Valea Timocului, să asculte jelania «vlahilor fără drepturi, dar leali sârbilor» (fără școli și biserici în limba română), și Novi Sad, unde românii (recunoscuți ca atare) aveau toate drepturile posibile, fiind invidiați de românii din România pentru condițiile occidentale de trai... Azi, după ce conducerea României a aplaudat bombardamentele NATO împotriva Iugoslaviei și a susținut embargoul UE, încordând relațiile politice oficiale, ospitalitatea scriitoricească sârbă nu s-a schimbat în invitațiile culturale – ceea ce spune totul. Sârbii ne-au dat premii literare în valută și ne-au iertat lașitățile comuniste./ 4. Bat în lemn. O repetare a «fenomenului Kosovo» (în care o minoritate să fie majoritară într-o provincie și să ceară să se desprindă teritorial de «țara mamă» cu arma în mână, provocând un adevărat război civil) e posibil în Muntenegru. Ca și în România, dacă e să urmeze scenariul «îndreptării nedreptăților de la Trianon», Doamne ferește! Neuitând nici o clipă că separatismul etnic e încurajat de UE și NATO!”. ■ Tudor Dumitru Savu, **Și eu sunt sârb**: „I. Și pentru ca acest veac să se încheie în mizerie, așa cum a și fost, adică un veac frământat și mezzavil pentru bătrâna Europă, s-a inventat Kosovo. În fapt, s-a inventat conflictul iugoslav. «Proiectul» dezmembrării Iugoslaviei a apărut publicat în 1990 în *Der Spiegel*. (...) Și așa s-a întâmplat, cu ajutorul unor cancelarii europene conduse de băieții de discotecă, de genul Blair, sau de saxofonistul de peste Ocean, mare amator de trabucuri. Vrei, nu vrei, trebuie să intri în «circuitul» economic ce ți se hotărăște. Rezistența sârbilor și a Președintelui Milošević a fost singurul punct de demnitate în fața globalizării cu anasâna. Faptul că trecătoarea putere politică din România și în primul rând Președinția, Ministerul de Externe și Guvernul s-au purtat ca niște vechili ne-a umplut de grație. Care era interesul României? Ni s-a schimbat cumva nivelul de viață trădând o prietenie de sute de ani? Ne-am «europenizat» cumva mai abitir? Ne-au venit saci de bani care să susțină măcar încălzirea apartamentelor în această iarnă? Dar trupa de vechili de la București, însoțită de corul de subvechili al unor intelectuali *second hand* nu înseamnă România”. ■ Viorel Știrbu, **O să veдеți ce urmează...**: „I. (...) După prăbușirea națiunilor unite (O.N.U.), NATO, în frunte cu SUA, impun un alt tip de politică, anume de desconsiderare a popoarelor, prin urmare o politică de diktat. Este păcat că mari națiuni – engleză, germană, franceză, americană – n-au învățat nimic din experiența proprie, dacă dintr-a altora n-au vrut”. ■ Ionuț Gherasim, deputat PNTCD, **Nu se pune problema istoriei sârbilor**: „România la ora actuală trebuie să fie foarte clară, mai ales cu marile puteri, că nu este numai în interesul ei, ci și în interesul celorlalți să fie membră a acestor structuri. Referitor la ceea ce se va întâmpla în Kosovo, cred că România trebuie să fie printre principalele țări chemate după această criză să ia absolut totul de la

început, pentru că România, dacă este să o luăm din punct de vedere istoric, e singura fără care nu a avut nici un fel de diferențe teritoriale cu iugoslaviilor, dintre toți vecinii. Situația de acolo este o situație regretabilă, iar dacă marile puteri nu iau în seamă, nu numai vocea României, ci hai să zicem și vocea Bulgariei, este destul de grav. În concluzie eu pot să vă spun că sunt pentru europeanizarea României, dar nu în orice condiții”. ■ Lucian Pavel, *O ignorare a adevărilor istorice*: „1. Ceea ce s-a petrecut și se petrece în Kosovo demonstrează cât de absurdă a fost soluția aleasă de către Vest: bombardarea Iugoslaviei. Intervenția NATO a fost, mai degrabă, o demonstrație de forță, decât o încercare de rezolvare reală și durabilă a acestui conflict. După 6 luni de la încetarea războiului, prezentul acestei provincii sârbești rămâne la fel de tulbure ca și trecutul. (...) Cele aproximativ 30.000 de rachete au provocat nu numai victime în rândul populațiilor sârbe și albaneze, dar au declanșat, totodată, și o adevărată catastrofă ecologică în toate țările din jur, cu urmări dintre cele mai grave, pe termen lung. Și, dacă tot vorbim despre drepturile omului, cine îi apără pe cei care au rămas fără adăpost în urma bombardamentelor? (...) Despre drama acestor familii nu se vorbește, în schimb, a început o adevărată campanie propagandistică, greu de susținut, împotriva sârbilor (la început era doar împotriva lui Milošević). Aceștia apar ca niștem monștri, ancestral agresori, alergici la orice element etnic alogen. Or fi printre ei și naționaliști extremiști, cum, de altfel, există și în mai toate țările europene cu un îndelungat exercițiu democratic, dar, să califici astfel un popor care a dat culturii europene și universale personalități ca Nikola Tesla, Ivo Andrić, Jovan Cvijić, Jovan Dučić, mi se pare monstruos. Printre altele sunt blamați și pentru că ar fi ortodocși, iar ortodoxia ar fi, după cum se scria într-o revistă, o religie primitivă, gregară, antieuropeană, care ține la distanță popoarele balcanice de lumea civilizată. Probabil că așa se explică și îngăduința pentru cei care incendiază bisericile și mormintele din Kosovo, unde, numai între 15 iunie și 20 august au fost demolate sau incendiate 65 de lăcașuri aparținând bisericii ortodoxe, multe dintre ele înălțate în secolul al XIV-lea, adevărate monumente ale arhitecturii bizantine. (...) 2. În istoria secolului nostru, s-a vorbit, deseori, de popoare vinovate sau de guverne vinovate. Alteori, vina s-a pus pe seama unui singur om. Întotdeauna s-a căutat un «țap ispășitor». Sârbii, în cele două războaie mondiale, au fost de partea aliaților și contribuția lor a fost, de multe ori, elogios subliniată. Pentru tot ce s-a întâmplat, în ultima vreme, în Iugoslavia, au fost «culpabilizați» sârbii, fiind acuzați de imperialism, naționalism, comunism, stalinism (!), fascism (!), ateism, ortodoxism, fanatism religios etc. În schimb, nu s-a vorbit despre naționalismul croat și musulman (Tito a creat noțiunea de «naționalitate musulmană»). (...) N-aș vrea să se înțeleagă că eu aș culpabiliza pe croați, pe musulmanii din Bosnia sau pe cei din Kosovo. Sunt categoric împotriva oricărei tentative de terorism, de purificare etnică, de încălcare a drepturilor fiecărui om, indiferent de etnie.

Orice om de bună credință din Balcani și, mai cu seamă, din Iugoslavia, dorește eliminarea conflictelor din această regiune. (...)/ 3. Despre relațiile culturale româno-sârbe s-a vorbit adeseori, exemplele fiind numeroase și, nu de puține ori, ilustre. S-au scris și cărți pe această temă. Regretatul profesor Radu Flora, unul dintre fondatorii catedrelor de limba română la Belgrad și Novi Sad, a scris despre relațiile româno-sârbe mai multe cărți, unele dintre ele impresionante prin volumul și calitatea informațiilor. Un alt profesor român din Iugoslavia, Ion Dejan, completează seria cu încă două lucrări. La aceste eforturi se adaugă zeci de alte studii, publicate în revistele din Iugoslavia și din România. Acest interes pentru istoria relațiilor culturale se explică prin faptul că puține țări europene au o tradiție atât de îndelungată în cultivarea și menținerea unor legături, ca în cazul României și Serbiei. (...) Aș vrea numai să subliniez că, în ultima vreme, în timp ce relațiile politice dintre cele două țări au fost grav deteriorate, legăturile culturale, în ciuda necazurilor materiale și a războiului, și-au dovedit temeinicia. În mare măsură, această situație fericită se datorează scriitorilor și istoricilor din cele două țări, care știu mai bine decât alții că guvernele vin și pleacă, dar popoarele rămân. (...)/ 5. (...) Mulți scriitori români sunt cunoscuți în Serbia, în special în cercurile scriitorești din Belgrad și Novi Sad, dar Nichita Stănescu este o adevărată legendă. Nu există scriitor din generația lui care să nu-l fi cunoscut și care să nu povestească o întâmplare comună, petrecută fie în Iugoslavia fie în România. Traducerile din Nichita sunt numeroase și fiecare poet sârb care învață românește, poate spune «în original» o poezie de Nichita Stănescu. Dragostea lui pentru sârbi mi se pare foarte românească». ■ Paul Dugneanu, **Puntea de suflet și credință**: „1. Îmi este foarte greu să vorbesc despre ceea ce s-a petrecut și ce se petrece în Kosovo. (...) Îmi este deasemenea greu să vorbesc despre deziluzia, minciuna și rușinea pe care le reprezintă politica Statelor Unite și a Occidentului la trecerea dintre milenii, când au înlocuit forța dreptului cu «dreptul forței», și au deschis un precedent extrem de periculos, dovadă evenimentele actuale în Cecenia. Îmi este iarăși greu să vorbesc despre consecințe, nu fiindcă sunt unul dintre «analști politici» apăruiți ca ciupercile după ploaie în ultimii ani, ci pentru că mi-e teamă că efectul Kosovo s-ar putea propaga în Muntenegru – mass-media occidentală a început deja manipularea –, Voivodina sau Transilvania. (...)/ 2. Vina sârbilor, devenită în ochii occidentalilor *hybris*, este de a avea mândria și conștiința propriei identități istorice și a spiritualității creștin-ortodoxe milenare, în virtutea căroră s-au împotrivit pe rând mai multor expansiuni imperiale: austro-ungară, germană, sovietică și nord-americană. Nimeni nu se mai înșeală în prezent asupra faptului că Statele Unite constituie un imperiu cu fața umană, democratică, cel mai puternic din istorie. Tot sârbii au mai făcut eroarea de a fi ortodocși, rezistând a două imperii de alt gen, religioase islamic și catolic, care printr-unul din paradoxele ironice ale istoriei, și nu puținele trădări ale Occidentului

creștin, și-au fat mâna împotriva estului ortodox./ (...) Sunt convins că prin Nichita, prin prietenia lui, prin generozitatea lui uneori ascunsă, alteori spusă cu vocea tare, dinadins declarative, pompos, cu solemnitate și cu bucurie, cel puțin 200 de sârbi și români s-au cunoscut reciproc, în primul rând poezți, actori, pictori... lumea artistică». Mai este oare necesar să comparăm ostilitatea și aroganța ignorant a intelectualității occidentale cu privire la cultura română, în raport cu puntea de suflet și credință dintre artiștii români și sârbi?”. ■ Anghel Dumbrăveanu, *O națiune mândră*: „1. Un război nedeclarat este o eroare inexplicabilă și o oroare. Istoria umanității va înregistra, prin războiul nedeclarat împotriva Serbiei, o excrescență a civilizației omenirii. Ceea e s-a petrecut în «imediata noastră apropiere» este de neînțeles, darămite de conceput. (...)”. ■ Daniel Cristea-Enache, *„Refugiați din Yugoslavia”*: „1-5. (...) Poate că mai important decât ceea ce cred eu despre «Destinul iugoslav» este ceea ce crede poporul meu, aproape în întregul lui, despre această stare de lucruri. Nu am, de această dată, voluptatea diferențierii cu orice preț și îmi asum riscul de a fi, în acest caz, mai degrabă rob al spiritului gregar decât individualist cu orice preț. «Culpa» sârbilor, în secolul XX, este aceea de a se fi împotrivit, cu egală îndârjire, forțelor care au încercat să le impună ceva – orice. Ceea ce nu înseamnă, firește, că ei au avut și au automat dreptatea de partea lor, în tot ce au făcut. (...) Când strâmbătatea (ca s-o numescu fără înconjur) vine tocmai dinspre Vestul la care te-ai uitat, atâția ani, ca la un ideal, când tocmai cea mai liberală țară din zonă «comunistă» a continentului este bombardată periodic și de avioanele liberalismului și democrației, iar în Transnistria – de pildă – comuniștii declarați și foarte mândri de ceea ce fac sunt «lăsați în pace», să-și dezvolte în continuarea aberantului lor stat în stat, când toate acestea se întâmplă, începi să nu mai ai repere. Vorbe mari, bine meșșugite s-au tot spus în legătură cu acest «conflict»; s-au desenat din nou, cu aceeași mână sigură, granițele dintre comuniști (pro-sârbi) și democrați (pro-NATO); România a acționat cum știm cu toții că a acționat, și a primit, în urma atitudinii ei, ceea ce știm cu toții că a primit. (...) Cert este că «tradiționala prietenie» român-sârbă a fost dinamităată cu voioșie stranie, de parcă țara noastră ar avea numai prieteni, pe tot globul, numai frață de sânge, de cuget și simțiri. (...) Nu sunt un clarvăzător analist politic, nici un marxist reciclat, nici un utemist întors pe dos ca o pereche de mănuși. Dacă aș fi fost vreunul din aceștia, puteam vorbi în cunoștință de cauză. Fiind un biet critic literar (sper să devin un biet critic literar!), sunt expus tuturor erorilor care, de regulă, îi ocolesc pe ceilalți. Dar știu un lucru, cu o anume certitudine: că relațiile dintre români și sârbi nu au fost afectate la nivelul de adâncime, că există ceva mai adânc decât siratul demagogiei politicianilor, care leagă cele două popoare”. ■ Răzvan Voncu, *Singura culpă a sârbilor e aceea că sunt*: „1. (...) Repet, bombardarea sălbatică a statului suveran Iugoslavia, în absența mandatului ONU și a oricărei amenințări

iugoslave la adresa statelor din jur, este cea mai gravă încălcare a dretului internațional petrecută în Europa după 1945. Mai gravă decât ocuparea Cehoslovaciei, deoarece aceasta a avut loc fără pagube materiale, cu pierderi de vieți omenești minime și, cel puțin formal, la cererea unui grup din P.C.C. condus de Gustav Husak. Nu s-au utilizat arme de distrugere în masă, nici armament interzis de convențiile internaționale și nici nu s-au ataat obiective civile, cum s-a întâmplat pe scară largă în Iugoslavia. NATO a reușit, practic, contraperformața de a reabilita moral Molohul rus! / 2. Dacă este să vorbim de o «culpă genetică», este aceea a insubordonării. Și în Imperiul Otoman, și în cel habsburgic, și în blocul socialist, sârbii nu s-au supus invadatorilor și și-au apărat patria, iar când nu au mai avut ce apăra, și-au apărat demnitatea de oameni liberi și de făpturi ale lui Dumnezeu. Dacă încercăm să găsim o «culpă politică», aceea a fost cu siguranță acceptarea, în 1918, a ideii de «Regat al sârbilor, croaților și slovenilor», devenit în 1929 Iugoslavia. Un stat pe care nici unul din patrioții sârbi, de la Vuk Stefanović Karadžić și până la Miloš Obrenović, nu l-a vrut și care, finalmente, nu a folosit decât croaților și slovenilor. Dacă este să căutăm «culpa» la nivelul imaginii, probabil că sârbii n-au știut să-și folosească prosperitatea acumulată în anii '70-'80 pentru a rezolva în folosul lor războiul mediatic din fosta Iugoslavie. Oricum, însă, am convingerea că nu le-ar fi folosit la nimic. Am pierdut de mult încrederea în independența și obiectivitatea mass-mediei occidentale și sunt convins că, oricâte eforturi ar fi depus, sârbii s-ar fi lovit de același «plan Huntington»: lumea catolico-protestantă caută să câștige de partea ei fundamentalismul islamic și să-l deturneze împotriva celui alt creștinism, cel ortodox. (...) Și, exact cum s-a întâmplat cu evreii în al doilea război mondial, totalitarismul mondialist al NATO a încercat anihilarea *sârbilor ca sârbi*. Ceea ce înseamnă anihilarea *omului ca om*. Apoi, e lesne de prevăzut, înlocuirea lui cu un mic roboțel fără identitate, numai bun de asimilat cu un pixel pe ecranul calculatorului. Ciocnirea sârilor cu NATO era inevitabilă. Ceea ce nu scuza lășitatea și comportamentul incalificabil al conducerii României. Guvernanții noștri nu s-au sfiit să încalce un tratat internațional semnat și ratificat de Parlament, să consimtă la încălcarea unicului principiu de drept internațional care garantează și existența țării noastre și, în final, să batjocorească secole de prietenie româno-sârbă. (...) / 3. (...) Singura cultură din vecinătatea noastră care nu a încercat să-și aservească în nici un fel cultura română, care nu a agresat în nici un chip identitatea românească este cultura sârbă. Sârbii ne-au cunoscut, recunoscut și respectat latinitatea, vechimea și tradiția. Ne-au respectat și ne respectă și astăzi valorile, care sunt în Iugoslavia mult mai bine cunoscute decât în Franța sau Spania, de exemplu, țări cu care de înrudit din mai multe puncte de vedere decât cu vecinii noștri. Am cunoscut personal o mulțime de scriitori și artiști iugoslavi. Toți își făceau un titlu de glorie din a cunoaște și a cita valori românești. Pentru un poet de limba sârbă e aproape de

bun-simț să citeze din Eminescu, Blaga sau Nichita Stănescu. Sculptorii își fac un titlu de onoare din a fi vizitat complexul Brâncuși de la Târgu Jiu și atelireul din Impasse Ronsin (mutat acum la Centrul Beaubourg). Cioran și Eliade, după război, au fost întâi traduși în sârbo-croată și abia apoi în română. (...)/ 4. Sunt sigur că «modelul Kosovo» va fi exportat și alte zone ale Europei răsăritene. De aceea a și fost pus în practică! Principalele zone sensibile: România (cu pretențiile maghiare asupra Transilvaniei), Macedonia, Grecia și Muntenegru (cu pretențiile albaneze cunoscute), Slovacia și Ucraina (din nou cu pretențiile maghiare)... Ne așteaptă o istorie cârmcenă și nu-mi doresc decât să fiu o Casandră mincinoasă.../ 5. Curios este că NATO, deși face mare caz de exacitatea prognozelor și calculelor sale, după care vrea chiar să așeze viața întregii lumi, nu a cunoscut absolut deloc factorul uman iugoslav. Sârbii au fost învinși politic, dar sunt departe de a fi puși cu botul pe labe, așa cum își imagineau Madeleine Albright sau Wesley Clark. (...) Încă o dată se dovedește că *națiunea* reprezintă un factor esențial în viața internațională și că orice încercare de a o elimina e sortită eșecului, fie că e vorba internaționalismului comunist din deceniul '50-'60, fie că e vorba de cel mai nou, cosmetizat sub numele de «globalizare». Tocmai de aceea găsesc că poziția lui Andrei Pleșu și, în general, a Puterii de la București, este condamnabilă. România era țara cu cele mai bune atuuri de a negocia cu Belgradul și de a încerca un rol de mediator al crizei, în primul rând al crizei dintre Belgrad și Washington".

■ Eugen Simion, *Nici o agresiune nu este legitimă*: „1. Efectele acestei tragedii colective se văd deja. Se vor vedea, mai bine, atunci când sârbii și albanezii vor rămâne neprotejați de arme – singuri cu suferințele, resentimentele și morții lor. Atunci se va vedea dacă noua strategie NATO de a rezolva conflicte interetnice este bună sau rea. (...) Sabia poate impune un armistițiu, dar – pe termen lung – nu asigură pacea. Pe scurt: nici o agresiune nu este legitimă și nu este scuizabilă de nimeni și din nici o parte. Kosovo marchează, după părerea mea, nu victoria comunității internaționale, ci înfrângerea spiritului de toleranță și a diplomației internaționale. Un fenomen care a produs un veritabil coșmar în Balcani. Aproape toate principiile spiritului european au fost puse în discuție. (...)/ 2. Sârbii au stat mult timp (câte sute de ani?) sub turci. Ei și-au câștigat greu independența și, când și-au câștigat-o, au apărat-o cu dinții. Așa se explică «naționalismul» și caracterul lor războinic de care sunt mereu acuzați. În secolul nostru ei s-au împotrivit, curajos, hitlerismului și stalinismului, ceea ce n-a făcut, de pildă, Franța. Sau n-a putut să facă". □ Sub titlul *Lumea ca sat totalitar*, este publicată (în traducerea Marianei Ștefănescu) o alocățiune rostită în ziua de 8 mai 1999, cu prilejul Adunării Generale a Asociației Scriitorilor din Serbia, de Slobodan Rakitić, Președintele Asociației Scriitorilor din Serbia: „Aceste rânduri au fost scrise aseară la lumina lumânării, în scurtele pauze dintre detunăturile din chiar centrul Belgradului. Vrajmașul a aruncat iarăși cu noul său armament:

bombele cu grafit, iar pentru a doua oară Belgradul se află într-o beznă deplină. (...) Agresorul N.A.T.O. a fost ieri la Niš autorul unei alte crime odioase: a ochit o piață împânzită de lume, apoi Spitalul și Capela spitalului, dezvălunindu-și prin asta natura sa necrofilă. (...) Opinia publică din țările occidentale, care chiar ar putea influența încetarea agresiunii, resimte tragedia noastră ca pe o realitate virtuală, ca pe ceva ce este și nu este, iar nu ca pe o sfâșietoare stare de fapt. Marile suferințe și nenorociri se conectează și se deconectează apăsând pe un buton. Conducerea NATO care dirijează agresiunile asupra Serbiei și Muntenegrului măsoară succesul acțiunilor sale prin cantitatea de suferință pe care o provoacă țării noastre. (...) Cei care pătimesc astăzi își urmează înaintașii răstigniți pe crucea poporului sârb. (...) Pe scena politică mondială s-a constituit un nou totalitarism, drapat și ornat în democrație. Marele scriitor rus Aleksandr Soljenițin, alungat din Uniunea Sovietică pentru atitudinea sa critică, refugiat în America, va da de un alt tip de totalitarism, de fapt consecința nemijlocită a lipsei de echilibru politic în lume. În satul planetar global, închipuit ca model și ideal ale noii ordini mondiale, nu există democrație. Pe plan global, guvernele statelor occidentale asociate într-o alianță militară au un comportament totalitar. Suntem martorii unei tot mai perfide demontări a Europei și a împărțirii ei treptate în Occidentul dezvoltat – Uniunea Europeană – și Europa de Est și de Sud-Est, private de perspectivă economică și politică. (...) Chestiunea sârbă este o chestiune europeană în concordanță cu interesele reale ale Europei de a stabili o zonă geostrategică naturală în calea spre Orientul Apropiat și Mijlociu. (...) Astăzi, noi apărând Kosovo, ne apărăm identitatea națională. Țara noastră a fost întotdeauna către Europa și către lume. Uneori poate mai mult decât era indicat. (...) De fapt, chiar ospitalitatea noastră innăscută se răzbună acum pe noi. Căci, așa cum spunea marele scriitor austriac Peter Handke, cu prilejul unei vizite făcute la Uniunea Scriitorilor din Serbia, noi am fost ținta unor agresiuni venite și din partea unora care s-au bucurat de ospitalitatea noastră. Sunt de domeniul evidenței discordanțele între ceea ce spune scriitorul de talie mondială Harold Pinter și premierul britanic Tony Blair, între scriitorul german Handke și cancelarul german Schroeder, între lingvistul și sociologul american Noam Chomsky și președintele Americii Bill Clinton, între scriitorul francez Patrick Besson și președintele Franței, Jacques Chirac. (...) Astăzi nu e deloc rentabil să-i aperi pe sârbi sau, ferească Dumnezeu, să fii de partea lor. Este un act de curaj și chiar de asumare a unui risc să-i condamni le liderii țării tale că merg pe de lături. (...) Uniunea Scriitorilor din Serbia consideră că, având în vedere regulamentele internaționale ca și regulamentul țărilor membre NATO, problemele din Kosovo și Metohija se pot rezolva prin încetarea bombardamentelor, a satanizării și izolării poporului sârb, ca și a renunțării la planul Occidentului de a dezmembra Iugoslavia și Serbia".

□ Adam Puslojić publică eseul *A împrumuta un proverb sau despre o*

parabolă istorică, datat 8 mai 1999. □ Ioan Flora semnează un text intitulat **Cuvânt despre un poet (Recitindu-l pe Vasko Popa)**: „Ce surprinde și impresionează în cazul poeziei lui Vasko Popa este, în primul rând, perfecțiunea arhitecturală a poemului, a ciclului și a volumului și, în final, a întregii sale opere poetice, astfel încât poți trăi, chiar dacă nu nemijlocit, pacea încă răscolită de furtuni în scădere a genezei inițiale, întocmai ca și în cazul marilor creatori de sisteme filozofice sau, mai bine, a creatorilor de lumi, unde totul reîncepe, vorba poetului nostru (în poemul *Osul către os* din volumul *Câmpia neodihnei*) printr-un și mai cumplit început”. □ În articolul **Un reportaj negru despre „Untergrund”**, Romul Munteanu notează: „Cele trei romane ale lui Miodrag Bualtović, *Cocoșul roșu zboară spre cer*, *Eroul pe măgar* și *Oamenii cu patru degete* reprezintă o adevărată odisee a umanității în suferință, a lumii de la marginea lumii. În universul literar al scriitorului din Muntenegru, oamenii sunt împărțiți în călăi și victime, puternici și slabi, instrumente ale unei puteri dubioase, instituite prin forță și corupție și revoltați, bogați și săraci, răi și buni, vicioși și puri, martiri ai suferinței și fapteuri demențiale ale puterii, clovni și eroi. În general, fapăturile omenești din proza lui Miodrag Bulatović nu sunt concepute ca niște entități fixe. Personajele sale urcă și coboară pe scara binelui și răului. De aceea, autorul le-a lăsat deschisă o cale de trecere (convertire) de la o ipostază la alta. (...) Harta literară a lumii a înregistrat în peisajul său un mare prozator, statuat în mod definitiv”. □ Emil Mladin scrie un eseu despre Emir Kusturica, în care, relatând o întâlnire cu regizorul, încearcă să facă o prezentare a operei și un portret al artistului (*Acceleratul de Sarajevo*). □ Zoran Cvetković publică **Reporter în Balcani. Condiția reportajului de război**: „Slujirea cea mai eficientă a filmului și în cazul nostru a filmului de răzoi, impune căutarea continuă, neostenită a unui acod desăvârșit cu vibrația pasionantă, caracteristică a secolului nostru. De aici decurge de la bun început, nevoia divorțului de orice scleroză a tradiționalismelor care contravin naturii generoase a artei filmului. Dacă valorile autentice pot și adesea izbutesc cu strălucire să genereze noul, anchistarea rutinieră în tipare, ăn dogme, conduce la un efect trist al sterilității pseudo-artistice”. □ Sunt reluate, în traducerea lui Daniel Stan, două intervenții ale unor scriitori sârbi în chestiunea bombardamentelor NATO: prima îi aparține lui Milorad Pavić, ***Este periclitată Europa!*** („În anul 1991, la Congresul Societății Europene pentru Cultură din Verona am declarat că în momentul respectiv ura față de sârbi în Europa și în lume depășește antisemitismul. (...) Astăzi este șase aprilie. În anul 1941, la șase aprilie, Germania a atacat Regatul Iugoslaviei, și fără a-i face în prealabil declarație de război, a aruncat asupra Belgradului o încărcătură de bombe și cu această ocazie a fost distrusă și Biblioteca Populară cu o mulțime de manuscrise prețioase. În ziua Paștelui în anul 1944, avioanele anglo-americane au bombardat Belgradul și mai teribil decât nemții. În anul acesta la Paști, aceasta se repetă. Aceleași formații din

nou bombardează orașul nostru. Istoria infamiei se repetă. Eu am supraviețuit tuturor acelor bombardamente. Nu știu dacă le voi supraviețui acestora. (...) Bombardamentele periclitează și monumentele culturale, care aparțin lumii întregi și viitorului. Pe lângă aceasta bombardamentele periclitează, în prezent și pe un termen mai lung, și toate valorile multiculturale din Balcani. Dar toate acestea înseamnă că în focarul acestei nebunii este în pericol Europa întreagă”), iar cea de-a doua, lui Matija Bećković, ***Omul care conduce lumea, dar nu se poate conduce pe sine*** („Ce poate spune un poet în acest moment, când jumătate din mine tremură și jumătate din mine e mândră, iar bombele îmi întrerup cuvintele? (...) Ne bombardează «pentru a opri crimele și distrugerile și pentru a împiedica o catastrofă umanitară». Ce rușine pentru umanitate și ce blestem pentru poporul sârb! (...) Dar pentru ei toate acestea se desfășoară ca într-un joc video. Viețile noastre și țara noastră nu sunt decât ținte pe ecranele lor. Stând în carlingele lor, ei aliniază mici ruci și ne stabilesc soarta apăsând pe buton. Ei distrug un întreg popor împreună cu toate bunurile sale. Cine ar putea crede că 19 dintre cele mai mari și mai puternice țări din lume ar porni să distrugă alta, între cele mai mici și mai neajutate? (...) Omul care controlează lumea, dar nu se poate controla pe sine, a transformat comunitatea internațională, ONU, UE, NATO și pe președinții celor mai mari și mai importante state într-o nouă Monica Lewinski. I-ar plăcea să cucerească lumea fără să piardă un singur soldat”. □ Este publicat, de asemenea, un ***Memorandum către publicul cultural european și mondial***, semnat de Consiliul Executiv al Asociației Scriitorilor din Serbia, datat: Belgrad, 18 martie 1999, alături de un apel ***Către scriitorii Europei și ai lumii***, semnat de Asociația Scriitorilor din Serbia, datat 30 martie 1999. Totodată, Conducerea Asociației Scriitorilor din Serbia semnalează ***Noul exod al sârbilor*** (document datat 18 iunie 1999). □ Sunt transcrise fragmente din scrisoarea deschisă către Günter Grass, ***Pentru căință nu este niciodată prea târziu***, semnată de Slobodan Rakitić și datată Belgrad, 28 martie 1999: „Stimate domnule Grass, Prin atitudinea Dvs. lipsită de politețe de la Biblioteca din Leipzig la data de 26 martie 1999, în cadrul Târgului de carte, și prin declarația că «era și timpul pentru intervenția forțelor NATO în Serbia», v-ați grăbit să vă alăturați domnilor Clinton, Chirac, Schroeder, Solana, Cook, doamnei Albright și generalilor NATO, deci elitei politice și militare a celor mai mari țări din Apus. Ei și-au depășit împuternicirile, așa cum și Dvs., ați abuzat de renumele DVS., de limba și cultura germană. Operele Dvs și eroii Dvs sunt mai înțelepți decât Dvs, iar vina Dvs pentru susținerea bombardării este mai mare decât cea a acelor ce-au dat ordinele”. □ Adam Puslojić (***Un război mic și neleguit al marilor puteri pornit împotriva națiunii sârbe***) avertizează: „Chiar nu vedeți că Europa începe să fie lichidată?! De cinci zile și cinci nopți este atacată cu bombe și rachete, prostește, cu nerușinare și neîndurare, și de fapt se năpustește de una singură asupra ei înșiși. Asupra unei părți din EA: asupra

poporului meu. Mă tem pentru Europa, pentru spiritul ei civilizator în care dăinuie și duhul creștin ortodox al Serbiei. Să fie oare ceasul «căderii antropologice» despre care pomenea într-un vers al său Josif Brodski, să fie oare de o degradare a umanității – așa cum s-a exprimat zilele acestea Vaticanul, de o crimă asupra umanității? Odată un prieten mi-a spus că Nichita al meu în noaptea dinaintea morții sale din decembrie a strigat de pe malul românesc al Dunării: - *Adameeee!* După care a intrat în sala de petrecere și i-a rugat pe lăutari să-i cânte un cântec sârbesc. Oare care o fi fost acel cântec? Iar eu abia acum îi răspund: - *Nichitaaaaa!*” □ Predrag R. Dragić Kijuk (*Sosesc noii barbari*) atrage atenția: „Războiul mediatic, de propagandă, invenție plină de vigoare a pentagonocreației, este cel mai bine reflectat de trăsăturile rasiste ale alianței catolico-protestante față de cei care nu sunt de aceeași părere cu ei. Prin polifonie și includerea în rețeaua satanizării a poporului sârb ortodox (un complot informațional dirijat și pus la cale în totalitate) conchistadorii noului secol au pregătit o opinie publică proprie pentru a îndreptăți crima pe care o fac – în timp ce, în paralel, ca și în cazurile atacurilor asupra sârbilor menționate, or să instaureze o paralizare psihologică a poporului, adică o slăbire a voinței acelora asupra cărora și-au dirijat agresiunea”. □ În sumar mai figurează texte de: Miodrag Pavlović (*Se ddeschid porțile catapetesmei de la Hilandari*, un text scurt despre importanța Hilandarului în cultura și conștiința sârbească), Radomir Andrić (*Sf. Gheroghe omoară din nou balaurul*, un text în care este învoat „Atotputernicul și Sfântul Gheroghe” pentru a apăra neamul sârbesc), Dobrica Ćosić, cu o scurtă notă, *Mulțumesc, Handke!* („Acesta nu este un război numai împotriva poporului sârb: acesta este războiul contra Europei, pe care-l duce însăși Europa, urmând satrapic imperialismul american. Apărarea dreptului nostru la existență este și apărarea valorilor de bază ale civilizației europene. De acest lucru este conștient scriitorul Peter Handke, care a proclamat întreaga lume – Iugoslavia. Mulțumesc, Handke!”), precum și un dialog între Andjelkai Cvijic și Milorad Pavić (*Amnitirea va supraveieștii deasupra tuturor*), prilejuit de apariția romanului *Cutia de scris*: „- Se pare că, în acest moment, toți suntem participanți la această dramă de iubire care își trăiește clipele sale de ură. Care sunt rădăcinile ei reale, și este oare vorba de o reală superioritate a Europei sau de o oglindă din care Europa se hrănește cu fascinația noastră față de ea? – Fascinația este reciprocă, dar trebuie adăugat că acea fascinație poate fi și cu un semn negativ. Unul dintre eroii cărții notează remarca italienească conform căreia «Europa, de câte ori se îmbolnăvește, caută leac nu pentru sine, ci pentru Balcani»”. □ În cadrul rubricii „Planeta conștiinței”, revista publică texte de: Régis Debray, *Calea greșită* („Întors din Macedonia, Serbia și Kosovo, mă simt obligat să-mi descriu impresiile: mi-e teamă, Dle Președinte, că am apucat-o pe un drum greșit”), Gabriel Garcia Marquez, *Două destine intersectate*, despre întâlnirea lui Xavier Solana Madariaga cu Wesley Clark

(„Acum e clar că Kosovo nu a fost o parte oarecare a lumii, ci unul din punctele sale nevralgice, și că e victima unei agresiuni care se poate întinde cu urmări imprevizibile și groaznice. Vestea proastă pentru un intelectual căruia nu i-a trecut prin minte vreodată să fie soldat, și pentru un soldat care visează să fie intelectual, iar pe amândoi îi leagă riscul cumplit de a fi precursorii celui de al III-lea război mondial”), Norman Mailer, ***Jena națională*** („Sârbul obișnuit, până la urmă, nu a avut de-a face cu acest război mai mult decât kosovarul obișnuit. Haosul cu toate acestea, a fost instalat peste haos, și nu a existat nici un plan pentru încheierea războiului. Doar speranțe, plus aroganța inconștientă în expunerea de către NATO a bunelor sale motive. (...) Războiul nu poate fi niciodată justificat cu ușurință, dar chiar și așa, există o diferență viscerală între o bătălie axată numai pe bombardamente aeriene și un război terestru. Războiul terestru este întotdeauna crud, dincolo de înțelegerea umană, dar în el există exemple ocazionale de eroism și sacrificiu și, întrucât ambii adversarii pierd tineri, există, cu toate acestea, o sclipire de durere împărtășită de ableme părți. (...) A bombarda, însă, înseamnă represiune. (...) În general, oamenii care sunt bombardați nu-l vor ierta niciodată pe agresor. Cu greu putem dori să medităm la detestarea Americii, pe care o semănăm în toate bietele popoare ale lumi...”), Harold Pinter, ***Acesta este genocid clar*** („Politica externă americană se poate defini astfel: «Pupă-mă în fund, sau îți sparg capul!». (...) Acțiunea NATO e prost gândită, prost chibzuită, greșit evaluată, greșit calculată, catastrofală. Ea este, de asemenea, nelegală și probabil reprezintă ultimul cui în sicriul ONU. Justificarea pentru această acțiune – «puncte de vedere umanitare» – desigur este un banc prost. Ea demonstrează, de asemenea, fățărnicia extraordinară a SUA și a Angliei. Sancțiunile impuse Irakului, dirijate de către ambele țări, au ucis aproape un milion de copii irakeni. Acesta este un genocid clar – fără nici un fel de echivoc.”), Jose Saramago, ***Păgubitul este Europa*** („În tragedia balcanică există deja un păgubit – Europa. Nu e posibil ca o alianță, creată pentru apărare, să întreprindă un război neanunțat, să bombardeze numai de dragul bombardării și aceasta în văzul politicianilor europeni neputincioși și al europenilor indiferenți, cărora le-a fost răpită chiar și posibilitatea de a se indigna.”), Noam Chomsky, ***Consecințele sunt imprevizibile*** („Strategia americană actuală este de acțiune la nesfârșit, de a bombarda fără răgaz. De a ridica violența la un asemenea nivel încât loviturile aeriene să rămână singura posibilitate de rezolvare a problemei. Privind în viitor, consecințele sunt imprevizibile.”), Peter Hadke, ***Întreaga planetă se numește Iugoslavia*** („Mulțumesc NATO. Mulțumesc, scriitorilor mari și mici, de la Garcia Marquez la Günther Grass, de la Kenzaburo Oe până la locotenent-comandantul Marcos, pentru ceea ce nu au scris. Mulțumesc Papei pentru a sa liniște albă binecuvântată”), Patrick Besson ***Mesaje către poporul sârb*** („Dragi prieteni sârbi, am văzut și auzit că îl comparați pe Bill Clinton cu Adolf Hitler. Hitler nu merită aceasta. (...) La cererea mea, «Paris Match» mă

trimite la Belgrad pentru a le povesti francezilor despre răul pe care vi-l fac bombele trimise de francezi. Voi încerca să fiu obiectiv și să nu-mi jignesc propria patrie. Adevărul este că vreau să sufăr, să mă distrez, să înving sau să mor împreună cu voi.”), Naguib Mahfouz, *Din nou la arme*, Patrick J. Buchanan, candidatul la nominalizarea republicanilor pentru candidatura la președinția SUA (cu un fragment dintr-un text intitulat *Porcăria pe care am făcut-o*), Henry Kissinger, *Acordul de la Rambouillet – fără consistență*, Vladimir Volkoff, *Sunt rușinat de Franța* („Sunt rușinat că sunt francez... Sunt rușinat de lașitate. Sunt rușinat de aroganță, rușinat de servilism. Rușinat de prostie. Sunt rușinat de Franța. În acest moment, aș vrea să fiu sârb. Aș prefera să-mi cadă în cap bombele nedrepte decât să le arunc eu însumi.”), Marie-France Garraud, *Absurditate și pericol*, Alain Griotteray, *Războiul nu e niciodată moral*, Tvetan Todorov, *Scopul și mijloacele* („Este mai bine ca aceste țări să fie acoperite de dolari, decât de bombe, pentru care trebuie dolari, de asemenea. Nenorocia acestei soluții este că nu ne vom mai putea proclama învingători ai răului absolut, ai diavolului, ai monștrilor cu chip uman, că nu vom mai putea să ne mândrim că suntem în același timp întruchiparea dreptății și a puterii. Dar am putea să ne obișnuim și cu aceasta.”), Julie Bruchiil, *Un război de cuvinte*. □ Dosarul despre tragedia sârbă conține și texte de: Aleksandr Soljenițin (*Legea junglei*), Lech Walesa (*Oprirea morții și a nenorocirii*), Martin Walser (*O politică greșită*), Aleksandr Zinoviev (*Exterminarea ca intenție*), Bernardo Betrolucci (*Nebunia monstruoasă*), Carlos Fuentes (*Un precedent periculos*), Jean Dutourd (*Prietenii noștri, frații noștri de arme*), Mikis Theodorakis (*Nu pot să cânt*), Joseph Farah (*Probabil că americanii sunt nebuni*), Evgheni Evtușenko (*Simbolul unei lupte eroice*), Max Gallo (*Politica imperială*), Brigitte Bardot (*Vă admir, sârbi*), Lothar-Günther Buchheim (*Înșeleciunea americană*), Daniel Schiffer (*Sârbii sunt domni*), Stefano Beni (*Disneyland, cartierul general al ONU*), Pedro de la Peña (*Cea mai profundă compasiune*). □ Răzvan Voncu (*Un diplomat-moralist al istoriei*) semnalează volumul *Rapoarte diplomatice din București (1937-1939)*, Jovan Dučić, Ed. Universal Dalsi, București/ Europoint-Prometej, Belgrad, 1998.: „Ceea ce mi se pare remarcabil la acest diplomat de formație europeană este enorma lui strădanie de a înțelege resorturile lumii politice și intelectuale românești. Strădanie, adaug, în care pune nu numai devotament și disciplină diplomatică, dar și o adevărată pasiune pentru oameni și modul lor de a gândi, pentru mentalități, pentru mediul românesc. Studiile de imagologie aplicate perioadei contemporane au în rapoarte lui Dučić o sursă de informații de prima mână, pentru că diplomatul este un foarte înțelept moralist al istoriei și un scriitor care-și cunoaște disponibilitățile. (...) «Trebuie citit Jovan Dučić», spunea Eugen Simion în prefața cărții. Din păcate, unii dintre cei pentru care Dučić constituie bibliografie obligatorie (Andrei Pleșu, de pildă...) nu au semne că i-a

preocupat...”. □ Bogdan Popescu (*Sub mantaua de cuvinte a textului*) scrie despre *Frica de liniște* de Čedomir Mirković (Editura Helicon, Timișoara, 1999): „Editura Helicon din Timișoara și-a propus să aducă în atenția cititorului român literatura din spațiul atât de frământat al Iugoslaviei, publicând opere reprezentative ale scriitorilor din țara vecină. Acțiune benefică și, fără îndoială, profitabilă pentru oricine este interesat în a alcătui un tablou cultural al zbuciumatei zone ale Balcanilor. Cartea de care ne vom ocupa în cele ce urmează poartă semnătura lui Čedomir Mirković (scriitor sârb din vremile noastre, născut în 1944, critic literar, prozator, directorul celei mai mari edituri din Iugoslavia – *Prosveta*). Editorul român a alcătuit volumul de față din scrieri mai vechi sau mai noi ale autorului, «spre a prezenta cititorului român activitatea de prozator și cea literar-documentară a lui Čedomir Mirković»”. □ Miljurko Vukadinović (*Cadrul mitologic și perspectiva metafizică*) semnează o recenzie la *Hilandar* de Budimir Dubak (Ed. Pontica, 1998): „Budimir Dubak, unul dintre cei mai valoroși poeți contemporani din Muntenegru, este un exemplu fericit al întâlnirii sensibilității moderne cu diferite tradiții (religioase, naționale, istorice, culturale...). Interferența dintre perspectiva istorică și cea metafizică este la fel foarte fecundă. Punctul de plecare al poetului presupune un cadru mitologic și o perspectivă metafizică. În primul rând, există un interes pentru cultura națională impregnată de tradiție și de formele arhetipale. Multe simboluri care au un sens fix și binecunoscut pe plan religios (chiar și socio-cultural), în poeziile lui Dubak au o nouă lectură și un nou sens metaforic sau metafizic”. □ În *Cuvântul contra cușitului*, Elisabeta Lăsconi atrage atenția: „A trecut aproape neobservată, în urma cu cușiva ani, traducerea unui roman al lui Vuk Drašković – *Cușitul*. Versiunea românească semnată de Dušan Baiski a apărut în 1995, la Editura Helicon, din Timișoara. (...) Romanul lui Vuk Drašković a lămurit multe nedumeriri pe care nu le-a clarificat articolul de ziar, documentarul TV sau cartea de istorie. (...) Fără să fie o capodoperă, romanul *Cușitul* merită citit, chiar trebuie citit, deși lectura incomodă are toate șansele să semene cu parcurgerea unui dicționar al ororii, cruzimea e a tuturor iar limbajul fiecăruia e înveninat de o violență pe măsura faptelor”. □ Alexandra Crăciun (*Un aer care să cântă*) comentează *Porumbelul de argilă* (poeți sârbi din România), o antologie de Slavimir Gvozdenović și Lucian Alexiu (Ed. Persona, București, 1998). □ Răzvan Voncu (*Forța morală a adevărului istoric*) scrie despre *Cronica de la Kosovo* de Dušan T. Bataković (Editura Biblioteca Bucureștilor, 1999, traducere de Maria Mutici și Miljurko Vukadinović): „Cred că nu există mulți români care, la ora actuală, să nu fie preocupați, într-un fel sau altul, de criza din Kosovo. Explicațiile acestei sensibilități particulare a opiniei publice românești sunt numeroase, de la apropierea geografică, tradiționala prietenie româno-sârbă și până la similitudinile cu situația existentă în Transilvania, în județele Harghita și Covasna. Nevoia de informare a

publicului, mai ales în condițiile unei manipulări meidatice fără precedent în istoria relațiilor internaționale, este cu atât mai mare cu cât, se știe, sursele conflictului din provincia sârba Kosovo-Metohija sunt istorice. Iată că, în chip fericit, în această avalanșă de denigrări propagandistice (susținute și la noi la cohorta de «intelectuali» gen Liiceanu, Patapievici, Dan Pavel, Cristian Părvulescu etc.) avem acum ocazia să aflăm punctul de vedere autorizat al unuia dintre cei mai irepectați istorici iugoslavi, profesorul Dušan T. Bataković, specialist în chestiunea balcanică și în istoria relațiilor sârbo-albaneze. Un istoric, precizez, foarte tânăr (n. în 1975), din noua generație de istorici iugoslavi, de formație democratică europeană și deloc tributar concepției materialismului istoric. Cei care se așteaptă ca această carte să fie o contrareplică la propaganda mediilor occidentale vor fi plăcut surprinși, constatând echilibrul, obiectivitatea și sobrietatea discursului lui Dušan T. Bataković. Chestiunea Kosovo este abordată frontal, în adâncimea surselor istorice ale conflictului, astfel încât cititorul are permanent impresia unei expuneri paralele: trecut/prezent. Este, deci, o carte fără politică, într-o măsură atât de mare încât, inițial, am vrut să-mi intitulez cronica «Nimic despre NATO». (...) O carte plină de învățăminte, de un tragism al faptelor cutremurător... Totodată, un avertisment că marile nedreptăți istorice lasă urme și, mai devreme sau mai târziu, vor exploda iar și iar, până când lucrurile se vor așeza în matca adevărului”. □ Tot Răzvan Voncu realizează și două interviuri: unul cu pictorița Olja Ivanjicki, „**Am înțeles că trebuie să muncesc**” („R.V.: *Ce ați făcut în timpul barbarei agresiuni NATO?* O.I.: În primul rând n-am pictat deloc, am avut o frică foarte mare, și de aici am văzut tot ce s-a întâmplat și am văzut unde și ce s-a bombardat. Toți am văzut, în fiecare seară am văzut cum s-a tras în noi, 77 de zile fără nici o pauză, nici o singură zi, nici o singură noapte./ R.V.: *Nici măcar de Paște?* O.I.: Ba da, singura noapte, de 9 mai, când a fost ziua victoriei. Evident că francezii, englezii, americanii își respectau victoria lor, nu a noastră. Și atunci am înțeles că totuși trebuie să muncesc, să muncesc orice și am continuat a treia parte dintr-un tablou: *Triptic sec. XX*”), celălalt, cu pictorul Milić od Mačve, „**Acum am învățat de la meșterii vechi**” („R.V.: *Pe cât îmi dau seama, forța excepțională a picturii dvs. vine din pământul plin de seve al Serbiei. Vă neliniștește acest proces de globalizare a culturii?* M.M.: Nu. Este o modă care va trece, ca toate modele. Am să vă povestesc ceva. Când au început bombardamentele asupra Belgradului, am început să împachetez toate operele de artă pe care le am în castelul de aici, spre a le transporta în Zlatibor, unde credeam că vor fi mai în siguranță. După ce am împachetat absolut tot ce puteam transporta, tot au mai rămas circa 200 de tablouri de mari dimensiuni, cu care nu știam ce să fac. Le-am lăsat aici și m-am liniștit. Mi-am dat seama că nu ne pot face nimic, pentru că nu ne pot lua pământul de sub picioare, pomii, iarba, cuptorul de pâine pe care l-am zidit în spatele castelului și, mai

ales, tradițiile. Chiar dacă nu am putut picta nimic în timpul celor 78 de zile de bombardament, m-am liniștit. (...) / R.V.: *După agresiune NATO, veți mai expune în Occident? Mai merită Occidentul să vadă tablourile «barbarogeniului» sârb?» / M.M.: Nu cred că voi mai expune curând în Occident. Mă gândesc mai degrabă să fac un turneu în Balcani, România, Grecia, Bulgaria... Asta și pentru că mă gândesc să-mi schimb puțin tehnica picturii. Până acum, mă cam «aruncam» asupra tabloului. Acum învăț de la maeștrii iconari vechi cât de mult contează să zăbovești asupra unei linii. Și o pictură creată după această tehnică va fi înțeleasă, cred, mult mai bine aici, în Balcani”). □ Același Răzvan Voncu publică fragmente dintr-un *Mic jurnal iugoslav*: „Am impresia că intru, încet-încet, în modalitatea de scriitură din *Timpul trăirii, timpul mărturisirii*. E drept, am citit cartea de vreo trei sau patru ori, iar asemănarea de structură dintre profesor și mine mi s-a relevat în mai multe împrejurări. Am și învățat foarte multe de la el și trebuie să mărturisesc să nu mi-e rușine nici acum să învăț, poate mai puțin *să scriu* critică literară și mai mult *să fiu critic* în literatura română. Ar trebui, oare, să mă îngrijoreze faptul că merg, uneori, pe potecile trasate de el? Nu știu. Unii îmi spun că da. Acest temperament agresiv și primitiv care este Marin Mincu mi-a reproșat de mai multe ori, pe tonul lui de comandă, că «e timpul să te desparți de Eugen Simion și să fii tu însuți». Dar ce înseamnă să fii tu însuți? Să negi ceea ce Eugen Simion afirmă, numai de dragul de a nu-i mai fi elev? Orice om, și cu atât mai mult orice critic are propriul sistem de valori, însă criticul este obligat, cum spunea Lovinescu, să se resemneze în fața evidenței valorii. (...) Criticul e responsabil de crearea unui climat de valori în literatură și, chiar dacă are pe deplin dreptul la un proiect personal, în absența valorii, tocmai acest proiect personal e periclitat, pentru că lipsesc punctele de sprijin. Cum să vorbești cu toată seriozitatea și chiar cu pasiune, despre «textualism», «textuare», «pragmatica discursului poetic», când poeți ca Paul Daian (marota lui Marin Mincu), Victor Sterom, Gellu Dorian ș.a. nu au, pur și simplu, nici un pic de talent literar? Produc, desigur, texte, dar și alcătuirii de ferpăre fac același lucru. Sunt și ei scriitori? «De vagoane», vorba lui Piru”.*

● Nr. 10-11-12 din revista „Echinoc” le este dedicat lui Liviu Petrescu și lui Radu G. Țeposu, de curând dispăruți. ■ Despre primul dintre aceștia scriu: Ioana Bot (*Despre modele*), Mircea Opriță (*Diamantul, pe câteva din fețele sale*), Ioan Curșeu (cu un text despre *Realitate și romanesc*, Editura Tineretului, 1969), Cristina Galu (despre *Dostoievski*, Dacia, 1971), Laura Bucur (despre *Scriitori români și străini*, Dacia, 1973), Natașa-Delia Maier (despre *Romanul condiției umane*, Ed. Minerva, 1979), Mara Stanca (despre *Poetica postmodernismului*, Ed. Paralela 45, 1996), Laura Husti (despre *Studii transilvănene. Coduri etice și estetice la scriiturii transilvăni*, Viitorul Românesc, 1997). ■ Sunt publicate, de asemenea, câteva texte ale lui Liviu Petrescu: *Ideea latinătății în cultura română* („Iată așadar că ideea latinătății a

jucat în cultura română rolul mai degrabă al unui catalizator; sufletul cultural românesc este marcat, într-un fel sau altul, de un fenomen al ambiguității. Modelul cultural și ontologic al latinității a acționat întotdeauna, de-a lungul timpului, că un factor de dez-ambiguizare, condamnându-ne la o opțiune. Evident, conținutul concret al acestor opțiuni a fost, de fiecare dată, altul; ceea ce contează totuși, în cele din urmă, este însă doar această funcție, care, în pofida părerii curente, nu încurajează concilierea contrariilor, ci – dimpotrivă – polarizarea atitudinii culturale”), *Nicolae Iorga – istoric literar, „Noul istorism” și mișcarea postmodernă, Dostoievski*. ■ Ștefan Borbély semnează un text *In memoriam Radu G. Țeposu*.

NOIEMBRIE

1 noiembrie

● În „România liberă”, Dan Stanca transcrie un interviu cu Monica Lovinescu („*Un public apusean ar fi mai atras de o experiență pe care el n-a trăit-o*”): „– Ce credeți că ar trebui așteptat acum de la literatura română? Doar lipsa traducerilor o scoate din circuitul occidental?/ – Când am sosit la Paris, e primul lucru pe care l-am încercat: lucram la o agenție literară și duceam la editorii francezi manuscrise și cărți românești. Cu un insucces total. Drept consolare, marele prestigiu dobândit de Eliade, Ionesco, Cioran dovedea că într-o competiție unde scriitorii români pleacă din același start cu cei străini (adică sunt de față pe durata unei vieți) pot deveni câștigători. Cum nu poți deplasa o întreagă literatură pentru a o trimite la New York sau pe malurile Senei, socotesc că soluția cea mai puțin rea a fost cea propusă de Ion Negoițescu: scriitorul român să scrie, mai întâi, ca orice scriitor demn de acest nume, pentru el, apoi pentru cele câteva milioane de cititori care-i vorbesc limba. De rest se ocupă sau un sponsor, sau un editor, sau un agent literar, câteodată un Minister al Culturii și, cel mai curent, hazardul. Scriitorul exilat Vona și-a văzut unicul roman refuzat la Paris în anii '50 (eu însămi l-am dus la mai toți editorii). De-abia peste vreo 40 de ani a fost nu numai publicat în România, dar și tradus în nu știu câte limbi, devenind un fel de roman-cult al anilor '90. (...) Ori de câte ori în România a apărut un eveniment real, au apărut brusc și colecții românești în editurile franceze. După revoluția din '89 nu exista editor serios să nu fi cerut cel puțin o cartedinde sau despre România. Imaginea negativă pe care a dat-o România de-a lungul căznitei sale tranziții e infinit mai responsabilă de lipsa cărții românești din librăriile străine decât absența traducerilor. Minerialele au fost mai devastatoare cu imaginile lor pe ecranele de televiziune din lumea întreagă decât lipsa de relații a cutărui scriitor român cu colegi de-ai lui de pe alte meleaguri. (...) – *Vi se pare că în timp angajamentul moral (spiritual) se va dilua și vom fi invadați de produse pur ficționale, fără rădăcini? Să fie acesta prețul plătit fiindcă am scăpat de*

coșmarul ideologiilor și al istoriei?/ – Previziunile sunt totdeauna riscante. Mai lesne e să te raportezi la ultimul deceniu. Oricine își dă seama că în afară de noutatea revelatoare a mărturiilor și memoriilor și de câteva excepții ficționale nu s-a înregistrat o schimbare notabilă de teme și metode. Eu am obsesiile mele recurente, nu ajung să înțeleg de ce scriitorii români nu sunt interesați de experiența suferită. Să fi fost supus de o jumătate de veac exercițiului de dedublare continuă, să se fi atomizat în tine și în jur celula comunicării, să spui alb când vezi negru (...) și să-ți dai seama, când chinul nu mai e obligatoriu, că rădăcinile n-au fost smulse, ci putrezesc mai departe în tine mi se pare suficient de «abisal» pentru a ispiti orice până scriitoriceasc. Am și impresia – poate că e doar o iluzie – că un public apusean ar fi mai atras de o experiență pe care el n-a trăit-o decât de postmodernismul de care te lovești aici la orice colț de stradă”.

2 noiembrie

● La rubrica „Paralele inegale” din „Adevărul literar și artistic” (nr. 492), se publică un interviu acordat de Barbu Brezianu lui Sandrino Gavriloiu: „...**50 de ani de asupra a lui Gheorghiu-Dej, Ceaușescu, precum și a câtorva afurisite femei**”: „– *Vă simțiți solidar cu generația '30? Dintr-un punct de vedere strict intelectual, istoric...* – Vrând-nevrând fac implicit parte din generația anilor '30. Deși nu m-am manifestat. În calitate de magistrat trebuia să fiu cât de cât un om neutru. Așa încât doar cu inima, cu sufletul, simpatizam, dar nu am fost membru nici al «Forumului» ctitorit de Ionel Jianu și Comarnescu, și nici al «Criterionului». Deși pe furis luam parte cu mult entuziasm la toate simpozioanele care umpleau săptămână de săptămână sala Fundației Universitare Carol I, care, din păcate și nerecunoștință, astăzi nu mai poartă numele ctitorului. Chiar și sub regimul comunist încă se putea citi placa de marmură pe care stătea scris «Fundația Carol I»”. Interviul oferă informații despre conferințele susținute în anii '30 sub egida Fundațiilor Regale, despre gruparea „Criterion”, despre Eliade, Cioran, Eugen Ionescu, Arșavir Acterian ș.a. (Continuarea va apărea în nr. 493, din 9 noiembrie.) □ Daniel Cristea-Enache (*Filozofia romanului*) comentează favorabil *Anotimpuri de trecere* de Cătălin Țirlea (Ed. Albatros, 1998), „un reper important al prozei realiste de azi”.

● În nr. 43 din „Academia Cațavencu”, la rubrica „Munca cu cartea”, apare textul *Doctrina care naște pui morți* (semnat *Dictatura-vura*) – despre volumul lui Mihai Beniuc *Sub patru dictaturi. Memorii (1940-1975)* (Editura Ion Cristoiu S.A., 1999), cu o *Recomandare a cronicarului*: „Cartea nu merită a fi folosită nici măcar la closet: Fiindcă scrisese cândva poezie, partidul a hotărât că Beniuc e omul cel mai potrivit să facă ordine printre scriitori, indiferent cum ar fi ei, vii sau morți. Cu morții a fost ușor, că n-au putut crâcni atunci când i-a înhămat la căruța socialismului biruitor. Nici cu viii nu și-a

bătut prea mult capul. Ȑia mai ai dracului au plecat să se odihnească, care la pușcărie, care în Bărăgan, iar pe cei care erau dispuși să colaboreze i-a umplut de bani. Trebuie să recunoaștem că a lucrat bine. Atât de bine încât în 1975, când și-a dictat memoriile, putea spune că literatura română a fost așezată pe niște temelii trainice și că există un schelet din beton armat. (...) Domnul Ion Cristoiu, editorul acestei cărți, s-a învățat să ne atragă atenția asupra propriei persoane aruncând pe piață diverse bazaconii, cum ar fi găina care naște pui vii. Cu ultima găselniță pe care o și prefăcează încercând să ne convingă că *Memoriile* lui Beniuc sunt «un deșert care merită să fie străbătut pentru comorile sale inestimabile», nu face decât să ne întărească convingerea că cine se aseamănă se adună”.

3 noiembrie

● Editorialul lui Nicolae Manolescu din nr. 44 al „României literare”, *Falsa pudoare*, se oprește asupra reproșurilor vizând „impudoarea” unor texte selectate în noile manuale de Literatură română pentru licee: „O referință absolut întâmplătoare la revista «Playboy» îi oripilează pe profesori și pe părinți, care sar în apărarea virginității morale a bieților elevi, dar, totodată, dau buzna să cumpere cel dintâi număr al versiunii românești. Idealismul pe care l-am menționat încurajează o falsă pudoare, de care mulți nu sunt foarte mândri. Mai întâi, pudoarea aceasta nu funcționează decât atunci când operele sunt recente. Ceea ce i se reproșă lui Arghezi în prima parte a secolului, i se trece cu vederea în cea de a doua. Astăzi nimănui nu-i mai dă prin cap că autorul *Florilor de mucigai* n-ar merita statutul de poet de manual, că lectura în clasă a *Radei* și celorlalte poezii din volum ar fi jenantă. În al doilea rând, pudoarea cu pricina nu este una pur morală: ea își asociază elemente ideologice inconștiente. De ordin național, înainte de toate. Istoria națională s-ar cădea să fie privită fără excepție în mod pozitiv. Exemplaritatea ar fi un concept obligatoriu. Despre trecut, numai de bine. Cum se vede, nu adevărul e cel căutat, ci idealizarea. (...) / Argumentul educativ (nu vorbim de literatură, ci de manuale!) este, și el, specios. Educația nu se poate face întorcând spatele realității. Continuând să opunem literatura (frumoasă, ideală, nobilă) vieții, perpetuăm atât o greșită idee de literatură, cât și o mentalitate idealistă care blochează receptarea la nivelul trivial al consumatorilor de telenovele, cu binele mereu triumfător asupra răului, cu happy-end și tot dichisul. Este un cerc vicios: gustul dominant impune o educație prin care își garantează poziția dominantă. (...) Cercul acesta vicios nu poate fi spart cu ușurință. Și nu referendumul în probleme de știință și artă este soluția. Din contra: trebuie lăsați profesioniștii să-și joace rolul. Elitele înnoiesc. Majoritățile conservă”.

■ În aceeași chestiune (legată de solicitările de interzicere a manualului editurii Sigma) intervine și Cristian Teodorescu, la rubrica sa „La microscop” (*Peștele cu cap de Moșoc*): „Când respingi cu argumente de tip autoritarist

punctul de vedere al specialiștilor, *volens nolens* devii exponentul acelui tip de atitudine care făcea din Ceașescu expertul numărul unu al tuturor problemelor din România”. ■ De asemenea, Andreea Deciu scrie, în finalul unui comentariu pe marginea recentei traduceri (la Ed. Humanitas, de către Radu J. Bogdan) a volumului *Structura revoluțiilor științifice* de Thomas Kuhn: „În scandalul manualelor, unul dintre reproșurile vehiculate se referă la vârsta autorilor (nu cei incluși, atenție, ci aceia ce semnează pe coperta manualului). S-a spus că nu ar avea experiență didactică, și deci nu ar avea de unde ști ce e bine pentru învățământ. Total greșit, ar spune Kuhn. Tocmai pentru că nu au experiență sunt cei mai nimeriți să facă trecerea la o altă paradigmă. Cât despre acumularea problemelor nerezolvate, că ele s-au strâns într-un teanc uriaș cât cerul nu o dovedește tocmai criza educației, pe care numai cine nu vrea nu o vede?” (*Cine va câștiga războiul manualelor*). □ În acest număr al revistei se încheie disputa prelungită Dorin Tudoran-Michael Shafir prin două noi texte ale acestora (M. Sh.: *Ultima epistolă către Dorin Tudoran*, D.T.: *Ultima?*), cu următoarea notă a redacției: „Prin publicarea simultană a textelor semnate de Michael Shafir și Dorin Tudoran punem punct unei polemici în care, după opinia noastră, autorii și-au epuizat argumentele”. □ Sub titlul *Moartea lui Marin Preda – subiect de roman polițist*, Alex. Ștefănescu comentează pe un ton rezervat volumul Marianeii Sipoș, *Dosarul „Marin Preda” (viața și moartea unui scriitor în procese-verbale, declarații, arhive ale Securității, mărturii și foto-documente)*, Ed. Amarcord, Timișoara, 1999, cu următoarele concluzii: „Mariana Sipoș intervine adeseori inoportun în fluxul de documente, cu comentarii proprii, comportându-se ca un detectiv amator. Ea se pronunță în probleme de criminalistică, pentru care nu are nici o specializare. (...) Imitându-l pe Eugen Simion, Mariana Sipoș ia parte la un fel de cruciadă, destul de comică, de salvare a lui Marin Preda din mâinile «celor trei-patru» critici care, deși îl admiră pe scriitor, îndrăznesc să vadă și concesii făcute de el ideologiei oficiale”.

● În „Luceafărul” (nr. 38), Radu Voinescu scrie despre volumul *Paranoia Schwartz* de Gheorghe Schwartz: „Nu e deloc o sarcină ușoară comentarea acestei cărți construite ca un magistral exercițiu ludic și ca o parodiare a ideii de povestire (dacă are Prefață și Prolog, se înțelege că are și un Epilog și o Postfață a autorului). Regretul cel mai mare este fireasca necesitate de a cita scurte fragmente îi alterează farmecul”. □ Apare a doua parte a interviului acordat revistei de Petre Stoica (*Numai singurătatea îți este fidelă*). P.S.: „Totul la mine a venit târziu. Satisfacția este cu atât mai mare. Să știi că am cunoscut poeți, chiar din generația mea, în mare glorie, care au pierit”; „Am avut mari neplăceri din pricina acestei cărți. Cum am spus, eu am detestat profundismul realismul socialist. În 1956, a avut loc primul congres al scriitorilor români. Prietenul meu Modest Morariu lucra la revistele străine și a avut acreditare la congres. El mi-a povestit de intervenția lui A.E.B. Am

cumpărat «Gazeta literară» și am citit textul lui Baconsky. Sigur, astăzi, nu mai pare ceva care să facă o gaură în cer, dar dacă nu ai trăit în epoca aceea de derută, cu reperate pierdute, nu poți să înțelegi momentul. Atunci a fost o adevărate euforie, parcă s-au rupt niște zăgazuri”; „O viață întreagă am scris numai noaptea. Numai că de vreo zece ani nu mă mai simt în plenitudinea forțelor noaptea. Scriu dimineața. Asta, probabil, de când am trecut la proză. Proza are legile ei. Ce e proza? O construcție. Dacă nu ai calculat bine, se prăbușește. (...) De cele mai multe ori poemul pica din cer”; „Când am coborât în Buurești, după ce am părăsit Timișoara, în Gara de Nord, era o larmă de nedescris, se auzeau țambale de pe Calea Griviței, era lume pestriță... Totul mi s-a părut un vârtej, într-adevăr fascinant. Dar când mă așezam seara în pat, îmi era un dor de Timișoara de nu puteam să adorm. Sigur, cu timpul lucrurile s-au atenuat. Timișoara devenise un oraș năpăstuit, Corso era ceva sordid, peste tot miliție... M-am îndepărtat, dar nostalgia a rămas. Nu atât pentru oraș, cât petru acest peisaj. Visam întotdeauna câmpul ăla neted, floarea soarelui și amurgurile. Mă urmărea acest tablou fantastic: amurgurile, cu floarea soarelui și întinderile plane”; „Totul la mine a venit târziu. Satisfacția este cu atât mai mare. Să știi că am cunoscut poeți, chiar din generația mea, în mare glorie, care au pierit”.

4 noiembrie

● În „Contemporanul – Ideea Europeană” (nr. 42), Cătălin Țirlea este de părere că revista nu trebuie implicată deocamdată „în această mult dezbătută problemă a manualelor alternative”, pentru că „stridentele pe care le-a căpătat așa-zisa dezbatere publică națională împiedică pentru moment judecarea calmă a lucrurilor și deviază discuția către zona trivialului sau, în cel mai bun caz, către periferia discuțiilor de idei”. Decizie întărită și de „editorialul semnat de profesorul Nicolae Manolescu în numărul de săptămâna trecută al «României literare» (43/1999), intitulat *Cui i-e frică de manualele alternative?*”: „În fine, din cea de-a patra remarcă a profesorului Nicolae Manolescu ne vom permite să cităm câteva fraze: «ar fi de observat și că întreaga campanie are un caracter populist, de flatare a intereselor și mentalității celei mai retrograde părți din societate». Profesorul Nicolae Manolescu are încă o dată dreptate. Sperăm doar că această retrogradă a societății este una minoritară, căci dacă este majoritară, înseamnă că România toată este retrogradă, și doar o mică parte, printre care și autorii de manuale, formează pătura progresistă. «Din nefericire, și o spun cu imensă părere de rău, printre cei care refuză schimbarea se numără destui (ceea ce vrea să însemne *mulți!* n.n.) profesori. Inerția lor intelectuală e cu adevărat scandaloasă, nu noile programe»; «... în 25 de ani de când datează vechea programă profesorii (fără nici un fel de atribut adjectival, deci *toți!* n.n.) s-au deprins să nu mai citească și să recitească, profitând de o obișnuința devenita rutină. Și le vine peste mână acum să predea lucruri noi.») Dacă

profesorul Nicolae Manolescu are și acum dreptate, în aceste ultime remarci, atunci situația este foarte gravă. Așadar, conform spuselor d-lui profesor, breasla dascălilor din România, cea mai retrograda parte a societății, e refractară la orice schimbare, dar, mai cu seamă, incapabilă profesional, incompetentă la culme. Dacă, așa cum spune dl. profesor Nicolae Manolescu, *toți* profesorii din România (poate doar cu mici excepții care nu mai pot modifica ansamblul) nu mai citesc, deci nu mai sunt la curent cu propriul lor domeniu profesional, asta înseamnă că avem de-a face cu o categorie complet defprofesionalizată, pe mâna căreia încap astăzi copiii tuturor românilor. Dacă așa se prezintă situația, și profesorul Nicolae Manolescu pesemne că este sigur pe ceea ce spune, atunci chiar că nu mai are nici un rost să mai discutăm niște biete manuale. Bune sau proaste, nici nu mai contează. Dl. profesor Nicolae Manolescu acuză o întreagă categorie profesională și asta ar trebui într-adevăr să ne pună pe gânduri. În fine, cui i-e frică de manualele alternative? Răspunsul profesorului Nicolae Manolescu este clar: «nostalgicilor politici ai regimului trecut și leneșilor intelectuali din regimul actual». Celor care ar vrea să întoarcă roata istoriei, cea care nu mai poate fi întoarsă, cum spune dl. profesor. Nu vrem să intrăm, așa cum spuneam mai sus în fondul chestiunii. Atunci când va veni momentul, revista noastră va găzdui câteva dezbateri serioase pe această temă a manualelor. În orice caz, această ultimă remarcă a profesorului Nicolae Manolescu este oarecum riscantă. Ce-ar zice dl. profesor dacă ar exista în România un om, unul singur doar (și se știe cât preț pune liberalismul pe individ!), care nu este nici nostalgic al vechiului regim, nici leneș intelectual al actualului regim, și nici n-are o părere prea bună despre manualele în discuție? Și, în plus, nu este nici profesor...”. □ „Șotronul” lui D. Țepeneag, *Estetic sau Est-etic?* pornește de la un articol al lui Cristian Livescu, din „Convorbiri literare” (august, 1999), despre „raritatea monografiilor consacrate autorilor contemporani”. Motivul, crede Livescu, este faptul că „în marea lor majoritate, ei, scriitorii în viață, au coabitat în nenumărate feluri cu fostul/actualul regim, uzând de mici/mari favoruri, compromisuri și de cote veritabile de adaptare sau *rezistență*. Sunt, în ceea ce-i privește, amănunte pierdute în arhivele presei proletcultiste sau de după ea, ca să nu mai vorbim de implicațiile nevăzute încă în lumea tenebroasă a serviciilor de supraveghere, știut fiind că scriitorii s-au spionat cu spor între ei și nu au ținut secrete observațiile agonisite”. Deși explicația i se pare „verosimilă”, D. Țepeneag îi atrage atenția criticului ieșean că „Marian Victor Buciu n-a scris numai despre exilatul D.Ț., autor prea puțin cunoscut și «incomod prin anarhismul lui de cursă lungă», ci și despre romancierul Nicolae Breban a cărui notorietate, pe toate planurile, nu poate fi pusă la îndoială. Iar despre «protocronistul autoproclamat» (?) D.Ț. n-a scris numai M. V. Buciu, dar și Nicolae Bârna. (*Introducere într-o lume de hârtie*, Ed. Albatros, 1998)”. De aici se ajunge din nou la „mult dezbătută «revizuire a

valorilor»”: „Fără să manifeste virulența unui Grigurcu, Cristian Livescu rămâne și el la aceeași viziune în care esteticul e subsumat eticului. (...) În definitiv, vrem nu vrem, revizuirea valorilor tot se face! Și s-a făcut dintotdeauna. S-a făcut și în timpul dictaturii. S-a făcut una în anii '50, în sensul proletcultist. Și aceea, oricât s-ar protesta, seamănă cu cea pe care o doresc Grigurcu, Livescu și alții, acum în plin post-comunism: criteriile sunt morale, politice, numai estetice nu! În anii aceia, această revizuire care a dus la răsturnarea valorilor a fost impusă, ce-i drept, de sus. O alta s-a făcut în anii '60, aceasta impusă mai degrabă de scriitori și în sensul opus precedentei; ea a reușit, deși numai parțial și treptat, să restabilească valorile răsturnate cu câțiva ani înainte. (...) Dar oare nu asistăm la un fel de confuzie între etic și politic? Dacă Monica Lovinescu și soțul au acceptat să fie decorați cu mare pompă de însuși președintele republicii venit special pentru asta la Paris, deci de același înalt personaj politic pe care l-au combătut electoral în mod public cu trei ani în urmă, înseamnă că trebuie s-o condamnăm pentru asta din punct de vedere moral? Sper că se înțelege – oricât aș fi de «necunoscut» în târgul leșilor, că dacă îmi permit să încalc *politically correctness-ul* zilei e pentru că din «unghiul criticismului post-comunist» nu mi se poate găsi nici un nod în papură. Nici măcar fostul disident și actual imprecator profesionist care e Paul Goma n-a prea avut ce să-mi găsească (à propos, pe Goma când îl revizuiți?) Așa că dacă M.V. Buciu a scris despre mine n-a scris «pentru că se știu puține lucruri», ci mai degrabă pentru că se știu lucruri sigure. Tot à propos de Goma: când îl decorăm?».

5 noiembrie

- Moare criticul și publicistul Radu G. Țeposu (n. 19 aprilie 1954).
- În „Dilema” (nr. 352), Mircea Iorgulescu folosește ca pretext un fapt divers din cotidianul „Evenimentul zilei” pentru a ajunge, în editorialul său săptămânal (*Ciupericism*) la disputa în jurul manualelor alternative: „S-au înfruntat, cu această ocazie, adepții ideii de manuale alternative și adepții ideii de manual unic. S-au tăiat în săbii ideologice partizanii unei viziuni eroice asupra istoriei naționale și partizanii unei viziuni relaxate și atrăgătoare. Reformiștii au denunțat pericolul reapariției pachidermelor național-comuniste, conservatorii au denunțat pericolul destrămării conștiinței naționale etc. Nu este totuși greu de observat că ambele tabere aveau în comun tonul de procuror dezlănțuit și indiferența pentru obiectul real al disputei: un manual de clasa a XII-a de unde viitorii bacalaureați aveau de învățat că «Decebal avea buze senzuale» sau că «Traian era tuns cu breton». Pentru acest manual, câtă energie civică și morală consumată, cât sânge (intelectual) vărsat, câte forțe implicate, de la Parlament și Guvern până la, cum se spune, «reprezentanții societății civile» (în România societatea civilă funcționează îndeosebi, dacă nu chiar exclusiv, prin reprezentare și reprezentanți...): pentru *buzele lui Decebal* și *bretonul lui*

Traian. Obiect de studiu aprofundat și informație culturală esențială pentru absolvenții de liceu: «Decebal avea buze senzuale» și «Traian era tuns cu breton». Ce mai e de spus?! Și totuși s-a spus.../ Așa se explică, probabil de ce nici profesorii de istorie, nici elevii, nici inspectorii de specialitate n-au simțit nevoia sau n-au mai găsit locul pentru a interveni, eventual, în legitima lor calitate de (ipotetici) utilizatori ai manualului. Așa se explică, probabil, de ce nu s-a scris nici măcar un rând despre oferta de carte de istorie disponibilă în librării și biblioteci (istorii generale relativ recente, cum sunt, de pildă, cele ale lui Constantin C. Giurescu și Dinu C. Giurescu, Vlad Georgescu, Florin Constantiniu, istorii specializate, pe epoci sau evenimente sau personalități, dicționare etc.), dar s-a cerut în schimb, imperios, implicarea istoricilor și chiar a Academiei. Așa se explică probabil de ce s-a putut cere arderea în piața publică a «controversatului» manual și de ce s-a putut spune că, dimpotrivă, autorii lui s-au devotat nobilei misiuni de a oxigena înțelegerea istoriei naționale, îndepărtând miasmele național-comuniste... ». □ La rubrica sa de analiză a presei, „Satul global”, Mircea Vasilescu înregistrează o serie de transformări ale ziarelor politice postdecembriste (*De ce citim ziarele?*): „Nefiind clar care e electoratul stabil de stânga și care de dreapta, nici ziarele nu au o linie consecventă. Iar contradicția din primii ani postcomuniști – ziare «feseniste» vs. «antifeseniste» – pare să se fi transformat în «ziare pro-occidentale» vs. «ziare național(iste)». Nu cred însă că opțiunile ideologice sunt pe primul plan în motivațiile de lectură ale românului mediu”. Totuși, „pe termen mediu, rețeta «tabloidului» riscă să obosească”. □ Într-un grupaj tematic (*Focuri de paie*) realizat de Tita Chiper, Caius Dobrescu (*Presa, erosul și amintirea*) formulează o serie de considerații despre manipularea spațiului public autohton: „Sintagma foc-de-paie este bine aleasă pentru a vorbi despre o funcțiune importantă a presei: *virtualizarea realității*. Incandescența stilistică, menită să dea senzația de vitalitate și dinamism, de proximitate a marilor mize și a marilor pericole, este, în același timp, menită să securtizeze spațiul în care se află cititorul, ascultătorul sau telespectatorul. Asemenea conului Leonida, acesta participă, în halat și papuci, la marile revoluții interne și internaționale...”.

● În nr. 486 din „România Mare”, *Dicționarul parodistic de la A la Z* al lui Mircea Micu ajunge, prin poemul *Cumpăr un câine*, la Geo Dumitrescu: „Cumpăr un câine cu pete galbene,/ Un câine care să cânte la trompetă,/ Bland ca un înger castrat,/ Un câine de 24 de carate./ Pentru tine îl cumpăr, iubito/ Să te latre când minți și când vii/ Să-mi tulburi îndeletnicirile”. □ Sub semnătura Ecaterina și Andrei Varga este contestat politicianul „născut prin transplant” Nicolae Manolescu – *Nicolae Manolescu și profesorii de română*: „Fostul critic Nicolae Manolescu, vârat în politică hodoronc-tronc, îmbogățit în consecință și lenevit intelectual, se crede dator să sară în apărarea aza-zisului «manual» de limba română pentru elevii de clasa a XII-a. Chestie absolute

normal dacă ne gândim că ani de zile, și acum, și în timpul lui Ceaușescu, dânsul a fost eminența cenușie, «creierul» care a dirijat conținutul manualelor. Manolescu crede, în naivitatea lui politică, pe bani buni, că totul e o făcătură, un atac al național- comuniștilor (?), «sechele» ale unui anumit tip de gândire și nu în ultimul rând, lenea și incompetența profesorului de română – cantonați într-o rutină păgubitoare. Mai pe șleau spus, profesorii sunt de vină, pentru că nu aderă la «noutățile» cuprinse în mult discutatul manual... Și se mai întreabă purtătorul «coroanei de napi» (I-am citat pe domnul Fănuș Neagu) cum că «cui îi e frică de manualele alternative?». Tuturor, îi răspundem noi, și dacă nu ne crede pe cuvânt, n-are decât să inițieze o anchetă în rândul elevilor. (...) Dacă n-am ști că este inteligent, am zice că domnul Manolescu e... contaminat... Crede domnul Manolescu că dejecțiile de tip monosilabic denumite «poezie» și fragmente de roman «în curs de apariție» (!) ale unui oarecare debutant maturizat târziu sunt utile pentru elevi? Într-un articol stupid lăbărțat pe pagina întâi a unei gazete de târg obscure, domnul Manolescu se întrece pe sine... Neavând ce face, pozând academic în apărător – «dezinteresat», evident – domnul Manolescu cade încă o dată în ridicol. Sau poate că nu e vorba doar de o «pledoarie» dezinteresată...».

9 noiembrie

● H.-R. Patapievici publică în revista „22” (nr. 45) editorialul ***Patriotismul glandular***: „În multe medii, a stârnit indignare propunerea făcută de comisarul european pentru extindere, Günter Verheugen, privind formarea unui grup internațional de lucru și supraveghere pentru România, implicând Comisia Europeană, Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială și alte instituții monetare internaționale. Scopul propunerii? – Elaborarea unei strategii de reformă pe termen mediu și monitorizarea aplicării acesteia. S-a strigat: ne pierdem suveranitatea națională! (...) Propunerii comisarului european îi puteau fi aduse obiecții de natură economică (...). Nu a fost așa. Singurul argument invocat a fost de natură «patriotică». (...) / Dezbaterea noastră publică se desfășoară cel mai adesea ca și când unii dintre noi ar suferi de un soi de sindrom al patriotismului aprioric. Când ceva se întâmplă, prima reacție a acestui *homo patrioticus* este să-și agite patriotismul. Nu altfel procedau odinioară primitivii, când își agitau podoabele de cucerire și identificare sexuală. Până să apuce omul să gândească ceva consistent, este deja declanșată salivarea «glandei» patriotice. (...) Bun simț, raționament, moderație, calm nu mai există. Omul devine anexa «patriotismului» său, care îl posedă asemeni unei furii. Faptul a fost cu deosebire evident în așa-zisa dezbatere a manualelor alternative de istorie. În față se aflau două tabere. Una, a istoricilor autori, era *normală*: număra în sânul ei și timizi, și inteligenți, și netalentați și inadecvați, dar și oameni strălucitori.. Dimpotrivă, cealaltă tabără, a tribunilor patrioți ridicăți împotriva ideii de manual alternativ, era uniformă: reacția era identică,

lipsa de argument omogenă (...). Cei care agitau frica patriotică de trădare și cereau reintroducerea manualului unic nu mai puteau fi individualizați: se transformaseră, unificați prin reacția sindromului patriotic, în omul-masă”.

□ Mircea Martin publică prima parte a unui articol intitulat *Jurnal de exil al lui Paul Goma* – cu subtitlul *Un atentat la ordinea simbolică a literaturii române contemporane* –, comentând volumele *Jurnal pe sărite*, *Jurnal de noapte-lungă* și *Jurnal de căldură-mare*: „Paul Goma e român ca și noi «ceilalți», împărtășim această determinare, dar cantitatea de libertate inclusă în românitatea lui este alta – mult mai mare decât în cazul nostru”; „Opera lui Goma se prezintă ca o contra-valoare în raport cu valorile promovate oficial în România comunistă”; „Trebuie, totuși, să-i dăm dreptate lui Paul Goma: rezistența prin cultură a însemnat în anii '80 o capitulare în fața dictaturii”; „atunci când intră însă în câmpul fluctuant al relațiilor interumane, judecata lui moralizantă riscă să cadă în gol”. □ Nr. 11 din suplimentul „22 literar” (datat septembrie-octombrie 1999) conține proză de S. Damian (*Formula lui Arhimede*) și, pe restul paginilor (13 dintr-un număr de 16), reclame ale unor edituri participante la Târgul de carte „Gaudeamus” (care urmează să se desfășoare în perioada 10-15 noiembrie) și, parțial, programul lansărilor.

● Într-o tabletă din „Adevărul literar și artistic” (nr. 493), *Scumpirea nivelului de cultură*, Costache Olăreanu notează: „Se apropie ziua deschiderii Târgului «Gaudeamus» și mă gândesc cu tristețe la cât de neputincios și de nefericit voi fi colindând standurile și neputând să-mi cumpăr nici o carte de-acolo, absolut nici una. La prețurile «practicate» de editurile noastre, orice dorință de a avea acasă o carte a ta dispare instantaneu. (...) Te mai întâlnești cu câte un cunoscut, mai schimbi o vorbă cu el, la bufet poți sta jos ca să te odihnești și să bei, eventual, o cafea, mai ieftină oricum decât orice broșurică, apoi, cu autobuzul 331, dacă, bineînțeles, ai scăpat de șuții care mișună în zonă, te întorci acasă cu mâinile goale și cu sufletul descumpănit. Asta să fie oare politica culturală? Dacă și cele două produse care fac trecerea de la barbarie la civilizație, săpunul și cartea, au ajuns să aibă regimul articolelor de lux, înseamnă că nu mai avem chiar nimic de sperat. (...)/ Gest firesc pentru un intelectual format, ca și pentru cei în devenire, elevi ori studenți, cumpăratul unei cărți, măcar una pe lună, e ca și necunoscut la noi. (...) De aproape un an mă milogesc pe la diverși să-mi împrumute și mie *Postmodernismul* lui Mircea Cărtărescu (culmea e că în carte e vorba și despre mine!), dar respectivii ori se tem că nu le-o voi mai da înapoi, ori că, cine știe, voi ferfeniți-o în așa hal că nu va mai fi bună de citit”.

10 noiembrie

● În editorialul din nr. 45 al „României literare”, Nicolae Manolescu scrie despre Roger Câmpeanu, cu prilejul împlinirii a 70 de ani (*Roger*): „...Este cel mai de seamă secretar general de redacție din presa culturală a ultimelor

decenii./ L-am cunoscut pe când eram tânăr colaborator la «Contemporanul», ca domnul Roger Câmpeanu. Toată lumea îi spunea, simplu, Roger. Roger în sus, Roger în jos, era un factotum la revista condusă de G. Ivașcu, pe care l-a urmat la «România literară». Mai târziu, a pus în pagină «Secolul XX» și, astăzi, «Lettre Internationales». (...) Toată bruma de meserie pe care o știu în materie de revistă culturală, am învățat-o de la trei oameni: de la G. Ivașcu, de la Mircea Grigorescu și de la Roger. (...) Lui G. Ivașcu, marele făuritor de reviste, îi plăcea să se considere pe sine subalternul ideal. Nu mi-am dat seama de la început ce vrea să spună. L-am bănuir de falsă modestie. El însă visa să fie secretar general de redacție. Omagia, în felul acesta, oameni ca Roger. G. Ivașcu știa, ca nimeni altcineva, că acești oameni sunt, în presă, ca acei ultimi dintre drepti, de care vorbește *Biblia*, fără de care nici un rând, nici o pagină, nici lumea întreagă a gazetei n-ar putea să existe./ (...) Istoria presei românești îi reține pe toți redactorii șefi, directorii sau colaboratorii importanți. Nu și pe secretarii generali de redacție. L-am căutat zadarnic pe Roger în *Dicționarul* lui I. Hangiu”. □ Sub titlul **Înapoi, la comunism?**, Val Gheorghiu face, într-un articol de atitudine, predicții optimiste pentru anul electoral 2000: „Nimic nu e încă pierdut. Agitația forțelor neocomuniste pare, mai degrabă decât o strategică înverșunare în vederea preluării puterii, o precipitare isterică. Stă în puterea noului democratism românesc să reducă la tăcere această larmă condamnată ireversibil de istorie. Posibila întrebare mirată: înapoi, la comunism? va găsi – suntem siguri – în anul 2000, răspunsul zâmbitor mai ales al generației care a auzit de comunism și postcomunism doar din manualul (alternativ) de istorie”. □ Într-o „scrisoare portugheză” intitulată **Regionalizare**, Mihai Zamfir glosează pe marginea fenomenului de segregare și separatism al unor zone și regiuni de pe glob și, mai ales, din Europa, văzând în el (și) un revers pozitiv al globalizării: „Oricât de neașteptată (...), această fărâmițare etno-politică a lumii nu oferă nici pe departe un spectacol apocaliptic. Ea este răspunsul logic la tendința triumfător-dominatoare de a impune ordinea supra-națională a piețelor uriașe și a uniunilor economice cuprinzând sute de milioane de oameni. Bietul angolez care se luptă într-o junglă depărtată pentru salvarea tribului său și pentru distrugerea celui de alături nici nu-și închipuie, bineînțeles, că reacționează contra globalității de tip american: dar el tocmai asta face!/. În această perspectivă, Europa de Vest continuă să fie o oază privilegiată, fericita excepție: globalizarea se arată aici benefică; mai mult, tolerantă cu particularitățile locale. Și probabil că prețul obligatoriu pentru o Uniune Europeană puternică, prosperă, bazată pe euro și democrație până-n vârful unghiilor, îl reprezintă protestele revendicative ale regiunilor în conflict cu guvernul național, dar înțelegându-se ceva mai bine cu Comisia Europeană de la Bruxelles. Proteste și revendicări, sper, tot mai folclorice, pe măsură ce anii vor trece”. □ Alex. Ștefănescu semnează un articol-profil elogios despre critica literară a Monicăi Lovinescu (**Exerciții de demistificare**): „Când s-a

renunțat la emisiunile Monicăi Lovinescu de la Europa Liberă, am avut senzația că în literatura română s-a stins lumina. (Ceva asemănător am mai simțit numai atunci când Nicolae Manolescu a abandonat cronica literară.) Și a trebuit să treacă mult timp până să mă obișnuiesc cu noua situație./ Monica Lovinescu nu mi s-a înfățișat niciodată – așa cum li s-a înfățișat altora – ca o prezență dictatorială și inhibantă în viața literară, ci ca un cititor ideal, cu o conștiință atotcuprinzătoare. Dacă există un asemenea cititor, fie și unul singur, merită să scrii. Dacă nu, nu”. □ S. Damian polemizează cu Marin Mincu pornind de la „un articol curios, greu de înțeles” al acestuia din „Contemporanul” (nr. 34, 9 septembrie 1999) pe marginea poeziei lui Paul Celan din perioada românească (*Fără antene*): „Pricep că M.M. vrea să scoată neîncetat în relief împrejurarea că România a fost o gazdă generoasă pentru nefericitul Celan, dar de ce nu specifică el că, alături de naziști, mai erau și alte persoane care practicau îndeletnicirea de a-i expedia spre moarte pe evreii din Bucovina? Apoi, de care Antonescu se pomenește? O fi chiar conducătorul statului? Cum de ținea acesta să-l protejeze tocmai pe Celan, atunci un tânăr necunoscut? A aflat criticul că, din întâmplare, «cetățeanul român Paul Antschel», cum precizează, era iudeu (nu e amintită circumstanța) și că teribila confruntare cu Holocaustul va determina itinerariul său? Din ce motiv nu reține M.M. nimic din ceea ce constituie miezul demersului existențial al poetului? Dacă îl preocupă raporturile cu limba română (grupul de suprarealiști, cazna retroversiunii, analogii etc.) cum poate face abstracție constant de tema fundamentală? O cunoaște oare? Și, în sfârșit, cine i-a sugerat ideea (monumentală boacănă!) de a-i dăruii lui Paul, singur la părinți, o soră, cu care, culmea, și corespundează? E critica un ținut al scornelilor?”.

● În „Luceafărul” (nr. 39), Theodor Vasilache publică, la rubrica „babel pe main”, pamfletul *Ca (la ferma de) la Breaza (a)...*, pe care o dedică lui Adrian Păunescu. □ Mariana Sipoș realizează un interviu cu Dinu Zarifopol („*În anii comunismului nu puteam să scriu ceva ce nu simțeam...*”): „Gândirea liberă a fost întemnițată la noi atâta vreme. În acea epocă nu puteam să sper niciodată că voi fi publicat. Însă nevoia de a găsi un refugiu pentru mine, pentru sufletul meu era aceea de a scrie tot ceea ce a fost și ceea ce era ascuns de cenzura vremurilor pe care le-am trăit. Când am început să scriu primele pagini, am făcut-o dintr-o necesitate interioară de a lăsa - știind că nu voi putea fi publicat niciodată la vremea respectivă – o mărturie despre o lume care a fost și care astăzi nu mai este cunoscută. (...) Primul roman l-am început prin 1975 și zece ani mai tâziu am terminat toate cele patru volume care reprezintă această saga, acest ciclu românesc.”

11 noiembrie

● Într-un editorial despre *Grupurile literare*, publicat în „Contemporanul – Ideea Europeană” (nr. 43), Nicolae Breban explică de ce noțiunea „generației

unui deceniu” i se pare „falsă”: „Expediază o realitate psihologică și creativă, dar o și falsifică. (...) Cu atât mai mult cu cât această idee a realității *generațiilor literare* proliferază și este mai ales detectabilă la așa-zisa *generație optzeci*, la *optzeciști*. Am asistat în ultimii ani la tot acest turbion revuistic, creat *de și în jurul lor*, cu o atenție intrigată, cu o emoție amuzată, cu perplexitate. (...) Nu am intervenit în acest *turbion* (sau *palavrageală*, cum vreți!) revuistic, ce acum culminează cu o carte extrem de interesantă – ca tot ce produce poetul și prozatorul Mircea Cărtărescu – și care încearcă, după dnii. Mușina, Perian, Crăciun și alții, probabil, să acrediteze această idee, de fapt această realitate a conceptului de *generație literară*, prin relevarea unei ideologii tipice și distincte cu care ar fi înzestrată *generația optzecistă*. (...) Am ezitat, cum spuneam, câțiva ani să mă amestec în discuție, în primul rând dintr-un reflex vechi: acela de a *asculta* și de a *privi* calm, cu atenție, cu respect real cele ce se întâmplă în literatura de azi și mai ales în viața și mișcarea de idei a acelor tineri înzestrați, ambițioși de mari fapte de arme literare, *tineri* ce ne-au cucerit altădată (pe Nichita, pe Manolescu și pe mine) cu fervoarea ideilor și, mai ales, cu o uriașă disponibilitate pentru marea literatură, deoarece nu există decât ea, marea literatură! Cum așa: *optzeciștii* ieșeni sau clujeni au aceeași ideologie (profesională sau generală) cu cea a optzeciștilor bucureșteni, sau timișoreni, sau brașoveni...?! Groșan are aceleași idei și tehnici literare cu Nedelciu, Nichita Danilov cu Mihăieș sau Traian T. Coșovei, Marta Petreu cu Magda Cârneci sau Mușina...?!”.

16 noiembrie

● Ion Vianu publică în revista „22” (nr. 46) un editorial intitulat ***Partizani mioritici***: „Să nu ne facem iluzii: domnii Ion Iliescu, Adrian Năstase etc. sunt ostili Occidentului. Să nu ne mirăm când auzim venind de la stânga postcomunistă declarații sforăitoare asupra «locului nostru în Europa». Sentimentele antieuropene (...) precumpănesc în declarațiile liderilor PDSR-iști. (...) Proeuropenismul domniilor lor e de suprafață. Ei speră că se va crea, în această parte a lumii, o zonă intermediară, postsovietică, în care stabilitatea va fi plătită prin despotism, marcând un fragil echilibru cu corupția./ Dar, vor spune alții, formula ce ni se propune, aceea a unei democrații neoliberale, este ea neapărat mai bună pentru acest popor? Oare trebuie să ne așteptăm ca globalizarea să nu fie neapărat duioasă cu noi?/ Globalizarea nu poate fi *aleasă*: ea *este* – un proces dureros și complicat care ne aduce multe transformări greu de suferit, dar *inevitabile*. Ea se dezvoltă pe temeiul unei legi economice reci, și nu pe o ideologie sau pe o propagandă. (...) Participarea noastră la o economie «mondializată» este inevitabilă. Singura întrebare pe care avem să ne-o punem este dacă vom fi prezenți într-o lume globalizată *ca parteneri sau ca supuși fără drepturi*? (...) / Perioada ce urmează, anul electoral 2000, este de fapt mult mai tranșantă și mai dură decât momentul 1996. Acum

nu vor mai exista tergiversări, alegerea va fi între «da» și «nu». (...) / Lozinca pe care ar trebui s-o lanseze actuala coaliție [CDR] pentru 2000 ar trebui să fie: «Lăsați-ne să isprăvim treaba începută». Românii au avut prea mult timp prea multă răbdare. Nu e momentul acum să și-o piardă total, retrimițându-se de bună voie în neantul asiatic”. □ Sorin Antohi publică prima parte a unui eseu intitulat ***Generația 2000: contextul și promisiunile unui debut***, stimulat de volumul de debut semnat de doi dintre foștii săi studenți, sociologii Liviu Chelcea și Puiu Lăteș: *România profundă în comunism: dileme identitare, contract social local și economie secundară la Sântana* (Editura Nemira, 1999). Antohi semnalează prezența unei generații intelectuale „care se ridică în condiții diferite de cele dintre 1945 și 1989, dar nu e cătuși de puțin răsfățată de istorie: viața cotidiană a tinerilor de azi e adesea grea (...), bibliotecile sunt sărace, corpul didactic e decimat și lumpenizat de «tranziție»; libertatea spirituală e plătită scump, cere stoicism, aproape asceză; pentru cei mai buni dintre tineri, emigrarea se impune ca primă opțiune de viitor. (...) / Dacă, spre deosebire de Generațiile '80 și '90, care au trebuit să reconstruiască totul după 1989 – făcând multe sacrificii profesionale pentru a fi prezenți pe toate fronturile, dar câștigând mai lesne poziții ierarhice –, Generația 2000 se poate concentra pe profesionalizare, nu e mai puțin adevărat că ea găsește ocupate cam toate posturile-cheie. Posturi adjudecate adesea de universitarii de vârstă mijlocie, care sunt răsplătiți pentru fidelitatea față de sistem. (...) / Fiind destul de tineri la impactul cu Occidentul, românii care studiază mulți ani acolo pot fi socializați destul de eficient în sistemele de valori, comportamentele și stilurile de viață ale țărilor de adopțiune. / Probleme serioase apar însă în cazul celor care se specializează în științe sociale și umane, un subgrup pentru care costurile identitare ale stabilirii în străinătate sunt considerabil mai mari: plecați prea devreme din țara de obârșie pentru a-i fi cunoscut cultura, istoria și societatea, tinerii în chestiune sunt supuși unei duble alienări”. □ În ***Jurnalul de exil al lui Paul Goma (II). Anomia***, Mircea Martin observă că „Goma deschide focul undeva în spatele frontului, împotriva aliaților săi naturali, în a căror loialitate nu crede” – „asemenea inițiative pamfletare intră în arsenalul firesc al scriitorului, dar nu reprezintă un mod de a spune adevărul până la capăt”; „ceea ce au publicat înainte de '89 unii scriitori incriminați de Goma se poate republica și reciti astăzi, fără vreun sentiment al penibilului”; „faptul că personajele atacate de Goma sunt valori de vârf ale literaturii și culturii române conține un pericol potențial: instalarea în *anomie*”. □ Marius Oprea semnează un articol *in memoriam* Radu G. Țeposu, ***Despre tristețe***: „Cei mai mulți îi spuneau «Țepi», dar eu n-am avut niciodată această putere, deși, după ce au trecut ani buni în care am lucrat la redacția «Cuvântul», mi-a cerut chiar el să nu îl mai «domnesc» atât. (...) Pe domnul Țeposu l-am auzit pentru prima oară la telefon: m-a sunat pe 18 aprilie 1991, propunându-mi un post de reporter special la revista «Cuvântul». Lucram pe atunci la revista «Interval»,

editată de Uniunea Scriitorilor din Braşov (...). Prestigiul revistei conduse de Radu G. Țeposu era incontestabil şi a lucra aici a fost pentru mine o chestiune de prestigiu./ N-am să uit niciodată prima şedinţă de redacţie. Noii mei colegi, George Arun, Filip Florian, Constantin Rudniţchi, Tudorel Urian, Mihai Cojocă, Petre Barbu, Mircea Țicudean, Carol Sebestyen, care pe scaune, care lungiţi pe covor, fumând, participând încordaţi la jocul condus cu măiestrie de domnul Țeposu, secondat cu abilitate de Ioan Buduca (...). Atunci, la acea şedinţă, am fost literalmente strivit de puterea «dirijorului», care ne făcea să vibrăm ca o orchestră. Am descoperit dintr-odată imensa plăcere de a avea o idee bună de reportaj sau anchetă, de a găsi un titlu percutant şi de a primi o preţioasă laudă de la şef, de cele mai multe ori mascată sub o ironie prietenoasă. Ne-am bucurat împreună, de orice salt al tirajului şi de orice succes propriu sau al unui coleg, am mai avut şi supărări, şi nervi, ne-am împăcat cu toţii la câte o bere, de cele mai multe ori achitată de el./ (...) Îi sunt dator acestui om, pentru că a avut generozitatea să construiască cea mai importantă şcoală de presă care funcţiona la Bucureşti la începutul anilor '90 şi să mă primească în marea familie a revistei «Cuvântul». Ştiu că şi după ce mulţi dintre noi am părăsit redacţia, cedând tentaţiilor de a face jurnalism pentru Europa Liberă, BBC sau Deutsche Welle, nu s-a supărat, ci, în marea lui generozitate, ne-a rămas la fel de aproape. (...)/ Resimt moartea sa ca pe moartea Maestrului al cărui ucenic nevrednic şi nerecunoscător mă socotesc acum a fi fost”. □ Sub titlul ***Firescul unei legende***, Dan C. Mihăilescu scrie despre memoriile Monicăi Lovinescu din *La apa Vavilonului*: „Aici este primul mare câştig al cărţii: în revelarea firescului acestei legende. Obişnuţi cu sentinţele severe, cu neînduplecarea, inflexibilitatea strategică a Monicăi Lovinescu (...), nu am avut de unde-i bănuî afinităţile, cu – de pildă – Jeni Acterian, din unghiul trăirii pasionale, sangvine, a lumii ideilor şi artei, cel puţin în anii '40. Sau rolul de paj năstruşnic în grupul de malagambişti autointitulat *Les Chameaux*. (...)/ Din cauză că volumul se opreşte în 1962, anul din care Monica Lovinescu avea să se identifice, pentru literatul român, cu Europa Liberă, nu avem parte de dezvăluiri picante pe linie de culise americâneşti versus şopârlisme securistice bucureştene, specifice (...) războiului rece”.

● Într-un editorial din „Adevărul literar şi artistic” (nr. 494), ***Să-ţi faci chip cioplit în propria-ţi ogradă!***, Gabriel Rusu scrie: „Despre Dinu Săraru şi Adrian Păunescu ştiu că nu prea au probleme cu condiţia materială. Mai ştiu că au susţinut material proiecte culturale de autentic interes: reviste şi fundaţii cu profil literar şi artistic. Am aflat că ar figura în topul scriitorilor români cei mai bogaţi, dar, nevăzându-l, nu am idee la ce poziţii sunt incluşi. De curând, mai precis sâmbăta trecută (13 noiembrie 1999), Fundaţia Naţională pentru Civilizaţie Rurală «Nişte ţărani», sprijinită masiv de Dinu Săraru, a organizat la Casa de Cultură Țărănească «Dinu Săraru» din Slătioara (jud. Vâlcea) cea

de-a doua ediție a simpozionului *Civilizația rurală 2020*, prilej cu care au fost decernate premiile anuale ale Fundației și s-a lansat antologia *Laudă țăranului român*. Toate acestea sunt fapte culturale laudabile, fără îndoială. Pe mine m-a cuprins, însă, o vagă îndoială și bănuială atunci când am auzit că pe alea de la intrarea în școala din Slătioara au fost amplasate, alături de busturile lui Caragiale, Creangă, Eminescu și Sadoveanu, cele ale lui Dinu Săraru și Adrian Păunescu. Participanții la sus-numitul simpozion au fost invitați la vernisarea «grupului statuar». □ C. Stănescu publică prima parte a unui interviu cu Mircea Iorgulescu: „*Un critic literar nu poate fi niciodată procuror literar*”. M.I. despre „revizuirile” postdecembriste: „Revizuirile literare reprezintă un fenomen pur românesc, deși comunism a existat și în alte țări din Europa Centrală și de Est. De ce? Pentru că termenul de revizuire a fost impus de E. Lovinescu, numai că aici s-a petrecut o anumită deraiere de la sensul inițial. (...) E. Lovinescu se revizua pe sine. Și-a revăzut propriile judecăți literare, nu s-a transformat într-un procuror al literaturii de până la el. (...) Cei care au preluat acest termen de «revizuire literare», obligatorii după decembrie 1989, au procedat la o deturnare de sens, poate involuntar, poate voluntar (...). Fapt este că termenul mai potrivit ar fi fost acela de reconsiderare. Numai că termenul de «reconsiderare» fusese compromis în perioada comunistă (...). «Reconsiderarea» presupunea tocmai o filtrare a literaturii de dinainte și a scriitorilor după criterii pur ideologice. Fără îndoială că după 1989 perspectiva asupra literaturii nu putea rămâne aceeași. (...) Era obligatoriu să se plece de la concretul și de la ceea ce a reprezentat istoria literaturii române în perioada postbelică. Or, din acest punct de vedere este de constatat că, începând de la sfârșitul anilor '50 (...), s-a ajuns la o relativă autonomie a esteticului, la o respectare a criteriului valorii estetice, chiar pur estetice, ceea ce explică de ce începutul anilor '60 înseamnă pentru literatura română postbelică o *renaștere*: timidă, naivă (...), dar a fost o *renaștere*”. „– (...) cum ați explica faptul că exponenți ai noii generații resping «în bloc» această literatură, spunând că toată este infectată de microbul comunismului (...)»?/ – D-le Stănescu, îmi permit să observ că sub numele de literatură «optzecistă» se află literatura scrisă de pe la jumătatea anilor '70 până astăzi chiar. De exemplu, capul de serie al prozatorilor generației optzeci este Mircea Nedelciu. (...) Cred că este vorba despre altceva în această opinie și în răspândirea ei prin diverse reviste și alte instituții de presă: este o opinie care reprezintă un punct de vedere *nonliterar*. Și cred că nici nu merită discutat prea mult în jurul ei, decât din punctul de vedere al eventualei audiențe pe care o are, care poate deveni nocivă chiar pentru cei care sunt purtătorii acestei nu *idei*, ci perspective extrem de egoiste. (...) Această tablă de valori, cu variabilele ei, existentă la sfârșitul anului 1989, nu avea cum să suporte mari modificări. Ea, în linii mari – și chiar în detalii! –, era corectă. (...)/ Un critic literar nu poate fi niciodată procuror literar. Este o confuzie extrem de primejdioasă. (...)/ Poate că lucrul

cel mai interesant din punctul de vedere al valorilor ar fi fost reintegrarea autorilor care, dintr-un motiv sau altul, erau interziși politic în România, în primul rând a exilaților. Dar și aici, într-un spirit, aș spune, altul decât cel în care s-a procedat. Pentru a-l integra, de pildă, pe Paul Goma în literatura română, nu este necesar să elimini pe altcineva! (...)/ Putem scrie o istorie literară nu unică, ci diferită, de mai mulți autori. Opinia, viziunea respectivă, are dreptul la existență, cu condiția să nu devină totalitară”. □ Daniel Cristea-Enache (*O lume de nelocuit*) recomandă „cu căldură” „romanul cumplit de rece” al lui Liviu Ioan Stoiciu, *Femeia ascunsă* (Ed. Cartea Românească, 1997): „E aici o tensiune oarbă, înfricoșătoare, pe care maestrul picturii expresioniste au condensat-o în tipătul agonice și negru al oamenilor înghesuți unii în alții”; eroul, un om oarecare, fost miner, „trebuie să-și ducă (...) crucea într-o lume de coșmar”. □ Sub titlul *Există o etică în opera lui Constantin Noica?*, este publicat un amplu fragment dintr-un eseu al lui Nicolae Bellu, însoțit de o prezentare semnată de Vasile Morar.

● La rubrica „Munca cu cartea” din „Academia Cațavencu” (nr. 45) este publicat articolul *Cultura română arde în focurile Ungheenei* (sub pseudonimul *Naționalista lui Schindler*), despre volumul lui Mihai Ungheanu *Holocaustul culturii române 1944-1989*, (Editura D.B.H., 1999). „*Părerea cronicarului*: recomandăm cartea comunității evreiești din România, chiar dacă este din păcate atât de redusă numeric azi. Va descoperi astfel că antisemiții nu locuiesc la «România literară», ci aiurea: Credem că Mihai Ungheanu și-a ales bine rolul de specialist în holocaustul culturii române, atâta timp cât aproape două decenii a fost coautor la holocaust. (...) Pentru orice naționalist serios există o explicație simplă atunci când lucrurile au mers prost în țară: de vină sunt străinii! Nici Mihai Ungheanu, altfel naționalist foarte serios, nu e departe de această judecată în ultima sa carte. Cu simpla observație că pentru dumnealui de vină sunt evreii, care de decenii întregi au fost manipulați de Moscova și «Europa Liberă». Cum se împacă Moscova cu «Europa Liberă», Mihai Ungheanu nu explică, dar cine are nevoie de explicații pentru lucrurile evidente? Altfel, «Europa Liberă» construia o suprealitate, cu totul artificială, mincinoasă, opunând-o realității iar național-comunismul, al cărui exponent de vârf a fost, este și va fi autorul nostru, rămâne o pură invenție tot a «Europei Libere»”.

17 noiembrie

● Editorialul lui Nicolae Manolescu din nr. 46 al „României literare” (*Prețul cărții*) formulează, în preajma Târgului Internațional de Carte „Gaudeamus”, considerații despre devalorizarea scriitorului și a literaturii române postdecembriste, pornind de la actuala piață a cărții: „Toate tipurile de carte sunt afectate de creșterea, nu totdeauna justificată, a prețului fizic și de scăderea, nici ea totdeauna justificată, a prețului moral. Rezultatul este deteriorarea

statutului social al cărții, care nu mai ocupă, în viața oamenilor, locul de altădată. Tot mai mulți se dispensează astăzi de lectură. Cititorul a devenit o categorie printre altele de consumatori culturali, nu una privilegiată, ceea ce se răsfrânge atât asupra nivelului intelectual general al societății, cât și asupra autorilor de cărți. În regimul trecut, scriitorul era și un lider de opinie. Astăzi el joacă un rol aproape neînsemnat în influențarea mentalului colectiv. În orice caz, incomparabil cu acela atribuit comentatorilor politici sau gazetarilor./ Disputa recentă pe tema manualelor alternative ne oferă o dovadă eclatantă. Când, la finele deceniului 7, scriitorii din generația '60 au pătruns în manuale, rezistența oficialității a fost mult mai slabă, cu tot conservatorismul ideologic comunist, decât este acum rezistența opiniei publice față de scriitorii generației '80. Aceasta, în pofida faptului că șaizeciștii aveau la data respectivă în jur de 30 de ani, cu 10-15 ani mai puțin decât au astăzi optzeciștii. (...) Motivele acceptării sau ale refuzului sunt multiple: unul, sigur, este acela că scriitorii nu mai sunt, în anii '90, persoane publice la fel de cunoscute cum erau în anii '60 sau '70. Nici măcar toți profesorii de limba română n-au auzit de Mircea Cărtărescu și compania. De aceea ei li se par mai tineri decât sunt în realitate. Rolul scriitorilor contemporani în formarea conștiinței literare și politice nu mai e simțit ca esențial. Ponderea lor socială e mult mai mică. (...) Ignorarea valorilor literare contemporane ruinează orice efort educativ și reduce cultura la divertisment și la pornografie". □ Sub titlul *Să ne dumirim*, Ștefan Borbély examinează critic un recent diferend prilejuit de ridicarea, la Arad, a unui monument în memoria a 13 generali maghiari pașoptiști executați de armata austriacă: „Recentul diferend de la Arad mai stârnește o dilemă, de rezolvarea căreia depinde maturitatea de mâine a României și, eventual, chiar platforma psihologică de integrare a țării în comunitatea umană – deci nu instituțională – europeană. A venit, poate, timpul să separăm grâul de neghină și să întrebăm deschis, bărbătește, cât spațiu de manevră sunt dispuși să lase românii patrioți maghiarilor din România? Avem voie să ne cultivăm morții, cultura, valorile simbolice? Ni se îngăduie să ridicăm capul cu demnitate, sau ni se rezervă doar dreptul de a trece umbrat, cu privirile plecate, asemenea unor răufăcători, pe lângă uluci? (...) Suntem chiar lipsiți de orice credit uman și moral, percepuți doar ca dușmani virtuali, prin tot ceea ce întreprindem? Facem parte din patrimoniul diacronic al României, în acord cu adevărul istoric, sau ni se concede doar statutul parazitar, cancerigen, de organism străin, grefat pe trunchiul falnic al unei identități naționale unitare? (...) Țara care ni se atribuie – și care nu e a noastră – e deja în NATO, și se află cu zece pași înaintea României în cursa integrării euro-atlantice. N-ar fi mai practic, mai chivernisit și mai înțelept, dacă românii ne-ar integra competențele, în loc să ni le nege, în loc să ne suspecteze global? Nu eram azi cu cinci pași mai aproape de idealul general de bunăstare, dacă îi mai aveam pe sași, în loc să-i vindem? (...)/ Ce câștigăm făcându-ne dușmani peste tot, sugerând Europei imaginea

unor regimuri politice slabe, resentimentare, instabile, și a unei populații kosovare, irascibile, imprevizibile ca opțiune democratică pe termen lung? (...) Ne pierdem pe rând competențele, ca o țară bananieră; universitățile noastre creează pentru exterior, tinerii ne fug buluc peste graniță, alungați nu de străinii care le-ar lua chipurile locul, ci de românii însisi, care nu le recunosc meritele”. □ Într-o „Diagonală” intitulată *Scritura infernală*, Monica Lovinescu comentează elogios volumul Ruxandrei Cesereanu despre literatura universului concentraționar comunist, *O călătorie spre centrul Infernului*, cu următoarele observații: „Ruxandra Cesereanu, care vede în romanul obsedantului deceniu coexistând o relativă disidență față de regimul comunist și o «indeniabilă impostură», socotește chiar că această categorie socio-politică ce «sfida comunismul dar nu-l nega» ar fi făcut parte din strategiile comuniste de manipulare a conștiințelor spre a distra atenția de la esențial. S-ar putea să n-o urmăim, cel puțin pentru unele din aceste cărți cu «oginda aburită», într-o acuzație atât de gravă./ Autoarea ne mărturisește, în încheiere, că a avut intenția cu acest eseu să obțină «o exorcizare a terorii comuniste din România». În ce privește «exorcizarea» cred că e prea devreme. Cum să exorcizăm ceva pentru care evităm să ne exersăm și memoria și răspunderea?”. Și concluzia: „Studiul Ruxandrei Cesereanu este excepțional și în măsura în care nu ține seama de această stare de spirit, propunându-și, dimpotrivă, să-și considere cititorii însuflețiți de dorința de afla și înțelege ce s-a petrecut cu ei și al lor timp de o jumătate de veac. Rămâne să sperăm că, luând-o drept ghid, mulți se vor avânta pe tărâmul «infernal» până în centrul căruia a explorat cu rigoare, pasiune și inteligență Ruxandra Cesereanu”. □ Barbu Brezianu intervine în „scandalul Brâncuși” cu o expertiză detaliată asupra falsurilor (*Întru apărarea lui Brâncuși*): „Toate aceste întreprinderi (precedate și de o serie de emisiuni la TV, au culminat în august 1999 cu un simpozion la Muzeul Literaturii intitulat *De la antumele lui Eminescu la postumele lui Brâncuși* – prilej bine scontat și al lansării unei luxoase broșuri, 3) (ilustrată cu 45 de imagini color și alb-negru – imagini variate ale celor 17 piese, toate executate în marmură, afară de Capul lui Eminescu și Laocoon, în gips./ Însă apogeul cât și reușita acestor ofensive este, desigur, înscrierea în Planul de cercetare al Institutului de Sociologie al Academiei Române a unei teme complexe, distonând oarecum cu specificul acestui Institut, și intitulat *Brâncuși – deschiderea românească spre universal*. Evenimentul a fost vestit și printr-o serie de adrese semnate de directorul Institutului, dl. prof. univ. dr. Dan Banciu, însoțite fiind de un detaliat «Proiect de cercetare» eșalonat pe o perioadă de șase ani, cu un deviz estimativ de 300.000 USD numai pentru anul 1999; iar atașat se mai află și un «Memoriu» de 7 pagini, semnat încă din noiembrie 1998, de dl. prof. dr. Ștefan Costea și în care se prevede și publicarea unei fabuloase lucrări intitulată *Albumul Brâncuși – capodopere necunoscute*, care să prezinte «tezaurul celor peste 20 sculpturi și 50

(cincizeci!) desene inedite descoperite, atât de minunate, de variate, de multe». Se mai anunță că Albumul va avea «o formă monumentală demnă de Brâncuși», asemănătoare celui editat de Alexandru Odobescu în secolul trecut: Tezaurul de la Pietroasa. Lucrarea ar urma să cuprindă «150 planșe color + 20 pagini text» prezentând «numai fotografiile pe viu ale unor opere necunoscute aparținând lui Brâncuși»; iar volumul II, intitulat Catalog științific Brâncuși, va însuma «650 pagini text cu fotografii în text + 60 planșe color în afara textului», el fiind constituit din 4 părți; una dintre acestea (partea C.) incluzând, printre altele, «fotografii de la mănăstirea Tismana unde Brâncuși a învățat doctrina secretă a bisericii ortodoxe». Se precizează dintru început că «publicarea Albumului sub patronajul Academiei Române este firească când este vorba de descoperiri atât de importante care aduc lumini noi asupra formării personalității unui geniu de mărimea lui Brâncuși, descoperiri care dovedesc că el este un produs desăvârșit al culturii române». Și în final: „Toate argumentele, presupunerile și ipotezele – ale noastre ori ale altora au mai puțină pondere și relevanță decât aceea indirectă, indubitabilă și categorică dezmințire dată de însuși Brâncuși pe spatele unei fotografii originale a unei lucrări în marmură și înfățișând portretul unei tinere îmbufnate, imagine aflată în Arhivele Centrului National Georges Pompidou (Fond Brâncuși) și înregistrată sub nr. 68 Dn 3886 și având pe verso următorul text: «BRÂNCUȘI/ Tête de jeune fille/ marbre/ inscription au dos d'une des photographies originales de l'écriture de Brâncusi: marbre direct/ 1907». Infaillibila informație a fost firește întărită de legatarii universali ai lui Brâncuși, pictorii Natalia Dumitrescu și Alexandru Istrati – care în monografia consacrată lui Brâncuși în 1986 confirmă și completează aceste date scriind: «Sur une photo, écrit par Brancusi: Première oeuvre en marbre, 1907» (...) Aș fi fost din toată inima cel mai fericit să fi putut afirma că una măcar din cele 17 piese a fost cu adevărat zămislită de mâna lui Brâncuși. Din păcate nu-l putem contrazice și nici să-i punem la îndoială cuvintele chiar de el scrise”. □ Mihaela Anghelescu semnează un eseu despre comparatistul britanic Stephen Greenblatt și „noul istorism”, prilejuit de recenta vizita a acestuia în România, la invitația Colegiului „Noua Europă” (*Efectul de ecou*).

18 noiembrie

● Gabriela Adameșteanu semnează în „România liberă” o „Tabletă de joi” despre recente greve studentești: *Scoateți banu’!* – „Condiția de student este proiectată într-o lumină atractivă, în primul rând pentru că este asociată unei vârste privilegiate: primă tinerețe./ (...) Rareori au existat mișcări politice ori sociale fără studenți în primele rânduri./ (...) În această toamnă a grevelor studentești s-a sesizat cât de diferite sunt mișcările din 1999 față de cele din 1990./ Ieșiți din dictatură, creșcuți în miturile «rezistenței prin cultură», mulți dintre studenții anului 1990 erau imens angajați în ideea de schimbare a țării,

erau gata să riște și au și fost aduși în situația de a risca pentru ea în timpul mineriadei din 13-15 iunie 1990. Din nefericire, o traumă gravă, ale cărei consecințe nu au fost încă evaluate. Atunci s-o declanșat primul mare exod al tinerilor, atunci s-a pierdut prima oară speranța, și după aceea studenții s-au depolitizat, devenind din actori spectatori./ Generațiile următoare au deschis ochii într-un început de societate de consum, în marginalizarea culturii, în familii care practicau fie visul asistenței sociale, fie cel al căpătuirii rapide. Părinții, debusolați, nu le-au mai transmis nici o scală de valori valabilă./ Toate aceste lucruri se văd acum cu ochiul liber. Mai acum o săptămână, de pildă, în timp ce posturile de televiziune și ziarele aflate pe post de cobe anunțau mari manifestații în Piața Universității, un șir obișnuit de tineri se scurgea pe Magheru. Dacă nu ar fi fost pancartele facultăților, ai fi putut crede, după râsetele și strigătele lor, că sunt suporterii meciurilor duminicale. În același stil de stadion erau și unele lozinci ale revendicărilor studențești. De pildă: «Scoateți banu'!».

● Nicolae Breban publică în „Contemporanul – Ideea Europeană” (nr. 44) un nou episod din seria de articole dedicate *grupurilor și generațiilor* literare. „*Falsul concept*” de generație literară, „nu poate conține într-o singură și unitară ideologie diversitatea formidabilă a unei generații biologice răspândite și formate în centre de cultură și civilizație extrem de heteroclite, cum sunt capitalele marilor provincii românești, aflate toate patru (ca să nu amintim decât Iașiul, Clujul, Timișoara sau Bucureștii) în istorie (și în «genetică»!) sub influențe imperiale străine”. N.B. consideră mai adecvată notiunea de *grup literar*, căci numai *grupul* „poate solidariza, selecta, forma și impune firi cu un *Weltanschauung* comun, grupuri formate înainte de ecloziunea publicistică a fiecărui component al său. (...) Numai un *grup* limitat, comun, își poate dăruia prietenia, acea prietenie specială ce este ea însăși o vocație majoră și este adevărat și aproape mereu verificabil faptul, pe tot întinsul continentului literar european că cele două vocații se așează alături, se ajută, cu o solidaritate ce nu se întâlnește decât, poate, în politică: vocația prieteniei și a creației literare sau artistice. (...) Dar prietenia literară e prin aceasta originală, proprie, că aproape nu are scop sau, dacă întrezărim vreunul, este unul, strict, al prezentului: al prezentului aceluși grup, al acelei întovășiri și de aici acea «beție» pe care o trăiesc adeseori tinerii (încă) anonimi, ce se auto-selectează după niște criterii ce sunt mai adesea instinctive și care spun deja mult despre vocația și operele viitoare, tineri care-și trec titluri de cărți și idei dar mai ales se contagiază reciproc și voluntar cu virusul unei idei «imposibile»: creația adevărată, majoră, unică! (...) Dacă «postmodernismul», în varianta sa, târzie și «românească», ar fi apărut ca emanația unui grup, oricât de obscur sau periferic, în ochii mei ar fi avut mai multă credibilitate decât această oriflamă, violentă și lunecoasă, ce încercă în fapt, nu să structureze o ideologie ci o revanșă! (...) Da – și eu sunt pentru *răzbunare*, am afirmat-o în multe rânduri. (...) Chiar și în

deschiderea «Colocviului pentru roman» ce a avut loc în primăvara acestui an în fosta casă a lui Ceaușescu, am vorbit despre răzbunarea în și prin literatură și eram bucuros că acest prim colocviu despre «literatura romanului» are loc în fostul «cuib» al urii față de «religios și artă». Răzbunarea, revolta optzecistă este contra cui?! La început, dacă am înțeles bine, a fost contra dictaturii! Foarte bine, nimic de zis, păcat doar că... corifeii cei mai înverșunați ai acestei «idei» nu s-au făcut mai «bine înțelegi» înainte de '89! (unii, e adevărat, au «rezistat» și luptat prin mijloace deduse, literare, lucru pe care eu îl admir și accept, dar cum se face că, unii dintre ei își exprima atât de fățiș, de obraznic, aș zice, *abia* azi, admirația față de Paul Goma – Dan Petrescu și alți câțiva, înși fără cărți notabile sau fără cărți deloc. (...) Da, răzbunarea față de dictatură, dar cum dictatura s-a prăbușit cu un deceniu în urmă, care este azi obiectul acestei nemulțumiri, al acestei revanșe?! Nu cumva colegii lor mai în vârstă care au publicat, sub comunism, suficient ca să se simtă, în forul lor cel mai adânc și onest – reprezentați?! Realizați?! Contrazicând ideea simplă, vulgară, falsă mereu în istorie, că totalitarismul înăbușe creația sau filosofia. Aș putea fi de acord și cu ideea «revanșei» față de o altă generație literară (generație în sensul lui Thibaudet), numai că... aceasta revanșă, care în fapt, este o formă a autoafirmării în literatură prin negație, vine puțințel cam târziu!... De altfel, această «răzbunare», aceasta negație a unei generații spirituale anterioare se face mai ales implicit, prin creație! Acest lucru l-au și făcut, de altfel, unii dintre cei mai talentați scriitori care se află acum în deceniul al cincilea, un Nedelciu, un Cărtărescu, ca să dau doar două nume, au făcut-o! Au făcut-o și alții, dintre ei, posesori ai unei vocații certe dar nu printr-un «stil rebarbativ», nu printr-o «revoltă stilistică», ci prin publicarea de texte de valoare indiscutabilă oricând și oriunde. Groșan, ca să dau un singur exemplu, ce m-a cucerit totdeauna nu prin «humor» său, ci prin capacitatea sa stilistică și epica excepțională din cele două volume de nuvele ale sale, apărute sub dictatură. Oare această «revoltă contra unei alte generații» nu se face simțită și în discuția vehementă și puțin dezordonată în jurul a ceea ce se cheamă «o altă ierarhie a valorilor»?!

Pentru a răspunde scurt și definitiv acestui ultim aspect al chestiunii voi spune că, dacă *cineva* crede și vrea neapărat să măture eroarea actualei scări de valori nu are decât să scrie o «istorie a literaturii române», să se măsoare cu opul încă de neegalat, se pare, al lui G. Călinescu și apoi... da, și apoi să ridice pretenții de «noua ordine» în Panteonul literelor vii românești». □ Cătălin Țirlea scrie despre cea de-a șasea ediție a Târgului internațional *Gaudeamus – carte de învățătură*: „A fost pentru prima dată în acești zece ani de zbucium și de privațiuni în domeniul culturii când România a organizat un târg al cărții comparabil ca aspect și organizare cu marile expoziții de carte din Europa. Trebuie spus că, în acești ultimi mi, de când se tot bate moneda integrării noastre în concertul european al națiunilor civilizate, România nu a dovedit nici voința și nu a știut să găsească nici resursele pentru a se sincroniza cu ceea

ce se întâmplă în aceasta zonă a târgurilor de carte în marile capitale culturale ale Europei: Frankfurt, Leipzig, Paris, Varșovia și celelalte. (...) Paradoxal, așa cum se întâmplă toate la noi și cum se pare deja că ne stă bine, această primă ediție «europeană» a unui târg românesc de carte a avut loc în cel mai negru an din acești ultimi zece, când participarea noastră la marile manifestări de acest gen din lume a fost fie anulată, fie desfășurată în condiții penibile, așa cum a fost cazul la Frankfurt. Mai mult, acest târg dedicat în special cărții de învățătură a etalat cea mai spectaculoasă ediție a sa exact în anul în care Ministerul Educației Naționale este confruntat cu odiosul scandal al manualelor alternative, iar politica reformatoare a d-lui Marga și a echipei sale pare a fi bulversat întregul proces de învățământ. Dincolo însă de aceste paradoxe, apariția unui târg de carte de anvergură europeană la București trebuie salutăată”.

● Nr. 11 al revistei „Orizont” îi este dedicat lui Nicolae Manolescu. Scriu (la aniversarea criticului): ■ *Cornel Ungureanu: Totul despre Nicolae Manolescu* (o cronică a volumului cu același nume, ediție îngrijită de Mircea Mihăieș): „Citim sumarul și nu descoperim foarte multe diferențe între posibiii antologatori. Sunt texte care fac parte din legenda criticului, din anii sau din zilele lui de bravură – pagini pe care o generație le-a avut model. Sunt cronici literare care au zguduit instituțiile supraveghetoare, foiletoane care au destabilizat nomenclatura, analize subtile pe care candidații la bacalaureat sau la examenele de admitere (la Litere) le-au învățat pe de rost”; și (tot Cornel Ungureanu) *Portret în mișcare*: „Pe Nicolae Manolescu l-am cunoscut în 1979 când, din motive pe care le voi numi altă dată, am fost ales în juriul Uniunii Scriitorilor. Trebuia, prin urmare, să acordăm premiile pe anul 1978. (...) Președintele juriului era Marin Preda, un pic depășit de insistențe, de vitezele cu care circulau buletinele de vot, de numele care apăreau și dispăreau la numărătoare. Lângă el nu erau importanți critici, ci Romulus Guga, atent, serviabil gata să-i îndeplinească orice dorință. Nicolae Manolescu era lângă Eugen Simion (sau Eugen Simion era lângă Nicolae Manolescu?) legați de o alianță care părea a rămâne fără surprize. Și, cum era și firească, tot ce au poftit dumnealor s-a împlinit. Nimic din ceea ce a dorit Marin Preda (marele prozator dorea măcar un premiu de debut pentru Mirela Roznoveanu) nu s-a împlinit. Cei doi, unul lângă celălalt, surzător, deconectați, animați de o firească veselie, reprezentau puterea”; ■ *Șerban Foarță (O frunză de (la) Nicolae Manolescu)*: „Penultima mea întâlnire cu domnul Manolescu s-a petrecut într-un octombrie, acum trei ani, la «Orizont», un orizont al așteptării la coadă de autografe – când, neavând asupra-mi altă foaie decât a unui brav arțar, i-am cerut, pe galben, un *envoi*”; ■ *Marcel Tolcea (Prin consecințe, pivot)*: „Domnul Nicolae Manolescu este, prin consecințe, pivot. Mai întâi prin zodie, e Săgetător, ceea ce presupune o plasare, să-i spunem, axială, asemenea săgeții. Și poate că nici unei personalități din cultura română a ultimilor ani nu

i se potrivește mai bine paradoxul zen-budist al arcașului care, ținând o țință alteră, se țințește pe sine. Fiindcă arcașul își este sieși centru și finalitate în ceea ce s-ar putea numi chiar asceză”; ■ *Smaranda Vultur (Farmec și rigoare)*: „*Lecția profesorului Nicolae Manolescu a fost pentru mine și, cred, și pentru alții, una de farmec și rigoare, de încredere în bucuria lecturii, dar și în valoarea construirii în durată a unei formații filologice complexe. A fost o lecție transmisă cu modestie și grație - și de aceea, cred, deplin înțeleasă*”. ■ Mircea Mihăieș transcrie un dialog cu Nicolae Manolescu: „Noi păstrăm în minte schema analizată de Furet în *Trecutul unei iluzii*, că societatea umană merge din comuna primitivă până la comunism, că n-are decât un singur sens. Ne găseam într-un tunel, iar la capătul lui era comunismul! Puteam să ne imaginăm un comunism mai liber, un comunism mai civilizat, mai evoluat. Dar că ne întoarcem la capitalism – asta nu ne imaginăm! Eu, cel puțin, nu mi-am imaginat asta niciodată!”; „Nedreptăți conștiente n-am făcut. Dacă am crezut că o carte e bună și un autor talentat am spus-o, chiar dacă s-a dovedit că nu este așa. Sigur că, fără voie, am făcut multe. (...) M-am entuziasmat, de pildă, la volumul de debut al lui George Alboiu, *Câmpia eternă*. Recitindu-l mai acum câțiva ani, mi-am găsit niște justificări. Volumul chiar arăta, într-o manieră tradiționalistă, un talent. Dar nu excepțional sau ce-am spus eu în cronică. În sens invers, când am comentat un volum al lui Nichita Stănescu, *Epica magna*, din 1978, am fost nedrept, în măsura în care am cântărit oarecum nefavorabil elementele pozitive și negative. Am fost atât de enervat de reluările lui Nichita, de repetițiile, de stereotipiile și de rutina lui, încât n-am observat că, de fapt, poezia lui se schimba, și se schimba într-un sens bun”. Despre Mircea Cărtărescu, N. Manolescu afirmă că „este un autor pe gustul generațiilor noi. El e unul din primii clasici ai optzecismului”. Chestionat în legătură cu *Istoria* sa, criticul răspunde: „Eu am descoperit, citind operele și reflexele lor în critică, ce extraordinară schimbare s-a produs în lectură, în primul rând. Și mi-am spus: de ce să nu adun aceste lucruri, de ce să nu compar și de ce să nu mă raportez la cei care au citit aceeași carte, cu o sută de ani înainte? Nu există, în nici o istorie literară, citați critici și istorici literari anteriori. Călinescu nu citează pe nimeni, în toată istoria lui de o mie de pagini!”. ■ Ancheta numărului, realizată de Robert Șerban, adresează unui număr considerabil de scriitori întrebarea: „*Ca scriitor, ați prefera să fiți negat sau ignorat de către criticul Nicolae Manolescu*”. Printre alții, răspund: *Gabriel Marineasa* („Cred că mi-ar fi totuna. Nu m-ar afecta nici dacă ar scrie ceva... urât despre mine, nici dacă nu ar scrie deloc. Eu am cam ieșit din priză”), *Dan Emilian Roșca* („Să fiu oricum, dar nu ignorat”), Ion Scorobete, Nina Ceranu, Eugen Bunaru („Nicolae Manolescu e un critic literar de primă valoare și, firește, o apreciere pozitivă din partea domniei sale nu poate decât să-l onoreze, cred eu, pe orice scriitor român. (...) Pe scurt, revenind la întrebare, e de preferat, fără discuție, să iriți un critic, să îl stârnești, dar, totuși,

să nu te anuleze părerea lui”), Veronica Blaj („Bineînțeles că aş prefera să fiu negat. Criticul Nicolae Manolescu are o asemenea putere de persuasiune în cultura română şi are deja un statut, încât chiar dacă ar fi un cuvânt negativ, cred că ar fi o onoare să te bage în seamă”), Marius Tupan, Ion Marin Almăjan, Lidia Handabura, Vasile Tărăţeanu („E mai rău atunci când lumea te trece cu vederea, când te tratează cu indiferenţă. Repet, m-aş bucura dacă oricare critic, nu numai Nicolae Manolescu, ar lua cartea mea şi s-ar opri asupra ei.”), Traian Pop Traian, Ion Miloş, Adrian Dinu Rachieru („Nicolae Manolescu face parte din categoria criticilor care dau tonul, fac ironie, e un nume care impune sau, dimpotrivă, poate să te scufunde în anonim. (...) Trebuie să mărturisesc cinsit că m-ar interesa părerea lui Nicolae Manolescu, oricare ar fi ea”), Simona Grazia-Dima („A fi citit de Nicolae Manolescu este, aşadar, un privilegiu care se cuvine a fi aşteptat şi meritat”). ■ Alexandru Ruja comentează volumul lui Nicolae Manolescu *Poeţi romantici* (1999): „Nu doar acurateţea stilului este remarcabilă, dar şi viziunea sub care este pusă opera scriitorului comentat. (...) Studiile lui Nicolae Manolescu arată cum pot fi citite, prin filtre şi exigenţe contemporane, texte mai vechi. (...) Trimiterile spre poeţi contemporani sunt mai dese, iar citatele folosite în scop argumentativ dar şi pentru frumuseţea limbii poetice sunt folositoare”. ■ Cristina Chvrereşan semnează articolul *Metamorfoze critice: voci şi ipoteze*, iar Sorin Radu Cucu scrie despre *Arca lui Noe*: „Autorul care recunoaşte de la prima sa carte, apărută în 1966, că orice lectură critică este infidelă textului analizat, scrie *Arca lui Noe*, încercând împăcarea romanului cu sine însuşi, dar şi cu anti-romanul. (...) N. Manolescu rezistă aproape oricărei tentaţii şi nu se hotărăşte care morgană este preferabilă – textul sau interpretarea. Deşi se află pe aceeaşi arcă cu romanul trădat nu are îndrăzneala să-i afle identitatea, asumându-şi formularea unei definiţii a romanului care a ispitit pe critici. Căderea în utopie poate fi deci curmată de luciditate”. ■ Despre Nicolae Manolescu scrie şi Livius Ciocârlie (*Afinităţi contrastive*): „Nu ştiu cât de prieten îmi este Nicolae Manolescu, dar ştiu cât de prieten îi sunt eu. (...) Nicolae Manolescu uneşte concentrarea minţii cu detaşarea spiritului. Părerile lui, gândite cu seriozitate, dar fără încrâncenare, nu par să-i angajeze fiinţa: îl implică, parcă numai pe intelectual şi pe scriitor. (...) Autor de sinteze, Nicolae Manolescu nu iubeşte, ca Lucian Raicu, analiza. Spune, e drept nu în legătură cu critica, dar în mod semnificativ: *Analiza e o cancanerie, o formă de bârfă*. Ceea ce îmi aminteşte că tot el vede în identificare o intrare samavolnică în spaţiul autorului. Cu alte cuvinte, i se par suspecte mijloacele criticii adverse: analiza şi afinitatea”. □ Cornel Ungureanu marchează printr-un scurt text împlinirea a 50 de ani de la înfiinţarea Filialei Timişoara a Uniunii Scriitorilor şi a revistei „Orizont”. □ Ilie Gyurcsik (*Identitatea ludică*) publică a doua parte a eseului său despre Livius Ciocârlie şi *Caielele lui Cioran*.

19 noiembrie

● În „România liberă”, Octavian Paler publică editorialul *Spălătorii de creiere*: „L-am urmărit, într-o seară, la televizor, pe deputatul țărănist Dorin Mihai și am traversat cam toate formele de perplexitate pe care le poate oferi un spectacol de streap-tease ideologic. Se discuta despre tărăboiul din parlament pe marginea almanahului aprobat de Ministerul Educației Naționale ca «manual». Mă așteptam, evident, ca deputatul țărănist să țină isonul ministrului țărănist care tocmai comunicase parlamentului că obiecțiile împotriva linșării sentimentului național ar fi «împotriva pluralismului» și, vezi Doamne, «antioccidentale». Dar mă așteptam s-o facă în stilul dezinformării practicat de d-l ministru până acum. În consecință, eram pregătit să aud că țărăniștii vor o istorie adevărată, neînfrumusețată, neromantică (de parcă ar fi cerut cineva altceva!). (...) Numai că nu asta îl preocupa pe deputatul țărănist! Pe deputatul țărănist îl preocupa «omul nou» care trebuie creat în laboratoarele educației patronate de țărăniști. De aceea ne-a explicat, cu calm, cât de anacronici sunt Iorga, Constantin C. Giurescu și alți istorici, exponenți ai unor vremuri trecute. Nu «adevărul istoric» era problema deputatului țărănist, ci exact ca în Orwell, rescrierea istoriei în funcție de interesele prezentului! «Ce fel de om vreți să obțineți?» îi întreba mereu pe convorbitori? (...) În locul unui «om nou» cu gâtul înțepenit spre Est, d-l Dorin Mihai vrea unul cu gâtul înțepenit spre Vest. Și așa cum, prin Evul Mediu, filosofia trebuia să fie slujnica teologiei, deputatul țărănist vrea ca istoria să fie slujnica politicii. Degeaba încercau unii convorbitori să-i spuncă că mari europeni nu se feresc să fie francezi, englezi sau nemți (...). Și, cu siguranță, degeaba i-ar fi atras atenția cineva că termenii «european» și «român» nu se contrazic; că «valori europene» nu înseamnă, exclusiv, «valori occidentale»; că totalitarism nu înseamnă, obligatoriu, «Est», întrucât Hitler a fost «occidental» în aceeași măsură în care Stalin a fost «estic»; că «integrarea europeană» și «identitatea națională» fac parte din aceeași problemă a generației de azi”.

● În nr. 354 al revistei „Dilema”, Mircea Iorgulescu formulează considerații incisive despre *calitatea de adversar* în spațiul public autohton: „Diferența dintre cei care preferă termeni neaoși ca «lepră», «ticălos», «netrebnic» și cei care folosesc, să zicem, denumiri culturale nobile, ca «rinocer» sau «pitecantrop», nu este una de fond; și, în definitiv, nu e chiar nici o diferență între unii și ceilalți. Un mic Vișinski se află și în cei care înfierează «leprele», și în cei care denunță «rinocerii». E o simbioză perversă, căci au o nevoie vitală unii de alții: fiecare se legitimează prin existența celorlalți. Ca să fii inchișitor e nevoie d eretici. Incapacitatea de a înțelege, accepta și respecta *calitatea de adversar* ține probabil mai mult de o defectuoasă raportare la sine decât de raportarea la mediu și la context. Violența și judecățile sumare provin dintr-o conștiință patologică a deținerii adevărului absolut. Sau, poate mai

exact, a situației pe macea poziție (= în acea tabără, grupare, partidă) care asigură de la sine o superioritate absolută și categorică. Nu este important cum gândești: important este să fi făcut alegerea categorială cea mai avantajoasă. Să fii roșu sau alb, patriot sau europenist, naționalist sau internaționalist (oare de ce se va fi renunțat la «cosmopolitism»?!), conservator sau reformist, populist sau elitist, «rinocer» sau «lepră»... A treia cale nu există. Sau există – retragerea în tăcere, refugiul în indiferență, sau, mai rău, obișnuirea (...). La zece ani de la căderea regimurilor comuniste din Europa de Est, combatanții pseudo-confruntărilor ce domină viața publică românească nu par să fi aflat că peste tot, și indiferent de formal lor, «revoluțiile» ce au dus la schimbarea regimului și a sistemului au implicat organizarea unor *mese rotunde* în jurul cărora au stat, împreună, *adversari* ce au evitat postura (sau impostura) inchizitorială. Sau că noțiunea însăși de *reformă* este incompatibilă cu atitudinile de arhanghel mândru, indiferent dacă în numele «progresului» ori al «tradiției», al «Europei» sau al «țărișoarei». □ În grupajul tematic al revistei, ***Lucruri care merg bine***, realizat de Andrei Manolescu, Ion Bogdan Lefter scrutează optimist progresele României postdecembriste, printr-o analogie între percepția personală și cea a călătorului străin (*O țară în care se construiește cu spor*): „Am cunoscut nu unul singur, ci mai mulți călători străini uimiți de această efervescență incredibilă într-un loc de pe hartă despre care știau că se caracteriza prin paupertate și criză economică. În schimb, dăduseră peste un veritabil paradis al investițiilor imobiliare; o țară-ntregă ca un șantier! Pe de-o parte, e-adevărat că multă lume o duce greu, la limita sărăciei sau sub ea. Dar mulți o duc acceptabili sau foarte bine, și asta se vede – bunăoară – în dinamica extraordinară a construirii. Fără să mai adăugăm și alte exemple din alte domenii, cum să nu le interpretezi pe acestea ca pe simptome incontestabile de vitalitate și chiar – de ce ne-am sfii s-o spunem? – de prosperitate? Asemenea vizitatorilor care vor să cunoască România, merg și eu, cu oarecare frecvență, prin țară, și cu trenul, și la volan. Asemenea lor, constat și eu că țara trece printr-o perioadă de frenezie a construirii. E destul ca între două călătorii să treacă măcar o lună pentru ca să am destule lucruri noi de văzut. În unele locuri, ritmul transformărilor e de-a dreptul halucinant. (...) Otopeniul devine – în felul lui – o metaforă a istoriei pe care o traversăm: pielea satului vechi, ca o crustă crăpată, e străpunsă de formele lumii noi a zilei de mâine, grăbită să iasă la suprafață. Sau – dacă suntem în stare s-o vedem, dacă suntem dispuși s-o acceptăm – a zilei de azi, într-un loc de pe hartă unde uite că se-ntâmplă și lucruri bune, nu-i așa?!”. ■ Z. Ornea se situează pe opoziție contrară (*Segmente salvate din marasmul generalizat*): „N-avem cum face față condițiilor economice ale acestui proces de integrare și tot în afara organismelor europene vom rămâne. Unii speră că în zece-cincisprezece ani, cât va dura, normal, acest proces vom izbuti redresarea dorită. Tare mi-e teamă că e un vis treaz, ca atâtea altele. România a rămas

retardată pentru încă multă vreme, pentru că, oricum și oricât ne vom redresa, celelalte țări europene nu stau pe loc pentru a aștepta venirea noastră. Decalajul retardării se adâncește inevitabil. De fapt, de nicăieri și de niciunde nu se vede luminița, așteptată, a capătului culoarului. Nu numai pentru generația matură de astăzi, dar, probabil, nici pentru cea următoare. De aceea, cu siguranță, pentru cei mai tineri de astăzi izbăvirea dorită nu este decât plecarea în străinătate pentru a-și găsi un rost. E bine și poate util să căutăm ceea ce merge, azi, totuși, bine în organismul românesc. Dar nu e drept să ne plasăm speranțele în aceste segmente salvate de la marasmul generalizat”.

● În „România Mare” (nr. 488), Tudor Băran schițează un portret peste timp **Alexandru Piru**: „Al. Piru n-a fost în toate un G. Călinescu, al cărui epigon s-a declarat adesea, fiindu-l asistent și sânguincios colaborator. Deși l-a copiat ca putere creativă în genurile culturii literare: istoric și critic literar, prozator, gazetar. Dar se departaja net de mentorul său printr-o ținută plină de modestie. Nu imita și, poate, nici nu aproba actoria lui G. Călinescu la catedră, cu sușuri în glas și mișcări bine studiate... Cum bine se știe, pe tărâm literar, Al. Piru s-a declarat un extraordinar istoric: a scris o *Istorie a literaturii române* cu alte nuanțe decât cele ale monumentalei opere călinesciene. Ba încă și-a asumat dificila sarcină de a-l completa pe Călinescu, scriind o carte de sine stătătoare, *Istoria literaturii române vechi*. Această parte componentă era, în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, destul de fugitiv parcursă de G. Călinescu, fiindcă perioada de început a culturii române cere eforturi mari de cercetare și aprofundare. Întreaga viață a lui Al. Piru a fost o continuă zbatere pentru progresul culturii și învățământului. (...) Bineînțeles că a făcut și critică literară, într-o formulă à la Suchianu pe tărâmul filmului, pornind de la aprecierea că ce se realizează pe plan artistic trebuie stimulat, apreciat, nu neapărat criticat, blamat”.

23 noiembrie

● Pe prima pagină a „Adevărului literar și artistic” (nr. 495), C. Stănescu elogiază, la aniversare, **Doi critici**: Nicolae Manolescu și Ion Vlad, „doi slujitori eminenți ai literaturii române”: „N. Manolescu este un Don Juan al criticii românești, incapabil de robia unui angajament prelungit: «infidelitatea» criticului (...) este însă doar un alt nume pentru *libertatea spiritului creator*, un sinonim al refuzului de a se atașa obedient de o *singură* formulă literară, de un autor, de o operă sau de o singură generație. «Vârf de lance» al generației '60, a părăsit-o pentru «cei ce vin», atașându-se «infidel» fiecărei serii de tineri scriitori. (...) N. Manolescu iubește și «abandonează» pe rând fiecare «serie» a literaturii române și întinerind astfel cu fiecare dintre ele”. □ Sub titlul „**În România există tradiția transformării intelectualilor în slujnicari...**”, același C. Stănescu publică partea a doua a interviului cu Mircea Iorgulescu: „– Cum se mai vede azi critica literară?/ – Cu critica literară s-au

întâmplat (...) câteva lucruri. Criticii activi în anii '80, din tot soiul de motive, au abandonat sau au fost absenți, după 1990 (...), din dezbaterile critice. (...) Lucian Raicu, plecat din România la jumătatea anilor '80. Îmi îngădui să mă ciytez și pe mine. Apoi, Nicolae Manolescu, intrat în politică. Valeriu Cristea, critic important, trecut la o publicistică, cel puțin la început, cu un caracter foarte social și abandonând, un timp, critica literară. (...) Încât spațiul a rămas gol. Pe acest fond, sub presiunea fie a unor autori meritorii, care însă aveau sentimentul că au fost nedreptățiți, fie sub presiunea unor oameni mai tineri care și-au canalizat, cred, foarte prost energiile, critica literară de până în 1989 a fost denunțată ca fiind o formă de *autoritarism* și chiar de *totalitarism*, iar dispariția ei a fost salutăată cu artificii verbale. În realitate, critica literară există în țările europene (...), și în Germania, și în Franța, pe care le cunosc, critica literară există, e adevărat, adaptată la condițiile de presă actuale. (...) În România nu există o politică culturală. Aș vedea rolul criticilor în ziare, la posturile de radio și de televiziune (...). Nu poți scrie într-un ziar cum scrii într-o revistă universitară. Dar marile ziare din Occident au toate suplimente literare, nu culturale. (...) pe de altă parte, statul ar putea interveni susținând așezămintele culturale. Or, bază materială există. Existau cămine culturale, existau biblioteci: ce se întâmplă cu bibliotecile publice din România? Dezinteresul statului față de aceste așezăminte culturale este chiar mai nociv decât dezinteresul statului față de edituri sau față de uniunile de creație”.

● Într-un editorial din revista „22” (nr. 47), ***Cultura mitocăniei***, H.-R. Patapievici protestează „împotriva proliferării mitocăniei pe posturile noastre de televiziune”: „Cât timp era ilicită și se limita la zonele dubioase, la subteranele pegrei, mitocănia putea, dar nu te lua de nas. Azi se lăfăiește pe ecranele celor mai importante televiziuni, ocupă locurile pe care până mai ieri le ocupa fie impostura, fie pur și simplu ipocrizia. (...) Am ajuns să luăm urâtul drept frumos, prostul drept deștept, gujatul drept bine crescut. Și așa ne trezim că îl mai votăm o dată pe Ion Iliescu”. Aceste considerații pornesc de la următorul fapt particular: „Săptămâna trecută a căzut în plenul camerei moțiunea simplă privind «politicile educaționale prin intermediul manualelor de istorie». Un bun prilej pentru ziaristii vigilenței naționale să se întrunească din nou. Pe de o parte, pentru a ne spune că deși moțiunea a căzut, țara o susține (...). pe de alta, pentru a ne informa la ce ne expunem dacă susținem manualele alternative de istorie (conspirație, trădare, dezmembrare). Ca de obicei când e vorba de patria în primejdie, la tribuna națională s-au aflat Marius Tucă și Ion Cristoiu. După ce am aflat că istoria nu poate fi decât una, și anume aceea care glorifică trecutul fiecărui popor, ni s-a tot repetat că unele manuale alternative batjocoresc istoria națională și că este de datoria parlamentului să vegheze ca istoria României să fie bazată pe patriotism”. Și mai departe: „În loc să fie moderator, [Marius Tucă] a preferat rolul de birjar. Prin emisiunea *Tucă Show* tocmai ni se rula programul «mitocănia»./ (...) Nu e

de imaginat ca moderatorul unui *talk show* să se răstească furios la invitatul cu care se întâmplă să nu fie de acord (fie el istoric și membru al PNȚCD) cu cuvintele: «Dumneavoastră sunteți aici ca să răspundeți la întrebări, nu ca să le puneți!». (...) / Dar remarcabila emisiune din 15 noiembrie nu a ilustrat doar mitocănia din registrul sufletesc. Combinată cu logica ticurilor obsesionale, cultura mitocăniei și-a vădit prin Ion Cristoiu și fațeta intelectuală. Ziarist ubicuu calificat în toate ce țin de patrie și popor, Ion Cristoiu credea și el că are datoria să se răstească la invitați și că e chemat de națiune să califice în termeni jignitori producțiile intelectuale ori persoanele pe care le dezaprobă. Tot ce îi stârnea lui Ion Cristoiu repulsia nu putea fi decât «aberație» și «tâmpenie» (...). Astfel că, inspirată de «aberațiile» și «tâmpeniile» depistate în manualul coordonat de Sorin Mitu, logica sa obsesională ne-a servit construcția unei frumoase și drepte teorii a conspirației mondiale îndreptate împotriva sentimentului național la români. (...) / Potrivit domnilor Tucă și Cristoiu (...) Ministerul Educației Naționale (prin funcționarii care au aprobat noua programă de istorie) și autorii manualelor lternative conspiră pentru a deznaționaliza România. (...) / Capac la toate (...) a pus intervenția telefonică a celui mai hulit autor de manuale din toată România: conferențiarul de istorie de la Universitatea din Cluj, Sorin Mitu. Acesta nu doar că nu a avut nimic de obiectat la toate insinuările făcute la adresa integrității sale morale și intelectuale, cu un ton de un vesel stahanovism, și-a luat angajamentul să rescrie manualul hulit în cel mai scurt timp (...). Mai mult, a profitat de ocazie pentru a-l măguli pe Ion Cristoiu, care, în lumina camerei de luat vederi, se lăsa cu magnanimitate adulat în public de omul pe care, până atunci, îl terfelise». □ Sorin Antohi publică a doua parte a eseului ***Generația 2000: contextul și promisiunile unui debut***, deplângând, între altele, faptul că „mobilitatea educativă și profesională a tinerimii române nu e (...) susținută de instituțiile statului nostru”, astfel încât „atunci când familia nu le poate susține financiar formarea (...), tinerii învață acum să caute sprijin la organizații și instituții internaționale, începând cu Fundația Soros și terminând cu universitățile occidentale”. Și mai departe: „Atunci când lucrează (și) în universități (și/sau în muribundele institute de cercetare ale Academiei ori ale altor rețele moștenite din stalinism [...]), tinerii trebuie să-și negocieze foarte abil statutul instituțional pentru a-și salva mobilitatea internațională obținută individual și pentru a putea intra în schemele de mobilitate gestionate din țară: adesea, ei intră în clientela unora dintre administratorii academici, de la rectori la șefi de catedră, fiindcă au nevoie de îngăduința acestora pentru a putea circula. (...) Dar dacă mâine George Soros decide să-și încheie operațiunile filantropice în România, iar alte instituții și organizații se mobilizează ca să reconstruiască Iugoslavia... (...) / Cine publică astăzi în România ajunge să participe la un univers discursiv fragmentat și eterogen aflat într-o salutară criză de creștere grație interacțiunii cu dezbaterile internaționale, dar încă

marcat de lungile decenii de «logocrație populară» (Czeslaw Milosz) și de tentațiile vulgatei etno-naționale, perfect conservate și chiar potențate de național-comunism. (...)/ «Noua cultură română» produsă de autorii revelați/propulsați de libertatea de expresie e de multe ori rezultatul unor acumulări îndelungate și al refuzului căilor facile; e și consecința radicalismului sincronizator cu care e abordat Occidentul: fără resentimente, fără idolatrie și sterp mimetism – numit de mine *bovarism geo-cultural* –, pragmatic, deschis. Totuși, mulți dintre semnatarii noilor texte-etalon nu sunt cu adevărat specialiști într-un domeniu anume, sau se specializează din mers (...), ceea ce nu e lipsit de riscuri și de neajunsuri (...). Sub discursul «noii culturi române» se găsesc din când în când scăpările autodidactului, mofturile bonjuristului, prezumția celui crescut fără contact igienic cu egalii./ Adesea indigest, saturat de barbarisme (abundente la cei fără bună pregătire filologică, dar inevitabile chiar la poligloți [...]) și false rigori (în fond, forme provinciale de obtuzitate și semidoctism), scrisul încruntat și apodictic al unui segment din «noua cultură română» frizează ridicolul (...) și dezorientează cititorul care nu are surse suplimentare de informare – cărțile și periodicele savante străine sunt în continuare greu accesibile (...)/ Grava dezorientare ideologico-epistemologică a ceașismului e astfel încă departe de a fi înlocuită cu sisteme de orientare sincrone cu cele globale (...). Multe dintre manualele alternative de istorie sunt la fel de catastrofale ca și cele național-comuniste. (...) Excelenta campanie critică susținută mai ales de Lucian Boia și de discipolii săi nu pare suficientă pentru a aduce manualele românești de istorie mai aproape de teoria și practica Occidentului». □ În *Jurnalul de exil al lui Paul Goma (III). Cazul Goma?*, Mircea Martin observă: „Semnificația majoră a *Jurnalului* este aceea a unei *terapii* relizate prin negație”; „Îi reprolez, de fapt, lui Goma tocmai lipsa de radicalism în sensul plin, profund, al cuvântului”; „Într-o lume în care eroismul și sacrificiul amenință să cadă în desuetudine, Paul Goma încearcă să păstreze în actualitate ideea de luptă”; „Cazul Goma e un produs al *Jurnalului*, dar și al unei conștiințe colective culpabile”. □ Dan C. Mihăilescu notează câteva impresii de la recentul Târg de Carte de învățătură „Gaudeamus” (ediția a VI-a, 10-14 noiembrie), organizat pentru prima dată în pavilionul central de la Romexpo: „Sigur că, la unele lansări, față de cei trei, patru cititori prezenți, deșertul kilometric dimprejur ar fi dezarmat sufletește până și un munte de optimism, după cum, față de îmbulzeala nebună de la unele standuri, același deșert înconjurător te umplea de stupeoare, însă, una peste alta, s-a putut respira în voie”; „Nu se bucură (...) nimeni de amarnica dezumflare a Nemirei, dar asta nu te poate împiedica să vezi venirea în forță a editurii Paralela 45, unde tenacitatea abilă a lui Călin Vlasie face minuni. Te încruntă zvonurile privind noile dificultăți financiare și de liberă circulație editorială de la Univers, dar nu ai dreptul să te prefaci că nu vezi, pe de o parte, numărul mare de noutăți apetisante propuse de editura lui Mircea Martin, iar pe de alta venirea la rampă

a unor surprize de tipul Casei Radio. Firește că te îngrijorează soarta «României literare» din decembrie încolo, când se zice că-și ia Soros-ul zborul, dar, pe cât mizezi pe capacitatea lui Nicolae Manolescu de a fermeca alți sponsori, pe atâta te bucură vestea că Stelian Tănase pregătește un săptămânal de 64 de pagini, ori declarația lui I.B. Lefter, din «Mașina de citit», 13 nov., privind «lansarea unui nou săptămânal de informație și dezbateri culturală...»". □ În deschiderea unui supliment al revistei – «22 plus» –, cu tema ***În apărarea libertății de credință – Spre crearea unui stat ortodox român?***, Gabriel Andreescu atrage atenția asupra consecințelor pe care le-ar putea avea adoptarea proiectului de *Lege privind regimul general al cultelor religioase*: „...atunci România va ieși din sfera proceselor de civilizație în care părea că s-a înscris. (...) Odată adoptată actuala formă a *Legii cultelor*, împotriva grupurilor religioase care nu au căpătat statutul de cult se va putea declanșa o adevărată represiune. Se vor anihila, sub invocarea legii, inițiativele noi de asociere religioasă – așa cum se tot încearcă de câțiva ani. Se va exercita un control sever și vor fi amenințate-șantajate grupurile care vor fi lăsate totuși să existe. Manifestarea religioasă va căpăta oarecum statut de viață clandestină. Imunitatea de care se bucură deja bătașii în sutană ortodoxă care agrează de mulți ani greco-catolici, bapțiști, martori ai lui Iehova etc., va atinge dimensiuni sporite (...). Locul tensiunilor etnice va fi luat de alienarea grupurilor religioase nemajoritare, cu consecințe nu mai puțin periculoase./ În paralel cu aceasta va crește incredibil prestația statului față de culte. Statul (adică populația) va plăti pentru activitatea cultelor – dar în primul rând pentru planturizarea Bisericii Ortodoxe Române – așa cum plătim pentru sănătate, pentru învățământ sau apărare (în condițiile în care slujitorii de cult reprezintă probabil categoria profesională cu standardul de viață mediu cel mai ridicat din România). Statul se va amesteca cu religia ortodoxă în proporții sporite și pentru că BOR se va amesteca în viața statului în aceeași măsură. (...) O astfel de dominație a BOR va da o lovitură întregului sistem instituțional modern. Nu demult, arhiepiscopul Bartolomeu Anania ne amenința că va pune preoții să ne predea istoria. Desigur, poimăine vom vedea pretențiile clerului ortodox crescând indefinit. Vor preda și literatura, vor impune programa pentru științele biologice, ne vor spune cu siguranță cum trebuie să arate manualele de filozofie și educație civică. (...) Ceea ce a adus Emil Constantinescu nou a fost folosirea diferenței religios-nereligios în miezul campaniei electorale. Când formula celebra întrebare: «Credeți sau nu în Dumnezeu, domnule Iliescu?», el câștiga poate un punct în competiție cu contracandidatul său. Dar societatea românească pierdea nenumărate altele, importante, din viitor. (...) Deși nu este, fără doar și poate, un fundamentalist, el a mai jucat cărți politice cu Patriarhul Teoctist. Așa s-a ajuns la acel afront la adresa gândirii raționale și logicii statului: să se pună piatra de temelie a Catedralei Neamului în Piața Unirii, în ciuda legilor, a criteriilor economice, a

principiilor de urbanism. Atașat utilizării simbolurilor ortodoxe, Emil Constantinescu poate răsturna toată logica celorlalte acțiuni ale sale, altfel proeuropene. (...) Supusă fundamentalismului ortodox, țara se va singulariza; va fi un teritoriu al sărăciei și al dezonoarei. (...) Raționalitatea nu este un act îndreptat împotriva ortodoxiei. Din contră. Este tocmai capacitatea de a discrimina între spiritul religios și făcătura kitsch care îi ține locul în arena vieții noastre clericalo-politice” (*Responsabilitatea politică a creării unui stat ortodox român*).

24 noiembrie

● În „România literară” (nr. 47), Nicolae Manolescu publică un editorial intitulat *O idioțenie periculoasă*, în care își mărturisește motivele aversiunii (comune întregii sale generații poststaliniste) împotriva „istoricismului” – înțeles în sensul lui Marx *via* Karl Popper: „Neputința aceasta de a scăpa din strânsoarea unui concept determinist și mesianic de istorie ne-a făcut pe unii dintre noi bănuitori față de disciplina ca atare a istoriei literare, în pofida faptului că mari critici dinainte scriseseră câte una, nu numai Iorga, dar și Lovinescu și Călinescu. Nu vreau să vorbesc în numele tuturor, dar oare de ce atâția dintre criticii merituosi ai generațiilor postbelice au publicat panorame sau metamorfoze și nu istorii literare? Dincolo de mode și timp, explicația stă cu certitudine într-o rezervă de natură morală față de fatala ideologizare a oricărei tratări istorice a literaturii./ Un argument în plus, în ce mă privește, îl constituie rezerva pe care am nutrit-o în toți acei ani, și astăzi, încă, față de freudism. Regăseam în felul în care Freud privea persoana același grăunte de necesitate ineluctabilă pe care-l conține perspectiva marxistă asupra societății și a literaturii./ Revelația intelectuală care m-a condus, un sfert de secol mai târziu, la scrierea (totuși!) a unei Istории literare a fost aceea că întâmplarea joacă un rol pe care marxismul ni-l ascunde: oamenii și cărțile se înlănțuie și în funcție de împlinire, nu doar în funcție de necesitate”. □ Într-un articol intitulat *Sindromul tribunalului și istoria literară*, Mircea Anghelescu face o radiografie critică a climatului literar postdecembrist: „La adăpostul primatului «valorii estetice», literatura română de după 1971 s-a radicalizat ideologic, astfel încât perioada de până la căderea regimului comunist avea să fie, literar, una dintre cele mai productive din întreaga ei istorie. Tot acum avea să se înregistreze un alt aparent paradox: intuind, probabil, pericolozitatea acestei evoluții, instituțiile prin care se exercita controlul politico-ideologic au devenit ele însele gardieni ai «valorii artistice pure», deturnată și pusă în slujba unui minor estetism de partid, sancționând ori încercând să sancționeze în numele «frumosului» deschiderea spre social, spre istorie, spre politic. Criteriul «pur estetic» se prefăcea astfel într-un factor de limitare, dacă nu chiar de asfixie./ Scurt timp după decembrie 1989, criteriul «valorii artistice pure» avea să fie abandonat masiv și tacit. Atâtea câte au fost și așa cum au fost, dezbaterile

literare au fost dominate de regândirea literaturii postbelice dintr-o perspectivă eliberată de constrângerile și tabu-urile impuse până atunci de instituțiile prin care regimul comunist supraveghease și controlase cultura. Impropiu așezate sub o denumire consacrată, cea de «revizuri literare», căreia de fapt i s-a schimbat esențial sensul, aceste dezbateri au luat curând forma unor nesfârșite polemici cu miză mai ales personală. (...) Mai adecvat, eventual, ar fi fost să se spună «reconsiderare», dar termenul acesta era compromis de utilizarea lui în perioada comunistă. Ce anume era însă de «revizuit» sau »reconsiderat»? În mod cert, nu în primul rând obsedanta «scară a valorilor», a cărei stabilire fusese de mult scoasă de sub controlul instanțelor de partid. Lipsită de obiect real, această operațiune de re-clasificare devenea cu atât mai mult superfluă într-o lume din care dispăruse, în principiu cel puțin, obsesia unicității și nu mai putea fi vorba de o unică și imuabilă «ierarhie literară». Din acest punct de vedere, doar reintegrarea scriitorilor interziși din motive politice, inclusiv a celor exilați, putea aduce modificări sensibile, dar nu atât în sensul unor înlocuiri, cât al cuprinderii celor până atunci excluși. A-i situa pe Paul Goma sau Dumitru Țepeneag ori, din generațiile mai vechi, pe Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Vintilă Horia, Constantin Virgil Gheorghiu, Petru Dumitriu ș.a.m.d. în «tabloul» literaturii române postbelice, nu însemna câtuși de puțin a-i elimina pe alții, socotiți uzurpatori. Dar ceea ce nu se făcuse, ori se făcuse doar sporadic și exclusiv în afara României, era descrierea liberă a modului în care, la sfârșitul anilor '40, literatura română fusese distrusă cvasi-integral. Aspectul general al literaturii române din primul deceniu de după instalarea regimului comunist este unul de Hiroshimă devastată de bomba atomică. Existența în acest vast și dezolant câmp de ruine a câtorva titluri de cărți ce rezistă oricărei evaluări estetice (*Moromeții*, *Bietul Ioanide*, *Cronică de familie*, *Glasul*, *Groapa*) confirmă de fapt amploarea dezastrului. Sunt însă scriitorii care s-au supus normativelor politice și propagandistice, sigur nu de bunăvoie, chiar dacă uneori au fost răsplătiți pentru această supunere, niște inculpați în fața unui sever tribunal postum?! Și cum trebuie procedat în cazul acelor autori care, începându-și «cariera literară» prin ilustrarea propagandei de partid, aveau să evolueze, mai repede sau mai lent, către o literatură veritabilă, substanțială, inevitabil opusă în spirit și formă mutilantei înregimentări anterioare?! Un caz aproape didactic este cel al lui A.E. Baconsky, al cărui volum din 1969, *Cadavre în vid*, poate fi socotit, în toată liniștea, una dintre primele cărți «disidente» din literatura română postbelică". □ În cadrul unui grupaj omagial, prilejuit de aniversarea directorului revistei, semnează un articol-portret Monica Lovinescu, sub titlul *La cei 60 de ani ai lui Nicolae Manolescu*: „Mulți promiteau din generația sa și nu-și țineau făgăduința, el însă a ținut tot ceea ce nu se grăbise să promită. Din cronicar la un săptămânal literar – e drept, cel mai important al țării – a devenit Criticul prin excelență, cel care lansează, confirmă sau infirmă talentele. Și aceasta

într-un peisaj critic unde Nicolae Manolescu era înconjurat de colegi de certă valoare. Criticului i se poate însă face un reproș major. Îl repet (...): a refuzat ca o culegere din aceste cronică să stea lângă cărțile publicate. (...) La o trecere a lui prin Paris, discutăm liniștit despre felul în care Securitatea cerea rapoarte scriitorilor asupra călătoriilor în străinătate. Mulți ne povesteau de «vizitele» la Securitate, sau acasă la ei, la o «cafeluță», sau chiar la Uniunea Scriitorilor în biroul Președintelui. Ele păreau obligatorii, iar diverșii noștri interlocutori ni le descriau, complet decomplexați, ca un lucru firesc. Nicolae Manolescu a rectificat, ca și cum ar fi fost vorba de o nimica toată, că aceste ședințe cu oamenii Securității nu erau de fapt cu totul obligatorii, puteai să nu dezvălui pe cine ai văzut, cu cine ai discutat și despre ce. Uite, el a refuzat să-l vadă și nu i s-a întâmplat nimic. Cel mult, nu i s-a mai dat drumul pentru o călătorie ulterioară și atâta tot. Alții și-ar fi împletit cunună de lauri dintr-un asemenea gest dacă nu unic, sigur rarissim. El, nu. Tot astfel, nu l-am auzit niciodată laudându-se că nu s-a înscris în partidul comunist, condiție sine qua non pentru o catedră universitară. Câți știu că până la revoluție Nicolae Manolescu, profesorul cel mai ascultat de la Litere, directorul Cenaclului de Luni, n-avea decât titlu de «lector» deoarece nu voia să facă parte din partidul comunist? În anii '80 o astfel de apartenență la partid devenise pentru cei mai mulți o formalitate pe care mai nimeni nu se mai gândea s-o reproșeze semenului. (...) / Exigent față de el însuși, Nicolae Manolescu trece mai lesne (prea lesne?) cu vederea peste păcatele celorlalți. Îi înțelege parcă mai bine decât pe sine. (...) – Cutare? Da, e adevărat, acum scrie numai prostii, dar soția lui are cancer. – Altul: Face o depresiune, dacă l-ai vedea! Și așa din boală în fatalitate curg scuzele pentru cei din jur. / Când Nicolae Manolescu l-a condus la gară sau la aeroport pe disidentul Dorin Tudoran, era singur: nici un alt scriitor nu avusese acest curaj. Nu ne-a povestit scena niciodată. Dorin Tudoran ne-a descris-o. / Devenit om politic și șef de Partid, Nicolae Manolescu s-a lipsit și de bodygarzi, și de vilă în cartierul Primăverii, se purta ca totdeauna, obișnuit ca buzunarele să nu-i fie doldora de bani. / Cred că așa ceva trebuie să se sărbătorească într-un fel aparte deoarece acest tip de comportament este cu adevărat original în tranziția noastră. / Iată de ce Virgil Ierunca mi se alătură pentru a-i ura lui Nicolae Manolescu «La Mulți ani!» la cei 60 împliniți sub zodia demnității». ■ Un articol aniversar intitulat *Arta seducătorului* semnează G. Dimisianu: „Fire luptătoare și dominatoare, Manolescu a devenit neînchipuit de repede un lider, fără ungere oficială, al comunității noastre scriitoricești. L-au perceput ca atare și partizanii și adversarii, și admiratorii și denigratorii, și chiar și autoritățile comuniste care altfel nu i-ar fi urmărit, cu atâta sânguință, evoluția și toate mișcările (...). Se știe prea bine pe ce s-a clădit autoritatea de lider al lumii scriitoricești a lui Nicolae Manolescu: în chip decisiv pe cronică sa literară, susținută fără întrerupere 32 de ani. Este o performanță unică, nu doar la noi, dar cred că și în

lume. Nici Sainte-Beuve și nici alții nu știu s-o fi atins./ Aspectul continuității și al marei durate impresionează prin el însuși, dar aici nu este vorba numai despre atât. Este vorba și despre faptul că 32 de ani cronica lui N. Manolescu a interesat cel mai mult din tot ce apărea în publicațiile literare, captând irezistibil, în toată această epocă, atenția tuturor. (...) Nu-mi pare impropriu a numi acțiunea criticului asupra publicului său un act de seducere, de și efectele unui astfel de act durează îndeobște puțin. (...) Nu aceasta a fost însă situația «victimelor» lui Nicolae Manolescu, adică a cititorilor săi din fiecare joi, captivi ai seducției exercitate de critic mai bine de trei decenii, de fapt atâta vreme cât a vrut el să-i țină în captivitate. (...)/ Leg în modul cel mai direct această idee de criză a criticii de retragerea lui N. Manolescu de la cronica literară, de la acel oficiu a cărui îndelungată funcționare ritmică devenise pentru cititorul român de literatură un indicator al normalității. Nemaifuncționând, a apărut «criza». Aluziv sau de-a dreptul, reproșurile pe Manolescu l-au vizat atunci când a fost denunțată autodemiterea criticii, absența ei de la datorie, părăsirea ei pentru politică (mai clar se putea?) (...). Seduși și abandonați (abandonați, totuși, după treizeci de ani!), fidelii de altădată ai criticului reacționează vehement și dramatic, o formă, la urma urmei, de a-l omagia". ■ Sub un titlu lapidar, *Manolescu*, Mihai Zamfir adaugă: „Nu voi spune despre Nicolae Manolescu decât un singur lucru: vocația sa monoică l-a marcat de la debut și s-a fortificat odată cu trecerea anilor. Pare ridicol la prima vedere să-i asociezi numele cu cel al lui Titu Maiorescu, dar, în ultima parte a secolului nostru, paralela se impune cu naturalețe. (...) Alergia anti-maioresciană, congeneră regimului comunist, l-a lansat și mai ferm pe această cale. (...) A transforma un banal nume de familie într-o referință celebră – iată, pe meridianele noastre, cea mai spectaculoasă realizare! A făcut-o Eugen Ionescu, întâi la Paris, apoi în întreaga lume. A făcut-o cu mai puțină celebritate, dar cu aceeași argumentare paradoxală, Nicolae Manolescu". ■ Adriana Bittel semnează un text intitulat *Efectul N.M.*: „Genul ăsta de bucurie pe care îl numesc efectul Manolescu dă dependență (în treacă fie spus, multe din paradoxurile și vorbele lui de spirit au intrat în folclor, le întâlnesc în chip de titluri prin ziare, chiar și în discursurile oamenilor politici, fără ca nimeni să le mai știe sursa). Același efect îl are și scrisul lui, niciodată plicticos sau crispat. (...) Fără capricii de vedetă, fără orgoliul exacerbat și excentricitățile ce fac ravagii în lumea literară, Nicolae Manolescu nu e «o figură». E un om odihnitor de normal, chiar și în situații anormale, echilibrat și de o impecabilă civilitate, cu care ți-e mai mare dragul să lucrezi. (...) Nu-i place să dramatizeze și nu poate să sufere sentimentalismele față de care reacția lui e ironică, dacă nu chiar cinică. Dar cine îl cunoaște bine știe cât e de impresionabil și cum, în situații cu adevărat grave, te poți baza pe ajutorul lui, asupra căruia păstrează o delicată discreție". ■ Într-un medalion intitulat *Două fotografii*, Alex. Ștefănescu scrie: „La 19 ianuarie

2000 se vor împlini douăzeci de ani de când au fost făcute aceste fotografii, în locuința lui Valeriu Cristea. Le privesc și încerc să reconstitui starea de spirit a celor care ne aflam acolo, după o masă îmbelșugată (...). Valeriu Cristea, abstras, cu zâmbetul lui plin de bunătate, are aerul unui amfitrion mulțumit de mulțumirea oaspeților. Eu, Alex. Ștefănescu, povestesc fără îndoială o aventură amoroasă imaginară. Gabriel Dimisianu mă ascultă atent, prefăcându-se – cu o fină ironie – că îmi acordă credit. Eugen Simion, sceptic, dar însuflețit de o anumită curiozitate, privește scena distant. Nicolae Manolescu, grav și comprehensiv, este profesorul care evaluează competența (în materie) a fostului său student./ Este un joc la care participă cinci critici literari într-un moment de seninătate, cinci critici literari dintre care cel puțin patru (Valeriu Cristea, Gabriel Dimisianu, Eugen Simion, Nicolae Manolescu) dau tonul în literatura română, în echipă cu unii care nu sunt prezenți la întâlnire: Paul Georgescu, Ov.S. Crohmălniceanu, Lucian Raicu, Mircea Iorgulescu. Îi unește «România literară», îi unește spiritul critic (într-o epocă în care spiritul critic este considerat subversiv), îi unește – în clipa fixată pe peliculă de fotograf – participarea la o secvență din comedia existenței./ Extraordinară este și fotografia cu doamnele care râd, îmbătate de răs. De ce stau deoparte? Nu sunt ele cele cinci muze ale celor cinci critici? Și atunci? N-au avut acces la discuția – mai serioasă – a bărbaților? Au fost tratate ca personaje secundare, așa cum sunt tratate femeile în unele țări balcanice? Nici gând. De fapt, cele cinci doamne se amuză copios pe seama celor cinci critici, depășindu-i cu mult în ceea ce privește spiritul critic. (...) Îl privesc mai atent, ajutându-mă și de o lupă, pe Nicolae Manolescu, care în aceste zile (la 27 noiembrie) împlinește 60 de ani. În fotografie are 40. Stinge cu un gest elegant o țigară în scrumieră. (...) Este ca întotdeauna destins, apărat, ca de o aureolă, de conștiința propriei sale valori. Sunt și mulți oameni care îl admiră. Studenții care vor forma ambițioasa generație '80 gravitează de pe acum în jurul lui. Monica Lovinescu îl susține de la distanță. Aceste dovezi de simpatie nu explică însă întru totul siguranța lui Nicolae Manolescu. El știe parcă exact ce are de făcut. Cu mișcări precise și eficiente (de toreador bine strâns în talie, cum îl caracterizează Gheorghe Grigurcu), promovează bunul-gust, împotriva kitsch-ului comunist. Dana Dumitriu îmi povestea că și într-un autobuz aglomerat, înghesuit de inși zgomotoși, Nicolae Manolescu continuă să se gândească visător la literatură".

■ În *Temă (cu variațiuni)*, Ioana Pârvulescu notează: „Spre deosebire de bărbatul din povestea interbelică, Nicolae Manolescu nu este un om oarecare, iar pentru a vedea influența vieții lui asupra celor din jur nu e nevoie de ajutor angelic, ajunge o scurtă ochire retrospectivă. Mi-ar plăcea, totuși, să am un inger alături care să-mi proiecteze filmul literaturii române de azi într-o lume posibilă în care, să spunem, Nicolae Manolescu, n-ar fi scris nici un rând și ar fi ales, vorba lui Proust, meseria de brutar. Mi-ar plăcea să văd într-o clipă viețile tuturor celor care au trecut pe la Cenaclul de Luni sau pe la facultatea

de filologie/limbi străine sau care, pur și simplu, i-au citit cronicile, cărțile, articolele. Mi-ar plăcea să văd cum viața lor ar sărăci, ar păli brusc, cum și-ar pierde din farmec, de la detalii de vocabular până la un mod dezinhibat de a citi literatura, de a trăi literatura. Cum viața lor ar tânji zadarnic după un mod public de a avea clasă, adică noblețe în felul de a citi și de a trăi literatura”.

□ Alex. Ștefănescu semnează o cronică – favorabilă pe ansamblu – despre volumul de debut al prozatorului Dan Lungu, *Cheta la flegmă (O carte frumoasă cu un titlu stupid)*. □ Mircea Martin publică eseu *Pierre Bourdieu, un sociolog al nuanțelor*. □ La rubrica semnată „Cronicar”, sub titlul *Patriotismul inculturii*, este taxată o intervenție din „Evenimentul Zilei” a lui Cornel Nistorescu, în chestiunea manualelor alternative: „Cât privește însă opinia lui Cornel Nistorescu, aceea că Ministerul Educației Naționale ar fi aprobat cu «ochii închiși» manualul cu care se luptă dl Anghel Stanciu (dr. ing., PRM) aici Cronicarul se desparte de editorialistul «Evenimentului Zilei».

Acest manual a fost evaluat de specialiști – care l-au considerat perfectibil, dar nu maculatură antinațională –, iar aceștia nu cred că MEN l-a aprobat cu ochii închiși. Iată însă că mai multe personalități ale culturii române care se află în Franța, dintre care o parte doctoranzi serioși, plus personalități precum Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, au protestat împotriva acestei stupide moțiuni. Nu e totuși bizar, ca să nu zicem împotriva naturii culturii, că un dr. ing. incapabil să se exprime corect în propria sa limbă, precedat de diverși semidocti sau patrioți grăbiți poate declara drept antipatriotic un manual de istorie? Bizareria se metamorfozează în curată tristețe când alți aleși, câteva zeci, ai neamului se lasă târați de prestigiul cultural al inițiatorului moțiunii (dr. ing.) și nu văd semne de flagrantă incultură elementară în textul moțiunii sub care au semnat”.

● În „Luceafărul” (nr. 41), Romul Munteanu publică articolul *Un trubadur de pe internet*, despre volumul lui Dan Mircea Cipariu *Hai să ne-nălțăm pe site sâmbătă seara*, care „reprezintă o fasciculă a altui gen de imaginar poetic, trimisă de autor spre orizontul de așteptare al secolului următor”. □ Octavian Soviany (*Forma scrisă a golului*) comentează volumul *Cărțița lui Pessoa* de Constantin Abăluță. „Poemele lui contrariază prin contrastul dintre fondul tenebros al unor trăiri născute din frisonarea thanatică a fibrei vitale și cultivarea imaginilor de o mare luminiscentă, având de obicei ca «suport material» aspectele cele mai diafane ale substanței”. □ La rubrica „Opinii”, Alexandru George publică articolul *O luptătoare*, referindu-se la volumul de memorii al Monicăi Lovinescu, *La apa Vavilonului*, „o carte de mult așteptată pentru atâtea cuvinte încât a le enumera măcar în parte ar însemna să-i inventariem și meriteel, pe care eu cel puțin nu le consider artificial sporite de acuta noastră curiozitate. (...) Volumul său de memorii se oprește înainte de epoca în care tipul duplicitarului devine copleșitor și pare uneori a deschide armura, altfel bine închisă, a celor ce nu puteau fi dezarmați decât încercându-

se suprimarea fizică”. □ Barbu Cioculescu (*Un Glas din Diaspora*) analizează două volume semnate de Crisula Ștefănescu, „o certă conștiință lirică, regostrul unei formații de mediu modernism, zăcămintul liric eminescian, blagian, al liricii interbelice și al anilor șaptezeci, cu o puternică personalitate feminină, aceasta în seria dotărilor la vedere și imediat analizabile”. □ Radu Voinescu publică articolul *Întoarcerea la matcă*: „Continuăm să vorbim despre *Cânturile de ocnă* ale lui George Astaloș nu numai din motivul că apariția acestei cărți mi se pare, așa cum am mai spus, un eveniment important al literaturii române, ci și pentru că universul ei și formula de realizare ridică unele probleme de apropiere. (...) Într-un fel, *Cânturile de ocnă* sunt comparabile romanului lui Eugen Barbu, *Groapa*. Numai că, dacă acolo argoul era elementul care servea culorii lcoale, autenticității, aici el este fundamental. Dar ce-i apropie foarte mult pe cei doi scriitori este empatia perfectă cu o lume care își dezvăluie tainele numai celor chemați și care va alimenta poate multă vreme temele literare. Ca și o șlefuire extraordinară a limbii. Proprie marii literaturi”. □ Într-un interviu acordat Mălinei Anițoei, Matei Vișniec afirmă: „Din punct de vedere poetic, eu fac parte din generația '80. (...) Dintre autorii români, mi-au plăcut piesele lui Sorescu, ale lui Horia Lovinescu, deși Lovinescu avea și piese mai puțin solide, cele care frizau realismul socialist. Bineînțeles, mi-a plăcut întotdeauna Caragiale, dar este un universal regional dificil de tradus. (...) În România, dragostea mi se părea imposibilă. (...) Aș spune că adevărata lecție de constructor de piese am trăit-o în Franța, în sensul că am pus accentul pe construcție, pe structură, tocmai pentru că stăpâneam în mod imperfect limba. (...) Divagația nu mai exista pentru mine în franceză. Acesta a fost exercițiul care mi-a dat o enormă libertate”.

25 noiembrie

● Sub titlul *Grupurile literare*, Nicolae Breban deplânge – în „Contemporanul – Ideea Europeană” (nr. 45) – „absența, în ultima jumătate de secol românesc a lucrărilor de sinteză în literatură, absența monografiilor (cu puține excepții!) și mai ales absența unei istorii a literaturii moderne și contemporane”: „Deoarece nici acum, în libertate socială, nu se întrevăd proiecte ale unor astfel de lucrări de sinteză, apar, după cum se observă, cunoscutele antologii: în fapt încropiri, ersatz-uri, surrogaturi de istorie literară modernă. Unii critici – grăbiți sau fără fișe (nepregătiți, deci, însă grăbiți, lacomi de a figura în magistratura literară!) întocmesc tot felul de culegeri de texte (ale altora!), etalându-și cu o anume insolență numele pe coperta prima și, cu timpul – după o recidivă, de acest tip! – creându-și chiar și o clientelă destul de consistentă în rândul colegilor creatori. (...) Nu, nu cred că criticii – acei dintre ei ce aveau frumoasa ambiție de a se măsura cu modelele mari! – aveau, nici sub comunism, scuza, alibiul cenzurii care să-i împiedice să treacă la săvârșirea unor asemenea opere de sinteză, atât de necesare unei literaturi ce se vrea majoră,

conștientă de sine: sărmanul I. Negoîtescu, care a tulburat multe ape cu promisiunile – amenințările! unei istorii «scandaloase»! – a scris-o până la urmă, în Germania, în libertate, dar, după părerea mea și a altora, extrem de grăbită, parțială și partizană, insatisfăcătoare față de ambiția și pregătirea sa; Lucian Raicu, un spirit de o extremă sensibilitate și libertate critică interioară, a rămas, se vede - după două splendide monografii: *Rebreanu* și *Gogol* – ezitant în fața unei lucrări de periodizare și comparatistică mai amplă; lui Matei Călinescu, în tinerețea sa literară un formator și promotor al valorilor reale și un luptător pentru restabilirea criteriilor estetice într-o societate ce găfăia încă sub cizma stalinistă, i-au secat probabil energiile sau, mai probabil, i-a dispărut acel genial patriotism cultural fără de care nu e și nu a fost posibilă în istoria modernă a României nici o lucrare de anvergură! N. Manolescu, preocupat decenii de o admirabilă susținere jurnalistică a valorilor contemporane, ezită în ultimul deceniu să ne dea o *Istorie...*, care ar fi nu numai un *canon*, o paradigma posibilă a valorilor literare ale acestui secol dar și o *recuperare*, o valorizare în substanță a miilor sale de cronică de întâmpinare, separând grâul de neghina vremii și a propriei subiectivități de moment. Eugen Simion este, se pare, singurul care a încercat acest mare gând: eu nu-i învinuiesc cele patru volume de *Scriitori români* apărute în totalitarism, cum o fac unii zeloși denigratori, că ar fi doar o «încropire de articole sau studii» și îl felicit, încă o dată pentru îndrăzneala și munca sa, dar... aștept nu numai să le aducă la zi dar să facă din «ele» o adevărată istorie literară, să ne ofere în primul rând o periodizare și o calmă judecată de valoare în modernitate, mai ales, după 1900. (...) Lipsa *unei* sau a *unor* ample lucrări de sinteze este nu numai o lacună dar, cred eu, a ajuns o maladie, o boală! Nu numai a frontului literar contemporan dar al modului nostru de a gândi și de a concepe literatura, cultura, creația! (...) Cine va avea curajul – moral, în primul rând și apoi cel profesional! – de a ataca o asemenea lucrare, va trebui să țină seamă, cum am mai spus-o, de «spiritul de grup literar», de realitatea ce se cheamă astfel și să studieze acele grupuri literare care au dovedit ulterior, capacitate de creație și de *ideologie!*”.

26 noiembrie

● Într-un articol din „Dilema” (nr. 355), *Ficțiunea bumerang*, Mircea Logulescu acuză faptul că se abuzează, în spațiul public românesc postdecembrist, de ideea „nostalgiei” comunismului: „Ideea că România e o țară confuză și alienată, puternic impregnată de «ceaușism» și de «nostalgii comuniste», pe scurt, un caz patologic, nu e totuși o creație a străinătății care se simte datorare să intervină aici așa cum nu o face în alte părți din Europa, cu excepția, probabil, a Serbiei. Această idee vine din România, e întreținută de români și se întoarce împotriva lor, inclusiv a celor care o cultivă și o răspândesc. De fapt, invocarea și evocarea «nostalgicilor» comunismului poate

fi un bun indicator mai ales pentru detectarea gândirii leneșe. Nimic mai confortabil pentru un om public român de tranziție decât să acuze existența unei active și puternice «nostalgii» a comunismului. E un alibi la îndemână pentru toate derapajele și toate eșecurile. O scuză pentru degringoladă. Un camuflaj pentru afacerismul în floare. O justificare pentru cele mai sordide manevre politicianiste. După aproape zece ani de psalmodiere pe tema «nostalgicilor comunismului», creatorii acestei ficțiuni sunt confrunțați cu sperietoarea creată de ei înșiși. (...) Pentru că nici «nostalgia comunismului», nici «regretul după Ceaușescu» nu sunt problemele reale ale societății românești. Unei ficțiuni aberante i s-a răspuns la Brașov, la Iași, la Timișoara, cu o contra-ficțiune, la fel de aberantă în sine, dar menită să trezească la realitatea reală. Nu este însă deloc sigur că se va fi reușit”. □ Istoricul Andrei Pippidi se arată indignat, într-un articol intitulat *O statuie de prisos*, împotriva unei recente hotărâri a Consiliului municipal din Cluj de a se ridica o statuie a mareșalului Ion Antonescu: „Ca român, mie mi-e rușine ca numai minoritățile să se pronunțe contra glorificării unui dictator. (...) Nici Franța n-are o statuie a lui Pétain, nici Ungaria una a lui Horthy. Cultura politică din aceste țări, una rămasă democratică de la Eliberare, cealaltă chiar siluită atâta vreme de comunism, n-ar îngădui-o. Numai aici, proslăvirea dictatorilor găsește un teren favorabil numai aici, exercițiul democrației fiind anemic, s-a așteptat mereu mântuirea, nu de la instituții, care trăiesc și ele de azi pe mâine, ci de la «oamenii providențiali», neapărat cinstiți și duri – adică înzestrați tocmai cu acele calități mai rar prezente în psihologia națională (...). Statuia de la Cluj ar semnala lumii întregi această carență morală, odată cu nepăsarea față de ce au îndurat minoritățile deportate și masacrate. Aceasta înseamnă indiferență grosolană la dreptate și libertate, pe care aliații lui Antonescu le-au suprimat oriunde s-a impus vremelnice superioritatea lor militară. Ea înseamnă ceva și mai grav: refuzul de a-și admite vina proprie, acolo unde asocierea cu Germania lui Hitler, de care Antonescu n-a vrut să se dezică până în pragul catastrofei, ne-a antrenat în ace reprobabile, care nu s-au limitat la măsurile represive cu caracter rasial. (...) Valoarea unui om politic n-o stabilesc discursurile sale – din acest punct de vedere, autorul cuvântărilor *Către Români* s-ar califica undeva lângă Mussolini, în clasa a treia – ci măsura în care și-a schimbat țara în interior și a obținut pentru ea un loc mai bun în lume. Fără doar și poate, aceasta a fost marea ambiție a lui Ion Antonescu, dar în realizarea ei el a eșuat lamentabil. Blamul acestui insucces revine asupra lui personal exact în proporția în care el a intervenit direct și autoritar în toate domeniile vieții militare și civile, de la strategia campaniilor în Rusia până la aprovizionarea piețelor în București. N-a putut da României realitatea puterii, ci numai aparența ei, proclamată printr-o propagandă grandilocventă, până când a fost spulberată de tancurile sovietice. Dezastrul pe care l-a provocat o avut consecințe mai dramatice decât pierderea unui război și reamputarea

teritoriului național. Pentru că i-a convins pe români de geniul său și de invincibilitatea lor, prăbușirea acestor iluzii n-a mai lăsat loc decât vasta lașitate pe care regimurile de dictatură o creează totdeauna. Când partidele politice au încercat să reziste noii dictaturi implantate de Stalin în România, eforturile lor au fost zădărnice și de efectul denigrării sistematice la care fuseseră supuse de Antonescu și de presa obedientă lui. Adversar consecvent al democrației, acest ofițer megaloman care se lua drept Napoleon nu poate fi eroul căruia un omagiu întârziat să-i restituie locul care i se cuvine în memoria recunoscătoare a poporului român”. □ Cristian Munteanu realizează un grupaj tematic cu tema ***(Anti)nostalgia, având în prim-plan problema nostalgiei după regimurile totalitare, în special cel comunist***. Printre repondenți – sociologul Vasile Sebastian Dâncu scrie despre ***Nostalgia și gestiunea socială a trecutului***: „Orice societate tinde în mod immanent să-și conserve trecutul. La noi, clasa politică s-a raportat în mod nespecific la el. Unii au cerut un proces al comunismului, chiar simbolic, dar desfășurat în tribunale. Alții, împăciuitori, au cerut să nu mai vorbim de el, să mergem mai departe ca și cum n-ar fi fost. Cei care au promis adevărul despre revoluție n-au făcut nimic, presupusele victime ale Securității s-au opus legii lui Ticu Dumitrescu, chiar eliminându-l din PNȚCD, pentru că a vrut să se afle adevărul. Majoritatea politicianilor, s-a văzut după 1989, aveau motive să-și dorească să nu se afle adevărul despre comunism, să rămână un obiect al damnării neargumentate. Revendicarea legitimității apartenenței la elită s-a făcut pe o evaluare a trecutului. Plasarea într-una din tabere, *erou* sau *victimă*. Dar aproape toți politicianii se tem că o analiză a trecutului s-ar putea să aducă dovezi contrare. Și de aceea nu se încurajează o evaluare serioasă, realizată de cercetători din științele sociale, a trecutului nostru comunist. Trebuie să ne aplecăm asupra trecutului cu mijloacele științei, să se elimine toate barierele care se opun aflării adevărului și atunci se va putea obține despărțirea de trecut. Dacă nu am realizat imediat după revoluție o reglare a conturilor cu trecutul, vom fi obligați s-o facem pe parcursul deceniului prim al mileniului trei. Altfel nu vom putea gestiona această periculoasă nostalgie, refularea putând produce cele mai periculoase explozii sociale”. ■ Ion Bogdan Lefter (***Trecutul bun și trecutul rău – sau cum poți deveni nostalgic după nostalgie***): „Așa devii *nostalgic*. Așa devin sentimentele politice. Așa ajungi să tânjești nu doar după trecutul bun, ci și după trecutul rău al unui regim care n-a devenit mai puțin malefic doar pentru că ai tu memoria scurtă. Și așa ajunge *nostalgia* însăși să aibă două sensuri, două fețe: pe de o parte te face mai bogat sufletește oferindu-ți amintirile subtil-dureroase ale clipelor fericite, pe de alta te transformă într-un conservator, într-un retrograd ostiul transformărilor lumii în care trăiești și pe care nu mai ai răbdare s-o vezi ieșind la lumină”. ■ Andrei Bodiu (***Strategiile perverse – procesul democrației și restaurarea comunismului***): „Prin 1990 obișnuiam să merg, împreună cu

prietenul meu Caius Dobrescu, la redacția săptămânalului brașovean «Replica», o excelentă revistă de atitudine a studenților brașoveni. Într-una din zile, când intrasem în redacție să vedem ce mai fac Alghi, MeDeLe, Cristi, Marius, Dan și ceilalți, am fost prezentați unor tineri englezi. Normal că discuția a alunecat repede spre revoluție, comunism, Ceaușescu, realitatea românească din respectivele zile... Teme care ne tulburau pe toți. după scurtă vreme am aflat că tinerii englezi erau comuniști și veniseră să ne explice că nu comunismul e rău, ci că noi rămânii nu l-am aplicat bine. Am rămas, și eu și Caius, stupefiați. Deși suntem ființe pașice era cât pe-aici să sărim la bătaie. (...) Întâmplarea respectivă mi se pare o pildă pentru ce se întâmplă azi. Avem o mulțime de nostalgici ai fostului regim. (...) La nici zece ani de la Revoluție, mulți oameni se *înstrăinează* de propriile biografii. Între ei și englezii pe care-i pomeneam la început nu pare a exista o diferență, deși ei au trăit în plin marasm ceaușist. La această «uitare» nu cred că există o argumentare autentică. Oricât de grea ar fi viața acum, și e, e incredibil că trecutul e privit cu nostalgie. Sigur, există o tendință permanentă a omului de a privi trecutul «cu ochi blânzi». A compara însă dictatura lui Ceaușescu, fie și cu această democrație dominată de triste figuri, e aberant. Trebuie însă să observăm că oamenii sunt «ajutați» să-și modifice memoria, că există o acțiune publică de restaurare a comunismului, de relegitimare a politicii criminale a lui Nicolae Ceaușescu. De cele mai multe ori, această acțiune e indirectă. Se arată în primul rând nu cât de bun a fost comunismul, ci cât e de rea democrația. Există, de exemplu, *tak-show*-uri nocturne la care se face un continuu proces democrației. (...) În spinarea democrației sunt aruncate toate relele. Ea e asimilată cu anarhia, cu ideea de trădare, cu anti-românismul. Ea e, acum, Răul. Pe această cale comunismul azvârlit afară din casă pe ușă, încalecă fereastra". ■ Colaborează, de asemenea, cu articole de opinie Claude Karnoouh (*Ce-a fost n-o să mai fie*), Viorel Moțoc (*Suferințele tânărului V.M.*) și Mirel Palada (*Farmecul discret-sfâșietor al nostalgiei anticipative*). ■ Z. Ornea se pronunță, din unghi istoric, despre *Nostalgia legionarismului*: „Deopotrivă, nostalgicii legionari, ca și cei tineri, procedează la falsificare, pentru a cosmetiza doctrina și practica politică (în mare parte asasină) a mișcării legionare de odinioară. Semnificativ, în acest sens, este documentarul *Legionarii – un mit sau o sperietoare* găzduit în suplimentul «Aldine» al ziarului «România liberă» din 26 iunie 1999. (De ce face loc o gazetă democratică unor astfel de documentare mistificatoare e o întrebare legitimă.) Acest documentar, redactat de octogenarii nostalgici, e un *summum* al încercărilor de a prezenta mișcarea legionară în imagini edulcorate, eliminând asperitățile și virulența știute de analiști. Reîntâlnim, aici, mai întâi, repudiul lui Horia Sima, care ar fi falsificat idealurile Căpitanului C.Z. Codreanu, fiind demascată, pe larg, pentru trădarea comisă. (...) De n-ar fi decât acești nostalgici octogenari legionari, pericolul n-ar exista niciunde. Dar fanatismul

lor a pătruns în mediile studențești (și chiar de elevi), organizații precum ASCOR și chiar Liga Studenților neascunzând simpatiile prolegionare. (De altfel faptul că actul aniversării centenarului C.Z. Codreanu s-a desfășurat în Casa Studenților e o dovadă, printre multe altele, în acest sens.) Pericolul de aici provine și cei în drept ar trebui să procedeze legal pentru a stăvili un fenomen politico-ideologic periculos”.

● În „România Mare” (nr. 489), Ileana Vulpescu publică un text vituperant: „Cine vrea să trăiască nu numai bine, ci pur și simplu să trăiască – dacă poate, alege tot taxiul spre Occident. Datorită înzestrărilor naturale și grație cunoștințelor intelectuale, unii români ajung în fruntea ierarhiilor profesionale din locurile străine pe unde pleacă. Alții – majoritatea – se recalifică sau fac munci sub nivelul pregătirii lor, *dar trăiesc din munca lor*. De 10 ani încoace ne tot uităm că doar-doar nu s-o arăta o geană de lumină străbătând tavanul de nori vineți, care ne acoperă țara. Am ajuns tot la salvarea individuală: «Scapă cine poate!». Comunismul a alungat multă lume din România. Capitalismul (foarte original) care se execută asupra noastră – și pe care, dacă îl numim *de exterminare*, nu greșim – va alunga și mai multă lume... Vor rămâne să se-nfrățească definitiv cu pământul patriei – «să se facă rudă cu pământul», cum spunea poetul – cei mulți și săraci, amărății căroră le sunt indiferente ideologiile și regimurile politice și cei care sunt curioși și monomaniaci, își vor da obștescul sfârșit acasă, cu ochiul lipit de microscopul la care studiază lame cu viruși sociali”.

29 noiembrie

● Într-o „Tabletă de luni” din „România liberă” – ***Bășcălia, ca inteligență*** –, Romulus Rusan scrie: „La un radio FM pentru tineri, altfel foarte simpatic, specializat în muzică și reclame, am nimerit într-o dimineață pe avancronica programelor culturale din acea zi. Nu mai ascultasem niciodată așa ceva și am fost puțin șocat. Fiecare spectacol era comentat bășcălios (se pare că luatul peste picior este obligatoriu la astfel de emisiuni, în viziunea realizatorilor el ținând loc de inteligență), dar mai cu seamă numele protagoniștilor deveniseră prilej de mare amuzament. Între altele, mi-a fost dat să aud un penibil schimb de replici, între cei doi prezentatori, asupra numelui dirijorului Cristian Mandeal, care «nu știm cum se pronunță», deși «a fost cândva la mare modă și atunci știam» (citare exacte!). Probabil că și alți intelectuali, trecuți cândva prin furcile cenzurii, sunt luați astfel în răspăr și revizuiți, în numele libertății. De către niște tineri debili cultural, sau de către patronii lor de același calibru, ce-și propun probabil să răstoarne tabla de valori din timpul comunismului, care – de bine, de rău – fusese cucerită neoficial, ilegal aproape, prin competența criticilor și în conflict cu cenzura. Un râu de umor subcultural se revarsă zi și noapte pe mai toate canalele, înlocuind pe Ionesco sau Shakespeare cu bancuri de mahala, punând în locul lui Brahms sau Mozart muzici bâțâite ale

cine știe căror diletanți./ (...) Când elevii mășăluiesc contra matematicii, sau studenții pentru burse, sau când absolvenți – vai – migrează spre Occident, ei ni se par liniari și previzibili. Dar cum să-i înțelegem în complexitatea lor dacă n-am avut curiozitatea să aflăm cine le-a făcut cultura, din ce spirit s-au hrănit. Între FM-urile de șușanea și posturile publice, de o mediocritate culturală plicticoasă, noi înșine ce am alege? (...) Cultura e scumpă, cartea aproape prohibită, școala în criză, manualele tind ele însele spre o labilitate jucăușă./ Straniu bilanț: într-un deceniu, sângele din decembrie a rodit într-o libertate goală de sens. Fiecare își permite orice. Nulitățile batjocoresc elitele, abordând un tupeu proporțional cu gloria acestora. Vorbăria a devenit un fapt în sine. Calomnia cea mai ordinară înflorește. Sondajele vuiesc de patimi. Dintr-un popor atât de tăcut în anii '80, mergând pe vârfuri în fața tartorilor analfabeți, am devenit brusc un popor vorbăreț nevoie mare”.

30 noiembrie

● În „România liberă”, Gheorghe Grigurcu semnează o „Tabletă de marți” intitulată **Holocaustul și Gulagul**: „S-a înfiripat de-o vreme o dispută stranie, având ca obiect un soi de «diferențiere» (ca să nu zicem «concurență») între Holocaust și Gulag. Se susține, cu motivații, modulații și nuanțări diverse, că a descrie, analiza și condamna Gulagul ar reprezenta o dispensă acordată autorilor Holocaustului sau, cel puțin, o deviere de la atenția încordată și îndurerată ce se cuvine îndreptată mereu asupra celui de-al doilea oribil fenomen. Mărturisesc a nutri o admirație un pic invidioasă pentru acea organizație iudaică, având sediul la Viena, care i-a urmărit de la sfârșitul războiului și continuă a-i urmări pe criminalii naziști. Nu s-ar cuveni oare ca, în numele unei simple dreptăți, să ia naștere și să funcționeze o egală instituție justițiară și punitivă și-n privința criminalilor comuniști? Atât timp cât nu se aplică nici o pedeapsă torționarilor extremei roșii, nu putem decât resimți o rana deschisă a destinului nostru, o rană a epocii care ne cuprinde. Cum am putea pretinde un regim de favoare pentru un anume grup de schingiuitori și asasini? Această situație ni se pare cu atât mai inexplicabilă, cu cât în opinia unora tot autorii Holocaustului ar fi în... avantaj. (...) Îi asiguram pe frații noștri evrei – dintre care unii ne-au fost prieteni, dintre care îi admirăm nespuse pe mulți pentru creația lor – că suntem trup și suflet alături de ei, în sacra lor durere, în martiriul lor istoric, în aspirația lor de justiție. Dar crimele Gulagulului, mai numeroase, totuși, decât cele ale Holocaustului, n-ar trebui să inspire aceleași simțăminte tuturor oamenilor onești, indiferent de deosebirile etnice, rasiale, confesionale, politice dintre ei? O clasă de crime nu scuza alta, condamnarea unora nu poate eclipsa condamnarea altora. (...) Durerea nu trebuie să devină fanatism, deci exclusivism”.

● Sorin Antohi publică în revista „22” (nr. 48) a treia parte a eseului **Generația 2000: contextul și promisiunile unui debut**, remarcând o „răsturnare (...) pe

cale să se producă în studiul istoriei naționale”, în condițiile în care, însă, „societatea nu pare pregătită pentru o autoscopie susținută”: „Lucian Boia a pornit de mai mulți ani o adevărată ofensivă nonviolentă împotriva vulgatei istoriografice românești (...), «vulgata bunului român» dinamitată prin tirade imprecatorii de H.-R. Patapievici în descendența unui Cioran. Profesorul Boia devansează poncifele eposului eroico-sublim național, dar nu cade în tragismul simetric al «stigmatului colectiv», ci iese din această dilemă prin relativism (ceea ce nu e fără probleme epistemologice) și prin ironie (ceea ce nu e întotdeauna eficient în termen lung pentru a trata episoadele efectiv tragice și sublime din istoria națională, inevitabile în orice istorie). Cărțile proprii sau volumele colective și tezele de doctorat coordonate conturează o «școală» Lucian Boia, căreia îi răspund unele contribuții ale tinerilor istorici clujeni (Sorin Mitu și colegii săi atât de activi [...]), precum și majoritatea contribuțiilor din revista «Xenopoliana», editată la Iași de Alexandru Zub, marele nostru specialist în istoria istoriografiei. (...)/ Mai multe reviste culturale au preluat această perspectivă critică, au promovat-o, au făcut-o un adevărat fenomen social prin combinarea ei cu linia mai vitriolantă a autocriticii naționale radicale. (...) Deși populară în unele medii de elită, perspectiva nu e lipsită de primejdii: (...) o doză de autocritică etnică e necesară la noi (uneori și suficientă) pentru a-l omologa pe un autor ca spirit critic în genere; supradoza însă poate să-l transforme pe eroul cultural în *ostrakon*, în inamic public. Așa s-a întâmplat (...) și cu H.-R. Patapievici, după apariția cărții sale controversate, *Politice*. Mai nou, așa s-a întâmplat cu Sorin Mitu, Ovidiu Pecican și ceilalți coautori clujeni ai manualului de Istorie (...)/ Din păcate, nu avem încă publicații constant și competent preocupate de critica ideilor în spațiul românesc: «Viața Românească» nu reușește să se adapteze la discuțiile contemporane, persistând în subiecte prăfuite; «Secolul 20» urmărește prea multe obiective fără program, deși publică adesea articole excelente; «Dilema» reușește grupaje incitante, dar textele sale sunt prea scurte și adesea prea superficiale pentru a susține adevărate polemici intelectuale; «Echinox» scoate solide numere tematice, mai curând recuperatorii și documentare, polemice mai ales prin implicație, dar are o difuziune limitată; «Apostrof», «Orizont», «Euphorion», «Cuvântul» (în ciuda aplecării ortodoxiste), câteva pagini din «22» (articolele politice și de idei, precum și cronica literară a lui Dan C. Mihăilescu [...]), multe articole din «România literară» (cu o mențiune specială pentru splendidul foileton social-politic al lui Mircea Mihăieș), «Sfera politicii» și «Polis», sporadice articole sau serii tematice (ca ancheta «Vatra» despre Biserica Greco-Catolică) din alte reviste culturale susțin aceeași partitură. (...) Din nefericire (...), cele mai prețioase periodice culturale și savante, vechi și noi, se confruntă cu serioase dificultăți materiale, iar trecerea la format electronic, tot mai populară în Occident, e întârziată de accesul procentual modest al românilor la Internet. (...)/ Am

sperat că anuarul Colegiului Noua Europă ar putea fi transformat în, sau însoțit de, revista intelectuală care să răspundă nevoilor naționale de limpezire, dar așa ceva încă nu s-a întâmplat. Până ce se va întâmpla, ne vom mulțumi cu ceea ce am schițat mai sus și cu anumite contribuții critice publicate de alte periodice, cu articolele de opinie din ziare și suplimentele lor culturale. Între acestea din urmă, defunctul «LA&I», suplimentul de «Literă, artă, idei» coordonat la «Cotidianul» de Dan C. Mihăilescu, a fost o adevărată reușită. Mai puțin convingătoare au fost paginile de idei de la «Curentul», unde se simte lipsa unui *spiritus rector*./ În România, sarcina cea mai importantă a primului deceniu din secolul următor va fi revizuirea critică sistematică a canoanelor locale, importul inteligent al paradigmelor, ideilor și discursurilor occidentale, dobândirea unei perspective globale prin transcenderea dihotomiei autohtonism (protocronism)-occidentalism./ Fără o energică relansare a mișcării ideilor în spațiul românesc, e sigur că vom rămâne o tristă provincie a spiritului, ba chiar o provincie pur și simplu”. De asemenea: „Am observat că tinerii care frecventează bibliografiile internaționale (sau publică și în Occident) se abțin tot mai mult de la barocă scriitură enciclopedică a predecesorilor perpetuu obsedați de datoria etnopedagogică a colportajului și de suspiciunea cititorului că ei nu ar ști despre ce vorbesc. (...)/ În Occident, din păcate, prețul hiperspecializării a fost (...) fragmentarea piețelor intelectuale și dispariția liantului transdisciplinar oferit cândva de o formație enciclopedică...”.

● În „Academia Cațavencu” (nr. 47), Mircea Dinescu semnează pamfletul *Revoluția de telemea*: „Pe vremea când intelectualii români foșgăiau prin cucuruz în cadrul revoluției agrare a lui nea Nicu, n-am prea auzit elev, student, profesor, *poiet* sau ziarist care să conteste – în scris sau cu voce tare – acea uriașă mișcare de câmp, ci nu de stradă. Mi-ar fi plăcut să citesc, de pildă, în revista «Secolul 20» sau să aud șoptindu-se pe culoarele Universităților că respectiva revoluție agrară e, de fapt, un puci la adresa mămăligii sau o lovitură de stat degeaba pe marginea șanțului. Și că *ăl mai iubit* le-a furat-o și-a dat toate *boabili la esport*. (...) Amintindu-mi de cucoana care-n după-amiaza zilei de 22 decembrie striga în gura mare că «Ne cunoaștem de la brânză, de la brânză!», revendicându-și certificatul de revoluționară din întâmplarea de-a fi adăstat cot la cot la o coadă extaziată de emanația zerului pe cartelă, și amușind la 10 ani de atunci damful de putinică, rânțezit și fermentat, ce adie dinspre partidele noastre politice, cu liderii puși la murat pe vecie, ce-mi rămâne de zis? Că-n vreme ce frații noștri cehi au avut parte de o revoluție de catifea, noi ne-am pricopsit cu o revoluție de telemea”. □ La rubrica *Munca cu cartea*, în articolul *Vă place Titi?* (semnat *Leonida Dolari* – cu trimitere la Leonida Lari, „femeia-comisar”, căreia, „acum un an (...), când s-a iscat vâpaia de la «Dilema» (...), i s-au înroșit obrăjorii feciorelnici în Parlament”), este semnalat volumul lui Cezar Paul-Bădescu, *Cazul Eminescu*

(Editura „Paralela 45”), istoria „scandalului” declanșat de nr. 265/1998 din „Dilema”, istorie „readusă în paginile unei cărți delicioase”. Sunt amintiți aici toți cei care au reacționat critic față de controversatului număr din „Dilema”: de la George Alboiu și George Pruteanu la Eugen Simion sau Alex. Ștefănescu.

[NOIEMBRIE]

● Nr. 11 din „Apostrof” stă sub semnul lui **Ionesco 90**; numărul este ilustrat cu desene de Eugen Ionescu din volumul *Le Blanc et le Noir* (Gallimard, 1985) și *Littérature roumaine* (Fata Morgana, 1998), fiind realizat în colaborare cu Catedra de Teatru a Facultății de Litere de la universitatea din Cluj. Grupajul se deschide cu un text eugenionescian **Doamne, fă să cred în tine** (text apărut în „Le Figaro littéraire”, în 3 decembrie 1993 și tradus pentru „Apostrof” de Anca Măniuțiu): „Nu apărem pe pământ ca să trăim. Apărem ca să șubrezim tot mai tare și să murim. Trăiești ca și copil, crești, apoi, foarte curând începi să îmbătrânești și, cu toate acestea, e greu să îți imaginezi o lume fără Dumnezeu. E, totuși, mai ușor să ți-o imaginezi cu Dumnezeu. S-ar zice că medicina modernă și gerontologia vor, prin toate mijloacele, să-l redea omului plenitudinea, lucru pe care divinitatea nu a știut să-l facă: dincolo de bătrânețe, de ramolire, de vlăguire etc. Să redea omului integritatea sa, nemurirea sa, așa cum divinitatea nu a știut sau nu a vrut să o facă. Așa cum divinitatea nu a făcut-o. Înainte, când mă trezeam dimineața, spuneam: mulțumesc lui Dumnezeu că mi-a mai dat încă o zi. Acum, spun: încă o zi pe care El mi-a luat-o. Ce-a făcut Dumnezeu cu copiii și cu turmele pe care I le-a luat lui Iov? Și, totuși, în pofida a tot cred în Dumnezeu, căci cred în existența răului. Dacă răul există, există și Dumnezeu”. ■ Dosarul mai conține: un articol al lui Norman Manea, **Berenger la Bard** (scris la New York, în mai 1999), reluări ale unor poeme din *Elegii pentru ființe mici*, 1931 – de exemplu *Moartea păpușii*, eseu lui Ion Vartic **Complexul lui Fiesco** (despre Cioran vs. Ionesco), articolul **Un Ionesco gotic?** de Dora Pavel, alături de un altul al aceleiași autoare, **Ionesco în Agora**. ■ Relevant este eseu lui Martei Petreu **Ideologia generației '27** (fragment), din care cităm: „Apolitică în momentul constituirii și în primii ani ai existenței sale, generația '27 s-a politizat treptat, începând cu 1933. (...) De la purismul cultural inițial, membrii marcanți ai ei – Polihroniade, Cioran, Eliade, Noica etc. – au ajuns la obsesia națiunii române. Adversitatea față de liberalism și democrație, obsesia națională transformată în naționalism și xenofobie au reprezentat o bună platformă comună de întâlnire a reprezentanților inteligenței tinere cu Legiunea. Doar câțiva – Pandrea, Sebastian, Comarnescu, Eugen Ionescu... Bucur Țincu – n-au căzut în capcana naționalismului interbelic. Lui Ionescu, migrarea colegilor săi de generație în falanga naționalismului i-a dat impresia că «România este pierdută pentru umanitate». Oroarea pe care i-a stârnit-o «boala necruțătoare a naționalismului

românesc» l-a făcut să pledeze pentru înlocuirea «ideii naționaliste» cu ideea de «patrie» și să exclame categoric: «Unde nu e patria naționalistă, numai acolo este bine!»". □ Concludent și interviul realizat de Petru Cârdu – pe 9 septembrie 1991 – cu Eugen Ionesco: *Nu pot trăi fără Dumnezeu și nu-L găesc*. E.I.: „N-am putut să mă mai duc în România aceluia moment de care aveam oroare – moravuri, atitudine publică, totul era de un prolegionarism evident, cuști, antisemiți, toată dreapta era acolo, și toți oamenii erau de dreapta, chiar și Eliade, chiar și Cioran, mulți, Dan Botta, dar și-au revenit destul de repede. Era o mișcare mondială, era greu să-i ții piept și atunci aveau ei impresia că sunt cot la cot cu Europa. România a devenit legionară din cauza victoriei Germaniei: românii nu aveau pe ce să se sprijine – pe o Franță slăbită, pe o Anglie învinsă? – și atunci, ca să nu piardă anumite provincii românești, cum era Basarabia, s-a alăturat nemților, dar fără credință adâncă... Am oroare de România de atunci, care era legionară. Atitudinea mea e descrisă în *Rinocerii*”. La finalul interviului, Petru Cârdu face o referire la curajul lui Ionesco de a propune „o dureroasă tragedie a cuvintelor”; răspunsul dramaturgului rămâne memorabil: „Am vrut să exprim uimirea față de lume, față de oameni, care fac lucruri fără sens și trăiesc fără sens, și să stric limbajul. Am stricat limbajul cu veselie, l-am făcut bucăți, dar pe urmă limbajul s-a întors contra mea. Și stricarea limbajului a devenit o angoasă pentru mine. Asta se vede în *Voyage chez les morts*, mai ales în ultimul monolog, în care eroul caută un metalimbaj, caută să înțeleagă, în care arată că nu înțelege nimic din viață, din lume, din Dumnezeu. Nici până acum, bineînțeles, nu știu ce înseamnă asta”.

● La rubrica „Cronica ideilor” din „Convorbiri literare” (nr. 11), Adrian Dinu Rachieru publică un articol intitulat *Bătălia pentru Basarabia*, pornind de la „o broșurică” publicată de Victor Crăciun, în 1992, în care sunt adunate „articole risipite, scrise *pripit* (recunoaște autorul!) în acei ani fierbinți”. „Dar, dincolo de obiecții, tema e fierbinte și preocupă stăruitor, chiar dacă elanul unionist nu mai dă acum în clocot. (...) Cum stăm azi? Limba rusă se vorbește abundent pe străzile Chișinăului. Deși e decretată limbă oficială, româna «se bucură» de un loc periferic și soarta ei e învăluită în declarații ezitante, plutind în ambiguitate. Câtă vreme *despărțirea* de trecutul sovietic nu s-a înfăptuit iar ruptura e amânată (...), nici falsurile etnice și lingvistice n-au fost alungate. Alinierea legislativă, vocația europeană, clamate la tot pasul nu pot schimba realitatea (pe care o controlează fosta nomenclatură socialistă). Speratul lobby civic e fragil, restanțele culturale se aglomerează iar degradarea limbii, însoțind declinul economic, se agravează, încât, după Vitalie Ciobanu, salvarea limbii române rezidă în integrarea europeană. E drept, redutabilul «contrafortist» punea o condiție: să fim mai mult decât români! Dar în Basarabia, o dată cu stingerea entuziasmului popular (mă gândesc la celebrele Poduri de flori, la marea umană care se revărsa la manifestările consacrate Limbii)

trebuie împlinită, întâi, o altă condiție: de a redeveni români! Fiindcă provincia e departe de a fi românească. Românizarea ei urmează, nădăjduim. (...) Încăpută pe mâna atâtor profitori, cu vocația conjuncturalului, cauza sfântă a Unirii a fost confiscată și de mulți politicieni ageamii, agitând spiritele în numele unui sperat capital electoral. Ideea, negreșit, frământă toată suflarea românească; și noi, cei de aici, și frații de dincolo de Prut dorim cu toată ființa reîntregirea neamului. Problema, pentru cei care nu confundă aspirațiile cu realitățile, este de a da dovadă de înțelepciune politică. Momentul Unirii a sosit? Opiniile, cum bine se știe, sunt împărțite. Există înși care fluturând stindartul unionist cer grabnic reîntregirea; ei sunt *unioniștii imediați*, acei «copii frumoși și naivi» (cum îi numea Grigore Vieru) care practică – după alte voci – haiducia politică și nu vor să fie prudenți. Unirea ar fi un imperativ al momentului și dacă nu ne grăbim ratăm (încă) o șansă istorică. Nu înseamnă că ceilalți, moderații adică, nu trăiesc cu nostalgia României Mari; nu înseamnă că dacă primii ar reprezenta (zic unii) «intelectualitatea clarvăzătoare», ceilalți ar fi antiunioniști opaci. Dar la noi graba de a lipi etichete și obișnuința de a gândi maniheic fac ravagii, derutând publicul. Nu trebuie uitat, apoi, repetăm, contextul. Prăbușirea comunismului, ruperea echilibrului internațional remodelează harta continentului; implicit, obligă la o reorientare a eforturilor diplomatice chiar dacă alunecarea spre un nou totalitarism în fostul spațiu sovietic rămâne o amenințare potențială. (...) Suntem de acord că a discuta, la noi, chestiunea Basarabiei în corelație cu *miza transilvană* înseamnă a cultiva o *falsa simetrie*. Moldova, pentru cei de dincolo, este o ficțiune sovietică, declară – pe bună dreptate – unioniștii zgomotoși. *Gorbacioviada*, să recunoaștem, a permis discutarea problemei dincolo de cleștele «sovietizării». Urmează, însă, pașii concreți în rezolvarea ei; și trebuie să fim de acord că inevitabila unire se cuvine temeinic pregătită. Reîntregirea, repetăm, este singurul viitor legitim. (...) Indiscutabil că existența unei Moldove independente este o aberație istorică. Ea prelungește o confuzie tragică, hrănind o conștiință schizoidă. Ratăm, oare, un moment «extrem de favorabil» temporizând chestiunea? Basarabia trebuie să revină grabnic la țara-mamă sau unirea poate fi amânată *sine die*? Dar nu trebuie să confundăm gestul Unirii (care, inevitabil, va veni) cu realizarea unității. Simptomatic, pentru mulți basarabeni, realitățile românești sunt o deziluzie. Ciondăneala partidelor, spectacolul vanităților în clocot, vrajba din jur, ura infiltrată peste tot, războiul românilor cu românii (cum nota același Grigore Vieru) oferă un tablou întristător. Dihonia bucureșteană a fost transferată la Chișinău. Acele «primejdii dinlăuntru» (asupra cărora avertiza Eminescu) sunt, din păcate, active; hula, vrajba și ura «ce ne-o facem noi înșine» (voluptuos, aș adăuga) nimicesc eforturile constructive, amână împlinirea misiei noastre în Istorie. Curmarea lor ține de înțelepciunea noastră. O vom afla? *Ne vom uni într-adevăr?* (...) Reîntoarcerea Basarabiei la România ar însemna acum, prin efectele violentei

propagande rusofone, traversarea unei perioade dificile, tensionate, întreținând alte ficțiuni etnice (prin ivirea ostilei minorități ruse); ceea ce nu înseamnă că am îmbrățișa proiectul antiunionist ori «soluția» federalizării. Reîntregirea, repetăm, este *singurul viitor legitim*. Unirea este inevitabilă dar cere răbdare și pregătire prin reintegrare culturală și economică: actul reunificării nu trebuie forțat deși oportunitatea istorică s-a ivit. Important ar fi, dovedind realism politic, să nu ratăm această șansă”. □ Ion Beldeanu comentează un protest al Reuniunii Naționale Ucrainene generat de ridicarea, la Cernăuți, a unui monument Eminescu: „Textul, dat de curând publicității, constituie în esență o expresie incontestabilă a ceea ce reprezintă extremismul ucrainean, capabil, ca în situația de față, de cele mai mizerabile acuze și insinuări ofensatoare. Fiind vorba de Eminescu, denigrat și în alte împrejurări, ne putem întreba: de ce *patrioții ucraineni* îl urăsc cu atâta înverșunare? E o întrebare la care Vasile Tărășeanu, colegul nostru de la periodicul «Arcașul», are următorul răspuns: «Pentru că opera sa poetică și publicistică rămâne peste ani tot atât de actuală ca și atunci când a fost scrisă». (...) Care să fie motivul sau mai exact ce motive invocă dânșii? Înainte de orice, zic ei, pentru că respectiva hotărâre a fost luată «fără dezbateri publice și fără nici o consultare cu comunitatea ucraineană din ținut». Vor fi vrând și un referendum pe chestia asta, probabil ca și cum Eminescu ar aparține Groenlandei. Apoi, aceiași protestatari consideră că Eminescu e cinstit suficient de statul ucrainean la Cernăuți, adică «mai mult decât în orice oraș din afara granițelor României»; afirmație hazardată care se sprijină pe diverse false argumente. (...) Dar ceea ce urmează întrece orice măsură. Semnatarii textului mistifică adevărul cu nerușinare și răstălmăcesc datele biografice ale poetului aservindu-le cinicului lor deziderat. Ca atare, aflăm, de pildă, că Eminescu s-a născut în satul ucrainean Kalinivka (...), iar tatăl său Heorhi Eminovici, ar fi ucrainean, așa cum mama sa, Raluca Iurașko, provenea dintr-o etnie căzăcească. Oricum, să afirmi că Eminescu se trăgea dintr-o familie de ucraineni nu reprezintă decât o gogomănie (cu *tendință*). Cum însă Mihailo Eminovici n-a vrut să le facă pe plac și să rămână ucrainean, isteții din numita Reuniune își reiau repede atacul cu și mai mare înverșunare, pentru că, zic ei, devenit Mihai Eminescu, acesta se dovedește a fi un dușman neîmpăcat al Ucrainei. Tot atât de cretină este și convingerea răstălmăcitorilor în cauză potrivit căreia prin poezia *Doina* Eminescu i-ar fi vizat îndeosebi pe ucrainenii din Bucovina care trăiesc, chipurile, «de la Nistru pân' la Tisa» și «din Boian la Vatra Dornii». (Ignoranța alcătuitorilor protestului nici nu poate fi pusă la îndoială). De altfel Eminescu nu-i altceva, în viziunea acestora, decât un extremist periculos care voia «curățirea» teritoriilor românești de «evrei, ruși, unguri și alte minorități naționale». Consider că am exemplificat suficient pentru a le oferi o nedorită mostră celor care se mai îndoiesc de cât de veninoase devin săgețile extremismului ucrainean și la ce tertipuri se pot deda promotorii acestuia pentru a lovi mereu în tot ceea ce înseamnă român și

românesc în nordul Bucovinei. Enumerând toate aceste invective mincinoase, semnatarii protestului la care ne referim, după ce se răstesc și amenință «organele puterii de stat» din Cernăuți, pe care le învinovătesc că «încurajează expansiunea națională a vecinilor cu prețul propriilor interese naționale» (sic!), cer imperativ *oprirea* lucrărilor la monumentul dedicat lui Eminescu, adică «transfugului» (?) care, nu-i așa, i-a desconsiderat și-i desconsideră de dincolo de Styx pe «ucrainenii bucovineni» «patrioți», imbatabili sută la sută, lasă ei a se înțelege, și care Eminescu încă mai periculos «*se străduie să repună jugul românesc pe grumazul ținutului nostru*» (subl.n.) O vorbă înțeleaptă spune să nu-i iei în seamă pe cei duși cu sorcova. Atunci când ai de-a face cu aceștia. Din asemenea motiv ne place să credem că autoritățile Cernăuților au luciditatea necesară pentru a nu face voia unor astfel de minți înfierbântate ca cele ale semnatarilor protestului menționat. P.S. Merită a fi reținut și următorul citat, al cărui comentariu îl lăsăm la latitudinea cititorului: «Deci, în loc să manifeste onoruri peste măsură pentru un fugar care, renunțând la neamul și limba sa, s-a pus în slujba celor mai înrăiți dușmani ai poporului ucrainean, statul ucrainean ar putea să-i cinstească după merit pe activiștii bucovineni, ucraineni și neucraineni, care au lucrat pentru binele Bucovinei»...».

● În revista „Tomis” (nr. 11), Dan Perșa propune o anchetă cu privire la piața românească de carte. O primă întrebare pusă reprezentanților câtorva edituri este legată de ce anume generează succesul de piață al unui volum. ■ Georgeta Dimisianu, de la Editura „Albatros” afirmă că numai întâmplarea este cea care trezește, uneori, interesul cumpărătorilor: „Aș da un exemplu, peste care după părerea mea nu se poate trece. Ștefan Bănulescu a fost unul dintre cei mai importanți scriitori români contemporani. Și nu a avut succes de librărie aproape de loc. Sigur că se întâmplă ca uneori o carte valoroasă să fie apreciată de publicul cititor, dar acest fapt nu se datorează cărții sau autorului, ci altor factori. Am observat că în general scriitorii care au o rubrică permanentă în ziarele centrale sau rubrici permanente la televiziuni, sunt și autorii care au succes de public”. ■ Un alt punct de vedere formulează Vlad T. Popescu de la Editura Nemira: „Relația între valoarea unei lucrări și succesul ei comercial este o problemă dezbătută doar în cultura română, constrânsă la subvenționarea „elitismelor”, supusă castelor și stresată de marginalizarea autoimpusă. Oriunde în alt loc din lume lucrurile sunt tratate cu un realism care nu pătrunde la noi. Nimeni nu se așteaptă la New York sau la Paris ca romanul autorului agreat de critica literară, premiat de Academie și adulat în lumea universitară, să aibă succesul de librărie al unui roman de serie B. Succesul comercial depinde de gustul publicului larg, de apetența lui pentru divertisment. Genurile comerciale sunt efemere, la fel și succesul autorilor de bestseller. Ce se întâmplă «acolo»? Autorul multimilionar își cunoaște locul în istoria literaturii și se pleacă umil în fața artistului genial, dar sărac, pentru că valoarea este

apreciată pe criterii mult mai obiective. Ce se întâmplă «aici»? Autorul de succes se consideră genial, iar valoarea este stabilită pe criterii oculte, pe sistemul coteriilor, al relațiilor «de casă». Pentru că am amintit că succesul este omologat de publicul larg, mecanismul prin care o carte, indiferent de genul ei, devine un bestseller, este promovarea ei cât mai lucidă. Puțini recunosc efectul minim al emisiunilor culturale și chiar mai puțini sunt cei care aleg căile de promovare în funcție de publicul țintă și de mijloacele mass-media la care acesta are acces. (...) Modelul care ar putea să aibă efect și la noi, ar fi o mai mare atenție acordată autorului ca personaj în sine, urmărirea lui și, între lansările cărților, o mai bună susținere mediatică a persoanei publice și, de ce nu, un mai mare accent pus pe latura umană”. ■ Vlad Popa (Editura Univers Enciclopedic): „Una dintre condițiile succesului de librărie o reprezintă interesul cititorilor pentru un anumit subiect. Altă condiție este numele autorului, măsura în care el a fost mediatizat”. ■ O altă chestiune de interes pentru realizatorul anchetei din „Tomis” este legată de șansele debutanților pe piața cărții. Georgeta Dimisianu afirmă: „În halul în care este piața cărții în România, aflată într-un haos total – pentru că asta este – noi nu avem nici un fel de mijloace de a vedea cum merg cărțile pe piață, nu avem nici un fel de posibilitate de a ne difuza cărțile în toată țara, în mod egal. Fiecare regiune își are editurile ei și am ajuns o țară cu edituri regionale. Nu știu, deci, ce șanse au pe piața cărții nici debutanții, dar nici scriitorii consacrați”. ■ Vlad T. Popescu este de părere că „Debutantul este un pericol, e un risc, este o pierdere planificată, este o sursă de sponsorizări, este prietenul unui prieten, este o pasăre rară, este nerecunoscător. (...) În oricare din situațiile expuse, problema editorului este, de fapt, de a găsi debutanții care să merite riscul, în care să crezi, pentru a-ți asuma toate belelele care decurg de aici. Soluția Nemira a fost concursul. (...) După mai multe ediții, concursul s-a impus și este astăzi principala sursă de manuscrise”. ■ Ancheta urmărește, la final, să evidențieze preferința cititorului pentru scriitorii români din țară sau din străinătate. Dacă directoarea Editurii Albatros (Georgeta Dimisianu) crede că nu „există vreo diferență pentru cititori între scriitorii români din țară și cei din diasporă. Și unii și alții sunt receptați ca scriitori români și nu cred că există un tratament diferențiat din partea publicului”, Vlad T. Popescu declară: „Goma. Lovinescu. Tismăneanu. Șocant. Lipicios. Documentat. Soarta scriitorului român aflat în exil este un alt capitol al minciunii pe care o trăim. Și pune aceleași probleme legate de valoare și succes. Paul Goma este înjurat, dar are succes de librărie. Monica Lovinescu este adulată de cei foarte atenți la poziția lor și la burse peste hotare, dar nu prea se vinde. Tismăneanu este criticat pentru că a avut curajul să facă ceea ce altora le-ar fi fost mai ușor, dar se vinde. Și pentru cei aflați în diasporă, și pentru cei din țară, și pentru autorii străini, o aceeași problemă, superioritatea nefastă cu care sunt priviți autorii, cărțile și cititorii de o lume închistată, aceea a literaturii române”. □ Ion Buzași

prezintă comentează volumul „*Dosar*” *Marin Preda* de Mariana Sipoș, care își „propune o obiectivare maximă, lăsând să vorbească documentele și martorii”: „Așadar, în prima parte sunt reproduse certificatele de deces și rezultatele sau concluziile expertizei medicilor legiști și ale procuraturii. Urmează declarațiile «martorilor» scriitori, funcționari sau oameni de serviciu ai Casei de Creație Mogoșoaia care au fost în preajma lui Marin Preda în seara zilei de 15 mai 1980. Aceste declarații sunt contradictorii și autoarea evidențiază timpul «nelămurit» între orele 1 și 2 din noaptea de 15 spre 16 mai, petrecut de scriitor în restaurantul Casei de Creație Mogoșoaia. Totodată aduce în discuție dispariția unor manuscrise și a unui jurnal ale lui Marin Preda care, conform declarațiilor unor apropiați ai scriitorului, au existat cu certitudine. Secțiunea a II-a a cărții este intitulată *Marin Preda în arhivele Securității* și este de natură să atenueze foarte serios îndârjirea unor critici care susțin cu obstinație colaboraționismul și nomenclatorismul autorului *Moromeșilor*. (...) Se consemnează în rapoartele ofițerilor de securitate atitudinea originală, independentă și îndrăzneată a scriitorului în raporturile cu conducătorii de partid (chiar cu perechea prezidențială), atitudine profund contrastantă față de obediența cvasi-generală a scriitorimii românești. Ultimul capitol, *Lumea fără Marin Preda*, cuprinde articole și comentarii din presă, cărți și câteva mărturii inedite. Mai ales în acestea din urmă se insinuează că moartea lui Marin Preda nu a fost și nu este chiar atât de misterioasă ci a fost pusă la cale. Prea clar nu ni se spune: de către cine? de KGB, de securitatea românească, de către oficialitatea comunistă? Răsfoim în continuare cu nostalgică duioșie sau cu amar regret un revelator album fotografic, un succint (și desigur lacunar) film al vieții sale, de la casa natală din Siliștea-Gumești și până la mitingul de doliu din 21 mai 1980 din fața Muzeului Literaturii Române, într-un „dosar care va rămâne deschis...”.

● Nr. 11 al revistei „*Vatra*” se deschide cu un editorial semnat de Al. Cistelean, *Critica la aniversară. Sburătorul și orfelina*: „Nicolae Manolescu face șazececi de ani în vremuri triste – de nu de-a dreptul lamentabile și rușinoase – pentru critica literară. Aniversarea lui coincide (de nu cumva e totuna) cu apogeul frustrării scriitoricești. Ea vine tocmai în clipa în care sentimentul (literat) general al vacanței critice a trecut, de la denunțul iritat al crizei și de la exasperare, la o eminentă desperațiune. Sentimentul literat de azi e al unei *vox clamantis in deserto*. În deșertul critic, firește, în deșertul receptării. Cât timp literatura română a funcționat sub păstorirea lui Manolescu, critica a existat și ea. De îndată ce Manolescu și-a luat (deși nu de tot) mâna de pe ea, tutelând-o mai de departe și mai de sus, mai imediat sau mai «mediatizat», literatura s-a simțit ultima și cea mai năpustiră dintre orfane. Manolescu era Critica, nu doar Criticul. Instituțional (...) Manolescu era/este mai mare nu doar decât toți ceilalți critici laolaltă, dar chiar mai mare decât el însuși. În vreme ce toți ceilalți lucrau, mai cu spor ori mai cu discreție, în

câmpul modest al imanenței, el era – chiar dacă nu se și comporta – Transcendența critică. Orice transcendență, de la o vreme, se plictisește și-și acordă un concediu. Sau își caută un domeniu (alternativ) în care înfruntarea să mai aibă gustul riscului, un domeniu scutit de monotonia agasantă a victoriei. (...) Manolescu e sărbătorit azi, paradoxal, în propria vacanță. E, într-un fel, o sărbătoare postumă. Și cu atât mai patetică cu cât, sub omagii, se aud vaietele nu numai neostoite, dar și cele mai iremediabile ale turmei abandonate. Urările sunt doar pretextul unor implorări. Cele mai cuvioase, dar și cele mai învăpăite reverențe nu fac decât să prelucraze o structură de bocet. Chiar și comportamentele mai nonșalante, ce-l bat, camaradește, pe umăr (...), disimulează același complex de orfan. «Cui ne-ați lăsat, domnule Manolescu (sau, pentru intimi – Nicki)» e refrenul tuturor omagiilor, cultivând reproșul ca pe o formă supremă de adorație. Omagiile acestui noiembrie sunt, de fapt, exerciții de magie. (...) Voi spune din capul locului că admir (deși nu-l și apreciez) «sadism»-ul cu care Manolescu își joacă retragerea (într-un fel de dialectică a cochetăriei ce dă mereu speranța unei iminente – ori măcar oricând posibile – reveniri)”. ■ Despre N. Manolescu scrie și Liviu Ioan Stoiciu (*Spiritele critice demisionare s-au întors împotriva lor*): „Într-o vreme a pervetirii sensurilor, domnul Nicolae Manolescu a publicat două articole semnificative pe aceeași temă, în aceeași zi de miercuri (8 septembrie 1999) – într-un ziar de tiraj și într-un săptămânal literar. Ambele au apărut pe prima pagină, cu titlul: *Declinul culturii* (în «Adevărul») și *Cea mai gravă boală a tranziției* (în revista ce o conduce, «România literară»). Ambele texte denunță mecanismul politic, social și psihologic de la noi, impostura instituționalizată și naufragiul conștiinței. În ambele, domnia sa susține că e o crimă ce se întâmplă azi în cultura română. (...) Remarcabilă atitudine publică, în orice caz – pe care o face o conștiință literară angrenată într-o mașinărie politică românească fără viitor! Sigur, nicăieri, printre rânduri, n-am văzut în aceste două articole vreun semn al campaniei electorale (declanșate de clasa politică românească deja, cu un an mai devreme), din contră. Nicolae Manolescu, lider al PNL (fost lider PAC) atacă exact gustul comun, al electoratului majoritar, iubitor de subcultură, de voturile căruia tare ar avea nevoie pentru PNL la noile alegeri... (...) Din păcate, N. Manolescu nu mai este parlamentar, să pună personal această problematică pe tapet, oficial, de la tribuna «aleșilor neamului»; să ceară să se constituie o comisie specială, care să studieze declinul culturii române și să propună soluții legislative pentru stoparea lui – așa cum se întâmplă azi în SUA (de la acest exemplu, de altfel, a și plecat demersul publicistic al marelui nostru critic, de care am făcut caz mai sus: cum românii nu-s americani... putem sta liniștiți, nu se va schimba nimic în bine). Dar e senator, azi, un alt ritic literar (cu o responsabilitate agravantă pentru destinul literaturii române, o dată ce e și președinte al Uniunii Scriitorilor), Laurențiu Ulici! L-a auzit cineva în Parlament pe președintele Uniunii Scriitorilor să

deplângă lipsa spiritului critic, măcar, din viața culturală publică, sau declinul culturii? (...) Românii de bună credință nu uită că și atunci când era N. Manolescu parlamentar, alături de Ștefan Aug. Doinaș și Stelian Tănase (care azi sunt tare pricepuți să-și dea cu părerea în cotidiene) sau Vasile Popovici, de pildă, cultura română și spiritul critic s-au dus pe tobogan – nemișcând un deget să stopeze degradarea lor. Ce parlamentari scriitori mai avem azi? Corneliu Vadim Tudor? Doamne ferește! Sau epigramistul Mircea Ionesu-Quintus? Sau Marko Bela, liderul UDMR, necitit de români? Sau Alexandru Paleologu (PNL), Gabriel Țepelea (liderul Comisiei de cultură a Parlamentului, din partea PNȚCD), Varujan Vosganian (PAR-UFD), George Pruteanu (fost PNȚCD), George Achim (PNȚCD), Lazăr Lădariu (PUNR), Ioan Pinteă (PDSR)? Sau Ion Rațiu... Sau scriitori reprezentativi pentru subcultura noastră de azi sunt Radu Vasile, «poet și prozator» debutat cât a fost premier, sau poetul Al. Ciocâlțeau (tot PNȚCD), liderul Casei Naționale de Asigurări Sociale? Cu ei să ne luptăm cu morile de cânt? Nu, cu ei defilăm azi... Cine se poate baza pe acești scriitori-demnitari? Până în 1996 erau în Parlament și Ovidiu (Bibere) Genaru (FSN-FDSN-PDSR) – dar l-a auzit vreodată cineva scoțând vreo vorbă acolo? Sau deputații Ștefan Cazimir, celebru cu «liber-schimbismul său din ograda PDSR», Petre Sălcudeanu – «prohab» (ministru al Culturii PDSR) ssau Leonida Lari (fostă PNȚCD, actuală PRM) și Cornel Brahaș (fost PUNR)? Sau senatorii Adrian Păunescu (fost PSM), Caius Traian Dragomir (FSN-PD, apoi PNL și azi PDSR), Ion Coja (defunctul PDAR), sau Vasile Vetișanu (PNȚCD)... Câți am mai uitat? Nu mai pun artiștii parlamentari la socoteală (regizori, pictori, muzicieni, actori). Praful s-a ales de mandatul lor de parlamentar, n-au mișcat un deget pentru soarta culturii române... Las la o parte miniștrii Culturii, toți o apă și un pământ. Politician versat, N. Manolescu se gândește azi și la o rezolvare (o remediere, fie și parțială) a lucrurilor – anume, să aibă loc o... «dezbatere națională pe tema declinului culturii»! Dezbatere la care să se găsească și soluții concrete... Că de dezbateri ducem noi lipsă, nu de legi vianile ale mecenatului și sponsorizării și de asigurarea, prin lege organică, a unui procent întreg din PIB pe an, măcar, pentru proiecte culturale (care să susțină spiritul critic și valoarea adevărată, nu îngrășarea în funcții bine plătite și trimiterea în străinătate, în vizite-concediu, a consilierilor din inspectoratele județene de cultură). Vă dați seama, eu, unul, am surâs cu tristețe: ce fel de dezbatere națională? Patronată de Ministerul Culturii, de uniunile de creație și de Academia României, pe spezele trustului «Curentul» - Gelsor sau Tofan-Grup, dezbatere condusă la Palatul Cotrocieni de Emil Constantinescu, la care să fie invitați lideri de opinie și din «grupul de reflecție civică» întâi (cu GDS și «Divertis» la microfoane), apoi liderii partidelor și ai grupurilor parlamentare, plus guvernanții, pluc câțiva avademicieni, scriitori și artiști, să dea culoare. Cuvântările lor vor fi, eventual, publicate de Editura «Luceafărul» (la care

Marius Tupan își publică opera, pe banii fraierilor) după tipicul «Întâlnirii scriitorilor români de pretutindeni la Neptun»... (...) Pe de altă parte, cine se plânge că a murit spiritul critic în România postcomunistă, «ideea de autoritate și de ierarhie»? Nu cumva tocmai un critic de autoritate, respectat: N. Manolescu (atât de iubit și prețuit de mine)? Practic, domnia sa a demisionat printre primii, după Revoluție, din instituția criticii literare! Pentru ca azi să se sperie singur de efectul abandonului său literar și să ajungă să-și încheie articolul din «România literară» cu: «Absența spiritului critic poate afecta irevocabil sănătatea culturală a unei națiuni. Și, de ea răspundem în eternitate». (...) La Judecata de Apoi i se va pune în cârcă, în primul rând domniei sale, toată mediocritatea de tranziție în care ne complacem de la Revoluție (uneori, sub acoperirea preceptelor postmodernismului)... Semnalul de alarmă tras de domnia sa n-a avut nici un efect, așa cum era de anticipat. «Declinul culturii» e, în continuare, o peltea de gutui bună de servit cu lingurița (ținută în paharul buncii, cu apă rece) în fața televizorului. Interesat, aștept să fie dezvoltată această temă «fatalistă» (a dispariției spiritului critic) și la extraordinara emisiune culturală a Domnului N. Manolescu de la PRO TV (emisiune intitulată, «Profesiunea mea, cultura», aruncată, după reluare, după vacanța mare din acest an, nu tomăi întâmplător, în neantul «orei de prânz», fără audiență; oră când eu, unul, nu deschid televizorul – o probă în plus că declinul culturii, deliberat, e programat u tenacitate chiar de către spiritele... critice de... succes, de acei «semidocti aroganți care au pâinea și cuțitul» pomeniți mai sus), la care să se protesteze «cu blândă resemnare»...». □ Sunt publicate fragmente dintr-un interviu realizat de prof. Farkas Jenő, de la Universitatea din Budapesta, în februarie 1999, cu Cornel Regman: „**Puterea de a convinge rîtiul în forma încrederii cititorului**”: „– De curând ai devenit și personajul literar în Hotel Europa al lui Dumitru Țepeneag. Cum te simți în această postură?/ – Nu sunt singurul personaj împrumutat realității, de altfel fugitiv, ca figuranții la teatru, la care amicul nostru Țepeneag a făcut apel pentru trebuințele sau doar capriciile sale. Se pare însă că introducerea în acțiunea mea și a Zorinei, soția mea și verișoara ta, a fost cam de același ordin cu introducerea tot acolo – e adevărat, limitată la onomastică – a familiei Farkas și utilizarea numelui soției tale, Zsuzsa, pentru unul din personaje./ – Nu de mult semioticianul american Thomas Sebeok într-un interviu (publicat în România Literară) că Freud și cei care i-au urmat au făcut mai mult rău decât bine, și că postmodernismul este egal cu zero. Părerile foarte tranșante sunt la modă. Mai ales în America. Ele sunt preluate tel quel de presă și televiziune. De fapt, romanul Orbitor al lui Mircea Cărtărescu putea să apară cu zece sau cincisprezece ani înainte și probabil avea același succes fără etichetări ca roman postmodern. Probabil i s-ar fi spus «marquesian» sau «borgesian». În fond, calitatea operei contează, «restul e literatură»./ – Nu știu dacă în condițiile de la noi, sub Ceaușescu, Orbitor, romanul lui Mircea Cărtărescu ar

fi putut să apară. Mai degrabă nu. Apoi, nu știu nici dacă e «postmodern» sau nu. «Postmodernii» noștri nici nu sunt propriu-zis cei din «generația '80», ci se reclamă de la spiritul beatnicilor americani, iar în proză – nu mă refer la Cărtărescu – de la experimentul textualist. Între timp s-a ivit pe firmament promoția '90, sau, cam își spun ei – nouăzeciștii. Aceștia da – par a fi animați în poezie, în proză și în teatru, căci să încearcă, peste tot, spargerea, de un demon al demolției, a oricăror granițe între genuri și formule literare, iar atitudinea lor e de fronă teribilistă. În scrisul lor ei continuă într-un fel pe «optzeciști», dar se consideră ca făcând parte dintr-o eparhie nouă, fideli spiritului postmodern, invocat la tot pasul. Cam aceasta-i situația cu postmodernismul în literatură”. □ Este publicat, de asemenea, un interviu cu Radu G. Țeposu, „*Mitologia lenei pune poporul român pe burtă*”, realizat e Ioan F. Pop, cu o Notă a redacției: „În așteptarea unui număr special pe care redacția noastră îl va închina memoriei lui Radu G. Țeposu, profităm de amabilitatea d-lui Ioan F. Pop pentru a-l lăsa pe Radu să vorbească de el însuși, aici, reproducând un interviu acordat, mai acum câțiva ani, «Noii Gazete de Vest» din Oradea”: „– Pornind de la confuzia care se pare că poate incurca dar și hrăni cultura, literatura, vă întreb, există o confuzie și o criză a culturii și literaturii române?! – Există o criză a culturii și a literaturii doar dacă o comparăm cu standardele în care erau asimilate cultura și literatura în timpul dictaturii. Pentru că atunci cultura era un panaceu și un pansament, abia astăzi ea a intrat într-o normalitate care înseamnă o receptare diminuată față de ce a fost. Sigur că dacă noi stăm cu fața la un pilon de care am fost legați ani de zile, nu putem decât să ne jeluim și să spunem că este o criză. Mie de abia această criză mi se pare o stare de normalitate./ – Cum se siuează recenta dumneavoastră carte, Istoria tragică și grotescă a deceniului întunecat nouă, din punctul de vedere al raportării la criză?! – Această carte sper că arate că nu este o criză a literaturii, că în toată această nevroză și isterie pe care le-a generat perioada de după '89, în subsolul nebuniei generale există o literatură autentică, o literatură care continuă să se facă și care se sprijină pe niște scriitori adevărați, care reușesc să-și bage degetele în urechi și să aștepte trecerea valului fără să-i inee. (...) – Revista «Cuvântul» pe care o conduceți, s-a schimbat recent la față, dacă-mi îngăduiți această formulare. Cum apreciați actuala «față» a presei românești?! – Acum profit și eu de prilej și amintesc cititorilor că, deși a avut o experiență de cinci numere, o existență ciudată între estetism și anarhism, revista «Cuvântul» a revenit la o formă sobră, distinsă, mai apropiată și mai preocupată de problemele culturale, fără să-și piardă însă suplețea stilistică, ironia, micile zvâcniri polemice și pamfletare. A fost o experiență pe care am consumat-o pentru a ne demonstra și nouă și cititorilor că putem face pamflet, însă acum ne-am scuturat de aceste mreje ale vitriolului și am revenit la o publicistică mai analitică și mai reflexivă. Trecând la partea a doua a întrebării, eu cred că ne aflăm într-o a

treia mare diviziune a presei după revoluție. După presa de atitudine politică ofensivă care a produs o saturație în cititori, a urmat o explozie a senzationalului, mondenismului, frivolității, grotescului și funambulescului care continuă să țină atenția trează. Însă pe acest fond, care după intuiția și semnele mele se apropie deja de o a doua criză, se proliferază – și gazetarii cu instinct deja simt asta – o a treia metamorfoză care este aceea a presei specializate. Cred că de abia cu această a treia etapă intrăm într-o relativă normalitate a presei, și anume aceea de specializare a ei. A fost o iluzie să se creadă că o publicație poate acoperi toate domeniile. Acest lucru nu se întâmplă nicăieri în lume. Presa este specializată, își caută segmente precise de cititori, de interes. Deja sunt câteva semne că acest lucru se profilează iar publicațiile care au fost luate de val, începând să imite până la ridicol această goană după senzational și după frivol, red vă vor claca într-un mod nefericit. Mai cred că redactorii șefi de la aceste publicații sunt amețiți și nu știu exact în ce prăpastie alunecă. (...) – *Revenind la critica literară, vă pun o ultimă întrebare. V-ați gândit vreodată că ați putea să scrieți o... istorie tragică și grotescă a «întunecatului» deceniu... zece?* – Nu m-am gândit la acest lucru. Dacă deceniul pe care îl vom trăi va fi îndeajuns de grotesc și de întunecat, voi avea toate motivele să o fac. Dar acum mă preocupă o problemă mult mai importantă entru existența noastră, și anume lenea. Vreau să scriu o carte intitulată chiar așa: *Leneșii*. Poate că e și o formă de oboseală superioară... mai ales că avem acum o mitologie a lenei care pune poporul român pe burtă și-l îmbogățește. Sper să apucăm asemenea miracole, semn că am ajuns la sfârșitul lumii, iar sfârșitul lumii nu e infernul, ci paradisul”. □ Victor Știr transcrie un nou episod din dialogul său cu Gheorghe Grigurcu: „*Scriu improvizându-mi bibliografia*” (6): „– *Imposibila neutralitate, volum apărut în 1998, vă prezintă a autor practicant al eseului politic, uneori și al «filipicei» (Sfânta mare nerușinare). Ce se ascunde sub declaratul apolitism?*” – Îmi dați ocazia de a-mi relua încredințarea că, în activitatea critică, în orice activitatea publică, în genere, neutralitatea pură nu e cu puțință. Și cu atât mai puțin în momentul de față, atât de agitat, de neclar, atât de decepționat. Chiar dacă nu te angajezi într-o acțiune purificatoare nemijlocită, chiar dacă nu intri într-o formă instituțională a opoziției «la rău» (partid, organizație etc.), nu te poți sustrage unei atitudini, nu te poți situa într-un «unghi mort». Într-un fel sau altul, trebuie să te așezi pe eșchierul vieții cetățenești, trebuie să adopți o poziție față de chestiunile principale ce se pun în fața acesteia. Până și tăcerea își are conotațiile ei, nuanțele ei, precum culoarea neagră, în ale cărei numeroase nuanțe chinezii sunt experți (...). Vreți să mă contraziceți? Vreți să-mi amintiți exemple precum Radu Petresu, Leonid Dimov, Mircea Martin? Dar aceștia și-au exprimat dezacordul cu regimul totalitar implicit, chiar în transparența scrisului lor estetic, chiar în refuzul de-a colabora nu doar deschis cu autorități opresive, ci și cu colaboraționiștii (o colaborare mediată, cum ar veni, de la

care nu se dă înapoi un poet de talia lui Ștefan Aug. Doinaș, al cărui caracter nu e chiar «beton», așa cum căuta a ne încredința un clișeu, atâta timp, cât accepta a face parte dintr-o Academie compromisă, în pofida promisiunii făcute lui I. Negoieșcu, și atâta timp cât colaborează la «Literatorul», inclusiv la ediția-pirat scoasă de Fănuș Neagu, sustrasă autorității legale, care e Ministerul Culturii). Așa-zișii «apolitici», indivizi care bat monedă din pretinsa lor «independență» și «neangajare», nu sunt, în schimb, decât niște farseuri, adaptabili la toate regimurile, la toate variațiile de guvernare. Grija lor «patriotică» de literatura care pasă-mi-te riscă a fi înăbușită de «buruiana» politici, e contrafăcută. (...) Acad. E. Simion e un vajnic «stâlp al societății», în sens ibsenian. Răposatul Marin Sorescu a lăsat pilda supremă a adaptabilității din mers, atentă la toate direcțiile, gata de orice «sacrificiu» pentru a-și împlini sfântul interes personal și a lovi nevrușător în îndezirabili. Am fost uimit citind undeva că bardul oltean ar fi murit de «inimă rea», din cauza lipsei de înțelegere din partea contemporanilor ingrați, el care a făcut o carieră literară și administrativă și politică până la cotele maxime, comparabilă doar cu cele ale unor Titu Maiorescu, Nicolae Iorga sau Octavian Goga! Dacă s-ar republica integral publicistica sa, ne-ar înspăimânta numărul mare de meandre, de adulări, de meschinării și perfidii pe care le-ascunde. Ne-am putea uita într-însa ca-ntr-un abis... Acoliiții celor doi corifei ai «apolitismului» sunt îndeobște inși negociabili, tineri (sau mai vârstnici) autori cărora le pasă infinit mai mult e interesul personal decât de principii. Ei formează o mică turmă a oportunismului, gata a-și vinde serviciile unor «stăpâni» bine situați atât în legislatura Iliescu cât și ea Constantinescu. Nu întâmplător «apoliticii» fac casă bună cu extremiștii de tipul lui Adrian Păunescu, lăudat de E. Simion, inclusiv după 1989, de parcă ar fi fost un tip angelic și publicat cu mare considerație în «Literatorul». Nu e neglijabilă nici aripa suburbană a «apoliticilor», relevabilă mai cu seamă prin contribuția lui Fănuș Neagu, al cărui limbaj trivial interzice oricce altă replică în afara onstatării lui a atare. Să mai vorim despre răul pe care «apoliticii» îl aduc învățământului, *id est* formării tinerilor generații? (...) De compromiterea pe care o așterne pe obrazul Academiei Române, unde a fost primit de curând ultracolaboraționistul, compromisul până-n măduva oaselor D.R. Popescu, în timp ce Ana Blandiana s-a văzut refuzată, în timp ce personalități precum Alexandru Paleologu, Adrian Marino, Nicolae Balotă, Octavian Paler, Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Matei Călinescu, Virgil Nemoianu, Sorin Alexandrescu rămân în afara porților instituției? (...) – *Șansa literaturii unei limbi de circulație restrânsă există cu adevărat? Care este cea a literaturii române, în lume?* – (...) Regretabil e că srierile românești care s-au tradus în ultimele decenii în Occident au fost adesea orientate după criterii ideologice sau îngust personale. Antologiile de poezie, eliminând nume de substanță majoră, au abundat în minori cu funcții administrative în lachei lirici ai regimului. Unii autori s-au întrecut pe sine în a se înfățișa străinătății prin

traduceri comandate și plătite, firește, din banii statului român, precum infatigabilul Zaharia Stancu, care cu al său *Descult*, transpus, dacă nu mă înșel, în peste douăzeci de limbi, năzuia nu mai puțin decât la Premiul Nobel. Sorescu a fost iarăși un mare reprezentant al țelurilor sale de expansiune în străinătate, strălucit ministru plenipotențiar al interesului personal, în dauna altora (nu a dată ponegrit sau măar dați la o parte fără menajament). E nevoie, la ora actuală, de o selecție de texte reprezentative, care să stea în atenția unor buni traducători, pe cât posibil scriitori cunoscuți ei înșiși, și te tipărirea lor la edituri de prestigiu, care să le impună cititorilor și criticilor. Ideal, să recunoaștem, îndeajuns de greu de atins. Însă până la împlinirea lui să nu ne nevrozăm la gândul că nu suntem traduși! Deoarece există și un snobism al traducerii, al circulației imediate și necondiționate pe meridiane, tangent la oficioasa «imagine a României în lume». Să nu uităm că literatura română constituie un depozit de valori ce conține latențele unor exegeze, traduceri, influențe etc. și că, indiferent de momentul în care vor avea loc asemenea fenomene de «actualizare», acesta e faptul hotărâtor. / – *Încotro se îndreaptă literatura tranziției (dacă există una)?* / – (...) Mai întâi se va petrece o unificare a literaturii române. Autorii din diaspora, ale căror rânduri s-au îngroșat considerabil în anii '70 și '80, își vor recăpăta locul cuvenit, inclusiv în manuale școlare și în cursurile universitare, fără a mai fi tratați ca personaje e mâna a doua sau de-a dreptul ignorați, vor avea parte și ei de o analiză obiectivă (Nae Ionescu, Nichifor Crainic, Radu Gyr etc.) Va fi supusă unei atenții aparte «literatura de sertar» (dacă Augustin Buzura sau alți domni oficialmente foarte bine situați susțin că ea nu există, îi privește personal), acele numeroase memorii, confesiuni, scrisori, poezii, romane, pamflete cu o precisă adresă antitotalitară, care nu puteau vedea lumina tiparului până în 1989, însă care alcătuiesc, într-un fel, «sarea și piperul» defunctei epoci. Va căpăta o pondere sporită literatura-document, întemeiată pe cunoașterea directă a realității abominabile, pe care o vom primi nu doar ca o corecție a dezastruoaselor goluri de informație provocate de cenzură și întreținute de producția de tendențioasă factură, ci și ca un mijloc lustral, superior educativ și formativ. Această literatură realistă *sui generis*, aplicată «socialismului real», va constitui o veritabilă verigă a tranziției spre orizonturile nebănuite ale creației veacului XXI". □ Este publicată a treia parte a anchetei *Națiune & confesiune*, la care răspund: ■ *Tinu Pârvulescu (Cuvintele – căluș)*: „Când spre ureche îți vin expresii precum «biserica națională» și «confesiune națională», care înseamnă *cretinizare ideologică*, eu recomand exemplul lui Diogene – și îmi pare rău că nu mă aflu acum la TV ca să-l arăt. În scris, nu pot decât *spune* că filozofarea în astfel de termeni nu e altceva decât *o labă... tristă*"; ■ *Marcel Tolcea (Nuanțări)*: „Fără îndoială că Biserica Ortodoxă Română este – prin numărul credincioșilor săi, adică electoral vorbind, și prin ceea ce a însemnat de-a lungul istoriei noastre – Biserica Națională. Numai că,

de îndată ce această sintagmă devine operativă – sprijinindu-se de cârjele guvernării din veac –, ea are «darul» de a produce sărăciri de substanță nu atât corpului confesional cât, mai ales, celui social care își afirmă identitatea tocmai prin credință. Specialiștii în manipulare ar detecta aici un caz clasic de bruij semantic prin exces de identificare. (...) / *Nuanțări dogmatice* [...] În ce mă privește, nu cred că pot formula sau întrezări un răspuns la polemica pe care hotărârea de Guvern a provocat-o. De fapt, nici nu mi-am propus acest lucru. Cert e că există destule întrebări sau contrargumente, de ambele părți. Dar nu mă pot opri, poate cu păcat, să nu mă între de ce a tăcut Biserica mea națională, ani în șir, atunci când numele Domnului a fost hulit, când au fost dărâmate biserici?! Și, mai ales, mă pot întreba, după 1989 de ce atunci când regele României a fost batjocorit, ani de-a rândul, de puterea temporală, Biserica Sa a tăcut? Fiindcă românii ar trebui să știe că Regele Mihai înseamnă, alături de simbolul viu al Coroanei, «arhiepiscop de dinafară». Că el a fost uns în Biserică și nu încoronat. Stătător, cu alte cuvinte, alături și deopotrivă de înalții stătători ai Bisericii Noastre Strămoșești”; ■ *ÎPSS Ioan Robu*, Arhiepiscop romano-catolic de București („**Biserica este, prin definiție și în mod obligatoriu, catolică**”): „Atât din punct de vedere politic, cât și religios, nu poate fi conceput, la drept vorbind, un loc legitim al coincidenței dintre națiune și confesiune. În sens riguros și din perspectivă politico-juridică, națiunea este un concept ce nu poate avea un sens etnic. Națiunea este comunitatea cetățenilor care hotăresc, în temeiul unui pact constituțional, să trăiască sub guvernarea acelorași legi în vederea atingerii binelui comun. Acest bine în jurul căruia se organizează națiunile moderne este o valoare civică ce nu întreține nici un fel de legături nemijlocite nici cu etnia și nici cu domeniul de competență al Bisericii. (...) Biserica este, prin definiție și în mod obligatoriu, catolică, adică univiersală – chiar și Biserica Răsăriteană are această mărturisire în Simbolul ei de credință – și cu acest titlu îi privește pe toți oamenii și este datorare să-i trateze în mod egal. Biserica evanghelizează un popor, îi inspiră pe creatorii acestuia, este un izvor inepuizabil de idei și exemple pentru elitele acestui popor, dar Biserica nu poate fuziona cu un popor dat și numai cu el. Biserica aparține tuturor popoarelor, după cum toate popoarele îi aparțin. O «biserică națională» este, pentru orice teolog care se hrănește din Evanghelie și din literatura patristică, o contradicție în termeni. Nu ne putem imagina o Biserică «națională», după cum nu ne putem imagina nici o «națiune ecleziastică»”; ■ *Mihail Posada (Vrajbă și divizare)*: „Trăim, cu siguranță, o vreme în care eclipsa de la capătul tunelului «național» – vizibilă cu ochiul lier – este privită, «civilizatoriu» cu ochelari de cal. (...) Cum altfel să explicăm că, în timp ce, *par exemple* (!), *Coloana vertebrală* a sculpturii moderne (opera europeanului, dar să spun, a mondialului Brâncuși) zace demolată, cu vertebrele crăpate la de-construire, de mai trei ani de zile; că, în timp ce ruinurile a nenumărate monumente, biserici sau locuri mai

mărunte de închinăciune în numele Dumnezeului întreit se cufundă în pulberea nepăsării noastre «naționale», unite într-o nesimțire curat ecumenică, ce depășește pe departe orice îngustime «confesională», din păcate; că în timp ce unificarea religiilor s-a realizat, doar în «ființa» vițelului de aur – Banca Mondială a Religiilor – lăsându-i, altfel, pe popi, să-și dea mirenește, la mir, unul altuia, la cel mai anti-inter «confesional» mod cu putință; în tot acest timp, ca o superbă înconștiență, nouă, românilor – căci despre această subramură a creștinătății este vorba – ne arde să dovedim (cui? cu ce scop?) care «confesiune» este cea mai tare din parcare și din d'a'ndăratelea dezorientării și dezactivării noastre generalizate”; ■ *Romul Pop („Poporul lui Dumnezeu”)*: „Proiectul legii cultelor din România vrea să asocieze, în textul legii și în realitatea contemporană, doi termeni care, ontologic, nu pot forma o sintagmă, nu se pot asocia: «confesiune» și «națională». (...) A introduce în realitatea contemporană și a legifera sintagma (ontologic imposibilă) – «confesiune națională» însemnează: 1. A nesocoti aspirația la Patria cerească a celor denumiți prin noțiunea sacră de «Popor al lui Dumnezeu» și 2. A-i umili pe fiii buni, patrioți, ai unei națiuni care nu aparțin «confesiunii naționale», majoritară sau minoritară”; ■ *Viorel Tăutan (Biserica națională, spiritul ecumenic și unitatea europeană)*: „După 1989, într-o perioadă ideală de timp, Biserica Unită s-a refăcut în jurul preoțimii ieșite din ilegalitate și al enoriașilor fideli credinței în unitatea Bisericii Creștine. S-a declanșat un proces continuu de revenire la matcă, în primele rânduri revenind adevărata intelectualitate transilvăneană. Din ce în ce mai multe familii se alătură Bisericii, cu toată opoziția clericilor ortodocși și a mai tinerilor credincioși provenind, mare parte dintre ei, din familii care până la tragicul an 1948 fuseseră Unite cu Roma. Ne-a bucurat vizita Sfântului Părinte Papa Ioan-Paul al II-lea. Am fost fericiți să-i văd (vedem) pe înalții ierarhi îmbrățișându-se, ca un semn al clemenței celui ce a fost prigonit față de cel care s-a bucurat de privilegiul de-a zâmbi spășit în preajma demo(n)latorului bisericii. Personal, nu credeam prea tare în lealitatea acestuia din urmă. Pentru că, iată, greco-catolicii se adună tot în lăcașuri improvizate, în timp ce Prea-fericitul inițiază un subversiv proces cu conotații politice și administrative, solicitând (impunând) declararea Bisericii Ortodoxe ca Biserică națională. Ideea nu e recentă. S-a vorbit și înainte de Biserica Neamului. Astfel o numea și P.S.S. Nicolae Colan în discursul de recepție rostit în ședința solemnă a Academiei Române din 29 mai 1945 având ca temă unitatea limbii române și în conținutul căruia neglijase întrutotul rolul Iluminatului ardelean”; ■ *Al. Tamaș (Național și confesional – repere și definiții)*: „O biserică nu poate fi națională fără existența unei națiuni căreia să-i aparțină, iar aceasta s-au constituit în secolele XVIII și XIX. Numai de atunci se poate vorbi de confesiuni naționale și în măsura în care au contribuit la formarea unei națiuni. Și de data aceasta va trebui să recunoaștem această calitate bisericii greco-catolice fiindcă la Blaj s-a declarat națiune populația

românească din Ardeal și în catedrala e-acolo și-a enunțat Simion Bărnuțiu doctrina sa politică. Rezultă că sintagma de biserică națională nu poate cuprinde decât o scurtă perioadă a trecutului”; ■ **ÎPSS Andrei Mureșanul** („*Pentru români ortodoxia face parte din alcătuirea lor spirituală*”): „Nu oi fi atât de categoric ca și Nae Ionescu, care spunea că dacă ești român trebuie să fii și ortodox și numai dacă ești ortodox ești român, ci voi afirma doar faptul că Biserica Ortodoxă Română este Biserică Națională. Adevărul veșnic lăsat de Mântuitorul îmbracă o haină specifică în fiecare țară. La noi dărzenia dacă, îngemănată cu vigoarea latină, a dopsit în frământătura creștină oriental, dând naștere Bisericii Ortodoxe Române. Tot omul are o patrie și o credință. Poate doar în ghiveciul globalizării, pentru unii, aceste două valori vor dispărea. (...) Adjectivul «național» subliniază o realitate care aparține unui popor. Este național ceea ce dă identitate națiunii respective. Așa limba română este limba «națională» a românilor, istoria «națională» este istoria poporului român, România este stat «național». Toate aceste realități nu exclud faptul că în România trăiesc minorități care au aceleași drepturi ca românii. Așa și Biserica Ortodoxă, fiind Biserica majorității poporului român, este Biserică «națională». Lucrul acesta nu exclude existența altor confesiuni minoritare care au aceleași drepturi ca și ortodocșii. De fapt Biserica Ortodoxă, care ține la sintagma «Biserică națională», nu cere privilegii. Dorește doar ca în virtutea adevărului istoric să i se recunoască aureola pe care Dumnezeu, și cei două mii de ani de creștinism, i-au așezat-o pe creștet”; ■ **Gheorghe Dumitrașcu** (*O întrebare specioasă și un răspuns, cu un număr mai mic*): „Adică, am ajuns în stadiul în care cineva, o minoritate, cu cât e mai «minoritară» – fie ea etnică, religioasă sau sexual (ce oroare!) – fie ea electoral, are câștig de cauză în fața majorității? Adică, cel care termină ultimul o competiție ciclistă sau se clasează pe ultimul loc – primește laurii învingătorului? (...) Vrea să mi se spună că toate religiile, vorba lui Baiazid, după cucerirea Constantinopolului, puse una peste alta, totalizând abia vreo 12-13% în România, protestează într-un cor babilonic împotriva celor 87-88%? (...) Niciodată Sfânta noastră Biserică, n-a fost atacată cu mai multă virulență, cu mai multă otravă, și dacă n-aș ști câtă omenie e între «sălbatici», aș zice «cu sălbăcie». (...) Într-o lume românească de după 1996, de când o coaliție politică nefirească – dacă nu cumva *Puterea* justifică orice alianță împotriva legii și firii – a aruncat în arena cu lei a politicii nenorocite, ideea lui *restitutio in integrum*, Biserica Ortodoxă Română cere, la urma urmei, bunul său de abur și de fum de tămâie, înscris, dealtminteri, în legi fundamentale, de a fi *din nou* socotită *biserică a neamului românesc*. Nici bunuri mobile sau imobile, pământuri, păduri, conturi la bănci, clădiri monumentale în care s-au zidit sânge de iobag român, lucrător în mină sau în pădure, palatele episcopale, mâine, poimâine bănci și mine, cerute de străinul, stăpân până la 1918. (...) Ei, bine, Biserica Ortodoxă Română, pretinde evidența: «Noi suntem români», 90% și încă 3% dintre cetățeni care

acceptă această evidență, și nu trebuie să ne plecăm din nou grumazul, «valahi puturoși» în fața stăpânului de până la 1918. Pentru că, știți ceva, Domnilor redactori, oricât ne-am suci, oricât ne-am învărti, subiectul, la urma urmei nu e, măcar, Biserica Ortodoxă Română, ci pretențiile agresive și agresoare ale unei părți din Statul Major, al unui organism totalitar, care nu acceptă faptul că istoria este o mașină care n-are «manșalier». (...) Era vorba, Onorată Redacție, despre istorie și adevărurile ei Dumnezeuști. AMIN!"; ■ *Constantin Abăluță („este anti-constituțional”)*: „Azi, într-o țară ce aspiră la democrație, într-un stat de drept, a vehicula ideea unei *confesiuni naționale* mi se pare cel puțin anacronic (pentru a folosi un eufemism) dacă nu primejdios. Vrem să intrăm în Europa, să ne-mpăcăm cu toți vecinii, cei ce conduc țara promit solemn (și semnează tratate cu aceste promisiuni) să respecte *toate* prevederile internaționale ce – după căderea zidului Brelinului – pregătesc această împăcare istorică, și iată că, peste noapte ne vedem confrunțați cu o atitudine cel puțin de neînțeles. *Biserica neamului*, o imensă catedrală ortodoxă, ce se vrea construită (într-un loc nepropice constructiv unde costurile vor fi de câteva ori mai mari decât în mod obișnuit datorită terenului aluvionar) și care va învrăjbi la propriu, și pe bună dreptate, pe toți adepții, altor religii. Căci acest moment este unul exclusivist, care spune explicit: «Voi catolici, protestanți, slujitori ai tuturor celorlalte culte din țară, nu aparțineți *neamului românesc*, doar ortodoxia e la locul ei în România!» Odată ce această catedrală va fi construită, un fundamentalism ortodox va putea fi și el construit cu succes de atâția artizani ei pescuitului în ape tulburi de care, slavă Domnului, nu ducem lipsă. Dacă forurile bisericești susținătoare ale acestei idei ar vrea să se comporte creștinește ar trebui să propună construcția unei *Biserici ecumenice* ori, dacă nu se simt în stare de atâta generozitate (uitând pilda bunului samaritean), să renunțe măcar la ambițioase proiecte megalomane și să proiecteze o simplă biserică ortodoxă cu nume de sfânt așa cum obișnuiau domnitorii români”; ■ *Neagu Djuvara (O inexactitate istorică)* „1. Cred că chestiunea trebuie relativizată: adică să ne întrebăm dacă *aici* și *acum* se mai poate vorbi de confesiuni naționale, fiindcă în alte vremi și în alte civilizații au existat «confesiuni naționale» (cu toate că adjectivul *național* e un anacronism pentru alte vremi și alte civilizații). (...) 2. În istoria Europei creștine e cert că în Evul Mediu a existat o tendință de a considera că într-o Țară (un regat) nu poate fi decât credința suveranului, cu toate că multă vreme a existat o anumită toleranță față de evrei și de musulmani – de fapt, și lucrul trebuie mărturisit: mai puțină toleranță la creștini față de evrei și de musulmani, decât la musulmani față de evrei și de creștini! (...) 3. Acum, care cred că e specificul nostru românesc? Chestiunea e delicată și controversată. Ceea ce e de netăgăduit e că spiritul oriental și teologia bizantină au plămădit în cursul veacurilor mentalitatea și sensibilitatea majorității românilor în așa măsură încât mulți sunt tentați să pună semnul = (egal) între român și ortodox. (...) 4.

Ultimul punct și, poate, cel mai important: care e *contextul actual*, la noi și în Europa? În momentul de față, în tot cuprinsul civilizației occidentale (inclusiv statul Israel, teoretic așezat pe bază religioasă!) sondajele relevă că doar între 10% și 20% din cetățeni mai sunt «practicanți religioși». În asemenea împrejurări, a decreta într-o țară din Europa o religie ca fiind «confesiune națională» a acelei țări este un anacronism și o aberație. La noi ar însemna să se decreteze că toți uniții, toți catolicii români, toți protestanții, evreii, musulmanii, armenii monofiziți – nu sunt «buni români»! Or, eu cred că evreul Nicu Steinhardt a fost mai «bun român» decât Nicu Ceaușescu. (...) În consecință, cred că eventuala discutare a ortodoxismului ca «religie națională» a României ar fi o inexactitate istorică și o greșală politică în momentul când încercăm să intrăm într-o Europă democratică și tolerantă”; ■ *Dana Șişmanian („Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau!”)*: „Există un curios concept al caracterului național al unei instituții în România. (...) Binecunoscutele alianțe ale BOR-ului cu PDSR și alte instituții național-securiste se proclamă astfel la lumina zilei, numitele instituții, cu Ion Iliescu în frunte, sărind vajnic împotriva oricui ar persista în a nerecunoaște dreptul la bâta națională al tiarei teotocratie. (...) În acest context al luptei pentru biserica unică – varianta post-comunistă a partidului unic –, ce reprezintă atunci pentru BOR vizita Papei în România în mai al acestui an? O pură operațiune publicitară de mare anvergură, menită a profita, în acel moment istoric, de poziția circumstanțială a Papei în conflictul cu Serbia, și a trage astfel spuza pe turta ortodoxiei veine și prietene – în detrimentul ecumenismului de fațadă. De altfel, aceeași retorică ultranaționalistă, aceeași intoleranță agresivă prin ricoșeu, aceeași revendicare tâlnoasă a «leagănului național» într-adevăr, frățiile ortodoxe, pe deasupra oriăror nefrații de neam – paradoxal, nu? «Frații» noștri sârbi într-o ortodoxie trebuie să se fi simțit măguliți de neprecupețita noastră compasiune cu soarta lor de creștini persecutați, alungați din «leagănul ortodoxiei» de miile de kosovari ce nu mai terminau, căsăpiți, arși și aruncați la gropile comune, a le răpi astfel pământul sfânt al Serbiei de baștină!”; ■ *Dan Persa (Naționalitate și confesiune)*: „România este, tradițional, creștin-ortodoxă, Biserica Ortodoxă este, ca fiecare Biserică, o instituție organicistă, dar a ne ralia, ca țară, la ideea unei «confesiuni naționale» mi se pare o formă, deloc inofensivă, de revenire la un organicism care, de ce să nu o spun, îmi evocă organicismul interbelic naeionescian, ceea ce, pentru noi, ar însemna intrarea în niște timpuri grele, de oricând posibil reviriment naționalist. Sunt de acord cu naționalismul în literatură – aici îl pot proslăvi și practica –, dar îmi repugnă orice formă de organicism cu posibilă răfrângere politică și socială. Declararea și legisfirarea unei confesiuni naționale ar putea impune nefast pe piața schimburilor de idei... (...) Mai trebuie atrasă atenția că, dincolo de situarea noastră în planul mental, o lege de statuare a unei confesiuni naționale ar prejudicia situarea României în lume, marcând totodată încă un handicap al bisericii Ortodoxe:

acela de a nu putea participa la «timpul lumii»”; ■ **Radu Mureș (Falsele dileme și artificiiile legislative)**: „Devenită temă de gâlceavă politică, chestiunea «confesiunii naționale» care este/nu este ortodoxia la noi nu mi se pare ceva serios. De altfel, rapiditatea cu care a fost abandonată, după o intensă, chiar exagerată mediatizare, e o dovadă în acest sens. Spun asta întrucât între naționalitate și confesiune religioasă – ca să folosesc formularea din întrebarea d-voastră – nu există un raport de determinare care să ni se impună cu evidență. E adevărat, Baba Rada, cea invocată de Al. Paleologu într-un text de referință, e ortodoxă. Însă vecina ei de peste gard e iehovistă...! Și amândouă sunt românce din moși-strămoși. (...) În fine, nu strică să ne amintim că credințele sunt tropisme și nu convingeri susținute prin raționament. Trăim, așadar, în interiorul unei iluzii? Și cât de periculoase? Prognozele dezvoltării demografice pentru următoarele două decenii indică fără dubiu o modificare radicală a structurii etnice, cu un declin marcat al ponderii actualei majorității românești. Dacă prin lege sau prin Hotărâre de guvern, B.O.R. e desemnată ca «biserica națională», asta nu înseamnă și rezolvă nimic”; ■ **Adrian Popescu (Națiune și confesiune: partea și întregul)**: „Tezaurul de înțelepciune și trăire spirituală excepțională ale BOR nu-l contestă nimeni, nici valoarea experiențelor profunde ale trăitorilor săi, monahismul și personalitățile sale excepționale, sau de grup, ale unor slujitori ai săi. Prin faptul că sunt români nu-s mai puțin vinovați de compromisuri și cedări, pe care le știm cu toții. Națiunea nu te salvează de păcate, tu înnobilezi națiunea, prin virtuțile tale, fie că ești ortodox, precum Ilie Cleopa și viețuiești luminos, în Sihăstria Neamțului, sau ai pornit, pe jos, din Moldova și te-ai stabilit lângă Neapole, ca frate capucin, ca Ierenia Valahul, sfânt intrat în sinxarul catolic. Important e să nu te închizi în stupul națiunii, să-l cinstești și pe Maxim Mărturisitorul și pe Francisc de Assisi, și pe Ioan Hozevitul și pe Edith Stein. Prin confesiune suntem «cetățeni ai cerului», neîncetând să fim fiii unei națiuni, dar poporul creștin este al lui Dumnezeu”; ■ **Radu Sergiu Ruba (Între erezie și convertire)**: „Solicitarea ultimativă a Bisericii Ortodoxe Române de a fi definită prin lege drept «națională», înainte de a încălca efectiv principiile laicei democrații, riscă să lunece într-o seamă de erezii și păcate recunoscute ca atare de înseși instanțele ortodoxe. Ea decide să fie excesivă acolo unde sensurile curg de la sine: dintre cele 15 culte legal cunoscute, indicativul «româna» apare doar în denumirea a două biserici: Biserica Ortodoxă Română și Biserica Română Unită cu Roma (Greco-Catolică). Toate celelalte culte își zic «din România». Credem că denumiri precum cele indicate mai sus sunt suficiente pentru a defini caracterul tradiționalmente național al celor două biserici istorice ale românilor. (...) BOR însă nu a cercetat câți dintre membrii săi merg cu credința lor mai departe de declarația de apartenență. În democrațiile consolidate, afilierea declarată la un cult presupune achitarea unui impozit pentru susținerea respectivei biserici. În aceste condiții,

numai 10% din populația țărilor vest-europene frecventează cu regularitate sacramentele. Este de admis ca și la noi, mare parte din cei 86,7% declarați fideli ai BOR să fie, de fapt, după cum sugerează pictorul Sorin Dumitrescu, «atei ortodocși». *Mutatis mutandis*, fenomenul este, desigur, similar și în cadrul celorlalte culte. (...) Dar majoritatea cetățenilor români neortodocși, deci, neoprotestanți și greco-catolici, trăiesc în Transilvania. Admițând că regimul comunist a fost cea mai sinistră pacoste abătută vreodată asupra națiunii, este de apreciat atașamentul față de țară al neoprotentanților, care, în anii '70-'80, aveau oferte generoase de emigrare în Statele Unite. Apoi, cinstea, credința și hărnicia lor trebuie estimate ca aporturi de preț la ființa națională. Din nefericire, chiar și astăzi este bruiat accesul marelui public la informațiile despre contribuția esențială a Bisericii Greco-Catolice și a catolicimului în general la deșteptarea, menținerea și coerența conștiinței naționale la români. (...) Se pare că instinctul etnic al maselor a funcționat neașteptat de bine la noi, cel puțin uneori, vezi anul 1918. Dar prestația ignară, fudulă, lichelistă a politicienilor și a unor ierarhii bisericești a dus la pierderea unor părți de țară ori la marginalizarea lor. (...) În contextul Europei de mâine, nu știu dacă Allah va mai putea salva vreo insulă de românitate. E cert încă că pe profund degustătorii și savuratorii de privilegii monopoliste chiar și în lumea bisericii, nu-i va salva nici dracu"; ■ **Virgil Nemoianu** („**Ideea unei «confesiuni naționale» nu este nici realistă, nici sănătoasă**”): „E imposibil să nu recunoști că România nu este un stat mono-religios, ci unul pluri-religios. Cifrele ultimului recensemânt nu mi se par concludente sau măcar fiabile. Există români catolici (greco-catolici, romano-catolici), există români protestanți sau neo-protestanți, există minorități etnice (creștine, islamice, evreiești și destule altele), există un număr respectabil de atești și agnostici. Mai mult, toate aceste minorități au jucat în decursul secolelor (ca și în decursul ultimelor decenii) un rol istoric important. În primul rând, cum orice om de bun simț și cu minime cunoștințe recunoaște, greco-catolici. Ideea unei «confesiuni naționale» nu este nici realistă, nici sănătoasă. Nu este realistă întrucât deformează faptele demografice. Nu este sănătoasă de două ori. Întâi pentru că împinge spre o nemeritată marginalizare alte ramuri ale Creștinătății, sau alte forme de convingere ideologică și religioasă. În al doilea (dar nu ultimul) rând pentru că, fără să vrea, lovește în credința ortodoxă: îi impune niște răspunderi, o împovărează cu un statut pe care aceasta nu poate să-l îndeplinească, nici n-ar trebui să dorească a și le atârna de gât. (...) Nu în ultimul rând, se ridică aici chestiunea ecumenismului. Biserica Ortodoxă Română este singura biserică de acest fel grefată pe un fond de latinătate română. Realizând acest lucru, ne dăm seama brusc că îi incubă niște obligații la scară de-a dreptul mondială! Ea se cuvine să acționeze ca o punte de legătură între Răsărit și Apus! Dacă nu ea, cine? Nu mă încumet să sugerez aici forme precise, structuri, reglementări. Nici măcar nu cred că acestea ar fi

lucrul cel mai important, cel mai urgent. Dezirabilă ar fi o neîntreruptă muncă în direcția colaborării și a apropierii treptate, dar energice între Bisericele Răsăritului și Apusului. Știu că s-au făcut niște primi pași (prea micuți și prea timizi încă, după umila mea părere). Ei ar trebui să fie continuați. (...) Vrea România o alipire (sau o integrare oarecare) la Occident, cu Occidentul? Ce ar fi mai simplu, mai necostisitor, mai spectaculos, mai demn și mai onorabil decât calea religioasă? Nu confuziile între «național» și «confesional» sunt cele care pot fi aici de ajutor”. □ Rubrica „Față în față” îi are ca protagoniști pe Horia Gârbea și pe Dan Perșa, cu articolele *De la telepatie la simpatie* vs. *Grafiile literaturii*, cărora li se adaugă texte despre cei doi autori semnate de Aurel Pantea, N. Coande, Georgeta Drăghici, Iulian Boldea (despre Horia Gârbea), respectiv Vasile Baghiu, Grigore Șoitu, Dumitru Mureșan (despre Dan Perșa).

● În „Cuvântul” (nr. 11) este publicat un grupaj de texte memorialistice despre Radu G. Țeposu, dispărut, așa cum specifică nota redacțională, în data de „vineri, 5 noiembrie 1999”, „în urma unui tragic accident de circulație”. Este publicat un ultim „autograf” al celui defunct, e vorba despre o pagină manuscrisă a rubricii lui lunare „Din reviste adunate”. Participă la grupaj: Tudorel Urian (*Telefonul mut* și *Cronica unui coșman*), Ioan Buduca (*Ne e dor de tine, Țepi!*), Al. Cistelean (*Ironia de adio*), Dan Ciachir (*Directorul nostru*), Dumitru Țepeneag (*O floare și o lacrimă*), Ion Simuț (*Un excepțional om*), Mircea Martin (*Disparația unui bon-viveur*), Dumitru Radu Popa (*S-a dus și Țepi*), Dinu Flămând (*Pe culmile aspre de la Șirnea*), Octavian Soviany (care îi închină *Poemul de despărțire*), Marius Ghica (*Ooo, prieteni, avem câțiva prieteni, dar unul mai puțin*), Silviu & Silvia Hoișie (*Scrie-ne un rând*), Vladimir Tismăneanu (*Omul începuturilor de drum*), Ion Pop („*Echinoxul*” *îndoliat*). Este publicat și un Comunicat de presă, emis de Consiliul Asociației Scriitorilor Profesioniști din România – ASPRO, datat 6 noiembrie 1999. Semnalăm câteva rânduri din editorialul lui Tudorel Urian (*Telefonul mut*), în care este evocată în special atmosfera revistei „Cuvântul”: „În 17 decembrie 1989, la Timișoara fiind, a fost primul om la care m-am gândit și căruia i-am telefonat, pentru a-i da vestea cea mare a începutului? Că în casa lui am gândit, împreună cu Ioan Buduca, primele numere ale *Cuvântului*? Că am ratat toate oportunitățile tranziției (burse, leafă în dolari, carieră politică) pentru a rămâne aproape de el, legat de un fir sentimental pe care nici rațiunea, nici voința mea nu l-au putut vreodată rupe? Că, uneori, mai ales în ultimii ani, în relația cu el m-am simțit frustrat și nedreptățit, dar niciodată nu aș fi putut să-i întorc spatele?/ (...) Aceste rânduri sunt scrise duminică seara. Este ora la care ar trebui să sune telefonul. Dacă telefonul ar suna acum, cu siguranță ar fi el și mi-ar spune cu o voce ale cărei inflexiuni nu cred că le voi uita prea curând: «Salut, Tudorel, Țepi sunt! Moșule, noi ce dăm la numărul ăsta pe copertă». Cu riscul de a primi o sancțiune pentru întârzierea

numărului, i-aș răspunde fără să clipească, cu siguranța toreadorului, care-și înfige spada în gâtul taurului: «Pe Manolescu, maître. Împlinește șaiszeci de ani luna asta»". □ Cei șaiszeci de ani împliniți de Nicolae Manolescu sunt întâmpinați de Dan C. Mihăilescu, în portretul *Marele jucător*: „Atât de mult mă obișnuisem cu Instanța, cu Instituția manolesciană, încât cazul... omului îmi era aproape indiferent. Manolescu era obsesia nr. unu a scriitorului român în materie de receptare, evaluare, ierarhizare. (Celelalte două – fiindcă numai trei punct formează un plan în spațiu – erau cuvintele cuplului Monica Lovinescu/ Virgil Ierunca, și înjurătura «ritualică» din «Săptămâna» lui Eugen Barbu.) Chiar așa, am exclamat atunci: într-o țară a spulberării, a netrebniciei sistematic propulsate, a zădărniciii oricărui semn de durată și valoarea întru continuitate, într-un timp al contraselecției, al rotirii de cadre până la amețirea totală – cum de rabdă dictatura așa un dezmăț evazionistic? Misterul se sprijinea pe foarte multe: interne și externe, individuale și extralitare, deliberate și aleatorii. Valoarea profesionistului și voința sa de putere, dar și abilitatea de a specula conjuncturile politice, contradicțiile, ezitățile, fisurile, orgoliile și conflictele coteriilor intrapartinice. Tenacitatea calculată, răceala inflexibilă și rafinamentul îmbârligătoriu al omului de putere, fascinat deopotrivă de estetic și politic, de textul în sine, dar și de labirintul subteranelor acestului. Inconfortul ceaușismului în a rețea «mitul Manolescu», în ciuda a orice, între altele, și fiindcă-i convenea de minune bipolaritatea absolută a breslei: estetism/ organicism, Manolescu/ Ungheanu, sincronism/ protocronism, Preda/ Barbu, Iovinescianism/ călinescianism, Eugen Florescu/ Gogu Rădulescu ș.a.m.d., în numele sfântului, eternului «*Divide et impera*». Nevoia de supape a aparatului, nevoia de excepții pentru exportul de imagine, dar și rețeaua de complicități a criticului în sfera puterii, grație influenței lui G. Ivașcu, prieteniei cu Al. Ivasiuc ori cu Breban, sau cu Dumitru Popescu și S. Curticeanu etc.”. Și încă: „Între timp, obsesiile literatului român s-au înmulțit, firește. Ceea ce nu înseamnă că intrarea lui Nicolae Manolescu în politica propriu-zisă, după o viață de politică literară, nu frământă constant mintea breslei. Că «a trădat literatura», că «se pierde la Pro TV», că «fără cronică lui s-a instaurat haosul în literatură», că «n-a dat Marea Istorie», că «nu el i-a descoperit pe optzeciști, ci optzeciștii și l-au arondat». Că a propulsat infidelitatea lecturii și foiletonismul, în dauna științei literaturii și a sintezei erudite”. □ Eseul lui Dan C. Mihăilescu este completat de o intervenție semnată de Dorin Tudoran (*Nicky*), în care aprecierile amicale se opresc și la activitatea intelectualului: „Șaiszeciul lui Manolescu mă face să mă gândesc la cum arată literatura română de azi. Excepționala deschidere a criticului față de cei foarte tineri a făcut să se spună despre el că a moșit leaturi întregi de scriitori. Nu cred că cineva poate face din altcineva un scriitor. Sunt sigur însă că fără Manolescu literatura română azi ar fi arătat altfel. Pentru unii, critica literară ar fi conștiința literaturii. N-aș fi atât de tranșant. Printre alții, supărați

de ea, critica literară nu ar fi nimic altceva decât un parazit trăind regește pe seama literaturii. N-am cum fi de partea acestei nerozii. Tot ce cred este că literatura însăși este conștiința literaturii. Dar, fără demersul criticului, literaturii i-ar fi foarte greu să ia cunoștință de propria-i conștiință. Șaizeciul de azi al lui Nicolae Manolescu înseamnă și un gir al respectabilității «câinelui de pază» care este instituția criticii literare./ Șaizeci în viața celui ce devine om politic abia la cincizeci e un bun prilej de meditație, fiindcă avem de-a face cu un paradox dintre cele mai spectaculoase. Manolescu ar fi oricând un excelent președinte, dar rămâne, în continuare, un slab candidat. Din respect pentru idei și principii, el se adresează unui electorat care va apărea, probabil, prin anul 2100. N-aș vrea să vă mirați că văd în acest donchișotism vocația unui constructor”. □ Mircea Mihaieș (*Memoria între etic și estetic*) recenzează cartea Monicăi Lovinescu *La apa Vavilonului*: „Despre Monica Lovinescu nu poți scrie așa cum ai scrie despre un autor oarecare, detașat, rece, cu pretenții de obiectivitate. Pentru că știi, de la bun început, că nu poți fi obiectiv. Într-atât a intrat personalitatea ei în subconștientul colectiv, încât e greu de imaginat o hartă culturală omițând valorile pe care, ani în șir, a mizat la microfonul «Europei libere». La fel, e de neînchipuit ca nonvalorile denunțate de ea să ocupe un loc, cât de mic, pe scara estetică actuală. Instanță morală și estetică, Monica Lovinescu a stabilit un veritabil canon, greu de clintit în viitorul previzibil. Din depărtarea pariziană, înarmată cu harul critic și cu cel al dreptății, Monica Lovinescu a transmis spre noi, vreme de decenii, semnale ale normalității, judecății cumpănite, modele estetice. Intrată în mit – când la radio vorbea despre unul sau altul din scriitorii din țară, sentința în bine sau în rău, cădea implacabil, ca o ghilotină –, Monica Lovinescu e mai mult decât un critic literar: e însăși *Vocea* criticii. Venind de departe, fascinantă precum aceea a unui personaj din povestirea *Tristan Vox* a lui Michel Tournier, vocea Monicăi Lovinescu, inconfundabilă și inegalabilă, a reprezentat multă vreme formula de întrerupere auditivă a actului critic”; „Oprindu-se la anul 1964, autorarea va reveni, desigur, cu egală spectaculozitate, asupra celor trei decenii în care, de la microfonul «Europei libere», a devenit personajul atât de familiar tuturor românilor capabili să digere o idee. Aș remarca dintru început *tonul* cărții, într-un total surprinzător la binecunoscutul personaj angrenat în atâtea bătălii pe viață și pe moarte. Fără a mai fi neapărat nostalgic – deși, mai ales în prima sa parte, dedicată copilăriei, imaginile se îndulcesc într-o tandră aducere-aminte –, el rămâne prizonierul unui pact al sincerității detașate. Aș spune că totuși e unul istoric obligat de materia delicată ce-i stă în față să modifice strategiile de investigație ce-i fuseseră familiare. Într-adevăr, rememorarea e adeseori vălurită de imprecizia indusă de trăirea actuală: cartea Monicăi Lovinescu e construită pe scheletul unor jurnale de epocă, citate abundent și încă mai abundent invocate”. □ Ion Simuț publică articolul *Exilul și istoria literaturii*: „Am știință, până acum, de trei istorii ale literaturii noastre

scrise de români aflați în exil. Se mai vorbește și de altele (de pildă, una a lui Vintilă Horia), de pe acelea nu le cunosc deocamdată, fiind destinate unui circuit restrâns (studentii străini care frecventau un curs de limbă și literatură română, în cadrul unei universități occidentale), multiplicarea în puține exemplare (sub o sută). Prima e redactată de Basil Munteanu în 1938 în franceză, începe cu epoca Eminescu, se încheie cu poezii tineri din deceniul patru al secolului XX și s-a bucurat de un ecou deosebit; nu era destinată unei catedre, iar Basil Munteanu nu se afla, de fapt, în exil, fiind stabilit din 1922 în Franța. Era, în fond, o altfel de istorie, raportându-se serios la critica din țară și la cultura europeană: ea a fost reeditată de curând, în 1996, și ar merita o discuție separată. A doua istorie a literaturii române redactată de un român în străinătate (rămas apoi în exil) aparține lui Alexandru Busuioceanu, datează din 1942 și despre ea voi glosa imediat mai pe larg. A treia e semnată de Virgil Ierunca în 1961 și e inclusă într-o *Histoire générale des littératures*, e singura, dintre cele trei menționate, un produs autentic al exilului și ar fi bine să fie reeditată în versiune românească, pentru a ne reaminti care era imaginea vehiculată în acel moment despre valorile noastre literare, clasice și moderne”.

□ Vladimir Tismăneanu scrie despre ***Tradiția disidenței și dilemele postcomunismului***: „Destinul postrevoluționar al disidențelor din Europa de Est și Centrală este o temă fascinantă și, în mod cert, nu tocmai comodă. Rolul lor a fost crucial în demistificarea sistemelor bazate pe legende și himere ideologice. Disidența, concept generic care numește acțiuni și practici menite să limiteze pretențiile absolutiste ale sistemelor leniniste, a fost acea zonă de libertate creată de indivizi dispuși să-și asume riscul pierderii propriei libertăți în numele apărării drepturilor civice ale concetățenilor lor. Václav Havel, Adam Michnik, Paul Goma, Doina Cornea, Vladimir Bukovski, Andrei Saharov sunt numai câteva din numele care au ilustrat această nobilă sfidare a universului constrângător al leninismului târziu. Disidența a inclus o componentă opoziționistă, însă nu una bazată pe conspirație și radicalism. Disidenții denunțau absurditatea sistemului și prin aceasta îi spulberau pretenția de raționalitate. Noul evoluționism, politica antipoliticii, puterea celor fără de putere au fost acele teme care au cristalizat strategia rezistenței nonviolente, a societății civile ca ripostă dată de indivizii reali abstracțiilor doctrinare oficiale. Revoluțiile din 1989, în măsura în care au simbolizat ruptura cu vechiul sistem, au fost inspirate tocmai de această viziune antiideologică și antimitologică. În spațiile de dialog și solidaritate civică înființate în grupurile disidente se naștea, în fond, *contrasocietatea postcomunistă*. Disidenții au respins pragmatismul instrumental, cultivarea intereselor imediate și complicata intereselor imediate și complicitatea cu despotismul, fie el și unul luminat”.

● Revista „Ateneu” (nr. 11) publică un interviu cu Nicolae Prelipceanu realizat de Sergiu Adam. N.P.: „Ca să fii luat în seamă (și) ca scriitor e bine să faci (și)

altceva: politică, profesorat (de preferință universitar, ca să le spui studenților că literatura e numai aceea pe care o faci tu (și ai tăi), ziaristică. De scriitori ca atare nu mai are nimeni nevoie, nu se mai sinchisește nimeni. Când un prozator a luat premiul «Flacăra», anul ăsta, un ziarist a scris că «poetul e autorul a două volume». Ce dacă era prozator, iar volumele erau cinci? Cine să protesteze, premiatul? Scriitorul? Un «scârța-scârța pe hârtie», mă rog, pe computer, că și mașina de scris e o pană de găscă și a cam luat-o vântul. Vârfurile (ale scriitorimii, nu ale penelor) vor fi luate-n seamă, de-a valma cu afaceriști, fotbaliști, stripteze. Ceilalți, membri de altădată ai Uniunii Scriitorilor? Vor fi lăsați să se descurce”. Pe de altă parte, pentru a căpăta notorietate, scriitorul trebuie să prezinte „și-un interes suplimentar, nu ajunge talentul, mai trebuie ceva, un scandal, o recomandare. Ce, mai credeți că te poți face cunoscut, în țara ta, numai cu talent, cu operă, și fără alte legături, de clan, de gașcă, de generație? (...) ăsta e statutul scriitorului: dacă scriitorul e prim ministru sau șef de partid sau, Doamne păzește, președintele României, atunci are statut de vedetă. Dacă nu – nu. O să spuneți de Mircea Dinescu, de Ana Blandiana. Dar ei interesează mica presă de scandal, care e chiar toată presa românească, în latura spectaculoasă a biografiilor. Credeți că știe cineva, dintre reporterășii zilei, vreun vers, vreun titlu de carte? Și dacă le știu, e pentru că autorii au fost văzuți pe alte scene. Asta e statutul scriitorului azi, adică, de fapt, mâine”.

[NOIEMBRIE-DECEMBRIE]

● În „Familia” (nr. 11-12), Paul Cernat realizează un interviu cu Nicolae Manolescu: „Este și o criză de identitate a disciplinei [istoriei literare]. (...) Gustul pentru «factologie» s-a pierdut și din pricina structuralismului și a orientării noastre către formulele sincronice de abordare. S-a pierdut, aș spune, și din pricina lui Călinescu. El a fost totuși mentorul generației noastre, el este cel care a spus că nu se poate critica fără istorie și istorie fără critică, lucru extraordinar de interesant dar care a condus și la dispariția istoriei literare ca disciplină. Istoria literară a ajuns să-și escamoteze obiectul. Este și o criză de sistem. Să nu uităm că toți cei care fac astăzi critică, istorie literară, filologie, sunt studenții noștri, adică ai celor care le-am umplut capul vreme de treizeci de ani cu ideea că «nu există» istorie literară. Și atunci ei nu mai vor să facă istorie literară. Este criză de sistem și pentru că sistemul actual de învățământ universitar, filologic, a redus studiul istoriei literare de la patru ani la doi ani. Nu se putea face în patru ani ca lumea, cu atât mai puțin se poate face în doi ani. În această trecere în zbor de avion peste formele de relief ale istoriei literare nu mai rămâne loc pentru cercetarea foarte serioasă. Tot o criză de sistem vine, aș spune, și din felul în care studiul cu pricina merge pe piață. Ce sens are să faci studiu istoriografie solid, care presupune săptămâni și luni și ani de stat în biblioteci, de consultat texte greu accesibile, de citit filmele pe care sunt

copiate publicațiile din secolul trecut, ca să obții pentru 6-7 pagini de studiu extrem de mult mai puțini bani decât pe o recenzie critică în care formulezi niște impresii chiar dacă n-ai citit cartea decât pe jumătate... Evident că aceste lucruri se răzbună. Fapt este că în momentul de față au dispărut din studiul la Universitate, la Facultatea de Litere, niște discipline auxiliare. Nu se mai face tehnica cercetării, nu se mai studiază ca lumea felul în care se alcătuiește o bibliografie. Or, fără asta degeaba vrei să faci istoriografie – nu poți! Facultatea noastră a devenit, ca să spun așa, o uzină de profesori de română care merg în școli, unde n-au impact, de fapt, studiul și cercetarea, care merg în gazetăria literară, unde iarăși n-au nevoie de cercetare, și aproape deloc o fabricuță de cercetători științifici. Institutele de resort sunt practic blocate de cei care se găsesc acolo, ca să nu mai spun că la lefurile pe care le ia un cercetător în domeniul ăsta, ca și în alte domenii, nimeni nu e ispitit... S-a pierdut tradiția istoriografiei literare. În mod excepțional, din când în când, mai apare câte un om cu vocație pentru document, pentru descoperire, pentru statul în bibliotecă. În general, însă nu mai putem vorbi de asemenea lucruri și e păcat. Într-un fel, suntem vinovați cu toții. Eu am tras un semnal de alarmă și am spus că ar fi cazul să ne întorcem și către seriozitatea cercetării surselor și a alcătuirii bibliografiilor. Altfel, ne încurcăm în niște comentarii care dacă mai sunt făcute și fără talent...” Despre Cenaclul de Luni: „Aș spune că eu am învățat mai mult de la optzeciști decât ei de la mine. De fapt, eu nu i-am învățat pe ei decât un anume spirit. I-am tratat cu înțelegere și i-am învățat că nu există formule literare odată pentru totdeauna fixate, că lucrurile se schimbă, că lectura își schimbă criteriile, că același text poate fi interpretat în mai multefeluri. Și i-am mai învățat ceva: că nu trebuie să ne fixăm strict pe gustul nostru contemporan, că uneori găsim în trecut, din alte perspective și alte forme de gust, lucruri absolut remarcabile. Ei au venit cu o literatură complet deosebită de ceea ce se scria la noi până atunci, au venit cu alte influențe literare. S-a schimbat, de pildă, influența franceză cu cea americană: a fost prima generație marcată de poezii și prozatorii americani din a doua parte a secolului XX după ani de zile în care influența fusese europeană, îndeosebi franceză și câteodată germană. Ei au venit cu o altă paradigmă literară, de fapt. Eu am fost deschis, am acceptat-o, iar ei s-au putut dezvolta excepțional. Asta a fost influența mea: nu i-am blocat, nu i-am inhibat, nu i-am făcut să creadă că ceea ce scriu ei nu e potrivit. Sigur că cei mai talentați mergeau oricum înainte. Însă e vorba aici de toți, nu doar de unii dintre ei. Cât mă privește, într-un fel eu mi-am verificat și mi-am întărit o veche convingere prin ei, anume că sunt capabil să gust în același timp o poezie postmodernă de Mircea Cărtărescu și una tradiționalistă de Ion Pillat. Cu zece ani înainte chiar, dacă eu aveam teoretic în minte asta, nu aveam exemplul concret, nu mă puteam confrunta cu mie însumi, nu știam ce reacții o să am. Cred că toate cărțile pe care le-am scris după aceea, inclusiv *Istoria critică a literaturii*

(chiar dacă nu am ajuns la postmoderni și la optzeciști), se resimt de această modificare a propriei mele percepții, nu napărat a ideologiei mele literare. Ideologia o aveam. Percepția, textul, faptul concet de literatură – nu”.

● Nr. 11-12 din „Steaua” este unul festiv, *La 50 de ani de Steaua*; semnează redactorul șef Aurel Rău – *Steaua ieri și azi*, Laurențiu Ulici – *Împotriva irosirilor*, Nicolae Breban – *Coloana de rezistență a Ardealului cultural*, Tudor Dumitru Savu – *Remember*, Ion Lungu – *După 50 de ani*, M. Opriță – *Nostalgie*, Baruțu Arghezi – *Steaua cerului nostru*, Ion Brad – *Un semn al destinului*, Anghel Dumbrăveanu – *La Steaua*, Dumitru Micu – *Cluj, 1949*, Mircea Tomuș – *O Junime la Cluj*, George Munteanu – *Strategii și beligeranțe*. □ Sunt reluate poeme apărute aici de-a lungul celor 50 de ani de existență ai revistei, poeme avându-i ca autori pe Miron Radu Paraschivescu, Geo Dumitrescu, Ștefan Aug. Doinaș, Alexandru Lungu, Nicu Caranica, Blaga, Gellu Naum. □ Pe lângă obișnuitul fragment din „foiletonul” – viitor roman – *Amantul Marii Doamne Dracula*, Fănuș Neagu semnează și articolul *De cincizeci de ani...*: „De 50 de ani aștept apariția fiecărui număr al revistei «Steaua» cu nerăbdarea unui debutant. Sunt un cititor înrăit, adorator al focului din litera tipărită. Iar «Steaua» mi-a dăruit clipe lungi de desfătare spirituală. Revista din Cluj curge ca o lebădă pe umerii nobili ai Transilvaniei spre toate râurile țării, spre Dunăre, spre largul Mării noastre. În paginile ei plutește, nemuritor, visul a mai multe generații în succesiune – toate îndrăznind să se măsoare cu timpul și veșnicia. Învingători sau înfrânți, scriitorii generației mele s-au simțit fericiți când numele lor s-a așternut sub poeme sau povestiri în paginile «Stelei». E o bucurie (și o pală de îngâmfare) să mă declar colaborator pe viață al acestei publicații de excepție”. □ Alte articole din numărul aniversar: *Perpessicius – un romancier în proiect* de Traian Tihan, *Iar Mihai Beniuc* de Nicu Caranica, *Poetica avangardismului românesc în concepția lui Ion Vineanu* de Emil Manu.

● Într-un articol din „Jurnalul literar” (nr. 21-24), *De la contestatar la contestat*, Paul Goma scrie: „Înțeleg că în acest an, 1999, iubiții mei cobreslași au trecut cu înalta prețuire într-o nouă fază:/ Până de curând îmi atribuiam calificative (*nentalentat, resentimentar, dușman, turnător, nebun* – să nu uit: *smintitul*, acordat de Însuși Zăciu, laureat al premiului *Funar*). Un calificativ poate fi adevărat sau nu, aprobat sau ba, acceptat de cititori sau respins, rămâne sau dispare după o săptămână.../ Pe când *Paul Goma e contestat* a făcut saltul la o stare, la *constatativ*. Aceasta riscă să devină definitivă – când spui despre cineva: *X e contestat* – definitiv – lichidat, asasinat./ În fine, așa îți place să crezi.../ Deci: din *contestatar* (calificativ acceptat de mine, spre deosebire de *disident*) am ajuns... *contestat*”; „Recapitulez acele nenorocite momente:/ *iunie-iulie 1989*: Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, terorizați la gândul că *Uniunea Scriitorilor Legală* pusă la cale de Breban, Țepeneag, Brie, Nedelcovici, Sorin Alexandrescu, Damian Nuclea le va periclita tribuna

Europei Libere, și-au mobilizat prietenii într-o apărare. Iar prietenii (Marie-France Ionescu, Rodica Iulian, Oana Orlea, Alain Paruit – și eu) au rămas lângă prietenii lor tot timpul *crizei*. Numai că, în *octombrie* Monica Lovinescu (cea care ne isterizase pe toți, pe mine împingându-mă să-i atac pe Țepeneag, pe Nedelcovici, pe Breban, pe Sorin Alexandrescu) se și angajase, senină, în tratative cu Țepeneag. Am aflat întâmplător, din altă parte, abia în *14 noiembrie*, că deși D-sa propusese, impusese: nimeni dintre noi, agresatii, nu începem discuții cu agresorii, fără a-i încunoștiința pe ceilalți, *recomandarea* era pentru căței, nu pentru Monica Lovinescu...”. □ Victor Isac (*Cameleonismul politic și Tudor Vianu*) îl apără pe ilustrul cărturar de acuza de a fi făcut concesiile regimului comunist: „Tudor Vianu a fost un desăvârșit *om de cultură*. În termenii lui proprii de axiolog, mai adaug că a întruchipat *acuratețea spirituală*, motiv pentru care mă irită și mă tulbură profund orice apreciere ce-i atribuie o valoare negativă, precum cea de *cameleonism*. Recunosc că numai prin elogiare, oricât de obiectivă ar fi, nu-l pot dezvinovăți; am norocul posedării unui *amănunt memorialistic*. (...) Țin și consider că-mi fac și îndeplinesc un act de conștiință susținând că Tudor Vianu nu poate fi acuzat nici de *ateism*, nici de *cameleonism politic*, fiindcă *lui nu-i revine nimic din tot ceea ce a făcut de ordin politic*. El n-a fost decât *actor pe scena politică*, în regia lui Mișu Ralea. Sunt tentat să cred că l-am discolpat pe Tudor Vianu de a mai fi făcut vinovat de *cameleonism politic*”. □ Sub titlul *O româncă la Paris*, Elvira Iliescu scrie despre *Ceruri nomade. Jurnal din exilul parizian (1990-1996)* de Sanda Stolojan (Editura Humanitas, 1999): „Deși scrisă în franceză această carte puternică și răscolitoare este rodul legăturilor indestructibile dintre autoare și solul natal, expresie a interesului permanent pentru societatea românească, cu inechitățile, torturantele ei prefaceri. Informată, prezentă la istoria în plină derulare, Sanda Stolojan este o neobosită luptătoare, o minte aspră, dar o inimă fierbinte care cere *Milă la căpătâiul Europei*, la căpătâiul unei civilizații inevitabil supuse declinului. Este o scriitoare profundă, gravă, subtilă, un mesager de excepție al spiritualității românești. Observațiile Sandei Stolojan despre cartea Ninei Berberova – *Biografia Baroanei Budberg* – apar valabile pentru propria-i operă: «O carte fascinantă. În felul acesta trebuie scrisă, după mine, povestea unei vieți, fără invenții românești, dar cu intervenția inteligentă și precisă a autorului, pornind de la o informație bine folosită, cu simpatie față de eroi, dar o simpatie lucidă, o privire totodată critică și umană»”. □ Este publicat un grupaj *In memoriam Alexandru Ciorănescu*. Nicolae Florescu are o poziție tranșantă în articolul *Savantul și amnezia românească actuală*: „...Am enumerat astfel de aprecieri pentru a atrage atenția asupra a ceea ce am pierdut noi, cu adevărat, ca popor, în planul valorilor umaniaste eterne, prin dispariția lui Alexandru Ciorănescu. Nu trebuie un prea mare efort de cunoaștere pentru a schița o asemenea realitate, mai ales atunci când însăși Academia Română s-a manifestat onorată să-l

înscrie printre nemuritorii săi, imediat după ce ne-am redobândit libertatea, atâta vreme cât și sub raportul moral al intransigenței și al atitudinii sale politice anticomuniste. Alexandru Ciorănescu s-a dovedit a fi exemplar în mijlocul haosului românesc și al confuziei academice general-penibile”. Sunt publicate, de asemenea, sub genericul „Extrase din presa spaniolă din Santa Cruz de Tenerife”, articole comemorative dedicate lui Alexandru Ciorănescu, preluate din „El Dia” (sâmbătă, 20 noiembrie, 1999) și „Diario de Avisos” (sâmbătă, 20 noiembrie, 1999). □ Nicolae Florescu aduce în atenție, prin câteva sugestii de lectură, caretea lui René A. de Flers, *Radio «Europa liberă» și exilul românesc. O istorie încă nescrisă*: „Sub acest titlu, sec și precis ca un enunț științific, de articol analitic, se ascunde o carte savuroasă, atractivă, pasionantă chiar, una dintre cele mai relevante pe care am avut șansa să le parcurgem în ultimii ani, când memorialistica a invadat parcă, până la sufocare, condiția cotidiană a cititorului român. Ea așteaptă să dobândească înfățișare tipografică, și suntem siguri că, paragrafele pe care le-am selectat aici, spre o avanpremieră editorială, vor confirma, cel puțin în parte, calitățile subliniate mai sus. Senzațional este nu numai subiectul în jurul căruia s-au ȳesut nu puține legende, în noaptea cea întunecată a dictaturii comuniste, multe fantome căpătându-și trup și mitologizându-se; alȳii, valori reale, certitudini ale unui demers intelectual românesc la nivel european și universal, dispărând adesea în neagra incertitudine a unei istorii blestemată, ce poate face din pigmei smei și din eroi simpli anonimi, folosindu-se de o memorie truată și de largă indiferență a inconștienȳei noastre naȳionale. Cu adevărat de excepție însă este talentul remarcabil al autorului acestor «memorii». El aduce în paginile cărȳii sale o experiență de viață impresionantă, fascinantă aproape, ca un roman poliȳist”. Fragmente din această carte pot fi citite în următoarele numere din „Jurnalul literar”: nr. 21-24/noiembrie-decembrie 1999, nr. 5-6/martie 2000, nr. 7-8/ aprilie 2000, nr. 9-12/ mai-iunie 2000, nr. 13-14/ iulie 2000, nr. 15-18/ august-septembrie 2000.

DECEMBRIE

1 decembrie

● În „România literară” (nr. 48), Nicolae Manolescu semnează un editorial polemic, *Cum am periclitat aderarea României la structurile europene*, răspunzând unor noi acuzaȳii de antisemitism, venite, de această dată, dinspre Petre M. Iancu, comentator la postul german de radio Deutsche Welle: „Titlul editorialului meu nu este, din păcate, o glumă. Acuzaȳia pe care el o conȳine a fost formulată și a circulat în media românească și europeană. Am luat cunoștinȳă de ea din ziarul «Adevărul», din 11 noiembrie. Indicând drept sursă postul de radio Deutsche Welle, citat de Agentia RADOR, «Adevărul» se referea la două articole despre România din cotidianul elvetian «Neue Zürcher

Zeitung» (6 noiembrie). Din articolul d-lui Dieter Schlesak, cunoscutul poet român, stabilit în Germania, erau reproduse aceste cuvinte: «Tratarea amnezică a acestei părți a trecutului totalitar românesc chiar de către intelectuali de prestigiu, precum Dorin Tudoran sau Nicolae Manolescu, grevează serios acreditarea ca autentică și solidă a democrației românești, punând ca atare o piedică majoră în calea integrării României în structurile europene și euroatlantice». Știindu-l de ani buni pe dl Schlesak, mi-a venit greu să cred că ar putea să scrie negru pe alb o asemenea enormitate. Am verificat, împreună cu dl Dorin Tudoran, faptele, ca să zic așa, și am descoperit că pasajul cu pricina nu se află în textul din «Neue Zürcher Zeitung» și nu aparține, așadar, d-lui Schlesak. El a fost introdus în comentariul de la Deutsche Welle (9 noiembrie), acela preluat de RADOR, și care a făcut obiectul notei critice din «Adevărul». Ca urmare a unei scrisori adresate de dl Tudoran postului german de radio (poate fi citită și în «Adevărul» din 22 noiembrie), dl Emil Hurezeanu, directorul postului, a confirmat falsul, prezentându-ne scuzele de rigoare. În «Adevărul» (tot din 22 noiembrie), amestecat fără voia lui în scandal, dl Cristian Tudor Popescu revine cu un comentariu foarte acid, remarcând, pe bună dreptate, că autorul falsului s-ar cuveni sancționat administrativ și că scuzele, oricât de limpezi, de neechivoce, ale directorului nu pot închide dosarul. (...) Despre ce e vorba în definitiv? Despre un lucru bine ascuns dedesubtul întregii intoxicări: e vorba despre încercarea d-lui Iancu de a-l face ilicit părtaş pe dl Schlesak la opinia d-sale cum că dl Tudoran și cu mine am dat apă la moară antisemitismului din România ultimilor ani, lărgind astfel, în chip rușinos, cu un intelectual de naționalitate germană, cercul celor care, mai ales intelectuali evrei, ne-au învinuit de «amnezii» și de altele cu privire la trecutul totalitar. Iată că (se subînțelege) d-nilor Ioanid și Șafir li se adaugă un poet german, care, într-un faimos ziar elvețian, vede antisemitismul românesc reîncarnându-se în d-nii Manolescu și Tudoran! (...) Dl Iancu nu e un simplu falsificator (articolul d-lui Schlesak conține referiri pozitive la dl Tudoran și la mine, care nu pot fi considerate nici măcar «atitudini critice», după aprecierea d-lui Hurezeanu), d-sa procedează după un calcul precis, care a dat deseori rezultate, urmând un scenariu stabilit cu grijă. S-a folosit de Deutsche Welle doar fiindcă acolo era angajat. Ne putea calomnia oriunde, cu aceeași ticăloasă nonșalanță. Dl. Iancu ar putea aparține speței de mercenari ideologici care-și oferă serviciile contra cost. Faptul că este evreu nu mă convinge neapărat să-l așez printre fundamentalistii religiei sale. N-am un respect mai mare pentru fanatici și extremiști decât pentru mercenari. Dl Iancu este un banal pion pe o tablă pe care alții joacă șah. N-am, în afară de o imensă silă, nici un sentiment față de dl Iancu. Cât îi privește pe adevărații jucători... Este de ajuns să spun că-i consideram mai inteligenți. Prostia m-a deprimat întotdeauna. Cu proștii nu m-am simțit niciodată ispitit să polemizez”. □ Într-un articol de la rubrica sa „Contrafort”

(*Trepăducheala*), Mircea Mihăieș acuză intelectualitatea pro-Emil Constantinescu pentru viitorul dezastru electoral, anunțat de sondajele de opinie: „Că o recunoaștem sau nu, am fost cu toții, pătura intelectuală din România (chiar și când îi criticam, fiindcă era o «critică din interior»!), giranții nefastei politici a guvernării Constantinescu. Mulți dintre noi am contribuit, din primele clipe ale preluării puterii, la consolidarea ideii de invincibilitate a forțelor democratice, fără a băga de seamă că «agenții progresului» erau niște trepăduși de mână a treia, niște neisprăviți refugiați în politică tocmai pentru că în carierele lor (majoritar universitare) nu erau tocmai niște genii. Că nu s-au compromis doar pe sine, ci și pe noi, n-ar fi un capăt de lume. În fond, nicăieri pe mapamond intelectualitatea nu joacă roluri prea importante în politică. (...) Din nefericire, între înfrângerile forțelor democratice (mă încăpățânez să le numesc altfel, deși e pură autoiluzionare!) trebuie înscrise atât voturile explicit anti-CDR și aliații, cât și masa (de 46 la sută!) a nehotărâților. Eșuarea proiectului reformist, blocarea sa încă înainte de a începe cu adevărat sunt contraperformanțe greu de motivat de către gestionarii actuali ai treburilor publice. Lașitatea, incompetența și lăcomia sunt cele trei mari pietre de moară ce atârnă tragic de picioarele Puterii constantinesciene”. ■ Pe aceeași temă se pronunță, în cadrul rubricii „La microscop”, Cristian Teodorescu (*Facerea de rău în procente*): „Deocamdată, dl Constantinescu se vede pus pe picior de egalitate cu Ceaușescu în privința facerii de rău. În această gândire se află, din păcate, o mare confuzie în privința rolului președinției de ieri și de azi. Constantinescu e acuzat de rele pe care nu le poate face, și asta la zece ani de la căderea totalitarismului în România. Cu alte cuvinte, o parte destul de însemnată a populației nu a aflat care sunt diferențele dintre totalitarism și regimul actual sau, dacă știe de ele, nu vede care sunt părțile lor bune, în comparație cu cele rele”. □ Într-un comentariu intitulat *Cimitirul vesel al literaturii române*, Alex. Ștefănescu celebrează apariția volumului de documente *Literatura în totalitarism. 1957-1958* al Anei Selejan: „O femeie frumoasă și delicată, care își petrece timpul în bibliotecă, se numără printre groparii comunismului. Ea nu se lansează în diatribe vehemente împotriva realismului socialist, nu cere pedepsirea promotorilor lui. Trece doar în revistă, cu detașare, produsele literare ale epocii și prin aceasta le dezactivează. Titlul cel mai potrivit pentru cărțile Anei Selejan ar fi *Cimitirul vesel al literaturii române*”. □ Z. Ornea comentează ediția lui Leon Volovici și Remus Zăstroiu din publicistica pe teme iudaice a tânărului B. Fundoianu, *Judaism și elenism*, Ed. Hasefer (*Judaismul în eseistica lui Fundoianu*).

● „Dacia literară” (nr. 4) se deschide cu un editorial al lui Al. Zub, *Europa – un patrimoniu comun*, cu observații privind valorificarea culturii naționale/locale într-un context multilingvistic și multinațional: „Pe măsură ce se extinde spiritul globalizant al epocii, apar și unele reacții menite a proteja, pe cât posibil, valorile definitorii ale fiecărei comunități. Sunt reacții articulate la

nivelul comunităților înseși, dar și reacții produse în sânul unor organisme internaționale, după ce s-a putut vedea, ici și colo, că anumite structuri, instituții, sisteme de valori nu pot fi bruscate excesiv fără a isca dezechilibre încă mai mari. Banca Mondială, între altele, a ajuns la această concluzie, după ce voise, un întreg deceniu, să impună soluții pe care le socotea conforme cu principiile ei, însă care se loveau de rezistența (nu doar mută) a unor factori locali./ De curând, Consiliul Europei a inițiat, sub titlul *Europa – un patrimoniu comun*, o campanie de pregătire a vechiului continent pe linia amintită. La a doua Reuniune a șefilor de stat și de guvern, proiectul în cauză a și fost admis, declanșând astfel o serie de acțiuni convergente pe tot continentul./ Ceremonia oficială de lansare a campaniei *Europa – un patrimoniu comun* a avut loc la București, pe 10 septembrie 1999, patronată de președintele României și având între participanți miniștri (inclusiv premierul), parlamentari, specialiști în domeniu, figuri de marcă ale științei, culturii, artei. Față de retorica prospectivă, de care s-a abuzat mereu, Andrei Pleșu recomanda cu acea ocazie un demers recuperator, de mobilizare a memoriei pe linia valorilor preconizate și de dialog fecund între culturi: «Dați-ne o șansă la viitor și vă vom da la rândul nostru o parte din propriul vostru trecut!»./ Cu eforturi greu de închipuit, dată fiind criza prin care trecem, organizatorii au pus în operă un complex de activități menite a stârni interesul oaspeților, alături de curiozitatea marelui public. Ședința solemnă de la Ateneul Român (11 septembrie), la care a asistat și secretarul general al Consiliului Europei, Walter Schwimmer, a fost un bun prilej de a se vorbi despre asumarea trecutului, răspunderea față de valori, diversitatea creației, memoria colectivă. Pledoaria pentru «o Europă cu un patrimoniu comun, divers, unic și indivizibil» a prevalat, ca în alocuțiunea premierului și în destule alte luări de cuvânt, din care s-a putut desprinde ideea că viitorul nu înseamnă numai prospectivă, ci și amintire, memorie, valori tezaurizate și transmise cu grijă noilor generații”. Evenimentele din Capitala României au fost urmate, precizează Al. Zub, de o conferință găzduit de Muzeul Național de Artă Bruckenthal (cu titlul „Patrimoniu și memorie: proiecte de conviețuire”, 12-13 septembrie 1999). Cu respectiva ocazie au fost făcute „popasuri la Sibiu, Cislădie, Râșinari, localități de interes istoric, unde oaspeții au putut cunoaște valori de patrimoniu, suscitând un sprijin mai activ din partea forurilor de resort, inclusiv al celor europene”. De asemenea, în interesul promovării culturii naționale în spațiul occidental, a fost pusă la punct o apariție editorială cu impact: „O primă fasciculă din revista *Patrimoine européen* a fost lansată promoțional, cu aceeași ocazie, având un editorial scris de președintele României, Emil Constantinescu, și articole complementare (José Maria Ballester, Ion Caramitru, Michel Thomas-Penette, Daniel Théroud, Hermann Arnold ș.a.) menite a circumscrie cumva domeniul însuși”. □ Într-o pagină de *Confesiuni*, Nicolae Manolescu evocă perioada copilăriei sale sibiene: „După

război, când eram elev, la Sibiu, habar nu aveam pe cine întâlneam pe stradă, când veneam de la școală spre casă. Mă întâlneam cu Lucian Blaga de pildă. Nu știam la 7 ani cine este Blaga! N-am știut nici mai târziu, la 27-28 de ani... Puteam să știu de Radu Stanca, de Ion Negoieșcu, de Nicolae Balotă, de Cornel Regman. Acum, ei sunt în toate manualele. Toată lumea îi știe. Tânăra generație de astăzi este mult mai cultivată. A auzit de toți, inclusiv de formația Sarmalele Reci! Noi eram mai prostuți, așa... N-auzeam de ăștia! Oricum, noi dansam tango, nu disco...”

● În „Luceafărul” (nr. 42), Octavian Soviany semnează articolul *Anul vârcolacului*: „Ultimele poeme ale lui Paul Vinicius se constituie într-o cronică a vârstei de fier, străbătută de evidente frisoane apocaliptice. Lumea acestor poetizări va fi, prin urmare, una a corporalității în exces”. □ Alexandru George publică a doua parte a articolului *O luptătoare*, dedicat Monicăi Lovinescu: „O luptătoare, așa am definit-o pe doamna Monica Lovinescu, deoarece calitatea aceasta o impune mărturia sa însăși, din actuala carte de confesiuni, cam ciudat intitulată *La apa Vavilonului*. O luptătoare a cărei orientare, imprevizibilă în momentul plecării cu o bursă la Paris, s-a decis câteva luni mai târziu, o dată cu instaurarea Republicii la București și cu hotărârea ei de a nu se mai întoarce în țară. (...) Suntem la începutul anilor '60 și, curând, vocea ei se va auzi și la București, în emisiunile radiodifuzate care au consacrat-o, ascultate de întreaga intelectualitate românească, deoarece, postul *Free Europe* a început de a mai fi bruiat – unul dintre marile paradixe ale regimului atât de anticultural și de încuiat, Ceaușescu. (...) Revenind la trecerea doamnei Monica Lovinescu spre militantismul pe care unii l-ar fi dorit pur estetic, să notăm că în cartea aceasta de evocări (având doar ca reper cronologic un jurnal, după câte se pare destul de miraculos transportat în puținele bagaje ale refugiatei din 1947 și prelungit cu notații doar un timp) această transformare nu este clar explicată, dar o putem înțelege noi, cititorii, din text. Numai că lucrurile se prezintă cu nuanțe diferite după atâta scurgere de vreme și după stingerea multor patimi deformatoare. Perspectiva amplă este a autoarei, care a scris această carte. (...) Doamna Monica Lovinescu nu uită niciodată cu cine are a face și care sunt dimensiunile celui din față, Șerban Cioculescu sau Horia Lovinescu, Victor Eftimiu sau Vladimir Streinu. Și nici umorul nu-i lipsește, prezent deopotrivă în prezentarea câte unui original ca Stroe Lupescu, dar și însoțind majoritatea comentariilor, uneori pe niște teme foarte grave”. □ Despre *La apa Vavilonului* de Monica Lovinescu scrie și Ioan Stanomir (*Încercarea exilului*): „Jurnalul, ținut cu intermitențe din 1941, e permanent confruntat cu o privire lucidă, aparținând altui timp, al recitirii, recitare ce se intersectează cu durata redactării notațiilor zilnice. Din asemenea joc complicat de oglinzi, contrapunând comentariul retrospectiv cotidianului jurnalier, apare această temperare a disciplinei cronologice. (...) Monica Lovinescu refuză, printr-o terapie a lucidității, orice idealizare: ceea ce nu se

poate trece sub tăcere e un sentiment de expulzare din Edenul copilăriei prin moartea prematură a lui E. Lovinescu, un sentiment de uimire în fața tragicului minând ordinea existenței. (...) Memoriile Monicăi Lovinescu surprind dramele unei generații de politicieni constrânși să rămână prizonieri ai exilului, devenit progresiv un microcosm avortat al României lăsate în urmă. (...) Această încercare a exilului îndepărtează progresiv orice iluzie. Regimul libertății anulează tentația complicității. Amintirile se închid simbolic – trecerea la microfonul «Europei libere» revelă, în deplinătatea sa, un radicalism critic de extracție lovinesciană. Pe «unde scurte», Monica Lovinescu va proceda la propria ei campanie de revizuire, apăsând adeseori pe maioresciana pedală a lui «În lături!». Reîntâlnirea cu umbra tatălui ei se va face sub semnul acestui lovinescianism în acțiune – exilul a precipitat o evoluție interioară, la capătul căreia se află un legat simbolic: critica literară ca act de conștiință”. □ În cadrul unei rubrici denumite „Exil”, Mircea Anghelescu publică articolul *Paris, rue de Verneuil*: „În doisprezece ani, Alain Parauit a tradus pentru Editions de l’Herne din Paris nu mai puțin de opt cărți ale lui Mircea Eliade. (...) Acum, el a tradus – și editorul a tipărit – o nouă carte, *Isabel și apele diavolului*, care, împreună cu cele dinainte de colaborarea dintre cei doi (...) ridică la douăsprezece numărul volumelor lui Mircea Eliade apărute în editura foarte cunoscută și respectată care este L’Herne; acestora li se adaugă caietul special dedicat lui Eliade în 1977 într-o serie celebră de caiete tematice asupra cărora va trebui să revin, și *Întoarcerea din rai*, pe care buletinul Editurii îl anunță ca fiind în pregătire. (...) Romanul, primul roman al lui Eliade și cartea de debut a unei activități cel puțin prodigioase, este scris în India, în condiții de presiune și febrilitate pe care autorul le evocă în *Memorii* (...); el este binecunoscut cititorului român, și chiar dedicația – îndescifrabilă pentru cititorul francez – îi este permeabilă, căci Mihail este pseudonimul literar cu care teatrologul și regizorul Haig Acterian a semnat două volume de versuri, în anii treizeci. Impresia deosebită pe care a făcut-o cititorului român la apariție, în 1930, și pe care o face chiar astăzi, fiind unul dintre primele noastre romane exotice, desfășurându-se într-o ambianță cosmopolită, într-o pensiune din Calcutta, cu eroi anglo-indieni, germani și indieni, nu se poate repeta, desigur, în cazul cititorului francez, blazat în fața unor experiențe asemănătoare. Interesantă poate fi, eventual, naivitatea proaspătă a neofitului, tânărul român care plonjează într-o lume unde se confruntă civilizații și tradiții atât de diferite și, eventual, trimiterile implicite spre lumea sa mitică, pe care simte instinctiv – dar secundar – că le poate raporta la lumea celorlalte mituri revelate acum: basmul *Tinerețe fără bătrânețe* în primul rând. Traducerea este însă mai ales un act de cultură, care completează peste hotare imaginea unui autor reprezentativ pentru literatura și viața culturală românească dintre războaie”.

3 decembrie

● În nr. 356 al revistei „Dilema” (distribuit împreună cu suplimentul „Vineri”), Mircea Iorgulescu semnează un articol – *Șocul trecutului* – în care atrage atenția că „după zece ani, scrierea și rescrierea istoriei a rămas tot în sarcina politicianilor și propagandiștilor”. □ La rubrica „Satul Global”, Mircea Vasilescu acuză cenzurarea de către Consiliul Național al Audiovizualului a postul TV Atomic pentru „apologia alcoolului” și „limbajul licențios” dintr-o piesă a trupei hip-hop Paraziții: „E societatea noastră atât de fragilă încât să aibă nevoie de măsuri de protecție? Foarte puternică nu este, în mod sigur, și nici așezată temeinic pe niște principii și norme (inclusiv morale) limpezi. Dar asta nu înseamnă că a interzice un produs mediatic ajută la ceva. Dimpotrivă. Societatea civilă (care înseamnă mult mai mult decât ceea ce se crede îndeobște la noi) și viața comunitară n-au cum să crească și să-și reentre în rolurile firești dacă Statul-tătuc se simte dator la tot pasul să intervină și să *interzică*, în timp ce intervențiile sale pentru susținerea educației și a culturii sunt cu totul jalnice. Nu sunt un admirator de *hip-hop* (îi prefer oricând pe «bătrânii» Frank Zappa și Eric Clapton, mult mai nonconformiști și mai «periculoși», la o adică, decât «băieții de băieți»), dar nu pot să nu *observ* că «tinerii din ziua de azi» și-au trăit copilăria în cei mai negri ani ai comunismului, iar adolescența în cenușiul tranziției. Or, în muzica și în textele lor, explicit sau subiacent, tocmai despre asta este vorba./ E cât se poate de adevărat, pe de altă parte, că vulgaritatea și prostul gust sunt prezente la tot pasul. (...) Dar a începe ordinea morală cu interzicerea unui videoclip și a unui desen animat e ca și cum ai suci gâtul găinii de supărare că struțul nu fuge mai repede și, în plus, nici nu trăiește pe-aici” (*Dorul de cenzură*). □ În pagina „...din polul plus” este reprodusă prima parte din textul unei conferințe a comparatistului și istoricului literar britanic Stephen Greenblatt (*Hamlet în purgatoriu*), prezentate pe 15 octombrie 1999 la Colegiul „Noua Europă”, la invitația Mihaelei Anghelescu-Irimia (traducerea este realizată de Sorana Comeanu).

● În „România Mare” (nr. 490), Ileana Vulpescu publică articolul *Populismul*: „Dicționarele care înregistrează cuvântul «populism» îl definesc drept cuvânt literar ce încearcă să descrie realist viața mediilor populare; cât despre adjectival «populist», acesta-l califică pe scriitorii care se-ncadrează în așa zisul curent. Prin extensia de sens, referindu-se la oamenii politici și la manifestările lor, cei doi termeni – atribuindu-li-se o evident nuanță peiorativă – au căpătat alte semnificații. «*Populismul*» desemnează practica politică a promisiunilor (fără acoperire) prin care se-ncearcă atragerea potențialilor alegători din clasele de jos ale societății, iar adjectival «*populist*» îi caracterizează pe oamenii politici ai zilei, care practică populismul, adică pe cei care fâgăduiesc marea-cu-sarea, în scopul de-a stimuli virtualii alegători, pentru ca, «de îndată ce se văd la Putere să uite ceea ce promisese cu atâta

generozitate, să înceteze brusc a mai fi populiști, redevinând ceea ce erau prin apartenența lor declarată la ideologia unui partid» – «Cu excepția Puterii, a Opoziției remunerate, a mafiei și a miliardarilor, uite-ne ajunși o națiune de populiști, care, în loc să se gândească smerit la cele veșnice, emite pretenții și pentru viața pământească, viață care e și ea un fel de tranziție ce intră-n concurență cu tranziția hărăzită de guvernanți și de alte foruri»; așadar, două tranziții, aflate în faza de «care pe care». Și «populiști» cum ne pomenim că suntem categorisiți, avem toate motivele să ne temem că tranziția hărăzită de Dumnezeu fiecăruia dintre noi va fi mai scurtă decât cea atât de generoasă pe care ne-o oferă politicienii”.

7 decembrie

● Într-un articol polemic din „Adevărul literar și artistic” (nr. 497), **Compromiterea istoriei**, Alexandru George acuză „ignoranța în materie de istorie, de trecut” a unor „intelectuali de un anume relief”, între care și ministrul de Externe, Andrei Pleșu. Acesta – „într-o carte foarte impropriu intitulată *Reinventând* (?) *Europa* și alcătuită de dna. Roxana Sorescu din răspunsurile unor personalități culturale și politice la o anchetă pe tema revenirii noastre în lumea civilizată” – afirmase că „Europa, după ce a asimilat prost America, n-ar face rău să asimileze bine Balcanii. În loc să se americanizeze așa de prost, mai bine s-ar balcaniza puțin, învățând din această zonă ce e de învățat, nu tot desigur, căci avem și noi ce-avem de spus despre Balcani. Dar zona aceasta își are interesul ei, aş spune premonitiv, cu privire la conviețuirea dintre civilizații diferite. (...) Eu sunt din tabăra celor care cred că stăpânirea turcească a fost departe de a fi o pacoste așa de mare cum se spune”. Alexandru George comentează: „Nu-mi propun să simt ușurătatea cu care actualul nostru ministru de externe aruncă vorbele; afirmațiile acestea au apărut într-o gazetă săptămânală cu ani înainte, dar volumul s-a publicat sub egida Colegiului Noua Europă (...). Ce s-ar întâmpla dacă un gazetar de la Budapesta (...) s-ar apuca să-l traducă cititorilor săi, pentru ca și «Occidentul» să afle că dl. Pleșu preferă Turcia (...) și se îndoiește că a fost bine că ne-am îndepărtat de ea?”; „Pentru a învedera diferența dintre un liberal și autentic europeist, ca mine, și unul de conjunctură și de obligație ministerială ca dl. Pleșu, să precizez că eu consider (asemeni multor intelectuali din trecut) că e o insultă să spui că România e situată în Balcani, eu pretinzând că acest termen (care este unul informant, fabricat pe vremuri de cancelaria de la Viena) ar trebui exclus, sub pedeapsa legii, din vorbirea funcționarilor Ministerului nostru de Externe”.

● Sub titlul **Labirintul suspiciunilor**, revista „22” (nr. 49) publică în traducere un interviu acordat de Norman Manea lui Antonio Gnoli pentru cotidianul italian „La Repubblica” (din 20 noiembrie 1999), cu prilejul apariției romanului *Plicul negru* în Italia. N.M.: „Când a apărut prima dată *Plicul negru*

în România, în 1986, totul era cenzurat, inclusiv anunțurile mortuare sau de nuntă. (...)/ Volumul a fost considerat «scandalos» și respins, din nou și din nou, de către polițiștii lecturii. Editura a insistat, totuși, curajos, să continue tratativele. (...)/ Nu doar Marx, ci istoria, viața ne arată că orice tragedie care se repetă devine farsă, o situație, din păcate, deloc rară... În *Plicul negru* dictatura comunistă își regăsește grotești conexiuni cu cea fascistă și apare ca o sângeroasă parodie burlescă a idealului utopic de la care se revendică. Iar realitatea postcomunistă din România și din alte părți ale Estului parodiază, astăzi, nu o dată, coșmarul pe care spera să-l spulbere pentru totdeauna”. La întrebarea „Vedeți o diferență între un intelectual american și unul european?”, Norman Manea răspunde: „Am rămas un intelectual european, trăind în America. Cred că înțeleg, însă, azi, mai bine amprenta specifică celor două culturi, multele prejudecăți care persistă în evaluarea uneia sau alteia. Intelectualul american este mai puțin «elitar», mai «concret», mai preocupat de stricta profesionalitate a îndeplinirii sale și a ecoului acesteia, mai sceptic față de perorația livrescă pretențioasă și față de farmecul gratuității. (...) Înainte de a-mi îngădui platitudini similare despre intelectualul «european», aș spune că, mai mult decât în orice alt caz, *individualitatea* rămâne, în cazul intelectualului, decisivă. Un contact aprofundat între cele două culturi nu poate fi decât benefic în spulberarea prea multor clișee care domină astăzi informația excesiv comercializată”. □ În preambulul unui articol despre volumul *Cazul Eminescu. Polemici, atitudini, reacții din presa anului 1998*, antologie de Cezar Paul-Bădescu (Editura Paralela 45), Dan C. Mihăilescu scrie: „Anul 2000 va fi (a și fost «decretat» deja) anul Eminescu. Mă îngrozesc de pe acum la gândul prezidiilor scorțoase, firoSCOase, la imaginea alaiurilor de prohodire oficială, la numerele speciale de gazete cu eternele «tablete de suflet», poezii omagiale, eseuri epigonic-noiciene și «reinterpretări de doi bani», la serbările școlare scăldate în *Ce-ți doresc eu ție...*, la «antologiile radio-TV» cu «momente lirice» realizate pe calapodul ceașismului aniversar.../ Credeți că vom asista, la anul, la inaugurarea Centrului Mihai Eminescu, fie la Iași, fie la București (...)? Nu. Ne vom îneca în parastase care mai de care mai înrâncenat reacționare, mai occidentalofobe și duhnind, în final, a țuică, fleici, alivenci. Credeți că vom avea vreo Catedră Eminescu în vreunul din centrele universitare? Nu. Vom vitupera încă o dată la adresa aplicării metodologiilor analitice de import asupra textului eminescian, în vreme ce, nu-i așa, îl neglijăm pe Bogdan Duică. Credeți că vom vedea reeditarea ediției de *Opere complete* de la Editura Academiei? (...) Credeți că vom vedea, în sfârșit, la anul, primul volum din seria *Caietelor eminesciene*, pentru care Noica și-a dat câțiva ani din viață? Aurel Cioran a murit cu focul ăsta: că nu a găsit finanțare și capacitate editorială pentru cele câteva zeci de caiete eminesciene, care ar face mândria (...) oricărei culturi cu blazon”. În fine, despre „cazul Eminescu” și antologia realizată de Cezar Paul-Bădescu: „În fapt, scandalul numărului

Eminescu al «Dilemei» a fost o cincea mare provocare a pieței noastre de idei în postceaușism, după: 1) focarul interetnic din Târgu Mureșul lui 1990; 2) valurile stârnite de afirmațiile «antiromânești» ale lui H.-R. Patapievici; 3) disputa ortodoxismului cu revendicările greco-catolicilor; 4) spectrul federalizării, al devoluției, contextul polemicilor O. Paler/G. Andreescu etc. Pe de altă parte, «cazul Eminescu» a fost un precursor al recentului scandal cu manualele de istorie și literatură română. (...) Când Cezar Paul-Bădescu mi-a telefonat, 1 decembrie 1997, pentru a-mi cere colaborarea la viitorul (faimos) număr Eminescu al «Dilemei», ca unuia care a debutat editorial cu o carte despre poetul *Dioramei*, am declinat oferta.(...) Motivul îl expusesem în urmă cu exact șapte ani, în «România liberă» din 14 ian. 1990. «Despre Eminescu ar trebui să se tacă vreo zece ani.» (...) Mă credeți sau nu, fapt e că nici acum nu știu cum de mi-a scăpat acel număr din «Dilema». Și nu m-am agitat să-l găsesc (fotocopiat, a circulat în draci prin Bucureștiul literar) – ca să nu mă enervez degeaba. Până la urmă, tot înregistrând reacțiile mai mult sau mai puțin rabiate, am ajuns să-mi închipui la modul fabulos veninul respectivelor texte. Ei bine, citite acum, după valurile provocate, faimoasele blasfemii par niște ghidușii iconoclaste, plăcut obrăznicuțe și, oricum, nicidecum demolatoare, pernicioase. (...) Un proces absolut necesar, vital pentru sănătatea și perenitatea unei culturi normale./ Cu una, două excepții, totul e curată libertate de opțiune, observație de bun-simț, rezervă (...) firească și dorință legitimă de a fisura, măcar, «monstruosul cult al personalității» eminesciene, în folosul revitalizării prin reinterpretare. De a șoca uriașa masă inertială, oficială, școlărească, fanatizată la modul găunos. (...) Cât despre cele două excepții, ele păcătuiesc grav prin reducăționism (Z. Ornea) și aberația impardonabilă (Cristian Preda). Pentru cel dintâi, cum știm, «Somnoroase păsărele pe la CUIBURI se adună» va să zică, probabil, o prefigurare a imnurilor legionare, iar pentru cel de-al doilea Eminescu e «realmente nul» ca gândire politică» (*Eminescu: o tristețe cu ghimpi*). Analiza „cazului” continuă și în nr. 50 și 51, din 14 și 21 decembrie. □ Apare nr. 12 (noiembrie-decembrie) din suplimentul „22 Literar”, conținând două fragmente ample din romanele *Cocoșul cu capul tăiat* de Eginald Schlattner (în traducerea Norei Iuga) și *Donbas* de Jacques Săndulescu (în traducerea lui Faur Agache). ■ Pe prima pagină a suplimentului: un articol al Rodicăi Palade, *Recursul la literatură*: „În aceste zile, canalele marilor televiziuni din lume pun la punct ultimele detalii ale unor programe gigant, destinate sfârșitului de secol și de mileniu. Aspectul comercial, pe care societatea de consum nu vrea cu nici un chip să-l rateze, primează. (...) Este, însă, vrând-nevrând, și un bilanț al istoriei. Pe canalele de televiziune amintite, pregătirile serbării sunt întrerupte de scurte interviuri luate istoricilor, politicienilor, scriitorilor. Aproape toți vorbesc de secolul XX ca de un «secol cumplit», evocând marile nenorociri aduse lumii întregi de cele două războaie mondiale, fără a pomeni însă, nici

măcar în treacăt, de nenorocirea trăită, până de curând, de milioane de oameni: comunismul./ Când, după eșecul său de a urni transformările din Rusia, Bukovski se întorcea în Occident cu o importantă cantitate de documente din arhiva Kremlinului, copiată (...), redactorii marilor jurnale și directorii prestigioaselor edituri ridicau cu lehamite din umeri: «So what? Who cares»./ (...) Cu macabra sa comoară pe masă, Bukovski dorește să înțeleagă de ce occidentalii nu sunt curioși să afle nici măcar marile escrocherii financiare ale comuniștilor care au avut în vedere în primul rând minarea regimurilor democratice din țările lor. (...) Bukovski reflectează amar: «Mai-marii lumii, astăzi, nu au interesul să dezgroape adevărul. Cine știe ce ar ajunge să aducă la lumină? Legându-te, pentru început, de comuniști, riști să dai de tine însuși până la urmă». (...) Aflat în România pentru a-și susține conferința cu titlul *Justiție și răzbunare*, Paul Ricoeur a fost asaltat de intelectualii români exact pe tema indiferenței occidentalilor față de nenorocirea adusă de comunism. Răspunsul filosofului – «aceasta este treaba voastră» – i-a amuzat pe unii și i-a dezamăgit pe alții./ Dar, oare, faptul de a condamna comunismul nu este chiar treaba noastră? Deși la sfârșitul Războiului Rece pe turnul Kremlinului nu a fost arborat steagul american, să nu mai existe nici o cale de atac a ideologiei criminale care a strivit viața a milioane de oameni? (...) Literatura, arta în general nu și-au spus ultimul cuvânt. Dincolo de mărturii, documente de arhivă etc. (...), sunt așteptate operele de ficțiune care nu vor mai lăsa indiferenți pe occidentali. Forța literaturii, a literaturii de calitate, se înțelege, poate fi Nürnbergul așteptat de noi toți”.

8 decembrie

● Sub titlul „*Viața literară pare frumoasă, însă mă îngrozește sărăcia în care trăiesc scriitorii*”, Mariana Sipoș transcrie în „Luceafărul” (nr. 43) un interviu cu Miron Kriopol: „...Oamenii se ascund. Își pun atâtea măști și atâta urât pe ei, încât apare ura. Și ura distruge totul. Și cred că mai mult decât în Occident, Occidentul care a trăit puțin lăfăindu-se pe un covor de mătase, la voi ura se arată scârboasă, țâșnește din toți porii și cred că e lucrul care ar trebui alungat cât mai repede. Pentru că, dacă veți continua în urmă, se va sfârși totul. Un popor nu poate exista trăind în ură. Trebuie să ieșim din gunoaie. Nu se poate trăi mereu așa”. □ La rubrica de „Istorie literară”, Liviu Grăsoiu (*Încă se poate*) scrie despre ediția de *Opere* Ion Barbu: „Volumul al 2-lea, tipărit recent, în condiții ireproșabile la amintita editură (notă: Ed. Echinox), cuprinde versuri parnasiene și de circumstanță, autografe, laude și satire amicale și un uriaș aparat critic. Ambiția domnului Mircea Coloșenco se conturează clar, în tradiția celor ce au reușit să ducă la bun sfârșit asemenea îndrăznețe idei. Sunt puțini știuți, apreciați, invidiați și din ce în ce mai rău plătiți, mai pe fugă comentați. (...) Versurile de circumstanță, autografele scrise de Ion Barbu reprezintă o secvență masivă în volumul al doilea al ediției. Ele își poartă din

plin specificul, dând imaginea unui virtuoz al versificației, ce materializează în formulări inspirate o inteligență superioară. Limba (română, franceză, germană, engleză) se suprapune fără împotrivire unuia dintre cei mai subțili meșteri. (...) Foarte interesante, nu doar ca document literar, ci și pentru relațiile lui Ion Barbu/Dan Barbilian cu lumea apropiată, rămân autografele acordate sau primite. În cele acordate poate fi inventiv, subtil, sec, drăgăstos, admirativ, în funcție de persoana căreia i se adresează. Cele primite se înscriu în același registru și fac deliciul oricărui iubitor de cancanuri literare. Cnoncepută și construită cu devotament și profesionalism, ediția Ion Barbu, prin acest al doilea volum al său, demonstrează că domnul Mircea Coloșenco are toate șansele să își îndeplinească promisiunile, iar pentru cei șovăitori și indeciși în abordarea unor subiecte de asemenea anvergură, că se mai poate face încă și cercetare și editare științifică”. □ Marian Popa publică cea de-a cincea parte a unui articol intitulat *Prolegomene*: „Abia trecut la comuniști, Ion Caraion e demască ca legionar. Oportuniști proveniți din militanți dubli sunt Zaharia Stancu, Căcerone Theodorescu și Eugen Jebeleanu; au devenit celebri unii angajați ai Ministerului Propagandei și ai așa-numitului Institut de statistică, ba chiar ai serviciilor cenzurii dinainte de terminarea războiului, unul fiind Mihai Beniuc”.

9 decembrie

● Gabriela Adameșteanu publică în „România liberă” o „Tabletă de joi” intitulată *Pericol*: „După ce a ascultat și a citit poveștile catastrofice pe care le spun și le scriu românii despre ei, un străin se va mira descoperind că Bucureștiul are un aer firesc. Că este o capitală europeană, la fel ca celelalte din regiune./ Uneori chiar mai agreabilă./ În ciuda mutilării lui Ceaușescu, deloc lipsită de un anume farmec. Un ochi binevoitor (neapărat însă de occidental, occidentalii fiind mai exacti și mai generoși cu realitățile locale decât românii ajunși mai mult sau mai puțin occidentali, după decenii petrecute departe de fosta țară și în sufletul cărora nostalgia se amestecă deseori cu disprețul ori resentimentul) descoperă, surprins, un oraș alert./ Un oraș plin de reclamele unor firme străine caree, oricât de puțini investitori vin, tot se înmulțesc continuu (...). O lume îmbrăcată normal, dacă nu chiar mai bine decât prin alte părți, tineri aferați, «crescuți cu MTV» (...), în costumație «business», cu tunsoarea, engleza și machiajul alinate, cât de cât, la zi. Cu o mare de mașini – e drept, agresive ca nicăieri altundeva. Cu evenimente culturale dese, cu săli de teatru pline, pline și supermarketurile cu prețuri concurându-le pe cele occidentale. Cu un «mall» relativ recent deschis lângă care nu găsești loc de parcat mașina etc., cu vile ori măcar case noi în provincie și la țară etc., cu copii la studii în străinătate, părinți plecați în vacanță la ei./ Retorica populistă va vorbi imediat de noii îmbogățiți, de guvernamentali și parlamentari, numai că fenomenul e mai larg și cuprinde un

segment semnificativ de tineri. Se poate spune că este o «middle class» în încercare de configurare care, dacă nu corespunde încă pe hârtie cifrelor standard, răspunde în schimb dorinței acestui segment al populației de a trăi în acest mod./ România nu-i (doar) țara urilor etnice viscereale, a unei populații sălbătice de mizerie, sărind cu bătele la capetele oamenilor și la computere (...)/ Această nouă lume, încă în formare, va fi sigur lovită în caz că ar reveni Iliescu. Nu doar prin reescaladarea conflictelor de tot felul, ci și prin semnalele negative pe care le va primi Occidentul. Apolitică, relaxată este această ipotetică «middle class» conștientă că prin votul ei viitor, responsabil, ar trebui să se protejeze?”.

● Într-un articol din ampla serie dedicată *Grupurilor literare*, în „Contemporanul – Ideea Europeană” (nr. 4), Nicolae Breban își amintește: „În primăvara lui '58 am trecut din grupul lui Florin Mugur în cel al lui Nichita și Matei. Transfug, împreună cu mine, a fost și Grigore Hagiu, lucru pe care Mugur nu ni l-a iertat ani mulți. Sigur, azi putem zâmbi în fața unor coeziuni, cherele sau lupte de grupuri în «lumea tinerilor» dar ele, mai ales în câmpul artei, sunt o realitate, poate o primă realitate majoră. «Tirania» lor se întinde pe întreaga, lungă sau mai puțin lungă perioadă de formare și afirmare socială, profesională. Ea începe, pentru mulți, în anii studiilor, ai facultății, are uneori forme spectaculoase; (Junimea, Sburătorul, Cenaclul de luni) alteori forme ascunse, cum a fost cazul grupului nostru. Nichita, Matei, Cezar și subsemnatul. (În marginea căruia – sau, cum vreți, noi ne mișcăm «pe lângă» artiști plastici – Gorduz, Eugen Mihăescu, Apostu, Victor Roman – muzicieni, instrumentiști și compozitori – Tiberiu Olah, Alexandru Hrisanide – actori, etc.) Mai erau, bineînțeles și alte grupuri, cel mai apropiat de noi era cel al lui Deșliu, Tomozei, Fănuș Neagu. Fănuș, în anii aceia – '58-'60 era în plină ecloziune creativă și socială, schițele lui, ca și cele ale lui Velea sau Sorin Titel, făceau furori în lumea noastră îngustă și febrilă, ai tinerilor, prin «devierea» de la linia oficială. (...) Spuneam de grupuri din subterană, deoarece, vrând-nevrând noi, cei din subterană, făceam cumva o simetrie continuă, încăpățânată, luptătoare, cu grupurile «de deasupra», ieșite mai ales din fosta școală de literatură și care își avea deja corifeii ei – un Ion Gheorghe sau chiar tinerii ei martiri – N. Labiș. (...) Mai ales în cazul unor grupuri care au gestat îndelung în «subterana socială» și exemplul cel mai elocvent este probabil grupul cerchiștilor de la Sibiu care, atunci când au debutat – și când vorbesc de debut eu îl înțeleg numai pe cel «în carte», pe cel editorial – erau deja și pe deplin formați, psihologic și cultural. (...) Viața noastră de grup literar decurgea destul de organizat-dezorganizat, monotonă la suprafață – cu lupte și fricțiuni continue, uneori aprinse, în interior. Odată constituit, un astfel de grup încearcă, cum spuneam, să se formeze, să se auto-formeze – și, în acel sfârșit de stalinism când criteriile, manualele și adevărații profesori erau «exmatriculați» și băgați la beci, noi am simțit ca stringentă necesitatea auto-

formării, în funcție de sensibilitățile noastre apropiate, electiv. Fiecare aducea merindea sa specifică: Matei, ucenic al lui Vianu și Papu, «știa» literatură engleză și spaniolă mai ales, și, în general, el știa, era eruditul nostru, cel care ne asculta atent ideile instinctive și le integra unui curent sau unui simbol cultural, corectând sau umplând unele – firești și multe! – lacune ce ni le lăsase școala perversă și tezistă de pe-atunci. Nichita era «doxă» mai ales în Eminescu – cu precădere în postumele acestuia și în Ion Barbu, Arghezi. Cezar «barbianiza» și el și avea înclinații teoretice, uneori de nuanța ezoterică, lucru ce s-a văzut ulterior în studiile sale și în traducerile din Eliade. Eu veneam cu nemții mei și cu Rusul meu, cu Dostoievski, originalitatea mea erau lecturile și comentariile din Noul Testament (vezi *Drumul la zid*, *Riscul în cultură*). Dezbaterile, se-nțelege, erau adesea furtunoase: ele începeau la vreo bodegă ieftină și continuau în subsolul lui Grigore, str. Pictor Stahi sau la mine, str. Nerva Traian până la orele mici ale dimineții. Nu rareori ne culcam împreună, pe jos, pe paturile delabrate, lângă perete.” □ „Șotronul” lui D. Țepeneag începe cu o serie de observații pe marginea unui articol al Monicăi Lovinescu din „România literară”, *Unde ne sunt disidenții*. M.L. scrisese în legătură cu Alexander Zinoviev: „Cumulând alcoolismul cu mania grandorilor, ar fi riscat să fie internat într-un spital psihiatric, din cauze strict medicale, transformându-se astfel, pentru Occident, într-un caz politic. Nu se știa până la această revelație că anomaliile psihice precedaseră disidența, se presupunea invers!”. D. Țepeneag comentează: „De ce ne spune abia acum toate acestea Monica Lovinescu? Vrea să arunce o umbră (tulburări psihice alcoolism) peste fenomenul disidenței? De ce ne vorbește despre «delir de vanitate rănită»? Bate șaua ca să priceapă cine? Și de ce înainte Goma? A acceptat să fie decorată de șeful statului, de președintele Constantinescu, pentru ca să ne comunice adevăruri atât de grave...”. Și încă: „Cred că nu mai e nici un mister pentru nimeni: Europa Liberă făcea politica Departamentului de stat american. Și ar fi simplist să se creadă că făcea asta doar lăudând peste măsură binefacerile sistemului capitalist și ponegrind din toate puterile situația din lagărul socialist. Față în față lumea liberă în lumea Gulagului! Era ceva mai complex și mai subtil. În mai multe rânduri, Paul Goma s-a plâns că era cenzurat la *Europa Liberă* când încerca, de exemplu, să-l atace prea tare pe Ceaușescu. Iar Alain Paruit, care lucra și el la antena pariziană a *Europei Libere*, mi-a confirmat spusele lui Goma. În definitiv e firesc ca în condițiile războiului rece, funcționarii postului de radio american să fi avut mai puțină libertate de expresie decât au acum, în coloanele «României literare» (care în paranteză fie spus nu ezită să cenzureze dacă are interes). Acum când, scoși la pensie, sunt însă adulați de noi toți de la vladica și până la opincă”. Și mai departe: „Dar cum de-au ajuns cei doi jurnaliști mai mult sau mai puțin literari să aibă un asemenea prestigiu politic? Est-etic? Cine i-a urcat în copac? (...) Eram prieten cu soții Ierunca. Eu însumi consideram pe atunci, prin anii '70,

că așa trebuie dusă lupta împotriva regimului comunist: prin propaganda (inclusiv radiofonică), și folosind eventual aceleași arme ca și sistemul pe care îl combăteam. Nu contează ca eu mă socoteam de stânga: anarhist! Jurnaliștii de la Europa Liberă și patronii lor se foloseau și de anarhiști, așa cum închideau ochii și dacă aveau nevoie de legionari. Nimeni nu vorbea pe vremea aceea de trecutul legionar al lui Eliade și Cioran. Nici măcar Edgar Reichmann, care nu lucra pentru Europa Liberă, ci pentru «Le Monde»! Eram prieteni așadar și angajați în aceeași luptă. E drept că cu consideram că în lupta asta importanți erau cei aflați în prima linie, în țară și în primul rând Goma care îndrăznise să se opună pe față regimului și-și trimitea cărțile respinse de Cenzură în străinătate. Eram, să zicem, mai puțin funcționar... Oricum mai puțin funcționar decât Virgil care, când s-a desființat, prin 1974/75 emisiunea în limba română la RFI, tremura că rămâne fără slujbă. Am găsit totuși firesc ca Virgil Ierunca să vină la mine să mă roage «să pun o vorba» pe lângă Noel Bernard care, nu se știe de ce, avea pentru mine o mare slăbiciune... Nu se știe de ce? Acum îndrăznesc să spun că slăbiciunea pe care o avea pentru mine Noel Bernard se lega tocmai de refuzul meu de-a fi funcționar. Și probabil și de faptul că eu eram printre puținii români din exil care nu păream să fiu antisemit. I-am spus lui Bernard că Ierunca, fost om de stânga, e un adevărat democrat și e foarte stimat în România etc. Nu știu în ce măsură am contribuit la numirea lui Virgil Ierunca într-un post alături de propria-i soție, ceea ce nu e atât de curent nici măcar la Europa Liberă. Cum nu știu nici în ce măsură a fost decisivă intervenția mea la Departamentul de stat – între timp bietul Noel Bernard murise! – pentru salvarea lui Goma, pe care l-am prezentat nu numai ca pe un disident oarecare, anticomunist, dar și ca pe un persecutat al naționalismului antisemit care bântuia în timpul domniei lui Ceaușescu. *Unde ne sunt disidenții!* se întreabă (cu ironie?) Monica Lovinescu, care nu ezită să-l acuze pe Michnik de colaboraționism cu fostul regim. E greu de spus unde ar trebui, după venerabila jurnalistă, să se afle în acest moment disidenții. Articolul e plin de contradicții. (...) Ea nu dă exemple din România. Nu vrea! Cred că am fi putut mai ușor înțelege profunzimea gândirii sale care se exprimă în sfârșit absolut liber dacă ar fi dat măcar câteva exemple din patrie. Director de gazetă e și Breban și a fost, după părerea mea, un disident. E adevărat însă că revista lui Breban nu se prea vinde... Dar care «gazetă» se vinde? «România literară»? Din păcate, Nicolae Manolescu n-a prea fost disident. Și-apoi nu e așa de bine ca o revistă să se vândă cum se vinde *Gazeta* lui Michnik!... Ce să mai spun atunci despre Emil Constantinescu, președinte de republică precum Havel, dar care n-a fost decât un fel de disident de balcon, în 1990. Nu te poți proclama singur disident? (...) Iată un alt citat din articolul Monicăi Lovinescu: «De pe orizontul de așteptare al intelectualului de aici s-a șters figura disidentului, uitat de altminteri și la el acasă. Și uneori prim responsabil al acestei stări de fapt. Care nu mi-a fost, de pildă, uimirea

participând la un colocviu de disidenți la Cracovia în septembrie 1991 și văzând cum în afară de Ana Blandiana, de Gabriel Liiceanu, de Virgil Ierunca și de mine, toți congresiștii erau vehement potriviți unui proces al comunismului și indignați la perspectiva unei puneri în paralelă a sistemului concentraționar nazist cu Gulagul comunist». E un pasaj din care se pot trage tot felul de învățăminte. Aflăm în sfârșit care sunt adevărații disidenți români”.

10 decembrie

● În „Dilema (nr. 357), Mircea Iorgulescu semnează un articol (*Asta vreți, asta vă dăm!*) în care abordează, pe un ton sarcastic, degradarea subculturală a societății românești, pornind de la un fapt divers ilustrativ: „Pe la începutul lunii noiembrie puteau fi văzute în București afișele unui spectacol aparent muzical găzduit la Sala Palatului. Sala Palatului era (...) un spațiu de consacrare artistică sau pentru artiști consacrați. (...) «Disoluția autorității» despre care tot scrie ca un obsedat furios Cristian Tudor Popescu, nu e un fenomen specific doar lumii politice: se manifestă, poate încă mai virulent, în cultură. Din fericire (sau, mai degrabă, din nefericire?!), viața culturală nu prea pare să intereseze. «Genocidul cultural», despre care Z. Ornea (în «Dilema») și Nicolae Manolescu (în «România literară») au scris în ultima vreme dramatice articole-avertisment, continuă neabătut, într-o cvasi-generală indiferență. (...) Dacă e vorba să se asocieze cumva, intelectualii români se asociază mai curând în organizații civice care de fapt sunt ori vor să fie pepiniere ori cluburi politiceș ca și când n-ar exista în România destule partide politice, chiar *prea* destule!, formațiunile parapolitice alcătuiesc o vegetație luxuriantă, fără egal în Europa./ Spectacolul anunțat la Sala Palatului avea o denumire greu, dacă nu imposibil de înțeles pentru cineva care nu este «branșat» la limba română golănească: se chema *Băieți de băieți*. Văzându-mă nedumerit, o prietenă binevoitoare mi-a explicat că așa s-ar spune în chip de superlativ absolut. (...) Afișul «băieților de băieți» anunța și vedetele spectacolului: Cocaina din Pantelimon, «gurista grupului» și «Mangă și Rangă» de la formația S.U.G. Rafia. Mangă și Rangă la Sala Palatului! (...) Pe afiș, între tot felul de «citate» din spectacol, ce se voiau deocheate, dar aveau mai degrabă aerul unor texte compuse de debili mintal, unul care conținea și un adevăr teribil: «Asta vreți, asta vă dăm!». Cu alte cuvinte, presupușii oligofreni doar se prefăceau că sunt oligofreni – pentru a răspunde în acest chip așteptărilor unui public realmente oligofren. Dar această convingere, că publicul românesc – fie el cititor de ziare, privitor la televiziuni, ascultător de radio sau alegător din patru în patru ani – este unul *realmente* oligofren n-o au doar *băieții de băieți*, nu o au doar Mangă și Rangă. Ei urmează, de fapt, un anumit model, iar acest model nu a fost creat și impus de niște oarecare *băieți de băieți*. Adevărații Mangă și Rangă sunt de căutat în altă parte și au identități mult mai respectabile”.

□ Cristian Ghinea deplânge, în articolul său politic, huiduielile la adresa

oficialilor de la adunarea populară din Alba Iulia, cu ocazia Zilei naționale (*Om cu om să ne unim*): „Cât timp ziua națională va însemna solemnitate și paradă, miturile vor acționa. Și nu spun că este bine să ne fluierăm președintele de ziua națională, ci doar spun că ar fi bine ca ziua națională să fie (...) neorganizată de stat. La o sărbătoare națională cu mici și bere fluierăturile ar arăta bucuria, iar dacă ar exista huiduieli ar fi semn că cineva a exagerat cu berea”. □ Într-un grupaj tematic despre *Subculturi* realizat de Iaromira Popovici, Mircea Cărtărescu publică un text indignat la adresa violenței subculturale din România contemporană, pornind de la o experiență personală legată de agresivitatea unor suporterii ai echipelor de fotbal (*Nouva guardia – ura și galeriile de fotbal*): „Nu vreau să par conservator, am apărut întotdeauna fenomenele de cultură a străzii și mi se pare, de exemplu, că formații ca B.U.G. Mafia sau R.A.C.L.A. – și mult mai puțin secundanții lor – au injectat viață în venele obosite ale muzicii noastre. Încep să cred însă că la grotescul distanței dintre școală și gașcă își aduc contribuția nu doar școala românească de azi (o utopie învechită combinată cu un sistem penitenciar), dar, până la urmă, și gașca (de cele mai multe ori, o sectă primitivă și îndobitocitoare). Iar când zeci de găști se adună într-o galerie, urmările sunt imprevizibile, pe fondul regresiei și destrămării evident a lumii românești”. ■ Dragoș-Radu Bucurenci realizează o anchetă-reportaj în rândul adolescenților, făcând o serie de tipologii (sub)culturale (*Fișe de generație*). ■ Pornind de la pretextul unei emisiuni a postului Atomic TV (*Subcultura*), Cătălin Manole semnează un text de prezentare simpatetică a hip-hop-ului românesc (*Muzică și pionierat*). ■ Z. Ornea semnează un articol istorico-liuterar intitulat *Sămănătorismul – o subliteratură*.

● În „România Mare” (nr. 491), Ion Gheorghe întrerupe brusc serialul *Deochiul Gorgonei*. Sub titlul *O scrisoare ciudată și nedreaptă: Poetul Ion Gheorghe s-a supărat pe toată lumea!*, este reprodusă o scrisoare datată 1 decembrie 1999, adresată de poetul Ion Gheorghe lui Corneliu Vadim Tudor: „Vadime! Securitatea borâtă în SRI și-a atins scopul. 1) Mă văd nevoit să-ți retrag ajutorul ce ți-am promis cu prilejul Premiului «României Mari». (...) Ne înțeleseserăm să publici fiecare capitol, întreg, n-ai făcut-o: ai ciopârțit cartea de amintiri de nu se mai înțelege nimic, mă face ridicol și crimele securiștilor capătă îndreptățire acreditându-se ideea că sunt incoerent și idiot. 2) Te rog să dai dispoziție surorii tale, doamna Samson, să-mi restituie dactilograma cărții *Deochiul Gorgonei*. (...) Mă recuz de la posteritatea voastră: nu voi permite nimănui un rând din *opera mea*, o referință, un cât de mic gest de reeditare din care să se îngrășe instituțiile unui stat pe care îl detest cu ură profund filosofică și de zi cu zi. Publicați-vă între voi! Nu vezi că toate editurile sunt ale coloneilor și generalilor care-i urăsc pe comuniștii adevărați și consecvenți? Pot eu să mă compromit la finele unei vieți exemplare până azi, tipărint la un securist? *Eu v-am învins pe toți, în ciuda faptului că am ajuns nimeni.*

Suprema formă de-a vă înfrunta este *să distrug opera* care-i o realitate plătită cu viața mea la peste 60 de ani”.

14 decembrie

● În „Academia Cațavencu” (nr. 49), sub pseudonimul *Proza vânturilor*, la rubrica *Show Biz da’ culți*, este publicat articolul *Normania persecuției* – ironic la adresa lui Norman Manea, căruia „acum vreun an (...) i s-a pus pata pe revista «România literară». Stabilit încă înainte de ’89 la New York, domnia-sa avea fixul răposatului Moses Rosen, rabinul-șef al României: întâmplările din 1989 or fi ele benefice pentru unii, dar pentru evrei sigur sunt de rău augur. Și asta fiindcă românii sunt antisemiți și, în oarecare libertate, antisemitismul lor va fi manifestat cu această idee fixă în cap, domnul Norman Manea a căutat a doua idee, tot fixă, pe care să se sprijine. N-a fost prea greu s-o găsească: «România literară» nu reflectă destul de convingător succesele prozatorului stabilit peste Ocean. Și – logic, nu? – asta înseamnă că «România literară» este antisemită. Că doar nu era să descopere antisemitismul în ograda lui Vadim sau a lui Mitică Dragomir. «România literară» sună oricum mai bine decât «România Mare». Și mai mult, niște intelectuali evrei – Ioanid și Shafir, al doilea fiind analist politic la «Europa Liberă», dar și Petre Iancu, redactor la «Deutsche Welle», s-au alăturat *«cauzei inventate»* de Norman Manea și «au tulburat și mai mult apele, lansând câteva idei cețoase prin care Patapievici, Dorin Tudoran, Manolescu se văd UȘOR VERZUI».”

15 decembrie

● În nr. 12 din „Orizont”, Cornel Ungureanu realizează, sub titlul *Final de etapă*, o retrospectivă a activității sale la revista „Orizont”, până în anul 1999: „Sunt scriitori importanți despre care n-am scrs sau am scris, cu întârziere, sunt autori mediocri despre care am scris, poate, prea elogios. Nu mi-am recitit cronicile și nici nu mi le voi reciti. Ele aparțin aceluși moment al culturii, acelor stringențe, aceluși timp pe care revista trebuia să-l traverseze. (...) N-o să-mi adun cronicile literare în volum, ele aparțin revistei, locul lor e acolo. (...) În 1970, cnd am devenit redactor-șef al revistei «Orizont», notele polemice erau semnate de Valeriu Ganea. Valeriu Ganea era pseudonimul redacțional sub care se ascundeau scriitori mai tineri sau mai vârstnici, mai talentați sau mai puțin talentați, animați (unii) de resentimente sau de ranchiune personale. (...) În 1989 spuneam că mai rămân la «Orizont» o vreme, până când... Am rămas încă zece ani – am intrat în prelungiri”. □ H.R. Patapievici publică *Note despre „Omul recent”*. □ Alexandru Ruja comentează volumului III din *Agendele* lui E. Lovinescu (*Sburătorul, agende literare III*, ediție de Monica Lovinescu și Gabriela Omăt): „Publicarea *agendelor literare* este un act cultural. Impresiile lui E. Lovinescu, chiar scrise sub presiunea clipei, nu puteau rămâne necunoscute; o parte din personalitatea sa ar fi rămas neștiută. Ele aparțin unui

om angrenat cu întreaga-i ființă în mișcarea literară a vremii sale și unei conștiințe critice de înaltă ținută morală”. □ Livius Ciocârlie semnează o nouă pagină de *Fragmente*. □ Pe ultima pagină, Vladimir Tismăneanu publică un studiu intitulat *Patologii politice la sfârșit de secol*, textul unei conferințe susținute în iunie 1998, la invitația revistei „Orizont”: „Una din problemele extrem de vii, aş spune chiar stingheritor de vii, ale dezbaterii culturale europene central şi est-europeană şi, în particular, românească, este, în momentul de faţă, aceea a confruntării cu trecutul. (...) Aşadar, mă interesează ce mentalităţi, ce obsesii, ce mituri fondatoare au funcţionat şi au aspirat atitudinile PCR pe o durată lungă, respectiv, între 1921 şi 1989. (...) Conceptul fundamental pentru explicarea comunismului român în perioada sa de clandestinitate şi militantism radical – indiferent dacă foarte marginal –, un concept care nu-mi aparţine, dar asupra căruia am încercat să elaborez şi să propun propriile mele interpretări, este cel de *comunism de tip paria*. (...) Practic, între 1914 şi 1989, am trăit, ca să folosesc un titlu al lui Eric Hobsbawm, într-o *epocă a extremelor*. A fost un secol în care s-au confruntat mari continente ideologice, cu atitudini foarte diferite în raport cu marele proiect al Luminilor”.

16 decembrie

● În „Contemporanul – Ideea Europeană” (nr. 48), Nicolae Breban scrie despre grupul oniric: „A fost singurul grup care a avut curajul să se afirme ca atare şi încă la Paris, la microfonul Europei Libere prin vocea *şefului*, a lui Țepeneag, care după această faptă de vitejie, s-a *întors!* Lucru pe care nu-l făceau totţi *curajoşii* ce *atacau* sistemul comunist *de acolo* şi care apoi *uitau* să se întoarcă. Vezi cazul Petru Dumitriu. Azi nu mă pot împiedica să zâmbesc când îmi amintesc ce frisoane de uimire şi de groază, de desolidarizare instinctivă a provocat acest lucru în rândurile *colegilor*. (...) Eu le sunt profund recunoscător lui Mugur şi Nichita. Nichita care, la începutul carierei noastre a dezvoltat o inimaginabilă energie pentru a ne impune atenţiei, odată cu el, deoarece el era cel care prin farmec, cultură şi mare talent, atrăgea primul atenţia şi bunăvoinţa unor *boşi* literari de atunci: Paul Georgescu sau Geo Bogza. (...) Paul Georgescu, critic proletcultist, fost activist al CC şi primul comunist inteligent şi cult pe care l-am întâlnit în acei ani în care pe culoarele literare te loveai – mai mult temător decât respectuos! – de tot felul de gorile solohoviene sau maimuţe lirice maiakovskiene... În lupta cu ardelenii şi cu noul şi vigurosul oportunist ce semna Eugen Barbu, Paul Georgescu şi grupul lui (Mihail Petroveanu, Vicu Mândra, D. Solomon, S. Damian, T. Mazilu, Georgeta Horodincă etc.) a şi pierdut, de altfel, la începutul deceniului şapte. Deşi în steaua mea ei nu au crezut cine ştie ce, însă i-au lansat, perspicace şi curajos pe prietenii mei – Matei Calinescu, Nichita Stănescu, Cezar Baltag, N. Velea, G. Dimisianu, Grigore Hagiu – când am preluat conducerea «României

literare» în '70, l-am luat secretar de redacție pe vechiul și bunul meu prieten, S. Damian, iar lui *dom' Păulică* i-am oferit o rubrică, *ovreiului* Lucian Raicu, cronică literară. Deși ardelean, eram extrem de prost văzut de ardelenii de la Uniune (cu excepția lui Pop Simion) și acceptat, aproape iubit de evreii de la «*Gazetă*» care, însă, trebuiau să piardă, deoarece, la începutul deceniului șapte, cei de la *conducerea de partid*, vrând să marcheze o anume distanțare de Moscova, aruncau peste bord pe vechii *internaționaliști* și sprijineau pe, încă timizii, *naționaliști*. Beniuc însă, deși ardelean, rămânând *credincios* bolșevicilor a fost el însuși înlăturat, deși făcuse atâtea prost-mirositoare servicii partidului... Grupuri, grupuri... iată, aproape o mică istorie literară, o sinteză – chiar și fragmentară! – pe care o visez demult și sunt uimit că prietenii mei, criticii literari, întârzie s-o facă. Deși materialul faptic și chiar cel uman e încă viu, aproape viu, la îndemână. Când ne vom întoarce, oare, din febra insană, politică, în cea firească nouă, memoria și contemplarea calmă, ascuțită, inteligentă și orgolioasă - de ce nu?! - a lumii și propriei noastre aristocrații?!". □ „Contemporanul” dă publicității un mesaj al Organizației „Reporters sans frontières” (adresat Ministrului Afacerilor Externe, Andrei Pleșu) cu privire la abuzul comis asupra unui jurnalist sârb, căruia i se interzisese accesul, în 2 decembrie 1999, la lucrările reuniunii pentru cooperare a țărilor din sud-estul Europei: „Organizația noastră vă cere o explicație cu privire la rațiunile care au motivat această măsură luată împotriva unui jurnalist acreditat cu acte în regulă, Milan Petrovici, chiar de serviciile Dumneavoastră”. Robert Menard, secretarul general RSF a mai cerut ca Petrovici, corespondent de cinci ani al cotidianului pro-guvernamental sârb „Politika” în România, să poată participa liber la reuniunea de la București. Potrivit acestuia, serviciul de presă al MAE l-a anunțat că „nu este binevenit la conferință din cauza manierei în care a reflectat activitatea diplomației române”. În continuare (sub titlul *Articolul 19*), „Contemporanul” consideră reacția MAE de la București „cu atât mai stranie cu cât ea se produce într-o perioadă în care forurile internaționale acordă o atenție maximă României, în perspectiva declanșării procesului de aderare la UE”.

17 decembrie

● Se decernează Premiile Academiei Române pentru anul 1997. În domeniul filologiei/literaturii: *Premiul B.P. Hasdeu*: volumul al II-lea din *Noul Atlas Lingvistic – Banat* (Ed. Academiei); *Premiul Mihai Eminescu*: Anghel Dumbrăveanu – pentru volumul de poezie *Diamantul de întuneric*; *Premiul Ion Creangă*: Alexandru Ecovoiu – pentru romanul *Stațiunea*; *Premiul Timotei Cipariu*: Cătălina Vătășescu – pentru lucrarea *Vocabularul de origine latină din limba albaneză, în comparație cu româna*; Premiile I.L. Caragiale, Titu Maiorescu și Lucian Blaga nu s-au acordat.

18 decembrie

● În „Adevărul”, mai mulți intelectuali și artiști răspund la o anchetă intitulată *Zece ani cultura română a făcut exerciții de respirație liberă...*: Mircea Diaconu („*Destinul meu artistic a mers din rău în mai rău*”), Eugen Simion („*Nu sunt supărat pe destinul meu din ultimii zece ani*”), Octavian Paler („*Recapitulând...*”), Augustin Buzura („*Am contribuit la clădirea unei instituții care a făcut foarte mult pentru cultura română*”), Vasile Gorduz („*Am încercat în ultimul deceniu să fiu eu însumi*”), Radu Beligan („*Mie Revoluția mi-a dat niște șuturi în fund*”), Ludovic Spiess („*Am simțit că am scăpat de o pacoste*”), Dan Grigore („*În țară, cânt din ce în ce mai rar*”), Corina Chiriac („*Azi pot să mă duc să cânt la Ploiești sau în Australia*”), Mircea Cărtărescu („*Mă simt azi mai adevărat decât cel care eram acum zece ani*”), Florin Iaru („*La umbra fragilei noastre democrații, mi-a pierit cheful de scris*”), Ovidiu Maitec („*Artiștii simt uneori nevoia s-o ia de la început, mai bine*”). ■ *Eugen Simion*: „Mi-am pierdut în această confuză tranziție mulți prieteni, la propriu (fizic) și la figurat (moral). Pentru mine, ca intelectual, a fost totuși un deceniu bun: am publicat șapte cărți originale și am reușit să reeditez unele studii mai vechi. Două dintre ele au apărut în America, fără să mă dau peste cap pentru acest lucru./ N-am părăsit critica literară și, cu chiu, cu vai, am reușit să public în continuare revista «Caiete critice», care, iată, împlinește, săptămânile acestea, douăzeci de ani de la apariție. Evenimentul nu va putea fi sărbătorit, pentru că sponsorul tocmai m-a anunțat, pe nepusă masă, că nu mai dă nici un ban. (...)/ Mi s-a întâmplat ceva în acest ultim deceniu al veacului: am devenit om public. Înainte de 1990, n-am fost decât critic și profesor de literatură. Nimic mai mult, dar nici mai puțin decât atât. În 1991, am fost ales în Academia Română, iar de doi ani sunt președintele Academiei Române (primul președinte umanist, după 35 de ani)”. ■ *Octavian Paler*: „Pentru mine, din multe puncte de vedere, deceniul care s-a scurs e un deceniu ratat. Ce-am reușit în acești zece ani? Recapitulând, primul gând care îmi vine în minte e că am dus o existență falsă. În loc să-mi văd de manuscrisele unor cărți care așteaptă să le finalizez, *Deșertul pentru totdeauna*, *Despre barbari cu melancolie* și *Tratat de despărțire*, am scris tone de articole, am dat interviuri, am luat parte la dezbateri, la mitinguri, la demonstrații. Și totul, inutil! N-am clătinat un fir de praf cu opiniile mele. Am vorbit în pustiu, deși știam că acesta e un privilegiu rezervat sfinților. N-am reușit decât să-mi fac dușmani și să-mi sporesc impulsurile spre mizantropie. (...) Disprețuind în sinea mea politică – deși înțeleg că e o fatalitate –, m-am bălăcit în politică, precum bivoli în bălți. În loc să ascult Mozart și Bach, am ascultat ce ziceau în talk-show-uri Ion Iliescu și Emil Constantinescu. În loc să-i recitesc pe Dostoievski și pe Nietzsche, am polemizat cu Silviu Brucan și Gabriel Andreescu. (...)/ Dar, probabil, dacă aș lua-o de la capăt, aș face la fel. (...)/ Cum am mai recunoscut, azi, forma mea de patriotism este spaima”.

■ *Augustin Buzura*: „Deceniul care a trecut m-a uimit prin agresivitatea, violența, ura ieșite la iveală. Dar, pentru mine, a fost un deceniu bun. Am contribuit la clădirea unor instituții care, împotriva tuturor înjurăturilor și previziunilor negre, a făcut foarte mult pentru cultura română”. ■ *Mircea Cărtărescu*: „Dacă aș fi ieșit în stradă (așa cum avusesem de gând) în noaptea de 21-22 decembrie, aș fi fost poate încă unul dintre morții inutili ai revoluției. Mi-am petrecut noaptea pe balcon, ascultând valurile de vociferări și-mpușcături îndepărtate aduse de vânt. Am ieșit doar în zori și m-a frapat faptul că troleibuzele mergeau pe Colentina, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Cu unul din ele am ajuns la bulevard și am intrat apoi imediat în coloana de înnebuniți de fericire care se scurgea spre Universitate. Pe margini, plutoane de milițieni asistau pasive. Am mers după un tanc încărcat de oameni. Nembrățișam mereu cu necunoscuți sau cu prieteni pe care-i întâlneam. (...) Am văzut elicopterul [prezidențial] plecând, am văzut balconul [Comitetului Central] umplându-se cu necunoscuți, am ascultat discursuri. Pe seară am mers la Uniunea Scriitorilor. Când am ieșit, am văzut dărele roșii ale trasoarelor. Se trăgea în piață. Cine trăgea? Ce se întâmpla? Apăruseră teroriștii./ Deceniul din urmă nu a fost ingrat cu mine. Dacă-am rămas la fel de sărac ca-nainte și ca oricând, am fost în schimb uneori fericit. Am putut vedea locuri la care abia visam altădată: Bellagio, Delft, San Francisco. Am scris câteva cărți pe care nu le repudiez. (...) Uneori mă revoltă mizeria, brutalitatea și mârlnăia din jur, decăderea asta generală. Dar nu mă plâng, cred că mi s-a dat privilegiul unei împliniri personale la care puțini ajung”. ■ *Florin Iaru*: „Pentru mine, 2 decembrie rămâne o zi de convalescență. (...) Credeam că va învinge Ceaușescu. Credeam că am să mor în comunism. (...) M-am ras, m-am pudrat (să-mi ascund vânătăile), mi-am luat banii și insulina și, alături de Călin Angelescu, mă pregăteam să o șterg peste graniță. Unde? La ruși, în Basarabia. Dunărea nu putea fi trecută înot, granița cu Ungaria era cât Everestul. (...) Atunci, exact ca în piesele cu ilegaliști neînfricați, radioul a dat pe gură un comunicat important pentru țară. Trădătorul Milea își zburase creierii. Aha! De-acum veneam noi, cei din 21, martorii, grupul de diversioniști și elemente declasate. Pacea cu față umană avea să coboare definitiv peste România. (...) Am ieșit pe ușă și după noi a venit și 22 decembrie. Ziua de care vorbesc s-a terminat anormal, înainte de miezul nopții, odată cu primele împușcături. Fericirea ei nu se consumase și nici nu aveam să-mi dau seama de asta decât mult mai târziu, că a și început marea păcăleală. 2 decembrie s-a terminat pe la cinci-șase după-amiază, când Ceaușescu a fost arestat. A știut cineva? Probabil Statul major al armatei, guvernul provizoriu și oamenii de vază ai noii ordini democratice. Noi, ceștilalți, credeam că bătrâneul fantomă bântuie între granițe. Convalescența a mai durat câteva zile. (...) la umbra fragilei noastre democrații, mi-a pierit cheful de scris. Am învățat să trăiesc din greu, visând mii, apoi sute de mii, apoi milioane și miliarde de lei care să-mi facă viața mai ușoară. Nu e mai «ușoară». E mai veselă”.

20 decembrie

● Într-un interviu din suplimentul literar al cotidianului „Azi”, Laurențiu Ulici, președintele Uniunii Scriitorilor, observă: „Eu cred că nu a început reconstrucția imaginii [scriitoru]lui, operațiune absolut necesară astăzi. Eu nu spun că scriitorul nu s-ar bucura de prestigiu, poate că îl are la nivelul oamenilor care îl citesc, dar nu și la cel al maselor. Ele ar trebui să-i recunoască acest prestigiu. Însă nu numai scriitorul român se află în această devalorizare, toate categoriile intelectuale trec printr-o asemenea situație. Noi trăim un paradox: toată lumea vorbește despre intelectualii care se află în diverse poziții de vârf în lumea politică și în același timp funcționează o desconsiderare cvasitotală a lumii intelectuale”; „Cei mai în vârstă, cu o anumită experiență, nu au fost încă în stare să se dumirească cu noile condiții, nu au identificat încă orizontul de așteptare al cititorului, nu știu ce ar merge la public, despre ce să scrie, să fie pe plac, să vândă cartea, pentru că asta este condiția acum, în economia de piață. Mulți dintre ei se confruntă cu problema difuzării. (...) Scriitorul care simte piața scrie cărți de succes. Și noi avem asemenea scriitori. E limpede însă că orizontul de așteptare al cititorului de astăzi nu mai are nimic în comun cu cel al celui de acum zece ani. În mod brusc s-a schimbat. Și era normal, pentru că a fost invadat de genuri noi de literatură, care au făcut carieră la noi la începutul anilor '90”. În plus: „Au apărut o sumedenie de alte posibilități de petrecere a timpului liber și atunci lectura a cedat, s-a rupt de timpul ei. Nu trebuie să ne îngrijoreze numărul relativ mic de cititori, ci procesul de deculturalizare prin care trecem și care are niște forme deja foarte vizibile. Și nu știu de ce ne facem că nu le vedem sau chiar nu le pricepem. Stricarea limbii române e din ce în ce mai frecventă. Dacă cineva ar avea curiozitatea să vadă ce fel de limbă se vorbește în media românească ar ajunge la concluzii destul de alarmante”.

21 decembrie

● În „Tableta de marți” din „România liberă”, Gheorghe Grigurcu se întreabă: ***E bine că nu avem Premiul Nobel?*** – „S-a spus că Premiul Nobel ar fi devenit, pentru unii intelectuali români, o «veritabilă obsesie». E posibil. Socotit o supremă instanță de sancționare a valorii, acesta reprezintă, în pofida unor premiați îndoielnici, câteodată impuși din culisele politice, și a unor mari autori nepremiați, o cinstire ce se repercutează și asupra popoarelor cărora le aparțin laureații. (...) Nu putem decât regreta că marii noștri creatori întru verb ai veacului n-au ajuns a-l dobândi: Blaga, Arghezi, Ion Barbu, Bacovia, Iorga, Sadoveanu, G. Călinescu, E. Lovinescu, Gellu Naum, Ștefan Aug. Doinaș sau, dintre cei afirmați, în speță în Occident, triada de aur: Ionesco, Cioran, Mircea Eliade. Am pierdut marile trenuri. Știm că aci regimul totalitar și-a adus contribuția, trimițând un emisar la Stockholm, și anume pe Zaharia Stancu, pentru a persuadea prestigiosul juriu să nu-l premieze pe Lucian Blaga. Stancu (...) s-a executat cu râvnă și cu succes. Cu atât mai vârtos cu cât însuși autorul

Desculțului celui «încălțat în sandalele de aur» ale oficialității comuniste, care l-a pus să colinde globul prin traduceri comandate, plătite de statul român, râvnea el însuși la premiul în cauză. Ne-ar fi făcut oare cinste să-l fi dobândit în locul celor mai sus numiți? L-a dorit cu ardoare și Marin Sorescu, mare voiajor și mare diplomat al propriilor interese, însă, hotărât lucru, poet... mai puțin mare decât Arghezi sau Blaga sau Bacovia. Dar lucrul cel mai scandalos l-a reprezentat, înădoiernic, pofta de-a primi Nobelul pentru pace a lui... Nicolae Ceaușescu, prosperul comerciant de arme și protector al teroriștilor internaționali. În acest scop l-a delegat drept agent de influență pe nimeni altul decât pe importantul filosof Constantin Noica, ce n-a ezitat a călători la Paris pentru a-l convinge să susțină candidatura dictatorului pe... Mircea Eliade! Mărturiile sunt numeroase în această privință, de la Nicolae Carandino și Nicolae Florescu la Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Sanda Stolojan. Rușinea ar fi fost totală. Așa că, într-un fel, e bine că n-am primit până acum Premiul Nobel”.

● La rubrica de „Comentariu politic” din revista „22” (nr. 51), Gabriel Andreescu publică articolul *Colaborarea dintre intelectuali și putere: lecția ultimei ore*: „Trebuie urmată logica evitării răului cel mare./ Tocmai de aceea, eventuala cooperare dintre intelectuali și putere trebuie despuiată cât este posibil de motivații ori de experiențe subiective. O cooperare (inteligentă, nu prin apeluri în fond contraproductive) este firească până acolo unde actuala putere sfidează valorile fundamentale ale democrației. În acest caz ei trebuie să i se răspundă cu aceeași severitate cu care i s-a răspuns echipei Iliescu. (...) Nu este admisibil ca astăzi SRI să refuze predarea dosarelor pentru rezolvarea unui caz în justiție – vezi neobrăzarea cu care această instituție tratează și în 1999 cazul Gheorghe Ursu, implicând însăși responsabilitatea președintelui și a întregului sistem de justiție. Mi se parw insultător ca Doinei Cornea să-i refuze accesul la propriul dosar, dar să-i dai voie lui Mihai Pelin să cotrobăie prin dosarele altora. (...) Dar testul decisiv rămâne poziția actualei puteri față de normele politico-juridice cu valoare strategică. Aici aş aminti *Legea secretului de stat și de serviciu* și *Legea privind regimul general al cultelor religioase*. Actualele proiecte nu sunt compatibile cu o Românie democratică, deschisă, tolerantă. Nu interesează în nici un fel dacă politicienii care împing România într-o direcție contrară poartă pălăria lui Ion Iliescu ori a lui Emil Constantinescu. (...) Cum să accepte personalitățile noastre publice, grupurile simbolice (precum GDS), asociațiile reprezentative ale anumitor categorii profesionale (precum Solidaritatea Universitară) să își vadă rolul redus la susținerea unui actor politic sau a altuia?”.

22 decembrie

● Are loc, la sediul Grupului pentru Dialog Social, festivitatea decernării premiilor GDS pentru anul 1999. Le-au fost acordate distincții Monicăi Lovinescu și lui Virgil Ierunca – „drept recunoștință că au ținut jurnalul unor

vremuri pe care le-am trăit fără să le putem comenta și care, fără ei, ar fi rămas o simplă groapă comună a istoriei, acoperită de tăcere și uitare” –, precum și lui Andrei Pleșu – „pentru eficacitatea și grația cu care, ca ministru de Externe al României, ne-a redat speranța că am putea să avem un destin european, punând astfel capăt sentimentelor de abandon, izolare și demnitate pierdută cu care am trăit în ultimele decenii ale istoriei noastre” (cf. revista „22”, nr. 52, din 29 decembrie 1999).

24 decembrie

● În editorialul din „România liberă”, Octavian Paler formulează *Niște întrebări*: „Dna Gabriela Adameșteanu mă mustră în revista «22» pentru articolul *Constantinescu? Sau România?* în care mi-am îngăduit să am altă părere decât sprijinitorii actualului președinte care-l vor la Cotroceni și după anul 2000. Și consideră că «poate nu din naivitate» mi-am pus întrebarea: «Să avem de ales, oare, numai între Iliescu și Constantinescu?». În spatele «exercițiilor mele de retorică» s-ar afla intenția, profund antipatică d-nei Adameșteanu din câte înțeleg, de a miza pe un alt candidat. D-na Adameșteanu nu se oprește, însă, la această deducție corectă. Avansează și o bănuială. Zice că m-aș fi gândit la Teodor Meleșcanu. Dacă e vorba să ne exhibăm bănuielile și să tragem concluzii din ele, aș putea să dezvolt, la rândul meu, niște bănuieli. Dar, cum nu mă atrage metoda, mă abțin. Mă mulțumesc cu o nedumerire. De ce și-o fi închipuind d-na Adameșteanu că m-aș feri să recunosc o opțiune pe care aș avea-o? (...) / N-am pierdut nici un prilej pentru a sublinia că nu socot adevărurile mele mai adevărate decât adevărurile altora. Am recunoscut subiectivismul opiniilor mele, relativitatea lor (...). Am revendicat pentru ideile mele, bune, rele, un singur merit. Că sunt oneste. (...) Am polemizat, inflamându-mă excesiv uneori, când mi s-au răstălmăcit vorbele sau mi s-au atribuit «vederi» ce nu-mi aparțineau, dar, în rest, n-am reproșat nimănui că gândește diferit. În articolul care a supărat-o pe d-na Adameșteanu am precizat, chiar, că nu opțiunea semnatărilor Apelului pro-Constantinescu m-a deranjat. Este dreptul lor să aibă orice opțiune doresc. M-a deranjat altceva, încercarea de a ne-o impune cu pretenția enormă că, fără Constantinescu, vom nimeri în muzeele istoriei și că a căuta altă soluție pentru Cotroceni ar însemna «izolarea României». (...) E, cumva, «nedemocratic» sau inadmisibil să cred (e părerea mea) că d-l Constantinescu a fost marea greșală a celor care am crezut în «schimbare»? (...) / Nu mă las târât de vreo pasiune critică, deși nu mi-a fost greu să-mi dau seama (...) că n-am scăpat de ranchiuna d-lui Constantinescu. Cum doamna Adameșteanu va fi observat, poate, n-am ezitat să-mi exprim indignarea împotriva huiduielilor care au murdărit Ziua Națională la Alba Iulia. Nu cred, însă, că d-na Adameșteanu îi aduce un serviciu lui Emil Constantinescu amintind de războiul contra Iugoslaviei. Ceea ce am deplorat eu și alții, atunci, n-a fost opțiunea pro-

atlantică. Am deplorat zelul inutil și servil pe care nu l-am remarcat la președintele Bulgariei. Or, Bulgaria a fost invitată și ea la Helsinki să înceapă negocierile cu Uniunea Europeană./ În concluzie, să mint că sunt fericit cum arată «schimbarea» la Cotroceni? Nu pot, doamnă. Și nici nu vreau”.

● Ultimul număr pe anul 1999 al revistei „Dilema” are în centru un grupaj realizat de Mircea Vasilescu – **2000. Punct și de la capăt** –, în cadrul căruia redactorii publicației (Magdalena Boiangiu, Tita Chiper, Adrian Cioroianu, Radu Cosașu, Cristian Ghinea, Andrei Manolescu, Cristian Munteanu, Cezar Paul-Bădescu, Iaromira Popovici, Alex. Leo Șerban, Mircea Vasilescu) și diverși colaboratori (între care Roxana Călinescu, Teodor Sugar, Codruț Constantinescu, Daniel Coman) se pronunță, de regulă pe un ton ludic-literaturizant, despre „nevroza milenaristă” a anului 2000, reflectată în media și opinia publică. □ Nils Helveg-Petersen, ministrul de Externe al Danemarcei comentează optimist recentul acord de la Helsinki prin care se deschid negocierile în privința aderării la Uniunea Europeană a unor state estice între care și România (**După Helsinki**): „Sperăm să urmărim bun venit, la imediatul început al mileniului, primelor noi state membre. Suntem convinși că Europa va învinge”. □ Z. Ornea semnează un articol confesiv: **Un an care încheie un secol**. Optimist prudent în plan politic și economic, în contextul preaderării europene („deși toate datele existente semnalează ternarea în neputință și ineficiență”), autorul se declară pesimist în plan cultural: „Înțeleg că nu e nimic de așteptat. Vom continua să trăim în același stadiu al genocidului cultural îmâpclit, în care absența spiritului critic e cea mai disperantă realitate. Asta vrea să spună totala confuzie a valorilor, pe care o întrețin gazetarii de toată mâna deveniți, chiar ei, lideri de opinie și oblăduiesc tineri neinstruiți și ignari, îndemnându-i sau îngăduindu-le numai să se rostească despre fenomenul literar-cultural-artistic. Aici, în acest domeniu, nu e nimic bun de așteptat. Ne rostogolim pe un tobogan al tuturor prăbușirilor. Cărți deocamdată apar. Dar avizații prevăd că în anul 2000, dată fiind sărăcirea generală tot mai accentuată, vom asista, tot neputincioși, la un colaps editorial, edituri acum încă făloase pierind în faliment inevitabil ori oprindu-și producția de carte în așteptarea unor vremuri mai bune. Care vor veni – dacă vor veni – peste zece-cincisprezece ani. Generația mea septuagenară și chiar cea a mai tinerilor n-au timp să mai aștepte sfârșitul – va mai veni el oare? – crahului și reîntaurarea în drepturi a spiritului critic și respectului valorilor, despărțite de kitschul nonvalorilor cotropitoare”. □ Mircea Iorgulescu trage un semnal de alarmă într-o chestiune istoriografică sensibilă, urmare a unui colocviu susținut – pe 17 și 18 decembrie – la Maison des Sciences de l’Homme din Paris, pe tema „Elite urbane, intelectuali și școlarizare. Perspective Est-Vest”, dar în cadrul căruia a fost prevăzută și o masă rotundă despre „antisemitism și lumea intelectuală” (**În marginea unui colocviu**): „Trei au fost țările despre care s-au făcut prezentări la această masă rotundă – Polonia, Franța și România. De la

București fusese invitat sociologul George Voicu, dar nu a venit, nu știu de ce, iar expunerea lui a fost rezumată de Mihai Dinu Gheorghiu. Despre situația din România au vorbit apoi, în ordine, Alexandra Laignel-Lavastine și Victor Eskenasy. (...) La o cât de sumară trecere în revistă a bibliografiei recente despre formele, evoluția și dimensiunile antisemitismului din România izbește disproporția dintre numărul lucrărilor scrise de autori care trăiesc în România și numărul de autori care trăiesc în alte țări. Cu excepția, de fapt, a lui Z. Ornea, mai toți cei care au cercetat și cercetează fenomenul antisemit din România se află în străinătate. Mai mult, toți sau măcar aproape toți sunt de origine etnică evreiască. Se naște astfel întrebarea dacă antisemitismul din România este o temă a istoriografiei românești ori una a istoriografiei evreiești. Dezinteresul istoricilor din România și de origine etnică românească pentru fenomenul antisemit este oricum șocant și anormal. Atât în sine, fiindcă antisemitismul românesc are o lungă și grea istorie, cât și în comparație cu situația din alte țări, unde antisemitismul este cercetat și analizat ca realitate și fenomen aparținând pe de-a-ntregul istoriei naționale a acelor țări. Nu se poate ști dacă studierea aprofundată a antisemitismului românesc este evitată sau este socotită neinteresantă de către istoricii români de origine etnică românească, fapt este că din disproporția pe care am consemnat-o se poate trage concluzia falsă și periculoasă că fenomenul antisemit din România nu aparține istoriei românești și că este o preocupare specifică istoriografiei evreiești. Care, prin însăși această preocupare, și-ar trăda o ostilitate funciară față de... români și istoria românească! / La fel de falsă și de periculoasă, prin consecințele posibile, ar fi însă judecarea pripită a acestei reticențe ca o manifestare de antisemitism difuz și general. Așa cum din majoritatea lucrărilor de referință despre antisemitismul românesc se datorează unor autori evrei care nu trăiesc în România nu se poate ajunge la concluzia aberantă că există o conspirație iudaică împotriva românilor, nici din dezinteresul evident al istoricilor români pentru această temă nu se poate trage concluzia, la fel de aberantă, că istoricii români ar fi mai mult sau mai puțin antisemiți. / S-a făcut mare caz, cel mai de curând cu prilejul «discuției» despre manualele de istorie pentru ultima clasă de liceu, de «mitologizare» și de «demitizare», de «decomunizare» și de «prezentarea istoriei din perspectivă anticomunistă»; în mod bizar, cu excepția intervențiilor lui Z. Ornea și Adrian Niculescu, mai nimeni nu a socotit însă că urgența principală constă în luminarea atâtor evenimente și evoluții istorice oculte vreme de decenii. În cunoașterea lor, în asumarea lor, în dobândirea unei conștiințe istorice responsabile. S-a procedat, nu demult, la un «proces al procesului lui Antonescu»; fără îndoială că judecarea fostului dictator s-a făcut sub influența covârșitoare a ocupației sovietice; întrebarea este însă dacă Antonescu ar fi fost ori nu judecat și în absența trupelor Armatei Roșii în țară, dacă fostul aliat al lui Hitler și fostul patron al unei legislații rasiale ce reprezintă o pată întunecată și rușinoasă a

istoriei statului român ar fi fost considerat un «erou» în cazul în care România era ocupată de trupe occidentale sau, în altă ipoteză, rămânea neocupată. Fiindcă așa cum anticomunismul nu este neapărat echivalent cu democrația, nici calitatea de victimă a unui proces stalinist nu înseamnă automat inocență”.

□ Sub titlul *Un premier și două guverne*, Cristian Ghinea comentează ultimele evoluții politice, după căderea guvernului Radu Vasile și instalarea guvernului Isărescu: „Tot discursul despre cauzele înalte ale acestei crize s-au năruit odată cu numirea acelorași oameni în aceleași funcții. Avem un guvern condus de un tehnocrat. Foarte aproape de visul multor comentatori: un guvern de tehnocrați. O soluție foarte des vehiculată, tehnocrații reprezintă o criză a democrațiilor; când oamenii sau formațiunile care au câștigat voturile nu sunt capabili să gestioneze eficient treburile publice, tehnocrații dau impresia că știu ce fac. Exemple sunt multe, inclusiv în Vest, și de obicei este prezentată și o persoană văzută ca tehnicianul prin excelență. În ultimele luni această figură era în România cea a lui Theodor Stolojan, dar despre el se vehicula zvonul că va trece la ApR. O figură asemănătoare, deși mai puțin mediatizată, este cea a lui Mugur Isărescu. Iar el nu avea dezavantajul unei implicări știute. Tehnocratul are o altfel de legitimitate decât omul politic. Acesta se revendică de la voturile populației, tehnocratul de la expertiza pe care o posedă. Într-o democrație normalitatea o reprezintă conducerea de către politicieni”.

● „România Mare” (nr. 493) publică un pamflet semnat de Ana Tătar împotriva lui Horia Roman Patapievici, *Domnul „Hașer” și sărăcia* – despre analizele politice prezentate săptămânal de eseist la „Europa Liberă”, repetate și pe la... „Vocea Germaniei”. H.-R. Patapievici este persiflat pentru că s-a referit, la posturile de radio Europa Liberă și Vocea Germaniei, la... starea trenurilor românești („ceferiștii au venituri astronomice față de ceea ce fac”) și pentru că „dânsul nu are bani să-și cumpere o mașină mică măcar...”. „Dar oare valuta pe care o primește în mod constant de la cele două posturi de radio ce este? Consider că domnul *Hașer* este mai degrabă sărac cu duhul, decât sărac la pungă. Dar asemenea colaborări (...) nu numai că-l feresc de lipsurile materiale, dar îi aduc beneficii în plus, prin invitațiile, plătite de străini, la întruniri și manifestări antiromânești. Se plimbă des, ca Ana Blandiana, alias Otilia Coman (care se plimba des în străinătate și în timpul comunismului). Se spune că domnul *Hașer* a fost un înflăcărat utecist și că la facultate, situația sa politică l-a ajutat să «progreseze». Dar faptul că l-am auzit la un congres cum latră, fără dovezi convingătoare, împotriva conducerii României din 1990-1996, m-a făcut să cred că are ceva de ascuns din trecutul lui de aceea e atât de violent în criticile sale. Se pare că a simțit cât este de profitabil să critici ceea ce, în cercurile renegaților din străinătate este contestat și astfel plutește pe... valută. A vrut să ne facă să credem că e un român obidit și sărac. (...) Trebuie să acționăm ca să-l fericim, măcar de Anul Nou ca să uite să mai spună că Statul Român e o «monstruozitate», cum a afirmat într-una din intervențiile

sale la «Europa Liberă». Și totuși cât patriotism la acest domn *Hașer*, că rămâne încă în România, în loc să emigreze în Vest! Mai ales că are și «vesta curată» anticomunistă și doldora de democrație!”.

29 decembrie

● „Adevărul” titrează: *La votul din comisiile juridice pentru posturile din Colegiul Arhivelor Securității, H.R. Patapievici a fost respins cu 13 la 11*. Și mai jos: „Pleșu și Dinescu au trecut după ce au dat socoteală pentru trecut”. Cităm din articolul semnat de Rodica Ciobanu: „Cei 11 candidați pentru Colegiu, desemnați prin algoritm de partidele parlamentare, au fost audiați (...) de comisiile juridice ale Camerelor. (...) / Parlamentarii au fost foarte interesați de anumiți candidați și i-au ignorat politicos pe ceilalți. Horia Roman Patapievici a fost interogată de Dumitru Bălăeț în legătură cu o scrisoare a sa către Alexandru Paleologu, publicată în *Politice*, unde eseistul exprima, într-un limbaj neconvențional, opinia sa despre istoria și comportamentul propriului popor. La întrebarea «Ce v-a determinat să candidați pentru Colegiu?», Patapievici a răspuns: «Acest cadavru în putrefacție care este Securitatea, de care încă ne împiedicăm în viața socială și politică». Au urmat Andrei Pleșu și Mircea Dinescu, propuși de PD, dar respinși de Birourile camerelor, deoarece au făcut parte din PCR. Legea Ticu [Dumitrescu] prevede ca nici unul dintre membrii Colegiului să nu fi fost vreodată înregimentat politic. / «Vă asigur că n-am venit să înhaț vreun post, fiindcă tocmai am scăpat de unul. Am venit să onorez o propunere care mi s-a făcut și care, la rândul ei, mă onorează», a spus fostul ministru de Externe, Andrei Pleșu, de cum a pășit în sala de audiere. (...) Pleșu a arătat că este vorba de o «falsă rigoare» în lege, deoarece faptul de a nu fi fost membru PCR nu conferă automat garanția deplinei moralități. (...) / Singurul respins cu 13 voturi împotriva și 11 pentru a fost Horia Roman Patapievici. Tărăniștii nu-și explicau cum a căzut la vot candidatul lor. (...) Mircea Dinescu și Andrei Pleșu au fost votați, interpretându-se legea în felul următor: să nu fi făcut parte din partidele «în viață», dar din «partide moarte», cum este PCR, puteau să facă parte. PNȚCD urmează să-și desemneze alt candidat pentru Colegiu”.

30 decembrie

● Suplimentul literar al cotidianului „Azi” propune o evaluare a stării culturii românești a ultimului deceniu: „Acest ultim deceniu al secolului nostru, despovărat de chinga unui sistem totalitar, a însemnat o cvasiliberalizare a domeniilor noastre culturale. S-au înființat 2000 de edituri, dintre care 800 sunt viabile. A luat naștere Asociația Editorilor din România, al cărei președinte este profesorul Mircea Martin și din care fac parte importante edituri de la noi, printre care amintim Scripta, Univers, Albatros, Cartea Românească ș.a. A fost adoptată o nouă Lege a drepturilor de autor și a

drepturilor conexe, precum și Statutul artistului din instituțiile muzicale. Se află în curs de elaborare o Lege a cărții. Au intrat în tradiție Târgurile de carte de la București, „Gaudeamus – Carte de învățătură”, Iași, Salonul de Carte de la Cluj Napoca, Salonul de Carte de la Neptun. România a participat la importante târguri internaționale de carte, cum ar fi Leipzig, Frankfurt, Paris, Ierusalim, Londra, Budapesta, Varșovia (cel mai important târg din Estul Europei) și s-a constituit Asociația Națională a Librarilor. Există un singur scriitor român miliardar din scris, autorul volumului *O beție cu Marx*, Mircea Dinescu, care este și ultimul laureat al Premiului Herder până în anul 2000. Revenirea academicianului Augustin Buzura la uneltele sale prin publicarea, anul acesta, la Editura Univers, a romanului *Recviem pentru nebuni și bestii*. În plan teatral s-au înființat 10 teatre noi la Tulcea («Urmuz»), Slatina («Eugen Ionescu»), Alba Iulia («Lucian Blaga»), Buzău («G. Ciprian»), Râmnicu-Vâlcea («Anton Pann»), Târgu Jiu («Elvira Godeanu»), București («Mundi», «Excelsior» și «Masca»). Totodată a reintrat în circuit repertorial Teatrul Foarte Mic. Au intrat în tradiție festivaluri de teatru: «Național - București», „Teatru Tânăr» - Sibiu. S-a înființat prima bursă a spectacolelor de teatru românești cu sediul tot la Sibiu, România făcând parte din EURO-RAM (rețea europeană de teatru)”.

31 decembrie

● „Adevărul” găzduiește o anchetă cu titlul *Literatura română la trecerea în anul 2000. Șocul libertății – Golgota comunicării*. Răspund scriitori care au cunoscut experiența exilului: Nicolae Balotă („*Limba română a fost și este casa ființei mele*”), S. Damian („*Nu suntem nici buricul pământului, dar nici marginea lumii*”), Sorin Alexandrescu („*În străinătate trăiești cu spatele la zid*”), Dinu Flămând („*Psihoza milenaristă e doar un vis de coafeze*”), Damian Necula („*Profesia de scriitor e o profesie dincolo de limbă*”) și Nicolae Breban („*Localismul trebuie aruncat la coș*”). (Consemnează Carmen Chihaia). ■ Nicolae Balotă: „Eu scriu în românește la Paris, chiar dacă, acolo, vorbesc franțuzește cu prietenii mei francezi. Din păcate, lor, prietenilor mei de-acolo, nu pot să le comunic tot ce simt eu scriind românește. Cunosce ca urmare o anume izolare. (...) Cu timpul, înțelegi că, vrând, nevrând, scriitorul este condamnat la izolare. La singurătate. Chiar în țara ta, în casa ta. (...) Mă simțeam – și mă simt – pur și simplu scriitor național român, fie că mă aflat, ca profesor, la München sau la Paris (...). Nici acolo, în acele medii străine nu mă simțeam... străin. Pentru că, vedeți, convingerea mea este că pentru un scriitor nu există «medii culturale străine». (...) Și, poate, acesta este un simțământ mai apăsător românesc – noi suntem foarte adaptabili în alte culturi. Ceea ce poate fi o virtute, dar și o slăbiciune. (...)/ Ce Apocalips ne-ar mai putea dezintegra, răvăși, înspăimânta, când noi am cunoscut cea mai pustiitoare față a Golgotei?”. ■ S. Damian: „...să pășim în mileniul III pornind

de la respectul valorilor autentice. (...) Să le apărăm, înlăturând în același timp falsurile. Miturile greșite. (...) De ce atâta sfială în a discuta deschis aceste aspecte?"; „Uniunea Scriitorilor are meritul de a fi creat un cadru pentru ca scriitorii români din cele patru puncte cardinale să se întâlnească, la Neptun, și să dezbată problemele care-i marchează”; „Într-un fel, ar fi de dorit să revenim la modelul scriitorului interbelic, care vorbea mai multe limbi, care era la curent cu tot ce se întâmpla în literatura lumii (...). Cultura modernă te sincronizează. (...) Literatura română nu mai poate rămâne izolată. (...) Îmi vine în minte exemplul Anei Blandiana, deoarece ea a reușit (...) să obțină o rubrică permanentă de comentarii politico-culturale într-unul din cele mai mari ziare din Germania, «Frankfurter Rundschau»”. ■ *Sorin Alexandrescu*: „Personal, nu m-am considerat niciodată în exil. De altfel, după ce regele Mihai a primit cetățenia română, exilul, diaspora românească a încetat. Nu pot în același timp să nu constat că, în ciuda a toate, noi, cei plecați, suntem considerați și astăzi «românii de dincolo». Asta mi-aș dori să se schimbe în mentalitatea mileniului III. (...) În cultura europeană de astăzi nu mai există curente sau tendințe. Nu mai domină nimeni pe nimeni. (...) Eu nu m-am... integrat în nici un grup, fiindcă, în Olanda, nu există viață literară, în sensul în care există în România. Iar viața scriitorilor nu interesează deloc opinia publică. (...)/ *Europa Unită va fi o Europă a instituțiilor, nu a valorilor*. Instituțiile vor fi, într-o anumită măsură, unificate, așa cum sunt și acum în Vest. (...) Francezului sau neamțului puțin le pasă de ce se scrie în Olanda. *În zona de valori a Pieței Comune există o ierarhie extrem de dură*: scriitorii francezi și germani sunt cei mai cunoscuți. După cei englezi, bineînțeles. În rest, scriitorii din literaturile «periferice» – portugheză, italiană, irlandeză, olandeză ș.a.m.d. – rămân într-un fel de penumbră. Exact ca și românii. Doar că ei, acolo, au mai mulți bani decât noi. Sunt și ceva mai aproape de Târgul de carte de la Frankfurt, mai împing și ceva valută.../ Nici Parisul nu mai este ce-a fost odată (...). Au apărut multe alte centre de «putere culturală». (...)/ Aș spune însă că noi, prin literatura optzecistă, am reușit să ne sincronizăm cu literatura continentală de valoare. (...) Foarte puțini dintre scriitorii români plecați în altă țară au publicat izbutind să-și facă (și) acolo un nume. Fiind critic și istoric literar, și nu poet sau prozator, pot vorbi mai detașat despre toate astea”. ■ *Dinu Flămând*: „România intră – și sub aspect literar – într-un concern european și mondial. (...)/ Leșim dintr-o zonă de mari frustrări și intrăm într-o zonă de alte (mari) frustrări. Leșim dintr-o beznă de absență a libertății și intrăm într-o uluială teribilă, în care libertatea nu se mai selecționează singură./ Dar, apropo de psihoza Apocalipsei: în Occident se trage un profit imens din asta. (...)/ Anul 2000 reprezintă, vrem sau nu, un capăt de drum. Sărim în necunoscut. Pe de altă parte, o să vă dezamăgesc: nu cred că scriitorul este un vizionar”. ■ *Nicolae Breban*: „Emigrația a apărut (...)

ca o frondă împotriva limitelor... (...) Totuși, nu mă pot împiedica să deplor faptul că emigrația noastră culturală nu-i suficient de activă: în loc să sprijine valorile estetice, puternic afirmate după anii '60, se pune pe tapet îngrâșenarea de a impune înși tari în dosare... politice. Valoarea literară se măsoară după anii de temniță și vehemență anticomunistă. (...)/ Unii vorbesc de cei 50 de ani de comunism ca despre o Siberie culturală. E o prostie. (...)/ După revoluție a mia existat/există și confuzia că odată cu căderea sistemului se prăbușesc și ierarhiile valorice. Până și Eminescu este contestat, în numele unui... alt Eminescu, deocamdată neidentificat”.

● În „România Mare” (nr. 494), Corneliu Vadim Tudor publică un drept la replică – în atenția lui Paul Opriș, patronul postului Tele 7 abc, Aristide Buhoiu (director general) și Dan Diaconescu (realizatorul emisiunii *Dintre sute de ziare*) –, referitor la anumite afirmații făcute de Ion Caramitru (pe 23 decembrie 1999) la postul de televiziune amintit, despre colaborarea lui C.V. Tudor cu Securitatea: „Așa cum am declarat în scris, generalilor Ion Coman, Iulian Vlad, Aron Bordea, eu nu numai că n-am fost informator al Securității, ci am fost urmărit de Securitate, timp de 20 de ani, începând cu prima mea anchetare la domiciliu, care a avut loc în anul II de facultate, februarie 1969... în realitate, tocmai Ion Caramitru a fost informator și agent activ al Securității, ofițerul de legătură fiind maiorul Mărculescu. (...) În ceea ce privește *Jurnalul* lui Caraion, el nu a fost procurat de mine de la nici o Securitate, ci i-a fost adus scriitorului Eugen Barbu de către un colaborator al fostului poet legionar, care, între timp, fugise din Țară și înjura Poporul Român la «Europa Liberă». Ion Caramitru minte și atunci când afirmă că eu aș fi fost șef al revistei «Săptămâna», precizez: eu n-am lucrat o zi la îndrăgita publicație, fiind, timp de 15 ani, simplu reporter la AGERPRES... Așa după cum suna o glumă, *nu mi-e teamă de ministrul culturii, ci de cultura ministrului*”. □ În **Și așa mai departe**, Ileana Vulpescu trage concluziile unui an agitat – 1999 – punctând „schimbarea unei abjecții cu altă abjecție”: „Ignatul, ziua tradițională pentru tăiatul porcului de Crăciun, la românii ortodocși – a prins Parlamentul în plină efervescență provocată de schimbarea Premierului și de cea a vreo doi miniștri. Nu se poate plânge românul că-i lipsește *circul* – moștenire inalienabilă de la strămoșii noștri latini. În privința *pâinii* o duce mai modest: nu totdeauna urmașilor le parvin integral toate moștenirile. În momentele-n care comuniștii făceau «mari» schimbări în rândul sus-pușilor, lumea spunea: «Iar scutură *ăștia* copacul ca să se-așeze vrăbiile». (...) Crăciunul – de 100 de ani încoace – mie mi se pare cea mai tristă sărbătoare din calendarul românilor. Anul 1999 depășește în amărăciune anii care-l preced. Niciodată mai mult decât de acest Crăciun nu mi s-a părut că *1100 de morminte sunt tot atâtea trepte ale parvenirii unora și ale unei mai mari și mai îngreșătoare simulări*”.

● Nr. 26 al suplimentului cultural „Vineri” are ca principală temă de dezbatere starea revistelor culturale. ■ În legătură cu „anacronismul” acestora se pronunță drastic, sub genericul „Poștalion”, și câțiva cititori: Ioan Deac, Cluj-Napoca (*Rezervații de puritani*): „De fapt, revistele de cultură nu sprijină ideea democrației culturale. Ele doar practică discursul acesteia. Ele nu sunt pregătite să trăiască în societatea pe care o clamează mai mult decât sunt pregătiți muncitirii de la o fabrică de țevi și cazane. Ca și aceștia, nici revistele de cultură nu sunt pregătite să-și ia soarta în mâini, nu sunt în stare să înțeleagă faptul că trăiesc într-o altă lume, care le obligă la schimbarea atitudinilor”. Camelia Butuligă acuză *Sindromul gigantismului retoric*, iar studenta Dorica Boltașu (Litere, anul IV) își dezvăluie, într-un mic text nuanțat, o serie de *Sensibilități de cititor*. ■ În pagina „Provocări”, Ada Roseti abordează criza revistelor culturale din perspectiva interesului pentru Cultură al publicului larg și al *publisher*-ilor (*Reviste de Cultură sau reviste de cultură?*): „...din perspectiva cititorului (și autorului acestui articol), prima erezie a revistelor de Cultură este disprețul față de public, de acel public care ar putea avea o altă părere sau un alt interes. Revistele de cultură propun o altă abordare, una mai «prietenosă», mai îngăduitoare și, probabil, mai profitabilă în ultimă instanță. Pe măsură ce această atitudine (...) se va extinde, cu siguranță și *publisher*-ii vor renunța la reținerile lor apriorice față de «cultură». Americanii au descoperit că există o piață importantă pentru revistele de cultură, și cine știe mai bine decât ei să profite de pe urma oricărei «nișe» de pe piață? Cât privește revistele subvenționate, cine ar putea socoti cine merită bani și cine nu! Tot mai bine să stai pe picioarele tale”. ■ Într-un text intitulat, semnificativ, *Peisaj înainte de bătălie*, Ion Bogdan Lefter se pronunță din perspectiva obiectivelor pe care și le propune împreună cu noua publicație culturală pe care o pregătește („Observator cultural”): „Inițiativa voastră, dragi colegi de la «Vineri», de a scrie ceva pentru grupajul despre revistele culturale românești de astăzi mă prinde într-un moment oarecum nepotrivit. (...) Fiind prins eu însumi – după cum știți – în pregătirile pentru lansarea unui săptămânal principală de «specialitate» n-aș prea vrea să-mi etalez acum, în avans, toate cărțile de joc, toate atuurile, toate ideile. (...) Dacă aș spune aici și acum tot ce cred despre presa intelectuală de la noi și dacă aș descrie proiectul viitoarei reviste, ar însemna să vă ofer vouă articolul-program care ar trebui să apară în numărul ei inaugural și să dezvălui strategia de atac înainte de a intra efectiv în bătălie! (...) Iată – totuși – pe scurt cum văd ansamblul periodicelor culturale românești actuale (...). În primul rând, revistele despre care vorbim nu mă informează suficient. Nici una și nici toate la un loc nu ne spun – de pildă – ce titluri apar pe atât de dinamica și de bogata piață editorială a acestor ani. (...) Nimeni nu face eforturi cât-de-cât vizibile de a acoperi dacă nu toată producția editorială, atunci măcar zone mai întinse ale ei. A nu te resemna cu atare situație

înseamnă să faci un *bric-à-brac* din informațiile parțiale pe care le poți culege de la unii, de la alții. Nu e normal. În al doilea rând, nefiind principală principală «la zi», gazetele noastre culturale au un aer cam lănced. (...) Majoritatea sunt două categorii de «contribuții»: cele de bună calitate, dar plicticoase, inadecvate într-un periodic, potrivite – bunăoară – într-o carte sau într-o publicație de studii academice; și cele de-a dreptul proaste, de care o serie de reviste sunt literalmente invadate. (...) Dacă ar ști ce se întâmplă la zece ani de la tragica sa dispariție, Ceaușescu ar fi – cred – destul de mulțumit: s-ar simți – măcar la capitolul ultimei de «masă» – răzbunat! Despre publicațiile de bun nivel, în care ai avea de citit – să zicem – lungi eseuri sofisticate și pe care le pui deoparte, pentru cândva, când vei avea timp și liniște pentru o lectură tihnită, studioasă, aș adăuga o atreia părere (pe care, în trecere, am mai formulat-o cu alt prilej): cele mai multe dintre ele îmi dau senzația că scriitorii care lucrează în redacțiile lor le fac cam așa cum visau pe vremea comunismului să le permită regimul să le facă. Nu văd decât prea arareori idei noi, nu simt în aceste colaborări pofta de a face gazetărie culturală. Lipsesc deschiderile spre viitor și chiar și spre prezent. Prea mulți au rămas orientați spre trecut și se tot tânguie după traiul cultural din vechiul regim. Dacă aș fi malițios, le-aș spune că ar merita să aibă din nou parte de el, măcar puțin, așa, de probă, spre aducere aminte! În al patrulea rând, publicațiile românești nu mai circulă! Tirajul lor caracteristic se învârtă în jurul fabuloasei cifre de 1000 de exemplare pe număr. Aproape toate se difuzează doar în localitatea în care apar, eventual în județ sau, dacă raza e mai largă, doar într-o librărie din orașele mai mari, unde le vezi așezate într-un colț, pe câte o teșighea, în teancuri prăfuite. Nimeni nu face eforturi pentru a se difuza mai bine, pentru a-și crește tirajul. Din nou – lăncezeală. (...) Condiții grele, vremuri aspre? Da! Dar ce facem noi pentru a deveni interesați astăzi, când avem toată libertatea să ne asumăm destinele culturale și să ne angajăm bărbătește în bătăliile intelectuale despre care credem că merită purtate?”. ■ Criticul de artă Pavel Șușară deplânge recenta debarcare de la conducerea publicației „Artelier” a lui Adrian Guță și „elucubrațiile” sau „falsurile grosolane” găzduite de publicațiile academice, conchizând: „În mod normal, fără o revistă de artă România nici n-ar trebui să înceapă negocierile pentru aderarea la Uniunea Europeană. Pentru că absența unei asemenea reviste nu este doar o lacună culturală, ci (...) semnul unei carențe spirituale și al unei profunde disfuncții morale”. ■ Jurnalistul Teodor Sugar formulează, într-un text intitulat *Pesimismul dezonorant*, „câteva considerațiuni despre revistele culturale de limbă maghiară din țară” (cu accent asupra revistelor „Korunk” și „Kronika”) și o serie de reflecții despre stadiul decepționant al dialogului dintre culturile română și maghiară, pornind de la un grupaj special găduit de revista „Vatra”. ■ Sub titlul *Sfârșitul revistelor literare*, Cristian Teodorescu identifică surse și strategii politice mai adânci ale fenomenului în discuție:

„Revistele de cultură o duc prost în ultimii ani. Și-au pierdut o parte din cititori, iar alții noi nu se formează la comandă. Dar se formează. Cei care profetesc sumbru că soarta revistei de cultură e să dispară ignoră lentoarea acestui proces și, mă tem, importanța lui. (...) Urmărind ce se întâmplă în acești ani în dezbaterea publică, mă tem că există o dorință ca revista de cultură să dispară. Și o dată cu ea, profesionalismul în susținerea unui punct de vedere și posibilitatea de a pune în circulație idei novatoare (...). Dacă scrierea infinit mai comodă – cu î din i – susținută de specialiști cu argumente rezonabile supraviețuiește (...), acesta e și meritul revistelor de cultură care nu s-au lăsat intimidat – acesta e cuvântul – de ordinul Academiei. Nu mai e cazul să reamintesc în «Dilema» scandalul «Eminescu» provocat de așa-numiții profanatori ai memoriei poetului național. (...) La zece ani după căderea lui Ceaușescu, principiile gândirii unice se luptă cu manualele alternative de istorie, iar autoritarismul puterii, *mâna forte*, e considerat o soluție mai bună decât a întăririi instituțiilor statului. Evident că cine vrea *mâna forte* nu se poate acomoda cu spiritul dezbaterii autentice de pe urma căreia au câștigat instituțiile. Mai nou, mi-a fost dat să citesc și să aud despre politica de «gașcă intelectuală», despre «elitisme trădătoare de patrie» etc. Iar acești termeni nu apar în gazete deocheate, ci la posturi TV. Sau în ziare cotate ca onorabile. Găștile și elitismele de mai sus, se spune, roiesc în jurul revistelor de cultură. Dacă nu mă înșel, găștile și elitismele de mai sus, se spune, roiesc în jurul revistelor de cultură. Dacă nu mă înșel, găștile și elitismele au început să fie denunțate după momentul Kosovo. Un moment al unei opțiuni tranșante. Pro sau anti NATO. (...) Ministrul de Externe, Andrei Pleșu, a fost atunci atacat din mai multe direcții, printre altele și în calitate de fost director al «Dilemei». Acum e limed – sau ar trebui să fie – că ferma atitudine pro-NATO a României la nivel oficial n-a însemnat o politică de gașcă, ci una de pe urma căreia România culege acum roade palpabile – la OSCE, președinția, invitația de la Helsinki pentru aderare. Aceste victorii *de facto* înseamnă înfrângerea acelor Cassandre care, *de plano*, suferau din pricina «aventurismului» oficial în politica externă. Cum poate fi păstrată însă încrederea opiniei publice după o asemenea înfrângere? Simplu, prin schimbarea țintelor. De la aventurismul politicii externe, la aventurismul politicii de renunțare la tradiția manualelor sau la trădarea de țară care constă în politica manualelor alternative. Care e reducta celor care au greșit încercând să manevreze opinia publică împotriva politicii oficiale? Tradițiile, de care s-a rupt puterea, împreună cu gașca ei de susținători. Tradiții pe care ar trebui să le întruchipeze măcar manualele alternative. Și dacă nici ele, atunci e limpede că ne aflăm în fața unor politici de gașcă și a unor elitisme trădătoare care completează împotriva sentimentului patriotic. Unde au loc aceste comploturi? Adică unde se discută, senin, despre manualele alternative? În revistele de cultură! Atunci nu e normal să numărăm cititorii acestor reviste și să le

prorocim sfârșitul?”. ■ Sub genericul „Accent grav” este găzduită o anchetă în care conducătorii unor publicații culturale din țară și din Republica Moldova („Transilvania”, „Contrafort”, „Vatra”, „Contemporanul”, „Tomis”, „Luceafărul”, „Familia”, „Interval”, „Paralela 45”, „Echinoc”, „Ramuri”, „Convorbiri literare”) își prezintă revistele – cu editorii, sponsorii, redactorii, periodicitatea, numărul de pagini & formatul și tirajul, dar și cu o autoevaluare a propriului profil și cu o evaluare a perspectivelor de supraviețuire și dezvoltare. □ George Ardeleanu revine asupra chestiunii manualelor alternative de limba și literatura română printr-un nou articol critic la adresa „detractorilor” acestora (*Alice și politica de deznaționalizare*): „«Adevărul», «Libertatea», «Tribuna învățământului» ori «Atac la persoană» cloează urgent aceleași sacre mâinii. De unde să știe simpaticul personaj, atât de îndrăgit de copii, din *Alice în țara din Oglindă*, că peste un secol avea să producă undeva, într-o țară est-europeană, întrucâtva asemănătoare cu cea din Oglindă, o asemenea catastrofă identitară? De unde să știe Alice că există conștiințe identitare atât de fragile încât să poată fi dizolvate printr-un joc? Sau poezi și ziariști atât de suspicioși față de conștiința identitară a poporului lor? (...) Paradoxurilor din lumea Oglinzii li se mai adaugă încă unul: apărătorii «conștiinței identitare», ai «specificului național», ai «ființei naționale» sunt, de fapt, primii ei (lor) trădători. (...) Manualului publicat de Humanitas i se impută selecția unui fragment din *Romanul adolescentului miop* de Mircea Eliade, în care autorul vorbește despre corigența la matematică. Nu este educativ! Luați dintr-o bibliotecă școlară *Ion* sau *Răscăla* de L. Rebreanu și volumele se vor deschide invariabil la aceleași pagini (știți dumneavoastră care). În *Moromeții II* există scene de autoerotism și lesbianism țărănesc. Volumul intră dintotdeauna în programa pentru bacalaureat și nimeni n-a găsit că n-ar fi educativ. Mânați de o asemenea pudoare, ar trebui să interzicem la Literatura universală studiul textelor lui Boccaccio, Proust și James Joyce. *Cui prodest?* (...) Cazul Generației '80. (...) Caius Dobrescu și Simona Popescu au devenit pentru câteva zile inamicii publici numărul 1. Cine sunt aceștia? Au răsănit întrebările pedagogilor (ale unor pedagogi). Niște necunoscuți! În alte variante (v. «Libertatea»/13 oct.), necunoscuți sunt și Mircea Horia Simionescu și Mircea Cărtărescu și Michael Ende și Edward Lear. «Generația '80 trebuie să mai aștepte» a decretat o doamnă profesoară la o întâlnire cu profesorii de română din București, iar asistența a aplaudat furtunos (întrebarea e cât: o zi, două, un an, zece?). Altcineva a observat că întreaga programă este postmodernă și că își propune să rescrie întreaga istorie a literaturii române. Nici unul dintre scriitorii generației '80 nu este trecut în lista scriitorilor obligatorii. În două din cele cinci manuale alternative ei nici nu apar. De unde atunci această indignare? Nu cumva seamănă această reacție cu (paradoxal, nu?) cea creată în momentul în care Nichita Stănescu a intrat în manuale? Ofertei noastre deschise i se contrapune de fapt o listă de interdicții. Îmi scapă

motivele acestei revolte; pot, însă, să le enumăr pe cele care ne-au determinat să-i introducem (cei care i-am introdus) pe optzeciști în manuale: 1. generația '80 era de mult omologată de canonul critic, profesionist. Nu însă și de canonul didactic, care persista într-un cronic defazaj, consfințind mai degrabă canonul oficializat înainte de 1989. Era momentul ca acel defazaj să fie eliminat. 2. Generația '80 e mult mai apropiată de adolescenții actuali prin problematică, mentalitate și limbaj. Jocul ori adolescența constituie teme fundamentale pentru unii optzeciști. Ei înțeleg mai bine ca alții «greutatea de a fi tânăr când ți-au băgat în cap că te-ai născut bătrân, aici, într-un land ca un sanatoriu dezafectat». După o jumătate de veac de comunism, Generația '80 realizează autentică (re)sincronizare cu literatura europeană". □ Alături (pe aceeași pagină) Cristian Munteanu realizează un interviu cu Gabriela Zăinescu, președinta Consiliului de administrație al Asociației Române de Dezbateri, Oratorie și Retorică, membru fondator al International Debate Education Association (*O etică a dezbaterii*). □ Liviu Papadima publică un articol *In memoriam Radu G. Țeposu*, în urma decesului criticului la 45 de ani, într-un accident de circulație: „Rar mi-a fost dat să întâlnesc un om cu o mai adâncă și mai autentică vocație a prieteniei. Radu Țeposu avea darul unei firi și al unei inteligențe neîncetată și spontan deschise spre celălalt. Acum vreo cincisprezece ani luase inițiativa de a deschide, în revista «Tribuna României», o rubrică de prezentare a tinerilor scriitori, *Cei care vin*. M-a cucerit, încă de pe atunci, firescu cu care izbutea să scrie despre confrății săi deopotrivă cald, simpatetic și detașat, deloc partizan. Franchețea, naturalețea, umorul bonom, împreună cu judecata calmă și limpede au cucerit prietenia colegilor și prețuirea cititorilor. Anii studenției, de la Cluj, i-au deschis, prin cenaclul și revista «Echinox», drumul spre publicistică. A trecut, ca majoritatea tinerilor din generația sa, prin umilințele stagiului de navetist în învățământ. A fost redactor la «Flacăra», la «Amfiteatru», publicând articole de critică literară în majoritatea revistelor de primă mână ale vremii. În gazetărie și-a demonstrat vocația de întemeietor prin înființarea revistei «Cuvântul», al cărei prim număr a apărut la începutul lui 1990. (...) Radu G. Țeposu a plecat lăsând în urmă cărți de referință, reviste în care s-a întrupat o bună parte din ființa lui, consternarea și durerea prietenilor, a celor care l-au cunoscut". □ Într-un articol intitulat *Întâlnire la Geneva*, Teodor Baconsky salută întâlnirea ecumenică de la Geneva între Papa Ioan Paul al II-lea și Patriarhul Teoctist. □ Serialul *Reflecții despre noi înșine* al lui Sorin Alexandrescu continuă cu un episod despre *Postmodernismul românesc* al lui Mircea Cărtărescu (*Modernismul: moderato, dar și cantabile?*), în care autorul glosează pe marginea considerațiilor autorului despre modernitate și postmodernitate în literatură: „Sunt bucuros să văd cum Cărtărescu «salvează» avangarda și generația pierdută, dar mi se pare că salvarea lor ar fi mai convingătoare într-un context mai bogat – și mai puțin partizan. Nu cred, din acest ultim punct de

vedere, că este foarte rodnic să descoperim texte și autori în perioada dintre cele două războaie mondiale care nu se potrivesc canonului modernist, numai pentru a-i... anexa postmodernismului pe post de precursori. (...) Această căutare, chiar convingătoare, reintroduce postmodernismul exact acolo de unde autorul voise să-l scoată, în seria istorică nesfârșită a noilor mode bazate pe noi alianțe cu trecuturi parțiale. Evitarea operației ar lăsa locul liber, ne-ar elibera de obsesia oricăror canoane și ne-ar concentra pe esențial: cum scriem despre noi, despre viața pe care o trăim acum?”. □ Rubrica *menu de cărți* a lui Paul Cernat conține recenzii despre volumele *G. Bacovia* de Radu Petrescu, *Judaism și elenism* de B. Fundoianu, *Cele cinci paradoxuri ale modernității* de Antoine Compagnon și *Strigarea lotului 49* de Thomas Pynchon.

● Într-un articol din „Cuvântul” (nr. 12), *Un capăt de drum*, Tudorel Urian anunță o modificare editorială: „După neverosimila dispariție a directorului Radu G. Țeposu, revista «Cuvântul» a ajuns la un capăt de drum. Dar un capăt de drum nu este un capăt de țară. Din luna ianuarie a anului 2000 conducerea revistei va fi luată de mereu originalul scriitor, traducător și publicist Dan C. Mihăilescu. Chiar dacă unii dintre vechii colaboratori, prea atașați de trecut, se vor retrage, o vreme, pentru a-și trăi în liniște tristețea, această schimbare este, probabil, utilă. Spre a putea supraviețui, «Cuvântul» are nevoie de o infuzie de entuziasm, de oameni și rubrici noi. Inteligența în răspăr și spontanietatea lui Dan C. Mihăilescu sunt garanții ale revitalizării echipei și conținutului revistei. Cu toată onestitatea, îi urăm bun venit și îi dorim succes în întreprinderea pe care și-a asumat-o”. □ Nicolae Manolescu inaugurează rubrica „Teme”, pe care, în același an, o susținuse și în ziarul „Curentul”; în acest număr, evocă figura lui Radu G. Țeposu (*Vizitatorul nocturn*). □ Sunt anunțați câștigătorii „Superlativelor revistei «Cuvântul»”: „La capătul a zece ani de existență (cinci în actuala formulă de mensual cultural), revista «Cuvântul» acordă «Superlativele anului 1999» în circumstanțe cu totul speciale. Însuflețitele pregătiri pentru celebrarea dublei aniversări au fost brutal frânte, în urmă cu o lună, de dispariția tragică a directorului nostru, Radu G. Țeposu, într-un accident de circulație. În situația dată, am hotărât, după consultarea tuturor titularilor de rubrici, ca pentru anul în curs să înlocuim tradiționalul nostru premiu «Omul anului» cu un premiu «Opere Omnia» care să-i fie decernat post-mortem lui Radu G. Țeposu. (...) Într-o vreme în care a promova cultura a devenit un gest quijotes, el a făcut o adevărată echilibristică managerială pentru ca revista «Cuvântul» să poată supraviețui și să devină un nume de referință în peisajul publicistic românesc al ultimului deceniu. Mai mult decât atât, într-un an de recesiune economică, așa cum este cel pe care tocmai îl încheiem, Societatea «Cuvântul», al cărei director editorial a fost până în ultima clipă, a editat, pe lângă revistele de referință «Cuvântul» și «VIP», alte două noi publicații, «Lumea misterelor» și «Apel», fapt ce a dus la crearea câtorva locuri de muncă pentru ziariștii aflați

în dificultate. Pentru tot ce a făcut pentru noi, Radu G. Țeposu merită cu prisosință acest premiu. Prezentul cultural în care ne aflăm oferă, la sfârșitul acestui an, satisfacția de a-l putea avea ca premianți al «Superlativelor» noastre pe câțiva oameni de cultură ai țării. (...) Ceremonia decernării «Superlativelor» va avea loc în Hotelul «București» din Capitală, în ziua de 20 decembrie a.c., și va începe la ora 17.00”. Laureții sunt: Aurel Pantea (poezie), *O victorie covârșitoare*, Ed. Paralela 45, 1999; Augustin Buzura (proză), *Recviem pentru nebuni și bestii*, București, Ed. Univers, 1999; Eugen Negrici (exegeză literară), *Sistematica poeziei*, Ed. Fundației Culturale Române, 1999; Dan C. Mihăilescu (publicistică), *Stângăcii de dreapta*, Ed. Dacia, 1999; Sorin Alexandrescu (ideologie), *Paradoxul român*, Ed. Univers, 1999; Alexandru Dabija (teatru), pentru montarea spectacolului „Saragosa – 66 de zile”, dramatizare după *Manuscrisul găsit la Saragosa* (culegere proze de Jan Potocki), coproducție SMART, Teatrul Odeon și Theater der Welt, Berlin (1999); Iosif Conta (muzică), pentru Concertul inaugural al stagiunii muzicale la Societatea Română de Radiodifuziune; Sorin Ilfoneanu (arte plastice), pentru experimentul *Maculata concepție*, organizat de Muzeul Literaturii Române (București), având și concursul lui Ștefan Agopian.

□ Mircea Mihăieș propune o serie de *Reflecții pe marginea a trei de 9*, aducând în atenție o altă optică asupra stării criticii de întâmpinare: „Renunțarea, ca la un semnal, după 1989, a celor mai buni critici la cronică literară propriu-zisă nu reprezintă un abandon, ci mai degrabă o continuitate: mult mai direct, fără ocolișurile, subtilitățile, metaforele, într-un cuvânt, prin renunțarea la «esopism», cvasitotalitatea criticilor literari au pus în cui, după 1989, halebarda cronicii literare. Lucrul e și mai evident în cazul «generației '80», care, asemeni, unui arc întins la maximum, parcă n-a așteptat decât un semnal pentru a se retransa pe poziții mai radicale. Cu câteva semnificative excepții, marea majoritate a cronicarilor literari tineri din anii '80 scriu astăzi comentarii politice, când nu s-au dedicat activității politice propriu-zise. Acest gol, desăvârșit prin renunțarea lui Nicolae Manolescu însuși a stat la baza a ceea ce s-a numit «criza literaturii», imediat după 1990. Se vede limpede, acum, că acea «criză» e premersă și, probabil, determinată hotărâtor de dezertarea criticului de la posturile de observație cu care-i obișnuise pe cititori. Simțind ei, cei dintâi, că literatura nu-i mai putea satisface aspirațiile și gusturile, cronicarul s-a refugiat în spațiul, mult mai tentant, al socialului și politicului. Lipsite de acest sprijin fundamental, nici poezia, nici proza nu au adus înnoirea așteptată și dorită. Cum sertarele faimoșilor creatori de odinioară nu prea gemeau nici ele de manuscrise, încetul cu încetul s-a instaurat o anumită lehamte, o tristă indiferență asupra spațiului literar românesc”. Și mai departe: „M-aș fi așteptat ca în primii ani de după 1990 să apară necesarele sinteze, care să schimbe, măcar pe ici, pe colo, vechile ierarhii. Nici vorbă de așa ceva. Proiectele începute înainte de 1990 s-au împotmolit inexplicabil. Nici Nicolae

Manolescu, nici Cornel Ungureanu, nici măcar Eugen Simion nu par prea entuziași la gândul că au de încheiat istoriile literare aflate în curs. Cât privește criticii generației '80, absența apetitului analitic e mai mult decât evidentă; Al. Cistelean s-a refugiat în comentariul de pe poziții de ironic paternalist literar, mai degrabă din simpatie decât din spirit critic, după un algoritm care îmi scapă; Virgil Podoabă e doar umbra criticului vivace de pe vremuri; Dan C. Mihăilescu se revitalizează brusc și nu găsește plăcerea critică de altădată decât atunci când scrie, la grămadă, despre cărțile apărute cu ocazia diverselor târguri literare; Ion Bogdan Lefter s-a metamorfozat într-un doctoral autor de prefete, Ioan Buduca a devenit cel mai prolific autor de scenarii pentru uzul politicienilor și al amatorilor de senzațional; Radu Călin Cristea transmite flegmantic, din când în când, de la Praga, câte un comentariu despre politică și morală. Astfel încât nu e de mirare că instituția – prestigioasă pe vremuri – a critici literare a rămas, cu excepțiile cunoscute (Alex. Ștefănescu, Gh. Grigurcu, Cornel Ungureanu și alții câțiva) mai degrabă pe mâna veleitarilor și a celor care văd în exercitarea actului critic o sursă de putere și de satisfacere a orgoliului. Nu mă exclud, firește, din această tagmă dezamăgitoare a dezertorilor”.

● În revista „Tomis” (nr. 12), Dan Perșa realizează o anchetă despre cultura românească în pragul anului 2000: ■ *Liviu Ioan Stoiciu*: „Nici măcar pătrunderea computerelor sofisticate (prin care se poate «contempla realul» pe Internet și în «mediile informatice»), pe piața românească, n-a rezolvat nimic. «Globalismul» și «multiculturalitatea» aceasta, sau «cufundarea în realitatea virtuală» nu ne-au scos la nici un liman. (...) «Prefacerile» în domeniul artei, legate de minunatele cuceriri tehnice și de mentalitatea «postimperialistă» ale sfârșitului de mileniu II (pomenite până aici), sunt sublime, dar... nu pentru noi, românii de rând... Noi ne scuzăm tot cu ... salvarea sufletului, că de aia stăm la masa de scris, să nu ne sinucidem... În România, după Revoluție, pe nesimțite, un singur lucru s-a definitivat: competențele critice s-au transferat în lumea universitară și au acaparat viața literară (ceea ce nu e rău, dacă n-ar fi vorba de aceleași moravuri bizantine, de a da putere non-valorilor cu orice preț), ele adăugându-se presiunii găștilor revistelor literare. Găștile universitare tăind și spânzurând, ierarhizând, întocmind manuale de literatură, dicționare și antologii după propriile hachițe și comandamente (apropo, nu pot să uit, a apărut deja sintagma «cultura democratică», aia care se înscrie în regulile integrării euroatlantice, «antinaționale», care nu atentează, vai, la drepturile vreunei minorități bolnave de nervi, handicapate, homosexuale, religioase sau ale nefumătorilor; Doamne ferește! Vă dați seama, realismul socialist era floare la ureche). Urmarea transformării în bisericuțe a spiritului critic la români? Agresiunea inimaginabilă a mediocrității (îndeosebi) a celor cu burse și studii euro-atlantice, egali bonjuriștilor postpașoptiști în toate ramurile mass-media, ale culturii și, de necrezut, ale literaturii. În plus, apariția

«literaturii particulare» (bani să ai, că «literatura» se scrie de la sine) ne-a adus pe cele mai înalte culmi ale deprofesionalizării”. ■ *Ioan Lăcustă*: „O criză există, desigur. Înainte de a fi a valorilor, este o criză morală. După zece ani de la acel decembrie 1989, pare-se că încă nu ne-am dezmeticit. Încă nu știm ce să punem în loc și, mai ales, să nu lăsăm firele rupte. O tradiție culturală nu se face din noduri. (...) Esențial este că încă se scrie. Că încă sunt oameni care cred în forța scrisului, după cum, încă sunt mulți cei care se lasă vrăjiți de pagina de carte. Nu s-a cristalizat, încă, o direcție clară. Nici n-avea cum. Optzecismul a fost, după câte știu, chiar din «interior», ultima mare aventură a literaturii noastre în acest secol. Din păcate, dă semne de oboseală. Trăiește mai mult din amintiri și din reeditări sau antologii. Și, cum parcă soarta vrea să lovească exact acolo unde te doare mai tare, a plecat prea grabnic dintre noi Mircea Nedelciu. El, de care aveam nevoie și care, în anii când mersul nostru literar șchiopăta, a știut să ne dea încredere, a știut să ne facă să fim împreună. (...) Acum, din pricini felurite, scriitorii sunt parcă mai singuri. Cărțile au tiraje confidențiale, revistele literare sunt greu de procurat, nu prea mai știu ce se scrie la Iași, la Cluj, la Oradea, și de ce nu, la Constanța. Am trăit poate cea mai amară experiență scriitoricească de până acum (și probabil nu va fi ultima). Pe cartea mea în șoptă, apărută în toamna trecută (după ce zăcuse în editură cel puțin patru ani), nu am primit un leu drepturi de autor. Mi s-a pus în brațe un teanc de cărți și cu asta lucrurile s-au liniștit. Cam în zona aceasta cred că se cuvine discutat și schimbat ceva: respectul față de munca scriitorului, față de statutul lui în societatea actuală. Există o fascinație a cărții, pentru că ea îți dă ceea ce banul nu-ți poate oferi: dreptul de a fi într-o bibliotecă și șansa ca, și peste ani, cineva să te citească, să te pomenească. M-am amuzat, într-o vreme, să urmăresc cum oamenii noștri politici se îndesau să-și scoată cărți. După ce, cu ani în urmă, nimeni nu auzise de ei. Dacă tot vor să fie scriitori, atunci să facă ceva mai mult pentru demnitatea breslei acesteia atât de chinuite”. ■ *Leo Butnaru*: „Eu unul înclin să cred că lumea trăiește într-o epocă în care nu se fac auzite, distinct, nici lamentațiile, nici jubilațiile, nici pesimismul, nici optimismul... E un timp finesecular al indeciziilor, ambiguităților și afectivității eterogene, potolite. Și, pentru a rămâne în subsistemul nostru, ar fi de spus că pe zi ce trece se înstăpânește tot mai mult, universalizat, o formă de cultură generală, una a... majorității absolute care, bineînțeles, nu-și creează probleme, nu are remușcări că sub suflul ei globalizator se ofilește și dispare ceea ce ar fi de o mai mare valoare, însă care aparține unor «minorități»”. Kitsch-ul exclude deplângerea neantizării unicatului, capodoperei; el anihilează posibilitatea zămisirii și dănuirii unor valori demne de admirația viitorului. (...) În baza transformărilor social-ideologice și a reflexelor lor asupra artei și culturii, Nicolae Manolescu constată că, în deceniul postcomunist, a luat naștere o cultură care pare aceeași dintr-un capăt în celălalt al Europei. Iar Mihai Zamfir susținea, în alt număr din «România

literară», că până și Academia Europeană de Poezie se află în derută, «pentru că, în toată Europa Occidentală, se scrie astăzi același fel de poezie: un pic de natură, un pic de metafizică, un pic de ironie – totul turnat în acel vers liber și fantezist, pe care îl distinge de proza pură doar scurtimea rîndului. Rețeta e gata!». (...) Nu știu dacă arta va tinde să revină la rigorile clasicizante, însă vreau să cred că nici după postmodernism nu se va pierde orice disciplină a conținutului, formelor și tehnicilor artistice. Astfel că nu ruptura, ci continuitatea, adică acel (viitor) *dincolo de momentul de cotitură radicală* ce ar urma să se realizeze în perpetua linie a înnoirilor de fond și formă. În starea de evoluție sau de criză a zilei de mâine vor dăinui multe din problemele prezentului (nostru), inclusiv cea referitoare la dispariția sau supraviețuirea literaturii în concurența ei cu televiziunea, internetul, globalizarea. Va persista îngrijorarea că marile valori ale umanității se află în pericolul deteriorării și chiar al dispariției totale. Ca și până acum, statul va putea impune autoritatea politică pentru aproape toți cetățenii săi, însă nu va impune și o autoritate culturală (!). Nu va fi depășită îndoiala asupra moralității pieței libere și nici mercantilismul vicios care cangrenează cultura și chiar civilizația. Cu părere de rău, vor fi multe astfel de ștafete negre transmise viitorului, pentru că demonii războinicului secol XX nu vor rămâne la bariera lui 31 decembrie 2000, ci vor trece dincolo, peste 1 ianuarie 2001...”.

● La rubrica „Proximități” din revista „Ateneu” (nr. 12), Al. Călinescu anunță ca pe „un eveniment” apariția, la Editura Humanitas, a volumului *La apa Vavilonului* de Monica Lovinescu, în care „centrul de greutate cade pe autenticitatea tulburătoare a mărturiei, pe tensiunea înaltă a ideilor”. *La apa Vavilonului* „reface o viață și un destin”, fiind cartea „unei scriitoare puternice și adevărate, încât putem acum măsura sacrificiul pe care l-a făcut dna. Lovinescu atunci când și-a reprimat vocația literară pentru a se consacra jurnalismului și unei cauze pe care a servit-o strălucind, dar care i-a absorbit, ani de zile, întreaga energie. (...) Apar în scenă mai întâi părinții, apoi cadrul familial mai larg, cel intelectual, cu personajele care frecventează casa Lovineștilor. Imediat după sfârșitul războiului se încearcă redeschiderea cenaclului «Sburătorul»; regimul, chiar dacă mai păstrează unele palide aparențe democratice, nu-l tolerează. Extraordinar este episodul plecării, în toamna lui 1947, cu – expresia trebuie luată în litera ei – *ultimul tren* și după peripeții ce par deprinse dintr-un roman. (...) Apoi Parisul cu primele contacte intelectuale. (...) Mai intră în scenă Eliade, Cioran, o serie de figuri, de prim plan sau doar pitorești ale inteligenței pariziene, prietenii iresponsabili dar și lichelele, oportuniștii, intrigantii; printre aceștia din urmă – Tristan Tzara, uzând de toată autoritatea lui pe lângă Gallimard pentru a împiedica apariția traducerii textelor lui Urmuz, care i-ar fi știrbit statutul său de precursor al avangardei; primele reviste ale exilului al căror suflet a fost Virgil Ierunca; (...) primele atacuri, de o violență grobiană, din partea «intelectualilor» din țară:

Zaharia Stancu, Vladimir Colin, Radu Popescu, ulterior Eugen Barbu, Ion Lăncrănjan, Adrian Păunescu, C.V. Tudor; toată această campanie e consemnată succint (cartea se oprește, chiar dacă naveta trecut-prezent transgresează acest cadru cronologic, la începutul anilor '60)".

● Revista „Vatra” (nr. 12) găzduiește un grupaj dedicat Gabrielui Melinescu, conținând, între altele, un interviu acordat de poetă lui Al. Cistelean (*Doctrina «bobinocheriei»*), de unde reținem următoarele considerații despre Nichita Stănescu: „Nichita nu avea vocația de a deveni «pilon central». El era pur și simplu un poet neobișnuit, care nu apare neapărat în dialectica generațiilor – în care nu cred, «un mare cadou făcut literaturii române», cum spunea Nicolae Breban. Și nu numai el spune asta, ci și scriitori mari din Occident care au avut prilejul să-l întâlnească pe Nichita. El nu avea nevoie să domine grupuri poetice sau să fie «port-drapel». Nu avea decât propria lui estetică, strălucit formulată, dar la care nu invita pe nimeni, nici chiar pe mine. Era deschis la formele noi care i se păreau potrivite spiritului emulativ al creației. Îi plăcea, de exemplu, «doctrina» bobinocheriei, pentru că era un spirit foarte ludic. El venea din Ploiești unde se vorbea la fel de viu și colorat ca în Bucureștiul meu, în partea marginală în care tronau: Spitalul de boli venerice, Crematoriul uman și Cimitirele cele mai mari ale Capitalei. Cei care au fost fascinați de Nichita l-au imitat, ca mai târziu să-l calce în picioare, căci nici un poet nu acceptă să fie altul decât el însuși, până la urmă. Nichita era liber, dar împovărat de nevoia prieteniei, din această cauză accepta pe oricine, numai să nu fie singur cu complicata lui personalitate care-l tortura mult. (...) El nu avea nimic de mentor, nu era infatuat, dimpotrivă. (...) Mie îmi cerea să-l iubesc în exclusivitate, fără ca el să facă la fel – nimic neobișnuit în asta. (...) Noblețea lui Nichita l-a împiedicat mereu să alerge ca alții pe la festivaluri de poezie și să spună: *eu, eu și numai eu!* Părea că face totul ca să se saboteze și singurul lucru pe care-l dorea era să fie iubit de prieteni. (...) Dacă ar fi să-i reproșez ceva lui Nichita ar fi numai că nu s-a străduit să mai trăiască măcar puțin timp. Dar, până la urmă, asta nu are nici o importanță, căci opera lui e mai vie ca niciodată în Occident, ea nu face decât să crească, luând adevăratele ei proporții, fără să mai fie stingherită de personalitatea extrem de complicată a autorului”. □ Sub titlul „*O superficialitate trândavă și vicleană*” (7), Victor Știr transcrie un interviu cu Gheorghe Grigurcu: „– *Sub dictatură ați fost marginalizat, izolat la Tg.-Jiu. S-ar putea crede că acest lucru are o latură favorabilă pentru dumneavoastră, în sensul că departe de «zgomot» ați putut scrie «liniștit». Am dreptate?!* – Desigur că domiciliul meu la Tg.-Jiu, unde am fost alungat de regimul comunist, sub amenințarea unor măsuri represive (întrucât persistă a protesta împotriva înlăturării mele, act cu un caracter abuziv vădit, din redacția revistei *Familia*), are o latură «favorabilă»: «liniștea» captivității. (...) N-am nici o relație cu oficialitățile Amarului Târg și ale județului a cărui reședință este, nu le știu nici măcar numele. Inclusiv cu

culturmicii, care nu găsesc de cuviință a mă invita la manifestările lor, temându-se, probabil, să nu le stric micile jocuri ierarhice sau bugetare, cu toate că preocupările mele se îndreaptă în cu totul alte direcții. Acești culturmici și literați locali, care au apelat la mine când i-au împins interesul personal, au avut grijă a-mi întoarce spatele, deîndată ce impulsul de moment s-a epuizat. Un personaj caracteristic mediului la care mă refer e un fost echinoxist, Nicolae D., ajuns dregător cultural, chiar, într-o vreme, «mai marele» culturii gorjene, care s-a îndepărtat enorm de punctul său de pornire, plonjând într-o adaptabilitate dintre cele mai dezolante. «Purtător de servietă» al lui Marin Sorescu și «om de casă» al lui E. Simion, a ajuns într-o vreme, grație lor, redactor la «Literatorul», unde a introdus acea serie deplorabilă de note de pe pagina a doua, semnate cu un pseudonim împrumutat, vai, din Eminescu, «Diac tomnatic și alumn». Atacuri la adresa unor Monica Lovinescu și Virgil Ierunca, Nicolae Manolescu și Ana Blandiana, a regelui Mihai I, izvorâte din pana sa disponibilă au pângărit coloanele revistei amintite, atacuri reluate între timp de Fănuș Neagu, care și-a însușit pseudonimul predecesorului, adecvat, în virtutea mai vechi sale utilizări, a-i circumscrie ieșirile suburbane ce i-au asigurat, înaintea altor factori, notorietatea. Un alt personaj tipic, e un anume Ion M., fost (și posibil viitor) senator de extremă stângă (Partidul România Mare). Sub Ceaușescu, a făcut parte din nomenclatura Amarului Târg, în calitate de director al Cabinetului de partid. Mi-a promis marea și sarea, mai cu seamă o locuință mai confortabilă, evident fără nici un rezultat. Au rămas de pomină vizitele pe care m-a îndemnat să le fac la diferite instituții și chiar la persoane particulare, sub motivul demagogic că m-aș putea muta în arătoasele clădiri cu pricina, ceea ce nici pe departe nu era cu puțință. Îndată după 1989, cu un aer spășit, a încercat a scoate o «revistă de cultură», insistând enorm să obțină colaborarea celui ce vă vorbește, cu asigurarea că periodicul «nu va avea nimic comunist». Am avut slăbiciunea de a accepta, drept care i-am dat ipochimenului câteva texte, care au și apărut, fără să primesc nici până azi onorariul convenit. Am săvârșit și greșeala de a angrena în acest joc publicistic dubios și o serie de autori din București, care să asigure cronicile literare, teatrale, plastice, muzicale. Nici aceștia n-au primit vreun ban. Azi, bineînțeles că Ion M. E un glorios om de afaceri, nefiindu-se a se lăuda cu «tranziția» d-sale de la socialismul propovăduit, contra unor remunerații de ștab, de la amvoanele partidului unic, la capitalismul pus cu hârnicie în practică («am o întreprindere cu 28 de salariați»).

INDEX DE NUME

A

Abăluță, Constantin, 46, 167, 223,
247, 253, 419, 446
Achim, Viorel, 437
Aciobăniței, Vasile, 215
Acosmei, Constantin, 68
Acterian, Jeni, 383, 396, 463
Adam, Ioan, 40
Adameșteanu, Gabriela, 23, 27, 53,
111, 112, 146, 154, 226, 239, 318,
401, 469, 482
Agache, Faur, 467
Agopian, Ștefan, 225, 496
Alboiu, George, 333, 405, 429
Albu, Florența, 88
Aldulescu, Radu, 223, 247
Alexandrescu, Sorin, 14, 15, 57, 66,
157, 229, 302, 344, 441, 456, 457,
487, 488, 494, 496
Alexandru, Ioan, 32, 67, 87, 323, 340
Alexandru, Polgar, 109
Alexiu, Lucian, 135, 253, 379
Almăjan, Ion Marin, 406
Alui Gheorghe, Adrian, 171
Amăriuței, Constantin, 178
Andor, Horvath, 348
Andrescu, Gabriel, 132, 144-147,
318, 413, 467, 478, 481
Andrić, Radomir, 363
Andriescu, Al., 229
Andriescu, Radu, 68
Andru, Vasile, 60
Angelescu, Călin, 285, 327, 479

Anghel Mănăstire, Ion, 316
Anghel, Iulian, 9
Anghel, Petre D., 193
Anghelescu-Irimia, Mihaela, 464
Anițoaei, Mălina, 420
Antin, David, 66
Antohi, Sorin, 395, 411, 426
Anton, Monica, 276
Antonescu, Nae, 173
Antonesei, Liviu, 90
Ardelean, Florin, 93
Ardeleanu, George, 185, 493
Arghezi, Barutu, 456
Arghezi, Tudor, 72, 105, 115, 174,
184, 187, 194, 222, 264, 384, 471,
480, 481
Arghir, Vlad A., 264
Arișeanu, Ion, 360
Armulescu, Lorena, 229
Artimon, Mihaela, 359
Arun, George, 396
Astner, Michael, 68
Aurescu, Bogdan, 330

B

Baba, Corneliu, 448
Babeți, Adriana, 90, 105, 154, 332,
360
Babeți, Coriolan, 9
Baconsky, Teodor, 75, 88, 138, 272,
386, 415, 494
Baghiu, Vasile, 227, 450
Baiski, Dușan, 379

Ballester, José Maria, 461
 Balogh, József, 170
 Balotă, Bianca, 309
 Balotă, Nicolae, 28, 31, 66, 139, 158,
 174, 179, 222, 441, 462, 487
 Baltag, Cezar, 90, 114, 211, 323, 476
 Banciu, Daciana, 360
 Banciu, Paul Eugen, 16, 360, 361
 Banu, George, 303
 Banuş, Maria, 29, 84, 321
 Barbosa, Octavian, 215, 251, 305
 Barbu, Eugen, 22, 39, 63, 109, 112,
 226, 227, 248, 254, 274, 321, 336,
 420, 451, 476, 489, 500
 Barbu, Ion, 72, 78, 116, 184, 187,
 468, 469, 471, 480
 Barbu, Petre, 396
 Barbu, Vasile, 360
 Bardot, Brigitte, 378
 Barnea, Alexandru, 301
 Bataković, Dušan T., 379
 Batto, Josefina, 75
 Bauchau, Henry, 78
 Baumgarten, Alexander, 266
 Bădescu, Cezar Paul, 20, 109, 119,
 205, 217, 291, 342, 428, 466, 467,
 483
 Bădescu, Horia, 134, 206, 343
 Bădiliţă, Cristian, 129, 287
 Băicuş, Iulian, 232
 Băileşteanu, Fănuş, 193
 Bălan, I. Dodu, 100, 321
 Bălăeţ, Dumitru, 304, 486
 Bălăiţă, George, 45, 61, 98, 275
 Bălu, Ion, 71, 180
 Bănescu, Florin, 97
 Bănulescu, Daniel, 223, 246, 247
 Bănulescu, Ştefan, 433
 Băran, Tudor, 63, 409
 Bărnăuţiu, Simion, 270, 445
 Bârna, Nicolae, 181, 195, 387
 Beauvoir, Simone de, 224
 Bećković, Matija, 375
 Behr, Edward, 263
 Beldeanu, Ion, 432
 Beligan, Radu, 108, 478
 Bellu, Nicolae, 27, 59, 208, 398
 Beni, Stefano, 378
 Beniuc, Mihai, 274, 321, 337, 360,
 383, 456, 469, 477
 Bentoiu, Annie, 343
 Berberova, Nina, 457
 Berghianu, Maxim, 108
 Berindei, Dan, 363
 Berindei, Mihnea, 303
 Bernea, Horia, 69
 Berza, Maria, 199
 Besson, Patrick, 373
 Betrolucci, Bernardo, 378
 Binder, Rodica, 75, 309
 Bittel, Adriana, 309, 417
 Blaj, Veronica, 406, 444
 Blandiana, Ana, 10, 32, 155, 222,
 246, 281, 309, 323, 441, 454, 473,
 485, 488, 501
 Blecher, M., 346
 Bloom, Harold, 66, 116, 158
 Bobbio, Norberto, 28
 Bobe, T.O., 7, 141, 157, 206
 Bodiu, Andrei, 60, 74, 121, 343, 423
 Bodnar, Adrian, 228, 333
 Boerescu, Dan Silviu, 70, 171, 222
 Boeriu, Eta, 139
 Bogza, Geo, 117, 181, 208, 273, 362,
 476
 Boia, Lucian, 125, 140, 412, 427
 Boiangiu, Magdalena, 19, 483
 Boitor, George, 75
 Boldea, Iulian, 275, 450
 Bölöni, Domokos, 164
 Boltaşu, Dorica, 490
 Bonnefoy, Claude, 264
 Borbély, Ştefan, 21, 97, 227, 382,
 399

- Borcsa, János, 164
 Bot, Ioana, 95, 381
 Botta, Dan, 66, 430
 Botta, Emil, 123
 Brad, Ion, 276, 456
 Braga, Mircea, 352
 Brahaș, Cornel, 437
 Branea, Cristian, 109
 Branea, Dorian, 36, 137, 154
 Brădățan, Costică, 247
 Breban, Nicolae, 17, 23, 33, 39, 68, 109, 112, 118, 159, 181, 210, 222, 231, 243, 256, 258, 295, 323, 339, 346, 387, 393, 402, 420, 451, 456, 470, 476, 487, 488, 500
 Breton, André, 229, 294, 303
 Brezeanu, Stelian, 301
 Brezianu, Barbu, 200, 201, 203, 204, 214, 215, 249, 251-253, 256, 305, 306, 383, 400
 Broch, Hermann, 81
 Brucan, Silviu, 105, 108, 144, 257, 330, 478
 Brumar, Emil, 317
 Bualtović, Miodrag, 374
 Buchanan, Patrick J., 378
 Buchheim, Lothar-Günther, 378
 Buci, Marian Victor, 70, 162, 163, 387
 Bucur, Laura, 381
 Bucur, Romulus, 32, 343
 Bucurenci, Dragoș-Radu, 474
 Buduca, Ioan, 89, 165, 244, 259, 268, 278, 309, 359, 396, 450, 497
 Bujdei, Carmen, 95
 Bukovski, Vladimir, 453, 468
 Bulatović, Miodrag, 374
 Bulgăr, Gheorghe, 124, 200
 Bunaru, Eugen, 136, 243, 360, 405
 Busuiocanu, Alexandru, 453
 Butnaru, Leo, 498
 Buzași, Ion, 434
 Buzea, Constanța, 253, 340, 346
 Buzera, Ion, 82
 Buzura, Augustin, 10, 14, 32, 39, 100, 113, 114, 127, 195, 256, 275, 276, 291, 316, 356, 442, 478, 487, 496
- ## C
- Camus, Michel, 78
 Caragiale, I. L., 37, 59, 71, 80, 125, 126, 128, 139, 205, 242, 310, 316, 327, 397, 420, 477
 Caraion, Ion, 39, 111-113, 139, 174, 226, 469
 Caraman, Ștefan, 96
 Caramitru, Ion, 22, 199, 208, 293, 311, 318, 332, 335, 461, 489
 Carandino, N., 481
 Caranica, Nicu, 456
 Cardaș, George, 60
 Cassian, Nina, 159
 Castera, Georges, 343
 Catenazzi, Flavio, 77
 Cazaban, Theodor, 93, 303
 Cazimir, Ștefan, 437
 Căliman, Călin, 193
 Călinescu, G., 20, 55, 59, 71-73, 75, 109, 115, 124, 176, 177, 180-188, 190-195, 221, 274, 293, 403, 409, 480
 Călinescu, Alexandru, 108, 216
 Călinescu, Roxana, 483
 Căpiță, Carol, 315
 Cărășel, Aurel, 247
 Cărtărescu, Mircea, 12, 29, 46, 60, 64, 70, 82, 84, 99, 104, 116, 123, 124, 140, 152, 195, 206, 218, 223, 239, 244, 247, 253, 279, 290, 292, 303, 308, 329, 356, 391, 394, 399, 403, 405, 438, 455, 474, 478, 493
 Câmpeanu, Ilieș, 53
 Câmpeanu, Roger, 193, 391, 392

- Căndeia, Virgil, 338
 Cărdă, Petru, 430
 Cărneai, Magda, 58, 64, 84, 156, 303, 394
 Celan, Paul, 393
 Ceranu, Nina, 405
 Cerchez, Matei, 325
 Cernat, Paul, 232, 264, 454, 495
 Cesereanu, Ruxandra, 30, 198, 400
 Chelaru-Murăruș, Oana, 298
 Chichere, Ion, 136
 Chifu, Gabriel, 60, 343
 Chihăia, Carmen, 10, 54, 122, 487
 Chihăia, Pavel, 160, 287
 Chimet, Iordan, 61
 Chioaru, Dumitru, 96, 349
 Chiper, Tita, 389, 483
 Chira, Alexandru, 60
 Chirac, Jacques, 373, 375
 Chiriac, Corina, 478
 Chișu, Lucian, 235
 Chomsky, Noam, 373
 Christi, Aura, 343
 Ciachir, Dan, 17, 450
 Cimpoeșu, Petru, 167, 271
 Cimpoi, Mihai, 124, 193, 339
 Ciobanu, Rodica, 486
 Ciobanu, Vitalie, 122, 430
 Ciocărlie, Livius, 36, 66, 105, 136, 181, 229, 266, 285, 333, 360, 406, 476
 Cioculescu, Barbu, 309, 420
 Cioculescu, Șerban, 109, 162, 179, 222, 462
 Ciopraga, Constantin, 81
 Cioran, Aurel, 466
 Cioran, Emil, 35, 66, 78, 79, 97, 121, 196, 211, 262, 263, 326, 333, 342, 343, 347, 348, 357, 363, 372, 382, 383, 406, 427, 429, 430, 472, 480, 499
 Ciorănescu, Alexandru, 287, 457
 Cioroianu, Adrian, 6, 48, 108, 311, 483
 Cipariu, Dan Mircea, 253, 419
 Cipariu, Timotei, 270, 477
 Cistelean, Al., 7, 75, 90, 169, 265, 435, 450, 497, 500
 Ciubuc, Bogdan, 343
 Clark, Wesley, 372
 Cliveț, Nicoleta, 75, 276
 Coandă, Nicolae, 171, 276, 349, 450
 Cochinescu, Ioan Mihai, 285
 Codită, Cornel, 330
 Codreanu, Zelea, 184, 262, 263, 302, 424, 425
 Codrescu, Andrei, 147, 157
 Coja, Ion, 437
 Cojar, Ion, 332
 Cojocaru-Urbacek, Luminița, 75
 Cojocă, Mihai, 396
 Colin, Vladimir, 500
 Collean-Dumout, Chantal, 303
 Coloșenco, Mircea, 468, 469
 Coman, Daniel, 483
 Comănescu, Petru, 121, 215, 383, 429
 Compagnon, Antoine, 495
 Condeescu, Dan-Alexandru, 221, 247
 Condurache, Val, 75, 170, 208
 Connor, Steven, 66
 Constantin, Ilie, 222, 321
 Constantinescu, Codruț, 483
 Constantinescu, Cornel Radu, 110, 191, 200-203, 205
 Constantinescu, Emil, 7, 126, 218, 219, 270, 293, 303, 322, 324, 413, 414, 437, 460, 461, 472, 478, 481, 482
 Constantiniu, Florin, 389
 Copoeru, Lucia, 314
 Corbu, Daniel, 355
 Cordoș, Sanda, 31, 276
 Cornățeanu, Adina, 64

Cornea, Andrei, 93, 145, 247
 Corneanu, Sorana, 464
 Cornu, Aurora, 303
 Coroiu, Constantin, 26, 208, 293
 Coruț, Pavel, 150
 Cosașu, Radu, 6, 20, 61, 62, 98, 99,
 107, 118, 217, 290, 340, 483
 Ćosić, Dobrica, 376
 Costache, Adrian, 325, 326
 Coșeriu, Eugen, 96
 Coșovei, Traian T., 67, 86, 141, 205,
 223, 225, 247, 394
 Coteț, Ruxandra Maria, 94
 Cotruș, Ovidiu, 139, 174
 Courtois, Stéphane, 14, 147
 Covalciuc, Dumitru, 361
 Crainic, Nichifor, 222, 268, 442
 Crăciun, Gheorghe, 24, 32, 41, 57,
 90, 127, 137, 154, 193, 215, 225,
 253, 302, 335, 379, 394, 430, 489
 Creția, Petru, 222
 Crețu, Ion, 254
 Cristea, Dan, 61, 98, 159
 Cristea, Radu Călin, 239, 497
 Cristea, Valeriu, 222, 297, 410, 418
 Cristea-Enache, Daniel, 25, 48, 113,
 128, 156, 181, 207, 247, 292, 303,
 317, 334, 370, 383, 398
 Cristofor, Ion, 135, 287
 Cristoiu, Ion, 14, 111, 219, 337, 383,
 410
 Crohmălniceanu, Ov. S., 60, 127,
 139, 152, 174, 195, 249, 259, 285,
 297, 418
 Crudu, Dumitru, 75
 Csejka, Gerhard, 166, 229
 Cubleşan, Constantin, 76, 180
 Cucu, Sorin Radu, 80, 406
 Cugno, Marco, 297
 Culcer, Dan, 75
 Culianu, Ioan Petru, 331
 Curonici, Giuseppe, 77

Curticeanu, Valentina Marin, 451
 Cușnarencu, George, 24, 181, 189
 Cuțescu-Storck, Cecilia, 215
 Cvetković, Zoran, 374
 Cvijić, Andjelka, 368

D

Dabija, Adina, 223, 496
 Daian, Paul, 141, 247, 381
 Damian, Andrei, 131
 Damian, S., 155, 391, 393, 476, 477,
 487
 Daniel, Jean, 231
 Danilov, Nichita, 223, 321, 394
 Dascălu, Crișu, 181
 Dávid, Gyula, 164
 Dăncuș, Mihai, 210
 Dâncu, Vasile Sebastian, 423
 Deac, Ioan, 490
 Deac, Mircea, 215, 237
 Debray, Régis, 376
 Deciu, Andreea, 26, 94, 346, 385
 Decuble, Gabriel H., 68
 Dediu, Dan, 64
 Dejan, Ion, 369
 Deltoro, Antonio, 343
 Demeny, Péter, 164
 Deșliu, Dan, 15, 16, 76, 108, 117,
 291, 470
 Diaconescu, Paul, 160, 489
 Diaconu, Mircea A., 478
 Dima, Simona-Grazia, 75, 86, 135,
 349, 406
 Dimisianu, Gabriel, 15, 61, 89, 98,
 115, 171, 222, 242, 256, 297, 321,
 334, 418
 Dimisianu, Georgeta, 347, 433, 434
 Dimov, Leonid, 210, 212, 291, 327,
 440
 Dinescu, Mircea, 26, 61, 117, 126,
 233, 254, 291, 321, 343, 360, 428,
 454, 486, 487

Djuvara, Neagu, 446
 Dobre, Bănică, 270
 Dobrescu, Caius, 5, 19, 58, 60, 89,
 130, 157, 161, 162, 247, 248, 389,
 424, 493
 Doclin, Octavian, 171
 Dohi, Alexandru, 136
 Doinaş, Ştefan Aug., 22, 23, 43, 61,
 98, 118, 123, 138, 193, 291, 323,
 327, 437, 456, 480
 Dorian, Gellu, 96, 355, 381
 Dorin, Mihai, 208
 D'Ormesson, Jean, 231
 Dragić Kijuk, Predrag R., 376
 Dragolea, Mihai, 276
 Dragomir, Caius Traian, 181, 193,
 365, 437
 Drašković, Vuk, 379
 Drăgan, Ioana, 144, 182, 223
 Drăgănoiu, Ion, 96
 Drăghiceanu, Iustinelă, 193
 Drăghici, Georgeta, 450
 Druon, Maurice, 294
 Dubak, Budimir, 379
 Dučić, Jovan, 363
 Dugneanu, Paul, 181, 369
 Duică, Bogdan, 466
 Dumbrăveanu, Anghel, 172, 360,
 370, 456, 477
 Dumitraşcu, Gheorghe, 445
 Dumitrescu, Alfred, 6
 Dumitrescu, Aurelian Titu, 350
 Dumitrescu, Florin, 157, 343
 Dumitrescu, Natalia, 401
 Dumitrescu, Sorin, 449
 Dumitrescu, Ştefan, 254
 Dumitrescu, Ticu, 6, 423
 Dumitriu, Andreea, 253
 Dumitriu, Dana, 418
 Dumitriu, Ionică, 58, 60
 Dumitriu, Petru, 35, 104, 105, 109,
 142, 156, 180, 210, 258, 320, 326,
 336, 354, 415, 476

Dur, Ion, 75, 102
 Durandin, Catherine, 155, 212, 294,
 303
 Dutourd, Jean, 378
 Duţă, Marcel, 37
 Duţu, Alexandru, 254

E

Ecovoiu, Alexandru, 477
 Eliade, Mircea, 78, 123, 200, 213,
 222, 262, 263, 276, 287-289, 318,
 319, 326, 357, 358, 359, 363, 372,
 382, 383, 429, 430, 463, 471, 472,
 480, 481, 493, 499
 Eminescu, Mihai, 22, 36, 37, 55, 59,
 72, 75, 78, 96, 104, 107, 111, 120,
 139, 140, 159, 166, 184, 200, 206,
 207, 214, 220, 235, 244, 246, 248,
 252, 255, 264, 288, 293, 305, 310,
 321, 326, 360, 372, 400, 428, 431,
 453, 466, 471, 477, 489, 492, 501
 Enăşescu, Arthur, 360
 Ende, Michael, 493
 Ene, Gheorghe, 42, 60
 Enescu, Radu, 174
 Ernu, Vasile, 109
 Eskenasy, Victor, 225, 484
 Evtuşenko, Evgheni, 378
 Evu, Eugen, 173
 Exarhu, Răzvan, 157

F

Faifer, Florin, 275
 Farah, Joseph, 378
 Farkas, Jenő, 211, 229, 438
 Fauchereau, Serge, 171
 Fărcaş, Daniel, 352
 Fejtő, Ferenc, 348
 Felea, Cristina, 60
 Felea, Victor, 88
 Filerot, Sergiu, 226
 Filimon, Nicolae, 285

Firan, Carmen, 10
 Firescu, Alexandru, 80
 Firescu, Rodica, 80
 Flămând, Dinu, 40, 283, 303, 450, 487, 488
 Flora, Ioan, 42, 59, 126, 228, 247, 333, 369
 Florescu, Eugen, 451
 Florescu, Nicolae, 61, 177, 277, 457, 458, 481
 Florian, Filip, 396
 Foarță, Șerban, 13, 86, 105, 229, 333, 360, 404
 Fotache, Oana, 232
 Fuentes, Carlos, 378
 Fukuyama, Francis, 128, 196, 292, 304
 Fundoianu, B., 207, 311, 460, 495

G

Gabany, Annelie Ute, 54
 Gabor, Octavian, 53
 Gálfalvi, György, 164
 Gálfalvi, Zsolt, 170
 Gallagher, Tom, 54
 Gallo, Max, 378
 Galu, Cristina, 96, 381
 Garraud, Marie-France, 376
 Garaudy, Roger, 146
 Gaster, Moses, 311
 Gavrioloia, Sandrino, 383
 Gavriluță, Nicu, 331
 Gălățanu, Mihail, 223
 Gătăianțu, Paul, 360
 Gârbea, Horia, 25, 223, 247, 323, 450
 Gârmeș, Vasile, 120
 Genaru, Ovidiu, 437
 George, Alexandru, 54, 76, 100, 139, 161, 175, 177, 222, 231, 309, 419, 462, 465
 George, Tudor, 291

Georgescu, Paul, 84, 85, 105, 139, 174, 418, 476
 Ghelderode, Michel de, 78
 Gheo, Radu Pavel, 232, 311
 Gheorghe, Ion, 67, 133, 156, 224, 275, 470, 474
 Gheorghiu, Viorel, 166, 350
 Gheorghiu, Constantin Virgil, 415
 Gheorghiu, Mihai Dinu, 51, 484
 Gheorghiu, Val, 234, 392
 Gherasim, Ionuț, 367
 Gherea, C. Dobrogeanu, 149, 274
 Gherguț, Sorin, 223
 Ghica, Marius, 310, 450
 Ghinea, Cristian, 53, 232, 298, 330, 473, 483
 Ghiță, Marius, 199
 Ghițulescu, Mircea, 246
 Ghițulescu, Zeno, 75, 173
 Giurescu, Constantin C., 389, 407
 Giurescu, Dinu C., 257, 314, 353, 389
 Glatz, Ferenc, 16
 Glodeanu, Gheorghe, 253
 Gnoli, Antonio, 465
 Godel, Roman, 77
 Goffette, Guy, 343
 Goga, Octavian, 94, 100, 220, 358, 441
 Gogan, Ana Cristina, 94
 Gogea, Vasile, 117
 Golopenția, Sanda, 228
 Goma, Paul, 11, 51, 111, 117, 145, 173, 212, 229, 258, 273, 287, 324, 347, 354, 388, 391, 395, 398, 403, 412, 415, 434, 453, 456, 471
 Gombrowicz, Witold, 36
 Goția, Andrei, 95
 Grass, Günter, 309, 320, 375
 Grănescu, Adrian, 173
 Grăsoiu, Liviu, 468
 Grecea, Mihai, 157, 232

Greenblatt, Stephen, 401, 464
 Gremion, Pierre, 216
 Grigorescu, Dan, 178, 181, 187, 193,
 215, 233, 250, 252, 364
 Grigorescu, Monica, 344
 Grigoriu, Paul, 157
 Grigurcu, Gheorghe, 20, 21, 27, 33,
 88, 96, 135, 168, 191, 199, 222,
 249, 253, 256, 273, 277, 334, 335,
 349, 359, 388, 418, 426, 440, 480,
 497, 500
 Grimalschi, Viorel, 60
 Griotteray, Alain, 378
 Gross, Peter, 229
 Groșan, Ioan, 70, 225, 394, 403
 Groza, Claudiu, 21, 182, 360
 Grünberg, Laura, 157
 Guérin, Maurice de, 297
 Guga, Romulus, 404
 Gurghianu, Aurel, 88
 Guță, Adrian, 491
 Gvozdenović, Slavomir, 366
 György, Konrád, 148
 Gyr, Radu, 243, 442
 Gyurcsik, Ilie, 333, 360, 406

H

Habermas, Jürgen, 116, 158, 224
 Hagi, Grigore, 470, 476
 Haica, Costel, 284
 Handabura, Lidia, 406
 Handke, Peter, 373, 376
 Handoca, Mircea, 289, 318
 Hartman, Geoffrey, 116
 Hasdeu, B.P., 15, 285, 308, 477
 Hassner, Pierre, 54
 Hăulică, Cristina, 344
 Hăulică, Dan, 344
 Hâncu, Dumitru, 6
 Hedeșan, Otilia, 360
 Heidegger, Martin, 89, 356
 Hermann, Arnold, 461

Horasangian, Bedros, 60
 Horia, Vintilă, 80, 81, 178, 288, 415,
 453
 Horodincă, Georgeta, 476
 Hurezeanu, Emil, 330, 459
 Husti, Laura, 381
 Hutcheon, Linda, 83

I

Iacoban, Mircea Radu, 347
 Iancu, Adrian, 97
 Iancu, Dan, 265
 Iancu, Petre, 475
 Ianoși, Ion, 108, 257
 Iaru, Florin, 24, 60, 86, 225, 478, 479
 Ieronim, Ioana, 102, 209, 343
 Ierunca, Virgil, 31, 73, 113, 174, 222,
 259, 275, 293, 303, 309, 354, 415,
 441, 451, 456, 471, 481, 499, 501
 Igna, Vasile, 75
 Iliescu, Elvira, 457
 Iliescu, Ion, 27, 78, 140, 160, 242,
 275, 295, 310, 322, 354, 394, 410,
 447, 478, 481
 Iliescu, Nicolae, 204, 215, 237
 Ilieș, Petru, 53
 Ilin, Stancu, 15
 Ioachim, Toma, 60
 Ioan, Augustin, 169, 221
 Ioanicescu, Sergiu, 79
 Ioanid, Radu, 144, 147
 Ionesco, Eugen, 430
 Ionesco, Marie-France, 324
 Ionescu, Al. T., 89
 Ionescu, Andrei, 343
 Ionescu, Eugen, 78, 121, 141, 184,
 189, 357, 383, 417, 429, 487
 Ionescu, Gelu, 50, 145
 Ionescu, Nae, 16, 208, 262, 264, 268,
 272, 442, 445
 Ionică, Cristina, 53
 Ioniță, Florin, 69, 345

Iorgulescu, Mircea, 47, 107, 143,
216, 223, 231, 239, 275, 297, 320,
340, 388, 397, 407, 409, 418, 464,
473, 483

Iova, Gheorghe, 11, 42, 60, 127, 223,
247

Irimescu, Ion, 215, 237

Isac, Victor, 457

Istodor, Eugen, 298

Istrate, Gavriil, 43

Istrati, Alexandru, 401

Istrati, Panait, 175, 178, 339

Iten, Karl, 77

Itu, Iustina, 284, 285

Itu, Mircea, 357, 358

Iuga, Nora, 166, 247, 253, 309, 467

Iulian, Rodica, 457

Ivanjicki, Olja, 380

Ivașcu, George, 72, 392, 451

Ivănescu, Ruxandra, 275

Ivănescu, Cezar, 32, 222

Ivănescu, Mircea, 96, 210, 225

Ivireanu, Antim, 270

J

Jaccottet, Philippe, 77

Jalobeanu, Dana, 94

Jánosházy, György, 164

Jebeleanu, Eugen, 117, 273, 469

Jebeleanu, Tudor, 58

Jela, Doina, 31, 226, 276, 293, 294

Jela-Despois, Doina, 263

Jianu, Ionel, 383

Johnson, Paul, 129

Joyce, James, 80, 493

Jucan, Marius, 168

K

Kaiser, Ingeborg, 77

Kali, István, 164

Kantor, Lajos, 164

Karnoouh, Claude, 51, 290, 331, 424

Kessler, Simona, 37

Kirkpatrick, Jeane, 129

Kiropol, Miron, 46, 355, 468

Kiš, Danilo, 154

Krieger, Martin, 229

Kristeva, Julia, 68

Kusturica, Emir, 374

L

Labiș, Nicolae, 22, 340, 470

Lahovari, Filip, 264

Laignel-Lavastine, Alexandra, 144,
484

Langa, Tertulian, 270

Lari, Leonida, 428, 437

Lascu, Ioan, 90

Laszlo, Alexandru, 26, 131, 174, 308

Lászlóffy, Aladár, 164

Laurențiu, Dan, 222

Lavric, Sorin, 54, 102

Lazu, Robert, 269

Lazurca, Cătălin, 253

Lazurca, Marius, 154

Lăcustă, Ioan, 42, 60, 128, 181, 498

Lădariu, Lazăr, 437

Lăncrănjan, Ion, 500

Lăsconi, Elisabeta, 181, 379

Lăzărescu, Gheorghe, 325

Lefort, Claude, 229

Lefter, Ion Bogdan, 24, 32, 41, 48,
57, 64, 119, 125, 126, 259, 269,
408, 413, 423, 490, 497

Liiceanu, Gabriel, 23, 54, 101, 111,
189, 190, 233, 292, 294, 309, 317,
380, 473

Livescu, Cristian, 162, 253, 387

Longin, Teodor Hossu, 31

Lörincz, György, 164

Lovinescu, E., 55, 66, 95, 152, 177,
185, 186, 192, 193, 223, 242, 274,
333, 345, 347, 348, 381, 397, 414,
463, 475, 480

Lovinescu, Horia, 227, 420, 462
 Lovinescu, Monica, 14, 31, 113, 156,
 174, 198, 222, 225, 231, 258, 259,
 275, 293, 294, 303, 309, 324, 346,
 354, 382, 388, 392, 393, 396, 400,
 415, 418, 419, 434, 441, 451, 452,
 456, 457, 462, 463, 471, 472, 475,
 481, 499, 501
 Luca, George, 172
 Lucaciu, Vasile, 370
 Lungu, Alexandru, 253, 456
 Lungu, Dan, 68, 419
 Lupașcu, Silviu, 94, 207, 350
 Lupu, Felix, 221
 Lyotard, Jean-François, 225, 264,
 292

M

Maeterlinck, Maurice, 78
 Mahfouz, Naguib, 378
 Maier, Natașa-Delia, 96, 381
 Mailer, Norman, 377
 Maior, Petru, 270
 Maiorescu, Titu, 67, 139, 185, 235,
 255, 259, 274, 333, 417, 441, 477
 Maitec, Ovidiu, 478
 Malamen, Iolanda, 223, 240, 247
 Mandics, György, 164
 Manea, Norman, 117, 188, 147-149,
 153, 154, 279, 280, 334, 335, 357,
 358, 429, 465, 466, 475
 Maniu, Iuliu, 71, 182, 208, 239, 270
 Manole, Cătălin, 474
 Manole, Diana, 223, 246
 Manolescu, Anca, 69, 300, 331
 Manolescu, Andrei, 289, 408, 483
 Manolescu, Florin, 31
 Manolescu, Ion, 65, 89, 130, 157,
 343
 Manolescu, Nicolae, 14, 20, 23, 28,
 61, 66, 67, 85, 102, 119, 123, 127,
 129, 132-134, 144-146, 150, 151,

160, 173, 181, 185, 194, 197, 210,
 217, 222, 223, 225, 235, 240, 242,
 249, 250, 253, 257, 291, 293, 296,
 297, 305, 307, 319, 320, 325, 327-
 329, 334, 336, 342, 384, 386, 387,
 389, 391, 393, 398, 404-406, 409,
 410, 413-418, 435, 436, 451, 452,
 454, 458, 459, 461, 472, 473, 495-
 498, 501
 Manu, Emil, 208, 226, 456
 Marcu, Emanoil, 211
 Marcu, Luminița, 130
 Mareș, Doru, 246
 Marga, Andrei, 19, 102, 200, 294,
 314, 325, 342, 404
 Marian, Boris, 320
 Marin, Mariana, 60, 84, 117, 264,
 279
 Marineasa, Viorel, 31, 136, 171, 360,
 405
 Marinescu, Angela, 76, 96, 141, 247
 Marino, Adrian, 28, 31, 70, 78, 101,
 162, 272, 441
 Markó, Béla, 164
 Marquez, Gabriel Garcia, 376
 Martin, Mircea, 11, 116, 224, 285,
 294, 391, 395, 412, 419, 440, 450,
 486
 Matei, Alexandru, 64, 265
 Mazilescu, Virgil, 75, 86
 Mazilu, T., 340, 476
 Măgirescu, Gabriela, 98
 Mălâncioiu, Ileana, 32, 225, 294, 307
 Mălinaș, Constantin, 361
 Măniuțiu, Anca, 429
 Mărculescu, Raluca, 155, 221
 Măciu, Mircea, 251
 Mândra, Vicu, 476
 Mecu, Carmen Maria, 217
 Melinescu, Gabriela, 340, 500
 Mesnil, Marianne, 95
 Michnik, Adam, 37, 453, 472

- Micu, Dumitru, 173, 207, 208, 353, 456
- Micu, Inocențiu, 270
- Micu, Mircea, 205, 218, 291, 389
- Micu, Samuil, 272
- Mihalache, Lavinia, 63, 232
- Mihăieș, Mircea, 90, 105, 136, 154, 227, 234, 319, 332, 360, 394, 404, 405, 427, 452, 460, 496
- Mihăilescu, Dan C., 15, 37, 102, 114, 149, 216, 318, 319, 336, 346, 396, 412, 427, 428, 451, 466, 495-497
- Mihăilescu, Florin, 76
- Mihăilescu, Vintilă, 341
- Mihu, Dan, 223
- Militaru, Ion, 81
- Milosz, Czeslaw, 412
- Miloș, Ion, 253, 355, 406
- Mincu, Marin, 222, 253, 297, 381, 393
- Minulescu, Ion, 30, 175
- Mircea, Corneliu, 273
- Mircean, Ovidiu, 94
- Mircescu, Dinu, 96
- Mirković, Čedomir, 379
- Miroiu, Mihaela, 132
- Miron, Paul, 228, 229
- Mironov, Alexandru, 22
- Mischiu, Radu, 295
- Mitu, Sorin, 301, 314, 318, 324, 411, 427
- Miu, Florea, 347
- Mladin, Emil, 242, 374
- Mocioi, Ion, 203, 215
- Moldovan, Ioan, 355
- Moldovan, Rareș, 94
- Montbrial, Thierry de, 294
- Morar, Vasile, 398
- Moraru, Cornel, 75, 276
- Moraru, Teodor, 60
- Morărescu, Jeana, 193
- Moțoc, Viorel, 384, 424
- Mudure, Mihaela, 95
- Mugur, Florin, 340, 470
- Müller, Hertha, 166
- Mungiu, Alina, 31, 229
- Muntean, Anca, 94
- Munteanu, Basil, 453
- Munteanu, Cristian, 48, 232, 423, 483, 494
- Munteanu, George, 456
- Munteanu, Romul, 253, 374, 419
- Mureșan, Dumitru, 450
- Mureșan, Ion, 7, 76, 355
- Mureșan, Viorel, 172, 352
- Mureșanul, Andrei ÎPSS, 445
- Mureșeanu, Camil, 269
- Mușat, Carmen (vezi și Matei Mușat, Carmen), 65, 70
- Mușina, Alexandru, 11, 56, 59, 62, 63, 66, 107, 108, 162, 248, 292, 343, 394
- Mușlea, Ion, 173, 276
- Mutici, Maria, 379

N

- Naghiu, Iosif, 223
- Nagy, Pál, 164
- Naum, Gellu, 75, 118, 159, 166, 295, 356, 456, 480
- Năsui, Cosmin, 64
- Neagu, Fănuș, 22, 199, 214, 222, 236, 249, 255, 304, 340, 390, 441, 456, 470, 501
- Nechit, Irina, 253
- Necula, Damian, 456, 487
- Nedelcea, Tudor, 181
- Nedelciu, Mircea, 23, 27, 28, 29, 39, 40, 41, 45, 46, 48, 56, 65, 70, 77, 84, 85, 126, 137, 157, 180, 225, 247, 285, 394, 397, 403, 498
- Nedelcovici, Bujor, 54, 155, 229, 282, 338, 456

Negoîtescu, Ion, 28, 112, 117, 139,
145, 169, 273, 323, 382, 421, 441,
462

Negrîci, Eugen, 61, 98, 496

Negru, Valeriu, 276

Nemoianu, Virgil, 210, 276, 441

Neţ, Mariana, 31, 157

Neumann, Victor, 330

Nichifor, Victor, 222, 268, 442

Nicolae, Irina, 39

Nicolae, Nicolae I., 325, 329, 330

Nicolaescu, Sergiu, 319

Nicolau, Irina, 289

Nicolau, Valentin, 52

Nicolescu, Basarab, 206, 303

Nicolescu, Daniel, 15

Nimigean, O., 68

Nistorescu, Cornel, 199, 419

Niţescu, Sandală, 75, 353

Noica, Constantin, 54, 75, 101, 102,
189, 190, 213, 214, 226, 237, 262,
263, 346, 354, 357, 398, 429, 466,
481

Noica, Nicolae, 102

Novicov, Mihai, 259

O

Oancea, Ileana, 360

Oancea, Raluca, 246

Olariu, Constantin, 171

Olăreanu, Costache, 7, 11, 16, 60, 83,
161, 321, 391

Olteanu, Ioanichie, 75

Omăt, Gabriela, 475

Onciu, Petru, 360

Oprea, Denisa, 95

Oprea, Marius, 395

Oprea, Nicolae, 85, 89

Oprea, Petre, 242

Opriş, Ioan, 489

Oprişan, Ionel, 15

Opriţă, Mircea, 381, 456

Orelli, Giovanni, 77

Orlea, Oana, 457

Ornea, Z., 6, 15, 52, 56, 62, 109, 121,
146, 149, 204, 211, 232, 235, 242,
257, 290, 297, 313, 330, 342, 408,
424, 460, 467, 473, 483

Oroveanu, Mihai, 69, 221

P

Palada, Mirel, 424

Palade, Rodica, 27, 467

Paleologu, Alexandru, 21, 178, 179,
181, 185, 206, 222, 239, 297,
298, 332, 437, 441, 448, 486

Paler, Octavian, 19, 125, 137, 222,
300, 324, 407, 441, 467, 478, 482

Pamfil, Laura, 102

Pană, Iulia, 223

Pană, Zahu, 262

Pandrea, Petre, 429

Pantea, Aurel, 89, 450, 496

Panţa, Iustin, 75, 96, 343, 359

Papadat-Bengescu, Hortensia, 284

Papadima, Liviu, 157, 315, 325, 494

Papahagi, Marian, 89, 96, 309

Papini, Giovanni, 289

Papu, Edgar, 28, 243, 471

Paraschivescu, Miron Radu, 75, 231,
319, 456

Paraschivoiu, Emil, 42, 60

Paruit, Alain, 232, 457, 471

Pastior, Oskar, 166

Patapievici, Horia-Radu, 8, 27, 41,
93, 130, 136, 225, 247, 332, 380,
390, 410, 427, 467, 475, 485, 486

Patraş, Antonio, 10, 68

Pavel, Amelia, 216, 236, 237

Pavel, Dan, 380

Pavel, Dora, 429

Pavel, Lucian, 368

Pavelescu, Ion, 39

Pavić, Milorad, 374

- Pavlović, Miodrag, 376
Pavlovici, Vlad, 31
Părpăuță, Radu, 68
Pătrașcu, Milița, 216
Pătrașcu-Brâncuși, Maria, 203
Păunescu, Adrian, 22, 34, 110, 145, 274, 360, 393, 396, 437, 500
Pârv, Ancuța, 95
Pârvulescu, Ioana, 6, 66, 94, 102, 103, 149, 241, 264, 300, 346, 418
Pârvulescu, Tinu, 442
Pecican, Ovidiu, 314, 427
Pelin, Mihai, 112, 481
Perian, Gheorghe, 394
Perjovschî, Dan, 142
Peșă, Dan, 359, 433, 447, 450, 497
Petre, Cipriana, 232
Petre, Zoe, 239, 294, 301
Petrescu, Camil, 72, 115, 180, 222, 284, 357
Petrescu, Ioana Em., 88, 102
Petrescu, Liviu, 7, 24, 44, 76, 84, 102, 381
Petrescu, Radu, 35, 46, 60, 66, 83, 161, 224, 495
Petrescu, Răzvan, 223
Petreu, Marta, 76, 84, 90, 96, 347, 394, 429
Petroiu, Deliu, 135
Petroveanu, Mihail, 476
Petrovici, Ion, 144, 477
Philippide, Alexandru, 162
Pillat, Dinu, 226, 455
Pintea, Ioan, 16, 278, 437
Pintilie, Lucian, 142
Pippidi, Andrei, 301, 422
Piru, Alexandru, 183, 222, 381, 409
Pișcu, Daniel, 75, 167
Pițu, Luca, 117, 157
Pîrvulescu, Cristian, 17
Platon, Mircea, 96, 161
Pleșea, Gabriel, 242
Pleșu, Andrei, 22, 101, 143, 162, 185, 189, 190, 195, 233, 237, 275, 293, 310, 331, 336, 372, 378, 461, 465, 477, 482, 486, 492
Podoabă, Virgil, 89, 497
Pop, Doru, 76
Pop, Ioan Es., 223
Pop, Ioan F., 350, 439
Pop, Ion, 76, 87-89, 152, 276, 281, 321, 322, 348, 351, 450
Pop, Ștefana, 95, 96
Pop-Corniș, Marcel (vezi și Cornis-Pope, Marcel), 360
Popa, Dumitru Radu, 450
Popa, Vasko, 362, 374
Popa, Vlad, 434
Popescu, Adrian, 75, 76, 343, 448
Popescu, Cristian Tudor, 23, 104, 111, 224, 225, 239, 290, 291, 301, 308, 317, 325, 327, 328, 459, 473
Popescu, D.R., 88, 100, 181, 184, 195, 275, 335, 441
Popescu, Dumitru, 108, 451
Popescu, Ioana, 39
Popescu, Simona, 58, 60, 76, 172, 247, 330, 493
Popescu, Titu, 350
Popovici, Dimitrie, 88
Popovici, Iaromira, 198, 474, 483
Popovici, Titus, 108, 156, 157, 336
Popovici, Vasile, 360, 437
Poptâmaș, Dimitrie, 361
Pora, Mircea, 228
Posada, Mihail, 443
Pralea, Cristian, 109
Preda, Cristian, 121, 229, 298, 318, 467
Preda, Marin, 13, 14, 29, 35, 39, 40, 106, 107, 109, 139, 176, 194, 219, 220, 222, 273-275, 295, 326, 336, 347, 356, 385, 404, 435, 451
Preda, Sorin, 42, 60, 90, 126, 225

Prelipceanu, Nicolae, 14, 28, 34, 237,
355, 453
Pricop, Constantin, 171
Pruteanu, George, 7, 21, 39, 224,
239, 309, 429, 437
Puslojić, Adam, 363
Pynchon, Thomas, 495

R

Rachieru, Adrian Dinu, 406, 430
Rad, Adriana, 94
Raicu, Lucian, 297, 406, 410, 418,
421, 477
Ralea, Mihai, 115, 182, 457
Rădăceanu, Lotar, 319
Rădulescu, Gheorghe, 451
Rădulescu, Răzvan, 141, 206, 289,
342
Rău, Aurel, 75, 88, 175, 355, 456
Rebreanu, Liviu, 59, 78, 114, 130,
184, 326, 421, 493
Regman, Cornel, 43, 56, 61, 75, 84,
139, 178, 335, 438, 462
Reichmann, Edgar, 232, 303, 472
Ricketts, Mac Linscott, 357
Ricoeur, Paul, 468
Rinaldi, Angelo, 216
Robescu, Marius, 75
Rodenbach, Georges, 78
Rogalschi, Florina, 325
Rogojanu, Ion C., 215
Rolland, Romain, 339
Rosetti, Gheorghe, 303
Roșca, Dan Emilian, 405
Roth, Philip, 246
Roznoveanu, Mirela, 404
Ruba, Radu Sergiu, 167, 448
Rudnițchi, Constantin, 396
Ruja, Alexandru, 37, 136, 360, 406,
475
Rusan, Romulus, 425
Russo, Vlad, 211

Rusu, Gabriel, 126, 333, 396
Rusu, Olga, 124
Rusu, Viorica, 127

S

Sabău, Ioana, 94
Sadoveanu, Mihail, 36, 72, 115, 180,
182, 220, 222, 264, 339, 397, 480
Saharov, Andrei, 453
Sahia, Alexandru, 319
Sala, Marius, 26, 246, 344, 473
Samson, Ramona, 474
Sasu, Aurel, 276
Savu, Tudor Dumitru, 367, 456
Sălcudeanu, Nicoleta, 75, 276
Sălcudeanu, Petre, 310, 356, 437
Sămânță, Valentin, 31
Săndulescu, Jacques, 467
Săplăcan, Radu, 355
Săraru, Dinu, 396
Săvulescu, Nicoleta, 284
Sâmpetrescu, Viorel, 40, 124, 139,
151, 206, 219
Sântănescu, Dan, 215
Sârbu, Adrian, 109
Schiffer, Daniel, 378
Schlattner, Eginald, 467
Schlesak, Dieter, 459
Schwartz, Gheorghe, 130, 385
Scorobete, Ion, 405
Scrima, André, 94
Scurtu, Ion, 301, 307
Sebastian, Mihail, 232, 275, 311,
357-359
Selejan, Ana, 11, 190, 460
Selyem, Zsuzsa, 164
Serafim, George Radu, 203
Sfârlea, Doina, 284
Shafir, Michael, 130, 143, 210, 225,
257, 296, 385, 459, 475
Siklova, Jirina, 229
Silesius, Angelus, 300

- Sim, Stuart, 65
 Simion, Eugen, 16, 23, 24, 28, 35, 39, 73, 85, 106, 119, 122, 123, 127, 128, 139, 141, 174, 181, 182, 192-194, 200, 215, 222, 225, 253, 275, 293, 297, 325-329, 334, 362, 372, 378, 381, 385, 404, 418, 421, 429, 478, 497
 Simion, Pop, 477
 Simionescu, Mircea Horia, 60, 83, 161, 165, 224, 225, 350
 Simuț, Ion, 84, 89, 176, 224, 239, 450, 452
 Sipoș, Mariana, 13, 31, 346, 385, 393, 435, 468
 Sîrbu, I.D., 10, 79, 85, 139, 318
 Skvoreck, Josef, 148
 Slavici, Ioan, 166
 Sociu, Dan, 68
 Solacolu, Ion, 111, 145, 226
 Soljenițin, Aleksandr, 12, 117, 355, 373
 Soltan, Angela, 344
 Sontag, Susan, 129
 Sorbu, Mihail, 17
 Sorescu, Marin, 35, 67, 83, 195, 222, 249, 275, 310, 334, 339, 362, 363, 420, 441, 442, 481, 501
 Sorescu, Roxana, 465
 Sorescu, Sorina, 83
 Sorianu, Vlad, 356
 Sorkin, Adam J., 84
 Sorohan, Elvira, 124
 Soros, George, 67, 129, 131, 156, 163, 294, 411
 Soviany, Octavian, 309, 338, 419, 450, 462
 Spalas, Marina, 36
 Spiess, Ludovic, 310, 478
 Spiridon, Cassian Maria, 71, 169, 355
 Spiridon, Monica, 32, 46, 96
 Sragher, Peter, 181
 Stan, Constantin, 42, 60
 Stan, Corina, 95
 Stanca, Dan, 21, 37, 43, 46, 267, 287, 308, 359, 382
 Stanca, Mara, 95, 381
 Stanciu, Lucian Radu, 110, 203, 214, 236, 237, 251, 305, 306
 Stancu, Valeriu, 77
 Stancu, Zaharia, 5, 59, 117, 319, 338, 442, 469, 480, 500
 Stanomir, Ioan, 16, 35, 46, 60, 242, 254, 462
 Stănculescu, Cecilia, 199, 232
 Stănescu, C., 61, 106, 200-204, 214, 255, 324, 397, 409
 Stănescu, Nichita, 22, 32, 67, 106, 107, 116, 138, 222, 249, 275, 297, 323, 324, 327, 353, 354, 362, 363, 369, 372, 405, 476, 493, 500
 Stănescu, Saviana, 223, 247
 Steiner, George, 116, 224
 Steinhardt, Nicolae, 16, 227, 270, 312, 447
 Stere, C., 175, 185
 Sterom, Victor, 381
 Stoica, Petre, 88, 339, 385
 Stoica, Valeriu, 22
 Stoiciu, Liviu Ioan, 21, 59, 169, 266, 281, 359, 366, 398, 436, 497
 Stolojan, Sanda, 303, 457, 481, 485
 Stratan, Gheorghe, 67, 94, 253, 285, 328
 Streinu, Vladimir, 28, 109, 462
 Strong, Robert, 131
 Suci, Adrian, 172, 337
 Sugar, Teodor, 483, 491
 Suru, Șerban, 62
 Surugiu, Lucia, 95
 Szabó, K. István, 173
 Szabolcs, Szonda, 6
 Szalai, Julia, 229

Ș

Șăineanu, Lazăr, 311
 Șchiopu, Mădălina, 209
 Șerban, Alex. Leo, 149, 483
 Șerban, Andrei, 200
 Șerban, Robert, 16, 105, 137, 242, 297, 339, 360, 405
 Șerban-Pârâu, Oltea, 157
 Șincai, Gheorghe, 270
 Șișmanian, Dana, 447
 Șoitu, Grigore, 338, 450
 Șora, Andrei, 303
 Șora, Mariana, 156, 333
 Șora, Mihai, 83, 102, 239, 332
 Ștef, Traian, 7, 8, 89, 171, 266, 355
 Ștefănescu, Alex., 15, 32, 45, 56, 70, 14, 129, 156, 211, 225, 227, 242, 308, 320, 322, 337, 385, 392, 417-419, 429, 460, 497
 Ștefănescu, Cecilia, 48, 121, 157, 232
 Ștefănescu, Domnița, 156
 Ștefănescu, Eusebiu, 247
 Știr, Victor, 173, 273, 440, 500
 Știrbu, Viorel, 367
 Sușară, Pavel, 491
 Suteu, Simona, 95

T

Tache, Mădălina, 48
 Tacou, Constantin, 303
 Tarangul, Marin, 96
 Tănase, Ada, 68
 Tănase, Iulian, 264
 Tărățeanu, Vasile, 406
 Tătar, Ana, 485
 Tătaru-Cazaban, Bogdan, 93
 Tăutan, Viorel, 444
 Teodor, Pompiliu, 301
 Teodorescu, Cristian, 45, 60, 70, 197, 225, 279, 309, 360, 384, 460, 491
 Teodorovici, Lucian Dan, 68
 Tertulian, N., 270

Theodorakis, Mikis, 378
 Theodorescu, Cicerone, 330, 364, 469
 Thérout, Daniel, 461
 Tinu, Dumitru, 442
 Titel, Sorin, 323, 340, 470
 Tocilescu, Alexandru, 242
 Todoran, Eugen, 360
 Todorov, Tzvetan, 378
 Tohăneanu, Gh., 360
 Tolcea, Marcel, 333, 360, 404, 442
 Tomaziu, George, 112
 Tomuș, Mircea, 456
 Tóth, István, 164
 Totok, William, 166
 Tournier, Michel, 278, 452
 Tucă, Marius, 314, 319, 410
 Tudor, Corneliu Vadim, 22, 118, 258, 274, 298, 299, 437, 474, 489
 Tudoran, Dorin, 24, 111, 117, 130, 144, 160, 174, 225, 257, 264, 296, 385, 416, 451, 459, 475
 Tupan, Marius, 11, 61, 151, 250, 254, 295, 406, 438
 Turcea, Daniel, 360
 Turcuș, Marcel, 360
 Turturachi, Adrian, 76
 Tzara, Tristan, 76, 311, 499

Ț

Țăranu, Andrei, 312
 Țepelea, Gabriel, 239, 295, 437
 Țepeneag, D., 118, 124, 162, 163, 211, 213, 222, 223, 229, 244, 256, 276, 321, 322, 333, 340, 387, 415, 438, 450, 456, 457, 471, 476
 Țeposu, Radu G., 70, 89, 125, 126, 172, 175, 227, 381, 382, 388, 395, 396, 439, 450, 494, 495, 496
 Țichindeleanu, Ovidiu, 109
 Țicudean, Mircea, 396
 Țincu, Bucur, 429

Țirlea, Cătălin, 26, 35, 70, 77, 223,
246, 310, 383, 386, 403
Țoiu, Constantin, 246, 275, 356
Țopa, Tudor, 161, 222, 223, 324
Țurcanu, Florin, 301
Țuțea, Petre, 262

U

Uiuiu, Al., 96, 359
Ulici, Laurențiu, 5, 36, 61, 83, 98, 99,
104, 118, 124, 139, 151, 159, 199,
227, 283, 294, 307, 334, 361, 436,
456, 480
Ungheanu, Mihai, 146, 222, 398, 451
Ungureanu, Cornel, 36, 105, 154,
276, 318, 333, 360, 404, 406, 475,
497
Ungureanu, Mihai Răzvan, 229
Ungureanu, Mișa, 60
Urian, Tudorel, 17, 276, 396, 450,
495
Uricariu, Doina, 307
Uricaru, Eugen, 62, 89, 98, 361
Ursachi, Mihai, 159, 222, 359

V

Vallotton, Jean-Pierre, 77
Vartic, Ion, 84, 89, 117, 147, 262,
320, 429
Vasilache, Theodor, 393
Vasile, Radu, 269, 437, 485
Vasilescu, Lucian, 223, 247
Vasilescu, Mircea, 6, 19, 47, 69, 263,
314, 330, 331, 389, 464, 483
Vasilu, Laurian, 96
Vătășescu, Cătălina, 477
Velea, N., 470, 476
Verhaeren, Émile, 78
Vetișanu, Vasile, 437
Vianu, Ion, 117, 273, 323, 324, 394
Vianu, Tudor, 115, 180, 187, 311,
457

Vida, Gábor, 164
Vieru, Grigore, 431
Vieru, Otilia, 68
Vieru, Sorin, 101
Vighi, Daniel, 7, 31, 97, 165, 225,
360
Vinea, Ion, 76, 96, 253, 456
Vinicius, Paul, 59, 223, 462
Vistiernicu, Daniela, 68
Vișniec, Matei, 32, 118, 225, 278,
279, 304, 338, 420
Vitner, Ion, 72, 192, 259, 274
Vizirescu, Pan, 36, 222
Vlad, Alexandru, 7, 74, 265, 348
Vlasie, Călin, 32, 48, 57, 127, 253,
412
Voicu, George, 60, 284
Voinescu, Radu, 385, 420
Volceanov, George, 246
Volkoff, Vladimir, 378
Volovici, Leon, 132, 460
Vona, Alexandru, 303, 382
Voncu, Răzvan, 181, 370
Vosganian, Varujan, 437
Vrancea, Ileana, 143, 225
Vulcănescu, Mircea, 22, 353
Vulpescu, Ileana, 425, 464, 489
Vultur, Smaranda, 31, 229, 405
Vulturescu, George, 173, 253, 355

W

Wagner, Richard, 166
Walesa, Lech, 378
Walser, Martin, 153, 378
Weber, Renate, 131
Wichner, Ernst, 166
Wilde, Oscar, 80

Y

Yeats, W.B., 80
Yourcenar, Marguerite, 81

Z

Zaciu, Mircea, 55, 73, 88, 100, 181,
222, 276, 285, 297, 456
Zalis, Henri, 61, 98
Zamfir, Marcela, 17
Zamfir, Mihai, 132, 256, 257, 392,
417, 498
Zamfirescu, G.M., 17
Zanca, Andrei, 74, 166
Zarifopol, Dinu, 393

Zăinescu, Gabriela, 494
Zăstroiu, Remus, 460
Zăvăleanu-Lazăr, Laura, 75, 95
Zeletin, Ștefan, 348
Zilieru, Horia, 75
Zinoviev, Aleksandr, 378, 471
Zub, Alexandru, 193, 222, 352, 427,
460
Zubașcu, Ion, 7, 270

Cronologia vieții literare românești. Perioada postcomunistă (1990-2000) ilustrează – pe întinderea a mai mult de 8.000 de pagini –, prin intermediul unor extrase din presa culturală a epocii, principalele teme de dezbateri și cele mai semnificative evenimente care au marcat evoluția diferitelor instituții culturale – de la presă și edituri până la Uniunea Scriitorilor sau Ministerul Culturii. Fără a avea pretenția exhaustivității, *Cronologia...* de față și-a propus să consemneze o sinteză a temelor și evenimentelor care au ținut agenda zilei în viața literară/culturală românească a primului deceniu postdecembrist. Am dorit să adoptăm o atitudine obiectivă în selectarea și redactarea materialului, evitând interpretările personale și, mai ales, pe cele partizane. În locul oricărei analize, am preferat să lăsăm ca textele „antologate” aici – și așezate într-un puzzle documentar – să vorbească de la sine. Vremea interpretărilor de abia acum începe – în afara, dar nu fără suportul prezentei *Cronologii...*

Bianca BURȚA-CERNAT

ISBN 973-167-388-1

